

FPN

By Kristina Gvozdenović

WORD COUNT

165732

TIME SUBMITTED

03-JUL-2023 03:02PM

PAPER ID

100966570

Univerzitet Crne Gore
Fakultet političkih nauka

mr Kristina Gvozdrenović

Metafore jedinstva
kao diskurs nacionalnog identiteta – na primjerima
crnogorskih i japanskih političkih govora
10
doktorska disertacija

Podgorica, 2023. godine

University of Montenegro
Faculty of Political Science

Kristina Gvozdenović MA

Metaphors of *unity*
as a discourse of national identity
– on the examples of Montenegrin and Japanese
political rhetoric
10
Doctoral Dissertation

Podgorica, 2023.

Podaci o doktorantkinji:

Doktorantkinja: mr Kristina Gvozdenović

Datum rođenja: 10. 11. 1990. godine

Naziv završenog studijskog programa i datum završetka: Odsjek za japanske studije,
Univerzitet u Beogradu, Srbija, 2016.

10

Podaci o mentorki:

Mentorka: prof. dr Maruša Pušnik, Fakultet društvenih nauka, Odsjek za medijske studije,
Ljubljana, Slovenija.

Podaci o Komisiji za odbranu doktorske disertacije:

Prof. dr Maruša Pušnik, vanredna profesorica Fakulteta društvenih nauka Univerziteta u
Ljubljani

34

Prof. dr Nataša Ružić, vanredna profesorica Fakulteta političkih nauka Univerziteta Crne
Gore

Prof. dr Boris Vukićević, vanredni profesor Fakulteta političkih nauka Univerziteta Crne
Gore

Datum odbrane:

Zahvalnica

Od kraja 2018. godine, kada je započeto ovo istraživanje, nije naišao momenat nedostatka poriva, entuzijazma i interesa za njega, a to velikim dijelom dugujem ljudima koji su me vodili ovim putem, malim koracima, prema konceptualnoj metafori NAPREDAK JE KRETANJE NAPRIJED. Iako ne mislim da je potpuno moguće da iskažem svoj dug prema svima koji su mi, namjerno ili nenamjerno, pomogli u procesu istraživanja i sastavljanja, ipak vjerujem da ove stranice nude neprocjenjivu priliku da izrazim osjećaj zahvalnosti od srca ovim ljudima.

Nepotrebno je reći da bez konstruktivnih kritika troje specijalnih ljudi, naših dugih sastanaka posvećenih čitanju mojih nacрта, i njihovog pažljivog oka, ova disertacija jednostavno ne bi bila napisana.

Prije svega, želim da se zahvalim mentorki, prof. dr. Maruši Pušnik, na ogromnom doprinosu ovoj tezi i velikom strpljenju. Tokom nekoliko godina sprovođenja ovog projekta, profesorka Pušnik i njeni komentari bili su stalni izvor inspiracije i ohrabrenja.

Uz to, zahvaljujem se prof. dr. Masataka Yamaguchiu, koji mi je velikodušno pružio brojne komentare, ali i izuzetno uzbudljive prilike uz ogromno povjerenje, kao i šanse da se sastanem s izvanrednim akademskim i neakademskim stručnjacima tokom boravka u Japanu, što je sve zajedno doprinijelo i tezi, a i meni kao jedinki.

Zahvaljujem se i prof. dr. Nabeshima Kojirou, koji je uveliko pomogao mom razumijevanju japanskog jezika i metaforičkog sistema na samom početku. Takođe sam zahvalna što me je uključio u svoj nedeljni seminar više od godinu dana, i ljubazio me tretirao kao jednog od svojih studenata, odvajajući vrijeme da sluša moje prezentacije, izvještaje o tezi, da komentariše moje početne istraživačke papire, nudeći vrlo korisne predloge i instrukcije, pružajući dodatni materijal za čitanje, što je svakako dodatno doprinijelo da se upoznam s japanskom akademijom.

Takođe se zahvaljujem članovima njegovog seminara kognitivne laboratorije. Naši inspirativni sastanci su nesumnjivo pomogli formiranju fokusa moga istraživanja i uopšte razumijevanju japanskog jezika.

Sveobuhvatna priroda ove studije otežava identifikovanje određenih izvora potpore i uticaja koje sam dobila od toliko ljudi tokom godina angažovanja na ovom projektu. Moram priznati da će mnogi koji su neumorno i strpljivo, svjesno i nesvjesno pomagali da razumijem nijanse,

kako Japana, tako i opšte društvene karakteristike modernih društava, nenamjerno biti zanemareni u ovoj zahvalnici.

Ovim potvrđujem da su vještine kojima sam opremljena, a koje sam upotrijebila u ovom istraživanju, bile pod uticajem moje lične akademske ali i uopšte životne putanje i izloženosti određenim naučnim i drugim zajednicama, mojih stečenih jezičkih vještina – i na crnogorskom i na japanskom – i mojih intelektualnih sposobnosti dekodiranja i tumačenja specifičnih kulturnih kodova, te prenošenja rezultata takvih kognitivnih procesa, koje su se razvile uz pomoć brojnih ljudi i izvan akademije, tokom prethodnih godina.

Drugim riječima, iskoristila sam svoj zamršeni insajderski, a opet autsajderski odnos koji sam razvila tokom godina s dvijema zemljama, kulturama i jezicima u kojima se nalazi predmet mog proučavanja, kako bih proizvela najefektniji uvid u prikupljenu empirijsku analizu.

Najveća zahvalnost za ovu mogućnost nesumnjivo ide Ministarstvu nauke Crne Gore, za finansiranje mog projekta, bez koga ovaj poduhvat, koji mi je pružio priliku da proširim horizonte i geografski i intelektualno, jednostavno ne bi bio moguć.

Takode sam izuzetno zahvalna prof. dr Jovanu Mirkoviću, koji me je uputio na stipendiju Ministarstva nauke i upoznao sa prof. dr Sonjom Tomović-Šundić, koja je uvijek bila od velike pomoći i velikodušno pomagala komentarima pri samom formiranju fokusa ove teze. Osim toga, hvala i gđi Ljiljani Marković i ostalima na Fakultetu političkih nauka, Univerzitetu Kansai u Osaki, i Kobe gradskom univerzitetu za strane studije, na njihovoj marljivoj pomoći oko administrativnih pitanja. Zahvaljujem se kolegici Uni Belušević, koja je pomogla pri prevodu japanskih primjera, čiji me je rad poštedito par mjeseci; Bojanu Ercegu, koji je empirijske rezultate ove teze postavio online (www.utopianfog.net) i dizajnirao pristup radi lakšeg razumijevanja, kao i svima ostalima koji su ljubazno odvojili mnogo svog vremena da daju povratne informacije o mojoj tezi i drugim publikacijama, koji su slušali moje prezentacije i dali pronicljive komentare.

Veliko hvala svima koji su učestvovali u istraživačkim intervjuima ovog rada, prijateljima i anonimnim učesnicima.

Golema zahvalnost mojoj porodici i prijateljima koji su me pratili posljednjih par godina, i koji su pokušavali razumjeti, postavljajući ponekad prilično teška pitanja; naročito Adi, koja ne samo da je sa mnom provela dane tumačeći, već je i moja stalna pratilja na putovanju kroz tumačenje svijeta nacionalizma i nacionalizma svijeta, i Fiću, koji je bio najbolji emotivni asistent.

Na kraju, disertaciju POSVEĆUJEM Vesku i Ceci, u znak priznanja njihove bezuslovne ljubavi i (ne)svjesnog učenja i o identitetu kao varljivoj fikciji, i o pronalasku sopstvenog kosmosa.

比喻は玉葱の皮

むいてもむいても

世界は見つかられる

Metafore su lukovina

Ako nastavim guliti

Pronaći ću kosmos

Naziv doktorskih studija: Političke nauke

Naslov doktorske disertacije: Metafore *jedinstva* kao diskurs nacionalnog identiteta – na primjerima crnogorskih i japanskih političkih govora

Rezime

Ova studija se temelji na teoriji konceptualne metafore, kritičkoj analizi metafore i kritičkoj analizi diskursa, a ispituje preovlađujuće metafore *jedinstva* u diskursu političara Mila Đukanovića i političarke Draginje Vuksanović (2018, 2020) u Crnoj Gori, kao i diskurse političara Shinzo Abea i političarke Yuriko Koike (2017, 2020), u Japanu. Istraživanje ima za cilj razotkrivanje ideološke potpore koju pružaju određene konceptualne metafore na djelu u političkim diskursima, te njihove uloge u građenju nacionalnih identiteta. Studija takođe uključuje analize roda, moći i ideologije u diskursu, koje karakterišu feminističku kritičku analizu diskursa u smjeru ispitivanja rodno uskovljenih konceptualnih metafora.

Ovaj rad predstavlja komparativnu analizu dva genetski, arealno i tipološki različita jezika, te otkriva i sličnosti i razlike u crnogorskom i japanskom jeziku – gdje se varijacije pojavljuju na određenim metaforičkim nivoima, što se dobro slaže s nedavnim nalazima međukulturalnih studija konceptualizacija metafora, te se može smatrati dodatnim pokušajem da se proširi tradicija kritičke analize diskursa, a neke od njih odražavaju i aspekte kultura iz kojih se pojavljuju. Rezultati pokazuju da preovlađujuće metafore u crnogorskom diskursu spadaju u tri domena: KUĆA, PUTOVANJE i PERSONIFIKACIJA. S druge strane, prevlađujuće metafore u japanskom fokusiraju se na domene SJAJA, PUTOVANJA, PERSONIFIKACIJE. Rad posmatra te domene kao pokušaje konstruisanja nacionalnih identiteta u distinktivnim i kategoričkim terminima, kako bi se granice učinile jasnim, a identiteti integralnijim.

U drugom dijelu, ovo istraživanje primjenjuje kvalitativnu studiju i istraživačke intervju građana, koristeći iste metodološke teorije, s idejom da pokaže mogućnost metaforički konstruisanog diskursa da oblikuje stvarnost i evocira određene momente nacionalnog identiteta. Cilj je ispitati načine na koje ispitanici doživljavaju, razumiju i odgovaraju na metaforičke domene izvučene iz diskursa političara, u procesu davanja smisla svojim društvenim svjetovima. Istraživana područja uključuju percepciju sheme slike *jedinstva* kroz metaforička preslikavanja DRŽAVA/NACIJA JE PORODICA/ NA PUTOVANJU/ PERSONIFIKACIJA/ KONTEJNER.

U prilogu razumijevanju nacionalnih identiteta, rad pokazuje da shema metaforičke slike *jedinstva* u političkim diskursima može poslužiti kao korisna analitička kategorija u istraživanju nacionalnih identiteta. Studija daje uvid u to da se nacionalni identiteti temelje na skupu relativno jednostavnih metaforičkih slika na koje ljudi reaguju na osnovu zajedničkog iskustva i očekivanja, naglašavajući da se mikrokogni-lingvističkim utemeljenjem nacionalni identiteti mogu povezati s proživljenim, ličnim iskustvima i diskurzivnim interakcijama.

Ključne riječi: nacionalni identiteti, konceptualne metafore, diskurs analiza, Crna Gora, Japan

Naučna oblast:

Međunarodni odnosi

Uža naučna oblast:

Politička kultura i kognitivna lingvistika

The Title of the PhD Programme: Political Science

The Title of the Doctoral Dissertation: Metaphors of *unity* as a discourse of national identity – on the examples of Montenegrin and Japanese political rhetoric

Abstract

This study is based on the Theory of Conceptual Metaphor, Critical Metaphor Analysis and Critical Discourse Analysis, and examines the prevailing metaphors of *unity* in the discourse of Montenegrin politicians Milo Đukanović and Draginja Vuksanović (2018, 2020), as well as the discourses of Japanese politicians Shinzo Abe and Koike Yuriko (2017, 2020). The research aims to research how certain conceptual metaphors serve to accomplish ideological means in political discourses, and their role in the construction of national identities. The study also includes analyzes of gender, power and ideology in discourse, which characterize feminist critical analysis of discourse in the direction of examining gendered conceptual metaphors.

This paper is a comparative analysis of two genetically, areally, and typologically different languages, which reveals both similarities and differences in the Montenegrin and the Japanese languages, where variations emerge on specific metaphorical levels - which goes well with recent findings of cross-cultural studies of conceptualization of metaphors, and can be considered as an additional attempt to expand the tradition of critical discourse analysis, and where some of them reflect aspects of cultures from which they emerge. Results show that prevailing metaphors in Montenegrin discourse fall into three domains: HOUSE, JOURNEY, and PERSONIFICATION. On the other hand, prevailing metaphors in Japanese focus on the domains of SHINING NATION, JOURNEY, PERSONIFICATION. The paper further views these domains as an attempt to construct national identities in distinctive and categorical terms, in order to make boundaries clear and identities integral.

In the second part, this research applies qualitative study, and research interviews of citizens, by applying the same methodological theories, with the aim to show the possibility of metaphorically constructed discourse to form reality and evoke certain moments of national identity. The aim of this part is to examine the ways participants experience, understand, and respond to metaphorical domains extracted from politicians' discourses, in the process of making sense of their social worlds. Investigated areas included perceptions of the unity image schema through metaphorical mappings COUNTRY IS: A FAMILY, A CONTAINER, A PERSON, and ON A JOURNEY.

In the contribution to an understanding of national identities, the paper demonstrates that the metaphorical image schema of *unity* in political discourses may serve as a useful analytical category in the research on national identities. The study shows that national identities are based on a set of relatively simple metaphorical images to which people respond based on shared experience and expectations, emphasizing that by micro-cogni-linguistical grounding, national identities can be linked to lived, personal experience, and discursive interaction.

Keywords: national identity, conceptual metaphor, discourse analysis, Montenegro, Japan

Field of Research:

International Relations

Specific Field of Research:

Political culture and Cognitive Linguistics

Sadržaj

<i>Uvod</i>	13
Struktura teze	15
Ciljevi i polje istraživanja	16
Generalne napomene	19
1 Kulturno-istorijski pogled: Crna Gora i Japan	21
2 Teorijski pristup	24
2.1 Teorija konceptualnih metafora	24
2.1.1 Struktura konceptualnih metafora	29
2.2 Diskurs i djelovanje	33
2.3 Kritička analiza diskursa	37
2.3.1 KAD – sociokognitivistički pristup koji predlaže Van Dijk.....	40
2.3.2 Kritička analiza metafora kao dio Van Dijkovog pristupa KAD-u	42
2.3.3 KAD – pristup diskurzivnog stvaranja nacionalnog identiteta koji predlaže Wodak	47
2.4 Nacionalizam kao stanje duha	49
2.4.1 <i>Basalni nacionalizam</i> kao dio diskursivne strategije građenja nacionalnog identiteta	57
2.5 Ideologija u jezičkoj upotrebi	60
2.6 Diskurs, ideologija i konceptualne metafore	66
2.7 Neophodnost uključivanja i rodnih komponenata u analizu	77
3 Metodologija	86
3.1 Osnovna istraživačka pitanja.....	86
3.2 Metodologija i proces istraživanja	89
4 Empirijska analiza	94
4.1 Prva faza – kritička analiza metafora	98
4.1.1 KONTEJNER shema.....	98
Domeni KONTEJNER sheme u crnogorskom jeziku.....	98
Domeni KONTEJNER sheme u japanskom jeziku.....	106
4.1.2 METAFORE PUTA.....	113
Gdje se zaputila Crna Gora?.....	113
Kuda ide Japan?	119
4.1.3 DRŽAVA/NACIJA JE PORODICA.....	123
CRNA GORA JE PORODICA	123
JAPAN JE PORODICA.....	128
4.1.4 PERSONIFIKACIJA.....	132
Personifikovana Crna Gora.....	132
Personifikovani Japan	137
4.1.5 DRŽAVA/NACIJA JE HRANA	139
CRNA GORA JE HRANA	139
JAPAN JE HRANA	141
4.1.6 CRNA GORA JE (VRIJEDNI) POSJED	143
4.1.7 Sjećanje i žrtvovanje	145
Sjećanje i žrtvovanje Crne Gore	146
Sjećanje i žrtvovanje Japana	149
4.1.8 ZAROBLJENE DRŽAVE JAPAN I CRNA GORA.....	152

4.1.9	Veze u Japanu: PRIJATELJSTVO i POVEZIVANJE.....	155
4.1.10	JAPAN, NACIJA KOJA SIJA	165
4.1.11	PROZIRNA VLADA JAPANA	168
4.1.12	METAFORE JAPANSKIH NADA	170
4.1.13	CVJETANJE JAPANA	174
4.1.14	Metaforičko slikovno predstavljanje.....	180
4.2	Druga faza – Diskurzivna konstrukcija nacionalnog identiteta.....	184
4.3	STROGI OTAC/MAJKA ili BRIŽNI RODITELJ i moralnost.....	195
4.4	Rodna perspektiva	207
4.4.1	Rodna perspektiva u crnogorskom diskursu.....	208
4.4.2	Rodna perspektiva u japanskom diskursu	213
5	<i>Intervjui kao kvalitativna analiza .....</i>	218
5.1	Dizajn studije.....	220
5.1.1	Prikupljanje i analiza podataka.....	220
5.2	Rezultati Crna Gora	222
5.3	Rezultati Japan.....	236
6	<i>Diskusija.....</i>	244
6.1	Diskusija o rezultatima iz kritičke analize metafora	244
6.2	Diskusija o rezultatima iz analize diskurzivne konstrukcije nacionalnog identiteta	250
6.3	Diskusija o rezultatima iz analize rodne perspektive	254
6.4	Diskusija o rezultatima intervjua.....	257
	<i>Kraj: Zaključci i rješenja .....</i>	262
	Naučni značaj, ograničenja i smjernice za buduća istraživanja	265
	<i>Bibliografija .....</i>	268
	<i>Appendix I: Primjeri iz političkih govora.....</i>	282
	<i>Appendix II: Rezultati Intervjua u Crnoj Gori.....</i>	344
	<i>Appendix III: Rezultati intervjua u Japanu.....</i>	381

Uvod

Primarni zadatak ovog rada je analizirati metaforički diskurs najistaknutijih političara u Crnoj Gori i u Japanu, koji stvara sliku *jedinstva*. Analiza ima za cilj dotaknuti brojne aspekte njihovog diskursa, uključujući upotrebu ponavljajućih retoričkih strategija, oslanjanje na konceptualne metafore, pozivanje na kolektivno sjećanje, kulturu, identitet, stvarajući ideološke slike, te ispitivanje načina na koje građani doživljavaju, razumiju i reaguju na takve metaforičke diskurse političara. Komparativna analiza dvaju genetski, arealno i tipološki vrlo različitih jezika (crnogorskog i japanskog) pokriva konceptualizaciju preovlađujućih metafora, ali ključno je da istraživanje nadilazi puku identifikaciju i kategorizaciju konceptualizacija analizom uloge metafora u stvaranju nacionalnih ideologija kroz persuativne narative.

Metaforizacija, kao dio mašte može se posmatrati kao proces bitan za izgradnju naše stvarnosti, gdje zamišljanje i iskustvo kovitlaju jedno oko drugog. Nimmo i Combs (1990:5) objašnjavaju da nam mašta pomaže uokviriti sliku svijeta i svega onoga čime se bavimo u svakodnevnom životu, ali takode tvrde da mašta čini više od toga. Kao što je filozof David Hume (prema Nimmo i Combs, 1990:6) napisao „mašta produžava iskustvo“ – maštom možemo zamisliti stvari koje nikada nismo doživjeli. Metaforizacija, kao dio maštanja, uveliko se oslanja na ponovno proživljavanje prošlosti, na iskustvo. Komunikacija stvara stvarnost, ali stvara i fantaziju (Nimmo i Combs, 1990:9). Zato pomoću metafora ova teza izdvaja iskustvo i fantaziju kao oblik maštovite aktivnosti, vrijedne pažnje. Bazirano na sakupljenim rezultatima, ova disertacija i sama predlaže konceptualnu metaforu JEDINSTVO JE UTOPIJSKA MAGLA – online samopublikovana empirijska analiza (website adresa www.utopianfog.net). Na uvodnoj strani websitea, između ostalog, stoji i opis značenja konceptualne metafore koji ćemo dalje iskoristiti u ovom radu:

Konceptualne metafore su kognitivni alati (vidi Lakoff i Johnson, 1980, 2003 *Metafore koje život znače*) koji se sastoje od dvije domene: *izvorne* i *ciljne*. Izvorna je domena obično konkretna i poznata, povezana s našim direktnim percepcijskim iskustvom, dok je ciljna domena tipično apstraktna. Mapirajući te dvije domene, apstraktni pojmovi poput NACIJE postaju perceptivno utemeljeni i dobijaju smisao. Metafora posreduje između fantazije i iskustva, svijesti i nesvjesnosti, između spoznaje i emocija – zato je treba posmatrati kao vrlo važnu (verbalnu) performansu.

Metaforizacija JEDINSTVO JE UTOPIJSKA MAGLA sugerira da metaforički jezik koji stvara *jedinstvo* ima sposobnost alociranja političke moći, uvjerljivih napora za sve nas kao društvo. Ono je takođe sredstvo povezivanja s ljudima ili njihovog otuđivanja, snaga za društvenu odvojenost ili koheziju. Ono je definitivno način na koji razumijemo i konstruišemo sebe kao pojedince, kao koherentna stvorenja u utopijskom *jedinstvu*. Robin Lakoff (2000:43) daje zanimljivu metaforu koju ovdje možemo upotrijebiti da detaljnije objasnimo zašto *utopijskom*: „U metaforičkom kotlu, ti i ja bismo se mogli pretopiti jedno u drugo. U novijim metaforičkim „mozaicima“ ili „salatama“ granica između mene i tebe ostaje jasna. Kad postane jasno da je kohezivno „mi“ izmišljena konstrukcija, više ti ne mogu dopustiti da govoriš umjesto mene“. Utopijsko, idealno zamišljano jedinstvo, koje drži i nameće određene ideologije; kao popularna mašta koja vezuje za određenu zajedničku, zamišljenu dimenziju.

Nadalje, jezik nema moć sam po sebi – zato je metaforički preslikan pomoću MAGLE: metafora za nepoznanicu onoga što nas čeka. Jer jezik može promijeniti stvarnost. Može nas zgrabiti našim emocijama. Ovdje ćemo spomenuti i jednu slučajnost. Negdje smo naišli na to da je japanski glagol *omou* – „misliti“ ili „vjerovati“, etimološki možda došao od riječi koja znači MAGLA (između ostalih etimoloških sugestija). Uzmemo li i to u obzir, JEDINSTVO JE UTOPIJSKA MAGLA dobija novi sloj značenja.

Jezik se može koristiti za promjenu mišljenja, što znači da može trajno promijeniti um, na dobro ili na zlo. On ne izražava samo emocije, već ih može ne samo pobuditi ili ugušiti, nego i promijeniti ulogu emocija u vlastitom životu i životu nacije. „Jezik ne izražava samo identitet; može ga mijenjati. Narativi i melodrame nisu samo riječi i slike; oni mogu ući u naš mozak i dati modele po kojima ne samo da živimo, već se i identifikujemo“ (Lakoff, 2008:231).

U ovom istraživanju fokus je stavljen na konceptualno preslikavanje između izvorne i ciljne domene koje predstavljaju pojam *jedinstva*:

RJEČNIČKA DEFINICIJA JEDINSTVA¹

- stanje onoga što čini jedno, što je zajedno, što je sjedinjeno; jedinstvenost
- stvar ili osoba kao cjelina [ličnost posmatrana u svom psihičkom i fizičkom jedinstvu]

---

¹ Hrvatski jezički portal

Na osnovu takve definicije, te na osnovu bazičnog znanja značenja metafore, na samom početku možemo izmijeti definiciju metaforičkog jedinstva u političkim govorima:

- Isticanje državnih, internacionalnih, nacionalnih, lokalnih, kulturnih ili rasnih tema, povezanih sa slogom (konsenzus, zdrav razum), kroz slike onoga što čini jedno, što je sjedinjeno, kako bi se stvorila atmosfera povjerenja.

Rad dalje tretira metaforu ne kao naš jedini jezički dokaz, već kao jedan od načina koji nam pomažu identifikovati prikaze moći koji se pojavljuju u političkom diskursu. Vidimo te metafore kao dodatno povezane sa svakodnevnim *banalnim nacionalizmom* (Billig, 1995): emocionalna moć onoga što se ovdje naziva *banalnim nacionalizmom* može se objasniti kao da proizlazi iz tvrdnje nacionalizma da nudi zajednicu unutar koje pojedinci mogu pronaći osjećaj identiteta, sigurnosti i autoriteta koje je povezan s dalje izdvojenim domenima u empirijskoj analizi.

Ovakav *banalni nacionalizam* prikazuje nam različite načine na koje se identiteti mogu stvarati i održavati, na nivou uobičajenog, svakodnevnog, neprestanog podsjećanja ko smo i u šta vjerujemo.

Struktura teze

Rad ima za cilj analizu novijih metaforičkih diskursa najistaknutijih političara u Crnoj Gori i u Japanu, uz zadatak da dotakne brojne aspekte njihovog diskursa, uključujući njihovo oslanjanje na konceptualne metafore *jedinstva*, te dalje pozivanje na kolektivno, selektivno sjećanje i identitet nacije. Ovaj dio objašnjava strukturu teze koja slijedi iz gore navedenog uvoda. Teza se sastoji od uvoda, nakon čega slijede pet poglavlja, diskusija i zaključak.

Ovo neće biti homogen i jedinstven pristup jer obuhvata različite metode.

Najprije, prvo poglavlje daje kulturno-istorijsko-lingvistički prikaz odnosa Crne Gore i Japana. Drugo poglavlje obuhvata teorijski pristup, sadrži objašnjenje teorije konceptualnih metafora – TKM (Lakoff i Johnson, 1980, 2003), diskursa uopšte i kritičke analize diskursa – KAD (Van Dijk, 1993), kritičku analizu metafora – KAM (Charteris-Black, 2004), diskurzivnu konstrukciju nacionalnog identiteta (Wodak et al. 2009) – uključujući objašnjenje *banalnog nacionalizma* (Billig, 1995) i moralnih metafora „strogi otac/majka“ i „brižni roditelj“ (Lakoff,

1995). Poglavlje dodatno prati i objašnjenje načina na koje ideologije izlaze u diskurs, kao i obrazloženje o neophodnosti uključivanja rodni komponenta u analizu.

Treće poglavlje je metodološki okvir teze, pitanja koja istraživanje postavlja, prikazujući i sam proces prikupljanja podataka.

Sljedeće poglavlje sastoji se od kombinovanih uvida iz TKM, KAD i KAM, kroz empirijsku analizu izvučenih podataka. Sadrži analizu odabranih primjera i ukupne rezultate. Cilj rada je da prouči mobilizaciju diskurzivnog oblika *banalnog nacionalizma*, sugerišući da je konceptualno-metaforički pojam *jedinstva* koristan za pokretanje društvenih praksi, koji jača društvene obrasce nacionalnog identiteta, ideologije i države. Vrsta „intervencije“ koju zamišlja ova teza će, između ostalog, poslužiti za otkrivanje manipulativnih manevara u politici, čiji je cilj jezička homogenizacija ili diskriminatorska isključenost, te za podizanje svijesti o retoričkim strategijama koje se koriste za nametanje određenih političkih uvjerenja, vrijednosti i ciljeva (Wodak et al. 2009:9).

Peto poglavlje primjenjuje kritičku analizu metafora (kroja proizilazi iz kritičke analize diskursa i teorije konceptualnih metafora) na kvalitativnu analizu – intervju, s ciljem ispitivanja načina na koje građani obje zemlje doživljavaju, razumiju i reaguju na prethodno diskutovane metaforičke diskurse političara u Crnoj Gori i u Japanu.

Šesto poglavlje daje diskusiju na prethodne rezultate, dok posljednje poglavlje daje zaključke i raspravlja o rješenjima i smjericama za buduća istraživanja.

Postoji nekoliko tačaka u disertaciji u kojima lingvistički dokazi nude samo predloge o kognitivnim mehanizmima koji su u osnovi podataka – u mnogim od ovih slučajeva može biti primijenjeno istraživanje na drugačije načine, kroz studije iz drugih područja. Nadamo se da će zainteresovani čitaoci i čitateljke biti nadahnuti da primijene vlastitu stručnost u takvim disciplinama na probleme o kojima se raspravljalo i na pitanja postavljena u disertaciji.

Ciljevi i polje istraživanja

Cilj ovog istraživanja je sprovesti lingvističku analizu diskurzivne konstrukcije nacionalnih identiteta Crne Gore i Japana. Sociokognitivnu analizu diskursa rad nadopunjuje metodom kritičke analize metafora, pokušavajući da razotkrije ideološke (emotivne, persuativne) moći metafora u objema zemljama. Oslanjajući se na studije Andersona (1983/2006), Billiga (1995) i Wodak et al. (2009) o konceptu zamišljene „zajednice“, precizniji cilj teze jeste da baci svjetlo na zamišljeni karakter nacija koji, između ostalog, konstruišu konceptualne metafore, te da

izoštri svijest o dogmatskim shvatanjima nacije i nacionalnog identiteta. Fokus se stavlja na to kako se svakodnevni metaforički (lingvistički i kognitivni) procesi koriste da pokreću društvene prakse, i da grade i jačaju društvene obrasce nacionalnih identiteta i ideologija u ovim zemljama u određenim vremenskim intervalima, dajući novu definiciju metaforičkog *jedinstva* u političkoj retorici. Važno je da napomenemo da ovo istraživanje ne zanima pitanje da li je i čija je ideologija ispravna ili pogrešna – već kako se ona stvara i izražava, odražava i održava u društvu i pretvara u diskurs. Međutim, ova teza može da se kategorizuje kao kritička analiza – u smislu da je svako tumačenje samo po sebi kritičko.

Glavna ideja od koje rad polazi jeste da metafore u analizi političkog diskursa imaju široko rasprostranjene efekte na koncepte koji pokreću naše društvene prakse i koji jačaju društvene obrasce nacionalnog identiteta, ideologije, i države. Studija, stoga, sažima tri primjene u pristupu analizi teksta: (i) teorijski (socio-kognitivni pristup kontekstu, tj. od objektivnog do subjektivnog razumijevanja konteksta), (ii) metodološki (od čistojezičke do kombinovane lingvističke, semiotičke i kvalitativne analize), i (iii) politički (poboljšano razumijevanje nacionalnog identiteta i svakodnevnog podsjećanja na to ko smo „mi“ Japanci, a ko „mi“ Crnogorci, kroz modele diskursa).

Ciljevi ove teze su stoga:

1. Iznijeti kombinujuću metodologiju istraživanja za analizu metaforičkih govora političara. Cilj svakako nije sugerisati da je takva metodologija jedina pogodna za analizu govora političara, niti da se ne može mijenjati, razvijati, dopunjavati. Umjesto toga, radi se o podsticanju dijaloga među različitim disciplinama pružajući istraživačima više mogućnosti za istraživanje novih načina analize tekstova. Koristeći takvu metodologiju, ispitati načine na koje se metaforički konstruiše ideja *jedinstva* u Crnoj Gori i u Japanu.
2. Upotrijebiti kritičku analizu metafora (Charteris-Black, 2004) na otvorenu definiciju *banalnog nacionalizma* (Billig, 1995) kroz hibridnu metodologiju jezičkih realizacija prilikom izgradnje nacionalnih identiteta, razvijenu od strane Wodak et al. (2009), i primijeniti je na crnogorski i japanski politički diskurs kako bi se razumjelo kako nacija i nacionalni identiteti postaju upakovani biračkom tijelom. Čineći to, dodatno ohrabriti ideju da metaforički diskursi mogu igrati jednu od ključnih uloga u održavanju i osporavanju ideologija.

3. Uvesti rodnu perspektivu kako bi se pokušalo odstupiti od rodno slijepe univerzalističke koncepcije kao još jedne manifestacije isključivo i samo muškosti.
4. Imajući u vidu da metafora igra bitnu ulogu u ljudskom razmišljanju, razumijevanju i rasuđivanju, a osim toga, u stvaranju naše socijalne, kulturološke i psihološke stvarnosti (vidi poglavlje 2.1), cilj je takođe razumjeti metaforu, što onda znači pokušati razumjeti vitalni dio onoga što smo mi i šta je svijet koji nas okružuje, te kako pojedinci pregovaraju o značenju, kroz kontekste u kojima se takvi pregovori odvijaju. Kroz takvo razumijevanje, dati doprinos ideji da su nacije mentalni konstrukti, „zamišljene zajednice“, čije efekte dodatno aktiviraju i metafore, pokrećući naše društvene prakse, i koji jačaju društvene obrasce nacionalnog identiteta, ideologije, i nacije.

Nadamo se da će teza uspjeti da predstavi kako politička upotreba metaforičkog jezika stvara vjerodostojne i dosljedne priče o sebi i nama, i društvenom svijetu koji nastanjujemo. Nadalje, nadamo se da ćemo uspjeti istražiti skrivene namjere iza upotrebe metafora i pokazati kako nam jezička analiza pomaže razumjeti sposobnost političara da uvjeravaju.

Ove propozicije imaju smisla samo u pozadini bogatstva podataka i specifičnih analiza koje smo pokušali iznijeti u ovoj disertaciji. Odabir materijala za ovu studiju bio je dug proces, a količina podataka i analiza koje smo ponudili na ovim stranicama samo su mali dio onoga što se nalazi „vani“ i čeka da se prikupi, analizira i ispita iz kognitivno-jezičke, ali i iz drugih perspektiva.

Radanović-Felberg (2008:11) navodi da je analitičarima teško tvrditi da su otkrili „pravu namjeru“ iza bilo kojeg teksta, „no, analiza diskursa može pokazati jezičke i semiotičke obrasce koji indeksiraju, na primjer, određenu asimetriju moći u društvu – i na taj način govore nešto o odabranom materijalu“.

Pitanje o ideološkim efektima i moći metafore u svjetskim jezicima i kulturama, te unutar pojedinih jezika i kultura možda je jedan od najskoženijih i najizazovnijih problema u proučavanju i razumijevanju metafora uopšte. U pravom smislu, ova disertacija može biti samo vrlo skroman početak u rješavanju vjerovatno beskonačnog zadatka i izazova.

Generalne napomene

Prevod sa japanskog jezika odrađen je uz pomoć kolegice Une Belušević, koja je angažovana radi bržeg i efikasnijeg prikupljanja podataka. Sav ostali prevod je autorkin, osim ako nije drugačije naznačeno. Prevod analiziranih japanskih tekstova na crnogorski jezik prati original. Neke su riječi, poput *obento*, ostavljeni na izvornom jeziku kako bi se izbjegla zavaravajuća konotacija prevoda.

Sopstvene pronađene konceptualne metafore tokom pisanja ove teze ostavili smo nepromijenjene, ali su u kurzivu.

Kada govorimo određenim konceptualnim metaforama, generalno ćemo se koristiti Lakoffovom i Johnsonovom (1980, 2003) notacijom, u kojoj su metafore navedene u obliku (CILJ) JE (IZVOR) i pisane štampanim slovima u manjem fontu.

Opšteprihvaćena definicija je da su nacije samoprepoznate zamišljene grupe ljudi na određenoj teritoriji, koje dijele zajedničku istoriju, kulturu, jezik, tradiciju, ponekad i religiju. U strogoj verziji definicije, nacija označava ljude, a ne države. Narod i nacija nisu pravne kategorije, precizno definisane ustavom i zakonom, pa ostaju kao apstraktna definicija kojom se pojedinci ili grupe ljudi svrstavaju u određenu konstrukciju.

U diskursu političara granice između zemlje, države i nacije često su maglovite: naziv Crna Gora može se odnositi na sve troje. Slična situacija je i s Japanom, gdje se i dalje vode rasprave kako treba prevesti korijen riječi *kokka* – koja se sastoji od ideograma za „naciju“ i „kuću“ ili „porodicu“, da li kao „država“, ili kao „nacija“.

Doak (2007:15) piše da u japanskom postoje dvije različite riječi za „nacionalizam“, *kokuminshugi* i *minzokushugi*, baš kao što u Japanu postoje dvije različite riječi za „naciju“, *kokumin* i *minzoku*. Treći pojam, *kokkashugi*, često se pogrešno prevodi kao „nacionalizam“, ali zapravo označava ono što francuski jezik bolje razumije kao *étatisme* ili „etatizam“². On dalje navodi da svako ko govori ili piše o nacionalizmu na japanskom mora doći do određenog razumijevanja o tome šta ovi različiti načini artikulisanja nacionalizma na japanskom znače, a zatim ponekad napraviti izbor između ovih alternativnih načina artikuliranja „nacije“ ili

---

² Prvi „nacionalizam“ je ukorijenjen u konceptu *minzoku*, ljudi kao etničke (meki tvrde „rasne“) grupe; drugi se temelji na principu *kokumin*, naroda koji je konstituisan u političku jedinicu (koja može, ali ne mora, biti etnička); a posljednji se zapravo odnosi na stvarljanje države (*kokka*) iznad svega, potencijalno čak i iznad nacije.

„nacionalizma.“ Slično je i sa prevodom, odabrati jedan izraz zapravo znači odabrati, eksplicitno ili implicitno, određeno razumijevanje onoga što je nacionalizam.

Međutim, a naročito kada se radi o prevodu, ovi pojmovi se često koriste kao sinonimi, ne samo u javnom diskursu i svakodnevnom jeziku, već i u naučnoj literaturi. Rasprava o razlikama između njih izvan je opsega ovog rada, i možda bi bila prikladnija istraživanju metonimija ili sinegdoha. Stoga, u ovom radu jasna granica između ovih pojmova nije bitna, jer se sve troje uglavnom odnosi na isti metaforički sistem.

1 Kulturno-istorijski pogled: Crna Gora i Japan

U ovom dijelu ćemo navesti samo mali dio zanimljivih istorijskih, kulturoloških i lingvističkih momenata koji povezuju Crnu Goru i Japan.

Ono što je možda i najsvježije jeste da ove dvije zemlje povezuje rat za koji se kaže da je trajao 102 godine. Po istorijskim zapisima, Kraljevina Crna Gora je 1904. godine objavila rat Japanu – iako nije utvrđeno da li je rat zvanično objavljen ili ne. Roblin (2016) objašnjava da je Crna Gora nastala iz panslovenskih ustanaka protiv viševjekovne turske okupacije, koji su uspjeli dobrim dijelom zahvaljujući ruskoj podršci – zato su Crnogorci osjećali veliku simpatiju prema Rusiji kada su se moskovske snage u Kini suočile sa iznenadnim napadom Japana 1904. godine. Bez obzira na to je li rat bio službeno objavljen ili ne, dosta Crnogoraca se dobrovoljno borilo na strani Rusije. Postoji čak i izvještaj o jednom crnogorskom dobrovoljcu koji je u dvoboju mačevima na konju pobijedio japanskog vojnika (Roblin, 2016).

Crna Gora je, nakon proglašenja nezavisnosti 31. maja 2006. godine, za jedan od prvih zvaničnih akata nove vlade imala zajedničku deklaraciju o miru sa Japanom, koji je 102 godine ostao nepotpisan jer Crna Gora nije učestvovala u pregovorima o mirovnom rješenju tokom godina Rusko-japanskog rata.

I pored ove teške istorije, prijateljski odnosi dvije države imaju dugu tradiciju. Naime, još u drugoj polovini 19. vijeka, kralj Nikola i car Meiji, veliki reformator koji je ukinuo šogunate, centralizovao vlast i stvorio osnove za moderni Japan, uspostavili su kontakt i razmijenili najviša odličja – Danilov orden nezavisnosti I reda 18. februara 1887. godine (Osakabe, 2017:141) i orden hrizanteme, 11. januara 1884. (Osakabe, 2017:143). Osim toga, Riko Shiba (2011:8) piše da je japanska vojska u Meiji periodu posebnu pažnju posvetila Crnoj Gori. Naime, februara 1890. godine, potpukovnik Jasumasa Fukushima, koji je boravio u Berlinu kao vojni ataše japanskog poslanstva, posjetio je Kotor i Cetinje u Crnoj Gori. Dana 2. maja 1894. godine, jedan od popularnih japanskih listova, Niroku Shinpo, izvjestio je o predavanju Fukushime 29. aprila o ovom putovanju. Fukushima je Crnu Goru opisao kao „najjaču državu u Evropi“ i iznio razloge zašto bi ova mala država mogla da opstane okružena evropskim silama (Shiba, 2011:8).

Uz to, iako ne samo udaljene, već, i po veličini, kulturi i globalnom uticaju veoma različite zemlje, Crnu Goru i Japan ipak spajaju i mnoge sličnosti – dok su samuraji imali kodeks časti

bushido, u Crnoj Gori se poštovalo *čojstvo i junaštvo*. Tu su i kamelije. Često se ističe da je ovaj cvijet u Boku Kotorsku donesen upravo iz Japana. Prema legendi, 1870. godine ovaj egzotični ukrasni cvijet donio je stolivski kapetan iz Japana u kotorski zaliv kao poklon svojoj supruzi, i od tada je cvijet izrastao u najotmeniji i najcjenjeniji u regiji. Upravo na tradicionalnoj Fešti kamelija u Stolivu svake godine dočarava se momenat kada je 1870. godine kapetan Ivanović supruzi u znak ljubavi poklonio kameliju, koju je preko svijeta, iz Japana, donio *kući*.

Pored toga, možemo reći da i jezici, iako različiti, dijele slične konceptualizacije. Za početak ćemo ovdje navesti primjere konvencionalnih metafora vezanih za naciju/državu. Naime, kroz ovakav vokabular prije svega vidimo rodne odjeke u obje države zbog središnjeg mjesta porodice u nacionalnoj simbolici. Kada Japanci nazivaju svoju zemlju, oni obično koriste opciju „majka“, prije nego „otac“. Ista situacija je i sa Crnom Gorom, iako možemo naći nesvjesne primjere gdje se i majka i otac koriste u istoj rečenici – *Crna Gora, naša majka, naša jedina otadžbina*³. „Maternji jezik“ (u crnogorskom) je i u Japanu povezan sa majkom – doslovno 母国語 (*bokokugo*, „majka“ + „zemlja“ + „riječi/jezik“); otadžbinu u Japanu nazivaju 祖国 (*sokoku*, „predak“ + „zemlja“). Druga riječ koja se odnosi na Japan bila bi 我が国 (*wagakuni*, „naša zemlja“). Kao što vidimo, slična je situacija s crnogorskim jezikom – zemlja se djelimično prikazuje na jeziku roditeljstva i predaka – dedovina, otadžbina (osnova je po rimskom pravu *patria potestas* – očeva sila, koja *pateri familiasu* – ocu porodice daje apsolutno pravo da donosi odluke o članovima šire porodice, dakle i o oženjenim sinovima, neudatim kćerima, unucima, itd. U tom smislu *patria* (otadžbina) postaje nadređena za svoju djecu, svoje podanike, odlučuje o njihovom životu, njihovoj sudbini.

Sve ove riječi opisuju obje zemlje, i Japan i Crnu Goru, kao metaforu koja spaja ideje o porodici, sigurnosti, solidarnosti, nudeći zajednicu unutar koje pojedinci mogu pronaći osjećaj identiteta, sigurnosti i autoriteta koji je povezan s porodicom i kućnim odnosima. Te metafore nadalje koegzistiraju s „ne baš racionalnim idejama „ljubavi prema zemlji“⁴, odanosti i

³ Izvor: <https://www.orientan.net/politika/79960-besic-neka-zivi-crna-gora-nasa-majka-i-jedina-nasa-otadzbina>

⁴ Doslovni prevod riječi za patriotizam u japanskom jeziku je „osjećaj ljubavi prema zemlji“ (*nikokushin*). Ovaj dio jasno pokazuje da emocije čine osnovu nacionalnog identiteta.

samopožrtvovanju, koje vuku porijeklo iz religiozne ideje o svetom tlu predaka⁵ (domovini, otadžbini, dedovini) i idejama zajednice etičkih obaveza u kojoj građani duguju svojoj patriji (...) dobrodušna ljubav sličnu naklonosti koju osjećaju prema roditeljima i rođacima, ljubav koja se izražava u služenju i brizi“ (Viroli, 1995:20).

Ovi navodi samo su uvod u rezultate o sličnosti i razlikama koje će ova teza predstaviti.

---

⁵ Nije realno tvrditi da Japanci čine homogenu, monorasnu grupu, kako se naširoko pretpostavlja u raspravi o japanskoj jedinstvenosti, imajući u vidu, na primjer, i jezičku raznolikost Japanaca, ali i brojne historijske procese stapanja naroda kako bi formirali „japansku rasu“, što se takođe zanemaruje. Miješanske grupe Japana uključuju Bunikuzin (2m), rezidentne Korejce (0,6 m) i Ainu (24k) kao i druge, prema procjeni u cjela etničkih i pseudoetničkih manjina na oko 3-6% unutar Japana (Sugimoto, 2003:185-7, prema Hansemark, 2008:15). Takođe se može primijetiti da izvorne japanske riječi (*yamato kotoha*) čine otprilike polovinu japanskog leksikona, a još manje (36%) u uobičajenom rječniku (Flauge, 1998:32, u Hansemark, 2008:15). Ovdje je važno napomenuti da je jedinstvena ideologija Japanaca bila usko povezana s pojmom koji je prije i tokom Drugog svjetskog rata značio porodica-nacija (ili porodica-država) božanskog porijekla (Yoshino, 1992,2015:19, prema Hansemark, 2008:15). Smatralo se da su članovi porodice nacije povezani „krvno“ jedni s drugima, a u konačnici i s cijenom, srodstvo, religija i rasa spojeni su jedno s drugim kako bi proizveli intenzivan kolektivni osjećaj „jedinstva“ (ibid).

2 Teorijski pristup

Bez sužavanja konceptualnih parametara centralne teme ove teze, ona ima za cilj doprinijeti spoznajama u području političke komunikacije, izgradnje nacionalnih identiteta, konceptualnih metafora i crnogorsko-japanskih studija, a analiza diskursa sprovodi se korišćenjem mješovitih metoda. Stoga će ovo poglavlje pružiti pregled teorijskog pristupa, konceptualnih metafora u političkom diskursu, kritičke analize diskursa, kao i same upotrebe termina „nacionalizam“ i „ideologija“, te pružiti odgovor na pitanje neophodnosti uključivanja i rodnihih komponenata u analizu.

2.1 Teorija konceptualnih metafora

„Najveća stvar do sada je umijeće komandovanja metaforama.

Ono nije prenosivo od drugoga;

to je znak genija, stvaranje dobre metafore

implicira oko za sličnost.“

– Aristotel

18

Metaforom su se još od antičkog doba bavili jezikoslovci, pisci i filozofi. Sam starogrčki termin μεταφορά (metaphorá), od μεταφέρω (metaphérō, „prebacujem, primjenjujem“); μετά (metá, „sa, preko, poslije“) + φέρω (phérō, „prenosim, nosim“) jasno pokazuju da se radi o prenošenju sa nečega na nešto drugo. Grassi (1992:44, prema Hajdarević i Periša, 2015:2) dodaje kako je izvorno mjesto riječi metafora zapravo bilo „transport, prenošenje, prevoz s jednoga mjesta na drugo“. Ta osnovna postavka polazi upravo od Aristotela, koji je umijeće komandovanja metaforama opisivao kao odražavanje umijeća uviđanja sličnosti. Ovom definicijom svakako da je dotaknuto ključno značenje metafore – sličnost značenja dvaju pojmova. On je spominjao jednu sitnicu, koja je već tada predočavala da metafora ne služi samo pukom semantičkom ukrašavanju. Naime, on je ukazivao na određene slučajeve kada ne postoji riječ za neki fenomen, pa smo prisiljeni da stvorimo novu riječ, i to upravo po modelu prenošenja. Njegov je primjer sijati za fenomen kad sunce baca svoje zrake. Kako je to analogno sijaču koji baca sjeme, onda se i za taj fenomen sunčeva bacanja zrakā, za koji ni u grčkome nema odgovarajućeg drugog termina, uvodi analogni pojam sijati (Aristotel, 355

p.n.e/2005:27–29). Takve slučajeve u kojima ne postoji doslovan izraz Aristotel naziva „katachresis“, odnosno *katakreza*.⁶

Aristotel je, znači, metaforu tumačio kao prenos značenja po analogiji, pripisujući mogućnost njenog stvaranja samo posebno nadarenima. Time je započeto i proučavanje metafore kao stilske figure, kroz jezičku prizmu. Metafora je još od najranijeg doba promišljanja o jeziku, retorici i književnosti bila zanimljiva misliocima, koji su se od početka pitali kako je moguće da za neku stvar ili pojavu možemo koristiti izraz koji se u svom temeljnom značenju koristi za neki drugi. Čime je to uslovljeno i kako to da ljudi to mogu činiti? Brojne su teorije počele da razmatraju da li je to možda funkcija jezika, a ne ljudi, pa je kod njih temeljno pitanje bilo koja funkcija jezika omogućava metaforičnost. Obris drugaćijeg promišljanja metafore, koji ovu figuru smatraju organom svakodnevnne komunikacije, pojavljuju se u rimsko doba, kada Kvintilijan (prema Bagić, 2012:191) opisuje iskonsku prirodu metafore kao „dar prirode [koji] često nesvjesno upotrebljava i neobrazovana svjetina (...) privlačna i lijepa da se i u najizvrsnijem govoru odlikuje svojim vlastitim sjajem (...) svakoj stvari daje ime“, čime je naznačen put proučavanja metafore ne kao isključivo jezičkog aparata, već i mehanizma ljudskog mišljenja.

Tradicionalni pogledi na metaforu, koji se protežu od Aristotela pa do kognitivnih lingvista poput Lakoffa i Johnsona, u cjelini, odražavaju ono što je u početku bila intuicija, kasnije filozofska perspektiva, a nedavno i kognitivna nauka, koja sve metafore priznaje kao ključne za ljudsku misao (Marks, 2011:15). Lakoff i Johnson (1980, 2003:3) ističu da je metafora za većinu ljudi sredstvo pjesničke mašte i retoričkog procvata – stvar izvanrednog, a ne uobičajenog jezika. Oni takođe bilježe da se na metaforu obično gleda kao na karakteristiku samo jezika – ona je stvar riječi, a ne misli ili djelovanja, te prikazuju suprotno otkriće – da je metafora raširena u svakodnevnom životu, ne samo u jeziku: „Naš uobičajeni konceptualni sistem, u smislu kojeg i mislimo i djelujemo, u osnovi je metaforičke prirode“.

Njih dvojica knjigom *Metafore koje život znače* uvode spoznaju kako je svakodnevni život protkan metaforičkim izrazima, te da je metaforizacija zapravo temelj za razumijevanje jezika. Metafore nas okružuju čak i kad ih nismo svjesni (Lakoff i Johnson, 1980,2003:11), a ostvaruju se ili kao proizvodi svjesne jezičke strategije ili kao nesvjestan uticaj društvenog okruženja.

⁶ U crnogorskom možemo spomenuti uobičajene izrize kao što su „noga stola“, „grlo boca“, „list papira“ i brojni drugi za koje ne postoje adekvatni „nemetaforički“, tj. doslovni izrazi.

Skup metafora s jedne strane oblikuje čovjekovo shvatanje određene situacije, a s druge strane čovjek se njima koristi komunicirajući o određenoj osobi i/ili situaciji.

Ova doktorska disertacija se upravo temelji na teoriji konceptualne metafore koja je nastala 80-ih godina XX vijeka, a kao njezin se početak uzima pomenuto djelo George Lakoffa i Mark Johnsona *Metafore koje život znače* (1980), u kom iznose tvrdnju da su metafore ukorijenjene u našem iskustvu. Njihova teorija utvrdila je da su metafore neophodno sredstvo za razumijevanje, za shvatanje i organizovanje našeg iskustva i svijeta uopšte. Stoga, metafora može stvoriti nova značenja i time definisati novu stvarnost (Lakoff i Johnson, 1980, 2003:200). Na ovaj način mogli bismo metaforu smatrati jezičkim tkivom koje predstavlja osnovni alat ljudskoga mišljenja, tj. alatom za shvatanje nepoznatih, složenih i apstraktnih stvari pomoću kategorija odavno poznatih i konkretnih. Kroz sposobnost jezika da kreira i rekreira, otkrivamo samu zbilju u nastajanju, jezik i stvarnost jedno drugo podstiču na stvaranje (Bmčić, 2013:34). U tom smislu, metafora nije više toliko jezičko tkivo, koliko je tkivo mišljenja. Metafora tako nije više u riječima, ona je u samom konceptu života. Više je ne nalazimo u jeziku, to je metafora kao figura misli, a ne riječi, i stoga je samo dijelom lingvistička pojava koja postoji u jeziku jer postoji u misli. Ovakva, tek relativna nezavisnost od jezika ne čini metaforu i od jezika odvojivom, s obzirom na to da je upravo jezik istovremeno instrument njenog dokučivanja, kao i instrument njezina oblikovanja; poprište njenog otkrivanja i sredstvo njezina prikazanja i razjašnjenja, a ujedno poprište primjenjivanja i oblikovanja putem kojeg se značenja uvijek iznova obnavljaju. Svijet označavamo riječima nakon što ga uspijemo otkriti i upoznati. Samim tim metafore su jednako shvatanje čovjeka koliko i shvatanje jezika. U metaforičkom jeziku, strategija diskursa podrazumijeva konstrukciju i dekonstrukciju našeg osjećaja za stvarnost konstrukcijom i dekonstrukcijom našeg jezika (Bmčić, 2013:34). S metaforom isprobavamo metamorfozu i jezika i stvarnosti (Ibid).

To znači da metafora sada pruža temeljni način na koji razmišljamo i razumijevamo svijet, ali naravno, ostaje vitalno važno utvrditi granice svake metafore po kojoj živimo. Metafore su kognitivni filteri, ali različite metafore filtriraju različite čestice istine (Goatly, 2007:44). Značenje (utemeljeno na konceptualizaciji iskustva) i socijalni kontekst (tj. socijalna i kulturna pozadina) dva su osnovna sastojka koja stupaju u igru konceptualnih metafora, kao kognitivnom alatu.

McVeigh (1996:6) objašnjava da su naši mentalni svjetovi proizvodi sociokulturnih procesa koji se temelje na međusobnoj razmjeni tjelesnog i kulturološkog, stvari i vrijednosti, koristeći

analogije iz osjetnog i uočljivog (konkretnog) svijeta za opisivanje i definisanje apstraktnih događaja. To je zato što, objašnjava on, ne mislimo i ne možemo samo „misliti“; možemo misliti samo „na nešto“, „o nečemu“ ili „s nečim“ posuđenim od svijeta. Stoga je opipljivo i uočljivo, ili jednom riječju, osjetno, što je ključno u definisanju našeg iskustva mentalnih događaja. Naši umovi su onda u osnovi metaforični – proizvode mentalne procese posuđujući stvari od svijeta (uključujući naša vlastita tjelesna iskustva). Posjedovati um znači učestvovati u metaforičkim procesima. Stoga, Jaynes (1976:52-59, prema McVeigh, 1996:8) daje zaključak da je svijest⁷ prije svega nešto naučeno i kulturološko, razvijeno unutar matrice socijalne složenosti i političkih pritisaka.

Nadalje, mnoge se metafore temelje na kulturnim razmatranjima i različitim vrstama kognitivnih procesa: različite kulture imaju različite načine poimanja iskustva putem konceptualnih metafora. Takve će se razlike obično odražavati u jezičkim razlikama. Ukratko, prema kognitivnom jezičkom pogledu, konceptualne metafore proizlaze iz interakcije tijela i kulture: utemeljene su u tjelesnom iskustvu, ali oblikovane kulturološkim razumijevanjem.

³ Posredstvom jezika konstruišemo vlastitu stvarnost i pritom se upuštamo u proces izgradnje ličnog i kolektivnog identiteta, tj. narodnog zajedništva, koji potom teži stvaranju zajedništva jezika i možda nameće zajedničkom jeziku neka svojstva (Gabrić, 2015:2). Jezik određuje kulturu, ali i djelovanje mišljenja⁴.

³¹ Ako na metaforu gledamo na ovaj način koji predlažu Lakoff i Johnson, možemo zaključiti da se metafore ne pojavljuju ponajprije u jeziku, nego u mislima, te da mi ustvari razumijemo

⁷ Pod „svijest“ Jaynes (1976, prema McVeigh, 1996:8) posebno misli na subjektivnu introspekciju. Tvrdi da, iako uključena u učenje, razmišljanje, formiranje koncepata i percepciju, subjektivna svijest nije potrebna ni za jednu od ovih mentalnih operacija. Umjesto toga, svijest djeluje kao svojevrsna mentalna prečica, pružajući nam unutrašnju izumu u kojoj se možemo „vidjeti“ kako ponašamo i reagujemo na određeni način.

⁴ Na primjer, Mišević u Filozofiji jezika problematizuje odnos antičkih filozofa i jezika, jer naprosto dovodi u pitanje njihovu mogućnost razlikovanja misli i jezika s obzirom na to da je riječ *logos* modimenzionalna – označava jezik, misao i um (Mišević, 2013, prema Gabrić, 2015:2). Ova tri jada naizgled je pomalo zbunjujuća, ali već su sofisti pridavali važnost jezičnoj dimenziji – namalo zaostajući jer se razdoblje u kojem su djelovali još naziva i grčkim prosvjetiteljstvom unutar kojeg čovjek postaje središnja tačka filozofskog nastojanja (Gabrić, 2015:2). Mišljenje kod sofista postaje predmetom proučavanja, koje za sobom upravo povlači problematiku jezičke sfere. Naime, prema sofistima³, čovjek uvijek ostaje zapevan u mreži riječi i mišljenja (Karamanović et al. 2001, prema Gabrić, 2015:2). Čovjek također vjeruje da nas proučavanje jezičkih struktura može dovesti do naizgled skrivenih struktura uma, i smatra da u jezičkom svijetu postoje apstraktni principi i univerzalna pravila, koja istovremeno predstavljaju biološke okvire za usvajanje jezika (Jutronic, 1991:21, prema Gabrić, 2015:6).

1 svijet njima, a ne služe nam samo u govoru. To bi značilo da je jedan vrlo važan dio kulture metaforičko razumijevanje koje koristimo za neke neopipljive entitete kao što su mentalni procesi, osjećaji, moralne vrijednosti, društvene i političke institucije i slično. U tom slučaju, metafore kojima se služimo postaju ključne za doživljaj, spoznaju i razumijevanje tih neopipljivih entiteta, iz čega slijedi da su metafore sastavni dio i kulture (Kövecses, 2005:1-2; prema Werkmann, 2010:5) i spoznaje. I misao i jezik nalaze se u društveno-kulturnom kontekstu koji je neodvojiv od spoznaje. Stoga proučavanje metafore u diskursu, dakle, otvara društveno-kulturne i diskurzivne korijene metafore. Pogledajmo Šemu 1 Panther i Thornburg (2017:3): Kognicija i njene interakcije sa ostalim ljudskim sistemom (usvojena od Panther i Radden, 2011:2).

Šema 1 Kognicija i njene interakcije sa ostalim ljudskim sistemom

Slijedeći Panther i Radden (2011, prema Panther i Thornburg, 2017:3-4), možemo razumjeti da spoznaju, između ostalog, čine više mentalne sposobnosti ljudi za rasuđivanje i zaključivanje, kategorizovanje, konstruisanje kognitivnih modela (*framing* – uokvirivanje), spajanje dva ili više koncepta u novi koncept (vidi Fauconnier i Turner, 2002) i perspektivizovanje. Kognitivne sposobnosti navedene u Šemi 1 komuniciraju (kao što pokazuju dvosmjerne strelice), tj. hrane se i primaju povratne informacije od perifernih sistema poput tjelesnog iskustva, percepcije, emocija, djelovanja (uključujući socijalnu i komunikacijsku interakciju), kulture i, što je važno, jezika.

Imajući sve navedeno na umu, možemo da svedemo prirodu konceptualnih metafora na sljedeći način:

- Metafora je glavni mehanizam kroz koji shvatamo apstraktne pojmove i izvodimo apstraktno zaključivanje.
- Mnogo se pojmova može shvatiti samo metaforom – apstraktni ili inherentno nestrukturirani pojam pokušava se shvatiti u smislu konkretnijeg, više poznatog pojma.
- Metafora je u osnovi konceptualne, a ne lingvističke prirode.
- Metafora nam omogućava da razumijemo relativno apstraktnu ili inherentno nestrukturiranu tematiku u smislu konkretnijeg ili barem visoko strukturisanog predmeta.
- Značenje (utemeljeno na konceptualizaciji iskustva) i socijalni kontekst (tj. socijalna i kulturna pozadina) dva su osnovna sastojka konceptualnih metafora.
- Naš sistem metafora ključan je za naše razumijevanje iskustva i načina na koji djelujemo na tom razumijevanju.

2.1.1 Struktura konceptualnih metafora

Lakoff i Johnson (1980:147) bilježe da metaforički koncepti pružaju načine za razumijevanje jedne vrste iskustva u smislu druge vrste iskustva. To obično uključuje razumijevanje manje konkretnih ili apstraktnih iskustava (ciljna domena) na osnovu konkretnijih iskustava (izvorna domena). Hajdarević i Periša (2015:12) objašnjavaju povezivanje konceptualnih domena na način da su izvorni i ciljni domen u asimetričnom odnosu, ali sa ograničenjima – jer metafora nije veza bilo čega sa bilo čime. Izvorni domen koristimo za objašnjavanje određene karakteristike ciljnog domena, zato je izvorni domen o kome imamo bogatije znanje, i između ova dva domena mora postojati dovoljno velika razlika. Izvorni i ciljni domen „moraju pripadati djelovima našeg iskustva koje doživljavamo kao sasvim različite“ (Stanojević 2013:54, prema Hajdarević i Periša, 2015:12). Važno je uvidjeti da je ovdje uključeno djelimično metaforičko strukturiranje, tj. mapiranje, a ne potpuno. Da je potpuno, jedan bi koncept bio drugi, ne bi se samo shvatao u smislu drugog pojma.

Ove metafore svakako mogu da budu univerzalne zato što ljudsko tijelo i mozak funkcionišu jednako kod svih ljudi, a kao što je već spomenuto, metafore se temelje na tjelesnom iskustvu i neuronskoj aktivnosti u mozgu. Kako su ti procesi slični kod svih ljudi, tako su slične i metafore, bar na konceptualnom nivou. No ono što uzrokuje varijacije zavisi od međukulturalnih i unutarkulturalnih uticaja. Ali, iako metafore na konceptualnom, tj. generičkom nivou funkcionišu univerzalno, generičke su sheme u različitim kulturama ispunjene na različite načine (Kövecses, 2005: 34, prema Werkmann, 2010:5). Dva su glavna uzroka tim varijacijama – različita iskustva i različite kognitivne preference i stilovi. Dragim riječima, metafore variraju jer naša iskustva kao ljudskih bića variraju. Isto tako, metafore variraju jer kognitivne preference i stilovi variraju. Na naša različita iskustva utiču fizička okolina, društveni kontekst (odnosi moći i društveni pritisak), kulturalni identitet, kulturalni kontekst, lična istorija, te različita zanimanja i interesi (grupni ili lični) (Kövecses, 2005: 231-246; prema Werkmann, 2010:5). Samim tim dolazimo do zaključka da je detaljno znanje o nekoj konceptualnoj metafori usko vezano sa kulturnim varijacijama tih konceptualnih metafora. Stoga se kao takva otjelovljuje putem jezičkih sistema i izraza. Prema Stanojeviću (2013:103), kultura je ključni element za poimanje konceptualnih metafora jer je svaka od njih direktno involvirana u kontekst date kulture. Kultura, dakle, mnogo utiče na konceptualne temelje jezičkih izraza, kao i pripadajućih im značenja.

Metaforičke varijacije (ne-univerzalnost) se dešavaju u sljedećim slučajevima:

- U jednom jeziku ne postoji takav ciljni koncept kao u drugom, ili ciljni domen nije sasvim identičan u dvijema kulturama (Kovecses 2005:121, 253–7);
- Isti ciljni i izvorni domeni postoje u obje kulture, ali su upareni različito, ili su upareni u jednom jeziku, a u drugom ne;
- Iako su izvorni i ciljni domeni slično upareni na nekom opštem nivou, razlikuju se na određenijem levelu.

Nivoi shematičnosti

Pored mapiranja izvornog i ciljnog domena, istraživanje takođe prati hijerarhijske nivoe u kojima konceptualne metafore zauzimaju različite nivoe shematičnosti. Naime, konceptualne metafore javljaju se na četiri nivoa shematičnosti u isprepletеноj vertikalnoj hijerarhiji

slikovnih shema, domena, okvira i scenarija – gdje su niži nivoi (scenariji) specifičnije verzije viših, više shematskih nivoa.

To ćemo najlakše objasniti direktnim prikazom moći metafora u ovom istraživanju. Ona zavisi od slikovne sheme JEDINSTVA. Slikovne sheme imaju vrlo šematsku prirodu i protežu se preko konceptualnog sistema, čineći širok izbor koncepata i iskustava značajnim (Kövecses, 2020:4).

Na primjer, koncept PORODICE kao izvorne domene pretpostavlja shematičniju strukturu KOHEZIJE, SIGURNOSTI ili JEDINSTVA. Nadalje, domene mogu uzeti nekoliko slikovnih shema koje ih konceptualno podržavaju. Ovdje možemo spomenuti isti primjer kao i Kövecses (2020:4), unutar domena TIJELA, koncepti se mogu temeljiti na shemama slika KONTEJNERA, VERTIKALNOSTI, (STRUKTURISANOG) OBJEKTA, i dalje dodati – takođe na JEDINSTVU svih djelova tijela itd.

Koncepti se takođe mogu okarakterisati istim shemama slika – Kövecses (2020:4) daje primjere domene IZGRADNJE (u smislu zatvorene konstrukcije) kao slične TIJELU, te obje zajedno pretpostavljaju sheme KONTEJNERA, VERTIKALNOSTI ili, dodajemo, shemu JEDINSTVA (kao jedinstvenu cjelinu).

Nadalje, Lakoff i Johnson (1980, 2003:5) objašnjavaju da je metafora „razumijevanje i doživljavanje jedne vrste stvari u smislu druge“. Kao što je već objašnjeno, to se postiže *preslikavanjem*, tj. *mapiranjem* (Musolff, 2012:302) koncepata koji se lako razumiju u jasnijim terminima (*izvorna domena*) na apstraktne ideje koje želimo razumjeti (*ciljna domena*).

Sljedeće na hijerarhijskom nivou jesu *okviri*, o čijoj strukturi takođe zavisi moć metafora. Okviri obuhvataju različite aspekte domena.

Ispod okvira nalazimo i *scenarije*. Kako Musolff (2004:38) objašnjava „scenario pruža više od pukog mapiranja domena: prikazuje minimalnu, ali koherentnu scenu koja podsjeća na standardne situacije, s kojima su korisnici upoznati kao dio njihovog zajedničkog kulturnog znanja“. Metaforički *scenario* će aktivirati strukturu *okvira* na koju je povezan, što će zauzvrat aktivirati *domenu* čiji je okvir dio. Sve to zajedno dovešće do određene *slikovne sheme*. Na primjer, u shematskoj slici JEDINSTVA, pod domenom PORODICE, možemo naći okvir RODITELJ, a scenario MAJKA.

Primarne i složene metafore

Teorija konceptualnih metafora razlikuje dvije vrste metafora: primarnu i složenu metaforu, koje Joseph Grady (1997) uvodi, a u odnosu na iskustvenu korelaciju. Naime, Grady (prema Evans i Green, 2006:304) primijetio je da ciljni domen posjeduje invarijantnu inherentnu strukturu, ali da može biti istovremeno i apstraktan. Ukratko bi to značilo da ciljni pojmovi mogu da sadrže jedne od najosnovnijih i najdirektnijih iskustava koje imamo kao ljudska bića, koje se vežu za funkcije primarnih metafora, koje ističu pozadinske kognitivne operacije. Složene metafore nastaju sjedinjenjem primarnih metafora, a primarne metafore se „(...)odnose na jednostavne aspekte ili dimenzije subjektivnog iskustva, koji nisu ograničeni na bilo koju određenu, bogatu domenu, ali umrežavaju te domene; nisu povezane s određenim, bogatim scenarijima, već postoje unutar širokih kategorija scenarija. Drugim riječima, primarne metafore spajaju dva „jednostavna“ koncepta putem različitih domena. Suprotno tome, složene metafore spajaju čitave složene domene iskustva, kao na primjer TEORIJE SU ZGRADE“ (Evans i Green, 2006:307).

To bi značilo da u primarnim metaforama (npr. ZNATI JE VIDJETI) izvorni i ciljni domeni povezani su neposrednim korelacijama nastalim iz okoline koju ljudi dijele (pogodne su da reprezentuju kros-jezičke univerzalije). One uključuju nesvjesnu i nenamjernu aktivnost koja rezultuje mrežom odnosa ljudskog tijela, uma, te okolnog svijeta. Nasuprot tome, složene metafore nastaju iz detaljisanije, specifičnije strukture znanja, i mogu biti kulturno zavisne (Evans i Green, 2006:308). Primarne metafore mogu da se udruže u složene, koje, kao što je spomenuto, onda mogu biti i kulturološki i društveno uslovljene.

Kritička analiza metafora u ovoj tezi uključuje analiziranje složenih, ali će, na osnovu njih, empirijska analiza dati pregled i pronađenih primarnih metafora koje će dalje doprinijeti u sumiranju rezultata.

Određeni zaključci koji se najbolje uklapaju u empirijske studije metafore sprovedene tokom protekle decenije možemo da svedemo na sljedeće:

- Metafore uključuju (i) izvornu domenu, obično konkretnu i poznatu, (ii) ciljnu domenu, obično apstraktnu ili barem manje dobro strukturisanu, i (iii) skup relacija mapiranja ili korespondencije između (i) i (ii).

- Mapiranja nisu proizvoljna, već utemeljena na tjelesnom i svakodnevnom iskustvu i znanju – konkretno, bilo koja riječ, koncept ili domen ne može tek tako poslužiti kao metaforički domen.
- Metaforička mapiranja razlikuju se u univerzalnosti, neka su univerzalna, a neka su kulturološki specifična.
- Teorija konceptualnih metafora razlikuje primarnu (neposredne korelacije nastale iz okoline) i složenu metaforu (bogatije scenarijima, i mogu biti kulturološki i društveno uslovljene).
- Svako je mapiranje fiksni skup ontoloških korespondencija između entiteta u izvornoj domeni i entiteta u ciljnoj domeni. Ova preslikavanja samo su djelimična.
- Preslikavanje izvorne u ciljnu domenu prati 4 nivoa shematičnosti: slikovna shema, domeni, okviri i scenarija – gdje su niži nivoi (scenariji) specifičnije verzije viših, više shematskih nivoa.

2.2 Diskurs i djelovanje

Diskurs je višedimenzionalni društveni fenomen koji je vrlo teško definisati – slično kao i ostale temeljne komponente komunikacije, poput jezika, spoznaje, pamćenja itd. (Van Dijk, 2009).

Smatran oblikom društvene prakse, koristi se za upućivanje na širok raspon komunikacijskih ishoda (Van Dijk, 2009:67).

Uopšteno govoreći, diskurs se bavi međudnosima jezika i društva, kao i jezika i uma. Moglo bi se reći da ima snažne veze sa sociologijom, kroz ključnu ulogu koju jezik ima u društvenom životu; sa antropologijom, kroz istraživanje jezika i kulture; te i sa psihologijom, kroz blisku interakciju jezika i uma. Mils (2003, 2019:51) bilježi da „diskurs ne prevodi prosto realnost u jezik; njega prije treba vidjeti kao sistem koji strukturise način na koji percipiramo realnost“. Pored toga, Hall (1997:6) objašnjava da su diskursi načini upućivanja na ili konstruisanja znanja o određenoj temi prakse: skup (ili formacije) ideja, slika i praksi, koje pružaju načine razgovora, oblike znanja i ponašanja povezanih s određenom temom ili društvenom aktivnošću. Ove diskurzivne formacije definišu šta jeste, a šta nije prikladno u našoj formulaciji i našim praksama u odnosu na određeni predmet ili mjesto društvene aktivnosti; koje se znanje smatra korisnim, relevantnim i „istinitim“ u tom kontekstu; i koje vrste osoba ili „subjekata“ ovaploćuju njegove karakteristike.

U mnogim definicijama diskurs se poima kao tekst u kontekstu (npr. Van Dijk, 1990:164). Weiss i Wodak (2007:13) objašnjavaju da se u njemačkom i srednjoevropskom kontekstu pravi razlika između „teksta“ i „diskursa“, što se odnosi na tradiciju u lingvistici teksta kao i na retoriku. Oni dalje navode da se u engleskom govornom području „diskurs“ često koristi i za pisane i za usmene tekstove. Drugi istraživači razlikuju različite nivoe apstraktnosti: Lemke (1995, Weiss i Wodak, 2007:13) definiše „tekst“ kao konkretnu realizaciju apstraktnih oblika znanja („diskursa“), pridržavajući se tako više Fukoovog pristupa (kroz proizvodnju kategorija znanja i sklopova tekstova, po Fukou, diskurs konstruiše znanje i na taj način upravlja onome o čemu je moguće govoriti, a o čemu nije, te kao takav, on re/proizvodi i moć i znanje istovremeno). Diskursno-istorijski pristup razrađuje i povezuje se sa sociokognitivnom teorijom Teuna van Dijka (Weiss i Wodak, 2007:13) i posmatra „diskurs“ kao oblik znanja i sjećanja, dok tekst ilustruje konkretne usmene izjave ili pisane dokumente (Reisigl i Wodak, 2001, prema Weiss i Wodak, 2007:13).⁹

Detaljnija istraživanja dalje su dovela do posmatranja diskursa kao fenomena koji ima vlastita svojstva, svojstva koja utiču na ljude i njihovu društvenu interakciju, te do razumijevanja da nisu samo društvene prakse ili diskursi ideološki, već da su ideologije proizvedene njima (Van Dijk, 1998:33). „Diskurzivno“ je postalo opšti pojam koji se koristi za označavanje bilo kojeg pristupa u kojem se značenje, reprezentacija i kultura smatraju konstitutivnima (Hall, 1997:6). Diskurs proizvodi znanja i značenja kroz jezik. Budući da sve društvene prakse podrazumijevaju značenje, a značenja oblikuju i utiču na naše ponašanje, sve prakse imaju diskurzivni aspekt (Hall, 1992:291; prema Hall, 1997:44).

Hall (1997:6) o proizvodnji značenja dalje piše da kultura sugerise da se značenja proizvode na različitim mjestima i cirkulišu kroz različite procese i kulturološke prakse, da se neprestano proizvode i razmjenjuju u svakoj ličnoj ili društvenoj interakciji u kojoj učestvujemo. Naime, on daje definiciju značenja kao onoga što nam daje osjećaj vlastitog identiteta, ko smo i kome pripadamo – pa je stoga povezano s pitanjima kako se kultura koristi za označavanje i održavanje identiteta unutar i razlika izvan ili između grupa. Osim lične i društvene interakcije, Hall (1997:3) bilježi da se značenja proizvode i u nizu različitih medija, naročito u modernim mas-medijima, sredstvima globalne komunikacije, složenim tehnologijama koje cirkulišu

⁹ Ova teza upotrebljava pojam diskursa kao naziv za više tematskih tekstova u kontekstu. Pojam „tekst“ ovdje podrazumijeva i pisane i usmene govore, a uz to i neverbalne iskaze kroz slikovni materijal jedne od kandidatkinja.

značenja između različitih kultura ogromnom brzinom. Uz to, bilježi dalje Hall (1997:4), značenje se takođe proizvodi kad god se izražavamo, koristimo, konzumiramo ili prisvajamo kulturne „stvari“; tj. kada ih na različite načine uključujemo u svakodnevne rituale i prakse svakodnevnog života i na taj im način dajemo vrijednost ili značaj; ili kada pletemo narative, priče i fantazije oko njih. Nadalje, značenja takođe i regulišu i organizuju naše ponašanje i našu praksu, ona pomažu u postavljanju pravila, normi i konvencija prema kojima se društveni život uređuje i upravlja (Hall, 1997:4). Drugim riječima, pitanje značenja javlja se u odnosu na različite trenutke i prakse u društvenom i kulturološkom okviru, u konstrukciji identiteta, označavanju istosti i razlika, u regulaciji toga ko smo a ko nismo, i našeg društvenog ponašanja.

Diskurs, dalje, ne ispituje samo kako se značenja stvaraju, već se bavi efektima i posljedicama tih proizvedenih značenja, te dalje, kako se ona povezuju s moći, kako regulišu ponašanja, konstruišu subjektivnosti, te na koji način se određene stvari razmišljaju i praktikuju. Putem diskursa društveni akteri konstituišu znanja, situacije, društvene uloge, kao i identitete i odnose između različitih društvenih grupa koje su u interakciji.

Prema Fukou (1972, prema Šarić, 2014:172), diskurs ne opisuje odvojenu stvarnost, već je ostvaruje, i stoga ga on definiše kao skup iskaza i način predstavljanja spoznaja o određenom objektu u određenom istorijskom trenutku. To znači da različiti fenomeni, objekti i radnje postoje nezavisno od diskursa, ali oni tek u diskursu dobijaju značenje i postaju objekti znanja (Šarić, 2014:172). Diskurs, tvrdi Fuko (prema Hall, 1997:44), konstruiše temu, definiše i proizvodi objekte našeg znanja, te upravlja načinom na koji se o nekoj temi može smisleno govoriti, a takođe utiče i na to kako se ideje sprovode u praksi i koriste za regulisanje ponašanja drugih.

Baš kao što diskurs „vlada“ određenim načinima razgovora o temi, u smislu da definiše prihvatljiv i razumljiv način govora, pisanja ili ponašanja, tako, po definiciji, on takođe isključuje i ograničava druge načine govorenja, ponašanja u odnosu na temu ili konstruisanja znanja o njoj (Hall, 1997:44). Fuko tvrdi da, budući da možemo imati znanje o stvarima samo ako one imaju značenje, diskurs, a ne stvari same po sebi, proizvodi znanje. Hall (1997:45) se nadovezuje, govoreći da je nemoguće odrediti značenje predmeta izvan njegovog konteksta upotrebe, te daje primjer: „Kamen bačen u borbi (*projektil, kamenica*) drugačija je stvar od kamera izloženog u muzeju (*skulptura*)“.

Zaychikova (2003:55, prema Mammadov, 2010:71-72) ukazuje na tri osnovne karakteristike diskursa, koje su temelji za analizu bilo koje vrste diskursa: 1) fiksiran je u tekstu, 2) ima kognitivni temelj, 3) ideološki je obilježen.

Van Dijk (1990:164, prema Šarić, 2014:172) dalje ističe jednu važnu dimenziju diskursa: kao specifičan oblik društvene interakcije, diskurs je i *djelovanje*, što bi dalje značilo da one grupe koje kontrolišu većinu dominantnog diskursa imaju više mogućnosti da kontrolišu ideje (umove) i postupke drugih. S druge strane, *djelovanje* takođe označava i mogućnost razotkrivanja skrivenog, te pokušaje mijenjanja komunikacijske i društveno-političke prakse. Narav diskursa je takva da je on uvijek rezultat ili izazivač nečega (Šarić, 2014:172).

Šarić (2014:172) takođe piše da je diskurs konstitutivan u smislu da pomaže da se održi i reprodukuje status quo u određenom društvu, i pridonosi transformaciji određenog stanja u društvu. Uz to, Wodak (2002:149) objašnjava da su diskurzivni činovi društveno konstitutivni na više načina:

- oni igraju odlučujuću ulogu u genezi, proizvodnji i konstrukciji određenih društvenih uslova;
- mogu obnoviti ili opravdati određeni društveni status quo;
- ključni su u održavanju i reprodukciji statusa quo;
- diskurzivne prakse mogu uticati na transformaciju ili čak uništenje statusa quo.

U korišćenju diskursa učesnici se često oslanjaju na neka od njegovih svojstava kako bi izvršili određenu društvenu radnju, te razumijevanje društvenih radnji i interakcija razumijevanje je načina na koje ljudi koriste diskurs da se uključe i da postignu te radnje.

Na primjer, jedna od radnji ili društvenih interakcija koje mogu da se izvedu putem diskursa jeste društveno konstruisanje određenog identiteta – kako za sebe tako i za druge. Samim tim, ono što za nekoga znači imati određeni identitet, zapravo je konstituisano diskursom koji se proizvodi, i društvenim radnjama i interakcijama koje se tim putem ostvaruju.

Dakle, diskurse identiteta, kao i ostale diskurse, treba razumjeti kao vrlo fleksibilne, ali obmotane jezikom usmjerenim prema *djelovanju* – konstruišući njihova značenja u komunikaciji i interakciji. To posljedično znači i mogućnost pokazivanja osjetljivosti na određene načine na koje se ti identiteti, kao i bilo koje druge društvene radnje, izvode.

Kao pomoć u razvijanju značenja diskursa, u nastavku objašnjavamo metodologiju kritičke analize diskursa (KAD), zabrinutu za načine na koji su društvene i političke nejednakosti ugrađene u našem diskursu, koja će dalje biti primijenjena u ovom radu, a koja utiče na istraživanje i razvijanje identiteta.

Iz ove perspektive može se smatrati da ideologije postoje unutar društva, te da imaju moć da ograničavaju načine na koje se određeni identiteti pojme. To je važan aspekt KAD, da se na ispitivanje diskursnih konstrukcija gleda kao da imaju potencijalnu mogućnost da izazovu ili uključe već postojeće, različite vrste ideološke moći.

2.3 Kritička analiza diskursa

Kritička analiza diskursa (KAD) se definiše kao temeljno zainteresovana za analizu neprozirnih kao i transparentnih strukturalnih odnosa dominacije, diskriminacije, moći i kontrole koji se manifestuju u jeziku (Wodak i Meyer 2003:6, prema Radanović-Felberg, 2008:53). Cilj KAD je „istražiti kritičku društvenu nejednakost, kako se jezikom izražava, signalizuje, konstituise, legitimise, itd“ (Wodak i Meyer 2001:2; prema Radanović-Felberg, 2008:53). Stoga je njegova svrha i istražiti i razotkriti ideologiju, ukoliko je ona izražena i pod uticajem jezika i diskursa (Goatly, 2007:3). Funkcija jezika, a ne samo njegov oblik, postala je fokus KAD-a. Za razliku od generativnih i strukturalnih jezičkih pogleda u kojima je predmet istraživanja bio jezički sistem, KAD insistira na jeziku kao procesu – prema ovom viđenju jezik je dinamičan i prilagođava se društvenim praksama. KAD je jezičku analizu stavila u društveni kontekst (Radanović-Felberg, 2008:53), i obuhvata, između ostalih, radove istraživača: Norman Fairclough, Teun van Dijk, Ruth Wodak, Paul Chilton.

Kritička analiza diskursa percipira i pisani i govorni diskurs kao oblik društvene prakse (Fairclough i Wodak, 1997; prema Wodak, 2002:149). Ona pretpostavlja dijalektički odnos određenih diskurzivnih događaja i situacija, institucija i društvenih struktura u koje su ugrađeni: s jedne strane, situacijski, institucionalni i društveni konteksti oblikuju i utiču na diskurs, s druge strane, diskursi utiču na društvenu i političku stvarnost (Wodak, 2002:149). Drugim riječima, diskurs konstruise društvenu praksu i ujedno je konstruisan njome.

Ovdje ćemo navesti osam najcitatiranijih principa KAD-a (Fairclough i Wodak, 1997:271-280; prema Vuković, 2014:120-1):

- 2 1. KAD adresira socijalne probleme. Ne usredsređuje se samo na jezik i upotrebu jezika nego i na jezičke karakteristike društvenih i kulturnih procesa. Slijedi kritički pristup društvenim problemima u svojim nastojanjima da učini eksplicitnima one odnose moći koji su često skriveni. Ima za cilj proizvesti rezultate koji su od praktične koristi u društvenim, kulturnim, političkim i čak u ekonomskim kontekstima.
2. KAD objašnjava kako se društveni odnosi moći ostvaruju i pregovaraju u diskursu i kroz diskurs.
3. Diskurs konstituiše (oblikuje) društvo i kulturu. To znači da svaka instanca upotrebe jezika doprinosi reprodukciji i transformisanju društva i kulture, uključujući i odnose moći.
4. Ideologije su često proizvedene kroz diskurs. Za razumijevanje kako su ideologije proizvedene nije dovoljno samo analizirati tekst; takođe treba uzeti u obzir i diskurzivnu praksu (kako su tekstovi interpretirani i prihvaćeni, te njihove društvene efekte).
5. Diskursi imaju snažnu istorijsku komponentu i mogu se razumjeti referirajući se na njihov istorijski kontekst. Dakle, KAD se odnosi i na izvanjezičke faktore kao što su kultura, društvo i ideologija u istorijskom smislu.
6. KAD se bavi povezivanjem socio-kulturnih procesa i struktura sa karakteristikama teksta. KAD ne uzima ovaj odnos strogo deterministički, ali iznosi ideju o posredovanju između teksta i društva. Fairclough proučava posredovani odnos između teksta i društva kroz „poredak diskursa“, Wodak, kao i Van Dijk, uvode „sociokognitivni nivo“ u analizu.
- 2 7. KAD je interpretativna i eksplanatoma, te nadilazi tekstualnu analizu. Ova tumačenja su dinamična i otvorena, i mogu biti pod uticajem novih spoznaja i novih kontekstualnih informacija.
- 19 8. Diskurs je, iz perspektive KAD-a, oblik društvenog djelovanja. Glavni cilj tog djelovanja je razotkriti skriveno, i odnose moći, te pokušati promijeniti komunikacijske i društveno-političke prakse.

KAD, dakle, ima za cilj razotkrivanje ideologije, vjerujući da je moćna jer se smatra prirodnom, i stoga se ne osporava niti kritički ispituje (Fairclough 1989; Goatly 2007; prema Pope 2017:25).

S obzirom na to da ova vrsta analize nema posebno određenu metodologiju ispitivanja, već je interdisciplinarno istraživanje usmjereno na rasvjetljivanje skrivenih struktura dominacije i moći, brojni su načini koji se mogu iskoristiti da bi se pristupilo ispitivanju. Pope (2017:25-26) daje letimični sažetak podjela na sljedeća opšta područja:

- a) Dijalektičko-relacijski pristup (npr. Fairclough, 2009): transdisciplinarni pristup koji se usredsređuje na „diskurzivni aspekt savremenih procesa društvene transformacije“ (Fairclough et al. 2011: 362-3; prema Pope, 2017:25).
- b) Diskursno-istorijski pristup (npr. Wodak i Meyer, 2009): Induktivni pristup koji pokušava integrisati pozadinske informacije povezane s određenim diskursom kako bi se objasnili diskursi predrasuda (Fairclough 2011: 364; vidi takođe Wodak i Meyer 2001; 2009b; Imura 2005; prema Pope, 2017:25).
- c) Socio-kognitivni pristup (npr. Van Dijk, 2009): pristup koji se fokusira na odnose između znanja i diskursa kroz kognitivne nauke i socijalnu psihologiju, te na to kako društvene interakcije i konteksti uslovljavaju proizvodnju, razumijevanje i memorisanje diskursa (Fairclough et al. 2011: 363-364; vidi takođe Chilton 2004; Nabeshima 2005a/b; Watabe 2005; Van Dijk 2009; prema Pope, 2017:26).
- d) Pristup temeljen na korpusu (npr. Mautner 2009): Pristup koji koristi kompjuterski zasnovane metode analize kao što je rudarenje teksta iz korpusa lingvistike, pružajući i kvantitativnu i kvalitativnu perspektivu tekstualne analize (Fairclough et al. 2011: 365-366 ; vidi takođe Mautner 2009; Mulderrig 2011; prema Pope, 2017:26).

U ovoj doktorskoj disertaciji KAD se svakako ne koristi u inkluzivnom smislu, kako bi se označio široki teorijski zahvat različitih usmjerenja. Okvir za kritičku analizu diskursa koju koristimo u ovoj studiji je sociokognitivistički pristup Van Dijka, iako je rad drugih analitičara diskursa – konkretnije Wodak et al. (2009) takođe uključen, uglavnom na nivou analize primjera (biće objašnjeno detaljnije u nastavku). Oba pristupa pretpostavljaju sociokognitivno

sučeljavanje društvene i diskurzivne strukture. Cilj KAD je „istražiti kritičku društvenu nejednakost, kako se ona izražava, signalizira, konstituiše, legitimiše putem jezika“ (Wodak i Meyer, 2001:2). Stoga je svrha KAD istražiti i razotkriti ideologiju, ukoliko je ona izražena i pod uticajem jezika i diskursa.

Možemo da zaključimo da se jezik i ideologija prepliću u diskursu, tj. jezik je posrednik između ideologija i diskursa. Analizom diskursa analizira se ideologija, društvena i opšta uvjerenja, skrivena i transparentna moć, kultura i društvo uopšte. Studije kritičkog diskursa analizom i kritikom onda nastoje otkrivati veze između tekstova i društvenih odnosa ili procesa, kakvi su na primjer, već spomenuti, ideologija, odnosi moći, nacionalni identiteti, itd.

2.3.1 KAD – sociokognitivistički pristup koji predlaže Van Dijk

Prema riječima Van Dijka, kritička analiza diskursa vrsta je analize diskursa koja prvenstveno proučava način na koji su dominacija i zloupotreba društvene moći u tekstu utemeljene u društvenom i političkom kontekstu. Kao glavne koncepte u KAD, Van Dijk (2001) klasifikuje ideologiju, moć, dominaciju, hegemoniju, uvjeravanje i manipulaciju. Takav se diskurs može odnositi na djelovanje i spoznaju: to jest, „moćna grupa može ograničiti slobodu djelovanja drugih, ali i uticati na njihov um“ (Van Dijk, 1993:6). Van Dijk (1993; prema Šarić, 2014:1) dominaciju dalje definiše kao vršenje društvene moći od strane određene grupe – npr. elite ili institucija, nad drugom grupom, što dalje vodi socijalnoj nejednakosti, uključujući političku, kulturnu, klasnu, etničku, rasnu i rodnu nejednakost.

Dalje, moć uključuje kontrolu nad drugom grupom, tj. njenim članovima, što se može odnositi na djelovanje i kogniciju – moćna grupa može ograničiti slobodu djelovanja drugih, ali i uticati na njihov um (Šarić, 2014:6). Jedan od glavnih načina na koji se moć može steći, održati ili potkopati je upravo uticaj na stavove i ponašanje drugih, tj. nagovaranjem drugih da zastupaju stavove (koji mogu dovesti do akcije) koje su korisne za određenog pojedinca, grupu ili uzrok. Upravo i Van Dijk (1993:254) navodi da se moć uglavnom zasniva na kognitivnoj kontroli, a sprovodi se, između ostalih strategija, za promjenu mišljenja drugih u vlastitim interesima, nagovaranjem ili manipulacijom – „u ovoj presudnoj tački dolazi do diskursa i kritičke analize diskursa: upravljanje umom drugih u osnovi je funkcije teksta i govora“, što može biti vrlo suptilno, rutinski, i izgledati sasvim prirodno za obje strane.

Drugim riječima, opšti retorički cilj uvjeravanja presudan je za mnoge političke akcije, a jezik je jedan od glavnih alata za postizanje ovog opšteg cilja. Stoga ne čudi da jezik igra bitnu ulogu

u politici, a toliko je političko djelovanje, u cjelosti ili djelimično, jezičko djelovanje (Semino, 2008:85).

Van Dijk (1993, prema Šarić, 2014:5) piše da je kritička analiza diskursa daleko od jednostavnog posla. Po njegovom mišljenju, to je jedan od najtežih izazova u disciplini jer zahtijeva istinsku multidisciplinarnost i prikaz zamršenih odnosa teksta, razgovora, socijalne kognicije, moći, društva i kulture. Wodak (2013:21-2) to potvrđuje, objašnjavajući da KAD ne proučava jezičku jedinicu po sebi, već društvene pojave, koje su nužno složene i stoga zahtijevaju multi-/inter-/transdisciplinarni i multimetodijski pristup. Takođe, predmeti koji se istražuju ne moraju biti povezani s negativnim društvenim ili političkim iskustvima ili događajima – ovo je često pogrešno razumijevanje ciljeva i namjera KAD-a i pojma „kritično“, što, naravno, ne znači „negativno“ po „zdravom razumu“ (Chilton, Tian i Wodak, 2010, prema Wodak, 2013:21-2).

Figurativni jezik (čiji dio zauzima i metafora), središnja je komponenta političkog diskursa i, kao što smo naveli u prethodnom dijelu, on može imati značajan retorički uticaj. Diskurs je dijalektički povezan s društvom, dok je upotreba jezika dijalektički povezana sa spoznajom (Pope, 2017:48). Preciznije, ako pretpostavimo da upotreba jezika može uokviriti mišljenje, mišljenje onda rekurzivno utiče na našu upotrebu jezika i komunikacijsko ponašanje.

Šarić (2014:6) piše da diskursi pomažu da se održi neko postojeće društveno stanje ili da se promijeni: značajnu ulogu pri tome mogu odigrati metafore i to zbog sposobnosti da izazovu i intenziviraju određene emocije kod primalaca poruke, te da pridonese formiranju novih stavova ili učvršćivanju postojećih. Te emocije i stavovi mogu postati temelj budućeg djelovanja.

Prije nego pređemo na objašnjenje pristupa Wodak et al. (2009) KAD-u, pa na detaljnije objašnjenje veze diskursa i ideologije, osvrnućemo se na kritičku analizu metafora, jer su se u novije vrijeme dvije tradicije – KAD¹⁰ i KTM¹¹ počele spajati.

¹⁰ Tradicija KAD obuhvata radove, između ostalih, Roger Fowler, Tony Trew, Gunther Kress, Jay Lemke, Norman Fairclough, Ron Carter, Michael Toolan, Teun van Dijk, Ruth Wodak, i Paul Chilton.

¹¹ Povezana s naučnicima kao što su George Lakoff, Mark Johnson, Mark Turner, Eve Sweetser, Raymond Gibbs, Gerald Steen, Zoltan Kövecses, Gunther Radden, Antonio Barcelona.

2.3.2 Kritička analiza metafora kao dio Van Dijkovog pristupa KAD-u

Nije iznenađujuće što naučnici (Charteris-Black, Chilton, Lakoff, itd.) sugerišu da metafore privlači veliku pažnju u političkoj retorici, dok govornici pažljivo odabranim riječima pokušavaju izazvati emocionalne asocijacije kod svojih slušalaca i potencijalnih glasača. Graber (1993:305, prema Mio, 1997:2) bilježi da je *politička komunikacija krvotok ili majčino mlijeko politike*, jer je komunikacija osnovna aktivnost koja povezuje različite djelove društva i omogućava im funkcionisanje kao integrisane cjeline.

Charteris-Black (2004, 2011:201) navodi sljedeće kao vrste svrha metafora:

- Sticanje pažnje i uspostavljanje povjerenja
- Heuristička: pojednostavljuje stvari
- Predikativna: pozitivne i negativne ocjene
- Empatična: pobuđivanje osjećaja koji su povoljni za govornika
- Ideološka: odražavanje ili konstituisanje pogleda na svijet
- Mitska

Ovaj rad najveću pažnju poklanja empatičnoj i ideološkoj svrsi.

Charteris-Black (2005, 2011:30) takođe tvrdi da je „metafora od vitalnog značaja za jezik voda jer posreduje između svjesne i racionalne osnove ideologije i njezinih nesvjesnih mitskih elemenata“. Ona se oslanja na nesvjesne emocionalne asocijacije riječi vezane za vrijednosti koje imaju temelj u okviru kulturološkog znanja. Stoga se metafora smatra alatom za uvjeravanje – aktivirajući i svjesne i nesvjesne resurse našeg uobičajenog načina razmišljanja, govora i djelovanja, kako bi dalje uticala na intelektualni i emocionalni odgovor. Uvjeravanje se odnosi na poruku ... „spoznaja i aktivna procjena određenog sadržaja uključuje promjenu uma, mišljenja i stavova o uzročnosti i afektu (identitetu) u nedostatku otvorene materijalne ili mentalne prisile“ (Johnson, 2001:496; prema Flanik, 2011:18). Nadalje, uvjeravanje zahtijeva nekolicinu nužnih uslova, od kojih su dva bitna za metaforičko uokvirivanje. Prvo, uvjeravanje je nemoguće ako publika argument ne smatra važnim; metafora čini argumente istaknutim, povezujući ih s emocionalno snažnim temama i konceptima. Drugo, uvjeravanje se ne može dogoditi ako publika ne razumije argument. Metafora unapređuje razumijevanje razlažući složene i/ili nove ideje na jednostavan, poznati način (Flanik, 2011:18). Uz to, ako se vodimo

time da **sve što postoji u jeziku prije toga postojalo je u iskustvu**¹², samim tim zaključujemo da će političari znati kako najbolje da se zapravo obrate emocijama građana, koristeći se prethodnim djelima, kulturološkim događajima. U tom smislu metafora igra važnu ulogu u ideološkom formiranju i prenošenju.

Često citirana perspektiva među istraživačima kognitivne psihologije metafora je Paiviova (1979, prema Mio, 1997:2) tvrdnja: „Metafora je pomračina Sunca. Ona sakriva objekt proučavanja i istovremeno otkriva neke od njegovih najistaknutijih i najzanimljivijih karakteristika kada se gleda kroz pravi teleskop“. Zato se metafora u analizi političke retorike često povezuje s ideologijom, pragmatičkim ciljevima i retorikom uvjeravanja.

Spomenuli smo da će u ovom radu biti iznesene i konvencionalne, tj. učestale, kao i nove, tj. kulturološki zasnovane metafore. Određeni naučnici smatraju da konvencionalne, tj. metafore koje se često koriste, imaju posebno snažan ideološki uticaj jer je njihova inherentna logika naturalizovana i stoga, kao takva, nepreispitivana, čime doprinose hegemonijskim diskursima (Goatly, 2007). Međutim, ako je istaknutost same metafore određena time koliko ona odjekuje u javnoj sferi, tada kreativna i od konteksta zavisna upotreba novih metafora takođe može pridonijeti uvjerljivoj snazi argumenta (Goatly, 2007:29).

Pope (2007:38) daje primjer bivšeg japanskog premijera, Zenkō Suzuki (1980-2), koji je prilikom posjete SAD-u 1981. godine izjavio da bi „Japan trebalo da postane jež“. Hook (1996a:143, prema Pope, 2007:38) komentariše da u poređenju sa slikom koju izaziva američki orač, ruski medvjed, britanski lav i tako dalje, metafora ježa služi za stvaranje neagresivnog oblika militarizacije koji se fokusira na samoodbranu kao dijela nacionalnog identiteta kroz personifikaciju. Na primjer, kada je napadnut, jež se „smota u loptu tako da svoje odbrambene šiljke iznese prema van, ne preduzimajući nikakvu agresivnu akciju“ (Hook 1996a:143, prema Pope, 2007:28). Ova je metafora dio šireg diskurzivnog procesa prema normativnom uravnotežavanju strahova od povratka agresivnog militarizma nakon militarizacije i zaobilazi metaforičku/metonimijsku kritiku Japana od strane agenata unutar SAD kao 'slobodnjaka' međunarodnog društva (Hook 1996a:143, prema Pope, 2007:38).

¹² Prema Lakoffu i Johnsonu (1980) metafore se temelje na ljudskom iskustvu. Na primjer, vrlo česta metafora **PRIVRŽENOST JE TOPLINA** proizlazi iz ljudskog osjećaja topline kada nas neko zagrlji (Kövecses, 2005:2-3).

Važnost figurativnog jezika, a naročito metafore, krucijalna je jer, kako, na primjer Vertessen i De Landtsheer (2008:274) objašnjavaju, metafore su uglavnom povezane sa obraćanjem *patosu*: „Većina naučnika ovo obraćanje *patosu* jednači sa obraćanju emocijama (...) Nadalje, emotivni aspekt metafora takođe se može koristiti za obraćanje *logosu*. Ovo može zvučati pomalo kontradiktorno, jer je dualističko posmatranje razuma i emocija kao suprotstavljenih sila uobičajena praksa već jako dugo“. Međutim, napredak u neuro i kognitivnim naukama jasno pokazuje da racionalno razmišljanje postaje moguće samo zato što emocionalno iskustvo prethodi kognitivnim procesima (Marcus, 2002, prema Vertessen i De Landtsheer, 2008:274). Konačno, metafore takođe mogu da se obrate *etosu*¹³. Studije su pokazale kako je korišćenje slikovitih riječi povezano s harizmatičnošću (vidi npr. Emrich et al. 2001, prema Vertessen i De Landtsheer, 2008:274). Političari koji su dobri u slikovitom prikazu onoga što se može postići uz pomoć svojih sljedbenika, „takođe mogu pomoći u izazivanju svojih atributa i svoje veličine među sljedbenicima“ (Emrich et al. 2001:527, prema Vertessen i De Landtsheer, 2008:274). Opet, emocije su važne, jer „harizma naglašava afektivne veze između političara i sljedbenika“.¹⁴

U gornjem slučaju metafora djeluje tako da implicira da povratak militarizmu ili imperijalizmu ne slijedi nužno iz samoodbrane, koja djeluje na minimiziranje retoričke moći tadašnje Socijaldemokratske partije i mnogih unutar domaćeg društva, koji su često tvrdili suprotno (Hook et al. 2012, prema Pope, 2007:40). Stoga, odabir metafore može pružiti bogati uvid u okvirne efekte političkih govora, jer se koristi za komuniciranje složenih stvari jednostavnim i emotivnijim izrazima. Dok se druge metode mogu koristiti za ispitivanje važnog pitanja istaknutosti, metafora kao jedinica analize nudi dodatne informacije o tome kako je istaknuto pitanje uokvireno (Pope, 2007:40).

¹³ Politički se diskurs u grčko-rimskoj tradiciji izdvojio u okvirima retorike. Glavna svrha retorike, u čijim se okvirima u grčko-rimskoj tradiciji izdvajao i politički govor, jeste ubjeđivanje, što se postiže logičkom argumentacijom (*logos*), na osnovu moralnog autoriteta govornika (*ethos*) i podsticanjem emocionalnog odgovora kod primaoca poruke (*pathos*) (Bianchini, 2008:7, u Vuković-Stamatović, 2014:8).

¹⁴ Aristotel u svojoj *Retorici* tvrdi upravo da su 3 elementa potrebna za proučavanje političkog jezika, kao tri načina usjeravanja publike:

- Prvi je koncentrisanje uglavnom na puki sadržaj političkog jezika – koji se može odnositi na *etos*, surme i vrijednosti koje ima komunikator ili ideološki sadržaj poruke: ubjeđivanje na temelju ličnosti govornika;
- Drugi način je razotkrivanje onoga što političari govore fokusiranjem na strukturiranje argumenata i njihovu valjanost. Možemo reći da se na ovaj način fokusira na logotipe ili pozivanje na *logos*: logičko ubjeđivanje;
- Treće je povezanost s *patosom*, jer ispituje jezik u njegovoj konkretnoj upotrebi, tražeći konotativna značenja i emocionalne efekte, fokusirajući se na to kako političari objašnjavaju stvari i kako verbalno izražavaju svoje misli. Puenta je dublje prodirati u složene načine na koje politički jezik stvara značenje sa ciljem ubjeđivanja: ubjeđivanje emocionalnim obraćanjem.

Eksperiment koji su sproveli Gibbs et.al (2002, prema De Landtsheer, 2009:63) pokazali su da je metaforički jezik emotivniji od nemetaforičnog. Te živopisne slikovite riječi (Emrich et al. 2001, prema De Landtsheer, 2009:63) stvaraju osjećaj bliskosti, usredsredene na dijeljenje emocija. Politički lideri mogu iskoristiti potencijal metafore u jednom ili više pravaca, kako bi poboljšali opaženu veličinu govornika, umirili publiku ili, nasuprot tome, povećali anksioznost ili probudili bijes (De Landtsheer, 2009: 63). Sposobnost političke metafore da pokreće emocije vidi se kao kombinacija racionalnog s iracionalnim, logičnog s emotivnim: „Metafore pružaju dobar primjer mogućeg ispreplitanja racionalnog i neracionalnog, dopuštaju nejasnoću koja im omogućuje nošenje kognitivnih sposobnosti i emotivni potencijal unutar jednog okvira“ (Jamieson, 1985:73; prema Mio, 1997:12). Osim što stvaraju ideološki i okvir za vrednovanje, Šarić (2014:26-32) bilježi da metafore takođe izražavaju stav svog autora i mogu intenzivno uticati na emocije, stvaranje i mijenjanje stavova primaoca poruke, i tijesno su povezane s osjećajima koji podstiču određen tip djelovanja: „one izazivaju asocijacije koje vode ka pozitivnoj ili negativnoj evaluaciji, opravdavaju određen politički izbor kao jedino moguće, ili potpomažu odbacivanje nekog drugog izbora kao neutemeljenog“.

Charteris-Black (2004) uvodi metodu kritičke analize metafora – koja pruža metodologiju upravo za analizu i interpretacije ideologije koja se jezički ostvaruje. Ovom vrstom analize on pokušava da oblikuje diskursni model metafore, te uvida **kako je funkcija metafore mnogo više od stilističke ljepote kako ju je vidjela aristotelovska poetika, ali i mnogo više od determinističkog tumačenja metaforičke upotrebe (primarno tjelesnim iskustvima) kako to sugerise kognitivna lingvistika.**

Upravo identifikacija mogućih namjera političara (a te su namjere podloga izbora metafora), kroz analizu konceptualnih metafora pomaže izazivanju moći uvjeravanja. Tri su stupnja ovog pristupa: identifikacija metafore (pomoću kriterijuma upotrebe riječi ili fraze sa smislom koji se razlikuje od drugog uobičajenijeg smisla), tumačenje metafore i zatim njihovo objašnjenje. I kritička analiza metafora i kritička diskurs analiza zaokupljene su ideološkim dimenzijama diskursa, gdje metafora igra važnu ulogu. Budući da je metafora „doslovni jezik duše“ (Woodman, 1997), metafore igraju važnu ulogu u uokvirivanju spoljašnjeg svijeta ili u stvaranju utopijskih slika o tome kakav svijet treba da bude. Metafore su snažni elementi političkog stila koji s ideologijom imaju zajedničko subjektivno i često polemičko gledanje na stvarnost (Gay, 1992; prema De Landtsheer, 2009:63).

Charteris-Black (2004, 2011:28) ističe da je cilj metafore stvaranje koherentnog pogleda na stvarnost. Ukratko, analiza konceptualne metafore pokazuje se snažnim alatom za istraživanje tema izvan figurativnog jezika: gurajući prema dubljim analizama metafore, u konačnosti otkrivamo još dublji nivo analize na kojem odnosi između jezika, uma, iskustva i ideologije postaju definisani. Na kraju se može zaključiti da je metafora jezički, konceptualni, socio-kulturni, ideološki, nervni, tjelesni fenomen, i da postoji na svim tim različitim nivoima istovremeno.

Osim što stvaraju ideološki i okvir za vrednovanje, Šarić (2014:26-32) bilježi da metafore takođe izražavaju stav svog autora i mogu intenzivno uticati na emocije, stvaranje i mijenjanje stavova primaoca poruke, i tijesno su povezane s osjećajima koji podstiču određen tip djelovanja: „one izazivaju asocijacije koje vode ka pozitivnoj ili negativnoj evaluaciji, opravdavaju određen politički izbor kao jedino moguće, ili potpomažu odbacivanje nekog drugog izbora kao neutemeljenog. Stoga je metaforu važno uključiti u istraživanje drugih fenomena karakterističnih za određeni diskurs“. Musolff (2009:61) takođe bilježi da se treba pozabaviti velikim pitanjima, od čega se sastoje metafore i njihovi mogući efekti i koju ulogu igraju emocije, kako bi se shvatilo kako i kada metafore mogu postati moćni politički uređaji.

Upravo ova studija počiva na pretpostavci koju iznosi Charteris-Black (2014, 2011:201), a to je da upotreba metafora služi određenoj svrsi – ona pomaže u ostvarivanju određenog komunikacijskog cilja. Njihovo potencijalno korišćenje u određenoj prilici – bilo svjesno, nesvjesno, strateški ili ne, može imati snažnog uticaja na kolektivne konceptualizacije – naročito ako se primijene na mapiranje sa državom/nacijom. Iako, kako piše Šarić (2019:4), određeni apstraktni entiteti leksikalizovali su konvencionalno metaforičko proširenje, često korišćeno bez ikakvog posebnog cilja i bez nužnog uticaja na kolektivne konceptualizacije, ovaj rad pokušaće pokazati da čak i konvencionalne, ustaljene metafore, u zavisnosti od konteksta, mogu imati (nesvjesne) svrhe, koje se mogu povezati sa ideologijama. Kako ističu Kress i Hodge (1993:15, prema Šarić, 2014:9), ideologija je u srži „sistematski prikaz stvarnosti“, a ideološka dimenzija metafora je upravo u tome što one definišu ono što će neko prihvatiti kao stvarnost (Chilton i Lakoff 1995:56, prema Šarić, 2014:9). Metafore prema Chiltonu (1996:74, prema Šarić, 2014:9) mogu doprinijeti povlašćivanju određenog načina razumijevanja stvarnosti, te potiskivanju drugih načina njezina razumijevanja.

3

Trebalo je vremena da se spozna kako metafore nisu dekontekstualizovani entiteti, te se stoga ne mogu proučavati u izolaciji (poput, kako kažu Gibbs i Lonergan u zaključnom poglavlju Musolffove i Zinkenove monografije *Metafora i Diskurs*, „mrtvih leptira iglom pričvršćenih u staklenim okvirima“). To svakako ne znači da konteksti diskursa daju metaforama dodatna, specifična značenja, kao da su metafore već postojeći entiteti jezika ili uma, a kontekst onda doda začim za ukus svake specifične metafore koja se iskoristi (Gibbs i Lonergan, 2009:251). Oni pišu da je uzajamnost mnogo dramatičnija – metafore su neodvojive od diskursa, istovremeno ga izgrađujući i bivajući njegovim proizvodom – „baš kao što se leptiri najbolje razumiju u divljini, metafore se najbolje proučavaju i analiziraju u njihovom prirodnom kontekstu“ (Gibbs i Lonergan, 2009:251-2).

Stoga, u sljedećem dijelu vraćićemo se na objašnjavanje drugog pristupa kritičkoj analizi diskursa, koji će biti upotrijebljen u drugom dijelu empirijske analize, izučavajući kontekste koji stvaraju nacionalne identitete.

2.3.3 KAD – pristup diskurzivnog stvaranja nacionalnog identiteta koji predlaže Wodak

Drugi pristup koji će biti nadalje korišćen u istraživanju jeste diskurzivna izgradnja nacionalnog identiteta koju predlažu Wodak et al. (2009), a na osnovu Van Dijkovog pristupa kritičkoj analizi diskursa. Studije Wodak postavljaju pitanja „Kako se identiteti konstruišu u diskursu?“, „Kako su nacionalni i evropski identiteti vezani za jezik i komunikaciju?“ i „Kakvu ulogu ima moć?“ – moć diskursa, u diskursu, i nad diskursom, i uz to nastoje identifikovati i analizirati procese izgradnje identiteta (Wodak, 2012). Wodakino istraživanje o ovim pitanjima, osim razvoja teorijskog okvira (Wodak et al. 2009), rezultovalo je opsežnom analizom kako je nacionalni identitet konstituisan u Austriji (Wodak et al. 2009), Mađarskoj (Kovács i Wodak, 2003) i Evropi uopšte (Wodak, 2003, 2007, 2011). Iz perspektive kritičke diskurs analize, nacije i nacionalni identiteti konstruisani su i održavaju se diskurzivnim praksama koje stvaraju društvene strukture. Nacionalni identiteti nemaju svojstven status kao očigledni, već se o njima mora podučavati i svakodnevno napominjati.

Definisano kao „više ili manje namjeran plan praksi (uključujući diskurzivne prakse) usvojen radi postizanja određenog društvenog, političkog, psihološkog ili jezičkog cilja“, Wodak et al. (2009) razvili su metodološki okvir, model koji kombinuje različite makro-strategije i

dimenzije korišćene u diskurzivnom oblikovanju nacionalnog identiteta. Strategije izgradnje nacionalnog identiteta ostvaruju se kroz ciljno orijentisane, ali ne nužno i namjerne diskurzivne radnje (Wodak et al. 2009:32). Neki od glavnih obrazaca, koje su identifikovali Wodak et al. (2009) jesu da se **diskurzivna konstrukcija nacionalnog identiteta vrti oko tri** vremenske ose: **prošlosti, sadašnjosti i budućnosti**, gdje su porijeklo, kontinuitet/tradicija, transformacija, (esencijalistička) bezvremenost i iščekivanje važni činioci. Prostorne, teritorijalne i lokalne dimenzije takođe su značajne u diskurzivnoj izgradnji nacionalnog identiteta (Wodak et al. 2009:26). U odnosu na makrofunkcije diskurzivnog djelovanja, Wodak et al. (2009:33) u svojoj studiji ističu **pet strategija** diskursa – **konstruktivne**, **odbrambene**, **reproduktivne**, **transformatorske** i **destruktivne** – **te čak dvadeset i osam podstrategija**, od kojih se kao **najvažnije** izdvajaju **dvije** – **strategija asimilacije** (jezičko ima za cilj stvaranje vremenske, međuljudske ili prostorne (teritorijalne) sličnosti i homogenosti u odnosu na različite tematske dimenzije) i **strategija disimilacije** (stvara vremensku, međuljudsku ili teritorijalnu razliku i heterogenost u odnosu na te iste dimenzije). Iako se analitički razlikuju jedna od druge, ove se strategije događaju manje-više istovremeno i isprepletene su u konkretnim diskurzivnim radnjama (Wodak et al. 2009:33).

Važan prilog njihovoj studiji jeste tabela **sa sažetim rezultatima trojne analize** diskurzivne **konstrukcije austrijskog identiteta u svih pet spomenutih izvornih** korpusa – prikazujući međusoban odnos spomenutih strategija i podstrategija **toposa** (uzoraka argumentacije) te sredstava njihove jezičke realizacije. Tabela tu izdvaja **dvadeset i sedam toposa**, te **šezdeset sredstava** jezičke realizacije, a od posljednjih su posebno obrađene metonimije, sinegdohe, personifikacije, **te najsloženija lična zamjenica „mi“** (važno za naglasiti je da ne postoji jednostavan i banalan identitet „mi“, već ovi govori predstavljaju kaleidoskop različitih „nas“). S obzirom na to da ova disertacija već uzima metafore *jedinstva*¹⁵ za ispitivanje, kao određeno sredstvo jezičke realizacije, prva – konstruktivna strategija – najrelevantnija je za našu studiju jer takve strategije pokušavaju „konstruisati i uspostaviti određeni nacionalni identitet promovisanjem ujedinjenja, identifikacije i solidarnosti, kao i razlikovanja“ (Wodak et al. 2009:33). Konstruktivna strategija stoga je korisna za identifikovanje i imenovanje diskurzivnih sredstava pomoću kojih se diskursi koji određuju tumačenja nacionalnog identiteta izražavaju u korpusu ispitivanih tekstova. U okviru poglavlja Metodologije, biće

¹⁵ Ovaj rad metafore tretira ne kao naše jedine jezičke dokaze, već kao jedan od načina koji nam pomažu identifikovati zastupljenost moći koja se pojavljuje u pisanoj diskursu aktera politike.

prikazana hibridna verzija metode koju predlažu Wodak et al. (2009), prilagođena mikro diskurs analizi koju predlaže ova teza.

Diskurzivna konstrukcija nacionalnog identiteta i izrazi nacionalnosti posmatrani su kao vrsta ideološkog diskursa (Wodak et al. 2009); Malešević (2011:272) tvrdi da se „postojeće kategorizacije društvenog svijeta nastoje uzeti zdravo za gotovo kao očigledne i prirodne [...] apeli za očuvanjem, održavanjem i jačanjem „autentičnih nacionalnih identiteta“ često nisu ništa drugo nego izrazi određenih ideoloških diskursa“. Svakako da je nacionalni identitet jedan od prototipa ideologije – samim tim što uzima nacionalnost kao datu. Ljudski identiteti su društvene prirode jer se identitet odnosi na značenje, a značenje se razvija u kontekstno-zavisnoj upotrebi. Izbor jezika dio je konstrukcije nacionalnog identiteta, jer je jezik alat kojim manifestujemo „ko smo“ – dajući definicije i sebe i ostalih, a stvarnost definišemo djelimično kroz svoj jezik i jezičko ponašanje. Prema Wodak et al. (2009), nacionalni identitet je kontekstualno insceniran identitet, reprodukovano kroz različite društvene prakse, naročito diskurzivnu praksu (Wodak et al. 2009:29). Ukratko, narativ o identitetu usmjerava političke emocije tako da mogu podsticati napreće mijenjanja ravnoteže moći. Takve prakse u svakodnevnom životu izvode institucije i građani nacije. To je upravo jedan dio onoga što Billig (1995) naziva *banalnim nacionalizmom*.

Ova studija upravo vidi političke metaforičke govore kao primjere *banalnog nacionalizma* koji *trguje* nacionalnim identitetima kroz priče o *jedinstvu*. Ovi diskursi ne shvataju se samo kao pitanje političke aktivnosti, već društvene i kulturne prakse. Ili, kako to kaže Uri Ram (1994:153, prema Wodak et al. 2009:23) pozivajući se na Clifforda Geertza (1973): „Nacionalnost je pripovijedanje, priča koju ljudi pričaju o sebi kako bi svom društvenom svijetu dali značenje“.

2.4 Nacionalizam kao stanje duha

Polje nacionalističkog fenomena vrlo je široko jer uključuje stvaranje nacija-država, njihovo održavanje i reprodukciju, kao i pitanja identiteta, te na koji način se zajednice zamišljaju.

Klasični autori poput Anderson (1983), Gellner (1983), Hobsbawm (1990) u proučavanju nacija i nacionalizama prepoznaju tradicionalne medije kao ključne za izgradnju nacija i širenje nacionalizama, te u svojim istorijskim analizama ukazuju na nacionalizam i njegov razvoj kao na sastavni dio modernog političkog diskursa. Ljudi žude za više informacija u vrijeme

državnih nestabilnosti, te ovakva potreba ubrzava osjećaj društvene krize kod pojedinaca, a brzina i propustljivost informacija to slijede. Medijska komunikacija postaje nužna povratna informacija.

Anderson (1983), poznat po svojoj popularnoj definiciji nacije kao oblika „zamišljene zajednice“, upravo spominje važnost modernizacije štamparskih tehnologija i kapitalizam kao jedne od glavnih uslova za razvoj nacionalizma (1983:46). On je istaknuo zamišljeni aspekt nacionalne zajednice i ulogu kulture kao jednog od glavnih aspekata u procesu nacionalnih imaginacija. Nadalje je čak i sugerisao da je nacionalizam u nekom trenutku evropske istorije zamijenio religiju. U novim, sekularnim uslovima ljudi su dobili pristup nacionalnoj ideji koju su mogli obožavati, umjesto Boga, kroz nacionalne ceremonije i simbole. Njegov izraz „zamišljene zajednice“ opisuje činjenicu da su pojedinci, kao i kolektivne grupe, poput nacija, u mnogo čemu hibridi identiteta, pa je stoga ideja o homogenom „čistom“ identitetu, na individualnom ili kolektivnom nivou, varljiva fikcija i iluzija. Naciju čini mnoštvo ljudi koji veliku većinu svojih sunarodnika nikad nisu vidjeli. „To je zamišljeno“, kaže nam Anderson (prema Baron, 2005:82), „jer pripadnici čak i najmanjeg naroda nikada neće upoznati većinu svojih sučlanova, susresti ih ili čak čuti za njih, a ipak u svijesti svakog živi slika njihove prisne veze“.

O porijeklu nacija naučnici su intenzivno raspravljali. Među većinom istoričara pojavio se ovakav konsenzus, da su nacije „konstruisane“, „izmišljene“ ili „zamišljene“ u modernom razdoblju. Ipak, zamišljanje se nije pojavilo nigdje. Umjesto toga, nacionaliste vežu kulturni materijali koji su im pri ruci, etničke pripadnosti na terenu i socioekonomske okolnosti (Baron, 2005:17). Baron dalje bilježi da se neke „etničke“ razvijaju u nacije, druge se apsorbuju u veći nacionalni projekt, a treće malaksavaju ili nestaju.

Sa druge strane, Anthony Giddens opisuje nacionalizam kao „fenomen koji je prvenstveno psihološki“ (1985:116, prema Skey, 2009:52). Po njegovom shvatanju, nacionalistički osjećaji rastu kada je običan život poremećen: „osjećaj ontološke sigurnosti doveden u opasnost zbog poremećaja rutina“ (1985:218, prema Skey, 2009:52), s rezultatom da pojedinci ulažu veliku emocionalnu energiju u simbole nacionalnosti i u obećanje snažnog vodstva (1985:218, prema Skey, 2009:52). Prema Giddensu, nacionalizam je izuzetak, a ne pravilo. Nacionalistički osjećaji „nisu toliko dio uobičajenog svakodnevnog društvenog života“ (1985:215, prema Skey, 2009:52), već su „obično prilično udaljeni od većine aktivnosti svakodnevnog društvenog

života". Na običan život utiču nacionalistički osjećaji samo „u prilično neobičnim i često relativno prolaznim uslovima“ (1985:215, prema Skey, 2009:52). Dakle, psihologija nacionalizma po ovakvom shvatanju je psihologija ekstremnog, emocionalnog raspoloženja koje pogađa u ekstremnim slučajevima. Banalne rutine po Giddensu su daleko od toga da su nosioci nacionalizma.

Međutim, tokom posljednjih dvadeset godina, istraživanje o nacionalizmu se pomaklo dalje od ovakvog viđenja. Skey (2009:63) bilježi da se **'naša' odanost 'našoj' nacionalnoj državi može braniti, čak i hvaliti**, za čiju je odbranu neophodna posebna retorika. 'Naš' nacionalizam se ne predstavlja kao nacionalizam, koji je opasno iracionalan, suvišan i tuđ, za to se pronalazi novi identitet, drugačija etiketa; 'naš' nacionalizam pojavljuje se kao nešto korisno, nužno (Skey, 2009:63).

Paralelno s gledištem da je pisani jezik, kao društvena praksa povezana s moći, izmislio nacionalizam, Šarić i Stanojević (2019:5) spominju i referencu Uri Ramsa o nacionalnosti kao naracije ili priče (Rams, 1994:153) i opis nacije Stuarta Halla kao „sistema kulturnih reprezentacija“ i „simboličke zajednice“ (Hall, 1996:612), gdje se nacionalna kultura definiše upravo kao diskurs.

Naime, nova shvatanja nacionalizma posmatraju i njegov banalni dio, gdje se on između ostalog shvata i kao diskurs koji pridonosi reprodukciji već uspostavljenog društva kroz popularnu kulturu i skup svakodnevnih praksi, uključujući i one diskurzivne (Billig, 1995).

Kako je spomenuto, Anderson je istakao ulogu popularne štampe u njegovanju nacionalne svijesti. Ogromna dnevna cirkulacija novina značila je da milioni ljudi dijele istu poruku u isto vrijeme. Nadalje, ova kulturna praksa bila je direktno povezana s tržištem. Zbog toga je Anderson smatrao da je „štampani kapitalizam“ stvorio novi način razmišljanja o zajednici, stvarajući situaciju „mi“ (kao domaće tržište) i „oni“ (kao strano tržište). Upravo ove ideje nadopunjene su konceptom *banalnog nacionalizma*, koji je skovao Michael Billig (1995), tvrdeći da među premisama nacionalizma kao širokog, višestranog diskurzivnog fenomena jeste i to da se on tiče „nas“, nacionalnog jastva, održavajući se putem širokog niza jedva primjetnih rutina i kategorija koje prožimaju tkivo svakodnevnog života, uključujući i svakodnevnu javnu komunikaciju.

Iz svega ovoga proizlazi da se nacija može definisati na najmanje dva načina, s jedne strane, kao jezička, kulturna zajednica, a s druge, kao više politička zajednica. Nacija je simbolička

zajednica, tvrdi Hall (1996:612), te nastavlja: nacionalna kultura je diskurs, način da se konstruišu značenja, koja utiču i organizuju i naše postupke i naše percepcije nas samih. Nacionalne kulture konstruišu identitete stvarajući značenja 'nacije', s kojima se možemo identifikovati: one su sadržane u pričama koje se pričaju o naciji, u sjećanjima koja povezuju njezinu sadašnjost s njezinom prošlošću i u percepcijama koje su o njoj izgrađene (Hall, 1996:612). Pitanje na koje ovi noviji pristupi traže odgovor nije šta je nacionalizam, već kako on nastavlja da bude jedan od najvažnijih društvenih, političkih i kulturnih oblika identifikacije s kojima se ljudi bave. Postavljaju pitanje: zašto 'mi', u uspostavljenim, demokratskim nacijama, ne zaboravljamo 'naš' nacionalni identitet? Kratak odgovor na osnovu dosadašnjih teorija jeste da se 'mi' stalno podsjećamo da 'mi' živimo u nacijama jer se 'naš' identitet neprestano označava. To će biti detaljnije objašnjeno u potpoglavlju koje prati, i tezi o *banalnom nacionalizmu* koja sugerise da je nacionalnost blizu površine savremenog života, gdje rutinski poznate jezičke navike neprestano djeluju kao podsjetnici na nacionalnost. Ova teza daje dodatni uvid u to da nacionalizam nije ograničen na kitnjasti jezik mitova o krvi, već operiše prozaičnim, rutinskim riječima, koje nacije uzimaju zdravo za gotovo, i koje ih na taj način naseljavaju. Male riječi, umjesto velikih pamtljivih fraza, nude stalne, ali jedva svjesne, podsjetnike na domovinu, čineći 'naš' nacionalni identitet nezaboravnim.

Hansemark (2008:12) takođe bilježi da u svijetu u kojem je komunikacija centralna, masovni mediji igraju važnu ulogu u stvaranju i percepciji značenja. Primaoci i primateljke ovih poruka smatraju se aktivnim slušaocima ili čitateljicama, gdje je slušanje i čitanje nešto što učimo, a što je pod uticajem kulturoloških iskustava, te mediji tako imaju mogućnost aktiviranja svijesti čitalaca. To znači, objašnjava dalje Hansemark (2008:12), da mediji pozivaju slušateljke/čitaoce da preuzmu određeni identitet kako bi dekodirali poruku koju masovni mediji zapravo projektuju.

Nacionalizam shvaćen na ovaj način, kao diskurzivno pitanje kako su ljudi zamišljeni kao zajednica i zatim predstavljeni kao ljudi koji posjeduju zajednički osjećaj solidarnosti, predstavlja nastojanje da se ljudi smjeste u konceptualni, politički i društveni poredak (Doak, 2007:47) koji ima smisla za one koji podržavaju tu ideju. Doak (2007:47) dalje objašnjava da je nacionalizam i uzrok i posljedica koncepcije kolektivne grupe ljudi kao nacije, on ih i oblikuje u naciju i predstavlja efekte misli i radnji preduzetih u ime te nacije. Jezik zauzima važno mjesto u idejama nacije, prvenstveno, jer se može naučiti samo u zajednici. Jezik članove nacije povezuje s prošlošću: pomoću jezika čovjek može stupiti u zajedništvo s načinom mišljenja i osjećanja svojih predaka, takoreći učestvovati u djelovanju uma predaka, te na taj

način ovaploćuje živu manifestaciju istorijskog kontinuiteta (Barnard, 1969:22, prema Yoshino, 1992, 2015:41-42).

Nacionalizam je, dakle, moguće shvatiti kao diskurzivni ideološki napor da ljudi postanu podložni vizijama harmonije i jedinstva utjelovljenih bilo u nostalgичnim mitovima idealne prošlosti, ili u utopijskim snovima o idealnoj budućnosti. Zatim, takvi narativi predstavljaju jedinstvenu priču o nacionalnoj borbi, namijenjeni da naciji pruže zajedničko razumijevanje porijekla, nacionalnog buđenja, ili osamostaljivanja, koje služi kao ljepilo koje povezuje kolektiv. James Scott (2009:8, prema Sedlenieks, 2015:209) tvrdi da je ideja o neizbježnosti države u velikoj mjeri rezultat državne ideologije koja se temelji na gledištu iz središta države. Države proizvode svoje istorije koje uključuju samo trenutke i događaje koji su povezani s izgradnjom države (Scott, 2009:34, prema Sedlenieks, 2015:209). Države su takode ishodište hegemonističkih ideologija, koje prikazuju sve što je izvan države kao nešto što se jednostavno nije uspjelo transformisati u državu i, posljedično, sva društva i teritorije koji nisu stavljeni pod idealnu kontrolu države tretiraju se kao ostaci nekog drevnog poretka, kao primitivci (u smislu da predstavljaju neku vrstu prethodnog stanja razvoja) ili kao „naši živi preci“ (Scott, 2009:8, prema Sedlenieks, 2015:209).

Nacionalistički narativi su, između ostalog, počeli koristiti majčinsku, bratsku i očinsku retoriku kako bi kolektiv predstavili kao porodicu (detaljnije u narednom poglavlju), a određenu vrstu porodice koju su imali na umu okarakterisali su kao buržoasku (Baron, 2005:216). Nadalje, objašnjava Baron (2005:216), oni su prisvojili koncept porodične časti, uzdižući ga na nacionalni nivo kako bi proizveli diskurs nacionalne časti – nacija ne samo da je morala braniti i osvetiti čast, nego je čast definisala kolektiv i bila u srži njegovog identiteta; oni koji su dijelili čast pripadali su zajednici; oni koji nisu mogli bili su isključeni. Pojam nacionalne časti, koji nikada nije statičan, koristile su različite grupe u različite svrhe, a sve su tvrdile da je štite (Baron, 2005:216). Brown (2000:21,22) takode objašnjava da je nacionalizam naročito u stanju ponuditi pojedincima ideološke mitove o porijeklu, srodstvu, postojanosti i domu, koji obećavaju osjećaj identiteta, sigurnosti i moralnog autoriteta pojedincima suočenim sa složenošću i neizvjesnošću modernosti.

Ova metaforička infuzija biološkog porijekla u prostoru lokaciju održava se jer se te naslijeđene, teritorijalno ograničene tradicije shvataju kao dio nas, našeg identiteta. Ako smatramo da naše postojanje kao pripadnika nacija (a samim tim i elementi našeg samorazumijevanja) zapravo zavisi od onih aktivnosti prošlih generacija koje su obezbijedile

zemlju neophodnu za život, onda se čini da ovakve metafore nisu samo metaforične, već i identitetske.

Na ovaj način, narativi su pobuđivali i emocije, donoseći novu interpretaciju svijeta kako bi ga modifikovali, gradeći određene identitete. Veza između emocija i identiteta posebno je jasna u raspravama o nacionalizmu i patriotizmu. Određene predstave vide nacionalizam kao onaj koji uključuje „zloćudne“ osjećaje superiornosti, koji mogu dovesti do mržnje prema Drugom, dok je patriotizam „benigan“ ili „zdrav“ i povezan s ljubavlju prema vlastitoj naciji (Gries, Zhang, Crowson i Cai 2011; Kosterman i Feshbach 1989, prema Hagström i Gustafsson, 2015:11). Drugi tvrde da snažna ljubav prema vlastitoj zemlji i ponos njome nisu nužno benigni, budući da je to osnovnija motivacija za samožrtvu od mržnje prema Drugom, i stoga temeljniji razlog za spremnost ljudi da idu u rat (npr. Anderson 1983:7; Billig 1995:55-59). Bilo kako bilo, jasno je da emocije čine osnovu nacionalnog identiteta. To je posebno jasno u japanskom jeziku, gdje je doslovni prevod riječi za „patriotizam“ *osjećaj ljubavi prema domovini (aikokushin)*.

Ovdje se možemo dodatno osvrnuti na odnos između koncepta nacionalnog identiteta i njegove diskurzivne konstrukcije: ako nacionalne identitete posmatramo isključivo kao diskurzivne konstrukte koji su sastavljeni od specifično izgrađenih nacionalnih narativa identiteta, ostaje pitanje zašto će neko reprodukovati specifičan diskurzivni konstrukt (Wodak, 2002:148). Martin (1995:13, prema Wodak, 2002:148) nudi uvjerljiv odgovor: „ukratko rečeno, narativ identiteta kanalizuje političke emocije tako da mogu podstaći napore da se promijeni ravnoteža moći; transformiše percepcije prošlosti i sadašnjosti; mijenja organizaciju ljudskih grupa i stvara nove; mijenja kulture naglašavajući određene osobine i iskrivljujući njihova značenja i logiku.“

Greenfeld (1992:3-4, prema Doak, 2007:6), slijedeći Hansa Kohna, shvata da je nacionalizam najprije način poimanja identiteta, a tek onda politički pokret: njegova specifičnost u odnosu na druge tipove identiteta, proizlazi iz činjenice da nacionalizam smješta izvor individualnog identiteta unutar „naroda“, fundamentalno homogene zajednice, koji se smatra nosiocem suvereniteta, središnjim objektom lojalnosti i temeljem kolektivne solidarnosti. Greenfeld (1992:3-4, prema Doak, 2007:6) dalje objašnjava da je jedini temelj, jedini uslov bez kojega nije moguć nikakav nacionalizam, jeste ideja; nacionalizam je određena perspektiva ili stil mišljenja. Budući da se svi pristupi proučavanju nacionalizma slažu s time – bilo da se radi o osjećaju identiteta, obliku svijesti, uvjerenju o pravima ili osjećaju pripadnosti – moglo bi biti

interesantno spomenuti i njegove psihologije (za detaljniju vezu psihologije i nacionalizma vidi Brown, 2000).

Naime, Brown (2000:21-22) prikazuje nacionalizam kao jedan od nekoliko psiholoških mehanizama koje pojedinci koriste kako bi osigurali jednostavne formule za lociranje sebe u odnosu na druge, „kao jednu od nekoliko formula koje rješavaju probleme vezane uz moj osjećaj izolovanosti definišući me kao pripadnika jedne posebne zajednice odvojene od drugih takvih zajednica. Nudi mi bijeg od trivijalnosti, i daje osjećaj besmrtnosti (Minogue, 1967:32). Takođe mi daje trenutnu dijagnozu savremenih bolesti, recept za njihov lijek i viziju svijeta u kojem će 'svi živjeti sretno do kraja života' (Kedourie, 1994:xiii). Nudi mi moralnu legitimaciju, jezikom prava, za odbranu niza mojih ličnih interesa, koji bi se inače mogli smatrati samo sebičnima.“

Ovdje ćemo samo ukratko ukazati na dva psihološka mehanizma, ispitana u psihoanalizi, koji razjašnjavaju konstrukciju primarnih mitova nacionalizma, a koje navodi Brown (2000:22-24). Prvi mit koji Brown spominje odnosi se na vjerovanje da je zajednica autentična zbog svoje objektivne trajnosti, definisane nacionalnim karakterom, teritorijom i institucijama, te kontinuitetom kroz generacije. Nacionalistički mit o ovakvoj fiksnoj, otadžbinskoj zajednici crpi svoju emocionalnu snagu, prema psihoanalizi, iz tjeskobe koju stvara krhkost osjećaja sebe, ega, u suočavanju s oboma – složenim dvosmislenostima svojstvenim odnosima sa spoljnim modernim svijetom, ali i sa dezintegrativnom nekoherentnošću unutrašnjeg, psihološkog svijeta. U pokušaju da izbjegne rezultirajuću tjeskobu, pojedinac se uključuje u čin samooznačavanja i samokonstrukcije koji je u biti statičan, umećući sebe u institucije društva, kako bi 'tražio ime' i odatle postigao imaginarni osjećaj stabilnosti (Frosh, 1997:165, prema Brown, 2000:23).

Drugi mit odnosi se na uvjerenje da su pripadnici nacionalne zajednice ujedinjeni svojom posebnom kulturom i atributima zbog zajedničkog porijekla. Emocionalna snaga ovog vjerovanja objašnjena je u psihoanalizi kao oblik 'regresivnog narcizma', čežnje za povratkom osjećaja jedinstva koji je odojče doživjelo u materici i zavisnosti od roditelja (Frosh, 1991:63–87, prema Brown, 2000:24). Ako je nacija zamišljena kao prirodna, srodna zajednica zajedničkog porijekla (kao porodica), vjerovatnije je da će pobuditi osjećaje sigurnosti koje je dijete pronašlo u zavisnosti od majke.

Uz to, sa metaforičkim slikama države i nacije kao porodice, te narativima o zajedničkim precima, osigurava se osjećaj snažnog moralnog autoriteta koji nesigurni pojedinac traži gradeći ponovni osjećaj 'jedinstva' negiranjem razlika. U formulaciji Ericha Fromma, nacionalizam je stoga bijeg od slobode u „novo idolopoklonstvo krvi i tla“ (1955:59, prema Brown, 2000:24).

Možemo da zaključimo da je nacionalizam posebno koristan u korišćenju psiholoških mitova kao temelja za političku ideologiju, budući da je u stanju dati javni legitimitet privatnim neurozama, prikazujući zajednicu kao cjelinu kao osobu koja ima atribute koje traže njezini pojedinačni članovi (Brown, 2000:24). U afirmaciji jedinstvenosti i trajnosti nacionalne zajednice; emocionalna i fizička sigurnost osigurana unutar domovine, i pravo moralne zajednice na samoodređenje, nacionalizam na taj način prevodi psihološke potrebe pojedinaca u zahtjeve za javnim pravima autentične zajednice, uzdižući tako nesigurnog pojedinca do statusa ponosne nacije (Brown, 2000:24).

Nacionalizam se može posmatrati i kao ugrađena lojalnost koja individualni identitet povezuje s organskom zajednicom; kao politički resurs koji se koristi za mobilizaciju pojedinaca za racionalno sprovođenje zajedničkih interesa; ili kao ideološki mit privlačan zbunjenim pojedincima koji traže jednostavne formule za dijagnozu složenih situacija (Brown, 2000:2). Izjava Hansa Kohna, jednog od najautoritativnijih glasova nacionalizma XX vijeka glasi: „nacionalizam je stanje duha“. U tom shvatanju nacije, nacija nije prirodni izraz drevnog, organskog bića, već način svijesti koji društveno postoji samo kao reprezentacija specifične vrste kontingenta i stvorenog kolektiviteta (Doak, 2007:178). Nacija se posmatra kao ograničena geografska cjelina, čiji je oblik utisnut u umove djece kartama na zidovima bezbrojnih učionica, kao prostor životne sredine, shvaćen u smislu poznatih slika klime i krajolika (Morris-Suzuki, 1998:3). Nadalje, ovaj osjećaj nacije kao prostorno ograničenog prirodnog entiteta često je usko povezan s idejama etničke pripadnosti: građana koji dijele genetsko i kulturno nasljeđe prilagođeno prirodnom okruženju prostornog područja u kojem žive (Morris-Suzuki, 1998:3). Uz to, Morris-Suzuki (1998:4) dalje objašnjava da se nacije takođe mogu posmatrati i kao „vremenske zone“, odvojene od drugih hronologijom, a ne geografijom, gdje se odnos između „naše nacije“ i drugih može shvatiti kao odnos između naprednijeg oblika društvenog sistema i primitivnijih oblika. Naime, kao što navodi Morris-Suzuki (1998:3), „društva koja proučavamo tok su vremena, a ne stabilna okolina čije se dimenzije mogu sigurno iscertati... jednom i zauvijek“, te nadalje, moderne nacionalne države

predstavljaju pokušaj kanalizovanja toka, iscertavanja dimenzija, stvaranja stabilnog okruženja. Samuel Johnson nudi posebnu definiciju nacije koja razotkriva ogromna pitanja skrivena unutar ove samouvjerene riječi. On je definiše kao „ljude koji se razlikuju od drugih ljudi“ (Tessa Morris-Suzuki, 1998:3. citirano u Fried, 1975:9).

2.4.1 Banalni nacionalizam kao dio diskursivne strategije građenja nacionalnog identiteta

Emocionalna snaga onoga što se naziva *banalnim nacionalizmom*, kao što je već spomenuto, može se objasniti kao proizašlo iz tvrdnje da nacionalizam nudi zajednicu u kojoj pojedinci mogu pronaći osjećaj identiteta, sigurnosti i autoritet koji je povezan s diskurzivnom konstrukcijom nacionalnog identiteta. Diskurzivni dio ovoga pojma upravo je vezan za kritičku diskurs analizu koju spominje Wodak et al. (2009). Korišćenjem riječi „nacionalizam“, obično aludiramo na strastvenu ideologiju koja teži postizanju autonomije, kohezije i/ili nezavisnosti, pokušaju stvaranja nacionalne države ili ugrožavanja stabilnosti postojećih država, i obično ga nalazimo rijetko, unutar egzotičnih separatističkih i desničarskih pokreta (Halliday, 2006:521; prema Hansemark, 2008:5). Billig (1995) upravo piše da nacionalizam ne smije biti ograničen na vlasništvo drugih (u posebnim prilikama), koje ne uključuje i na nas same. Njegovo djelo posebno je inspirativno za promišljanje o višestrukim dimenzijama nacionalizma, a takođe pruža neke preliminarne ideje o vezi nacionalizma i nezavisnosti. On dalje tvrdi da se veći dio istraživanja nacionalizma usredsredio na takozvani „vrući“ nacionalizam, često nasilnu borbu prema autonomiji, jedinstvu i nezavisnosti, te da istraživači imaju tendenciju da ignorišu kako se nacionalizam održava nakon postizanja nezavisnosti. Billig (1995:15) takođe piše da problemi počinju kada se očekuje da se „identitet“ pronađe u tijelu ili umu pojedinca. Ovo je pogrešno mjesto za traženje djelovanja identiteta. On sugerše da, što se tiče nacionalnosti, treba potražiti razloge zašto ljudi u savremenom svijetu ne zaboravljaju svoju nacionalnost, i dalje insistira na proširivanju termina nacionalizam, te uvodi ³² rastezanje pojma tako da pokrije ideološka sredstva kojima se reprodukuju nacionalne države. Izraz *banalni nacionalizam* Billig uvodi da bi se njime obuhvatile intelektualne navike koje ustaljenim nacijama omogućavaju da se reprodukuju. On nastoji pokazati da te navike nisu odvojene od svakodnevnog života, nacionalizam se reprodukuje u postojećim državama, te nacionalni identiteti postaju „oblik života koji se svakodnevno živi“ (Billig, 1995:68). ²⁰ Nacija se svakodnevno ističe, ili „označava“ u životu njenog građanstva. Metonimijska slika *banalnog nacionalizma nije zastava kojom se svjesno maše u trenucima raspljenih strasti, to je zastava koja visi*

nezapaženo na javnoj zgradi (Billig, 1995:25). Ta neopažena zastava djeluje kao neka usvojena navika, ili izraz koji Billig (1995:144) koristi – „nesvjesno podsjećanje“ na pripadnost određenoj naciji – toliko poznato da nije svjesno ni registrovano kao podsjećanje.

Tu je upravo skrivena banalnost *banalnog nacionalizma* – u dijalektici zaboravljanja i podsjećanja, gdje se naša pripadnost naciji podrazumijeva, ona je zdravorazumski prihvaćena, ali i neprimjećena. Štaviše, ovo nije zdrav razum određene nacije, već je taj zdrav razum međunarodni, koji se može naći širom svijeta. U regularnim, ali isprekidanim razmacima dolazi do krize i poziva se na moralnu auru nacionalizma: „glavama će se klimati, krpama mahati i kotrljaće se tenkovi“ (Billig, 1995:12).

Kada je riječ o nacionalnim identitetima, Hansemark (2008:9) piše da je potrebna banalna – ali ne i bezazlena, rutina, da bi se mogao pojaviti strastveni nacionalizam¹⁶. Hansemark (2008:9) dalje objašnjava da, da bi nacionalni identitet mogao „funkcionisati“, mora postojati razumijevanje i mišljenje o tome što je taj identitet – dakle, stvaraju se stereotipi kako bi se „oni“ razlikovali od „nas“, pri čemu smo „mi“ norma u poređenju sa „njihovim“ odstupanjima.

---

¹⁶ Billig (1995:15) objašnjava da bi bilo pogrešno pretpostaviti da je *banalni nacionalizam* „banalan“ jer se čini da posjeduje ohrabrujuću normalnost ili zato što se čini da mu nedostaju misilne strasti ekstremne desnice. U slučaju zapadnih nacionalnih država, *banalni nacionalizam* teško može biti nevina: on reprodukuje institucije koje posjeduju ogromno naoružanje. Takođe, veoma je važno da obratimo pažnju na poziv Susan Condor da se na „banalnost gleda kao na društveno postignuće“ (2000: 199, u Skey, 2009:13) kako bismo se usredredili na procese postajanja i odnosa moći, a ne na nacije i/ili identitete kao na stvari „kojima ljudi ili pripadaju ili ih posjeduju“ (Makelović, 2006, u Skey, 2009:13). Skey (2009:13) ovdje daje predlog da bi se pisanje Ernesta Laclaua o konceptu sedimentacije moglo primijeniti u odnosu na Billigov rad. Jednostavno rečeno, Laclau tvrdi da, iako se neka značenja ili pojmovi vremenom sedimentiraju (Laclau, 1990:34, u Skey, 2009:14), to ih ne čini stvarima ili, zapravo, manje kontingentnima; jednostavno, oni su se naturalizovali za određenu grupu tako da sistem mogućih alternativa nastoji nesati, a tragovi izvorne nepredviđene situacije blijede (Laclau, 1990, u Skey, 2009:14).

Geografska teritorija¹⁷ takođe je povezana sa stereotipnom „domovinom“ (Özkirimli, 2000:200f; prema Hansemark, 2008:9)¹⁸.

Billig (1995:12) takođe bilježi da u utvrđenim navikama društvenog života djeluje ideološka svijest o nacionalnosti. Takve navike uključuju i navike razmišljanja i korišćenja jezika – što je bitno za ovo istraživanje. One uključuju složeni skup tema o „nama“, „našoj domovini“, „narodima“ („našim“ i „njihovim“), „svijetu“, kao i o moralu nacionalne dužnosti i časti (Billig, 1995:9) – u ovom dijelu pronalazimo vezu između Billigovog *banalnog nacionalizma* i Wodakine teorije o diskurzivnoj konstrukciji nacionalnog identiteta. Za političare je nacionalizam standardno oruđe kada govore u ime ili za „narod“ (Billig, 1995:99), ponekad čak i na način kao da drže ogledalo u kojem se nacija može diviti samoj sebi (Billig, 1995:98).

Banalni nacionalizam se upravo prenosi u svijest preko poznatih gramatičkih konstrukcija (Billig, 1995:143). On se služi prozaičnim, rutinskim rječnikom, kojem se nacije prikazuju kao nešto što se samo po sebi razumije i koje samim tim ulaze u navike mišljenja. Male riječi, a ne upečatljive visokoparne fraze, služe kao stalni, ali jedva primjetni podsjetnici na domovinu i ne dopuštaju nam da zaboravimo „svoj“ nacionalni identitet (1995:170). Kako bi ovo nadalje istražio, Billig upravo ispituje poznate jezičke navike, tj. mikroskopski uranja u diskurs, i obraća pažnju na riječi poput „ljudi“ (ili „društvo“) izводеći zaključke unutar njihove uobičajene upotrebe. On bilježi da se tu „kopaju“ ključne riječi *banalnog nacionalizma*, kao što su: „mi“, „ovo“ i „ovdje“ – što su i riječi lingvističkog deiksa, koje nas konstantno podsjećaju da smo ovdje „mi“ a tamo „oni“. Štaviše, kao što jezik umire zbog nedostatka redovnih korisnika, tako se i nacija mora svakodnevno koristiti (Billig, 1995:95).

¹⁷ Etimološki gledano, riječ „teritorija“ sama je po sebi metafora, koja potiče od latinskog *terra* u značenju „zemlja“ (American Heritage Dictionary, 1854, u Marks, 2011:22). Marks dalje objašnjava da je još zanimljivije da postoje i dokazi koji sugerišu da je latinski izraz *terra* i sam metaforički izveden iz ranijeg latinskog izraza *terrere*, što znači „zastrašiti“ (Oxford English Dictionary). To dalje vodi do ideje da je ono što se podrazumijeva pod „teritorijom“ zapravo metaforički mjesto odakle se ljudi preplakuju. Kao što William Connolly (1995, xxii, u Marks, 2011:22) ističe, „teritorija“ i „terorizam“ „tako dijele istu korijensku metaforu, pa je stoga u jezičkom, a ujedno i istorijskom smislu, moderni pojam teritorija „zemlja okupirana i suzbijena nasiljem.“ Granice se takođe mogu konceptualizovati metaforički, na primjer, na način na koji ih John Williams (2003:39, u Marks, 2011:22) opisuje kao „ograda između susjeda“.

¹⁸ Međunarodno pravo priznaje političku nezavisnost kao uslov u kojem suverena država vrši teritorijalni integritet nad svojom ograničenim teritorijom. Zbog te se činjenice nezavisnost često shvata kao okrenuta prema unutra, teritorijalna i postavljena. Pojam „nezavisnosti“ stoga se može isko povezati i nacionalizmom.

Gledajući naciju, između ostalog, kao diskurzivni konstrukt, ohrabruje nas da je posmatramo u smislu jezika i označavajućih sistema koji je predstavljaju i koji oblikuju mišljenje i ponašanje ljudi. Stoga, kroz shemu *jedinstva* rad želi da pokaže da se upravo i metafore, u zavisnosti od konteksta, na banalan način obraćaju „nama“ kao nacionalno prvo lice množine i one „nas“ smještaju u domovinu i u ideologiju u okviru svijeta nacija. Glas nacionalizma može upotrijebiti „sintaksu jedinstva“, koja utvrđuje „identitet identiteta“ (Billig, 1995:19).

Prije nego počnemo sa empirijskom analizom, važno je da detaljnije dešifrujemo i pojam „ideologije“ u jezičkoj upotrebi.

2.5 Ideologija u jezičkoj upotrebi

Geatly (2007:27) piše da je uticaj jezika na našu misao i percepciju stvarnosti najmoćniji kad ga nismo svjesni, kada izražava skrivenu ili, tehnički gledano, latentnu ideologiju. Diskurs može biti i instrument i proizvod moći (npr. emotivne ili persuativne), ali i kamen spoticanja moći, tj. ishodište za strategije otpora (Jerak-Muravec, 2017:18).

Koncept ideologije, baš kao i koncept diskursa, ili nacionalizma uopšte, pokazao se prilično nejasnim, i teško je dati sažetu, sveobuhvatnu definiciju tog pojma. Norocel (2013:17) piše da je ideologija najprije, kada je prvi put predstavljena akademskoj pažnji u osamnaestom vijeku u Francuskoj, bila zamišljena da označi „nauku o idejama“.

Pozitivno konotisan pojam ideologije prestaje biti takvim nakon Napoleonove kritike upućene ideolozima, vezujući pojam ideologije za ocjenu vrijednosti, odnosno iznošenje opasnih načela i teorija (Jerak-Muravec, 2017:18). Početno značenje ideologije ipak biva izmijenjeno, te kasnije postaje utjelovljenje oštre polarizacije između kolektivnih „nas“ i zajedničkog protivnika „njih“, koji često nosi negativnu konotaciju. Jerak-Muravec dalje objašnjava da se takav negativan pojam ideologije dalje afirmiše, pa se ideologija smatra izvratom, lažnom i iskrivljenom sviješću (Engels, prema Van Dijk, 2006:117), političko-svjetonazorskim vrednovanjem kojem pribjegavaju akteri u svom djelovanju (Pareto, prema Jerak-Muravec, 2017:18), teorijom koja traži objektivnu istinu iz stvorene stvarnosti (Geiger, prema Jerak-Muravec, 2017:18), parcijalnom istinom (Manheim, prema Jerak-Muravec, 2017:18), zajedničkim društvenim uvjerenjem i osnovom društvenih praksi članova neke grupe (Van Dijk), itd. Kada je okarakterisana kao „lažna svijest“, kako ju je nazvao Friedrich Engels,

ideologija podrazumijeva sistem pogrešnih, lažnih, iskrivljenih ili na drugi način pogrešnih uvjerenja, tipično povezanih „s našim (...) političkim protivnicima“ (Van Dijk, 1998:2).

Utvrđivanje šta se misli pod notorno nejasnim pojmom „ideologija“ zaista bi moglo potrajati cijelo istraživanje, i više. Za početak, možemo poći od definicije Stuart Halla (1996, prema Mills, 2003,2019:55) da je ideologija poput identiteta društvene grupe, načina na koji ono funkcioniše: ideologije su „mentalni okviri – jezici, koncepti, kategorije, slike mišljenja i sistemi reprezentacije – koje različite klase i društvene grupe koriste kako bi dale smisao definisanju, shvatanju i činjenju razumljivog načina na koji društvo funkcioniše“. Kao onda, dominantna misao, temeljena na „zdravom razumu“, jer je proizvod misli dominantne grupe, pojavljuje se kao neutralna, te ostaje nevidljiva većini ljudi.

O ovom konceptu prividne ideološke neutralnosti pisao je filozof Mišel Fuko. On takođe tvrdi da ideologija nije isključivo negativna, kako je npr. vidi marksistička teorija u kojoj subjekt ima status žrtve ideologije¹⁹, nego je istovremeno i vid opresije i vid otpora, jer društvene grupe o kojima postoji određeni diskriminatorni diskurs mogu iskoristiti isti taj diskurs kao znak suprotstavljanja i otpora dominantnom diskursu: „Diskursi, kao ni ćutanja, nisu jednom za svagda potčinjeni moći ili pokrenuti protiv nje. Valja uvažiti složeno i nestalno međudejstvo u kom diskurs može u isti mah biti i oruđe i dejstvo moći, ali i prepreka, kamen spoticanja, tačka otpora i polazište za neku suprotnu strategiju. Diskurs prenosi i proizvodi moć; on je pojačava, ali je i potkopava, izlaže, čini lomljivom, i omogućava postavljanje prepreka pred nju“ (Fuko, 2006:114-115; prema Mills, 2003, 2019:50).

Upravo, i kritička analiza diskursa koju metodološki primjenjuje ova teza, smatra da subjekt u ideološkom procesu nije pasivan, već da je proces izražavanja ideologije dvosmjernan (Van Dijk, 2006a; prema Mills, 2003). Iz tog razloga, za analitičko uporište ova teza uzima Van Dijkovu definiciju i opis ideologije kao temelja grupnih uvjerenja, tj. uvjerenja koja dijele određene društvene grupe, što dalje implicira da društvene grupacije u tim ideološkim kontekstima dijele zajedničke društvene slike i osnovna ideološka uvjerenja. „To znači da ideologije dopuštaju

---

¹⁹ U proučavanju ideologije najčešće se slijede filozofske, uglavnom marksističke i neomarksističke teorije kao što su one Lukića, Gramscija, Althussera, Durkheima, Mannheimia itd. Za taj tradicionalni pristup ideologija je nužno negativan koncept i označava lažna uvjerenja koja skrivaju stvarnost i zavaravaju ljude, a nameće ih vladajuća klasa. Važno je istaknuti da se kritička analiza diskursa razlikuje od tih pristupa po tome što ideologiju posmatra neutralno, kao mentalna usjelovljenja osnovnih društvenih, ekonomskih ciljeva i interesa različitih društvenih grupa.

ljudima da kao članovi grupe organizuju mnoštvo društvenih uvjerenja o tome što je dobro ili loše, ispravno ili neispravno za njih i da djeluju u skladu s tim“ (Van Dijk, 1998:8).

Jedna od glavnih odrednica ovih društvenih djelovanja biće, kako bilježi Goatly (2007:1) „moć nad drugim grupama (ili otpor protiv dominacije drugih grupa)“, i može imati centralnu ulogu i funkcionisati kao glavni uslov i svrha razvoja ideologija. I Fuko (1970, 2019:9) naglašava da je diskurs povezan sa odnosima moći, te da je to možda i glavni razlog zašto mnogi ljudi vide pojam diskursa kao koristan. On dalje tvrdi da se „istina“ konstituiše samo unutar diskursa koji podržavaju i održavaju moć, tj. svu istinu konstituiše ideologija, ako se ideologija shvati kao diskurs vezan za moć. Fuko moć posmatra ne kao odnos između potlačenih i tlačitelja, već kao mrežu odnosa koji su raštrkani kroz društvo, te kao što je gore već navedeno, individue ne treba posmatrati samo kao primaoce moći, nego kao određene tačke gdje se moć odigrava, ali gdje joj se i opire. Diskurs prenosi i proizvodi moć; ona ga podriva i otkriva, čini ga krhkim i omogućava njegovo slabljenje (Weedon, 1997: 107, prema Stanković-Pejanović, 2019:83-84), tj. diskurs je i djelovanje.

U određenom smislu, bilježe Purvis i Hunt (1993:474), ideologija i diskurs se odnose na gotovo isti aspekt društvenog života – ideju da pojedinci učestvuju u oblicima razumijevanja, shvatanja ili svijesti o odnosima i aktivnostima u koje su uključeni (...). Ta se svijest jezikom, i drugim sistemima znakova, prenosi između ljudi i institucija i, možda najvažnije od svega, stvara razlike – preciznije, način na koji ljudi razumiju i shvataju društveni svijet ima posljedice za način i karakter njihova djelovanja i nedjelovanja. I „diskurs“ i „ideologija“ odnose se na te aspekte društvenog života (Purvis i Hunt, 1993:474). Purvis i Hunt (1993:476) dalje pružaju privremenu opštu distinkciju između dvoje, objašnjavajući da, ako se i „diskurs“ i „ideologija“ pojavljuju u prikazima opšteg polja društvenog djelovanja posredovanog komunikacijskim praksama, onda se „diskurs“ usredsređuje na unutrašnje karakteristike tih praksi, naročito na njihove jezičke i semiotičke dimenzije, dok „ideologija“ usmjerava pažnju prema spoljnim aspektima fokusiranja na način na koji je proživljeno iskustvo povezano s pojmovima interesa i položaja koji se u načelu razlikuju od proživljenog iskustva.

Fuko (1970, 2019:9) dalje govori da je moguće usmjeriti diskurs, koji je razgovor ili informacija, na takav način da u užem kontekstu mijenjamo ljudsko mišljenje, a u širem kontekstu kontrolišemo. Nadalje, on smatra da je moć nešto što se konstantno mora izvoditi, u čemu naročitu ulogu ima diskurs. Ovakva dominacija, kao oblik društvene kontrole – jer dominantne grupe mogu indirektno kontrolisati umove drugih, svakako da rezultira društvenom nejednakošću, uključujući nacionalnu, rasnu, rodnu, etničku, seksualnu

nejednakost. Prema Fukou, istina, moral i smisao se oblikuju upravo kroz diskurs. Njegov spis *Poredek diskursa* započet je davanjem hipoteze koja glasi da se u svakom društvu proizvodnja diskursa istovremeno kontroliše, selektuje, organizuje i raspodjeljuje određenim postupcima čija je uloga „da ukrote moći i opasnosti diskursa, da ovladaju njegovim nepredvidljivim događajima, da izbjegnju njegovu tešku i opasnu materijalnost“ (Fuko, 1970, 2019:9).

U ovakvom tumačenju, političke vode možemo da vidimo kao „ideologe“ koji stvaraju diskurs, oblikujući i šireći određenu ideologiju. Samim tim ideološko tumačenje treba da bude povezano i sa proučavanjem stila i sadržaja onoga što se izriče. Termin „ideologija“ se svakako odnosi na ideje, a ne na pojedinca koji ima te ideje – ona je inherentno društvena pojava jer doprinosi stvaranju grupnog identiteta i pruža osnovu za komuniciranje svijeta sa drugima – u suprotnom bismo se jednostavno pozivali na nečije ideje, a ne na njihovu ideologiju (Charteris-Black 2004, 2011:22). Međutim, ovo istraživanje će posmatrati ideologiju ne samo kao skup veza između ideja, već i kao skup veza između društvenih aktera – srž ideologije je njezin potencijal za korišćenje-prevođenje afektivnog i kognitivnog domena u ljudsko djelovanje (Fine i Sandstrom, 1993:36).

Prepoznajući kako je u modernoj intelektualnoj istoriji „sam pojam 'ideologija' postao temeljno ideologizovan“, Geertz (1973:193-220, prema Ohnuki-Tierney, 2002:8-9) nudi kulturološku definiciju pojma kao „mape problematične društvene stvarnosti i matrice za stvaranje kolektivne svijesti“.

Dakle, jednom artikulisana ideologija služi okupljanju pojedinaca u svrhu nekog oblika društvenog djelovanja (Charteris-Black, 2004, 2011:22). Socijalno-psihološka istraživanja, pišu Fine i Sandstrom (1993:26), ukazuju na to da ljudi svoj svijet ne vide kroz složene formulacije, već kroz jednostavne parole, narodne ideje, slike i metafore. Oni se oslanjaju na oznake ili kategorije koje skupljaju iskustvo u razumljive i ponovljive komade (Rosch, 1978, prema Fine i Sandstrom, 1993:26), stvarajući tako tipizacije proživljenog iskustva (Rogers, 1981, prema Fine i Sandstrom, 1993:26). Ideologija upravo zavisi od tog skupljanja i komadanja, bilježe oni. To je filter koji aktivira i organizuje odabrane sadržaje svijesti, i „dopušta njihovo komuniciranje reflektivnim, artikuliranim i zajedničkim idejama“ (Gouldner, 1976:82, prema Fine i Sandstrom, 1993:26).

Ova studija prihvata tu akademsku tradiciju koja ideologiju smatra koherentnim sistemom značenja koji se sastoji od skupa ideja, shvaćenih kao temeljna načela, simbola i mitova

(Charteris-Black, 2009:140-144; Van Dijk, 2006:120-121). Nadalje, smatramo da sistem značenja koji predstavlja određena ideologija, biva predstavljen od strane konkretnih grupacija unutar određenog društva, i koristi se za proizvodnju zajedničkih ideja, koje zauzvrat omogućavaju navedenim grupacijama da legitimišu svoje postojanje u okviru tog društva. Ideološku produkciju, bilježi Norocel (2013:19), možemo posmatrati kao kontinuirani proces, kroz koji zainteresovani politički akteri kreiraju, pozajmljuju i prilagođavaju određene ideje, u okvirima opšte dozvoljenih i legitimnih značenja ideologije.

Stoga, koncept političkih i društvenih ideologija u ovoj studiji omogućava analizu interakcije između ideja, politike i društva, „posebno sistema ideja koji iznose tvrdnje, bilo opravdavajuće ili opominjuće“ (Carver, 1995:10, prema Norocel, 2013:17).

Za kritičku razradu nekih od temeljnih pitanja vezanih za veze između diskursa i moći u odnosu na koje se ideologija može definisati, rad će se osloniti na Jeff Verrschreren i njegove Pragmatičke smjernice za empirijsko istraživanje ideologije i upotrebe jezika (2012), jer njegova upotreba izraza „ideologija“ upravo ima veze sa svakodnevnim procesima, viđenim slično kao u gorepomenutom sumiranju. On piše da ono što ideologiju čini posebnom kao kognitivnim fenomenom, iako dijeli društvenu situiranost s većinom drugih viših oblika kognitivne obrade, jeste da ona takođe ima aspekte društva kao svoj objekt, te da njena društvena situiranost uključuje specifičan oblik intersubjektivnosti ili dijeljenja, kao i uticaj i stav. U Eagletonovoj (2007:20, prema Verrschreren, 2012:9) riječi „...Ideologija nije samo skup doktrina, već stvari koje jedinstveno čine ono što jesmo, konstitutivne za naš identitet...“

Smjernica 1 koju predlaže Verrschreren (Verrschreren, 2012:10): kao ideološki možemo definisati svaki osnovni uzorak značenja ili okvir tumačenja koji ima uticaj ili je uključen u aspekt(e) društvene 'stvarnosti' (naročito u području društvenih odnosa u javnoj sferi).

On takođe objašnjava da ideološka važnost „iako nadilazi pojedinca, ne proteže se izvan datog društva ili zajednice, čak i ako indukuje oblike ponašanja koji jasno utiču na članove drugih društava ili zajednica, pa čak i ako formulacija rizikuje cirkularnost s obzirom na činjenicu da su zajednički obrasci tumačenja barem djelimično sastavni dio onoga što prolazi kao zajednica“ (Verrschreren, 2012:11).

Smjernica 1.1: Zdravoumna priroda ideološkog značenja očitava se u činjenici da se rijetko dovodi u pitanje, u datom društvu ili zajednici, u diskurs vezan za dotičnu 'stvarnost', vjerovatno u različitim žanrovima diskursa (Verrschreren, 2012:12).

Ukratko, kada je neko sklon reći „Ali to je normalno“ – predstavljajući se kao „zdravi razum“, postoji velika šansa da je ideologija na djelu. Najkorisnija primjena istraživanja ideologije mogla bi zapravo biti pokazati ljudima kako otkriti naturalizovane, ali vjerovatno i neutemeljene pretpostavke u tekstovima s kojima su skloni u potpunosti se složiti (Verrschueren, 2012:64).

Smjernica 3: (Jedna od) najvidljivijih manifestacija ideologije je korišćenje jezika ili diskurs, koji može odražavati, konstruisati i/ili održavati ideološke obrasce (Verrschueren, 2012:17). Iako je korišćenje ideologije u razmišljanju teško uočljivo, pa stoga jedva da je dobar kandidat za empirijsku analizu, postoji direktan pristup njenoj upotrebi u jezičkoj, diskurzivnoj (...) praksi (Verrschueren, 2012:18). Korišćenje jezika ili diskursa takođe je privilegovano kao manifestacija ideologije, jer je, bez sumnje, glavni instrument za širenje složenih slogova značenja (Verrschueren, 2012: 18).

Na osnovu tih smjernica, i prethodno iznesenih objašnjenja, sumirano korišćenje termina „ideologija“ ovaj rad svodi na dva područja:

1. Ideološke formulacije, djelujući uglavnom nesvjesno, kao zdrav razum, funkcionišu kao jezičke strukture koje osmišljavaju društveni svijet.
2. Ideologija može biti direktno izražena kroz diskurs, koji vidimo kao društvenu praksu (lingvističku i nelingvističku).

Svakako da KAD metodologiju koju ova teza koristi ne zanima tip ideologije koji se nalazi na površini kulture – već onaj skriveniji, latentniji tip svakodnevnih uvjerenja koji se često pojavljuju preruseni u konceptualne metafore i analogije, pa privlače pažnju lingvista (Wodak i Meyer, 2008:8). Dominantne ideologije pojavljuju se kao „neutralne“, držeći se pretpostavki koje ostaju uglavnom nesumnjive (Wodak i Mayer, 2008:8).

Bilo bi, naravno, moguće napisati cijelu knjigu o evoluciji svakog od spomenutih koncepata, em uopšteno, em o njihovoj evoluciji u Cmoj Gori, i u Japanu, jer svi imaju dug i složen istorijski razvoj. U granicama ove teze nije moguće pokriti više od malog dijela rasprava koje okružuju svaki od njih. Međutim, prednost njihovog posmatranja u jednoj studiji jeste ta što

nam pomaže da vidimo veze između njih, i posmatramo načine na koji se ti koncepti preklapaju i ulaze jedni u druge. Stoga će naredno potpoglavlje sumirati njihove tokove.

2.6 Diskurs, ideologija i konceptualne metafore

Stuart Hall (1977:322, prema Purvis i Hunt, 1993:485) nudi sljedeću opštu definiciju diskursa: „skupovi gotovih i unaprijed konstituisanih 'doživljaja' prikazanih i raspoređenih kroz jezik“. Ono što ova definicija pokušava obuhvatiti, objašnjavaju Purvis i Hunt (1993:485) jeste da ljudi žive i doživljavaju unutar diskursa, u smislu da diskursi nameću okvire koji ograničavaju ono što se može iskusiti ili značenje koje iskustvo može obuhvatiti, i time utiču na ono što se može reći i učiniti. Ovo se dalje može povezati sa prethodnim objašnjenjem veze između diskursa i *djelovanja*, koju uvodi Van Dijk (1990). Sa druge strane, Hall (1996, prema Mills, 2003, 2019:55) definiše ideologiju, kao što smo naveli prethodno, kao mentalne okvire – jezike, koncepte, kategorije, slike mišljenja i sisteme predstavljanja – koje različite klase i društvene grupe upotrebljavaju kako bi dale smisao, definisale, shvatile i učinile razumljivima načine na koji društvo funkcioniše. Charteris-Black (2009:100) takođe bilježi da je ideologija skup značenja pomoću kojih se određena grupa može formirati i održati; stoga služi stvaranju grupnog identiteta uspostavljanjem i jačanjem zajedničkih značenja unutar grupe i komuniciranjem tog grupnog identiteta s drugima, uz to prikazujući ono što je istinito za neke kao istinito za sve. Nadalje, Hall (2000, 2001:6) bilježi da upravo zato što su konstruisani unutar, a ne izvan diskursa, identitete treba razumjeti kao proizvode specifičnih strategija iskazivanja, koji nastaju unutar igre specifičnih modaliteta moći. Time su oni više proizvodi označavanja razlika i isključivanja, konstruisani unutar igre moći i isključivanja.

Međutim, važno zapažanje jeste da sam diskurs nije puka posuda koja prenosi ideološke poruke od ideologa do primaoca poruke, već je zapravo dio ideološkog konstrukta. Predlažući multidisciplinarni pristup analizi ideologije, Van Dijk (1998:5) smješta ideologiju unutar „konceptualnog i disciplinarnog trougla koji povezuje spoznaju, društvo i diskurs“. Ovaj trostruki pristup ideologiji temelji se na (a) njenoj kognitivnoj funkciji koja predstavlja skup ideja ili uvjerenja; (b) njenoj društvenoj zastupljenosti, povezanoj s grupnim interesima, sukobima i borbom; i (c) njenom diskurzivnom aspektu, povezanim s upotrebom jezika (Van Dijk, 1998:5).

Političari koriste državu da igraju ključnu ulogu u definisanju raspona identitetskih pozicija dostupnih svojim građanima, jer imaju najveću sposobnost (putem izjava, i vidljivih državnih simbola poput zastava, himni, nacionalnih slavlja) da definišu simbole zamišljene nacionalne zajednice i tako određuju s kojim građanima dijele nacionalni identitet. Budući da takav identitet zauzima središnje mjesto u konstelaciji pozicija identiteta, oznake koje ga definišu vrše snažan uticaj na simbole pomoću kojih druge grupe (religijske, etničke manjine, itd.) crtaju svoje vlastite zajedničke granice. Drugim riječima, nacionalni identitet uključuje napore države (metonimijska predstava političara) da usadi osjećaj pripadnosti kroz svakodnevne rutine koje pojedinci neopozivo vežu za naciju, uključujući i diskurzivne.

Kao što je Anthony Smith (1991:17) naznačio, nacionalistički mitovi ispunjavaju „intimne, unutrašnje funkcije za pojedince u zajednicama“, pružajući „moćna sredstva za... omogućavanje da 'ponovno otkrijemo sebe', 'svoje autentično ja', ili se tako činilo mnogima podijeljenima i dezorijentisanim pojedincima“. „Nijedan drugi oblik identiteta i pripadnosti koji se odnosi, na primjer, na rod, rasu ili porodicu, nije siguran osim ako nemam naciju koja me štiti; osjećaj da sam u vlastitoj domovini, među ljudima koji govore mojim jezikom i koji me bez napora razumiju, čini me značajnim, sigurnim i određenim“ (Ignatieff 1993:6–7, prema Brown, 2000:24). Opštepriznato je da je nacionalizam moćan jer ispunjava emocionalne funkcije za pojedince. Međutim, ukoliko želimo specifikovati te funkcije, potreban nam je odgovarajući jezik koji može dati određenu preciznost idejama o zajednici. To zahtijeva metaforičke koncepte koji objašnjavaju neracionalne aspekte mitskih prikaza stvarnosti i načine na koje su individualni identiteti konstruisani tim pričama. S tim u vezi, daćemo kratki uvid u to kako metafore koriste konceptualizacije za stvaranje specifičnih ideoloških slika – koje se potom vezuju za koncepte moći onih koji mogu koristiti jezik za vlastite interese.

Ideološka dimenzija metafore područje je sve većeg interesa današnjih naučnika (Charteris Black 2004, 2017; Goatly 2007; López Rodríguez 2009; Deignan 2010; Koller 2014; Hart 2017; Musolf 2017). Sagledavanje metafora i drugih srodnih sredstava kao načina da se konstituiše diskurs ide ruku pod ruku sa Fukoovim viđenjem diskursa kao suštinom stvarnosti, a ne samo kao njenom deskripcijom (Stanojević i Šarić, 2019:1). Charteris-Black (2009:100) predlaže da je upravo metafora jedan od niza jezičkih, kognitivnih i simboličkih resursa koje politički vođe koriste za komuniciranje ideologije. Uspostavljanjem zajedničkog stajališta – proizvoljnim odlukama o tome šta je ispravno, a šta pogrešno, dobro i loše – grupa se uključuje u proces samolegitimisanja kroz koji teži moći (Ibid).

U ovakvim diskursima o nacionalnim identitetima prvenstveno postoji gotovo neupitna predstava društva kao zatvorenog entiteta, sa snažnim uporištem – bez kojeg se može raspasti u haos. Tu su prisutni i pokušaji kanaliziranja toka, iscrtavanja dimenzija, stvaranja stabilnog okruženja. Diskurzivne slike stvaraju osjećaj nacije kao prostorno omeđenog prirodnog entiteta, često usko povezanog s idejama etničke pripadnosti: građana koji dijele genetsko i kulturno nasljeđe prilagođeno prirodnom okruženju prostornog područja na kojem žive, te kao „vremenske zone“, odvojena od drugih hronologijom, a ne geografijom (Morris-Suzuki 1998:4). Kao što je primijetila Elizabeth Colson (1984:1, prema Morris-Suzuki 1998:205-206), „društva koja proučavamo tok su vremena, a ne stabilna okolina čije se dimenzije mogu sigurno iscrtati (...) jednom i zauvijek“. Vremenske dimenzije prošlosti, ali i budućnosti apsorbirane su u same riječi koje koristimo da raspravljamo o naciji. Nacionalni identitet, više nego druge konstrukcije identiteta, sposoban je prikazati se kao porodica, u svojoj svojoj simbolici predaka, nacionalnog karaktera, domovine, otadžbine i dedovine, ili kroz slike majke i njezinih sinova. Brown (2000:24) takođe bilježi i to da je nacionalizam naročito korisna ideja kao temelj za političku ideologiju, budući da je u stanju da da javni legitimitet privatnim neurozama²⁰ prikazujući zajednicu kao cjelinu, kao osobu koja ima atribute koje traže njeni pojedinačni članovi. „U afirmaciji jedinstvenosti i trajnosti nacionalne zajednice, emocionalne i fizičke sigurnosti osigurane unutar domovine, i prava moralne zajednice na samoodređenje, nacionalizam prevodi psihološke potrebe pojedinaca u zahtjeve za javnim pravima autentične zajednice, uzdižući tako nesigurnog pojedinca do statusa ponosne nacije“ (Brown, 2000:24). U diskursima o nacionalnom identitetu prisutni su „oni, drugi“ koji izdaju cilj, te, inspirisane ideologijama, umirujuće priče koje stvaraju simbole jedinstva i slike kohezije. Polarizacija koja se javlja između kolektivnog „mi i onih koji to nisu“, često je s negativnom konotacijom, u smislu „naša je istina, njihova je ideologija“ (Van Dijk, 1998:2).

Tek postupno, kad se suočimo sa značenjem ovih riječi možemo početi popuštati njihov nevidljivi uticaj na jezik kojim opisujemo naš svijet. Kada ovakve jezičke funkcije postanu poroznije, a priroda nacionalnog društva kao „protok vremena“ postane očiglednija, tada metafore mogu pružiti polazište za redefinisiranje oznaka s kojima nacija postavlja svoje pravo na identitet.

---

²⁰ Za sumiranje prikaza veze između psihologije i nacionalizma vidi Brown (2000).

Baveći se ideološkom reprezentacijom političkog diskursa o *jedinstvu* unutar konteksta „oni“ i „mi“, ova studija empirijski pokušava testirati i utemeljiti diskurzivni aspekt ideološke reprezentacije u takvim govorima, kako bi identifikovala kako političari metaforički formulišu, konstruišu i napominju ko smo „mi“.

Ono što bi trebalo istaći jeste da govornici donose jezičke izbore kako bi postigli retoričke i ideološke svrhe. U novijim istraživanjima Charteris-Black (2012, 2014) naglašava samu važnost svrhe jezičkih izbora u odnosu na namjeru, budući da govornici – čak i kada su njihove svrhe jasne iz metodologija zasnovanih na tekstu – možda nisu potpuno svjesni načina na koji ih postižu. Ovo je naročito bitno jer metafore mogu jednostavno „iskočiti“ u toku govora, mogu biti automatske, kao najuvjerljiviji način uokvirivanja određenog problema. Iz tog razloga, u političkom kontekstu koji ovaj rad istražuje, efekat je važniji od same svjesnosti namjere.

Veza ideologije i metafore najčešće funkcioniše nesvjesno – ideologije su skrivene iza metaforičkog vela, budući da metafore strukturiraju pojmove i pojave na jednostavan i vještački pojednostavljen način. Najefektivnije metafore su one koje su ugrađene u jezik i um nesvjesno, pomoću utvrđenih konvencija i služe kao sredstva za perspektivizaciju i privlačenje pažnje – one ističu određene stavove, poglede i mišljenja, dok umanjuju neke druge nebitne i nepoželjne aspekte. Stoga, naizgled bezazlene, one mogu biti ideološki nabijeno oruđe, oslanjajući se na jednostavna objašnjenja i jake emocionalne efekte.

Jezički oblik ideologije „slikovit je i raskošan; lično obiluje metaforom“ (Rayner, 1980:104, prema Fine i Sandstrom, 1993:27). Rayner dalje, metaforički, tvrdi da je „metafora važan kist u kutiji slikara ideologa“, popunjavajući sliku širokim zamahom, stvarajući veze s nizom asocijacija kojima raspolaže dobro okrenuta metafora (Rayner, 1980:107, prema Fine i Sandstrom, 1993:27). Metafora je, dakle, zgodan alat za ideologa u predstavljanju slika „kako stvari stoje“ i „kako bi mogle biti“ – slike koje i odjekuju u iskustvu ljudi i nude im privlačan osjećaj o tome kako mogu i treba da žive. Kroz metaforičke slike, ideolog mobilizuje ideje koje omogućavaju ljudima da dožive „moral“ (Fine i Sandstrom, 1993:27). U tom smislu, metafora se može vidjeti kao instrument u službi ideologije: kao upotreba jezika koja vodi društvenoj manipulaciji u smislu da se, koristeći je, govornici mogu uključiti u obmanjujuću komunikaciju u kontekstu društvenih reprezentacija (Ng i Bradac, 1993:136-42, prema Demata, 2019:209).

Kao što ističe Kövecses (2015:60, prema Bruns, 2018:3), brojni koncepti utiču na način na koji ljudi misle i vide svijet. To zauzvrat utiče na formiranje metaforičke konceptualizacije. Korišćenjem metafora mogu se istaknuti specifične karakteristike društvene stvarnosti, dok se druge potiskuju ili ignorišu. Budući da ideologije žele prikazati određenu sliku svijeta, fokus na „pravim“ semantičkim karakteristikama je presudan. Stoga, „ideološki obrasci (...) nastaju kada proizvođači teksta odaberu jedan skup metafora umjesto nekih drugih, alternativnih“ (Hart 2010:127, prema Bruns, 2018:3). Podudarnost metafora s normalnošću je upravo ono što ideologiju i čini moćnom (Verschueren, 2012:12), a „ideologija (...) je uvijek najefektivnija kada je nevidljiva (Eagleton, 2007: xvii, prema Verschueren, 2012:12). Kao što je već spomenuto, jedan od načina na koji metafore djeluju na ljudski um jeste konstruisanje stvarnosti pojedinaca. Dakle, dok su metafore sastavni dio stvaranja novih razumijevanja, one takođe mogu ojačati percepciju stvarnosti. Budući da metafore nisu doslovni prikazi prethodnih opažanja, one same po sebi mijenjaju ljudske impresije o fizičkom i društvenom okruženju.

Možemo zaključiti da metafore postaju ideološke kada izražavaju skup uvjerenja i vrijednosti koje dijeli određena društvena grupa i doprinose percipiranju svijeta koji ujedinjuje i definiše tu grupu, koji pruža opravdanje za postupke i ponašanja pojedinaca ili grupe. Ovaj rad gleda na ideologiju kao na psiho-socijalnu prirodu, jer pruža sredstva putem kojih pojedinci mogu uspostaviti grupne identitete koji utiču na društveni poredak (vidi Charteris-Black, 2011:22).

Važno je napomenuti da iste metafore mogu imati različiti evaluacijski sadržaj i retorički uticaj u različitim nacionalnim diskursima. Konkretno, različite diskursne zajednice mogu koristiti identične metafore kako bi se uklopile u svoje komunikacijske i političke svrhe i interese (Silaški i Đurović, 2019:3). Stoga – kontekst igra veoma bitnu ulogu.

Ovo ne implicira da konteksti diskursa daju specifična značenja metaforama „kao da su metafore već postojeći entiteti jezika ili mišljenja, pri čemu kontekst dodaje začim kako bi dao ukus svakoj specifičnoj metafori koju koristi“, kako to metaforički objašnjavaju Gibbs i Lonergan (2009:251). Umjesto toga, metafore su neodvojive od konteksta jer su i njegovi kreatori i njegovi proizvodi.

Uz to, metafore su snažni elementi političkog stila, koji imaju subjektivan i često polemičan pogled na stvarnost koji dijele sa ideologijom (Gay, 1992, prema De Landtsheer, 2009:63). Budući da ideologije žele predstaviti određenu sliku svijeta, ključna je usredsređenost na semantičke karakteristike. Prema Chiltonu (1996:74, prema Šarić, 2014:9), metafore mogu

pridonijeti favorizovanju određenog načina razumijevanja stvarnosti i potiskivanju drugih načina njezinog razumijevanja.

Nadalje, Charteris-Black (2005, 2011:21-22) bilježi da metafora artikuliše ideologiju jer ideologiju čini dostupnom korišćenjem jezika koji se obraća emotivnoj sferi. Nasuprot tome, delegitimizacija putem metafora, kao što je pokazao Musolff (2010, prema Demata, 2019:209) može podstaknuti političku akciju u smislu da čini da određene radnje izgledaju kao savršeno moralne (...). Gledano iz ove perspektive, metafora ima vrlo važnu ideološku funkciju: ona može dati uvjerljivu snagu diskursu i zauzvrat može konstruisati određene diskurzivne prakse na temelju društvenih stvarnosti – uključujući, što je najvažnije, društvene hijerarhije (Demata, 2019:209).

Kad shvatimo da su metafore ukorijenjene u našem umu, i da su pretežno nesvjesni izražaji, dolazimo do zaključka da metafore doprinose oblikovanju ideologije, te tumačenjem i objašnjenjem izbora metafora možemo pokušati razumjeti skrivene ideologije. Samim tim, ovaj rad će pokušati pokazati na koje načine grupe metafora otkrivaju kumulativne kognitivne ili kulturološke modele koji sačinjavaju kolektivna uvjerenja zajednice onako kako su predstavljena u umovima njenih pojedinačnih članova.

U istraživanje diskurzivne ideološke konstrukcije individualnih ili kolektivnih, nacionalnih identiteta, uključićemo i analizu dobijenih rezultata kroz tumačenje metafore „strogi otac/majka”²¹ i „brižni roditelj”. Ovdje su od posebne važnosti različiti načini na koje se konceptualna metafora NACIJA JE PORODICA može ugraditi u diskurs. Nacije su konceptualizovane kroz slike porodica, koje uključuju patrijarhalnu i heteroseksualnu podlogu, nuklearnu porodicu koju čine otac, majka i njihovi (muški) potomci.

Baron (2005:4-5) piše da je nacionalizam svuda koristio niz porodičnih metafora, što je rezultiralo retorikom koja pruža ključ za razumijevanje emotivne snage nacionalizma. Naime, nacija je, prema svojim zagovornicima, bila „jedna porodica” koja je potekla iz istih korijena, i koja dijeli istu krv, gdje su mladići postali njeni „sinovi”, a djevojke njene „kćeri”. Na čelu nacionalističkog pokreta obično se uzdizala dominantna figura „oca” ili grupa „očeva

---

²¹ Lakoffov model kritikovali su feministički naučnici/e (vidi Ahrens, 2011; Hemolan, 2008) zbog njegovih ograničenja u tumačenju rodne prirode konstrukcije porodice i, stoga, rodnih efekata koje takav konceptualni model podrazumijeva. Ovdje prvenstveno uvodimo pojam „stroga majka” s obzirom na to da u empirijsko istraživanje uključujemo i ženske političke aktere.

utemeljitelja". Nacionalisti su se nadali preslikati osjećaj pripadnosti i lojalnosti unutar porodice na nacionalnom nivou, dok je takva retorika nastojala da stvori osjećaj povezanosti ljudi koji su inače bili stranci i često odvojeni etničkom pripadnošću, rasom, klasom i vjerkom (Baron, 2005:5). Takva retorika stvarala je veze i osiguravala jedinstvo. Ukratko, nacija je postala velika porodica, fiktivno domaćinstvo, na čelu s elitama (Baron, 2005:5).

Imajući to na umu, Lakoff (1995) je objasnio da je prirodno da se nacija metaforički posmatra kao familija, vlada kao roditelj, ili građani kao djeca: prenošenje porodičnog morala na politički moral i stvaranje veze između porodičnih vrijednosti i politike. Lakoffijevska konceptualizacija nacionalne porodice izrečena je u specifičnom kontekstu političkih diskursa u Sjedinjenim Američkim Državama, objašnjavajući ideološku bitku između desno-konzervativne Republikanske stranke i lijevo-liberalne Demokratske stranke. Prema Lakoffu (1995), prototipski konzervativci i liberali dijele većinu metafora u vezi s moralom, ali im ideologije daju različit prioritet, te kao posljedicu imaju radikalno različite moralne sisteme. On kroz svoje istraživanje pokazuje da u američkoj kulturi postoji nekoliko različitih verzija koncepta porodice – na jednoj strani imamo model „strogi otac“, dok sa druge strane imamo roditeljski model „brižnosti“. Lakoff uvjerljivo tvrdi da određena konstrukcija tj. koncepcija porodice, uopšte način vjerovanja u porodicu, utiče na način na koji se razmišlja o različitim društvenim i političkim pitanjima. On daje sliku razlika između liberala i konzervativaca, baziranu na razlici u moralnom stavu utemeljenom na konceptu porodice i konceptualizacije nacionalnog konstrukta u porodičnom smislu – jasnije, postojanje „moralnosti utemeljene na porodici“, i objašnjava da se konzervativci drže modela porodice „strogi otac“, a liberali „brižnog roditelja“.

Medusobno povezane konceptualne metafore NACIJA JE PORODICA i moralno predstavljanje slike „strogog oca“ koja leži u njezinom srecu, artikulišu vrlo karakterističnu metaforičku grupu koja strukturise razumljivost i daje ideološko određenje političkim diskursima. Norocel (2013:87-88) navodi nekoliko konceptualnih dimenzija koje strukturise navedenu metaforičku grupaciju, koje ćemo navesti s obzirom na to da smatramo da su ove dimenzije od velike važnosti za ovu studiju:

- Poredak – izražava legitimaciju tradicionalne hijerarhije i odnosa moći. On naturalizuje viđenje da su „bogati ili moralno ili prirodno superiorniji od siromašnih“ (Lakoff, 2002:100, prema Norocel, 2013:87). Dodatno, postoji i problematičan rodni aspekt specifičan za ovu dimenziju koji naturalizuje dominaciju, postavljajući „Boga iznad

ljudskih bića; ljudska bića nad prirodom; roditelja nad djecom; muškaraca nad ženama" (Lakoff, 2002:304, prema Norocel, 2013:87) – važno spomenuti, jer opravdava autoritet određenog pola, ne samo u okviru familije nego u društvu uopšte.

- Autoritet – artikulise pojam autoriteta u smislu dijadičnog odnosa legitimnosti i nelegitimnosti, čime se omogućava prelaz s uzrujanosti prema nametljivim roditeljima u ogorčenost usmjereni protiv autoriteta koji se takođe percipiraju kao nametljivi (Lakoff, 2002:100, prema Norocel, 2013:87). Norocel ove objašnjava kroz viđenje da dimenzija autoriteta klastera omogućava da se politički protivnici (naročito oni koji su na vlasti) prikažu kao nelegitimni i nametljivi.
- Snaga – smatra se od velike važnosti jer nameće „striktnu dihotomiju između dobra i zla, unutrašnjeg zla, asketizma i nemoralne moralne slabosti.“ (Lakoff, 2002:100, prema Norocel, 2013:88)
- Granice – pružaju specifičnu „prostom logiku opasnosti devijantnosti“ (Lakoff, 2002:100, prema Norocel, 2013:88). Ova se dimenzija odnosi na radnje unutar određenog dopuštenog puta koji je u skladu s vrijednostima onoga ili one koja izriče. Što je još važnije, radnje „koje su metaforički okarakterizirane kao „devijantne“ prijete samom identitetu normalnih ljudi, dovodeći u pitanje njihove najčešće i stoga najsvetije vrijednosti“ (Lakoff, 2002:85, prema Norocel, 2013:88).
- Cjelovitost – čini „moralno jedinstvo i istost vrlinom, te sugerise neposrednu i ozbiljnu opasnost od bilo kakvog znaka moralnog nejedinstva i neistosti“ (Lakoff, 2002:100, prema Norocel, 2013:88). Ova dimenzija, nadalje, dopušta viđenje onih „devijanata“ koji prelaze „prirodni, strogi, jedinstveni, nepromjenjivi standard ponašanja“ kao društvene prijetnje, koje se opisuju terminima „degenerisanih ljudi“ koji pokreću „kidanje“ moralnog tkiva društva (Lakoff, 2002:90–91, prema Norocel, 2013:88).
- Suština – u osnovi se odnosi na takozvani „karakter“, koji se može izvesti iz značajnih predašnjih djela i pružiti pouzdane znake o budućim radnjama (Lakoff, 2002:87–90, prema Norocel, 2013:88).
- Čistoća – obično uparena s gore spomenutom dimenzijom „suštine“, u smislu da predviđa proces koji razlikuje čistoću, bilo fizičku ili moralnu, i nečistoću, koja se često vidi kao „prljavština“, „korupcija.“ „Kao što materije, da bi bile upotrebljive, moraju biti očišćene od nečistoća, tako i društva, da bi bila održiva, moraju biti očišćena od korumpiranih pojedinaca ili praksi.“ (Lakoff, 2002:92–93, prema Norocel, 2013:88).

- Zdravlje – donekle je povezano s prethodne dvije dimenzije. Razlika leži u naglasku koji se dodatno stavlja na logiku bolesti uz onu o čistoći: gnusna djela i stavovi šire se poput bolesti u zdravom tijelu građana, te stoga i strah od zaraze i nužnost izolacije i kontrole (Lakoff, 2002:101; prema Norocel, 2013:88). Norocel dalje bilježi da to treba nadopuniti „samoodbrambenim“ mehanizmima sistema (Lakoff, 2002:97-98, prema Norocel, 2013:88), naročito u odnosu na protivljenje feminizmu i neheteronormativnosti koji se vide kao „kršenje“ prirodnog poretka, izazivajući kolaps ideološkog stava koji za sobom povlači ovaj metaforički klaster.
- Njega – je uslovna dimenzija, usko povezana s autoritetom, snagom i disciplinom. Još jasnije, zamišljena je kao aspekt nagrađivanja u procesu učenja, koji je usredsređen na ideje kao što su samodisciplina i odgovornost; nedostatak istog smatra se sredstvom za kažnjavanje neuspjeha pojedinca u činu učenja (Lakoff, 2002:101, prema Norocel, 2013:88).

Naravno, ova brza skica donekle pojednostavljuje Lakoffov primjer, ali ključna tačka je dovoljno jasna. Veza između moralnosti utemeljene na porodici i politike dolazi iz jednog od najčešćih načina konceptualizacije onoga što nacija biva kao porodica. To je uobičajena, nesvjesna i automatska metafora NACIJA JE PORODICA koja proizvodi savremeni konzervativizam iz morala „strogog oca“ i savremeni liberalizam iz morala „brižnog roditelja“. Moral i sloboda postaju krajnja poruka u svakoj ideologiji, ali uokvirivanje ovih koncepata varira. Na primjer, Lakoff piše da sva politika ima moralnu osnovu, ali svaka politička ideologija svoju poruku morala postavlja drugačije, što ćemo pokušati predstaviti u ovom radu kroz sumiranje pronađenih primarnih metafora.

Istraživači ideoloških konceptija metafora tvrde da upotreba metafora nije ideološki nevina, već utiče na temeljna društvena uvjerenja ljudi i njihove političke manifestacije (Charteris-Black, 2004:24), te da sklonost određenoj konceptualnoj metafori u specifičnom društvenom kontekstu ima presudni uticaj na način na koji neko strukturise stvarnost. Metafora određuje šta se i kojim sredstvima objašnjava, te šta ostaje izvan tog okvira razumljivosti – dakle, ističe različite odnose moći koji su na djelu u tom konkretnom diskursu (Boréus & Bergström, 2009: 267; Charteris-Black, 2011:45, prema Norocel, 2013:85).

Ideologija i njene manifestacije u diskursu produktivno su područje za proučavanja u istraživačkoj paradigmi kritičke analize diskursa (Fairclough, 1995, Van Dijk, 1991, 1993).

Njena interakcija s konceptualnim metaforama takođe je od presudne važnosti u analizi političkog jezika. Lakoff (1995, 2004), Fairclough (2000), Zinken (2003), Musolff (2004, 2006), Charteris-Black (2005) između ostalih, istraživači su koji metaforu smatraju jednom od niza jezičkih strategija koje se koriste za prikrivanje odnosa moći, te se počeli ozbiljno baviti ideološkim efektima metafore.

Na primjenu teorije konceptualne metafore u kritičkoj analizi diskursa osvrće se i Hart (2008) ističući da kognitivna lingvistika pruža oruđe za analizu metafore u KAD, jer se kognitivna lingvistika, kao i sociokognitivni pristup KAD, bavi analizom odnosa jezika, spoznaje i kulture. Izuzetno važna je i knjiga Balkinov *Kulturni softver* (1998) koja pruža teorijsku osnovu za intersekciju KAD i kognitivne lingvistike. Balkin metaforu smatra kognitivnim mehanizmom ideologije, koji će proizvesti ideološke učinke (1998:112-3, 243-8), naglašavajući potrebu da se kognitivno i psihološko uzmu u obzir u diskursu i ideološkoj analizi (1998:186). Uz to, preuzimajući misiju KAD, tvrdi da ideološka analiza ne završava demonstracijom da je određeno uvjerenje ili simbolički oblik djelimično ili u cjelini lažno ili iskrivljeno. Mora se zapitati kako bi ta neistinitost ili iskrivljenost mogla stvoriti ili održati nepravedne društvene uslove ili nepravedne odnose društvene moći (1998:111). Goatljeva knjiga *Pranje mozga* (*Washing the brain*, ne „ispiranje mozga“ – *brain washing*) nastavlja s kombinovanjem KAD s kognitivnom lingvistikom, naglašavajući zajedničku vezu dva pristupa – da jezik nije neki prozirni medij kroz koji razmišljamo, već da oblikuje naše misli i prakse, tj. da konvencionalne metafore u diskursima rase, roda, politike, odbrane, ekonomije, okoline i tako dalje, teže određivanju naših načina razmišljanja/svijesti i djelovanja/praksi u tim društvenim sferama.

Charteris-Black (2011:49-50) je dodatno primijetio da je tradicionalna konceptualna teorija metafore zaokupljena kognitivnim lingvističkim aspektom na uštrb razmatranja šire diskurzivne implikacije metaforičke upotrebe, te je dalje uveo kritičko proučavanje metafore koje je svjesno važnosti ideologije u diskursu, naročito u proučavanju politike: „Kritička analiza metafore daje nam metodologiju za analizu i interpretaciju ideologije i ilustruje kako se retorika koristi u svrhu legitimizacije. Identifikacija konceptualnih metafora je neizbježno subjektivna, kao i sva kvalitativna rasuđivanja, ali analitička metoda je jasna i čitatelj/ka može slobodno osporiti klasifikacije metafora.“

Ova sumiranja dovode nas korak bliže razumijevanju stvari o kojoj je riječ u ovoj tezi: ideološka podloga upotrebe konceptualnih metafora pri građenju nacionalnih identiteta u političkim diskursima.

Metafore nam „kazuju šta stvari jesu i kako se povezuju; one definišu odnos između nadređenih i podređenih te između društvenih klasa; one identifikuju društvene probleme i njihova rješenja, te nam govore što je izvodljivo, pohvalno i istinito“ (Ringmar, 2007:119, prema Norocel, 2013:85). U tom smislu, smatra se da metafore „djeluju kao diskurzivna središta, razvijajući značenje u međugiri tekstova i konteksta“ (Carver i Pikalo, 2008: 3-4).

Drugim riječima, objašnjava Norocel (2013:86), metafora igra odlučujuću ulogu u dinamičnom odnosu diskursa i ideologije.

U tom svjetlu, analizu konceptualnih metafora koja otkriva ideološke podloge koje motivišu njihovu prisutnost u diskursu treba smatrati dijelom šireg naučnog nastojanja kritičke analize diskursa, koja se bavi time kako se odnosi moći konstituišu i ostvaruju kroz diskurs (Fairclough, 2003:75–77; Hart, 2010:6–8; Stenvoll, 2008:36–37; Van Dijk, 1994:164; Wodak, 2006:179–181; Wodak i Meyer, 2009:13–15; prema Norocel, 2013:86).

Još je važno navesti da, iako je metafora važan dio ideologije, moramo biti oprezni da ne prenaplašavamo njezinu važnost – svakako da metafora nije jedino obilježje ideologije, iako je ugrađena u strukturu cjelokupnog ljudskog uma. Uz to, treba imati na umu ono što Eagleton (2007:9, prema Verschueren, 2012:17) objašnjava: „ideologija je stvar „diskursa“, a ne „jezika“; tiče se stvarne upotrebe jezika između određenih ljudskih subjekata za proizvodnju specifičnih efekata.“ Uz to, u razmatranju termina „diskurs“ još jednom prisjećamo da on nije ekvivalent „jeziku“. Diskurs ne prevodi prosto realnost u jezik; njega treba vidjeti kao sistem koji strukturise način na koji percipiramo realnost. U *Poretku diskursa* Fuko (2019:32) tvrdi: „Ne smijemo zamišljati da nam svijet okreće čitljivo lice koje moramo samo da dešifrujemo. Svijet nije saučesnik našeg saznanja; ne postoji nikakvo pred-diskurzivno providenje koje nam svijet daje na raspolaganje u našu korist. Moramo poimati diskurs kao nasilje koje činimo nad stvarima; u svakom slučaju kao praksu koju im namećemo. U ovoj praksi događaji diskursa nalaze princip njihove regularnosti.“

Zaključimo ovaj dio sa Semino (2008:90) koja vezu između metafora i ideologije smatra vrlo važnim elementom diskursa: „Odnos između diskursa i ideologija dinamičan je; diskursi odražavaju određene ideologije, ali takođe doprinose njihovom oblikovanju i promjeni;

ideologije proizlaze iz diskursa i socijalnih praksi, ali takođe određuju i ograničavaju te prakse. Konvencionalni metaforički obrasci mogu biti važan element diskursa, a konvencionalne konceptualne metafore mogu biti važan element ideologija odabrane zbog njihovih emocionalnih efekata“.

U takvim su okolnostima metaforički izrazi važan element diskursa i kao takvi konstitutivno obilježje ideologije, namjernim naglašavanjem određenih aspekata dok zamagljuju neke druge (Charteris-Black, 2011:44; Chilton, 1996:74; Hart, 2010:128–129; prema Norocel, 2013:86). Uz to, jednom kada određena metafora zauzme istaknuto mjesto u javnoj domeni, različiti učesnici političkih rasprava na nju mogu aludirati i iskorišćavati je na različite načine.“ (Semino, 2008:117).

2.7 Neophodnost uključivanja i rodni komponenta u analizu

Prije nego počnemo sa empirijskom analizom još je vrlo važno da se objasni neophodnost uključivanja rodni komponenta identiteta u analizu. Kao što smo prethodno objasnili, političari i vođe koriste se metaforama u političkoj komunikaciji kako bi građanima pružili značenje, uvjerali ih i proizveli emocionalne reakcije. U okviru toga, dosadašnja istraživanja o metaforama u političkoj retorici rijetko upoređuju upotrebu metafora koje se povezuju sa rodni polarizacijama. Iz tog razloga, ova disertacija želi posebno da uključi rodne komponente identiteta radi dalje komparativne analize. Stoga, ovaj dio istraživanja fokusira se na to kako se odnosi moći reprodukuju kroz rodno društvenu interakciju, i proučava ulogu diskurzivni konstrukcija rodni i nacionalni identiteta u održavanju specifičnih obrazaca dominacije. Stoga, ovaj dio istraživanja ima za cilj osvijetliti patrijarhalne strukture i ideologije, problematizujući konstrukciju nacije i države kao žene ili muškarca u odnosu na stare i nove oblike dominacije i nejednakosti, te razmatra problematiku konstrukcije identiteta na određenim prostorima u određenim vremenskim intervalima, prateći kritiku koju daje Yuval-Davis (1997) o rodnoj zaslijepljenosti u radovima o rodu i naciji – ona tvrdi da izgradnja nacije uključuje specifičnu konstrukciju muževnosti i ženstvenosti, te da su rodni odnosi presudni za reprodukciju nacije, kulture i građanstva.

Interpretativni okvir ove teze proizlazi iz koncepta kao što su identitet, ideologija, diskurs, i rod, podrazumijevajući da su rodne uloge izgrađene. Ovo konstruktivističko stajalište uopšteno

naglašava da je rod konstruisan, oblikovan i procijenjen društveno, kulturno i istorijski, te da su rodni pojedinci različito pozicionirani unutar društvene strukture i nastanjuju različita društvena područja i kontekste – rod se nikada ne konstruiše u vakuumu, on se radije stvara, prije nego da je određen (Pušnik i Bulc, 2001:397), iako određene ličnosti mogu težiti redukovanju muževnosti i ženstvenosti na fiksne i jedinstvene kategorije u društvenim interakcijama.

Naime, teorijski, društveno pa čak i lično, identitet je prevazišao svoju izvornu definiciju nečega što se temelji na esencijalističkoj uobičajenosti, i sada se smatra nestabilnom i nikad dovršenom konstrukcijom (Hall, 1996). U konstrukciji identiteta, oslanjamo se na resurse kao što su istorija, jezik i kultura, „u procesu postajanja, a ne bivanja“ (Hall, 1996:4), konstruišući narative koji su u neprestanom procesu transformacije i reartikulacije, te stoga nikada nisu stabilni.

Jedan od najrevolucionarnijih doprinosa ispitivanju identiteta dala je Judith Butler (2004) kroz koncept „performativnosti“. Ovaj koncept, sa usmjerenjem na rodni identitet, upravo se temelji na ideji da diskurs ima moć da proizvede identitete ljudi, te je vrlo ograničen društvenim normama koje takoreći „diktiraju“ mogućnosti identifikacije. Dakle, nečiji identitet je proces stvaranja samog sebe, ali je ograničen društvenim normama, a rod, kao glavna osovina identiteta, nije fiksiran, ni biološki ni društveno, on je nešto što se izvodi (Butler, 2004).

Prema Stetsu i Burke, kako je izloženo u *Encyclopedia of Sociology* (2000), rodne uloge (očekivanja ponašanja prema nečijem rodu), rodni stereotipi (zajednički pogledi na ličnost povezani sa rodom) i rodni stavovi (kao stavovi povezani s muškarcem ili ženom), svi utiču na rodni identitet, koji, zauzvrat, „uključuje sva značenja koja se primjenjuju na sebe na temelju nečije rodne identifikacije“ (2000:2), da napomenemo – ne biološki, već društveno. To se upravo može povezati s Butlerinim konceptom performativnosti, ali s jednom značajnom razlikom – roda kao binarne norme.

Elgin (1995:46) povlači paralelu – između jezika i hirurgije mozga: koliko god se dvije aktivnosti razlikuju u društvenoj recepciji, obje su intervencije koje mogu preoblikovati svijet. Kao i sve tehnologije, i jezik je refleksivan: i oblikuje nas i biva oblikovan od strane nas. Zbog ove refleksivnosti i operacija mozga i jezik su tehnologija koja ima moć promijeniti ne samo način na koji razumijemo svijet, već i sam svijet. Štaviše, poređenje prenosi Elginino uvjerenje da i jezik funkcioniše kao vrsta tehnologije, kao nastavak ljudskih sposobnosti.

Kao što je spomenuto, ova teza posmatra jezik kao nosioca društvenih praksi činjenja roda, kroz koje se stvaraju specifične konstrukcije identiteta. Uz to, rod razumijemo kao društveno i kulturno konstruisan, održavan i promjenjivan kroz diskurs. Rod postoji u jeziku i kroz jezik, ali ima praktične posljedice utoliko što proizvodi i reprodukuje specifične prakse koje su opresivne ili osnažujuće za određene grupe ili pojedince. Ovaj dio istraživanja takode primjenjuje analizu diskursa, kao metodologiju koja, kako je objašnjeno, ispituje ulogu koju jezik igra, na različite načine, u izgradnji odnosa moći i reprodukciji dominacije (Fairclough, 1995). Na sličan način kako i tretiramo koncepte nacije i nacionalnosti – kao diskurzivne konstrukcije, (Anderson 1983, Billig 1995, Wodak et al. 1999), tako tretiramo i pitanje metaforičke interpretacije nacije ili države kao muškarca i žene, te muškosti i ženstvenosti.

Kako smo spomenuli u prethodnim poglavljima, nacionalistički narativi su posvuda, između ostalog, počeli koristiti niz porodičnih metafora, što je rezultovalo retorikom koja pruža ključ za razumijevanje emotivne snage nacionalizma. Nacionalisti su koristili majčinsku, bratsku i očinsku retoriku kako bi kolektiv predstavili kao porodicu.

Baron (2005:5) piše da mobilizaciju porodične retorike u političke svrhe nisu izmislili nacionalisti – idiomi carske porodice, kao i kasniji nacionalistički, trebalo je da podstaknu ljubav, odanost i poslušnost. Ona dalje bilježi da je (primjer imperijalnog paternalizma), osmanski sultan Abdul Hamid II (vladao 1876–1909) organizovao darivanje i druge ceremonije kako bi se predstavio kao brižni otac. Međutim, nacionalisti su koristili porodične metafore šire od svojih prethodnika, naglašavajući bratske umjesto očinskih veza, uveli su upravo slike „majke“ kao važne aktere, a svoj ideal zasnovali na građanskoj porodici (Baron, 2005:5).

Baron dalje objašnjava da je nacionalna čast djelovala kao koncept povezan sa ženom jer se manje-više u isto vrijeme kad se pojavio pojam nacionalne časti, nacija počela zamisljati kao žena.

Eufemistička metafora Japana unutar zemlje, takode je dugo bila slika „porodice“. Koncept sistema države porodice (*kazoku kokka*) u Japan je stigao sa ideologijom s kraja 19. vijeka kako bi stvorio poznatu i modernu zajednicu-naciju gdje ona prije nije postojala (Gvozdenović, 2022:29), a učilo se da su svi Japanci bili doslovno careva funkcionalna djeca (*sekishi*). Poigravajući se konstrukcijom japanske riječi za državu – *kokka*, koja se sastoji od ideograma za „naciju“ i „kuću“ ili „porodicu“, Watsuji (1963:250-251, prema Morris-Suzuki, 1998:116) primjećuje da je država samo skup intersubjektivnosti između porodice. Kako bilježi Morris-Suzuki (1998:84–85), „slike porodice bile su naročito prikladne jer su stvorile idealan okvir za

utvrđivanje najvažnijeg imperatorovog mjesta u japanskom društvu* – kao poglavara porodične države.

Naime, u Meiji i poslijeratnom razdoblju, konzervativna japanska država reartikulisala je tradicionalni model samurajske porodice kako bi reprodukovala patrijarhalne i hijerarhijske kolektivističke društvene strukture koje bi služile konzervativnim interesima elite i takođe podržavale nastajući japanski kapitalistički sistem (Ruszel, 2019:21-22). Novo-institucionalizovani model samurajske porodice, nazvan *ie* familija, stavljen je u središte nove porodično-državne ideologije koja je uzdigla cara kao oca svih Japanaca, usput ograničavajući uloge žena kroz učenje poznato kao ideologija „dobra žena, mudra majka“. Tokom cijelog razdoblja prije 1945, carska je vlada vodila golemu moralnu kampanju za konsolidaciju porodičnog sistema, u čiju su svrhu isticana konfučijanska učenja koja su bila ideološka okosnica feudalne ratničke porodice (Ruszel, 2019:21-22). Dva ključna konfučijanska koncepta, kao ideološka strana institucionalnog odnosa porodičnog sistema i carske vladavina, koje navodi Ruszel, bila su *ko* – sinovska dužnost i *chu* – potpuna odanost caru, izdvojena kao temeljni koncepti za kampanju moralne indoktrinacije, uglavnom kroz obavezno školsko obrazovanje i vojnu obuku.

Ko je propisivao četiri različite dužnosti za djecu (Kawashima, 1957, prema Ruszel, 2019:21-22): pokazivati i osjećati poštovanje prema roditeljima, promovisati čast svoje porodice kroz postignuća, podržavati svoje roditelje u njihovoj starosti i obožavati svoje pretke. Kad je *ko* prenesen na ulogu građanstva, postao je *chu*, безусловna odanost caru. Ovaj koncept bio je vitalno načelo u mnogim područjima građanstva, kao što je služenje vojske, gdje se učilo da sve naredbe daje ili odobrava sam car i da su kao takve, nepreispitve (Ruszel, 2019:21-22).

Dakle, bilježi Watsuji (1963:250-251, prema Morris-Suzuki, 1998:116), snage militantne, ali samopožrtvovane ljubavi naposljetku se slijevaju u sveobuhvatnu nacionalnu državu koja se vrti oko brižne roditeljske figure cara. Naime, car, prethodno mračna i politički beznačajna figura, ovom ideologijom biva redefinisana kao otac nacije, glava *kazoku kokke* (države porodice). Usađivanje takve slike nacije trebalo je da ima duboke implikacije na načine na koje su intelektualci i šira javnost u Japanu *varili* pojmove etničke pripadnosti i rase, tek uvezene sa Zapada.

Ovakva slika nacionalne zajednice pokazala se veoma uticajnom i imala je snažan odjek u nekim službenim spisima, ponajviše u *Načelima nacionalnog entiteta* (*Kokutai no hongi*), gdje je upravo Watsuji bio član službenog odbora odgovornog za pripremu njihove editovane

verzije (Hall 1949:5, prema Morris-Suzuki, 1998:117). Ovaj tekst, uveliko se oslanjajući na koncepte nativizma iz 18. vijeka, prati porijeklo Japana unazad do izvorne zajednice između muških i ženskih božanskih predaka, Izanagi no Mikoto i Izanami no Mikoto, iz čije ljubavi proizlazi ljubav japanskog naroda prema njihovoj domovini: „ovdje leže snažne veze koje neraskidivo vežu *koji* (drevni mitovi o precima) i *judo* (prirodno okruženje)“ (Hall 1949:124, prema Morris-Suzuki, 1998:117). Nacionalni duh se tako temelji na samopožrtvovanoj ljubavi koja stapa sobstvo u veću cjelinu (Hall 1949:134, prema Morris-Suzuki, 1998:117). Drugim riječima, to je sredstvo za ostvarenje nečijeg „pravog duha“ – *magokoro*, pojam naslijeđen iz nativizma 18. vijeka (Hall 1949:100, prema Morris-Suzuki, 1998:117). Ovakvo „međusobno poštovanje, ljubav, poslušnost, ljubaznost i njega“, objašnjava se dalje, koji drže naciju na okupu, počinju od porodice, koja zauzvrat širi isti duh samopožrtvovanja na naciju, tako da se „sedinjuje sa Carevim velikim srcem dobročinstva“ (Hall, 1949:91-93, prema Morris-Suzuki, 1998:117).

Morris-Suzuki (1998:117) ističe jednu zanimljivost, a to je da u svemu ovome nije bilo ni naznake činjenice da je, u praktičnom smislu, priroda samožrtvovanja koja se zahtijevala od muškaraca i žena bila vrlo različita, ili da su muškarci i žene stopili svoje subjektivnosti u domaćinstvo pod vrlo različitim uslovima. Dakle, među mnoštvom citata iz klasične mitologije, Načela su značajno propustila citirati formativnu tačku u pripovijesti o klasičnom Nihon shokiu u kojoj su se božanstva predaka, nakon što su prvi put okružili oko novostvorene Zemlje, okupila, a boginja Izanami uzviknula: „Kako divno! Upoznala sam ljupku mladost!"; na šta bog Izanagi odgovara: „Ja sam muškarac i s pravom treba prvi da govorim. Kako to da si, naprotiv, ti, žena, prva progovorila? Ovo je bila nesreća. Idemo opet u krug.“ Nakon toga se dva božanstva ponovno susreću, ali ovaj put prvo progovara muško božanstvo i kazuje „Kako divno! Upoznao sam čednu djevojku!“ (Morris-Suzuki, 1998:117, citirano u Tsunoda, de Bary i Keene, 1958:27-28).

Objašnjavajući metaforička zamišljanja Egipta kao žene (kao praksa koja nije univerzalna ili dosljedna – neke nacije su bile rodno definisane i kao muško i kao žensko), Baron takode bilježi da su, iz raznih razloga, nacionalisti naciju i u umjetničkim prikazima često prikazivali kao ženu. Međutim, kao ni porodična retorika, Baron (2005:7) piše da ovo nije bila nova pojava, već je imala duboke korijene – prikaz političkih apstrakcija u ženskim oblicima seže u antiku (mozaici iz helenističkog razdoblja, na primjer, prikazuju Egipat kao ženu). Njeno objašnjenje za ovakve prikaze jeste moguća feminizacija zemlje u zemljoradničkim društvima zbog svoje

veze s plodnošću. Ipak, plodnost nije bila jedini okidač; moral i božanstva takođe su inspirirale ženske slike „majke domovine“ (Baron, 2005:7).

Ideološki, vidimo da je carski Japan bio porodica država. Autoritami odnos glave porodice i članova njegove porodice bio je paralelan apsolutnom odnosu cara i ljudi. Ono što je interesantno jeste upravo da je slika muške imperijalne prisutnosti iznenadujuće ambivalentna. Car je, očigledno, otac nacije, glava nacionalnog domaćinstva. Međutim, on je takođe potomak i savremena inkarnacija boginje sunca Amaterasu Omikami (dijete Izanagi i Izanami) i, kao takav, dijeli njezine majčinske kvalitete (Morris-Suzuki, 1998:117-118).

Na osnovu nedavnih feminističkih tumačenja koja istražuju ukrštanje roda i nacije u nacionalističkim narativima, konceptualizacije nacije su rodne, personifikujući nacionalni krajolik s obilježjima i žene i muškarca. Na primjer, nacionalne mitologije koje feminiziraju plodnu zemlju kao ženu i majku njegovateljku, daju legitimitet muževnom idealu ratnika zaštitnika koji čuva naciju od onih koji je pokušavaju oskrmaviti (Omar, 2004:49).

Upravo ovakva upotreba rodbinskih metafora u političkim i nacionalnim raspravama navodi na potrebu uključivanja rasprava o rodnim odnosima u okviru ideja o naciji i nacionalizmu. Konceptualne metafore doprinose oblikovanju onih konceptualizacija ženstvenosti i muškosti koje se smatraju adekvatnim i prikladnim za određeni pol. Nacionalistička ideologija svakako da je pojačala ovu tendenciju korišćenjem majki kao simbola nacije i isticanjem odgovornosti žena za biološku i kulturnu reprodukciju nacije, pripisivajući im nadalje slike oličenja poštenja, odanosti, časti.

Kao što ističe Boehmer: „slika majke poziva na konotacije porijekla [...] i počiva na čestom, [...] 'prirodnom', poistovjećivanju majke s [...] nacionalnom teritorijom“ (Boehmer, 2005), dok pojam domovina prije poziva na ideale dužnosti i odanosti. Nacionalni narativi potiskuju žene u apolitičnu sferu porodice (Yuval-Davis, 1993), pripisujući im svrhu reprodukcije i zaštite kulturnih tradicija, dok muškarce stavljaju na čelo nacije (Nagel, 1998), kao pionire umjetnosti, vojske, nauke ili državnštva.

Kako je spomenuto, korišćenje porodičnog koncepta kao modela za nacionalne države ima dugu i istaknutu istoriju u političkom razmišljanju. Može se pratiti unazad, do teorija o državi razvijenih u antici, a zajedno s nekim njenim latinskim nazivima prenosio se – posebno u svojoj patrijarhalnoj verziji – vjekovima. Stoga nalazimo riječ *patriotizam* u mnogim evropskim jezicima – na primjer, engleski *patriot*, *patriotism*, francuski *patriote*, *patriotisme*, itd., njemački *Patriot*, *Patriotismus* i prevodi pozajmljenica kao što su otadžbina, fatherland,

Vaterland (...) (Musloff, 2004:13). I u himni Crne Gore već pronalazimo metafore porodičnih odnosa – slike majke i sinova, gdje se i nazire karakteristika žene – kroz slike poštenja.

Istovremeno, onima koji pokušavaju diskursom nacionalizma manipulirati, moderno pozivanje na „otadžbinu“ i „domovinu“ nije strano (Omar, 2004:49). Ovdje možemo napomenuti da se u crnogorskom jeziku za državu koristi upravo konvencionalna metafora *domovina*, dakle izvedenica od riječi *dom*, a dom obično čini porodica. U još jednom primjeru takođe nalazimo direktnu vezu države ili nacije s porodicom, pa se za državu još može reći i da je *otadžbina* (korijen riječi – *otac*), *dedovina* (korijen riječi – *ded*), izazivajući pozitivne osjećaje članovima te države, osjećaj pripadanja, „moralni projekt“ koji okuplja ideje porodice, sigurnosti, jednakosti i pravde, i samim tim jači osjećaj moći – dovoljno jak da ne shvatamo jačinu manipulisanja i snagu ubjeđivanja kroz ovakve metafore.

Ove riječi imaju kolektivno usmjerenje, ali nose različita značenja. Tako se ton mijenja iz čisto emocionalnog – *domovina* – povezano sa mlijekom i hljebom, u moralni – *dedovina*, *otadžbina*, koji utjelovljuju kategorički moralni imperativ zajedno sa kolektivnim karakterom koji se implicitno poziva na zajedničke vrijednosti i obaveze, kao nešto za što se treba braniti, štiti, služiti, za otadžbinu se bori i, ako je potrebno, umire (i to ne samo pojedinac, već svi „sinovi“) – ideja koja je nadalje povezana s krvlju. Prva grupa je, moglo bi se reći, više usmjerena na biografiju i geografiju, za razliku od druge koja je povezana sa istorijom ili politikom.

Kao što vidimo, domaćinstvo, kao ni pojedinac, ne postoji samo za sebe. Ono pronalazi svoje pravo jastvo samo dobrovoljnim žrtvovanjem svoje subjektivnosti široj cjelini: državi (Morris-Suzuki, 1998:116).

Država je mjesto „naših“ ličnih domova – moj dom tvoj dom – ili „naš“, mjesto lične porodice – moja porodica tvoja porodica – i, kao takva, to je dom svih „nas“, dom domova i dom porodice: mjesto gdje smo svi „mi“ kod kuće. U tom smislu *domovina* / *dedovina* / *otadžbina* zamišlja se kao *jedinstvo*. Sve te riječi opisuju Crnu Goru kao metaforu koja spaja ideje o porodici, sigurnosti, bezbjednosti, solidarnosti, ali dalje daje ideju hijerarhijske i patrijarhalne kulture Crne Gore.

U brojnim leksičkim reprezentacijama rodni razlika, rodna metafora igra ključnu ulogu u doprinosu prenosa koncepta ženstvenosti i muškosti koji dominiraju društvom (López Maestre, 2020, prema Rezanova et al., 2015:135).

Studija će, stoga, pokušati ispitati rodne diskurse u metaforama, nastojeći ih povezati sa ideološkim reprezentacijama. Osim reprezentacija žena i ženskih uloga, takođe se obraća

pažnja na očinske i bratske diskurse i ulogu muškosti u oblikovanju nacije i, obrnuto, ulogu metaforičkog jezika u konstruisanju muškosti i ženstvenosti. Ideali muškosti pokazuju se ključnima u pripremanju osoba da ubijaju i umiru za naciju, i čine osnovu za kodekse časti i ponosa.

Elgin (1995:46) piše da lingvističko znanje može biti terapijski odgovor na nasilje, baš kao što je medicinsko obrazovanje terapijski odgovor na bolest: „Moj je stav bio da je jedini nenasilni mehanizam koji imamo za smanjenje ljudskog nasilja jezik, i da je glavna prepreka za njegovo korišćenje javno neznanje lingvističke nauke (baš kao što je javno neznanje o higijeni bila glavna prepreka poboljšanju javnog zdravlja do nedavno)²¹. I upravo zato što je jezik, kako ga Elgin razumije, materijalni, tehnološki i ljekovit, takođe je nabijen i rodnom značajem. Jezik koji koristimo utiče na (i rodno određuje) naše razumijevanje svijeta, naše mjesto u njemu i naše međusobne interakcije; promjena našeg jezika može promijeniti na dobro ili na još lošije ne samo kako razmišljamo, već i svijet u kojem se to razmišljanje događa.²²

Metafora je korisna u razdvajanju rodne ideologije dijelom jer je to proces na više nivoa koji se pojavljuje i kao površni jezički izraz, i kao dio dubljeg konceptualnog sloja. Kako je konceptualizacija važan kognitivni proces na individualnom nivou, možemo očekivati da će se ona odraziti na društvenu spoznaju većih razmjera. Iako metafore, kako je već objašnjeno, uključuju utjelovljeno iskustvo ljudi uopšte (na primjer primarna metafora MOĆNO JE VELIKO), ostaje pitanje o onim nestandardnim iskustvima. Dakle, biti bijelac, muškarac, tjelesno-sposobna osoba može imati uticaja možda ne na najosnovnije, već na sekundarno ili tercijarno iskustvo. Utjelovljeno iskustvo, u osnovi, sastoji se od, i ima veze sa samim tijelom. Stoga smo se odlučili uzeti u obzir da je važno razumjeti iskustvo različitih polova u Crnoj Gori i u Japanu.

U okviru toga, morali smo da se odlučimo da pažnju usmjerimo na konkretniji oblik, te nas nisu zanimale razlike u samom stilu govora, već njihove metafore u vezi sa središnjim aspektom muško-ženskog iskustva. Istraživanje dalje sugerise da postoji nivo socijalne komponente u konceptualnim metaforama, koji uključuje rodna iskustva, koncepte koji su

---

²¹ Pretpostavka njezine knjige *Materijski jezik* jeste da je jezička revolucija neophodna, ne samo da bi se osporio jezički temelj patrijarhata, već i da bi se tretiralo društvo nasilja koje ga podmeće. Kako kaže Elgin, „patrijarhat zahtijeva nasilje na isti način na koji ljudska bića trebaju kisonik“ (1995:46). Kako bi dokazala hipotezu da ljudski jezik na značajan način strukturise ljudske percepcije, ona konstruiše novi. Ljudsko za svoje sci-fi romane, koji je usmjeren na ženu kako bi se suprostavile ograničenjima jezika usvođenim na muškarce.

sastavni dio nas koji živimo u društvu koje na osnovu toga dodjeljuje društvene moći (MOĆNO JE MUŠKO).

Nesvjesnost korišćenja metafora, te činjenica da se koriste prirodno posebno zavređuje pažnju jer otkriva duboko ukorijenjene načine viđenja svijeta oko nas. Ovakve metafore vrlo često mogu proći potpuno neopaženo kod govornika, zbog težine konvencionalnosti koju nose – metaforički efekti nisu ograničeni samo na konceptualno, već takođe nose i emocionalnu snagu, što ih čini vrijednosnim i ideološkim stavovima” (Goatly, 2006:16). Emocionalno opterećene metafore mogu prenijeti rodne koncepcije temeljene na asimetričnim prikazima koji jačaju binomnost: MOĆNO JE MUŠKO – SLABO JE ŽENSKO, DOMINANTNO JE MUŠKO – INFERIORNO JE ŽENSKO, i slično.

3 Metodologija

3.1 Osnovna istraživačka pitanja

Prateći sugestije Verschueren (2012:23), teza će u ovom dijelu izbjeći korišćenje izraza „hipoteza“, i koristiti termin „istraživačka pitanja“ jer istraživanje empirijske ideologije temeljeno na diskursu teško može biti vođeno hipotezama. Verschueren piše da „hipoteza ima oblik tvrdnje koja se može provjeriti ili dokazati. Ideološki fenomeni i procesi obično su previše složeni da bi se mogli uhvatiti u jasne izjave, a nalazi istraživanja sami su obično zamršeni narativi. Umjesto da se temelji na hipotezama, empirijsko istraživanje ideologije temelji se na podacima. No, sami podaci moraju biti primjereni istraživačkom pitanju (...) da bi se mogli baviti teoretski utemeljenom metodologijom dopuštanja da podaci govore.“

Izbor teorijskog okvira u ovoj studiji vodio se prvenstveno vrstom postavljenih pitanja – tj. pitanjima o tome kako se nacionalni identiteti u Crnoj Gori i u Japanu diskurzivno konstruišu kroz korišćenje metafora u svakodnevnom političkom diskursu. Prateći glavnu ideju da kognitivno lingvistički konstrukti iz svakodnevnih političkih govora u Crnoj Gori i u Japanu pokreću društvene prakse i jačaju društvene obrasce nacionalnih identiteta i ideologija, te da su značenja kolektivno konstruisana od strane pojedinaca, disertacija će pokušati da odgovori na četiri istraživačka pitanja:

1. *Na koji način se konstruiše metaforička ideja jedinstva u Crnoj Gori i u Japanu, i da li se konstrukcije međujezički razlikuju?*

Ovo pitanje bi usputno trebalo da ukaže i na stepen univerzalnosti i/ili varijacije u konceptualnim metaforama i njihovoj realizaciji u dva različita jezika. Pored spomenutog tjelesnog i kulturološkog iskustva u poglavlju 3.2, skup kriterijuma koji takođe pomažu u uspostavljanju univerzalnosti i razlikovanja koji predlaže Kövecses (2005, 67–86) raspravlja o tri mogućnosti kulturne varijacije, tj. podudarne, alternativne i preferencijalne metafore. Podudarne metafore su metafore koje su u skladu s generičkom shemom, ali mogu dovesti do jedinstvenog kulturnog sadržaja na nižim nivoima, na primjer izrazi povezani s mišljenjem u japanskom jeziku, koji su grupisani oko tri pojma hara (doslovno 'truh'), kokoro (srce duša um) i atama (glava). Drugo, postoji nekoliko različitih vrsta alternativnih konceptualizacija u

jezicima, kao što je alternativa zajedničkoj konceptualizaciji vremena, prema kojoj je budućnost 'ispred', a prošlost 'iza nas', u nekim jezicima (poput maorskog) u kojem se prošlost konceptualizuje kao 'ispred', a budućnost 'iza' (Kövecses, 2005: 71). Japanski jezik, iako u modernosti ne konceptualizuje tako vrijeme, ipak reklo bi se da u samom pismu ima ostatke takvog mišljenja – što možemo primijetiti npr. u ideogramima za „prošli mjesec“ – sengetsu 先月 – gdje prvi ideogram 先 označava „prije“, „naprijed“, „prethodni“, „budućnost“, „prednost“. I treće, iako u mnogim slučajevima dva ili više jezika mogu dijeliti neke konceptualne metafore, govornici jezika mogu pokazivati sklonost prema određenoj konceptualnoj metafori. Na osnovu tih razlika, kao i na osnovu razlike u kulturološkim i lingvističkim momentima, moguće je da će dva jezika polaziti od različitih domena prilikom konstruisanja metaforičke sheme jedinstva. Ovakva nalazišta mogu da pruže potporu tezi o postojanju metaforičkih univerzalija koju sugerišu međukulturalne studije konceptualizacije metafora (Kövecses, 2005).

Sljedeće istraživačko pitanje koje se postavlja jeste:

2. *Da li metaforički diskursi mogu igrati ključnu ulogu u održavanju i osporavanju ideologija?*

Odgovor na ovo pitanje provlačiće se kroz drugi dio empirijske analize, uključivanjem kritičke analize metafora (Charteris-Black, 2004) na otvorenu definiciju *banalnog nacionalizma* (Billig, 1995) kroz hibridnu metodologiju jezičkih realizacija prilikom izgradnje nacionalnih identiteta, razvijenu od strane Wodak et al. (2009). Koristeći takav inicijalni pristup, pokušaćemo da damo uvid u ideju da različiti, kontekstom određeni diskurzivni identitetski konstrukti mogu biti identifikovani korišćenjem teorije konceptualnih metafora.

Nadalje, nismo se željeli usredsrediti na razlike desnice ili ljevice – što bi zapravo bilo zanimljivo zbog mogućih razlika u konceptualizacijama prije svega ideje jedinstva, ali to nadilazi okvire ovog istraživanja. Međutim, ono što je nemoguće bilo izostaviti jeste rodna pripadnost. Smatramo da su veoma bitni koncepti i metode istraživanja roda i politike u uporednoj/međunarodnoj perspektivi, pa se teza usredsredila na biranje političara oba pola u obje države. To je razlog što teza postavlja još jedno pitanje:

3. *Da li će diskursi ženskih akterki, kao manjina u politici, biti okrenuti razbijanju patrijarhalnih modela govora i uloga u društvu?*

Glavna ideja od koje rad polazi jeste da metafore u analizi političkog diskursa imaju široko rasprostranjene efekte na koncepte koji pokreću naše društvene prakse i koji jačaju društvene obrasce nacionalnog identiteta, ideologije, i države, te ona oblikuje pitanje:

4. *Na koje načine narodi u Crnoj Gori i u Japanu prihvataju, odbacuju i preoblikuju političke diskurse u procesu osmišljavanja svojih „zamišljenih“ zajednica?*

Pitanje uključuje ideju da su značenja kolektivno konstruisana od strane pojedinaca, te da konstrukcije značenja nacionalnih identiteta podrazumijevaju skup sličnih koncepcija i percepcijskih shema koje pojedinci dijele, a koji se dalje mogu diskurzivno (re)produkovati, transformisati i (de)konstruisati.

Ovo pitanje će se provlačiti kroz čitavo istraživanje, ali će ga najviše doticati posljednji dio, gdje smo uključili istraživačke intervjue za kvalitativnu analizu, koji uključuju (re)produkciju, transformaciju ili čak (de)konstrukciju nacionalne, društvene ali i individualne stvarnosti od strane građana.

Ova četiri pitanja svakako otvaraju veliki nivo potpitanja na koja će empirijska analiza odgovoriti, kao što su:

- Koje se konceptualne metafore najčešće koriste radi stvaranja osjećaja jedinstva naroda, tj. države, u diskursu crnogorskih i u diskursu japanskih političara, i kakve su sličnosti i varijacije u okviru njihovih metaforičkih tema?
- Koje su glavne (emocionalne) komponente svakog zasebnog pronađenog domena?
- Kako se metafore razlikuju unutar iste kulture, ne samo između kultura?
- Jesu li određene kulture okarakterisane ili da li se uopšte mogu okarakterisati posebnim metaforama koje „dominiraju“ ili koje su karakteristične za određenu kulturu? Odnosno, postoje li kulturološki zasnovane metafore?
- Kako proučavanje metafore može pružiti vezu između ideologije, politike i nacionalnog identiteta, i kakva je ta veza?
- Kako su aspekti proživljenog iskustva povezani s jezičkom moći uvjeravanja?

3.2 Metodologija i proces istraživanja

Istraživanje analizira prikupljene podatke iz diskursa po dva predstavnika/predstavnice političkog diskursa Crne Gore (Milo Đukanović i Draginja Vuksanović) i po dva iz Japana (Shinzo Abe i Yuriko Koike), u razdoblju od dvije godine, 2018–2020. u Crnoj Gori, i 2017–2020. u Japanu, s naglaskom na verbalne (nesvjesne) primjere i scenarije sheme slike *jedinstva*. Predloženi političari uzimaju se za istraživanje kao istaknuti predstavnici političkog diskursa Crne Gore i Japana, koji su bili aktivni tokom izbora u obje zemlje, s namjerom da se u istraživanje podjednako uključe i muški i ženski politički akteri. Predložene godine uzimaju se kao valjani korpus za predloženi model istraživanja iz više razloga: opšti izbori u Japanu 2017, predsjednički izbori u Crnoj Gori 2018, polazeći od ideje da su izbori i retorika koja prati izbornu razdoblje važan politički diskurs jer otkrivaju politike i načela koja traže podršku, uvjeravaju birače i podstiču povjerenje. Godina 2020. uzima se zbog zanimljivih političkih promjena u obje zemlje (parlamentarni izbori u Crnoj Gori održani u septembru, te ostavka premijera Japana Shinza Abea, takođe u septembru 2020), kao i situacije s COVID 19, pandemijom – kada države očekuje *jedinstvo* UNUTAR i *solidarnost* IZVAN zemlje.

Korpus javnih govora prikupljen je na osnovu tekstova preuzetih sa službenih veb stranica političara i sa njihovih službenih profila na Fejsbuku, Tviteru, Jutjubu. Podaci se sastoje od govora i obraćanja održanih na raznim mjestima, poput kongresa, konferencija za medije, svečanosti otvaranja i dodjele nagrada, te inauguracijskih govora, obraćanja drugim zemljama, intervjuua, izbornih kampanja, itd.

Pri odabiru članaka, nije bilo posebnog načina. Tražene su sve vijesti objavljene u predloženom vremenu za odgovaranje na određena pitanja. Zanemareni su komentari novinara, i birani su samo članci ili video zapisi koji se odnose na govore političara. Sav izvučen materijal najprije je provjeravan, kako bi se utvrdilo sadrži li metaforičke momente. Ako ne, članak nije izabran za ispitivanje.

Kao i uvijek u slučaju kada se razmatra jezik političara, postavlja se pitanje u kojoj se mjeri politički govori mogu tretirati kao njihov vlastiti jezik. Međutim, u naše svrhe pretpostavljamo da govori odražavaju stvarni izgovoreni tekst, posmatrajući političara/političarku kao nekoga ko upravlja svojim izjavama, isključivo odgovornog ili odgovornu za njihov sadržaj i formu.

U poglavlju empirijske analize, prije svega identifikovaćemo niz metafora koje koriste političari/političarke, zatim ćemo ih organizovati prema njihovom izvornom značenju; potom ćemo izvući značenje i osobine metaforičkih hijerarhija.

Metoda koju smo koristili da učinimo proces identifikovanja konceptualnih struktura metafore u diskursu eksplicitnijim je oslanjanje na kontekst, kako bi se povećala transparentnost potrebna pri utvrđivanju koji se koncepti zapravo mapiraju i koje su izvorne i ciljne domene uključene. Uz to, ukoliko smo dolazili do hijerija u otkrivanju da li je određeno preslikavanje metaforičko – koristili smo se rječničkim objašnjenjima određene riječi za koju bismo smatrali da je izvorna domena.

Osim toga, iako će rad predstaviti mnogo novih metaforičkih primjera, veliki broj primjera u izvučenim podacima takoreći reciklira metafore. U izvjesnom smislu, veliki dio posla predstavljajući „drugi prolaz“ kroz slične metaforičke podatke koji su prethodno prikupljeni, kako bi se iz istih informacija izvukli drugačiji obrasci, ili zaključci u zavisnosti od određene kulture ili određenog konteksta. U većini slučajeva, ono što čini metaforu prikladnom ili neprikladnom, korisnom ili beskorisnom, osnažavajućom ili obeshrabrujućom nije sama vrsta metafore, već način na koji se ona koristi.

Nakon pronađenih i izvučenih metafora, prvi dio empirijske studije uključuje njihovu emotivno-persuativnu analizu kroz kritičku analizu metafora (kroja proizilazi iz kritičke analize diskursa i teorije konceptualnih metafora), dok će drugi dio empirijske analize predstaviti kritičku analizu diskursa kroz metode diskurzivne konstrukcije nacionalnog identiteta, koje smatramo dijelom svakodnevnog *banalnog nacionalizma*. Ovaj dio dalje će dati pregled nalaza kroz tumačenje metafore „strogi otac/majka“ i „brižni roditelj“ (Lakoff, 1995), kroz pregled primarnih metafora u oba jezika.

Posljednji dio istraživanja, koji uključuje kvalitativnu analizu, primjenjuje isti pristup kao prvi dio empirijske analize na istraživačke intervjuje i njihovu obradu.

U početku je bilo jako teško odlučiti koji postupak slijediti, jer smo željeli da proučimo sve metafore u korpusu. Drugi su istraživači naveli tipične metafore u javnoj areni (na primjer Lakoff 1996, Mio 1997, Musolf 2004, Charteris-Black 2005). Ova je metoda postala polazište za rad na prikupljanju podataka, poput: personifikacije, depersonifikacije i reifikacije; kontrast zdravlja i bolesti, života i smrti te svjetla i tame; sistem političkih metafora tijela; porodica, sport, putovanja, finansije, mašine, prirodne katastrofe, gospodar-sluga, zločin i kazna te

metafore stvaranja i izgradnje. Takođe, istraživanje smo započeli odvajanjem pronađenih primjera u grupe tematskih konceptualnih metafora – GKM (potpuna lista pronađenih metafora neće biti prikazana u ovom istraživanju):

GKM u vezi sa nadmetanjem (*novac, takmičenje, igra, rat, sport...*)

GKM u vezi sa povezanošću (*porodica, romansa, veza, prijateljstvo*)

GKM u vezi sa konstrukcijama (*zgrade, fabrike, kuće, mašine...*)

GKM u vezi sa iskustvom (*putovanje, avantura, umjetničke aktivnosti, apstrakcija...*)

GKM u vezi sa pokretnom snagom (*fizička sila, prevozna sredstva, elementi...*)

GKM u vezi sa bićima (*zdravlje, hrana, tijelo, emocije, tjelesne akcije, čovjek/muškarac/žena, životinje, biljke*)

Za ovakvo odvajanje, istraživanje je slijedilo neke od pragmatičnih smjernica i postupaka koje je predložio Verschueren (2012) za studiju diskursa u odnosu sa ideološkim procesima. Odlučili smo da pratimo samo određene stavke jer se radi o mikro-analizi, koju on navodi u podpoglavlju AD 3.4.4 (2012:178): *Istražite trope, tj. primjere simile, metonimije, metafore, ironije, preuveličavanja i potcjenjivanja, retorička pitanja (kao i slučajeve humora, pristojnosti i slično).*

Postupak 1.1 (2012:55): U slučaju audio-video zapisa podataka: Slušajte/gledajte nekoliko puta; prepisite sve podatke koje želite podvrgnuti detaljnijem istraživanju.

Postupak 1.2 (2012:55): U slučaju pisanog teksta: Pročitajte. I ponovno čitajte dok ne budete potpuno upoznati s materijalima.

Takođe smo slijedili smjernicu 2 (2012:56): Upoznajte kontekst svojih podataka. Zapitajte se što treba znati da biste interpretirali podatke, tj. o jezičkom kontekstu, neposrednom kontekstu situacije i širem kontekstu (društveni, kulturni, politički, istorijski, geografski itd.).

Ukratko, proces metaforičkog pronalaženja tekao je ovako:

1. Čitanje cijelog diskursnog teksta kako bi se uspostavilo opšte razumijevanje značenja.
2. Određivanje leksičke jedinice u diskursnom tekstu.
3. a) Za svaku leksičku jedinicu u tekstu utvrditi njeno značenje u kontekstu, odnosno način na koji se ona primjenjuje na entitet, odnos ili atribut u situaciji izazvanoj tekstem (kontekstualno

značenje). Uzimanje u obzir ono što dolazi prije i poslije leksičke jedinice (ovaj dio je dalje poslužio za analizu metoda diskurzivne konstrukcije nacionalnog identiteta).

b) Ako leksička jedinica ima osnovnije trenutno značenje u drugim kontekstima od datog konteksta, odlučiti je li kontekstualno značenje u suprotnosti s osnovnim značenjem, ali se može razumjeti u poređenju s njim – ukoliko je potrebno, koristiti se rječničkim objašnjenjima.

4. Ako da, označiti leksičku jedinicu kao metaforičku.

Međutim, nakon što su sve metafore bile pred nama, shvatili smo da su metafore koje grade *jedinstvo*, a utoliko i određene načine diskursa, najbolji način da se objasni šta se događa u diskursu.

Konceptualne metafore koje će biti prikazane u ovom radu, odabrane su iz GKM grupa, prije svega na osnovu riječi koje grade *jedinstvo* – definisano na početku rada. Izvučene metafore potom su grupisane po određenim domenima (uključujući supsidarne sheme shemi *jedinstva*, frejmove kao i scenarija). Nadalje, sa te liste, za dalju analizu primjeri su birani na osnovu: (1) učestalosti i (2) je li izgledalo da pokazuju crnogorska/japanska kulturna, fizička ili društvena obilježja.

Kako bi se utvrdila primarna ideja teze, te odgovorilo na postavljena pitanja, razvijen je kompleksni, multiperspektivni teorijski i metodološki model. Nakon pronalaženja emotivno-persuativnih moći metafore, što je objašnjeno kroz diskurs analizu Van Dijkove metode kritičke analize diskursa i kritičke analize metafora Charteris-Blacka, uključili smo analizu metoda diskurzivne konstrukcije nacionalnog identiteta – u svakodnevici nazvanog *banalni nacionalizam*, korišćenjem strategije koju predlažu Wodak et al. (2009).

Veoma je važno napomenuti prilikom uključivanja Wodak et al. (2009) strategije da je teza već odredila mikro namjeru – ideja *jedinstva*, uz metafore kao glavno sredstvo jezičke realizacije. Samim tim, teza ne uključuje potpunu strategiju koju predlažu Wodak et al. (2009), već je maksimalno prilagođena mikro analizi.

Glavna sredstva realizacije u ovim strategijama uključuju svakako određene metafore, ali veoma bitnu ulogu igraju referentna asimilacija (prostorne i lične reference – koje uključuju ličnu zamjenu „mi“, vremenske reference; referencijalna neodređenost pomoću ličnih zamjenica, priloga mjesta; prostorno upućivanje putem osoba i toponima ('s nama', 'ovdje', 'u ovoj zemlji'); vlastita imena koja se tumače kao oznaka nacionalnog porijekla.

Na kraju, zaključak o ideološkoj moći – kao pogled na svijet koji konstruiše društvenu kogniciju – koja je zastupljena i kod Van Dijka i kod Wodak, nameće se sam.

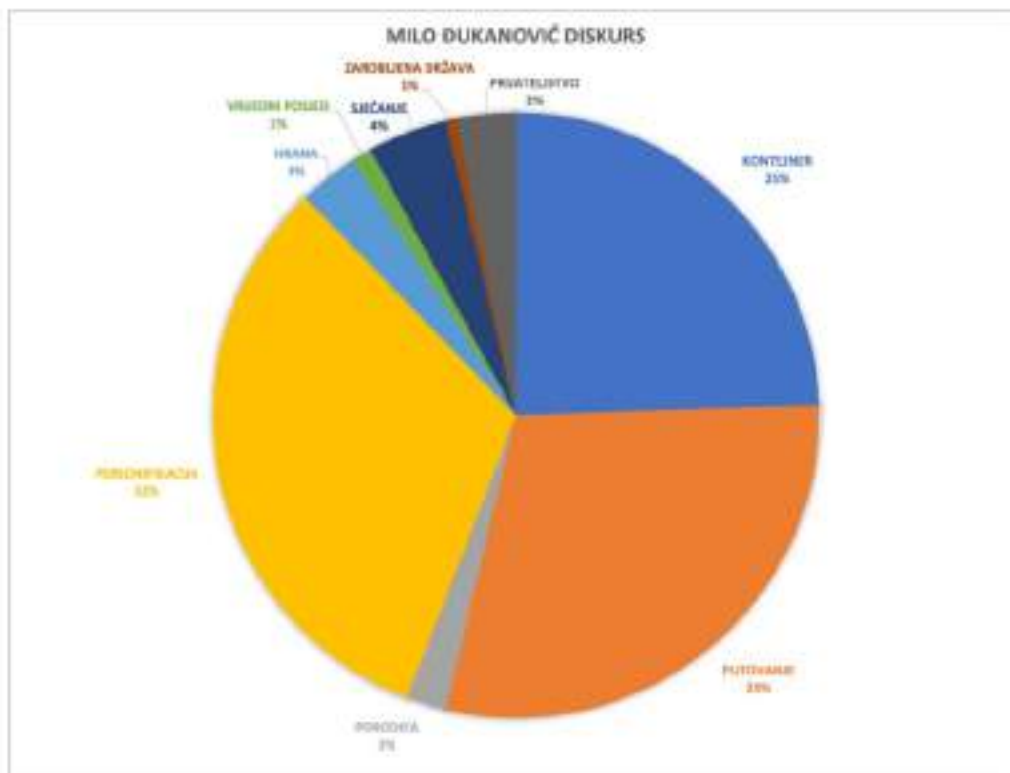
4 Empirijska analiza

Prvi dio empirijske analize primijenjuje kritičku analizu metafora (KAM, Charteris Black, 2004,2011) i kritičku analizu diskursa (KAD, Van Dijk, 1993), o kojima je već bilo riječi. KAM nam omogućava da identifikujemo *koje* su metafore odabrane i da objasnimo *zašto* su te metafore odabrane ilustrujući *kako* one doprinose političkim ideološkim i moćima uvjeravanja (KAD). U ovom dijelu teza razvija ideju da se u političkim kontekstima metafora može, a često i koristi, u ideološke svrhe jer aktivira nesvjesne emocionalne asocijacije.

U drugom dijelu empirijske analize biće prikazano još i kako izdvojeni metaforički primjeri doprinose diskurzivnim konstruktima nacionalnih identiteta (Wodak et al., 2009) – u svakodnevicu nazvanih *banalni nacionalizam* (Billig, 1995).

Kroz navedene prikaze (Prikaz 1, Prikaz 2, Prikaz 3, Prikaz 4) možemo najprije da vidimo presjek domena koji su preovladali u diskursu odabranih političara i političarki koji su izabrani za analizu, a potom ćemo objasniti svaki domen pojedinačno, kroz prvi dio empirijske analize.

Prikaz 1

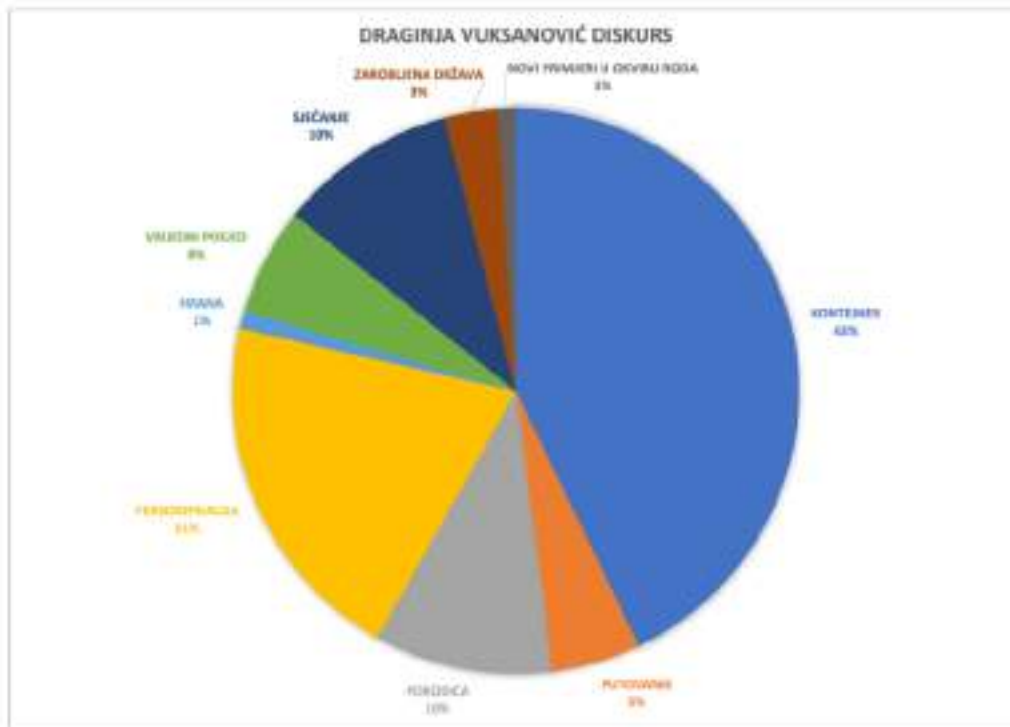

U **Prikazu 1** imamo sumirani rezultat domena pronađenih u diskursu crnogorskog političara Mla Đukanovića, gdje primjećujemo da 3 domena preovladavaju. To su PERSONIFIKACIJA 32%, PUTOVANJE 29%, KONTEJNER 25%.

U **Prikazu 2** imamo sumirani rezultat domena crnogorske političarke Draganje Vuksanović. U njejoj retorici preovladavaju domeni KONTEJNER 43%, PERSONIFIKACIJA 21%, PORODICA 10%.

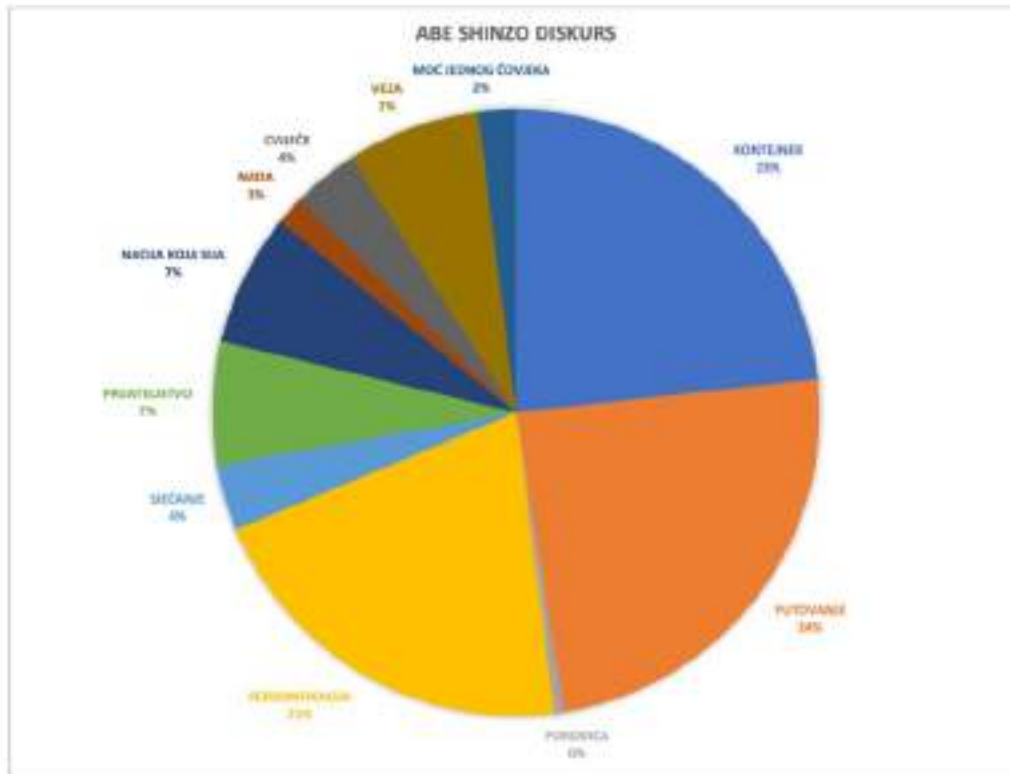
Prikaz 2

U narednim prikazima imamo sumirani rezultat domena pronađenih u diskursu japanskih političara. U diskursu političara Shinzo Abea (**Prikaz 3**) preovladavaju domeni PUTOVANJE 24%, KONTEJNER 23%, PERSONIFIKACIJA 21%.

U diskursu političarke Yuriko Koike (**Prikaz 4**) preovladavaju metaforički domeni PERSONIFIKACIJA 29%, PUTOVANJE 20%, KONTEJNER 14%.

Příkaz 3

Shema KONTEJNER subsidarna je shemi JEDINSTVA. Objasnjenjem Lakoffa i Johnsona (1980/2003: 29–30, 51), shema KONTEJNER je ontološka metafora u kojoj je neki koncept predstavljen kao da ima unutrašnjost i spoljašnjost, i sposoban da sadrže nešto drugo. Ono što je „sadržano“ u tim državama, onda takode postaje metaforički zanimljivo, odnosno metaforičko područje „unutrašnje“ politike: u japanskom 内政 (*naisei*) – gdje se prvi znak 内 – prevodi kao „unutra, u okviru, između, među“, ali i kao „kuća, dom“; drugi znak 政 – nosi značenje „politika, vlada“. Slika države kao izrazito ograničenih entiteta potpomognuta je uobičajenom praksom metaforičkog prikazivanja države kao KONTEJNERA, u okviru onoga što bi trebalo da bude uređeni život pod autoritetom države. Što se tiče onoga što država „sadrži“, tu su razne funkcije. Na primjer, Peter Taylor (1994, prema Marks, 2011:24) sugerije da država često služi kao „kontejner moći“, „kontejner bogatstva“, „kulturi kontejner“ i „društveni kontejner“.

U okviru sheme KONTEJNERA pronalazimo 85 primjera u crnogorskom diskursu (Milo Đukanović 46, Draginja Vuksanović 37).

Konceptualna metaforička shema KONTEJNERA u pronađenim primjerima se javlja kroz tri domena (KONTEJNER, KUĆA, ZGRADA). Svaki od ovih domena se nadalje raščlanjuju na nekoliko frejmova.

Domen KONTEJNER sadrži 7 primjera (Milo 6, Draginja 1), Domen KUĆA 76 primjera (Milo 40, Draginja 36). Dodatno, u analizi rodne perspektive (koja će biti kasnije objašnjena) imamo još 5 primjera iz ovoga domena, izvučenih iz retorike gospođe Vuksanović.

Milo Đukanović:

DRŽAVA JE KONTEJNER – frejm: OTVORENO/ZATVORENO, UNUTRA/VANI; DRŽAVA JE PROSTOR

DRŽAVA JE KUĆA – frejm: DRŽAVA JE KUĆA (sa scenarijima EU JE KUĆA, CRNA GORA JE KUĆA; DRŽAVA JE UTOČIŠTE; DRŽAVA JE OGNJIŠTE); DJELOVI KUĆE i ENTERIJER

DRŽAVA JE ZGRADA

Draginja Vuksanović:

DRŽAVA JE KONTEJNER – frejm: UNUTRA/VANI

DRŽAVA JE KUĆA – frejm: EU JE KUĆA, CRNA GORA JE KUĆA (sa scenarijima DRŽAVA JE DOMAĆINSTVO KOJE JE POTREBNO OČISTITI; DRŽAVA JE DOMAĆINSTVO KOJE VODI ŽENA; DRŽAVA JE UTOČIŠTE); DJELOVI KUĆE

DRŽAVA JE ZGRADA

Kontejner kao domen

Primjer (1)

Zbog toga se suočavamo sa višestrukim udarima, iznutra i izvana, kroz otvorenu spregu crkve s nacionalističkim vansistemskim djelovanjem, usmjerenim na urušavanje pravnog poretka i negiranje građanskog i multietničkog karaktera crnogorske države, što bi u krajnjem značilo povratak na srednjovjekovni sistem u kojem je crkva bila iznad države i građana.

Višestruki udari iznutra i izvana – prikazuju Crnu Goru kao KONTEJNER, čija ni unutrašnjost ni spoljašnost nije predstavljena kao pozitivna sigurnost – *nismo samo mi koji smo unutra* – već imamo primjer *unutrašnje pozitivne sigurnosti i unutrašnje negativne opresije*. S jedne strane „mi“ smo „unutar“ prostora našeg identiteta i sigurnosti, a „drugi“ su „vani“ (i na taj način pomažu definisanju „nas“).

Anthony Giddens (1987:171, prema Billig, 1995:28) nacionalnu državu definiše kao „skup institucionalnih oblika upravljanja koji održavaju administrativni monopol nad teritorijom s određenim granicama, njegova vladavina sankcioniše se zakonom, i posjeduje direktnu kontrolu sredstava unutrašnjeg i spoljašnjeg nasilja“. On je zatim pokušao da precizira koji su novi oblici upravljanja nastali stvaranjem nacionalne države: ograničenost i posjedovanje sredstava nasilja ključne su komponente, jer je moderna nacionalna država „ograničeni kontejner moći“ (Giddens, 1985:120, prema Billig, 1995:28); što je najvažnije, nacionalne države ne postoje izolovano, već „u cjelini drugih nacionalnih država“ (Giddens, 1987:171, prema Billig, 1995:28). Kao što je spomenuto, nacionalizam obuhvata načine razmišljanja zdravorazumskog diskursa – koji čine da ta ograničenost i monopolizacija nasilja izgledaju prirodno. Ovaj svijet – 'naš' svijet, bilježi dalje Billig (1995:28), mjesto je gdje nacije imaju

svoje službene vojske, policijske snage i dželate; gdje su granice strogo povučene; i gdje bi građani, a naročito muškarci, mogli očekivati da će biti pozvani da ubiju i umru u odbranu državne granične postaje. Zanimljivo je istražiti ovu napetost povezujući je s raspravom o metafori KONTEJNERA. U idealnom slučaju potreban nam je zatvoreni kontejner u kojem smo „mi“ „unutar“ prostora svog identiteta i sigurnosti, što dodatno pridonosi definisanju sebe i drugih. Granica ili zidovi ovog kontejnera postavljaju razliku između inkluzivnosti i ekskluzivnosti – ili si unutra ili nijesi, i ne možeš pripadati više od jednom kontejneru – na primjer domu/kući/zgradi.

Kuća, dom, zgrada kao domen

Shvaćena kao porodica (što će biti objašnjeno kroz domen FAMILIJE), država postoji na mestu koje se može uporediti sa KUĆOM. Ako ideju o kući smatramo nečim što predstavlja siguran i bezbjedan identitet, ona je neka vrsta shematske slike KONTEJNERA, jer se na kraju zasniva na isključenju. Metafore KUĆE nedvosmisleno podvlače razliku između „nas“ i „njih“, odnosno onih koji su u kući i onih izvan kuće. Kuća obezbjeđuje stabilnost i trajnost ili sigurnost držanjem stvari na mjestu, ali to takođe čini „isključivanjem, a ne bilo kojim drugim sredstvima koja su dostupna ljudskim društvima“ (Chilton, 1996:183, prema Billig, 1995:210).

Metaforički model DRŽAVA JE KUĆA čini da shvatimo sličnosti ova dva koncepta. Kuća je zamišljena kao nešto bezbjedno, svijetlo i sigurno. To je nešto što je nama, kao porodici, potrebno da bismo stvorili dom. Ideološki naglasak je na sigurnosti i samopouzdanom identitetu. To je nešto više od fizičkog prostora. Kuća nije dom. Dom je više od pukog fizičkog mjesta. Dom ima konotacije koje kuća nema: uz to što se odnosi na materijalni objekt, uključuje i članove porodice, što implicira osjećaj pripadanja, te bliskost s ostalim stanovnicima. Nadalje, dom znači i zavičaj, domovinu (Šarić, 2014:23). Ali, posedovanje kuće, čini se da je način za pravljenje doma, domaćinstva i stvaranja porodice. Potrebni su posebni oblici ponašanja i diskursa kako bi se kuća pretvorila u dom, učinivši ga domaćinskim, i označivši ga kao mjesto za kućni život (Csikszent-mihalyi i Rochberg Halton, 1981; Dittmar, 1992, prema Billig, 1995:210).

Valja napomenuti da se u crnogorskom jeziku za državu koristi i konvencionalna metafora *domovina*, dakle izvedenica od riječi dom, a dom obično čini porodica.

Jedan od primjera koji ima KUĆU kao izvorni domen vrlo detaljno objašnjava sličnosti izgradnje države i domaćinstva:

Primjer (2)

Razvoj države, kao i domaćinstva ima svoju logiku. Ako gradite kuću počinjete od temelja. Tako i kod države: morate je obnoviti i učvrstiti stabilnost a to nimalo nije lako ako u kući živi toliko ljudi koji joj žele zlo. Najveći dio vremena ulažili smo da bi sprječili palikuće u svom dvorištu da nam ne izgore kuću.

Kako vidimo u primjeru (2), unutrašnjost kuće ne predstavlja uvijek pozitivnu sigurnost, nismo samo mi koji smo unutra, što nas navodi na zaključak da imamo ponovo primjer *unutrašnje pozitivne sigurnosti i unutrašnje negativne ekspresije* (vidi Sliku 1). Nacionalni, prijatan prostor, koji se zamišlja kao porodično, domaće mjesto, zaštićeno od spolja, sada takođe ima problema iznutra. Ako nacionalna kuća želi da bude domaćinska, tada „mi“ moramo da je napravimo – „mi“, identifikovani a da nismo ni spomenuti. Na taj način, **nacionalni identitet je rutinski način razgovora i slušanja; to je oblik života koji uobičajeno zatvara ulazna vrata i zatvara granice** (Billig, 1995:109).

U analiziranom korpusu koncept KUĆE korišćen je za ukazivanje na različite pojave sa vrlo širokim značenjima; naime, kao što je gore objašnjeno, jedno od značenja je kuća kao domaćinstvo, sa stanovnicima – pozivajući se na slike zatvorenog prostora, koncept kuće kao doma za porodicu – podrazumijevajući osjećaj pripadnosti, blizinu onih koji joj pripadaju, povjerenje, (bezuslovnu) podršku. Sa druge strane, imamo značenje DRŽAVE KAO ZGRADE / GRAĐEVINE, čineći njene djelove veoma važnim – predlažući arhitektonsku interpretaciju, uključujući ideju prostora koji pruža zaštitu i garantuje stabilnost.

Primjer (3)

29 *ekujem da ćemo nakon izbora svi graditi jednu bolju, jaku i naprednu Crnu Goru, u kojoj ćemo svi pristojno i dobro živjeti!*

Gearty (2007:190) piše: „Propuštanje državnih tajni ili širenje opasne ideologije mogu se oboje smatrati prijetnjama nacionalnoj sigurnosti. U idealnom slučaju trebamo zatvoreni kontejner

čiji je sadržaj nevidljiv onima izvana i čiji su zidovi neprobojni za vanjske ideje. Prototipski stabilne vještačke građevine su zgrade, jer se, kako bi zgrada mogla opstati, ne bi trebala pomjerati. Stoga nije iznenađujuće što su države i organizacije takođe konceptualizovane kao zgrade kako bi se naglasila njihova stabilnost i trajnost.“

Thomas Hobbes (Hobbes 1651/1997: 209, prema Goatly, 2007:190) bio je poznat po naglašavanju potrebe za jakim suverenitetom koji će osigurati sigurnost na nacionalnoj nivou, sprečavanjem unutrašnjih sukoba u državi. Hobbes zagovara skladnost spajanjem ideje kohezije u ideji da je država zgrada. Oni koji se ne uklapaju: „...slične onome što vidimo u kamenju prikupljenom za izgradnju zdanja. Jer, kao što kamen koji zbog neravnine i nepravilnosti zauzima više prostora drugima nego što ga sam ispunjava, a zbog tvrdoće ne može se lako poravnati i time ometa izgradnju, graditelji ga odbacuju kao neisplativ, i uznemirujuć (...)“.

Metaforički koncept prebacuje se sa stanara unutar kuće na izgradnju kuće, što slijede različiti društveni, hijerarhijski obrasci i namjena građevinskih dijelova. Uobičajena, prototipska slika doma je kuća, kao struktura nalik kutiji, sa svojim vlastito ograđenim zemljištem, u kojoj boravi jedna porodica i kolektivna odgovornost, nekoliko zasebnih cjelina odvojenih zidovima, ali sa zajedničkom strukturom (krovom, ulaznim vratima, itd).

Ovo tumačenje uključuje kolektivni, koordinisani ljudski napor, i djelotvoran je alat za isticanje zajedništva društva u težnji za zajedničkim, domaćinskim ciljem.

Da bismo se osjećali kao kod kuće, „moramo“ se rutinski i nesvjesno služiti jezikom stvaranja domovine, malim, neprimjetljivim deiksama, koje pomažu zatvaranju „naših“ vrata svijetu izvan.

Kroz analizirani korpus, određen broj primjera ne zatvara granicu u okviru teritorije Crne Gore, već se dalje odnosi na scenario EU JE KUĆA Crne Gore, ili kao prostor koji može da se širi, jer Crna Gora neće više da bude samo njeno predvorje, ili samo kao na prostor koji dijeli slična kulturološka obilježja.

Bonnie Honig (prema Davies, 2014:7), na primjer, tvrdi da je san o kući „opasan“ jer podstiče ljude da potisnu sopstvene razlike u želji za jedinstvom, i rađa fanatizam. Ona dodaje: „To navodi subjekta da projektuje svoje unutrašnje razlike na spoljne Druge, a zatim da bjesni protiv njih zbog toga što stoje na putu njegovom snu – i kod kuće i negdje drugdje“.

Vrijedi pomenuti da je ideja DRŽAVE KAO DOMA duboko kontroverzna za feministkinje, jer se takode može povezati sa destrukcijom, nasiljem i može biti mjesto gdje porodica izdaje obećanje o sigurnosti. Daves (2014: 5) piše da je feminizam od 1970-ih do početka 1990-ih bio posebno kritičan prema korišćenju doma kao jednostavno pozitivne reference. Thornton (1995: 9-11, prema Daves, 2014: 5) objašnjava da je za žene privatni svijet kuće često bio težak, opasan ili problematičan, primarno mjesto ugnjetavanja – mjesto gdje postoji nejednakost, gdje su žene podvrgnute mnogim oblicima privatne moći muževa i oca, i gdje se od žena očekuje da izvršavaju potcijenjene i ponavljajuće zadatke. Ovo se dalje može primijeniti i na metafore FAMILIJE o kojima će biti riječi. Razmišljanje o dijadi kuće – država na ovaj način kristalizuje elemente javne – privatne napetosti.

U skladu sa prethodno navedenim, ovdje iznosimo primjere koji stvaraju metaforički scenario – DRŽAVA JE DOMAČINSTVO KOJE VODI ŽENA.

Primjer (4)

Nije slučajno rečeno da u Crnoj Gori, baš u Crnoj Gori, kuća ne počiva na zemlji nego na ženi. I smatram da jedna žena koja dobro zna da uvede svoju kuću i domaćinstvo, i te kako zna da vodi državu i da to može raditi bolje nego muškarac.

Ideja doma sadrži niz potencijala, od naglaska na sigurnosti, samosvjesnom identitetu, koji se obično zamišlja kao jasno ograničeno i ugodno utočište ili stabilno mjesto za život. To je lično i subjektivno mjesto, ali i mjesto kolektivne identifikacije – usko je povezano s našim odnosima s drugima.

Sljedeći scenario koji ćemo izvući za analizu jeste: DRŽAVA JE KUĆA KOJU JE POTREBNO OČISTITI.

Primjer (5)

Zajedno moramo da očistimo našu kuću i mjesto gdje živimo.

Poslovi u domaćinstvu ukazuju na izgradnju kao proces, a ne kao projekt, koji uključuje 'rad' u najmanje tri različita registra: estetika, rad i izvedba.

Čišćenje je konceptualizovano kao uklanjanje određenih stvari s nekog mjesta. Nešto se zaprlja, pa stoga treba čišćenje, kada agent uvede suvišni element u prethodno *čisto* okruženje. Te se metafore koriste kad god se neko suoči sa zadacima kategorizacije u kojima konceptualizator odlučuje koji su objekti dopušteni unutar domena, a kojima nije mjesto u njemu (i zato ih treba očistiti). Čišćenje takođe može imati značenje *biti prazan* (Gvozdenović, 2020).

U pronađenim primjerima sa ovim scenarijom, država se konceptualizuje kao kontejner u kome su određene aktivnosti, osobe, predmeti, dopušteni ili zabranjeni. Sadržaji koji nisu na mjestu, broje se kao „prljavština“, a red u državi se uspostavlja „čišćenjem“.

U ovim primjerima, vidimo da se nejednakost u kući reprodukuje kroz rodnu prirodu rada oko kuće – gorepomenute scenarije čišćenja pronalazimo kod političarke Vuksanović. U kontekstu KUĆE I ČIŠĆENJA, Simone de Beauvoir je rekla: „Malo je zadataka koji više nalikuju mučenju Sizifa nego poslovi u kući, s njihovim beskonačnim ponavljanjem. Čisto se zaprlja, zaprljano se očisti, iznova i iz dana u dan. Domaćica se troši obilježavajući vrijeme: ne stvara ništa, jednostavno ovjekovječuje sadašnjost.“ (De Beauvoir, 1949, 2005).

Država ili kuća imaju kontrolu unutar jasno određenih granica ili zidova koji su njena teritorija ili dom. Granica ili zidovi postavljaju razliku između inkluzivnosti i ekskluzivnosti – ili ste unutra ili niste i ne možete pripadati više od jednom domu ili porodici. Dom osigurava stabilnost i trajnost ili sigurnost držeći stvari na mjestu, ali to takođe čini isključivanjem (Goatly, 2007:195).

SUMIRANI PRIMJERI IZ KONTEJNER SCHEME:

Draginja Vuksanović: EU je kuća, Crna Gora je kuća, žena koja vodi državu kao domaćinstvo je bitna. Ona ima moć da čisti kuću – i tako bira šta je za izbaciti, njena partija utemeljuje državu, ona ima autoritet da iskorištava zamjenice „mi“ kada govori o gradnji države – ona je narod, i ima moć da ojačava i osnažuje temelje Crne Gore. Na izborima njena konstrukcija „mi“ ima moć da upali svjetlo u svojoj kući.

Milo Đukanović: Njegovi govori iznose predstave o EU kao zajedničkoj kući konstrukcije „nas“, ili u najgorem slučaju najvažnijeg susjeda, Crnu Goru vraća svojoj evropskoj civilizacijskoj kući. Crna Gora je zajednički dom konstrukcije „nas“ – unutar koga postoje oni koji nisu „mi“ – negativna opresija postoji i unutra i izvan države. Njegove metafore su moralne metafore – svaki odgovoran čovjek ima obavezu da štiti svoj dom, da brani svoju kuću. Konstrukcija „mi“ uspijeva da sačuva stabilnost Crne Gore, da poploča demokratski i evropski temelj koji može da izdržava udare – konstrukcija „mi“ joj je stamena odbrana. Konstrukcija „mi“ kao Evropljani, vječito predvorje evropske civilizacije, „mi“ kao eksperimentalna politička radionica evropske birokratije.

Domeni KONTEJNER sheme u japanskom jeziku

U japanskom diskursu nismo pronašli konkretne primjere DRŽAVA JE DOM ILI KUĆA, ali jesmo mapiranje sa GRADEVINOM, ili ZGRADOM, kao jednog od oblika kontejnera. Zato zaključujemo da se u japanskom diskursu pronalazi KONTEJNER shema, koja se potom dijeli na KONTEJNER i ZGRADA domene.

U shemi KONTEJNER nalazimo ukupno 46 primjera kod Abea, od čega 36 primjera u domenu ZGRADE, i 10 primjera u okviru KONTEJNER domena.

U istoj shemi kod Koike pronalazimo 34 primjera, od čega 11 primjera u domenu KONTEJNERA i 23 primjera u domenu ZGRADE.

Shinzo Abe:

DRŽAVA JE KONTEJNER – frejm: UNUTRA/VANI; OTVORENO/ZATVORENO; PRELIVANJE; PROSTOR

DRŽAVA JE ZGRADA – frejm: DJELOVI ZGRADE (scenarija TEMELJ, STUBOVI, ZID); IZGRADNJA KAO PROCES (sa scenarijima stvaranje – *tsukuru*, završen proces stvaranja – *tsukuriageru*).

Yuriko Koike:

DRŽAVA JE KONTEJNER – frejm: UNUTRA/VANI; OTVORENO/ZATVORENO;

IZLIVANJE/ULIVANJE/PRELIVANJE; PROSTOR (sa scenarijima ČOŠAK, VRATA, PROSTOR KOJI TREBA OČISTITI)

DRŽAVA JE ZGRADA – frejm: DJELOVI ZGRADE (sa scenarijima TEMELJ, STUBOVI, ZID); IZGRADNJA KAO PROCES (sa scenarijima stvaranje – *tsukuru*).

Trodimenzionalni ograničeni prostori neprestano nas okružuju, na primjer, kada napuštamo zgradu ili kuću, ulazimo u neki drugi prostor, u sobu, ili kada stvari stavljamo u određenu kutiju, kontejner, čašu, posudu ili vadimo stvari iz nje.

Predmeti UNUTAR KONTEJNERA zaštićeni su od vanjskih sila, ali su takođe sputani. Biti ograničen, unutar zemlje, metaforički se podrazumijeva kao podložan određenim moralnim i nacionalnim silama UNUTAR KONTEJNERA, koje ograničavaju slobodu djelovanja i može se izbjeći samo napuštanjem.

KONTEJNER je koncept koji uključuje prostorne metafore poput UNUTRA/SPOLJA i može sadržavati nešto drugo. Analizirani govori u japanskom diskursu identifikuju dva srodna leksička skupa:

- one koje se odnose na prostorno zadržavanje – s ponavljajućim rječnikom あふれる・溢れる (*afureru*) – „napuniti, prelići, poplaviti“ – opisujući situaciju kada se nivo tečnosti (sadržaj) toliko povećava da izlazi iz posude;
- oni koji konceptualizuju pokretna tijela (ovdje emigranti) kao tečnost s ponavljajućim rječnikom 流出 (*ryūshutsu*) – „spoljni tok, curenje“.

Glagol *afureru* opisuje situaciju u kojoj se nivo vode toliko povećava da izlazi iz kontejnera. Njegovi direktni subjekti obično su fluidne i masovne imenice poput vode ili gomile ljudi.

Pored toga, važno je naglasiti da jedan od načina na koji se metafore mogu manifestovati u japanskom jeziku jesu složene riječi pisane kandi pismom, što dodaje sloj složenosti japanskom jeziku. Na primjer, riječ: 国内外 (*kokunai-gai*) – „domaći i strani, unutar i izvan zemlje“. Ova se riječ sastoji od tri ideograma čija se pojedinačna značenja kombinuju u novo značenje. Prvi

kandi 国 nosi značenje „države“. Drugi kandi 内 ima značenje „unutra, u okviru, kuća, dom“. Treći 外 znači „vani, spolja“. Te se riječi mogu smatrati dokazom prisutnosti metafore DRŽAVA JE KONTEJNER u japanskom jeziku.

Rasprava Jennifer Robertson (2005:51) o prelaznom glagolu *tsukuru* („napraviti, izgraditi“) nasuprot na primjer, neprelaznom glagolu *naru* („postati, evoluirati, biti“) u kontekstu lokalnih i nacionalnih napora u *furusato-zukuri* (stvaranje mjesta porijekla), ovdje je značajno: „(...) *Naru* se suprotstavlja *tsukuru*. . . prelazni glagol koji označava namjenu, svrhovitu radnju... Za razliku od *naru*, *tsukuru* priznaje da je stvaranje oblik rada, svjesna konstrukcija.“ Zato smo u ovom dijelu uključili i glagol *tsukuru*, kada se vezuje „svjesno“ pravljenje države, kao metaforu KONTEJNERA.

JAPAN/TOKIO JE KONTEJNER

Primjer (7)

...私はこの日本、今、物は溢れておりますけれども、足りないのは希望と液体ミルクだということを常に申しております。

Uvijek sam govorila da je Japan pretrpan stvarima, ali ono što nedostaje je nada i tečno mlijeko.

Japan se može napuniti, što metaforički preslikava Japan u KONTEJNER: on ima svoju unutrašnjost, graničnu površinu, spoljašnjost, i štiti svoj sadržaj. Pun je tečnosti, ali ono što nedostaje je nada (i tečno mlijeko, što očigledno aludira na više beba i japanski problem nataliteta).

Dakle, toposi japanskog prostora mogu se formulisati na sljedeći način: entitet ima ograničeno područje, ali ne i ograničeni kapacitet, pa njegov sadržaj može premašiti ograničenje. Problem nije u tome što je Japan preplavljen, već u stvarima koje još uvijek nedostaju unutra.

Što je najvažnije, metafora KONTEJNERA pružila je osnovu za konceptualizaciju suvereniteta države kao entiteta koji zadržava fizički integritet različit od drugih država.

Metafora JAPAN JE KONTEJNER nadalje odražava pojam sigurnosti koji je usko povezan s kontrolom. KONTEJNER je možda najbolje zamišljen kao ograničeni prostor, a ne kao trodimenzionalni entitet, a najočigledniji lingvistički momenti koji kodiraju konceptualizaciju KONTEJNERA jesu prijedlozi *u*, *iznutra* i *unutra*. To se može naći u sljedećem primjeru, glavnom sloganu Yuriko Koike tokom predizborne kampanje 2017:

Primjer (8)

日本に希望を!

Nada u Japan!

Slogan se sastoji od rječice に koja pokazuje smjer ili odredište, i koristi se kada glagol ima više veze sa samo bivanjem ili postojanjem; generalno obuhvata značenja kao što su prepozicije „na“, „u“, „do“, i rječice を koja pokazuje objekat.

Nada u ovoj retorici povezana je s društvenim nadama, kao kad se ljudi ujedine kako bi razumjeli i ostvarili zajedničku društvenu svrhu (više u domenu NADA).

To što se ove metafore javljaju u japanskom diskursu vjerovatno je uslovljeno i geografskim statusom Japana kao ostrva, podstičući percepciju države kao kontejnera.

Prema Musolfu (2015:45), KONTEJNER počiva na čvrsto utvrđenoj konceptualizaciji države: „... kao kontejner s jasnim *granicama*, koji razlikuje *one izvana* od onih *iznutra*: **imigranti su autsajderi koji žele doći/ći u KONTEJNER**. *Kontejner ima vrata* ili *druge otvore koji se mogu zatvoriti, otvoriti ili poluotvoriti* i smatra se da *ima ograničeni kapacitet* za uključivanje ljudi; ako uđe previše imigranata, to povećava unutrašnji *pritisak do pucanja* i iziskuje postavljanje novih *barijera*.“ (kurziv u izvornom tekstu)

ČIŠĆENJE KAO SCENARIO FREJMA PROSTORA

Primjer (9)

それから二つ目でありますけれども、「保育所等整備の推進に向けた都有地の洗い出し」についてのお知らせです。

Drugo, željela bih vas obavijestiti o „čišćenju metropolitanskog zemljišta za promovisanje razvoja dječjih vrtića i sl.“

U japanskom diskursu pronalazimo scenarija čišćenja države ili metropole isključivo u diskursu političarke Koike. U ovim primjerima nalazimo glagol *araidasu* – otkrivanje pranjem površine, razotkrivanje prljavštine, zemlje itd. ispiranjem.

Douglas (1966, 2002:36) objašnjava da nečistoća može preuzimati oblik mnogih stvari, ali najčešći primjer je zemlja (ili blato kao njezin primjer za fleke) koja se unosi u kuću. Lizardo (2012:4) napominje da je zemlja prljavština samo kad uđe u neko okruženje (poput kuće) koje je određeno kao mjesto na kojem se ne smije nalaziti, koje se nje treba osloboditi. Prljavština, prema tome, ima zarazan kvalitet, jer transport materije van mjesta sa spoljne strane granice prema unutrašnjosti zahtijeva da agent uspostavi kontakt sa materijom, čime se i sam zaprlja. On ili ona mora učiniti da objekt stupi u kontakt s okruženjem u kojem je postavljen.

Čišćenje, stoga, uključuje obnavljanje reda uklanjanjem predmeta, osobe ili aktivnosti preko (vremenske ili prostorne) granice koja definiše domen kojim upravljaju pravila (Lizardo, 2012:5).

PROCES IZGRADNJE kao DOMEN

Konceptualne parove koji su uključeni u metafore IZGRADNJE možemo generalizovati na sljedeći način: DRŽAVA JE KONSTRUKCIJA, a GRAĐANI I POLITIČKE VODE SU GRADITELJI, jer graditelji ulažu veliki trud u postavljanje zgrade i građani i politički čelnici ulažu veliki napor u razvoj zemlje.

Iz toga proizlazi da je RAZVOJ DRŽAVE IZGRADNJA KONSTRUKCIJE. U toj državi razvoj traje dugo, i izgradnja konstrukcije takođe traje dugo.

Takva upotreba jezika prikazuje državu kao građevinu, gradeći budućnost kao ciljnu konstrukciju države, stvarajući primarnu metaforu DOBRO UPRAVLJANJE JE STVARANJE/IZGRADIVANJE.

Kao što smo mogli da vidimo analizirajući primjere iz crnogorskog diskursa, retrospektivne GRADEVINSKE metafore prikazuju istorijsku prošlost i postignuća zemlje kao kamen temeljac. Metafore IZGRADNJE na konceptualnom nivou izraz su težnje ka željenim društvenim ciljevima samo ako su ove metafore upućene na budućnost, prikazujući budući razvoj zemlje kao konstrukciju, i građane i političke lidere kao saradnike graditelje, kao što možemo da vidimo iz narednog primjera.

Primjer (11)

人をつなぎ、ともに創る！

Povežimo ljude i stvarajmo zajedno!

METAFORIČKA SCENARIJA ZIDOVA

Jedan od glavnih simbola izgradnje jeste simbol zidova, koji pružaju sigurnost ali i nedostatak slobode.

Primjer (12)

「人口が減少する日本は、もう成長できない」— 6年前、日本中を「締め」という高い壁が、覆っていました。ここから、私たちの「日本を取り戻す」戦いが始まりました。

„Japan, čija populacija opada, više ne može rasti.“ – Prije šest godina visoki zid „odustajanja“ prekrivio je cijeli Japan. Odavde je počela naša bitka za „povratak Japana“.

Uz svestrane fizičke funkcije, zidovi posjeduju neizmjernu količinu metaforičkih značenja. Osnovna funkcija je fizička i psihološka odvojenost. Bilo da su prirodno oblikovani ili su artefakt, bilo da su zidovi u pećinama, dvorcu ili u gradu, oni nude sigurnost i zaštitu onima koji borave iza njih (Moore, 1979). Kognitivisti (npr. Lakoff i Johnson) bi tvrdili da je metaforički scenario biti okružen ZIDOM motivisan slikovnom shemom KONTEJNERA, gdje

strukturni elementi enterijera, eksterijera i granice organizuju konstrukciju našeg subjektivnog iskustva boravka u i izvan određenih fenomenoloških stanja – granica je nepremostiva prepreka. Nadalje, uopšteno sociokulturološko znanje o zidovima i njihova uloga kao društveno i istorijsko značajnih struktura koje su razdvajale ljude jedne od drugih, mogli bi direktno motivisati povezivanje zidova s osjećajem izolacije, bez pozivanja na pojedinačno utjelovljeno iskustvo fizičkog obuzdavanja.

Sa druge strane, *rušenje zidova* – koje se javlja kroz većinu scenarija, potvrđuje konceptualizaciju ZIDA kao nepoželjnog ograničavajućeg entiteta. Strukturni elementi ENTERIJER, EKSTERIJER I GRANICE sada su predloženi kao okvir za rješavanje problema. Pokazalo se da se metafora ZID ostvaruje u jeziku pomoću mnoštva lingvističkih metafora koje ovaj ZID konceptualizuju kao doslovnu i metaforičku prepreku ulasku u neki drugi prostor. Zato, ova scenarija mogu da dijele domen i građevine i putovanja.

SUMIRANI PRIMJERI IZ KONTEJNER SCHEME:

Shinzo Abe:

Uz temelje i stubove, kao pozitivne reference, prostor Japana ima i čoškove. Država u Abeovoj retorici ima i zidove. Međutim, oni su predstavljeni negativno, kao barijere – oni se moraju srušiti – poput zida odustajanja, ili zida beznađa. Većina ovih scenarija blenduje se sa metaforom PUTA, jer Japan obično stiže do određenog zida. Blendovanje sa metaforama PUTA vidi se i prilikom stvaranja novog Japana – osmišljavanje i obećavanje kakvo društvo treba da se gradi pomjeranjem ka naprijed.

Metafora DRŽAVA JE KONTEJNER u njegovoj retorici ima unutra i spolja, i otvara svoju budućnost. Japan kao KONTEJNER u budućnosti prelijeva s NADAM, MIROM, PONOSOM, i PRILIKAMA za sve, pozivajući na zajedničku akciju – ovdje i sada, zajedno s narodom.

Uz to, Abe gradi novi Japan, gradi njegovu čvrstu internacionalnu poziciju, on ga pravi i crta njegov oblik za novu eru.

Yuriko Koike:

Država, kroz po jedan primjer, ima temelje i stubove, takođe kao pozitivne reference. DRŽAVA JE KONTEJNER koji ima unutra i spolja. Njena retorika unutar Japana uliva NADU ili PUNI

JAPAN NADOM, ili DJEČUJIM OSMJESIMA. Japan preliva sa mnogim stvarima, ali i dalje postoje stvari koje fale – NADA i tečno mlijeko. Država otvara svoju svijetlu budućnost. LJUDI OTIČU IZ JAPANA kao KONTEJNERA. Tokio i Japan predstavljaju prostor koji ima čokove, i vrata – opreznim otvaranjem vrata Koike daje pozitivnu sliku sebe kao osobe koja omogućava bezbjedno kretanje ljudi. Njen prostor je takode prostor koji treba da se čisti – koristeći glagol sa značenjem „razotkrivanje nečega uklanjanjem prljavštine, zemlje, itd“. Uz to, ona izgrađuje Tokio, pravi nacрте kakav Tokio treba da bude, oblikuje ga, crta budućnost Tokija i Japana.

4.1.2 METAFORE PUTA

Gdje se zaputila Crna Gora?

Konceptualne metafore puta se javljaju kroz četiri frejma, u isprepletoj shemi scenarija. U njima izuzetno opšti obrasci četiri frejma daju značenje apstraktnim konceptima. To su:

- **POKRETNI** frejm koristi konceptualne elemente putnika, aktivnost kretanja duž staze (lutanje, kretanje određenim vozilom ili HODANJE) i odredište ili cilj koji treba postići. Uz to, ovaj frejm obuhvata i nepokretne momente – pokušavanje hvatanja priključka, nekretanje, isklizavanje sa puta, lutanje, nasilno zaustavljanje.
- **FUNKCIONALNI** frejm – kretanje od nečega; vraćanje nečemu
- frejm **ORIJENTACIJE**, koji je predstavljen preslikavanjima „napred-nazad“. Ovaj okvir koristi konceptualne elemente pravca putovanja.
- **SASTAVNI DJELOVI** – kao što su orijentiri, entiteti koji prate putnike duž staze, prepreke za kretanje, mostovi, svetionici.

U izvučenom domenu pronalazimo 53 primjera u govorima Milo Đukanovića, a samo 5 primjera Draginje Vuksanović.

Milo Đukanović:

POKRETNI FREJM (akcija kretanja, hodanje, prevozno sredstvo, lutanje, hvatanje priključka, stajanje u mjestu, isklizavanje s puta)

FUNKCIONALNI FREJM (put od nečega, put vraćanja ka nečemu, vraćanje krugu)

ORIJENTACIONI FREJM (kretanje naprijed)

SASTAVNI DJELOVI (most, svjetionik)

Draginja Vukanović:

POKRETNi FREJM (hodanje, zaustavljanje)

ORIJENTACIONI FREJM (kretanje naprijed, pravac)

SASTAVNI DJELOVI (most)

Putovanje je, ističe Charteris-Black (2006:46), plodna izvorna domena jer pruža jasnu shemu u kojoj je nekoliko obaveznih elemenata: to su početna tačka putovanja, završna tačka putovanja, put koji se nalazi između te dvije tačke, te putnik koji se kreće od početne tačke prema cilju putovanja (shema IZVOR-PUT-CILJ je temeljna shema za prostornu konceptualizaciju u kognitivnoj lingvistici). Lakoff i Johnson (1980, 2014) specificiraju i dodatne elemente sheme PUTANJE, kao što su način putovanja, putnik koji se kreće, njegova pozicija i smjer kretanja u određenom trenutku, kao i krajnja lokacija do koje putnik dolazi, a koja može, ali ne mora da bude željeno odredište.

Moguće su dalje ekstenzije ove sheme, kao što su prevozna sredstva kojim se vrši putovanje, pratioci na putu, brzina kretanja, prepreke na putu, sredstva za orijentaciju, sile koje deluju na putnika duž putanje, susreti sa drugima na tom putu. Putovanje može uključivati i gubljenje u prostoru, pomoć za pronalaženje pravca, umor i iscrpljenost, kašnjenje, itd.

Metafore putovanja mogu se koristiti za izazivanje osjećaja promjene, prekida s prošlošću, posebno kada je prošlost označena kao destruktivna. Međutim, kada se prošlost opisuje pozitivno, metafora putovanja može biti efektan retorički uređaj za naglašavanje kontinuiteta ili vraćanja nečemu što je okarakterisano kao dobro.

Na korpusu crnogorskog jezika, metafora PUTOVANJE dominantna je izvorna domena u konceptualizaciji pridruživanja ove zemlje Evropskoj uniji, kao i u procesu reformi. Šarić (2015) bilježi da su metafore zasnovane na iskustvu kretanja po određenom putu zajedničke u diskursima mnogih evropskih zemalja – onih koje su u procesu pridruživanja, kao i onih koje već pripadaju Uniji.

Primjer (13)

Zato s pravom potenciramo: Crna Gora je napravila prekretnički iskorak. Nakon istorijskog lutanja vanevropskim bespućima zajedno s regionom u kom živimo, konačno smo svoj državni brod usmjerili ka prirodnoj evropskoj luci.

U ovim metaforama, Crna Gora se obično predstavlja kao prevozno sredstvo – voz ili brod, a EU kao lokomotiva, ili luka. U prvom slučaju, EU nije predstavljena kao cilj putovanja, već kao dio koji će zajednički dovesti do određene, apstraktne destinacije.

Pa i u drugom mapiranju EU kao luke u koju stiže crnogorski brod, opet se čini da postoji apstraktno odredište putovanja, destinacija koja je „prostorno“ udaljena, a koja vodi dalje do neke druge, još apstraktnije destinacije.

Koncept broda, koji se javlja u ovom i više drugih primjera, dočarava sliku velikog kontejnera u kojem se nalazi mnogo ljudi, ili društva koje se kreće naprijed kroz prostor, i / ili ideju da su politički događaji djelimično (metaforički) određeni vremenom.

U svojoj „Veseloj nauci“ (*The Gay Science*), Friedrich Nietzsche (prema Mackowitz i Lorenz, 2020:15) evocira odstupanje od temelja koji više ne mogu utvrditi našu slobodu: „Napustili smo zemlju i ukrcali se. Spalili smo svoje mostove iza sebe, otišli smo dalje i uništili zemlju iza sebe. Sada, brodiću, pazi! Pored tebe je okean: budi siguran. Ne riče uvijek, a s vremena na vrijeme leži rašireno poput svile i zlata i sanja o milosti.“ Kako se koristi u popularnom diskursu, metafora DRŽAVA JE BROD uključuje barem sljedeće korespondencije:

Državne politike/akcije → kurs broda

Određivanje državnih politika / akcija → upravljanje brodom

Državni uspjeh / poboljšanje → kretanje broda naprijed

Državni cilj → evropska luka

Okolnosti koje utiču na državu (npr. na političkom ili ekonomskom nivou) → stanje mora

Uz brod, u primjerima nalazimo i koncept voza, koji je pretežno opisan kao integrijski, evropsko-balkansko-crnogorski, kao prevozno sredstvo u metaforičkom scenariju u kojem glavni dio – lokomotiva, preslikava na ciljnu domenu – EU.

Nadalje, Vesić-Pavlović (2010:7) objašnjava da kada dođe do momenta konceptualizacije puta sa preprekama, sam put se doživljava kao veoma težak i dug. U tom slučaju, piše dalje Vesić-

6 Pavlović, ono što održava nadu jeste dostizanje konačnog cilja – u vidu postajanja dijelom evropske zajednice koja pruža bolji život svojim građanima (KRETANJE DRŽAVE U PRAVOM SMJERU). U ovom domenu, periodi političkih problema obrazlažu se kao određene prepreke koje su prčinile isklizavanje s puta, zastoje, kašnjenje – te pokušaje hvatanja priključka – u ovakvim primjerima ne radi se o preprekama na putu ka EU, već preprekama emancipacije cjelokupnog crnogorskog društva, njegovom sveukupnom razvoju.

Ukoliko putovanje ne uključuje prevozno sredstvo, onda je u pitanju hodanje, implicirajući različitu brzinu putovanja – u tom slučaju se domen PUTOVANJA blenduje sa domenom OSOBE. Hodanje je manje kompleksno od prevoznih sredstava i nudi manje elemenata koji se mogu preslikati na ciljnu domenu.

Čini se da je metafora puta / putovanja od posebnog značaja za političara Đukanovića, što pokazuju njegove često citirane izjave o crnogorskom tumananju po bespućima, kožjim stazama, u prošlosti, i hrabrom koraćanju ka evropskoj budućnosti.

Primjer (14)

Oni nam nude konzerviranje onog viševjekovnog balkanskog lutanja vanevropskim, kožjim stazama.

Konkretno, Đukanović često koristi metaforu puta (u ovom primjeru koristeći ključnu metaforu kao *pomjeranje naprijed*) kako bi govorio o napretku zemlje *prema boljoj budućnosti* i o postizanju stabilnosti i prosperiteta.

DRŽAVA JE SVJETIONIK

Mapiranje države sa svjetionikom daje osjećaj da Crna Gora ima važnu ulogu u smjeru u kojem će ići druge zemlje. Ljudi mogu osjećati da je njihova odanost bila potrebna da bi se nacija zadržala kao moćna kuća svijeta. Korišćenjem svjetionika kao metafore, evocira se uobičajena ideja da svjetlost simbolizuje dobro – vidljivo u svim vremenskim uslovima, pružajući stabilnost i smjer. Njegova je uloga učiniti da se preživi uzburkano more, navodeći kroz oluje i neprestano vodeći ka naprijed. Svjetionik, kao simbol snage, sigurnosti, individualnosti,

predstavlja nadu i sigurno utočište kada brod prvi put ugleda svjetlost koja se pomalja u daljini, na vrhu brda ili nekoj litici; imati ka čemu upravljati se kad se valovi urušavaju na vas.

Primjer (15)

35

Crna Gora nije samo do sada nego je i sada neko ko je svjetionik evropske budućnosti zapadnog Balkana.

Budući da su svjetionici konstruisani da izdrže snažne oluje i uzburkane okeanske vode, nije čudo što su često prikazivani i kao simboli snage. Najusamljeniji, ali najsnažniji arhitektonski simbol – blendaje se sa metaforama konstrukcije. Jedini koji prodire u tamu – gurajući svijet „naprijed“. Bez signala brodovi riskiraju da propuste luku ili još gore nasuču se, te je svjetionik znak koji vodi u određenu luku. On je samo sredstvo kojim se brod može usmjeriti u pravom smjeru.

Svi ovi, naizgled neobavezni elementi sheme putovanja pružaju mogućnost takvog načina izricanja sudova, iznošenja zaključaka i evaluacije koji će političke istomišljenike i protivnike moći uvjeriti ili razuvjeriti.

U određenom frejmu, put se predstavlja i kao odlazak od određenog momenta.

Primjer (16)

Upravo je DPS za svakog odgovornog i zdravomislećeg građanina Crne Gore logičan izbor, jer je već 30 godina garant mira i stabilnosti, provodeći Crnu Goru kroz redovne balkanske turbulencije bez oštećenja, odvratajući je od lutanja vanevropskim balkanskim bespućima i dovodeći je u red najrazvijenijih demokratija današnjice na dobrobit svih građana.

4

Metafore PUTOVANJA pojačavaju uvjeravanje jer one konceptualizuju bilo koju političku aktivnost tako da se o njoj govori kao o putovanju s pozitivno ocijenjenom destinacijom (Koller i Semino, 2009:12). Te metafore sugerišu primaocima da političari znaju gdje zapravo oni ili država želi da ide. Primaocci su takođe svjesni da je ponekad potrebno imati strpljenja i

prevladati prepreke koje im se nađu na putu (Božić et al. 2016:14). Takođe mogu pomoći u predavljanju morala i pravednosti, pokazujući da li nešto slijedi put ili skreće s njega, imajući veliku manipulativnu moć. Predstavljajući da država vrši određeni pokret, stvara dojam zajedništva i iluziju zajedničke pobjede i uspjeha.

VRAĆANJE KRUGU

Metaforu kruga karakteriše potpunost, jednakost, intimnost, ishodišno jedinstvo, homogenost, zajedništvo, cjelovitost. Vraćanje svom krugu prikazuje potpuni ciklus, ciklično savršenstvo. Pored toga, simboliše i ograničenost.

Primjer (17)

Vjerujem da su sve kreativne snage u zemlji i dijaspori u potpunosti posvećene izgradnji društva koje će Crnu Goru vratiti svom prirodnom evropskom, kulturnom i civilizacijskom krugu.

Metaforički scenario VRAĆANJE KRUGU jeste i neka vrsta KONTEJNERA – krug obično predavlja određeni prostor sa granicama, posudu za zaštitu i sigurnost, a njegova bi granica trebalo da pomogne u podsticanju dijeljenja i povjerljivosti. Slično kao i kuća, unutar granica kruga pruža se zaštita i cjelovitost, ali bez hijerarhije. Chilton (2004:118, prema Charteris-Black, 2006:24), na primjer, daje uvjerljiv argument važnosti i rasprostranjenosti prostornih metafora u odnosu na politički diskurs. On zagovara shemu kontejnera u kojoj je 'ono što je unutra blisko samome sebi ...'. On se takođe poziva na 'shemu prostornog zadržavanja koja temelji konceptualizaciju nečije zemlje kao zatvorenog kontejnera koji se može zapečatiti".

SUMIRANI PRIMJERI IZ SCHEME PUTOVANJA:

Draginja Vuksanović: Od snage njene partije zavisi u kom pravcu će ići Crna Gora, da li će praviti nove iskorake i pozitivne promjene, ili će da nazaduje. Pogrešno vladanje drugih predavljeno je kao nazadovanje i kao zaustavljanje (KRETANJE DRŽAVE U PRAVOM SMJERU).

Milo Đukanović: Crna Gora opstaje na putu, ona prednjači. Njen put je određen, i Crna Gora, ili konstrukcija „mi“, nepokolebljivo ide tim putem. U određenom istorijskom momentu, Crna Gora je napravila prekretnički zaokret prema Evropi, dok je išla šumom, a Evropa drinom. Put kojim se kreće je popločan, po njemu Crna Gora hoda. Ona korača, pravi značajne iskorake nakon istorijskog lutanja vanevropskim bespućima, učvršćuje hod. To je put u pouzdaniju stabilnost, to su njeni matični i politički i ekonomski tokovi.

Državom se upravlja, konstrukcija „mi“ usmjerava svoj državni brod ka evropskoj luci, i uspješno vodi kroz teške brzake – prikazujući stanje mora kao okolnosti koje utiču na razvoj. U određenim primjerima EU je prikazana i kao lokomotiva svih zemalja koje joj teže, među kojima je i Crna Gora.

Njegovi primjeri prikazuju da on zna PRAVI PUT, dok „nam“ drugi nude lutanje vanevropskim, kožjim stazama, oni nude turbulencije, oštećenja, bespuća, vraćaju „nas“ državnom i nacionalnom obezličavanju.

Vraćanje je predstavljeno i kao pozitivno, ako govori o vraćanju koje on i njegova politika vrše, i kao negativno – ako vraćanje vrše „drugi“. Kretanje naprijed, sa druge strane, označeno je kao isključivo pozitivno, i predstavljeno je kao put koji on i njegova politika nude.

Predstavljanje države kao svjetionika jeste slika neke vrste nade da se put koji on nudi isplati.

Kuda ide Japan?

U izvučenom domenu, kroz četiri frejma, pronalazimo 48 primjera u govorima Shinzo Abea, i 50 primjera Yuriko Koike.

Shinzo Abe:

POKRETNOSTI FREJMI (hodanje, prevozno sredstvo, brzina, prvenstvo/vodstvo)

ORIJENTACIONI FREJMI (kretanje naprijed, kretanje prema, prekretnica)

SASTAVNI DJELOVI (barijere, most, tunel)

GRADENJE PUTA FREJMI

Yuriko Koike:

POKRETNI FREJM (akcija kretanja, hodanje, prevozno sredstvo, brzina, prvenstvo/vodstvo, resetovanje)

FUNKCIONALNI FREJM (put ka (svjetlijoj) budućnosti, kretanje da ne bi došlo do zaostajanja)

ORIJENTACIONI FREJM (kretanje prema, pravac)

SASTAVNI DJELOVI (barijere, put koji je potrebno očistiti)

GRADENJE PUTA FREJM

Metafore kretanja duž puta pojačavaju ubjeđivanje jer sugerišu primaocima da budu svjesni da je ponekad potrebno pokazati strpljenje i prevladati prepreke koje im se nađu na putu. One takođe mogu pomoći u predstavljanju morala i pravčnosti, pokazujući slijedi li nešto put ili skreće s njega, imajući veliku manipulacijsku moć. Predstavljanje države u pokretu čini dojam zajedništva i iluziju zajedničke pobjede i uspjeha.

Dosljedna upotreba domena PUTOVANJA, takođe može značiti da političari (u obje države) nastoje da stišaju emocije javnosti i ublaže napetost između vlade i javnosti kako bi se održala društvena i politička stabilnost. Promjene scenarija PUTOVANJA služe retoričkim ciljevima podsjećanja javnosti da od vlade ne očekuje brzu politiku za trenutnu demokratizaciju te da je postizanje cilja dug put koji zahtijeva veliko strpljenje i upornost.

Ove metafore podrazumijevaju jasnu ideju o tome gdje bismo željeli biti u nekom trenutku u budućnosti. Dakle, putovanje podrazumijeva neku vrstu planiranog napretka i pretpostavljaju svjesnog agenta koji će slijediti fiksni put prema zamišljenom cilju. Putovanja su stoga sama po sebi svrsishodna. Ta je usmjerenost važna za političke vođe (Charteris-Black, 2004,2011: 317).

NACIJA SE KREĆE NAPRIJED

Primjer (18)

我が国は、幾度となく国難と言えるような災害に見舞われてきましたが、その度に勇気と希望をもって乗り越えてまいりました。今を生きる私たちも、先人たちに倣い、手を携えて前を向いて歩いてまいります。

U prošlosti je naša nacija pretrpjela nebrojene katastrofe koje bi se mogle opisati kao nacionalne krize, ali ih je svaki put prevladavala s odlučnošću i nadom. Još jednom se zaklinjem da ćemo ići ruku pod ruku stopama naših predaka i nastaviti da hodamo okrenuti ka naprijed.

Metafore koje konceptualizuju kretanje nacije, sugerišu primaocima da su političari svjesni kuda oni sami ili država stvarno žele ići. Primaoci su takođe svjesni da je ponekad potrebno imati strpljenja i prevladati prepreke koje im se nađu na putu (Borčić et al. 2016: 14).

U govorima oba političara, Japan se obično konceptualizuje kao entitet koji radi kretanje – što se blenduje sa metaforom personifikovanja – pokret se obično konceptualizuje kao Japan koji hoda tim putem. Političari upravljaju Japanom; Japan ide naprijed – i time raste. Cilj koji mora biti dosegnut je određen. Na tom putu postoje prepreke. Međutim, mnogi primjeri pokazuju da je uključivanje brzine vrlo važno – prisutno u znatno većem broju primjera kod političarke Yuriko Koike. Nadalje, političarka stvara emociju kod slušaoca – ako Japan ne odgovori brzinom koja mu se sugerše, Japan će ostati iza ostatka svijeta. Analogno, vrijeme je kod nje takođe bitno – prisutna je mogućnost da Japan ne stigne na vrijeme. Put koji je otpočeo mora biti završen – nema rute za povratak, postoji jedino mjesto za odlazak.

UKLJUČIVANJE BRZINE DA SE NE BI ZAOSTALO NA TOM PUTU

Primjer (19)

つまり、国もそうですし、都もそうですし、今、国際競争にこの国が打ち勝って、そしてこのような歴史的な大転換期において、ずっと議論ばかりしているのではなくて、ちゃんと答えを出して、スピード感を持って対応しなければ、日本も、そしてこの首都東京も、置いてきぼりを食ってしまいますよ

ということで、そこでスピード感ある改革のためには、しがらみがあるとスピードが鈍るわけでありますから、(...)。

Dakle, to se odnosi i na državu i na grad, da bi ova država pobijedila na međunarodnom takmičenju, u ovoj velikoj istorijskoj prekretnici, i da se ne bi samo raspravljalo, već da bi se dali i lijepi odgovori, mora se reagovati s osjećajem brzine, kako Japan, a tako i ova prijestonica Tokio ne bi zaostao, radi onih reformi koje imaju osjećaj za brzinu, jer će brzina opasti kada se naiđe na okove (...)

Naglašavanje brzine daje sliku određene trke, potencira se ogromna brzina Japana u procesima reformi, i neophodnost što brže dostići cilj putovanja.

Nacionalna vlada u Japanu koristi prostorne i vremenske dimenzije, koje su stvorile usko isprepletene niti u ideologijama državnosti i nacionalnosti. Naime, Japan je na putu, kreće se prema budućnosti ili taj put kopa, otvarajući put prema budućnosti – scenario POKRETA se često koristi za metaforičko strukturisanje vremena u smislu prostornog kretanja. U često korišćenoj metafori PUTOVANJA (s ključnom riječi *pomjeranje naprijed*), japanski diskurs govori o napretku zemlje prema 'svijetloj' budućnosti', naglašavajući stabilnost, prosperitet, uspjehe, koji svi zajedno doprinose političarskoj strategiji pozitivne ocjene njihovog vlastitog vodstva.

Na kraju, pregled GDJE SE JAPAN ZAPUTIO?

Vremenska crta olakšava navigaciju mješavine vremena i prostora, predstavljajući vremenske odnose direktno kao prostorne odnose. Japan ide naprijed:

1. prema društvu u kojem žene mogu igrati aktivniju ulogu;
2. prema 2020. i svijetloj budućnosti nakon toga;
3. ka budućnosti;
4. ka budućnosti u kojoj Japan svijetli.

Dodatno, kretanje se vrši da bi se došlo do prekrasne države ili grada ili da bi se dostiglo stanje Japana koji je u centru svijeta.

SUMIRANI PRIMJERI IZ SCHEME PUTOVANJA:

Yuriko Koike: Prije svega, važno je obratiti pažnju kuda je to Japan krenuo – a on se definitivno kreće u ING obliku (engleski present continius). Njena retorika gradi određenu vrstu bojazni da postoji mogućnost da se ne stigne na vrijeme – jer se svijet vratolomno kreće, a Japan jedva korača. Skupština i gradonačelnica Tokija porede se sa kolima sa dva točka, koji vodi ka budućnosti, a Tokio kao motor ekonomskog razvoja Japana. Jedan od ciljeva puta jeste predivni Tokio, novi Tokio, svijetli Japan. Ona kroz nekolicinu primjera takođe poziva na zajedničko stizanje do određenog cilja, da čitavi Japan radi kao jedno. Ona nudi siguran put ka svijetloj budućnosti. Taj put je potrebno očistiti, i pred sobom, i ono što zaostane, i uključiti brzinu – koja je vrlo bitna. Ona pruža i ideju da Japan, kao određeni program, ili možda kao prevozno sredstvo, može i da se resetuje, da se napajanje ugasi i pokrene ponovo.

Shinzo Abe: Važno je napomenuti da Abe u govorima često poziva na radnju zajedno – svi zajedno, ili sa članovima Dieta, na otvaranje kursa kojim Japan treba da ide, ili da nastavi put. Kada govori o karakteristikama puta, tada se Japan predstavlja kao da godinama hoda po putu koji cijeni mir, Japan koji hoda rame uz rame sa globalnim prosperitetom. Brzina igra veoma bitnu ulogu – mora da se podigne do maksimuma. Ipak, u ovakvim kretanjima, Japan i dalje igra predvođuću ulogu u svijetu, ili predstavlja najboljeg trkača na tom putu. Na tom putu, Japan svakako mora i da raste, pomjerajući se ka naprijed. Barijere koje su se do sada našle na tom putu, uspješno su otklonjene strategijom „tri strijele“, ali nove barijere se najavljuju.

4.13 DRŽAVA/NACIJA JE PORODICA

Kao što Chilton (1996:183, prema Billig, 1995:210) ističe, oni koji su unutra sigurnog doma – kao KONTEJNERA, obično su porodica, dijele krvne srodnike, za razliku od spoljašnjih, vanzemaljskih i prijetećih bića, koji su izvan *jedinstva*, koji moraju biti suočeni i izazvani.

Iako se konceptualizacija nacije kao oca-majke-brata-sestre može svrstati i u domen personifikacije, odlučili smo da ga izdvojimo zbog drugačijih međuljudskih veza, i koncepta ujedinjenja.

CRNA GORA JE PORODICA

Ovaj domen čini 14 primjera, od kojih 10 pripadaju diskursu Druginje Vuksanović, a 4 primjera Milu Đukanoviću.

Domen je nadalje podijeljen na frejmove i scenarija:

Druginja Vuksanović:

CRNA GORA JE PORODICA

CRNA GORA JE DIO EVROPSKE PORODICE

CRNA GORA JE MAJKA (scenario: DRŽAVA JE MAČEHA)

CRNA GORA JE MUŠKA FIGURA

Milo Đukanović:

CRNA GORA JE DIO EVROPSKE PORODICE

CRNA GORA JE MAJKA (scenario: OKUPATOR NIJE MAJKA)

U ovim primjerima konstrukcija „mi“ je pupčanom vrpcom vezana za državu, narod ima bratski odnos među sobom, Crna Gora je neodvojiv dio evropske porodice ili je konstrukcija „naša država“ jedna porodica. Ona takođe može da ima majčinski ali i mačehinski odnos prema narodu, a nekada može da bude i predstavljena kao moralna muška figura – dedovina.

Porodične metafore vrlo su popularne metafore u političkom diskursu, jer uključuju bujne odnose s najsnažnijom osnovom *jedinstva*. Ova je slika naširoko rasprostranjena među društvima, premda se interpretacije razlikuju zavisno od toga šta tačno znači „porodica“. Ringmar (2008:61) piše da najčešće porodična metafora kombinuje biološka i hijerarhijska načela. Istraživanje nacionalizma kao ideologije (npr. Smith 2014; prema Šarić, 2015:12) identifikuje metafore porodice i srodstva kao ključne za nacionalizam jer, u nacionalističkom shvatanju, nacija povlači svoje granice kroz mitove o zajedništvu predaka i postaje „nadfamilija“, pri čemu su oni koji su trenutno uključeni u naciju zamišljeni kao braća (u slučaju crnogorske analize, braća su manjine i političari) ili sestre. Čini se da *jedinstvo* teži generisanju podrške građana prenoseći vrlo bliske odnose (kakvi su porodični), pa je kroz ovu vrstu povezivanja sposobno izazvati emocionalne veze po uzoru na porodične odnose (uvjeravanje emocionalnom obraćanjem) (Tomović-Šundić i Gvozdenović, 2020a).

Ringmar (2008:61) takođe piše da su vladari često smatrali cjelishodnim da sebe definišu kao „očeve“ zemalja kojima vladaju, a svoje podanike kao „djecu“ različite starosti i zrelosti. Otac u državi, kao i u tradicionalnim porodicama, je taj koji donosi odluke; očevi najbolje znaju, a ostali članovi porodice ne bi trebalo da dovode u pitanje njihov sud. Radi poređenja, za „oca nacije“, ako pogledamo medije²³, možemo vidjeti da se u Crnoj Gori aludira na osobu koja je „stvorila“ crnogorsku naciju, onu koja je imala važnu ulogu u uspostavljanju nezavisne države i njen politički sistem, predsjednika Crne Gore Mila Đukanovića (Tomović-Šundić i Gvozdinović, 2020a).

Kroz analizirani diskurs pronašli smo i metafore koje prikazuju bratske odnose između države i nacije. Bratski odnosi igraju važnu ulogu u crnogorskom diskursu. Bratstvo je konvencionalna veza, ali ima istu snagu i značenje kao i krvno srodstvo. U ovakvim primjerima znamo da je nacija brat državi, ali ne znamo je li država zamišljena kao brat ili sestra.

Primjer (20)

24

Oni koju kunu svoju braću koja drugačije misle sami sebe izopitavaju iz svega što je duhovno i pripada Bogu, iako se lažno pozivaju na Svetog Vasilija ili Petra Cetinjskog.

Honohan (2008:73) objašnjava da je predstavljanje porodične veze evoluiralo od patrijarhalne veze, koju su Hobbes i Locke osporavali kao model političke vlasti, do bratske veze, koju su podržavali francuski revolucionari. Međutim, čak i ako nisu patrijarhalne, porodice su, barem do neke mjere, hijerarhijske, navodi Honohan. Ideja bratstva moćan je način izražavanja egalitarnog oblika nacionalizma (Ringmar, 2008:61). Bratstvo, republikanski ideal egalitarnog bratstva, pretpostavlja zajedničko materijalno dobro, koje je, barem historijski, zavisilo od isključivanja žena (Honohan, 2008:73). Honohan (2008:73) nadalje navodi da majčinska njega, koja se takođe predlaže kao osnova zajednice, nije uvijek odvojiva od kontrole ili samoodricanja. „Bez obzira na to jesu li genetske ili institucionalne prirode, one pretpostavljaju male grupe u odnosima licem u lice, koje karakterišu intimno znanje i duboke emocionalne veze“ (Honohan, 2008:73).

43

²³ Na primjer u članku na sljedećim linkovima: <https://www.slobodnecrpa.org/guest-scriptum-milod-đukovic/29806661.html>

⁴⁹ <https://rs.sputniknews.com/regija/2016/09/10/7131323-nato-djukanovic-otac-nacije/>

U jednom od izgubljenih intervjua, predsjednik Đukanović ipak kaže „...ali prethodno da kažem da Vam to ožinstvo ne bih priznao ni ovdje ni na bilo kom sudu...“

DRŽAVA JE MAJKA

Jedan od metaforičkih frejmova čine primjeri koji prenose značenje DRŽAVA JE MAJKA.

Primjer (21)

15

Nijesmo mi pupčanom vrpcom vezani za vlast. Mi smo pupčanom vrpcom vezani za Crnu Goru i vezani smo za sistem vrijednosti koji promovisemo u Crnoj Gori.

Jasno je da metafora mapira Crnu Goru kao majku – jer svako živo biće koje dolazi na svijet fizički je vezano za majku pupčanom vrpcom. Metaforom svakako ne znamo da li smo mi već rođeni ili tek u stvaranju – prvi slučaj bi dalje implicirao da je pupčanu vrpcu potrebno što prije odsjeći – te bi metafora poslije par minuta izgubila smisao. Drugi slučaj bi dalje mogao da implicira da je crnogorsko tijelo prazan svemir u kome se fetus stvara – pupčana vrpca onda može biti omotana oko našeg vrata u toj materici, a da ni ne znamo. Nadalje, fetus prima hranu direktno od svoje majke putem pupčane vrpce, ali hrana zaobilazi njegove više sposobnosti, um i srce – kroz pupčanu vrpcu potreban život koji dobijamo ide direktno u naš probavni sistem (uporedi sa Primjerom 25). Drugim riječima, život je održiv, ali kvalitet osigurane vitalnosti primaran je i nesvjesan.

Kao što Murray Edelman (1971:68, prema Goatly, 2007:30) kaže, metafora definiše obrazac percepcije na koji ljudi reaguju, i svaka metafora pojačava odabrane percepcije i zanemaruje druge, pomažući tako da se neko koncentriše na željene posljedice favorizovanih javnih politika i pomažući mu da zanemari njihove neželjene, nezamislive ili nebitne premise i posljedice. Svaka metafora može biti suptilan način isticanja onoga u šta se želi vjerovati i izbjegavanja onoga s čime se ne želi suočiti (Goatly, 2007:30). Ovakvi primjeri uključuju nesvjesno iskustvo koje uzima samo jedan mali dio preslikavanja sa izvornog na ciljni domen – ovdje je bitno puko povezivanje na emotivnom nivou²⁴.

U analizi metafora, ono što je dalje pronađeno u sklopu porodičnog domena, jeste scenario koji preslikava CRNU GORU U MAĆEHU.

²⁴ Zato smo izvornu domenu metafore označili kao MAJKA, iako biće koje dolazi na svijet pupčanom vrpcom jeste fizički vezano za osobu koja rađa, ali koja nužno ne mora da bude majka.

Primjer (22)

Žene su stub društva i vrijeme je da država počne da se prema njima odnosi majčinski a ne maćehinski.

Konceptualizacija DRŽAVA JE MAĆEHA naglašava jak kontrast između majke i maćehe (Tomović-Šundić i Gvozdenović, 2019:6). Takav diskurs širi sukob biološke majke i maćehe vođen takozvanom ideologijom nuklearne porodice. Ovakvo viđenje sugerise da je biološka, netaknuta porodica sa dva biološka roditelja i njihovom djecom „idealni“ porodični tip (Coontz 1992), koji dalje predlaže da se na nebiološke porodice gleda negativnije. Ovu ideologiju, pored toga, prate obje – nepotpuna hipoteza institucionalizacije (Cherlin 1978) – koja tvrdi da porodice koje usvajaju nisu prepoznate kao institucija; i hipoteza o društvenoj stigmati (Ganong, Coleman i Mapes 1990) – koja govori da se na nebiološke familije gleda kao na devijantne grupe. To se dalje manifestuje u negativnim stereotipima koji se daju maćehastim porodicama, okružujući ih mitovima koji maćehi otežavaju uspjeh u novoj ulozi. Stega ne čudi da u svakodnevnom govoru imamo takvu metaforu koja lik maćehe uzima kao arhetipsku predstavu koja simbolizuje prijetnju samosvijesti i njen razvoj (Tomović-Šundić i Gvozdenović, 2019:6). Zastupljenost nejednakog tretmana i nepravde prema određenim građanima, kao što vidimo iz analiziranih diskursnih obrazaca, odnosi se na porodične scenarije kao izvorne domene u kojima se maćehe nejednako odnose prema djeci, čineći ulogu žene u ovom kontekstu moralno pogrešnom.

Stereotipizacija, međutim, nije fenomen ograničen na južnoslovenske medije i politički diskurs: nedavna istraživanja pokazuju da mnogi ljudi u različitim zemljama (npr. Australija; vidjeti Planitz i Feenei, 2009; prema Šarić, 2015:9) gledaju na nebiološke porodice na previše pojednostavljen način.

Šarić (2015:7-8) objašnjava da metafore povezane s porodicom igraju važnu ulogu u diskursu nacije (nacionalnog): to se može predvidjeti jer je imenica *nacija* etimološki povezana s latinskim *natio* 'rođenje', što već podrazumijeva porodični scenario. Ljudi pripadaju širim društvenim grupama, a temeljna društvena grupa u društvu je familija, koja se obično sastoji od jednog ili dva roditelja i njihove djece. Ta izvorna domena pruža ciljanim domenama elemente i mapiranja koja pomažu u stvaranju nacionalne strukture. U opštoj metafori NACIJA JE OSOBA, osoba se obično navodi kao majka. Majka, odnosno imenica, implicira postojanje

djece – kćeri i sinova – koja su članovi metaforički konceptualizovane nacije. Nada(je), metafora podrazumijeva određene odnose (npr. biološke i emocionalne). Država i zemlja povezane su teritorijom, prostorom i političkim institucijama, dok je nacija nejasniji i difuzniji pojam: majka je stoga snažna metafora koja igra važnu ulogu u zamišljanju nacije. u smislu da naciji pruža snažne emocije (povezane s pripadnošću, brigom, bezuslovnom ljubavlju, itd.). Ova metafora apeluje na iskustvo i osjećaje svakog pojedinca. jer većina ljudi ima iskustvo imanja majke ili bivanja djetetom, što se odnosi na specifična iskustva s roditeljskim odnosima unutar nuklearne i potencijalno šire familije, bili oni pozitivni ili negativni.

Charteris-Black (2004, 2011:29) objašnjava da su ideje o nacionalnoj porodici (kao u gorepomenutim metaforama) uvjerljive jer porodica simbolizuje izvor sigurnosti, a želja za zaštitom porodice temelj je moralnih sistema i stoga doprinosi impresiji da političar ima prave namjere.

SUMIRANI PRIMJERI IZ DOMENA FAMILIJE:

Draginja Vuksanović: Toplina porodičnog doma je preduslov za mir i spokoj, a konstrukcija „naša država“ ujedinjena je kao porodica. Ona je takođe i neodvojivi dio evropske porodice. Ona ima sinove, ona je majka, ali njen maćehinski odnos prema narodu je loš. Država je dedovina, a narod je povezan bratskim vezama.

Milo Đukanović: Crna Gora teži da postane punopravan član evropske porodice, i konstrukcija „mi“ je pupčanom vrpcom vezana za državu. Takođe, drugi, koji su predstavljeni kao okupatori ili tutori, pouzdano ne mogu da porode patriotizam niti pomude prosperitet.

JAPAN JE PORODICA

Ringmar (2008:9) piše da se na ljude u Japanu obično gledalo kao da su međusobno povezani kroz dugačke lance hijerarhijskih odnosa koji se protežu od dna društva do samog vrha.

Što se tiče domena porodice u japanskom diskursu, pronađeno je 8 primjera. Mapiranje NACIJE sa PORODICOM može biti objašnjeno klarifikacijom riječi *ie* (familija) u Japanu.

Fukutake Tadashi (1982:28, prema Yoshino, 1992, 2015:65) ukazuje da se japanska riječ *ie* (porodica) odnosila na fenomen koji je nadišao pojam porodice kao jednostavne grupe živih članova: koncept je uključivao kuću i imovinu (polja riže i povrtnjake), resurse za obavljanje porodičnih zanimanja, kao i grobove u kojima su sahranjeni preci, kao *jedinstvo* koje se proteže od daleke prošlosti do danas i zauzima određeno mjesto u statusnom sistemu sela ili grada. U tom je smislu *ie* bilo mnogo važnije od pojedinaca koji su bili članovi *ie*, i bilo je prirodno da se pojedinačni karakteri članova porodice zanemaruju i žrtvuju ako je to potrebno za dobrobit cjeline. Ovaj pojam *ie* rodio je mišljenje da svaka porodica – uključujući na kraju i naciju kao porodicu – ima jedinstven karakter, kao što pojedinac ima svoju ličnost (Yoshino, 1992, 2015:65).

Proces „izgradnje“ države u Japanu bio je proces širenja porodičnih ideala na državni nivo. Yoshino (1992, 2015:65-66) bilježi da su familijarni koncept države u Japanu osmislile vođe vlade Meidi perioda (1868–1912) kako bi se suprotstavili liberalnijoj teoriji narodne suverenosti koja se temelji na jednakosti i slobodi naroda. Nakon svrgavanja vlade Tokugawa 1868, Meidi elita je otpočela sa jačanjem nacionalizma i afektivnom manipulacijom ljudima – kao najefikasnijim načinom ujedinjenja Japana (tada podijeljenog na oko 270 feudalnih domena). Yoshino dalje bilježi da je to postignuto usvajanjem familijarstva ili analogije NACIJE KAO PORODICE – objašnjavajući razjašnjenje koncepta države kao porodice (*kazoku kokka*) konfucijskog učenjaka Inoue Tetsujiroa u službenom komentaru povodom Carskog reskripta o obrazovanju (1890). Izraz 国家 *kokka* (država) spaja znakove za naciju (国 *kuni*) porodicu (家 *ie*); država je lingvistički prikazana kao nasljednica nacije. Ova jezička konstrukcija nacionalne države, *kokka*, naglašava instrumentalnu prirodu državnog zahtjeva za suverenitetom, njezinu političku manipulaciju i nacijom i porodicom.

Naime, povlačeći analogiju između porodice i države i koristeći dva temeljna konfucijanska moralna načela, Inoue je tvrdio da je odanost (*chuu*) caru (*tenno*) identična sinovskoj pobožnosti (*ko*), budući da je car bio na čelu države kao porodice (Yoshino, 1992, 2015: 55-56). Tada je objašnjeno da bi trebalo da postoji samo jedan princip ujedinjenja, jer je država bila organizam koji se sastojao od pojedinačnih porodica kao svojih ćelija (Yoshino, 1992, 2015:55-56).

Kawashima Takeyoshi (1957: 44, prema Yoshino, 1992, 2015:55-56) tvrdi da je ideologija države kao porodice formulisana kombinacijom dviju vrsta familijarstva, naime konfucijanske etike familijarstva ograničene na samuraje u razdoblju Tokugawa i gore spomenute autohtone

porodične institucije koja je prevladavala među običnim ljudima. Samurajski tip bio je orijentisan prvenstveno prema 'normativnoj svijesti', a obični narod prema 'emotivnim reakcijama'.

Ministarstvo obrazovanja 1937. objavilo je *Kokutai no Hongi* (Načela nacionalne politike) i proglasilo da se obrazovanje mora temeljiti na Principima. Sljedeći odlomci iz Načela ukazuju na važnost *dōzoku* tipa srodstva i šintoizma u carskom sistemu. „Naša je zemlja jedna velika porodica, a Carsko domaćinstvo je glavna porodica podanika i jezgro nacionalnog života. Subjekti poštuju Carsko domaćinstvo, glavnu porodicu, s poštovanjem [koje imaju] prema svojim precima; a car voli svoje podanike kao svoje vlastite.“ (Na engleski preveo Gauntlett i sastavio u dvorani 1949:89–90) (Yoshino, 1992, 2015:66). „Neprekinuta linija careva, koja je primila Proročište utemeljitelja nacije, vječno vlada Japanskim carstvom. Ovo je naš vječni i nepromjenjivi nacionalni entitet. Dakle, utemeljeni na ovom velikom načelu, svi ljudi, ujedinjeni kao jedna velika porodica u srcu i pokoravajući se Carskoj volji, doista poboljšavaju prekrasne vrline odanosti i sinovske pobožnosti. Ovo je slava našeg nacionalnog entiteta. Ovaj nacionalni entitet vječna je i nepromjenjiva osnova naše nacije i sjaji blistavo kroz našu istoriju.“ (ibid:59, prema Yoshino, 1992, 2015:67).

Među izvučenim primjerima nalazimo konvencionalnu metaforu, specifičnu referencu za otadžbinu 祖國 (*sokoku*, "predak" + "zemlja"). Ovakve metafore nadalje koegzistiraju s „ne baš racionalnim idejama 'ljubavi prema zemlji', odanosti i samopožrtvovanju koje svoje porijeklo vuku iz religiozne ideje o svetom tlu predaka (domovini, otadžbini) i idejama zajednice etičkih obaveza u kojoj 'građani duguju svojoj patriji ... dobrodušnu ljubav sličnu naklonosti koju osjećaju prema roditeljima i rođacima, ljubav koja se izražava u služenju i brizi“ (Viroli 1995: 20).

Za razliku od zastarjele ideje o državi kao porodici, pojam porodičnog upravljanja postoji i danas. Naučnici i biznis elite često su koristili pojam familjarstva kako bi objasnili jedinstvenost japanske prakse zapošljavanja. U domenu FAMILIJE ovdje nalazimo slične metafore, ali ne u velikom broju – samo 1 primjer kod Shinzo Abe, i 6 primjera kod Yuriko Koike.

PROTIVNIČKA POLITIČKA PARTIJA JE KLAN

Primjer (23)

私を応援すると一族郎党罰するという事でございますけれども、しかしそれを乗り越えて、ここは東京を変えねばならぬ、クリーンでクリアにしなければならない、そんな思いで私を応援しようと駆けつけてくださった。その覚悟と信念には心から感謝を申し上げます。

Pružajući mi podršku, kažnjavamo jedan cijeli klan, jednu porodicu, ali moramo preći preko toga i moramo promijeniti Tokio. Čistih i raščišćenih misli dojurili ste ovamo da me podržite, tako da vam se iskreno zahvaljujem na spremnosti i vjerovanju.

Riječ koja daje konotaciju familijarnih odnosa jeste 一族郎党 (いちぞくろうとう – *ichizokurootō* – nečija porodica i sljedbenici; čitav jedan klan) – osoba s krvnom vezom, njeni sljedbenici i sluge. Takođe se odnosi na sve članove porodice i povezane osobe, te one koji dijele iste interese sa moćnima; krvni srodnik i njegov vazal. Takođe označava i povezane osobe zajedničkim interesima, uglavnom uticajni ljudi.²⁵

Kao što objašnjava *weblio*, online rječnik, postoje dva značenja ove riječi:

- ① krvno vezana porodica i sluge
- ② (figurativno) porodica i službenici

Zanimljivo je da u ovoj metafori ne nalazimo direktan odnos prema porodici kao takvoj, već prema klanu. Na vladajuću se politiku gleda kao na jednu cijelu političku porodicu, povezanu s paterom i njegovim slugama. 一族郎党 s prethodnim metaforama porodice predstavlja verziju metafore *jedinstva* i ovdje se čini da ima negativno značenje, jer jedna strana – prijatelji – kažnjavaju jedan cijeli klan, jednu porodicu, kao svog neprijatelja (blendovanje sa domenom *PRIJATELJSTVA*).

Ovaj primjer, nadalje, predstavlja dihotomni diskurs u kojem se "narod" diskurzivno konstruiše kao velika, nemoćna ali prijateljska grupa koja se suprotstavlja "eliti", zamišljenoj kao moćna grupa, tj. klan.

²⁵ Izvor: <https://dictionary.goo.ne.jp/word/%E4%BD%80%E6%97%8F%E9%83%8E%E5%85%9A/>

Da je ovo verzija metaforičke sheme *jedinstva* i porodice može se potvrditi i izjavama da se porodične metafore u opštoj organizacijskoj literaturi odnose na više klanovsko, paternalističko i holističko gledanje na organizacijsku kulturu, a odnos s njezinim članovima je nazvan organizacijom „tipa Z“ (Ouchi 1980; Ouchi i Jaeger 1978; Schein 2004; prema Michael-Tsabari i Tan, 2013:8). Kao što je dalje objašnjeno, „organizaciju tipa Z karakteriše kultura koja cijeni vrlo duga razdoblja zaposlenja, sporazumno donošenje odluka, kolektivnu odgovornost, implicitnu i neformalnu kontrolu i holističku zabrinutost“ (Ouchi i Jaeger 1978; prema Michael-Tsabari i Tan, 2013:8), kakva je japanska kultura. Oblik "klana" u skladu je s Durkheimovim (1933) značenjem organske asocijacije koja nalikuje rodbinskoj mreži, ali možda ne uključuje krvno srodstvo (Ouchi, 1980:132; prema Michael-Tsabari i Tan, 2013:8).

SUMIRANI PRIMJERI IZ SCHEME FAMILIJE:

Shinzo Abe: Nastavlja da radi sve što može, kako bi narod bio ponosan na svoju zemlju predaka.

Yuriko Koike: Pariz i Novi Južni Vels su pobratimski gradovi Tokija, suparnička politička partija je porodica – pozitivno predstavlanje, suparnička politička partija je klan – negativno predstavlanje.

4.1.4 PERSONIFIKACIJA

Personifikovana Crna Gora

Dešifrovanje metafora iz ovog domena započecemo objašnjenjem koje daje Baron (2005:57), pišući da je nacija apstrakcija koja nema materijalni oblik, ali od uspona nacionalizma biva vizuelno predstavljena, te kao, dakle, „zamišljena zajednica“, često se zamišlja u ljudskom obliku. Dalje ona piše: „Svrhe ove ikonografije su jasne: slike nacije trebale su potvrditi jedinstvo kolektiva i konceptu nacije dati veću neposrednost. (...) Personifikujući naciju, ona se javlja ili kao muška ili kao ženska figura, s tim da potonja preovladava“. Međutim, u ovom smo dijelu izdvojili konceptualne metafore iz diskursa koji se odnosi na državu i njenu moguću implikaciju (nacija) kao OSOBA (*jedinstvo* kao pitanje pripadnosti ograničenoj društvenoj

cjelini, bez potrebe za direktnim odnosima među članovima). ŽIVOT-TIJELO-ZDRAVLJE preslikavaju se do ciljne domene DRŽAVA-DRUŠTVO.

U ovom domenu prolazimo 20 primjera kod Draginje Vuksanović, i 60 primjera kod Mila Đukanovića, i jedan je od najobimnijih domena.

Mapiranje DRŽAVA JE (LJUDSKO) BIĆE možemo smatrati posebnim slučajem otjelotvorenja: apstraktni pojmovi kakva je država, tumače su putem "prevođenja" u koncepte PSIHOLOŠKIH FUNKCIJA, kao i (DJELOVA / ORGANA) TIJELA.

Što se tiče frejma TIJELA, u retorici Mila Đukanovića pronalazimo scenario DRŽAVA JE ORGANSKI DIO, kao i scenarija HENDIKEPA I BOLESTI TIJELA.

Primjer (24)

Jasno nam je, on želi da iz grudi Crne Gore iščupa heroje.

1 Personifikacija je ontološka metafora koja prema Kövecsesu „koristi jednu od najboljih polaznih domena koje imamo – nas same“ (Kövecses, 2002:35). Lakoff i Johnson (1980) smatraju da nam personifikacija omogućava „shvatiti široku raznovrsnost iskustava s neživim entitetima pomoću ljudskih motivacija, karakteristika i aktivnosti“. Personifikacija koja omogućava zamišljanje zemlje, države i nacije kao pojedinca, odnosi se na emocije, jer ljudi imaju tendenciju da razvijaju mnogo jače emocije – bilo pozitivne ili negativne – prema pojedincima, nego prema objektima. Šarić (2015:7) objašnjava da je personifikacija korisno kognitivno sredstvo jer pruža gotovo "direktan emocionalni pristup" inače apstraktnim ili difuznim entitetima. Uz takvu pomoć, sagovornici ili učesnici u diskursu (uključujući primaocem informacija) postaju emocionalnije vezani za državu i upravo ta vezanost pomaže da nacije postanu "stvarne", posebno kada se odluči braniti ili umrijeti za nju (Tomović-Šundić i Gvozdenović, 2020a).

Charteris-Black (2005, 2011:161) takođe tvrdi da u slučaju metafora personifikacije sukob između ideja može postati uvjerljiviji i strastveniji ako se predstavlja kao sukob među ljudima; personifikacija je stoga važna strategija retorike uvjerenja. Kroz konceptualizovanje države kao osobe, osjećaj *jedinstva* se čini vrlo efikasnim u vremenima nacionalnih kriza – što izbornom

razdoblje može predstavljati, budući da ideja nezavisnosti, patriotskih osjećaja i jake nacije ima snažnu emocionalnu rezonancu.

Konkretno u Primjeru (24), naglašava se povreda crnogorskog osjećaja kao osobe, gdje heroji aludiraju na to da su u srcu ili da predstavljaju sami organ koji se nalazi u prsima – i koji se može iščupati.

CRNA GORA JE MJESTO ZA OPLODNJU KAPITALA

Primjer (25)

Crna Gora je mjesto za oplodnju kapitala.

Kroz ovaj primjer možemo dalje raspravljati o onome što Ringmar (2008) iznosi: porodične veze ipak nisu primarno biološke, već društvene. Otac bi trebalo da urese lični interes (kapital) među članove svoje porodice, u njihovu dobrobit i budućnost, a trebalo bi da ih uključi u odluke koje donosi. On je pater, a država je, u našem slučaju, mater, čiji kapital mora biti oploden. Ova metafora uzima žensku anatomiju kao model ekonomije. Paradoks leži u tome da se metaforička kontekstualna rezonancija u osnovi kosi s poređenjem koju čini. Dok metafora pokušava povezati um i tijelo, tj. ekonomiju i matericu, ona takođe indukuje seksualno razdvajanje rada na kojem se temelji crnogorski (da ne kažem balkanski) patrijarhat. To otkriva strukture patrijarhata koji imaju odvojen rad na mušku proizvodnju i žensku reprodukciju.

U tumačenju ove metafore moguće je dalje zaključivanje – domovina je žensko tijelo i kao takva nije u opasnosti da joj strani muškarci ne naštetite. Oplodnja, u ovom slučaju, nije silovanje – koje bi se metaforički preslikalo na invaziju i kršenje nacije, na metaforu nacionalnog ili državnog poniženja.

U metaforičkoj transformaciji materica postaje muško oruđe; materica je samo odraz falusa.

Sljedeći primjer kao da se nadovezuje na **Primjer (21)** iz prethodnog domena.

Primjer (26)

...ali smo svjesni da danas mi još uvijek ne vrijednosti nismo usvojili do onog nivoa koji bi nas zaista učinio organskim dijelom savremene evropske civilizacije. Dakle, taj

sistem vrijednosti se porađa. U tom vakuumu se događaju određena iščašenja koja nam vrlo često daju osnova za neka radikalna nezadovoljstva i za nepovoljne (...) ocjene.

S obzirom na to da ni jezički, ni gramatički nije jasno određeno da li se u ovom primjeru sistem vrijednosti porađa – kao žensko tijelo, ili je Crna Gora ta koja porađa sistem vrijednosti, moraćemo da uzmemo u obzir da će sljedeće tumačenje biti dijelom lična pretpostavka (a na osnovu dosadašnjeg poznavanja metafora u crnogorskom jeziku, kao i u zavisnosti od sveukupnog značenja u kontekstu).

Elem, CRNA GORA PORADA SISTEM VRIJEDNOSTI koji bi je potom učinio ORGANSKIM DIJELOM EVROPE.

orgānskī prid.

DEFINICIJA²⁶

- 1. a.** koji se odnosi na organe; organički **b.** koji je svojstven organizmu; urođen **c.** koji je u bitnoj vezi, prirodno povezan; prirodan
- 2.** koji pripada živom svijetu
- 3. pren.** koji je primjeren strukturi cjeline, koji je neodvojivo srastao s cjelinom

Ono što sigurno možemo da tvrdimo jeste da izvučeni primjer pripada slikovnoj shemi *jedinstva*. Takođe, pripada i domenu PERSONIFIKACIJE – kao dio tijela, ili kao dio živog svijeta.

U drugom dijelu primjera imamo sliku porođaja. U periodu rađanja, javlja se i određeni prostor (ili vremenski interval) koji je označen kao VAKUUM – prazan prostor, praznina, bezvazdušni prostor poroda – bez života, zbog čega može da dođe do određenih iščašenja toga sistema – što dalje vodi do radikalnog nezadovoljstva (porod sa deformitetom dobija nepovoljnu ocjenu).

Ovakva retorika uzima metaforu porođanja prije svega kao čin vrijedne produkcije – sistema vrijednosti kao apstrakcije, kao hipotetičkog konstrukta vjerovanja o tome šta je valjano, poželjno i nepoželjno, subjektivnog karaktera, bez koga gotovo svaka kultura gubi svoj smisao. Metafora uzima žensku anatomiju kao poželjan model, stvarajući biološku analogiju koja u

---

²⁶ Izvor: Hrvatski jezički portal

konačnosti isključuje jedan pol iz vrijednosnog procesa. Prisvajanjem ženske (pro)kreativnosti, u patrijarhalnom društvu suptilno se pomaže u održavanju ograničenosti žena na rađanje.

Kroz određene primjere primjećujemo vjekovima uspostavljene metafore u zapadnoj ali i u istočnoj političkoj istoriji i filozofiji, duboko ukorijenjene i kroz somatske frazeologizme (izrazi poput glava države, organi vlasti, itd.).

Primjer (27)

Mi nismo navikli u crnogorskom tradicionalnom društvu da žena bude ta koja treba da bude na čelu jedne države.

Kroz ovakve primjere „tjelesnih metafora” možemo vidjeti da one takode predstavljaju društvo ne samo kao *jedinstvo*, već i kao hijerarhijski poredak.

Opasnost metafore DRŽAVA JE OSOBA/DIO TIJELA, kao što bilježe Ungerer i Schmid (2006:152, prema Babić, 2018:65) leži u tome što metafora skriva unutrašnju raznolikost zemlje, uloge koje imaju etničke i vjerske grupe, političke stranke i velike korporacije – tj. opravdava tvrdnju da uvijek postoji prevladavajući objedinjujući nacionalni interes koji se često provodi na štetu nemoćnih manjina. ⁴ Postoji, dakle, opasnost da se pod okriljem države ili nacije pogoduje određenima, na uštrb manjina. ⁴ Tome u prilog ide i argumentacija Semino (2008:102, prema Babić, 2018:66) koja konstatuje da je „personifikacija često i metonimijski uslovljena, što znači da pojmovi države ili nacije ne stoje uvijek za veće grupe ljudi, kao što bi to bili svi građani neke zemlje, već stoje umjesto interesnih grupa, koje žele ostvariti određene političke ili lične ciljeve i zaštititi svoje interese.“

Na kraju, Rigmar (2008:59) daje objašnjenje da su, kako se to slikovito predstavlja putem metafore, društveni život i politički sistem, poput različitih dijelova tijela, usko povezani i organski ujedinjeni. „(...) U državi koja se razumijeva kao tijelo, sukobi su sasvim nezamislivi. Društvene grupe i razredi ne mogu međusobno ratovati iz istog razloga iz kojeg se jedna ruka ne može boriti protiv druge ili se srce pobuniti protiv želuca. Umjesto toga, sve grupe zavise jedne o drugima radi ispravnog funkcionisanja cjeline. Dakle, tjelesna metafora ne nudi mjesto politici; razni članovi nemaju o čemu puno raspravljati; volja je samo jedna, a sve odluke donosi glava.“

SUMIRANI PRIMJERI IZ DOMENA PERSONIFIKACIJE:

Draginja Vuksanović: Crna Gora je sveta osoba, ona je zajednički imenitelj konstrukcije „nas“ – ona ima ime i prezime, ona je oslabljena, ali i snažna i uspješna, i može biti srećna, ona opstaje, i biva vječna. Crna Gora umije da pokazuje koliko je vitalna i snažna, ima izazove sa kojima se suočava, i ima karakter. Mudra je i pametna, vjeruje, osjeća i želi – svoje novo lice. Ona ima čast i čelo.

Milo Đukanović: Crna Gora umije da vidi samu sebe, ona postiže, korača i može, ona je marljiva i govori. Ona odlučuje hladne glave – bez straha, mudro, karakterom. Ona ima nepokolebljivu odlučnost, ona snaži svijest o svojoj posebnosti. Ona brani, štiti, pokazuje oštrinu u namjerama, i promišlja. Ona ima imunitet, identitet, ime i prezime. Njoj je potreban oporavak, saniranje posljedica. Ona može umrijeti, ili imati određene fizičke probleme. Ona ima naslijeđeni hendikep, brojne deformitete, metastaze po tkivu, nju žele osakatiti, ili paralisati. Nadalje, u logici metafore, ona mora imati tijelo koje se sastoji od različitih organskih dijelova. Samim tim, ona je biće, ili organski dio evropske zajednice. Ona ima lice, ili može biti obezličena. Ona ima biljege, i nikad nije pala na koljena. Ona je žensko tijelo koje se porađa, uz određenja iščašenja, tijelo koje se oploduje.

Personifikovani Japan

Kad je nacija personifikovana, ona obično usidrava i crnogorski i japanski identitet u patrijarhatu i hijerarhiji. Metafore tijela uključene u domen personifikacije takođe predstavljaju društvo kao hijerarhijski poredak, što možemo vidjeti kroz crnogorski primjer *"Na čelu države je predsjednik"* ili japanski primjer *"Biti vodeća glava"*.

U japanskom diskursu domena PERSONIFIKACIJA pronalazimo 71 primjer u retorici Yuriko Koike, i 41 primjer kod Shinzo Abea. Domen u japanskom jeziku se sastoji takođe od dva frejma – KOGNITIVNE FUNKCIJE i DJELOVI TIJELA (razvoj ljudskog tijela je proces rasta do sazrijevanja, tako da ovaj frejm uključuje i metafore rasta).

Primjer (28)

「源とした日本を磨く」

Uglašati dostojanstveni Japan

Dostojanstvo²⁷ je pravo osobe da bude cijenjena i poštovana, te da se s njom postupa etički. Ono je od značaja u moralu, etici. Može da nosi značenje osjećaja ponosa na sebe; samopoštovanja; ali i visokog ranga ili položaja, stanja koji je vrijedan časti ili poštovanja. To je kvalitet, prikladan za izazivanje pijeteta, uzvišenosti, izvrsnosti.

Chien et al. (2006) u svojoj knjizi pišu o tome da se nacionalno dostojanstvo stiče postizanjem i priznavanjem državnosti, i održava se sve dok su države organizovane kao suverene i ravnopravne. Nacionalno dostojanstvo stoga je temelj prestiža u konkurentnom i, hitno, nejednakom međunarodnom poretku. Oni takođe sugerišu da upućivanje na nacionalno dostojanstvo obično izlazi na vidjelo kada se države nemaju na šta osloniti, osim na svoje dostojanstvo – češće, kada su određeni nacionalni režimi ugroženi.

Primjer 28 koji personifikuje naciju koja ima dostojanstvo, koristi i glagol *glancati* – kada se određena stvar glanca, trljamo je i poliramo dok ne zasija – što se dalje vezuje za davanje *sjaja*, *blistavosti* (vidi poglavlje NACIJA KOJA SJAJA). U takvom sjaju obično možemo da vidimo i svoj odraz. Kada se leksema *sjaj* spoji u sintagmi sa personifikovanim Japanom koji ima dostojanstvo, metaforički proširuje svoje značenje prema domeni "ponosa u odnosu na druge", stvarajući svijest o sopstvenoj moći.

SUMIRANI PRIMJERI IZ DOMENA PERSONIFIKACIJE:

Shinzo Abe: Njegov personifikovani Japan ima ponos, ne odustaje, ima dostojanstvo, djelovi Japana mogu da oživljavaju, pa Japan može ponovo i da se rodi. Država ima znanja da podijeli, ima vitalnost, može da razmišlja, da nema strah, i da ima druge emocije – odustajanja i pesimizma. Japan ima ruke, i oči, a određeni njegovi djelovi imaju vidljive ožiljke.

²⁷ Interesantno, gledajući etimologiju riječi dostojanstvo u japanskom jeziku, izvorno značenje 源 je „svježe; hladno; ledeno“. Toj riječi se dodaje nijansa „okrepljivanja (osvježavanja; osnaživanja)“ i sada 源として dobija i novo značenje „dostojanstvenost“. To je dalje zanimljivo porediti sa engleskim jezikom gdje „cool“ isto znači i hladnoću i izvrsno, elegantno, moderno.

Yuriko Koike: Japan griješi, pun je šarma, odgaja i štiti, dostiže zrelost, ima zdravlje, može da oživi, i može da umre, ima opštine koje imaju jaka osjećanja, ima ljude koji mu daju energiju, koji ga čine srećnijim. Japan ima svoje misli, ima svijest, može da odlučuje, ima Tokio koji želi, koji je iscrpljen i kome treba da se povrati zdravlje. Japan treba da se trudi, i treba da se odmara. Njegova područja i oblasti su arterije i vene, i on može da raste.

4.1.5 DRŽAVA/NACIJA JE HRANA

CRNA GORA JE HRANA

Korthals (2008:6) objašnjava da je hrana fundamentalni aspekt našeg iskustva, ali ne samo zato što je svim ljudskim bićima potrebna hrana da bi preživjela, već i zato što s hranom doživljavamo unutrašnju vezu između tijela i (kulture) prirode, između života (preživljavanje) i smrti (živog bića), između procvata i propadanja (hrana rizikuje da postane užegla, podsjećajući nas na zastrašujuće aspekte našeg tjelesnog postojanja), između moći i nepoštovanja (moćni jedu "bolju" hranu od nemoćnih) i između dobrog osjećaja i tjeskobe (prvi osjećaj blagostanja imali smo dok smo bili dojeni, kao bebe). Zbog ovih raznolikih iskustava, "jesti" i "biti pojeden" ima mnogo različitih metaforičkih značenja.

Pored toga, može se tvrditi da među ljudima jedenje ne znači nužno nasilje ili ubijanje. Hrana je neophodna za višćelijske organizme, ali grabež je potrebna samo mesožderima; drugi se mogu osloniti na organske ostatke (npr. sjemenke, voće i orašaste plodove). Međutim, prevodenjem metafore u ideologiju, u ovom domenu, nalazimo i scenarija gdje je jedenje definitivno paradigma moći i nasilja. Ovakav scenario mapira nacionalizam sa gladnom životinjom, a Crnu Goru kao hranu ili plijen. Jedan od scenarija mapira Crnu Goru sa prinošenjem žrtve nacionalizmu – uvodi se motiv za podsticanje ili ponovno uspostavljanje veze između ljudskog i božanskog tj. demonskog – u ovom slučaju radi ublažavanja neke vrste gnijeva.

U domenu i izvučenim primjerima, pronalazimo samo jedan primjer u diskursu gdje Vuksanović – u okviru RECEPTA ZA JAKU CRNU GORU, i 6 primjera kod predsjednika Đukanovića, koji osim što takođe ima recept za Crnu Goru, on je i brani, kao plijen, od nacionalizma, kao gladne zvijeri, stvarajući sliku opasnosti, te eventualne pripreme za takav

napad. Zona nerazlikovanja između životinje i nacionalizma i države kao plijena, neprestano se stvara u metaforičkom mapiranju živog bića-zajedničkog korijena nacionalizma i države.

NACIONALIZAM JE GLADNA ŽIVOTINJA, CRNA GORA JOJ JE HRANA

Primjer (29)

15

Crna Gora je neka vrsta hrane kojom treba nahraniti gladna nacionalistička usta, koja sve teže podnose gubitke koje su prolazili.

U ovim scenarijima, metafore hrane su isprepletane diskursima o nacionalizmu i kolonijalizmu. Konzumacija hrane upravlja odnosom predatora i plijena. Nacionalizam se predviđa kao divlja životinja ili zvijer koju bi trebalo držati pod kontrolom, obuzdavati je hranom, divlja životinja je i dalje okrutna, s instinktom za ubijanjem. Ako se oslobodi, to može ugroziti živote onih oko nje.

Moglo bi se zaključiti da je savremena država plijen, koja se brani od ideologija koje dovode u pitanje njeno postojanje kao živog bića.

I zvijer i plijen vidljivi su neprijatelji, a ove metafore svakako uključuju emocije nasilja ili potrebe za određenom strategijom nadmudrivanja. Međutim, jasno je da se nacionalizam ne može zastrašiti iskazivanjem agresije ili hrabrosti; ne može se zbuniti inicijativom iznenađenja; ne može se (bez dobre strategije) nadmudriti; njegovi lukavi trikovi ne mogu se osujetiti. Niti može pokazati milosrđe niti, po istom principu, biti nemilosrdan.

Depersonifikacija se najprije koristi za konstruisanje neprijatelja kao opasnog. To implicira konceptualnu metaforu NEPRIJATELJI SU OPASNE ŽIVOTINJE. Jasno je da je ovaj jezik izrazito emotivan i podstiče ekstremno političko djelovanje.

RECEPT ZA CRNU GORU

Primjer (30)

Zato je važno da u odnosu na tu podjelu definišemo i najbolji mogući recept za Crnu Goru. Danas nije recept za Crnu Goru da eventualno jednom uzavrelom nacionalizmu kojega smo uočili uoči izbora i nakon izbora odgovorimo drugim nacionalizmom. Ne.

Tom nacionalizmu moramo odgovoriti još snažnijim naporima na planu evropeizacije Crne Gore.

U crnogorskom diskursu pronašli smo i frejm RECEPT ZA CRNU GORU. Država se konceptualizuje kroz jelo koje se mora pripremiti – prema određenom receptu. Stvara se od materijala izvan sebe, stoga kvalitet materijala utiče na vrijednost proizvoda, a količina materijala utiče na prirodu proizvoda. Za kuvanje određenog jela potrebne su dvije vrste postupaka: moramo aktivno kombinovati sastojke – obavljati pripremu i vrlo često čekati – određenu toplinu ili vrijeme, da hrana bude gotova.

JAPAN JE HRANA

Metaforička upotreba PITE odražava standardni trop za neoliberalnu ekonomsku reformu. To se svakako povećava mapiranjem Japana sa pitom.

JAPAN JE PITA metaforu pronalazimo kroz 3 primjera u diskursu gospođe Yuriko Koike.

Pita je metaforička reprezentacija „nagrade“. Iako u drugim jezicima možemo pronaći idiome koji se vezuju za „parče pite“ – aludirajući na dio novca ili dobiti koju dijele svi koji su uključeni u njihovo stvaranje, u japanskom jeziku pronalazimo „rezanja pite“ (odnosi se na podjelu i dominaciju na postojećim tržištima), „uvećanje pite“ ili „povećanje broja pita“ (stvaranje novih tržišta i mogućnosti, obično inovacijama). JAPAN JE PITA i dalje u momentima rasprave o rastu i raspodjeli dohotka. Međutim, politički naponi usmjeravaju se ne na parče pite, već na ekonomski rast povećanjem pite.

Primjer (31)

改めて申し上げますけれども、やはり、何度も恐縮ですけれども、パイの奪い合い、パイの取り合いではなくて、パイをいかにして大きくするかということが私は一番大きな考え方ではないかなと思っておりますので、私としては、東京都とすれば、組織委員会に財政的な協力もさせていただく。

Ponoviću, i izvinjavam se zbog brojnih ponavljanja, ja smatram da je najveća misao ne kako se otkinuti oko pite ili kako je razdijeliti, već kako je uvećati što više, i zato ja, kao grad Tokio tražim finansijsku pomoć od Organizacionog odbora.

Da preciziramo, pita ima unaprijed definisanu veličinu. Glavno tijelo reže pitu prije nego što je posluži. Japan kao pitu ne treba podijeliti, nego je treba uvećati radi pravednije raspodjele.

Ovakvo tumačenje ekonomije delegitimiše tvrdnje koje su suprotne metafori pita od cijele ekonomije, tj. da se čini da određeni ljudi/sektori imaju više koristi od trenutne veličine pite, nego drugi, te da bi trebalo da ljudi koji još uvijek nisu pod uticajem promjene samo pristanu na reformu i pričekaju dok se zamaš rasta ne ubrza prema njima (Pope, 2017:219).

Primjer (32)

（日本という）一つのパイの中での奪い合いではなく。いかにパイを増やすかが一番大きな論点だ。

Najveći problem je kako povećati broj pita, a ne takmičenje unutar jedne pite (koja se zove Japan).

Drugi scenario je da treba napraviti Japan kao više pita koje se centralno raspoređuju među stanovništvom, od strane kreatora/ke politike.

Bez obzira koliko pita čini Japan, čini se da ovakvi diskursi zanemaruju da se pita reže tek nakon što je pečena, nakon što je već odabrana njezina veličina, a da glavno političko tijelo odlučuje o veličini pite.

Ljudi uzimaju "svoje parče pite", koncentrišući se isključivo na vlastite interese. U osnovi, u ovom metaforičkom prikazu, interes se fokusira na korupciju, prelazeći iz zajednice u pojedinca – ako je zajednica u pitanju, pita se povećava, ili ima više pita – koje se podjednako raspoređuju, ako je pojedinac u pitanju – on uzima za sebe i svoje interese.

Bratu i Kažoka (2018:62) bilježe da individualistička logika korupcije dopušta pojedincu da bira iz javnih fondova na isti način na koji bi odabrao najveći-najbolji komad zajedničke pite. Kad je ovaj oblik odnosa sa svijetom pravilo, korupcija postaje čudovište koje 'jede' društvo, 'proždire javna sredstva' i konzumira demokratske oblike vlasti.

4.1.6 CRNA GORA JE (VRIJEDNI) POSJED

U razrješenju ovog domena, vrijednost posjeda odnosi se na oboje, vrijednost u upotrebi – definiše se kao mjera u kojoj vlasnik posjeduje posjed i zbog toga je ponosan, ali i na ekonomsku vrijednost – zavisno od mogućnosti razmjene.

Ovakve metafore konceptualizuju državu kao (vrijedni) objekt, koji neko posjeduje.

Pridjev *vrijedni* stavljamo između zagrada, jer ovaj domen sačinjava nekoliko okvira – vrijedni imetak može da se vezuje za određene dragocjene predmete – poput bisera, dragulja, blaga. Međutim, odlučujemo da isti pridjev ne koristimo kada je riječ o posjedovanju države jednostavno kao novca.

Ovaj domen sačinjava 8 primjera – od čega 2 primjera izvučena iz diskursa predsjednika Đukanovića (po jedan iz oba frejma – VRIJEDNI POSJED i NOVAC), i 6 primjera gđe Vuksanović.

Ono što je uočljivo među primjerima političarke Vuksanović jeste da se narod, ili ono što je konstruisano kao „naše“, često prikazuje kao pasivni primalac ponosa ili dostojanstva-objekta. „Ovo je naše“, „nama je dato“ – zaslužen je, prije nego osvojeno. Vrijedni objekti metaforički su povezani i sa ponosom, dostojanstvom vrijednog objekta. Recimo, simbol bisera javlja se u više primjera.

Primjer (33)

Crna Gora je biser koji nam je dat da o njemu brinemo i učinimo ga zajedno svi ljepšim.

Biser predstavlja slučajnost prirodnog svijeta, produkt interakcije sitnog zrna pijeska i ostrige. Na taj način ona je metafora bogatstva, puka sreća koja ga proizvodi čini ga vrijednosnim za ljudska bića.

Druga grupa metafora prikazuje i slike pojedinaca koji su spremni dati ili ukrasti, staviti u svoj džep državu, i stoga posjedovati. Slijedom toga, prodaja predmeta, kao i konkretna metafora novca, tj. države koja se stavlja u džep, pretpostavlja stavljanje sebičnih interesa i privatnih programa ispred opšteg dobra, otuda i važnost elementa društvenog osuđivanja ugrađenog u

ovim metaforama. Na kraju, opet se vraćamo na simbolizam ponosa i dostojanstva, gdje jedan od primjera pokazuje da Crna Gora treba da se nosi u srcu, ne u džepu.

Primjer (34)

Jel to patriotizam prema Crnoj Gori, Crna Gora u džepu, jel? E nije, nego Crna Gora u srcu (...). U SDP su ljudi koji Crnu Goru nose u srcu a ne u svom džepu. I za takvu Crnu Goru u srcu borićemo se svi zajedno.

Ovaj primjer prikazuje jednu primarnu metaforu koju je interesantno ovdje pomenuti. Naime, SRCE JE KONTEJNER ZA OSJEĆAJE – pokazuje da se osjećaji – ljudi, predmeti za koje smo emocionalno vezani i koje ne želimo zaboraviti čuvaju u srcu. Na primjer, u *srce ili na srce stavljamo* nešto *što nam je* od velike važnosti, *što ne smijemo zaboraviti ili* što želimo sačuvati od zaborava (Novoselec 2019: 181, u Gvozdenović i Abović, 2021:129). U srcu se nosi nešto prema čemu gajimo saosjećanje, nešto što izaziva koncept sjećanja, prikazan s ciljem da se ne zaboravi. Stvara se nešto što se pretvara da je trajno, a što je zaštićeno od zaborava. Osim toga, kada nas neko ili nešto pokrene – ostaje u srcu; emocionalno se vežemo za to nešto/nekoga, srce postaje posuda u koju spremamo sjećanja koja pokušavamo sačuvati od zaborava (Gvozdenović i Abović, 2021:130).

Jedan scenario u ovom domenu mapira DRŽAVU sa PRČIJOM, i takođe je vrijedan analize.

Primjer (35)

Neka budu sigurni da im to nećemo dozvoliti jer su ovo narodna dobra a ne njihova prčija. Ovo more i ove plaže nijesu njihove već su svih nas.

Prčija je imetak koji udovica donosi u brak (napomena: miraz je ono što mlada donosi u brak). U ovom se regionu prčija obično koristi u uvredljivom kontekstu. Kako mnogi zamjeraju udovici koja se ponovno udala, logično je da će joj zamjeriti što je stupila u novi brak s imetkom koji je možda stekla zahvaljujući bivšem suprugu. Stoga se sve više prčija koristi u metaforičkom smislu. Tako bi ljudi često govorili „nije to tvoja prčija“, za imovinu s kojom svako postupa prema svojoj slobodnoj volji.

Ova je metafora vrlo zanimljiva jer pripada novoj metafori – ne univerzalnoj metafori (konvencionalne metafore koje predstavljaju univerzalno iskustvo), već kulturnoj varijaciji koja je proizašla iz tradicionalne, kulture dimenzije (Tomović-Šundić i Gvozdenović, 2020:60 – 61).

4.1.7 Sjećanje i žrtvovanje

U ovom domenu rasvjetljavaju se metafore i komunikacija koja stvara kolektivni osjećaj vođen sjećanjem, tj. osjećaj pripadnosti određenom kulturom i nacionalnom identitetu. Ono što se ovdje naziva sjećanjem jesu događaji koji su se dogodili u prošlosti društva/kulture, grupe ili pojedinca, koji izazivaju emotivne reakcije. To nazivamo domenom sjećanja jer se društvo, grupa ili pojedinac "sjeća" tih događaja kroz svoje kolektivno nesvjesno (u slučaju društava ili društvenih grupa) – utjelovljeno u jeziku. Kolektivno sjećanje proširuje opseg pojedinačne memorije uključivanjem informacija koje nadilaze vlastito iskustvo svijeta. Metafore usidrene u slikama krvi, tla, predaka, odijevaju se u retoriku kulture i njenih vrijednosti.

De Cillia, Wodak, Reisigl (2008:5) objašnjavaju da u diskurzivnoj konstrukciji prošlosti i politike prošlosti, postoje određene jezičke/retoričke strategije koje preuzimaju posebnu važnost, te nabrajaju samo neke od njih: upotreba posebnih naziva vremena i vremenskih i prostornih elemenata (deixa); imenovanje određenih aktera (i zamaglivanje drugih); česta upotreba pasivnih konstrukcija, upotreba deontičkog ili epistemičkog modaliteta; sklonost apstraktnim nominalizacijama kao metonimija ili drugih retoričkih tropa; banalizirajuće metafore; te korišćenje posebnih glagola i glagolskih klasa kao manifestacija prihvatljivih ili tabuiziranih obrazaca ponašanja. Mnoge od ovih diskurzivnih strategija efektivno se koriste za konstruisanje i katastrofa i priča o uspjehu. Ovo je bitno napomenuti upravo zbog drugog dijela empirijske analize, koji se odnosi na konstrukcije nacionalnih identiteta.

"Jezik politike" nije samo sveukupnost prolaznih i neprestano mijenjajućih mišljenja ili preferencija u odnosu na određeni problem, već zauvijek izražava navike i dinamiku prethodnih razdoblja (Kawata i Papp, 2013:3). "Jezik politike" iz prošlosti djeluje kao sputavanje stila političkog rasuđivanja i načina političke spoznaje ljudi koji žive u sadašnjosti. Prošla značenja i upotrebe i dalje djeluju u pozadini konteksta u kojem se strukturiraju i tumače odnos između pojedinca i političkog sistema (Ibid).

Sjećanje i žrtvovanje Crne Gore

Domen memorije sadrži široku upotrebu konceptualnih metafora, ugrađenih u retoriku kroz složene okvire strukturisane oko raznih scenarija koji zavise od kulturnog razumijevanja i tumačenja društvenog svijeta. Frejmovi u ovom domenu dijele određene atribute koji čine naciju, integrišu određen broj ljudi u prostorno i vremensko *jedinstvo*, integrišući mitove o zajedničkim tradicijama i zajedničkim sudbinama. Tako u diskursu Draginje Vuksanović pronalazimo 10 primjera koji upadaju u frejmove HEROJSTVA (gdje izdvajamo scenarija glorifikacije muškaraca), dok u retorici Mila Đukanovića, pored frejma HEROJSTVA – gdje pronalazimo samo 1 primjer, imamo još i frejmove KRV I TKANJA – sa 7 primjera.

Kroz ovaj domen, Draginja Vuksanović konceptualizuje sadašnjost kao svijetlu stvarnost, otkrivajući metafore koje prikazuju određeni vremenski razmak između sadašnjih i iskustva iz prošlosti – heroji i glorifikacija muškaraca kao onih koji su gradili i borili se za državu je sveprisutna. Političarka svoj politički identitet kroz ovaj domen gradi upravo na naslijeđenim normama i tradiciji.

Što se tiče Đukanovića, on se okreće metaforama sjećanja kroz frejmove tkanja i krvi.

Koliko god suprotna, oba frejma koriste momente morala, sa jedne strane koristeći veličanje nepreživljavanja za stvaranje države kao nasljeđa kroz metafore borbe i krvi, a sa druge strane unapređujući osjećaje grupne kohezije kroz "ženski", miroljubivi zanat tkanja, kao vrstu ideologije majke i domovine.

Frejm HEROJSTVA

Nimmo i Combs (1990:88) objašnjavaju da ako u sadašnjosti nema herojstva i trijumfa, projektujemo njihovu prisutnost u prošlost. Ako se sadašnjost čini pretpostavkom, projektujemo tu anksioznost u prošlost i u budućnost. Oni dalje sugerišu da ono što znamo o prošlosti i što možemo znati o budućnosti proizlazi iz onoga što znamo u sadašnjosti, projektovano u prošlost i budućnost. A ono što znamo u sadašnjosti je samo ponovno predstavljanje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Scenario ŽENE HEROINE

Ovo istraživanje pokazalo je da se kulturološka ideja herojstva povezuje sa muškarcima i muškosti. Upečatljivo obilježje herojstva jesu isključivo muškarci, koji su postigli nacionalno

priznanje. Dominantne ideje i pristupi hrabrosti i žrtvi i dalje promovišu rodne koncepcije koje zanemaruju žensko iskustvo – žene su tradicionalno isključene iz zaštitničke uloge u kojoj dominiraju muškarci (osim često ograničene tradicionalne ženske herojske uloge „brige“). Međutim, jedan od pronađenih primjera se izdvaja – odražavajući žensko iskustvo i praksu hrabrosti i žrtve za naciju.

Primjer (36)

Crnogorsko društvo osim svoje prepoznatljivosti koja počiva na čojstvu i junaštvu od prvih pisanih tragova gradilo je istoriju čiji teret su nosila pleća hrabrih žena. U savremenom crnogorskom društvu pleća hrabrih žena i dalje nose terete modernog porodičnog života. One su i dalje gorde i ponosno gaze kroz život koji ni danas za njih nije bezbrižan i lak.

Iako dirljiv u pokušaju da prenese ideju tereta patrijarhalne istorije koji žene nose u sadašnjosti, metaforički frazeologizam koji ovaj primjer koristi ima zabrinjavajuću tendenciju glorifikovanja ženske patnje, teškoća i tereta. One se predstavljaju kao hrabre „mučenice“ koje ponosno gaze kroz težak život.

U svojim okvirima nanovo vidimo da opseg ženskog herojstva teško nadilazi granice domaćinstva i porodice. Uz to, i pored toga što bi žensko iskustvo trebalo da bude u prvom planu, spominjanje muškog „čojstva i junaštva“ je neizbježno.

U okviru herojstva, svakako da pronalazimo mnogo više metaforička scenarija koja glorifikuju muškarce.

Scenarija GLORIFIKACIJE MUŠKARACA

Odlučili smo posebno izvući ovu grupu scenarija, iako su to metafore koje dobro ulaze i u izvorne domene DRŽAVA JE KUĆA, DRŽAVA JE PORODICA. U ovim scenarijima, ZEMLJA IMA HEROJE, ZEMLJA IMA BORCE, DRŽAVA JE MAJKA SINOVA, ZEMLJA JE VELIKA OTADŽBINA.

Primjer (37)

Samo takvom borbom bićemo dostojni njene bogate i slavne istorije i svih onih heroja i bastadura, koji su svoje živote utkali u biće i trajanje naše jedine domovine.

Ove metafore naciju i nacionalnost vide kao proširenu porodicu koja se temelji na krvnom srodstvu, zajedničkom porijeklu i herojskim precima. Herojstvo, sloboda i nezavisni nacionalni identitet u Crnoj Gori uzdigli su muškarce i muškost, pomažući u stvaranju crnogorskog nacionalnog identiteta, ostavljajući tako žene na marginama, a kada su se pojavile, ohrabrivale su mušku nacionalnu poruku. Herojstvo, čast i hrabrost, sinovi nacije i dalje imaju vrijednost za uspostavljanje kolektivne svijesti, jačajući osjećaj pripadnosti. To dodatno jača međusobnu solidarnost i odanost na individualnom i kolektivnom nivou.

Iako su spomenuti sinovi, junaci i boreci metaforički predstavljani kao graditelji nacionalne kuće, žena je metaforički preslikana u temelje i stubove te gradnje. Iako te metafore označavaju pozitivnu metaforu, čini se da objektivizacija žena i njena reproduktivna uloga ostaju u centralnoj poziciji, čak i kad se čini da to nije namjera govornika, što opet pokazuje da dominantna rodna ideologija u društvu može uticati ili ograničiti kako se opaža ili predstavlja (vlastiti) rod u odnosu na drugi (vidi poglavlje o rodu).

KRV frejm

"Krv" je poznata metafora u Crnoj Gori za "zajedničko nasljeđe" ili "zajedničko porijeklo". Metafore krvi pozivaju se na odlučujući faktor srodstva, mentaliteta, nacionalnog identiteta, kulturne posebnosti. Ideologija je podigla metafore krvi do metafore srodstva, društvene reprodukcije, upoređujući nacionalnost s članstvom u određenoj "krvoj liniji", ali i do izgradnje nacije, primjenjivanje na zajednički projekat stvaranja kulture i izgradnje države.

Primjer (38)

Zato, veličinu crnogorske državne tradicije ne umanjuju istorijski fakti o povremenom gubljenju državne nezavisnosti – naprotiv, ti su nam fakti i dan-danas krvava istorijska opomena o unutrašnjim i spoljnim otporima našem opstanku i o odbrani slobode i časti ovog našeg malobrojnog naroda na ovovremenoj političkoj vjetrometini balkanske raskrsnice.

Izvučeni primjeri, međutim, fokusiraju se na korišćenje brutalne sile za stvaranje ideološkog političkog veličanja nepreživljavanja, isisavajući krv junaka za stvaranje države kao nasljeđa konstrukcije "nas".

TKANJE frejm

Tkanje nam daje društvenu metaforu: govorimo o nečemu što je „isprepleteno“ s drugom stvari ili je „neraskidivo povezano“. Tekstilne metafore izazivaju emocije – pogotovo ako se koristimo nacionalnim zanatima – poput tkanja u Crnoj Gori, a mnogi nagovještavaju ili aludiraju na magiju stvaranja. Kad ispredamo konac ili izradujemo čvrstu tkaninu od pukih vrhova niti, naizgled pravimo nešto ni iz čega. Odgovarajući krajnji proizvod može zaštititi od ekstremne hladnoće, vrućine, sunca, vjetrova ili prekomjerne vlage. Takođe može pružiti zaštitu okolini.

Primjer (39)

Univerzalne vrijednosti čovječanstva, suživot, čovjekoljublje i solidarnost, sadržane u hrišćanskom učenju, utkane su i u temelje moderne crnogorske države.

Bogata tkalačka kreativnost Crne Gore može se pratiti od neolitskih kultura do modernih urbanih područja. Praksa tkanja u Crnoj Gori razvijena je posebno na sjeveru, a predmeti su uglavnom izrađivani od vunjenih niti. Kroz istoriju je ručni rad bio marker ženstvenosti u raznim iteracijama, sredstvo za njegovo ukorjenjivanje i kao način skraćivanja navodne inferiornosti žena, čime je sprečavao da se žene bave muškim političkim težnjama, razmišljanjem, čitanjem i pisanjem. Zajednički rad na izradi tekstila već je dugo važan način unapređenja osjećaja grupne kohezije.

Sjećanje i žrtvovanje Japana

Ove metafore na naciju gledaju iz perspektive kolektivnog sjećanja, kao proizvoda kolektivnih pregovora i razmjene između mnogih sjećanja koja postoje u jednoj naciji.

U domenu sjećanja u okviru japanskog diskursa, pronalazimo 7 primjera u retorici Shinzo Abe, u okvirima GLORIFIKACIJE ŽRTVOVANJA i VELIČANJA PREDAKA, i 1 primjer kod Koike Yuirko, u okviru GLORIFIKACIJE ŽRTVOVANJA.

Primjer (40)

酷暑の、遠い異郷の地であって、飢えや病に苦しみ、祖国の行く末を案じ、
家族の幸せを願いながら、お亡くなりになった方々。こうした尊い犠牲の上

に、現在の平和がある。そのことを改めて噛みしめながら、子どもたちに平和な日本をしっかりと引き継いでいく決意を新たにいたしました。

Ljudi koji su umrli u hladnoj, dalekoj tuđini, pateći od gladi i bolesti, razmišljajući o budućnosti svoje dedovine, želeći sreću svojih porodica. Na vrhu ovih dragocjenih žrtava je današnji mir. Dok to ponovno potvrđujem, obnovio sam svoju čvrstu odlučnost da prenesem mirni Japan djeci.

Okvir predaka blenduje se sa značenjem vrijednog žrtvovanja, mesa članova grupe – moj identitet i mir poklon su krvi i zemlje. Ti članovi se nikada ne pojme kao „žrtve žrtvovanja” direktno ubijene od strane početne nacije – smrt se prihvata kao herojstvo u ime grupe.

Da ovakvi događaji nisu prožeti ideologijom žrtvovanja, sigurno bi se smatrali užasima i moralno neprihvaćenim. Činjenica da su kulturno shvaćeni kao žrtvovanja olakšava stvaranje nacionalnih identiteta i trajnu grupnu koheziju.

Smith i Doniger (1989:216) pišu: „Žrtva ... je paradoksalno djelo koje se može razlikovati od samoubistva [ili] ubistva ... samo kad se izvodi njena ideologija” (vidi domen HRANA u Crnoj Gori).

Kao što su istaknuli Eric Hobsbawm et al. (prema Gerow, 2005:404), jedan od središnjih paradoksa nacionalizma je korišćenje prošlosti za stvaranje modernog entiteta.

Kolektivne impresije nacije sve se više usredsređuju na istorijske procese, istorije koje nacije same proizvode, a koje lociraju bit sadašnjosti u prošlosti (uspostavljajući kontinuitet nacije), istovremeno argumentujući vremenski napredak u kojem sadašnjost – sadašnja nacija – usavršava tu prošlost (Gerow, 2005:401-2).

Primjer (41)

長い歴史の中で、我が国は、幾度となく、大きな困難や過酷な試練に直面しましたが、その度に、先人たちは、勇気と希望をもって立ち上がり、たゆまぬ努力により今日の平和で豊かな国を築き上げ、自由と民主主義を守り、人権を尊重し、法を貴ぶ国柄を育ててきました。国民一人一人のたゆまぬ努力の礎の上に、今日の我が国の発展があります。

Kroz svoju dugu istoriju, naša se zemlja nebrojeno puta suočavala s velikim poteškoćama i teškim iskušenjima, ali su se svaki put naši preci digli na noge puni

hrabrosti i nade, izgrađujući mirnu i prosperitetnu naciju kakva je danas upornim neprestanim naporima, kultivisanjem nacionalnog karaktera koji štiti slobodu i demokratiju, poštuje ljudska prava i podržava vladavinu prava. Napredak u kojem danas uživa naša zemlja leži na temelju neumornih napora svakog građanina.

Ovaj primjer, prije svega, povlači primarnu metaforu DOBRO UPRAVLJANJE JE STVARANJE/IZGRADIVANJE. Nadalje možemo da izvučemo zaključak da PRETHODNA DOSTIGNUĆA DRŽAVE NJEZIN SU TEMELJ, prema tome što je današnji Japan predstavljen kao da počiva na temelju postignuća prethodnika – uz naglašavanje prošlosti i slave mukotrpnih nacionalnih osnivača. Skladno tome, DRŽAVA JE ZGRADA, PRECI SU NJENI GRADITELJI. Naše iskustvo i znanje uključuje informaciju da su temelji najosnovniji dio zgrade (SIGURNOST/POUZDANOST JE ČVRSTOĆA). Ovakva sigurnost sadrži metaforičke slike stabilnosti i održavanja kontejnerskog integriteta države.

Stoga se nameće zaključak: najbitniji dio države je rezultat napora predaka koji su direktno historijski povezani s japanskom prošlošću zemlje. Primjer dalje nastavlja sa naglašavanjem da trenutni uspjesi države počivaju na temeljima mukotrnog rada koje gradi svaki građanin pojedinačno. Primaoci informacije, kao građani koji uživaju u plodovima tog mukotrnog rada, treba da pokažu poštovanje prema „našoj zemlji“, prema državi japanskog porijekla i svim japanskim precima.

Confino (1993:46) objašnjava da „kolektivno sjećanje – kako se društvena grupa, bila to porodica, klasa ili nacija, sjeća prošlosti – nije metafora već društvena stvarnost koja se prenosi i održava svjesnim naporima društvene grupe“. To zasigurno jeste slučaj, ali moć metafore ne bi trebalo da se izostavlja. Ovaj domen cjelokupno pokazuje da se narod ne može sjećati, sjećanje je mentalni čin, potpuno lični. Narod konstantno mora biti napominjan – da se ta sjećanja ne bi zaboravila. Confino (1993:46) takođe piše da smještanjem sjećanja u matricu društvenih, kulturnih i političkih faktora, možemo istražiti kako ono nastaje, razvija se i nestaje: „U posljednja dva vijeka najmoćnija kolektivna tradicija bilo je nacionalno sjećanje. Iako nacionalno sjećanje teži isključivosti, u jednom narodu koegzistira nekoliko sjećanja koja se često međusobno protivrječe i suprotstavljaju: nacionalna/regionalna, katolička/protestantska, službena/radnička klasa ili feministička i slično. Slijedom toga, ono što se pamti često je predmet političke borbe. Pojam kolektivnog sjećanja stoga je izvrsno sredstvo za analiza odnosa između nacionalnog identiteta i drugih identiteta koji postoje u naciji.“

4.1.8 ZAROBLJENE DRŽAVE JAPAN I CRNA GORA

Zarobljena država vezuje se za domene rat i emocija sjećanja. Služba ratovanja ističe poziv na veliku solidarnost i nesumnjivu zajedničku svrhu. U ovim primjerima, rat je ukviren retorikom plemenite svrhe – oslobađanja države. Takva retorika daje smisao poteškoćama s kojima se danas susrećemo, nadahnjuje podvige herojstva i predanosti. Ideja žrtvovanja nije „uzaludna“. Ovakve metafore stvaraju osjećaj nečega za šta se treba boriti, poput porodice, države ili slobode.

Šarić (2019:2) bilježi da je metafora zarobljene države vezana za izgradnju nacije (naročito za aktiviranje svakodnevnog nacionalizma), koja je i sama metafora s arhitekturom kao domenom (zatvor). Ona dalje objašnjava da se izgradnja nacije odnosi na strategije usmjerene na konsolidaciju identiteta unutar država, izgradnju zajedničkog identiteta i osjećaj *jedinstva* u populaciji. Te strategije uključuju proizvodnju i manipulaciju kulturnim i istorijskim simbolima radi stvaranja osjećaja nacionalnosti (Kolsto 2014, prema Šarić, 2019:2). Izgradnja nacije nije samo proces od vrha prema dolje; to je takođe svakodnevna praksa u kojoj obični ljudi učestvuju na lokalnom nivou, pregovarajući o raznim političkim projektima (Poleso 2011, prema Šarić (2019:2). Te se svakodnevne prakse nazivaju i „svakodnevni nacionalizam“ (Fox i Miller-Idriss 2008, prema Šarić, 2019:2).

U ovom radu, pristup nacionalnom identitetu zasniva se na uvjerenju da nacionalno osjećanje nije po prirodi dato niti je urođeno, već je, kao i druga kulturna svojstva čovjeka, uslovljeno istorijski, sa nastankom i razvojem nacije kao kulturne i političke zajednice. Prihvatajući ideju Filipa Putinja i Žozelin Strajf-Fenant (prema Golubović, 2007:565), rad posmatra naciju kao „antropološki okvir identiteta“, što znači da posmatramo pojedine karakteristike kao elemente koji su stvoreni u toku sociokulturne evolucije. Nacija i nacionalno se, dakle, posmatraju kao rezultat istorijskog razvoja naroda, a ne kao proširena porodica, zasnovana na krvnom srodstvu, zajedničkom porijeklu, herojskim precima. Upravo su junaštvo, sloboda i nezavisni nacionalni identitet u Crnoj Gori, a možemo reći i u Japanu, uzdizali muškarce i mužkost, pomažući da se stvori nacionalni identitet, ostavljajući na taj način žene na marginama, a kada su se pojavljivale, podsticale su mušku nacionalnu poruku.

U ovom domenu napravićemo zajednički presjek japanske i crnogorske retorike. U njemu pronalazimo 1 primjer kod Mila Đukanovića, 3 primjera kod Draginje Vuksanović, kao i 2 primjera kod Yuriko Koike.

BAKLJA SLOBODE UPALJENA U CRNOJ GORI – VATRA JE DOBRO

Primjer (42)

Oni su zajedno sa ustanicima širom Crne Gore upalili prvu baklju slobode u porobljenoj Evropi, koja plamti i danas u slobodnoj i nezavisnoj državi Crnoj Gori.

Ideja slobode javlja se kao dio razvoja nacionalne političke kulture. U političkoj kulturi Crne Gore, pojam koji ima ogromno teorijsko i praktično značenje upravo predstavlja sloboda (Šundić, 2016:322). Šundić bilježi da se kategorija slobode kao vrijednost, utemeljena na ontološkom principu pravde, prenosila kao obaveza iz tradicije, dok se njeno uspostavljanje u realnosti uzimalo za svetu dužnost, dok predstava o slobodi, kao svetosti, ima obavezujući karakter, inspirativan za različite generacije: sloboda je cilj, pokretački motiv svakog političkog i vojnog djelovanja, duboko ukorijenjena kao nacionalni ideal (Šundić, 2016:324). Potom se bilježi da se u političkoj kulturi ističe sloboda među svim drugim kategorijama društvenog života, odlučujuća za obrasce ponašanja među članovima zajednice i njihov odnos prema političkoj stvarnosti. Sloboda je temeljna vrijednost, osnov za političko ponašanje, obavezujuća ideacijska projekcija u društvenom kontekstu. Vaspitavani kao slobodni ljudi, Crnogorci uzdižu vrijednost slobode na pijedestal sa koga se prezire smrt, ukoliko je u pitanju odbrana nezavisnosti i stvaranje nacije.

S druge strane, simbolizam *vatre* u crnogorskoj kulturi je dvojak: ona pripada i pozitivnoj kategoriji – VATRA JE DOBRO. Konteksti pokazuju da u metaforama s jedne strane vatra stvara i oživljuje, a s druge uništava.

Na koji način crnogorski jezik koristi vatra u pozitivnom smislu, kao metaforu za slobodu? Očigledno, Crnogorci su gledali na vatru kao na nešto što je dinamično, zavisno od drveta, kao „hrane“ na osnovu kojeg gori. Da bismo upalili vatru, moramo da je „zarobimo“. Kada se vatra otarasi svoga goriva, ona je „oslobođena“, lišena svoje dinamičnosti i zavisnosti – smirena je i nesputana.

Sloboda je vatra, proizvedena bakljom, održavana živom i napunjena gorivom da plamti i danas.

Naredni primjer koji će biti analiziran, izvučen je iz japanskog diskursa, i primjer je kulturološke metafore.

UKOLIKO NEMA OSJEĆAJA ZA OBENTO – ZAJEDNIŠTVO, DRŽAVA DOBIJA OKOVE

Primjer (43)

それを、みんな手弁当で集まってやるぐらいの気持ちでないと、結局、またしがらみが出てしまうということなのではないかなと思っています。

Ako to ne budu svi radili sa osjećanjem da su se okupili sa kutijom za ručak u ruci, mislim da ćemo na kraju opet dobiti okove.

Naime, *obento* (お弁当) je obrok za ponijeti, uobičajen za japansku kuhinju. Tradicionalni *obento* sadrži rižu ili rezanca, ribu ili meso s ukiseljenim i kuvanim povrćem, spakovan u kutiji. Adresirajući *obento* kao delikatni mikrokosmos japanske kulture sa svojim ukusnim zalogajima ideologija (Gvozdenović, 2022:21), ovo jelo upravo predstavlja metaforu japanskog odnosa i harmonije među ljudima.

Obento se objeđuje u zajedništvu, u grupi sa ljudima – kao način objeđivanja indoktrinira ljude na principe japanskog življenja, naročito na kolektivističku kulturu i vrijednost homogenosti (Gvozdenović, 2022:21). *Obento* je postao znak posvećenosti žene kao majke i mogućnost inspirisanja ljudi da na sličan način budu odani kao građanin/građanka, smanjuje njihov osjećaj individualnosti i težnju za sopstvenim interesima – naglašavajući kolektivnost i važnost ispunjavanja očekivanja (Gvozdenović, 2022:21).

Da bismo to bolje shvatili, usmjericemo fokus na ključnu komponentu *bentoa*: pirinač, odnosno *onigiri*, ili *omusubi*, japansku ljepljivu rižu. Ono što Japancima razlikuje *onigiri* ili *omusubi* od ostale hrane jeste to što se *onigiri* priprema rukama (obično majčinim).

Gvozdenović (2022:21) piše da šinto, japanska autohtona religija, potiče iz perioda poljoprivrednog društva koje je pridavalo veliku važnost razvoju života uopšte, i u prirodi. Ovaj koncept zove se *musubi* (vidi više u domenu VEZA), i nosi značenje rođenja, razvoja života i duhovnosti. Gvozdenović (2022:21) dalje navodi japanske riječi koje su izvedenice upravo iz riječi *musubi*: Japanci sina i kćer zovu *musuko* i *musume*, jer smatraju da su rođeni kao posljedica *musubi* između muškarca i žene. *Omusubi*,²⁸ naziv pomenute riže koja obično uzima oblik trougla, takođe vodi porijeklo od ove riječi. *Onigiri* ili *omusubi* je definitivno predstavljen kao hrana koja čvrsto nosi ideološki osjećaj nacionalnog identiteta, ali najvažnije, kao amblem doma (Gvozdenović, 2022:22), i dalje predstavljajući nastavak tradicionalnih ideala i promovisanje neraskidive poznate veze; kroz *obento* se čovjek može upuštati u zajedničku maštu prostora i iskustva (Gvozdenović, 2022:22).

²⁸ Oblik ovog jela proizilazi iz oblika planine, jer su drevni ljudi vjerovali da su i planine božanstva (Gvozdenović, 2022:21)

Primjer (43) *obento* pretvara u moderno političko sredstvo za njegovanje ispravnih stavova i ideologija u građanima, zajednicama i japanskom društvu uopšte. Ideološki, većina Japanaca povezuju *obento* s ideologijom doma i prisutnošću majke, naglašavajući kolektivnost i važnost ispunjavanja očekivanja. Izazivanjem emocija vezanih za *obento*, ovaj primjer može da se tumači tako da ukoliko ne dođe do zajedništva – što jedenje *obentoa* predstavlja, Japan će ponovo pasti u okove.

4.1.9 Veze u Japanu: PRIJATELJSTVO I POVEZIVANJE

Primjer (44)

そして皆様の前で、日本は現在もそしてこれからも友人であり続けることを
お誓いいたします。

*I pred vama se obavezujem da je Japan vaš prijatelj, i sada a i da će u budućnosti i
dalje to biti.*

Zanimljivo je da u dosadašnjem japanskom diskursu nismo mogli pronaći značajniji broj metafora povezanih s porodičnim vezama. Međutim, pronašli smo mapiranja kroz metafore "prijateljstva" (koje smo u crnogorskom diskursu pronašli kroz 6 primjera izvučenih iz govora Mila Đukanovića), a koja se očigledno predlažu kao alternativa, kao ona koja se može prilagoditi raznolikosti, u određenoj mjeri se takođe može odabrati, i zaista može dovesti u pitanje širenje prijateljstva, tendenciju izražavanja solidarnosti i volju za mirom, ali imajući u vidu i neprijatelja kojeg bi prijatelji trebalo da dijele. Zaista više nego što bi to imao model porodične metafore.

Metafore prijateljstva u politici su metafore zajedništva koje predstavljaju ljude s jedinstvenim perspektivama, zajedničkim svrhama, pozitivnim emocijama, homogenošću ljudi (uz izuzeće neprijatelja ili određenih grupa). Više poput tima. Na primjer, u savremenoj japanskoj politici prihvatljive su metafore koje predstavljaju političke agente kao jedinstveni nacionalni tim. Tako je prije izbora za guvernera u Tokiju 2016. godine Yuriko Koike obavijestila da izražava nadu da će svi 'nositi zeleno' podržavajući njezinu stranku.

Davis i Todd (1985:21,22, prema Wierzbicka, 1997:32) raspravljaju o rasprostranjenom videnju prijateljstva kao univerzalne ljudske potrebe, pojma prijatelja kao ljudske univerzalnosti, i zašto prijateljstva nose jaka značenja. Oni daju komentar: „Generalni odgovor pružen u mnogim teorijama jeste da nemati prijatelja znači propustiti nešto vitalno za punopravni ljudski razvoj. Lični odnos prijateljstva stoga se vidi kao pružanje konteksta u kojem se brojne osnovne ljudske potrebe mogu ispuniti“. Wierzbicka (1997:32) tvrdi da su pretpostavke ove vrste etnocentrične. Koncept „prijatelja“ i odnos povezan s njim važni su na primjer u anglo kulturi, ali iluzija je pomisliti da oni moraju imati svoje pandane u svim drugim kulturama i da su nekako u ljudskoj naravi. Ono što Wierzbicka (1997:33) zaključuje jeste da pojam prijatelja ne predstavlja konstantu, ljudsku univerzalnost, te da „prijatelji“ nijesu u svim kulturama prepoznati kao važna društvena ili psihološka kategorija. Zato treba istaći plodan konceptualni pristup prijateljstva u japanskoj kulturi, te uključiti i analizu samih riječi prijatelj i prijateljstvo kao socio-kulturne činjenice.

U Japanu su prijatelji sociolingvistički označeni prema sljedećoj taksonomiji.

同僚 *doryo* se odnosi na „radne kolege istog ranga“, 仲間 *nakama* se odnosi na „društvo, kolege, članove iste grupe“, 飲み仲間 *nominakama* se odnosi na „grupu s kojima piješ“, 仕事仲間 *shigotonakama* na „radna poznanstva“, a 遊び仲間 *asobinakama* na „društvo za zabavu“. Wierzbicka (1997:118) bilježi dvije dodatne riječi koje se koriste isključivo za bliske prijatelje: 友達 *tomodachi* ili „pravi prijatelj“ i 親友 *shinyu* ili „intimni prijatelj i pouzdanik, najbolji prijatelj“. Osoba može imati mnogo *tomodachia*, ali obično samo jednog *shinyua*. Djeca nemaju *shinyu*, jer se ne smatraju dovoljno zrelima da razumiju istinsku bliskost, a nečiji *shinyu* je obično istog pola kao i on/a sam/a. U japanskom jeziku postoji još nekoliko riječi za „prijateljske“ vrste odnosa: 友人 (*yujin*) – prijatelj (formalniji od prijatelja); 盟友 (*meiyuu*) – saveznički prijatelj itd. To može biti dokaz koji se odnosi na japanske obrasce međuljudskih odnosa.

U istraživanju kvaliteta prijateljstva, Enomoto (1999, prema Maeda i Ritchie, 2003:3-4) je pronašao četiri vrste aktivnosti među prijateljima u Japanu (pojačano međusobno razumijevanje, potvrda bliske veze, usredsređenost na zabavu, razvijanje zatvorenih odnosa) i pet vrsta osjećaja prema prijateljima (oslanjanje i sigurnost, tjeskoba, nezavisnost, rivalstvo i sukob).

Ochiai i Satoh (1996, prema Maeda i Ritchie, 2003:3-4) pronašli su šest faktora povezanih s prijateljima: samoobrana, samootkrivanje i jačanje međusobnog razumijevanja, druželjubivost, očuvanje samopouzdanja, osiguravanje grupne skladnosti i prihvaćenost. Japanska je kultura takođe više kolektivistička, stavljajući veći naglasak na članstvo u grupi, a manje na privatni život (Hofstede, 2001, prema Maeda i Ritchie, 2003:4).

Veza između prijateljstva i politike u slučajevima diskursa Shinzo Abea gradi se povlačenjem analogija:

- a) Nacionalna država je osoba
- b) Dvije ili više država koje saraduju su prijatelji
- c) Dvije ili više država imaju bliske, intimne veze

U smislu ontološkog problema, za Keller (2009:61,72, prema Smith, 2018:82) države ne mogu imati prijateljstva jer se prijateljstvo odnosi samo na živote pojedinačnih ljudskih bića. Državi nije moguće pripisati emocije, država nema „potrebu za kovanjem vlastitog identiteta i davanjem mu smisla i strukture, a misao na život bez prijatelja nije joj strana i zastrašujuća“ (Keller, 2009: 60, 65). Što se tiče etičkih problema, za Keller (2009:67-68,70, prema Smith, 2018:82) moralne tvrdnje među zemljama koje se temelje na prijateljstvu su „epifenomen“, a u konačnosti se razgovor o prijateljstvu među zemljama može svesti na „razmatranja prava i interesa stvarnih pojedinaca“. Smith (2018:82) objašnjava da Kellerove razloge za odbacivanje mogućnosti prijateljstva među zemljama ponavljaju kritičari koji su bili skeptični prema pokušajima korišćenja prijateljstva za modelovanje odnosa unutar države i povezivanje prijateljstva s državljanstvom.

Bilo je značajnih djela koja razvijaju mogućnost da države ili budu prijatelji ili pokazuju neki oblik prijateljstva. Na primjer, Felix Berenskoetter (2007, prema Smith, 2018:83) tvrdi da prijateljstvo pomaže državama da formiraju stabilne identitete i ublaže tjeskobu. Gadi Heimann (2012, prema Smith, 2018:83) tvrdio je da je prijateljstvo društvena uloga koja omogućava državama da prepoznaju svoje obaveze. Drugi, poput Simona Koschuta i Andree Oelsner (2014:7, prema Smith, 2018:83), odgovaraju Kelleru direktno ističući da se prijateljstvo metaforički koristi u međudržavnim odnosima „jer podsjeća na međuljudsko prijateljstvo, a ne zato što se to direktno može primijeniti na države“. Digeser (2009b:38, prema Smith, 2018:83) takođe prihvata Kellerov izazov, napominjući da „[Keller] griješi pretpostavljajući da međuljudsko prijateljstvo mora biti jedina igra u gradu“ i da uobičajena upotreba pojma da

države mogu biti prijatelji „ukazuje na mogućnost vrste odnosa koji se razlikuje od prijateljstva između pojedinaca“.

Veza između prijateljstva i politike u diskursima Yuriko Koike gradi se povlačenjem analogije između:

a) nje same i ljudi (u okviru političkih partija, ljudi koji dijele isti politički smjer, itd.)

Jason A Scorza (2004:87,103, prema Smith, 2018:83) tvrdi da bi koncepcija komunikativnih normi prijateljstva mogla pomoći obogaćivanju savremene prakse građanstva i da „ljudi koji razumiju što znači biti dobar prijatelj takođe znaju nešto ... o tome što znači biti dobar građanin“.

U ovom dijelu je važno razumjeti kako političari kategorizuju i konceptualizuju odnose s drugima.

Što se tiče primjera u domenu prijateljstva kod crnogorskog političara Mila Đukanovića, oni se vežu za analogiju:

- a) dvije ili više država koje saraduju su prijatelji
- b) država je osoba.

U Abeovom diskursu pronalazimo 13 primjera, u kojima se pretežno koriste sljedeće riječi: *yuujin* – prijatelj (formalno); *shinmitsuna (yūkō) (shinzen) kankei* – blisko prijateljstvo i srdačni prijateljski odnosi; *te wo tazusaeru* = biti u prijateljskim odnosima s nekim, izgradnja duge za *yuujo* – prijateljstvo. Tu je i 14 primjera koji se odnose na određeni oblik povezivanja.

Što se tiče diskursa prijateljstva Koike, on broji 5 primjera, i ključne riječi: *nakama* – za ljude unutar političke partije; *dooshi* – drugovi saborci, ljudi koji dijele isti politički put; *meiyuu* – Masaru Wakasa, koji je bio na čelu jedne od prefektura, je njen saveznik; 7 samuraja. Uz to pronalazimo i 8 primjera koji se odnose na povezivanje.

Frejm PRIJATELJSTVA

U izdvojenim primjerima prvo smo pronašli mapiranje 盟友 *meiyuu* – „savezničkog prijatelja“²⁹ – s Koikinim savezničkim političkim predstavnikom – Masamom Wakasom i njegovom kandidaturom za izbornu jedinicu broj 10 u Tokiju na izborima za Zastupnički dom. Riječ 盟友 – *meiyuu* predstavlja prijatelja koji je dao čvrsto obećanje. Drugovi koji su se zavjetovali jedni drugima; prijatelj koji je dao zakletvu.

Shvatanje da prijatelji dijele neprijatelja, kako objašnjava Honohan (2008:75-6), „eksplicitno čini proširenje solidarnosti zavisnim ne samo o jasnoj razlici unutar i izvan grupe, već o radikalnoj opoziciji između njih.“

U drugim primjerima nalazimo riječ 仲間 *nakama*. *Nakama* predstavlja osobe koje dijele isto zanimanje ili isti cilj/posao/borbu. Prijateljstvo koje ih veže proizlazi iz zajedničkih ciljeva i vrijednosti, a ne iz uživanja kada jedno drugom prave društvo. *Nakama* se ne moraju nužno voljeti ili ne moraju željeti da se druže. Web stranica o sličnim japanskim riječima objašnjava ovako:

Na primjer, *nakama* (...) više potpada pod značenje "suputnik", "društvo" ili "kolega" (...). Imajući to u vidu, čini se da je uobičajeni odgovor da je *nakama* odnos kada ljudi imaju isti cilj i rade zajedno, no ako se interesi sukobe, onda ovaj odnos može prestati. To je takode javni/slужbeni izraz, dok je *tomodachi* privatni i lični izraz. Na primjer:

不審は仲間を好む 「ふこうはなかまをこのむ」 „Patnja voli društvo (*nakama*)“ odličan je primjer (...), znate da bi ovdje bilo čudno koristiti „prijatelj“ umjesto „društva“ zbog razlika u značenju.³⁰

Primjer (45)

政権を取り戻すため自民党はなりふり構わず社会党と手を組んだ。

Liberalno-demokratska partija udružila se (uhvatila se za ruke) sa Socijalističkom partijom kako bi povratila svoju moć.

²⁹ Ono što je poznato kao „saveznički prijatelj“ su tri muškarca koja se nalaze u priči Saga o tri kraljevstva (kineski istorijski tekst koji iznosi dramatičnu priču o građanskim ratovima (oko 180 – 220. g. n. e.)) – Zhang Fei i Guan Yu, koji su dijelili bratsku vezu s njihovim gospodarom Liu Beijem i pratili ga u većini njegovih ratnih podviga.

³⁰ <https://similarjapanese-words.tumblr.com/>

Ovaj se primjer može svakako uvrstiti i u grupu personifikacija, ali i u grupu prijateljstva. Kao što Arendt (1971/1978:101) daje primjer onoga što je prijateljstvo: „vidljivo je prisutno u amblemu dviju ujedinjenih ruku, a amblem osloboda čitav niz slikovnih prikaza kroz vjerodostojne asocijacije kojima se slike spajaju“.

Ovdje ćemo analizirati jednu kulturološki vezanu metaforu.

Primjer (46)

そして私のあの知事選を最初から応援をしてくださっているいわゆる 7 人の侍のみなさんもここにずらっとお揃いいただいて、今回の選挙戦を最初から最後までサポートしていただくこととなっております。

A takozvanih sedam samuraja, koji od početka podržavaju izbore mog guvernerstva, biće okupljeni ovdje kako bi podržali ovu predizbornu kampanju od početka do kraja.

Ljudi koji su podržavali Koikeinu kampanju su njenih „sedam samuraja“. „Sedam samuraja“ je japanska epska samurajska drama iz 1954. godine u režiji Akire Kurosawe. Priča se događa 1586. Slijedi priču o selu farmera koji unajmljuju sedam rōnina (samuraja bez gospodara) za borbu protiv razbojnika koji će se nakon žetve vratiti kako bi im ukrali usjeve. Tokom zavjere razvijaju odbrambenu strategiju i sedam ronina počinje podučavati farmere kako da odbrane svoje zemlje i porodice za bitku koja se približava. Japan šesnaestog vijeka je zasigurno bio zanimljivo vrijeme, „Porez na zemlju, prisilni rad, rat, suša. ...Bogovi žele da mi poljoprivrednici umremo!“ jadicuju seljani u Kurosavinom filmu. Bilo bi vrlo zanimljivo uporediti Koikinu političku borbu sa završnom scenom filma, s ubijenim banditima, a trojica preživjelih samuraja gledaju seljake kako radosno pjevaju dok sade rižu. „Na kraju smo i ovu bitku izgubili“, kaže jedan od samuraja. „Mislim, pobjeda pripada onim seljacima, a ne nama“. U mapiranju metafora Koike, ona predstavlja seljake, unajmljujući sedam samuraja koji će joj pomoći u njenoj „bici“. Ova metafora, dakle, zaista prikazuje specifični aspekt japanskog sociopolitičkog i socioistorijskog diskursa. Predstavlja savremenu metamorfozu kulturnih tropa koji se odnose na istoriju Japana. Uz to naglašava i istorijske i kulturne veze među Japancima, japansko *jedinstvo* motivisano isključivo čašću i slijepom odanošću, tvrdoglavom borbom do smrti.

KRUG, kao scenario KONTEJNERA I PRIJATELJSTVA

Primjer (47)

さあ皆さん、東京都知事選、これから中盤へとさしかかる。いえいえ、まだ序盤戦でございます。でも、この東京都知事選、私が組織もなく政党もなく、ひとりでがけを飛び降りたつもりがどういうことでしょうか。東京中からお仲間がどんどん、だんだんご参加いただきその輪が広がっている。

Hajde, svi, izbori su za guvernera Tokija, uskoro ćemo ući u srednju fazu, ne, još uvijek je rana faza. Ali šta znači ovaj izbor guvernera Tokija, da nemam nikakvu organizaciju ili političku stranku i da namjeravam sama skočiti s ličice? Krug se širi učestvovanjem sve više prijatelja iz cijelog Tokija.

Krug i dalje predstavlja KONTEJNER kao prostor za zaštitu i sigurnost, čija granica pomaže u podsticanju dijeljenja i povjerljivosti. Krug može da se širi, ali takođe može i da te ostavi na rubu, da ne postoji način da se uđe. Krugovi su izuzimajući, naročito kada se govori o krugu kao scenariju u domenu PRIJATELJSTVA. Ideja o takvom krugu podrazumijeva da je grupa prijatelja zatvorena, i doslovno i figurativno, ili nije otvorena za svakoga. Iako se smatra pozitivnom silom u životu ljudi, često može natjerati ljude da se zapitaju i koju uopšte ulogu imaju unutar kruga, i jesu li uvijek dio grupe.

Frejm POVEZIVANJA

U okviru ovoga frejma političarka Koike koristi metafore veze kako bi spojila Tokio, ostale prefektуре i na kraju čitavu naciju. U njenim primjerima, kao i određenom broju primjera kod Abea pronalazimo ideološki momenat MOĆ JE CENTRALNO MJESTO – kroz te primjere ne vidimo više geografski prostor kao jednak po važnosti. Centar svijeta je najbitniji – tu se Japan i Tokio pokazuju. Centar postaje mjesto kontrole nad sredstvima za dalje, proizvodnju, ekonomiju, itd.

Sa druge strane, političar Abe koristi metafore veze kako bi približio spoljašnju politiku – različite države se povezuju radi stvaranja sigurnosti, povjerenja. Takve veze pretežno koriste epitete – *duboke, snažne, čvrste*, itd.

Goatly (2007:190), objašnjavajući Chiltonovu raspravu o metafori sigurnosti, bilježi da je doslovno značenje sigurnosti dvosmisleno, što dovodi do raznolikosti.

(1) Moglo bi pripadati ideji pričvršćivanja jednog predmeta za drugi, npr. užetom.

Ovo prvo značenje uključuje se u dvije ideološke teme metafora: ODNOS JE BLJZINA/KOHEZJA (koju pronalazimo u diskursu oba japanska političara), zajedno s leksičkim stavkama kao što su povezivanje „čineći ljude da osjećaju da pripadaju zajedno“, vezanje, spajanje, zakačivanje, uplitanje (...); i druga ideološka tema metafore SIGURNOST/POUZDANOST JE ČVRSTOĆA zajedno s leksičkim stavkama poput postojanog, pouzdanog, stalnog, čvrstog, lojalnog, stabilnog, i tako dalje.

(2) Drugo doslovno značenje sigurnosti pripada ideji KONTEJNERA u koji je teško provaliti kao npr. u „kuća je sigurna“.

Ovdje ćemo izvući glagol MUSUBU – *vezati, svezati, povezati, spojiti, ujediniti*, kao ključnu riječ koju nalazimo u domenu VEZE – pronađenu u ukupno 5 primjera.

Kao što smo već spomenuli, koncept *musubi* potiče od riječi „*musu*“ – nastanak, reprodukcija i „*hi*“ (koje se nekad čita i kao „*bi*“) – proizvodnju ili rast pomoću sunca (vidi više u poglavlju ZAROBLJENE DRŽAVE). Ohnuki-Tiemey (2002:31) piše da su u starom Japanu proizvodnja i reprodukcija smatrani ekvivalentima i oboje je konceptualizovano u smislu duše. Izraz *musu* značio je istovremeno zatvaranje duše u čvor i oboje, proizvodnju i reprodukciju. Čin stvaranja čvora (*musubi*) uzicom, grančicom ili komadom trave, kako je opisano u pjesmama *Manyōshū*³¹ i drugoj književnosti toga doba, bio je ritualni čin koji je inkapsulirao dušu u čvor. *Musubi* se sveobuhvatno odnosi na pojmove poput stvaranja energije, reproduktivne moći, jedinstva s ljudima, plodnosti i prosperiteta (Honda, 1985, 2000; u Hara, 2003:11). *Vezati* znači biti rođen. Duša koja je tada bila vezana i rođena počela se zvati „*musuko*“ – sin i „*musume*“ – kći³², i smatralo se da su rođeni kao posljedica *musubi* između muškarca i žene.

³¹ Najstarija sačuvana zbirka japanske poezije, sastavljena iza 759. godine, u Nara periodu.

³² 息子 (むすこ) *musuko* je kanji za „sin“, dok je 娘 (むすめ) *musume* kanji za „ćerka“. Ovdje je interesantno da je kanji 子, tj. „dijete“ iskoristeno u riječi za sina, dok nije prisutno u kanji za ćerku. Nadalje, 心, kanji za „srce“ se također koristi za sina, kao i 母, što znači „sopstvo“. Ćerka koristi radikale 女, tj. „žena“, i 良, kanji za „dobro“ (よい), koji se obično čita i piše kao 心 (こころ). U konačnom, dobijamo za sina značenje riječi „dijete noćijeg seca“, što dalje pokazuje da su u drevnom Japanu sinovi bili više cijenjeni od ćerki (koje su samo „dobre žene“).

Musubi 結び se sastoji od dva dijela, kanji s lijeve strane predstavlja nit, a onaj s desne strane sreću. Stvari su povezane tako da duša iznutra ne može pobjeći, da ne može nestati prije nego što se čvor olabavi³³. Vezati je nešto posebno.

Primjer (48)

かつて敵として熾烈に戦った日本と米国は、和解の力により、強い絆（さずな）で結ばれた同盟国となりました。

Japan i Sjedinjene Države, dvije nacije koje su se nekada žestoko borile jedna protiv druge kao neprijatelji, snagom pomirenja, postali su saveznici povezani čvrstim vezama.

Primjer (48) prikazuje koncept internacionalne sigurnosti kroz metaforičke slike čvrstog vezivanja.

Među strategijama državne sigurnosti jesu naponi na njegovanju internacionalne sigurnosti, te podsticanje saveza sa drugim državama. Na taj način reklo bi se, država proširuje svoju moć, tj. svoju sigurnost u internacionalnom kontekstu. Marks (2011:110) piše da, budući da je koncept odnosa bilo koje vrste inherentno apstraktan (iako koristi koje proizlaze iz tog odnosa mogu biti opipljive), metafore su gotovo neizbježno potrebne kako bi se ti odnosi stavili u kontekst. To smo mogli da vidimo i kroz metafore prijateljstva, međuljudsko područje koje se u određenim primjerima prenijelo na svijet geopolitike.

Istorija riječi „saveznici“ je zanimljiva i daje uvid u njezinu metaforičku upotrebu u praksi i proučavanju međunarodnih odnosa. Marks (2011:111) daje objašnjenje vezano za engleski jezik, što se takođe može povezati i sa našim jezikom: „moderni engleski glagol *ally* (od kojeg je nastala imenica *allies* – saveznici) ima korijen u latinskoj riječi *alligare*, što znači „vezati se za“ (American Heritage Dictionary, 50). Zanimljivo je da je riječ o istom latinskom korijenu iz kojeg je nastala riječ *legura* kao i *liga*, „osloniti se“ i „obavezati se“. Etimologija ovih posljednjih riječi je fascinantna utoliko što se „savez“ često shvata kao „liga“ država u kojoj se države „oslanjaju“ jedna na drugu za međusobnu odbranu i „obavezuju se“ jedna drugoj u vojnoj pomoći u vrijeme napada. To što svaki od ovih pojmova potiče od latinske riječi koja znači „vezati se“ daje uvid u metaforičko značenje ovih pojmova.“

³³ Čvor takođe odražava veze koje su povezane, riječ za brak *kekkon* 結婚 na japanskom sastavljeno je od kanjia *musubi* – „čvor“ s lijeve strane i kanji „odnos“ s desne strane. Dvije duše su povezane.

Ovdje dalje možemo da etimološki objasnimo i ideogramsku strukturu japanske riječi za „saveznike“:

同盟 – savez (prevodi se i kao „unija, liga“), sastoji se od prvog znaka 同 – sa značenjem „istovjetno, saglasje, ravnopravnost“ i drugog znaka 盟 – „savez, zakletva“, što bi se moglo grubo prevesti kao „zakletva na ravnopravnu uniju“.

Ovakve riječi, i u japanskom i u engleskom jeziku, već stotinama godina koriste se za definisanje odnosa među državama, tako da se ovim objašnjenjima daje sugestija da su metaforički korijeni pojmova važni. Marks (2011:110-111) bilježi da se savezi u savremenim međunarodnim odnosima shvataju kao obavezujuće institucije u kojima članovi saveza imaju obavezu međusobnog pružanja odbrane jedna drugoj. Zbog toga se države oslanjaju jedna na drugu u savezu kao obliku međuzavisnosti.

Dalje, zanimljiva je i riječ *kizuna* 絆 – jedno od njenih značenja je zaista „veza“. Međutim, često se zanemaruje drugo značenje riječi, a to je „opterećenja; smetnje, okovi“. Kada razmotrimo potpuniji raspon značenja za *kizuna* 絆, nalazimo da implikacije imaju tendenciju da budu i na negativnoj strani: „veze; okovi; jaram; teret; spona“.

U metaforičkom lancu koji stvara ovaj primjer, ponovo nailazimo na glagol *musubu* 結ぶ. Njegovo značenje već smo spominjali. Koliko je u japanskoj kulturi „vezivanje“ i glagol *musubu* važan, možemo da zaključimo i iz sljedećeg objašnjenja. Kratko ćemo se dotaći japanskog tradicionalnog pakovanja stvari – naročito kada je u pitanju poklon koji treba dati nekome, koji ima dugu tradiciju u japanskom vjerovanju i ritualima, te tehnike *mizuhiki* – oblika dekorativne umjetnosti koja se koristi u Japanu na važnim događajima. Riječ je o ukrasnim uzicama koje se koriste za vezivanje čvora na omotu za poklone i koverta. Ovi čvorovi upravo su *musubi* čvorovi (*musubi-kiri*³⁴; *awaji-musubi*³⁵; – neki su od vrsta tih čvorova). To su čvorovi koje je obično vrlo teško olabaviti, i svaki čvor ima svoje značenje. Ponovo, vezati je nešto posebno, i podstiče sigurnost.

³⁴ *Musubi-kiri* čvor označava želju da se nešto dogodi samo jednom i da se ne ponovi. Često se koristi za prilike za koje pojedinac ne želi da se ponovi, uključujući vjenčanja ili izražavanje sačeloša.

³⁵ Ako povežete čvor s oba kraja, *Awaji-musubi* će i dalje ostati čvrsto vezan. Kao takav, označava želju da se zauvijek ostane s nekim zajedno. I *Awaji-musubi* se može koristiti i na proslavama i na pogrebima, i izražava želju da se nešto više ne ponovi.

4.1.10 JAPAN, NACIJA KOJA SIJA

Sjaj je leksema koja se, prema etimološkom porijeklu, odnosi na nešto što proizvodi svjetlost (sunce, mjesec, zvijezde). *Sijati* se odnosi na sve predmete koji mogu proizvesti ili odbiti svjetlost. U sintagmi sa očima ili licem (važno ako je Japan personifikovan), metaforički proširuje svoje značenje prema domenu „sreće“, „zdravlja“, „zadovoljstva“. Pridjev *sjajno* odražava proširenje njegove semantičke strukture prema domenu „izvrsnosti“, „sjaja“ i „slave“. Osim toga, može označavati atraktivnost ili novost/novitet, nadalje povezanu s novim objektom, ili tehničkom inovacijom. Takođe je moguće reći da „sjaj“ modifikuje „mamac“, što znači da predstavlja iskušenje (za javnost).

U ovom domenu nalazimo 14 primjera kod Shinzo Abea – sa frejmovima NACIJA KOJA SIJA, SVIJETLA BUDUĆNOST, DRŽAVA U KOJOJ ŽENE SIJAJU, i 28 primjera kod Yuriko Koike, sa frejmovima NACIJA KOJA SIJA, SVIJETLA BUDUĆNOST, SVIJETLI JAPAN, DRŽAVA U KOJOJ ŽENE SIJAJU.

Što se tiče Abea, njegova centralna važnost sisanja jeste Japan koji sija u centru svijeta – gradeći diferencijaciju od drugih. Kod Koike je to sisanje naroda/države.

I Abe i Koike koriste lekseme blistanja i sjaja kao metafore socijalne pravde, dostojanstva i demokratije.

Primjer (49)

52

世界の真ん中で輝く国創り

Izgradnja nacije koja svijetli u centru svijeta.

Ovakvi narativi prikazuju sloj japanske konstrukcije identiteta kao razumijevanje položaja Japana u svjetski hijerarhijskim terminima, gdje se Japan gradi diferencijacijom od „Drugih“. U ovim slučajevima „Drugost“ je povezana s razlikovanjem od „manje sjajnih ili manje blistavih, spoljašnjih, Drugih“.

Vizualne metafore u japanskom slučaju često prizivaju simboliku svjetla i boja, i Dower (1986, 210-212, prema Suehiro 1943:1, po citiranju u Suzuki, 2015:89-90) piše da su one korišćene

za jačanje slika nacionalne moći i čistoće. Ovdje se dalje daje jedan bizaran primjer, knjiga pod naslovom *Osnovna istraživanja superiornosti japanskog naroda* koju je 1943. napisao i objavio inače potpuno nepoznat javni službenik u penziji. Elem, cjelokupni ton knjige, po citiranju Suzuki (2015:89,90) dočaravaju uvodne rečenice koje glase: „Japanska zemlja blista zlatnom svjetlošću, i zbog toga je zemlja najizvrsnija na svijetu i njeni ljudi su najizvrsniji ljudi. Japanci su zlatni ljudi. Zašto zlatni? Oni su ljudi koji nisu ni bijelci ni melezi ni crnci, već su posebna rasa koja živi samo u istočnoj Aziji. Međutim, zlatni ljudi istočne Azije nisu svi isti. Među njima su pravi zlatni ljudi (Hon Ojin) i kvazi-zlatni ljudi (Jun Ojin). Japanci su pravi zlatni ljudi, a Kinezi su kvazi zlatni ljudi. Zašto su Japanci pravi zlatni ljudi? To je zato što su oni ljudi koji žive direktno pod sjajnim zlatnim svjetlom Nebeskog (ili Carskog) Puta (Tendo).“

Nadalje, lekseme blistavosti i sjaja korišćene su u vezama sa nacijom, naročito sa ženama – s ciljem da ponovno zasijaju (vidi više u poglavlju o rodu).

OSTVARITI DRUŠTVO GDJE ŽENE SIJAJU

Primjer (50)

53
なんとしても女性が輝く社会を実現するつもりでいます。

Namjeravam ostvariti društvo u kojem žene sijaju.

Metafore sjaja mapirane sa ženom mogle bi biti kulturno povezane s japanskim porijeklom i dobro poznatom pričom u japanskoj mitologiji koja ilustruje važno čulno iskustvo.

Priča kaže da se Amaterasu, boginja Sunca i jedna od kreatorki Japana, jednom uznemirena nestašlucima svog brata, sakrila u pećinu. Kao posljedica toga, svijet je bačen u potpunu tamu. Mnogi pokušaji nisu uspjeli primamiti Amaterasu da izađe, sve dok Ame-no-Uzume, boginja performansa, nije započela divlji ples ispred pećine. Plešući na bačvi ispred vrata, razgoltila je svoje grudi i međunožje, izazivajući bučan smijeh drugih bogova koji je konačno uzbudio znatiželju Amaterasua. U trenutku kad je provirila iz pećine, Ama-no-Tejikarao, bog fizičke snage, istrgnuo je Boginju iz ulaza u pećinu. Ponovo se svijet obradovao obnovljenoj svjetlosti.

Ćulna sklonost preferenci za blistavost podsticala se u Japanu kroz istoriju. Hang Hui (2020:2) piše o tri pojma: „blistava porodica“ – simbolizovala je demokratsku bračnu zajednicu muža i žene 1930-ih, ali postupno, značenje izraza „blistavo“ promijenilo se u poslijeratnom dobu. Metafore svjetla korišćene su da simbolizuju domaću dobrotu i društveni napredak u poslijeratnom dobu. Tokom ove faze Japan uvodi frazu „blistavi život“, koja se koristila za promovisanje konzumerističkog načina života srednje klase počev od 1950-ih. U današnjem Japanu očekivanja na „blistavo“ življenje uglavnom su se preusmjerila s domaćinstva na pojedince. Nedavno se izraz „blistava osoba“ počeo upotrebljavati za označavanje osobe veselog karaktera.

Sjaj, blistavost i svjetlost, materijalni uslov vidljivosti, u snažnoj je metaforičkoj korelaciji s istinom (Bloch, 2008, prema Hang Hui, 2020:4). Svjetlost takođe može stvoriti osjećaj sigurnosti (Ibid). Svjetlosne metafore buđe i ideološke momente strukturisanja dobra i zla u svemu – DOBRO JE SVIJETLO (LOŠE JE MRAČNO).

Analizirajući istorijsko značenje ovog pojma u Japanu, možemo zaključiti da ono može stvoriti i značenje društvene dobrobiti.

STVARANJE BLISTAVOG JAPANA

Primjer (51)

国政に見える化し、不正のない明るい日本をつくれます！

Vizualizujte nacionalnu politiku i stvorite svijetli Japan bez nepravde!

Iz ovog primjera zaključujemo da se svjetlina i sjaj u japanskom diskursu koriste društveno, na kulturološki specifične načine, izmanipulisani kao mentalni fenomeni, što dalje odražava pojmove identiteta i morala. Kroz istoriju, kao i danas, korišćeni su ideološki, kao nacionalni projekat države.

SUMIRANI PRIMJERI IZ DOMENA NACIJA KOJA SIJA:

Shinzo Abe: Njegova retorika najavljuje pravljenje nacije jačom, koja sija u centru svijeta, ili na internacionalnoj bini. On teži inkluzivnom društvu *a la japonaise*, gdje svaka osoba sija. Budućnost ka kojoj se ide, ili za koju se krči put, koja se stvara, je svijetla i ružičasta. To je svijetla budućnost za Japan koji tako postaje miran, pun nade i ponosa. Osim toga, teži se i društvu u kome isključivo žene sijaju.

Yuriko Koike: Kao gradonačelnica Tokija, ona prikazuje cilj reformi kao ostvarivanje novog Tokija koji sija za sve. To je takođe i novi grad u kome svi živahno blistaju. Naročito žene. Ali i svi ostali ljudi, bez obzira na rod, seksualne orijentacije, godine, rasu, invaliditet, itd. To je era u kojoj svako može da predvodi sijanje. Ona pruža strategiju Tokio 2040, podvlačeći cilj da je to novi grad gdje ljudi sijaju, grad koji je siguran i bezbjedan, svjetski lider, prelijep, prijatan... Takođe, ona želi da njeguje idealnu figuru – ako ekonomija raste, narod sija, a onda sija i Tokio, pa samim tim i Japan.

4.1.11 PROZIRNA VLADA JAPANA

Transparentno, bez spominjanja tvrdoće, znači dobru situaciju za naciju, izgradnju povjerenja između politike i naroda. Politički naučnici tvrdili su da je transparentnost ljudsko pravo centralno za funkcionisanje civilnog društva, jer omogućava učestvovanje javnosti i demokratiju (Birkinshaw, 2006; prema Marstine et al. 2013:2). Transparentnost stvara povjerenje.

U okviru govora Yuriko Koike, pronalazimo 9 primjera koji uključuje prozirnost.

Transparentnost svoj metaforički autoritet upravo crpi iz rudimentalnih čulnih iskustava da možemo vidjeti – i da stoga, razumijemo (RAZUMJETI JE VIDJETI).

Konotacija transparentnosti proizlazi upravo iz te njezine kvazi-simboličke prirode; Koikino obećavanje pruža vidljivost i istovremeno bježi od samog pogleda. S jedne strane ona nam nudi odstranjivanje od tajnosti, od prikrivanja, obećava da će vladavina da se pojavi u svojoj svjetlosti (a ne crnilu), da će se ukloniti sve prepreke koje blokiraju tu vidljivost. Prozirnost se obično koristi kao značenje dobrog, zaboravljajući da može izazvati učinak kamuflaže u smislu stapanja sa okolinom. Ono nije samo u jednostavnom posmatranju, delikatnije je. Materijal

postaje trop za komunikaciju otvorenosti. Veza vlade sa narodom doslovno i metaforički nudi vizuelnu i razumijevajuću metaforu za novi odnos koji bi se na tom putu izgradio između njih dvoje. Ova vrsta transparentnosti povezana je s utopijskim osjećajima, s pitanjima socijalne pravde: ona označava poštenje, integritet i rješenje mnogih problema. Prozirno, bez spominjanja tvrdoće, znači dobro, gradi povjerenje. Da bi se vlada otvorila i osvijetlila, ona mora postati prozirna. Metafora onda postaje *prozrenje*. Kao što Lefebvre (1991) kaže: „Iluzija transparentnosti ide ruku pod ruku s pogledom na prostor kao bezazlen, bez zamki ili tajnih mjesta. Sve što je skriveno ili simulirano – pa stoga i opasno – antagonistično je prema transparentnosti (...)“.

Primjer (52)

東京大改革を進めていきたい。そしてブラックボックス化していると何度も申し上げているが、これをクリアにしていきたい。

Zelimo da unaprijedimo velike reforme u Tokiju. I više puta sam izjavila da je to crna kutija, i želim to pojasniti.

Političarka Koike neprestano se prikazuje kao ikonoklast koji se bori s neprozirnošću „crne kutije“ za koju kaže da je dugo prožimala proces donošenja odluka u Tokiju. Ona napada ono što naziva „crnom kutijom“ politike stare škole LDP-a, „crnom kutijom“ – čija je svrha ili učinak jasna korisniku, ali čija su stvarna sredstva djelovanja misterija, prikazujući one na vlasti kao neprijatelje i njenu stranku kao glas reforme, pozivajući na veću transparentnost, na razumijevanje. U njenom diskursu, korupcija je povezana s crnom bojom, što se prikazuje kao fundamentalno negativno stanje stvari koje ostavlja malo prostora za nadu ili promjene. Dubina ove metaforičke domene proizlazi iz činjenice da crna nije boja sama po sebi već nedostatak ili potpuna apsorpcija svjetlosti. Ono što ovdje dodatno nalazimo jesu primarne metafore RAZUMJETI JE VIDJETI i DOBRO JE SVIJETLO.

Konceptualnu metaforu RAZUMJETI JE VIDJETI, Lakoff (prema Hajdarević i Periša, 2015:16) vidi kao vrlo raširenu metaforu čija je baza iskustva lako prepoznatljiva budući da većina našeg znanja dolazi kroz pogled (gledanjem), a u većini slučajeva ako vidimo nešto, tada možemo biti sigurni da je to istina. To se može povezati s **Aristotelom, koji je od svih čula davao prednost čulu vida, jer je smatrao da nam on pruža najviše znanje.**

U ovim primjerima, gospođa Koike koristi gramatički konstrukt koji aludira na buduću želju, plan za budućnost koja je inherentno dobra, buduću 'viziju', za koju se može smatrati da je djelimično motivisana konceptualnom metaforom RAZUMJETI JE VIDJETI. Ako je politički sistem otvoren za pogled, za vid, onda je nedemokratska („crna kutija“), barem metaforički, prognana ili makar tako ide njena retorika. Sistemi i strukture politike, kad se otvore i osvijetle, nužno postaju transparentni (Wainwright, 2011: 50).

4.1.12 METAFORE JAPANSKIH NADA

Chris Marker u svom eksperimentalnom filmu *Sans Soleil* daje jedno interesantno objašnjenje, koje ovdje može takođe da posluži. Naime, on bilježi da „što više gledaš japansku televiziju... to više osjećaš da ona gleda tebe. Čak i televizijske vijesti svjedoče da je magična funkcija oka u središtu svega. Vrijeme je za izbore. Pobjednički kandidati zveckaju praznim okom darume (amajlija za sreću), dok kandidati gubitnici – tužni, ali dostojanstveni – odnose svoju jednooku darumu“. Daruma je mala, crvene boje lutka, okruglog oblika – u vidu glave, i bez udova. Ovaj specifičan oblik simbol je ideje istrajnosti, ona se uvijek vraća u početni položaj zahvaljujući težini na dnu. To je utjelovljenje izraza *nana-korobi yu-oki* (七転び八起き) „pasti sedam puta, ustati osmi“ sa značenjem da se uvijek mora ići dalje uprkos nevolji ili nesreći. Ona takođe ima prazan prostor umjesto očiju – amajlija je koja se koristi za sreću u svemu. Japanski mediji pišu da je daruma u predizborne kampanje uvedena 1930-ih godina. Naime, tradicija nalaže da kada se postavi cilj ili želja, treba nacrtati lijevo oko darumi – koje se smatra podsjetnikom, i podstiče ljude da daju sve od sebe kako bi postigli zadani cilj. Desno nacrtano oko kasnije služi kao znak uspjeha. Isto je i sa kandidatima za izbore – ukoliko pobijede, potrebno je naslikati drugo oko. Ovim metaforičkim predstavljanjem važno je skrenuti pažnju na spomenutu konceptualnu metaforu ZNATI JE VIDJETI, ali i na samo uključivanje ideje nade.

Čini se da nada, baš kao i san³⁶ – objasnio je Charteris-Black (2005, 2011:39) služi kao narativ koji obuhvata geografski prostor i istorijsko vrijeme. To je nada povezana s budućnošću, koja je bolja od sadašnjosti, „ali priroda tih nada zavisi o pojedincu i grupama s kojima se identifikuje“. Nada – može se odnositi na pojedinca, jer se nade proživljavaju pojedinačno, ili, kako Charteris-Black navodi – metaforičnije na društvene nade, kao kad se ljudi ujedine kako

³⁶ U japanskom jeziku riječ 夢【ゆめ】(yume) znači „san“, ali može da se prevede i kao „nada“

bi razumjeli i ostvarili zajedničku društvenu svrhu. I premda je nada povezana s budućim akcijama, ona zapravo podrazumijeva radnju ili iskustvo u sadašnjosti (Charteris-Black, 2011:40).

Metafore nade u izvučenim primjerima su tada povezane s perspektivom geografskog prostora – koji uključuje istorijsko i sadašnje vrijeme s jedne i tijelo s druge strane. Ljudi moraju postati arhitekte kako bi izgradili makroskalu svoje budućnosti – bolje od svoje prošlosti, i sadašnjosti, drugačijeg životnog i radnog okruženja, i naučili premostiti je s mikroskalom tijela. Metafore nade daju nam ideološke misli da je to idealna, možda čak i utopijska budućnost koja udovoljava ličnim željama.

Prije svega, valja spomenuti naziv konzervativne političke stranke – *Kibō no Tō* (希望の党, *Stranka nade*), koju je gđa Koike osnovala neposredno pred raspisivanje opštih izbora 2017. godine u Japanu³⁷. Čini se da je ovo kombinacija konceptualne metafore i konceptualne metonimije. Stranka koja želi da postane vođa nacije uzima se da predstavlja tu naciju i njihove nade, jer će na kraju imati konačnu sposobnost donošenja odluka.

Iz nade zapravo mogu nastati sve druge emocije. Nada stvara mogućnosti. Ugrađuje u nas osjećaj očekivanja. Nada je način uklanjanja neugodnih emocija. Ona osnažuje. Daje nam samopouzdanje da ako pokušamo skočiti s litice, možemo uspjeti (vidi Primjer 60).

Zašto je važno da građani imaju ili usvajaju određene nade? Najočiglednije je da je nada možda instrumentalno vrijedna, može igrati važnu motivacijsku ulogu, omogućujući građanima da zadrže svoju odlučnost u ostvarivanju političkih ciljeva. To se može smatrati posebnim primjerom sposobnosti nade da održi našu odlučnost da nastavimo dalje, posebno u nepovoljnim okolnostima, ideja koja je poznata i iz istorijskih postupaka (Blöser et al. 2020:4).

U bilješkama eseja „Paranoid Reading and Repetitive Reading, or You're so Paranoid, You Probably Think This Essay is About You“ (Sedgwick, 2003), Timothy Gould spaja osjećaj nade i osjećaj tjeskobe, kako bi interpretirao pjesmu Emily Dickinson: „Hope is the thing with feathers -/ That perches in the soul“³⁸. On sugerise na to da su simptomi laskave nade pomalo

³⁷ Kibō no Tō se spojio s Demokratskom strankom i formirao Demokratsku stranku za narod 7. maja 2018. godine. Međutim, neki desni populistički članovi odlučili su osnovati novu stranku s istim imenom.

³⁸ „Nada je stvar sa perjem, što sjedi u duši“

slični simptomima posttraumatskog stresnog poremećaja, s tom razlikom što očigledno odsutan uzrok poremećaja leži u budućnosti, a ne u prošlosti.³⁹

Različite definicije nade (npr. Bovens 1999; Howell i Larsen 2015: 19–20; Lazarus 1999: 653, u Šarić, 2020:1) identifikuju njene ključne karakteristike: uvjerenje, želju i zamišljanje vrijednog, ali neizvjesnog ishoda. Kao što Spinoza daje primjer:

„Nada nije ništa drugo nego nestabilna radost koja proizlazi iz slike budućnosti ili prošlosti o čijem pitanju sumnjamo. Strah je, s druge strane, nestabilna tuga koja proizlazi iz slike sumnjive stvari. Ako se sumnja ukloni iz ovih afekata, tada nada i strah postaju povjerenje i očaj, to jest radost ili tuga, koji proizlaze iz slike stvari kojoj smo se nadali ili koje smo se bojali“ (2001:113).

Politika japanskih političara promovira nadu kao svoju centralnu poruku i politički argument, nadalje diskurzivno gradeći unutar-grupe konstrukciju „nas“, ujedinjene ljude na temelju nade i van-grupe konstrukciju „njih“.

U domenu retorike Yuriko Koike, pronađeno je mapiranje: NADA U BUDUĆNOST.

Primjer (53)

希望の党。なにを目指しているかと言うと、この日本なんでもあります。なんでも売っています。この東口でも西口でも街角でも物はいっぱい溢れている。しかし1つ足りないものがあると思います。それは将来への希望であります。将来への希望があつてこそ今日より明日、明日よりあさつてのほうがみんなきっといいとそういうふうに思える。そんな希望をご提供するのが政治であり、その希望を夢を叶えるのが私たち政治の役割だと心得ておりますが、みなさんいかがでしょうか？

Što se tiče Stranke nade, ono čemu težimo je Japan. Japan sve prodaje. Ima puno stvari na ovom istočnom izlazu, zapadnom izlazu i na uličnom čašku. Ali mislim da jedna stvar nedostaje. To je nada za budućnost. Čini se da bi svima trebalo biti bolje sutra nego danas, a sutra nego sutra zbog nade u budućnost. Znamo da je politika ta koja daje takvu nadu i da je uloga politike da tu nadu ostvari. Šta mislite?

³⁹U ovim stihovima nada je metaforički predstavljena kao ptica (kao jedina stvar s pejem), koja sjedi u duši. Iako je duša apstraktan prostor i možemo je zamisliti kao vrlo prostranu, ptica tamo sjedi – i ne leti, što nam daje osjećaj da je uhvaćena u svojevrsni kavez i da nije slobodna.

Ovakvo mapiranje sadašnjosti i budućnosti kroz nadu, smanjuje distancu između još uvijek nerealizovanih perspektiva i sadašnjosti. U ovom mapiranju izvorni domen predstavljan je nekom vrstom navigacije.

Ono što je interesantno za ovakvo mapiranje jeste da ono što je u budućnosti nije sama nada, već njeno potpuno ispunjenje (Nabeshima, 2011:253). Nada je koncipirana kao linija koja povezuje sadašnjost i budućnost (Ibid). Nabeshima dalje objašnjava da ovakva slika postavlja „želju da se stigne“, da se uspostavi sistem „kretanja“ – prema budućnosti koja je bolja od sadašnjosti.

U određenom broju pronađenih primjera bitnu ulogu ima glagol koji se pojavljuje zajedno sa imenicom *nada*, koja bi se onda prevela u instrumentalnom padežu – npr. „puniti nadom“ – gdje dobijamo sliku JAPAN JE KONTEJNER, NADA JE NJEGOVA SUPSTANCA, ili LJUDI SU KONTEJNER, NADA JE TEČNOST KOJOM SE TREBAJU NAPUNITI (pored metafore JAPAN JE KONTEJNER U KOJI SIPAMO NADU – vidi više u domenu KONTEJNER).

Primjer (54)

そして子供たちがもっと希望溢れる、例えばこれからの日本のビルゲイツを育てるようなプログラミング教育もやっています。

I nastavićemo dalje nuditi edukaciju iz programiranja koja će djecu puniti nadom i koja će njegovati buduće japanske Bill Gatesove.

Glagol 溢れる koji znači „prelirati se, preplaviti, poplaviti“, gradi metaforu NADA JE TEČNOST – te u ovom primjeru, količina tečnosti predstavlja količinu uspjeha. Osim toga, metafora se blenduje sa TIJELOM KAO KONTEJNEROM i definiše „unutrašnje i spoljne“ perspektive, koja je primjenjiva u ovom slučaju imajući na umu da se tijelo djece puni nadom kao tečnošću.

Abeovo mapiranje nade jeste kroz metafore: NADA JE SVJETLOST, NADA JE VATRA.

Primjer (55)

今を生きる私たちもまた、直面する諸課題に真正面から立ち向かい、未来に不安を感じている。私たちの子や孫、未来を生きる世代に「希望の光」を与えなければならない。未来への責任を果たさなければなりません。

Mi koji živimo danas moramo se jasno suočiti s brojnim problemima s kojima se suočavamo i prenijeti „svjetlo nade“ našoj djeci i unucima, koji osjećaju nelagodu zbog budućnosti, kao i budućim generacijama. Moramo ispuniti naše odgovornosti prema budućnosti.

Pojam nada u ovom primjeru oslanja se na evaluativno bogat prikaz topline kao pozitivne i dobre. Nabeshima (2011:254) piše da je nada vrsta svijetle emocije, slične sreći, i čini nas „ispunjenim“ kada razmišljamo o dobrom stanju budućnosti. Ona naglašava svjetlost kao izvor zaštite, sigurnosti, imanja kontrole (Pogledaj više o sjaju i svjetlosti u poglavlju NACIJA KOJA SIJA).

Primjer (56)

日本だけでなく、世界中を未曾有の不安と恐怖が覆う中で、日本は持ち前のイノベーションの力で、希望の灯（ひ）をともす存在でありたいと願っています。

Usred neviđene nelagode i straha koji pokrivaju ne samo Japan nego i cijeli svijet, nadam se da će Japan zapaliti plamen nade svojom snagom inovacije.

Budući da vatra emituje svjetlost, Nabeshima (2011:256) insistira da je metafora NADA JE VATRA, VATRA JE DOBRO metonomijski izvedena iz metafore NADA JE SVJETLOST. To po njemu dalje sugerše da nije nada to što gori, već ljudske emocije i osjećaji, što se možda i primjećuje u izrazu 灯をともす – sa značenjem „upaliti plamen svijeće“, ali i „upaliti svjetlo lampe“.

4.1.13 CVJETANJE JAPANA

Japanska politička praksa kroz nekoliko domena prikazuje naizgled verbalnu ljepotu i duboku istoriju, zadržavajući moć izražavanja kulturnih ideala i ciljeva države upotrebom metafora prirode i čovjeka. Emocionalni odnosi između prirode i nacije (kao u domenu CVIJEĆE) dio su konstrukcije *jedinstva*, u kojoj se pretpostavlja istost.

U domenu CVIJEĆA pronalazimo 5 primjera kod Yuriko Koike, i 7 primjera kod Shinzo Abea. U ovom domenu imamo više scenarija, koji se manifestuju pretežno kroz faze biljnog rasta: sjeme i cvjetanje.

Političarka Koike se ovim metaforama pretežno koristi da iskaže PROMJENE – kroz scenarija sijanja sjemena i rasta cvijeća, dok se kod političara Abea ove metafore koriste za USPJEH – kroz prikaze cvjetova u punom cvatu. Kroz dva primjera takođe vidimo da internacionalni odnosi takođe mogu biti mapirani kroz cvijeće u punom cvatu:

SIJANJE SJEMENA JE PROMJENA – RAST BILJKE JE APSTRAKTNI RAZVOJ NACIJE; CVJETOVI SU USPJESI

Primjer (57)

こういう政権交代時でないといけないことというのは山ほどあるわけで、それに対してまして、過去の見直しと改革の頭出しをすることと、それから将来への種まきでございます。

Ima mnogo (doslovno: brdo) stvari koje se mogu tek u vrijeme ovakve smjene vlasti, a s druge strane, moramo da pogledamo u budućnost i smislino kako da je reformišemo, a zatim slijedi sijanje sjemena za budućnost.

Ono što znamo o sjemenu je da ne počinje rasti odmah nakon što je posijan, već prolazi period mirovanja. To se razdoblje nastavlja sve dok ne postoje povoljni okolni uslovi za rast biljaka (odgovarajuća temperatura tla, kiseonik, voda i tako dalje). Ovo znanje o sjemenu koristimo kada govorimo o političkim akcijama.

Sjeme je malo, naizgled beživotno, a opet sposobno generisati novi rast i promjene. Iako je sadnja sjemena neophodna za rast, samo sadnja ne osigurava rast. Stvarni rast zahtijeva vrijeme

i zavisi od interakcije mnogih faktora. Na primjer, prilikom odabira sjemena za sadnju morate znati vrstu usjeva koji želite i je li ono prikladno za vaše polje. Takođe biste razmislili o ispravnoj dubini za sadnju – previše plitko neće dopustiti da se sjeme pravilno ukorijeni, preduboko – možda neće niknuti. Možete dodatno razmotriti starost sjemena, koliko treba posaditi zajedno kako bi se osiguralo da će nešto niknuti, koliko će vode sjemenu trebati, hoće li vrijeme biti prehladno ili prevruće i koliko je rana ili kasna sezona. Neke uslove kontrolirate, neke ne.

Pa, okrećući se japanskoj politici, kakvu žetvu oni žele? Ako žele kohezivniju zemlju, sposobnost rješavanja problema, bolju odgovornost za izabrane službenike i politike koje stavljaju „građane u centar“, tada treba kroz svoj građanski diskurs zasadi drugačije sjeme od sjemena frakcionalizma, mržnje i straha od drugih. Trebalo bi razgovarati o tome šta okuplja, kako promovirati „opšte dobro“ i nade za budućnost.

U sljedećoj grupi metaforičkih izraza, cvjetanje biljke predstavlja najbolju fazu razvoja. I ova faza korelira sa političkim učinkom – dostizanje najboljeg cilja.

Ova je metafora povezana s naklonošću jer je cvijet nešto što je lijepo. Uz to, japanski cvijet nosi i dalju, ideološku konotaciju. Ovakvi primjeri pokazuju da ideologije nisu samo kognitivne, već zavise prevashodno od emocionalnog odgovora.

Occhi (2009:4) bilježi da se cvijeće u savremenom Japanu naširoko koristi kao simbol dobrote, što posebno ukazuje na uspjeh.

Plodovi, nacionalno voće, znači korisne posljedice političkih aktivnosti.

Primjer (58)

狙いがありますけども、知事就任いたしましたしてから、東京大改革を押し進めてきたところがございます。今後は、これまで蒔いてきたさまざまな施策の種を育ててきた、そして、それをだんだんと花開かせていく段階に移行するわけがございます。その意味で、私を補佐するトップマネジメント体制についても刷新をしていきたいと考えております。

To mi je cilj i, od kada sam postavljena za gradonačelnika Tokija, promoviram Veliku reformu Tokija. Sada ćemo preći fazu kada će iz odgajanih sjemena raznih mjera posijanih do sada sve više da izbijaju cvjetovi. U tom smislu, želim potpuno da reformišem sistem najvišeg menadžmenta koji meni pomaže.

Cvjetanje je evolucijski simbol nacije Japana stotinama godina. Značenje cvjetova u Japanu seže duboko, čineći određeno cvijeće kulturnom ikonom, nacionalnim simbolom. Sezona cvjetanja je moćna, slavna i uzvišena, ali kratkotrajna – vizualni podsjetnik da su i naši životi prolazni. Simbol cvijeta također je poštovan kao simbol ponovnog rađanja, obnove i optimizma, razmnožavanja. Sezona cvjetanja koja se podudara s početkom japanske kalendarske godine, donosi i nadu i nove snove za budućnost.

Niko nije personifikovao ovu metaforu više od samuraja – ratnika feudalnog Japana koji su živjeli po *bushido* („put ratnika“) – strogom moralnom kodeksu poštovanja, časti i discipline, koji ilustruje plemeniti karakter „japanske duše“ – ljudi koji se ne boje smrti.

Ohnuki-Tierney (u knjizi *Kamikaze, Cherry Blossoms and Nationalisms*) piše, da se iznad svih ostalih cvjetova drže cvjetovi trešnje ili sakure, korišćeni kao simboli za sve, od predviđanja uspješnih berbi riže do davanja kamikazama, pilotima u Drugom svjetskom ratu, hrabrosti za jednosmjerne misije – oni su ukrašavali svoje ratne avione cvjetnim slikama prije nego što su kretali u samoubilačke misije kako bi „umrli poput lijepih padajućih latica trešnje za cara“, promovisući imperijalni nacionalizam.

Možda danas više ne obuhvata samouništavajuću svrhu, ali procvjetalo cvijeće zaista predstavlja političko i nacionalno savezništvo.

S obzirom na to da se ni o jednom drugom cvijetu nije raspravljalo na sličan način, prikazivalo na slikama, opisivalo u pjesmama i romantizovalo kao o trešnjim cvjetovima, toliko da je sama riječ *hana* (cvijet) označila cvjetove trešnje, ovdje ćemo to i uzeti u obzir.

Afinitet ovog cvijeta i Japanaca pojavljuje se u pjesmi *kokugaku* pisca Motoori Norinaga iz 1790. godine, koja izjednačava japanski duh (*yamato-gokoro*) s mirisom cvijeta divlje trešnje (*yama-zakura*) u rano jutro.

Ohnuki-Tierney piše da je Meijijeva vlada⁴⁰, namjeravajući pretvoriti Japance u poslušnu i samopožrtvovanu naciju, iskorišćavala i manipulirala estetskim osjećajima ljudi. Promijenila je značenje cvjetova trešnje iz benignog simbola kulturnog samo-identiteta u zloćudni simbol nacionalizma i agresije. Transformacija je započela 1870-ih, kada je vlada zasadila drveće

---

⁴⁰ Meiji period je period japanske istorije koji je trajao od septembra 1868. do jula 1912. godine. Tokom njega, japansko društvo prelazi sa feudalnog sistema vrijednosti na moderniji vid vođenja državom, osnivanjem japanskog carstva.

trešnje na tlu svetišta Yasukuni u Tokiju, gdje su ugrađene duše poginulih vojnika. Kao rezultat, cvjetovi trešnje predstavljali su hrabre vojnike i njihovo ponovno rođenje kao cvijeće u svetištu Yasukuni, a vojska je ovu ideju usvojila s oduševljenjem. Službena istorija svetišta, objavljena sredinom 1930-ih, na naslovnici je imala ukrase cvijeta trešnje.

Knjiga Ohnaki-Tierney se zadržava na regrutovanim studentima kao pilotima kamikazama u Drugom svjetskom ratu, koji su činili više od osamdeset posto mornaričkih pilota kamikaza i oko polovine vojnih pilota kamikaza, prikazivajući ih kao mlade idealiste sa najboljih univerziteta, pod uticajima romantizma i marksizma, daleko od zapadnjačke slike krvožednih i fanatičnih ratnika. Kao mladi idealisti, žrtvovali su se za ono što su vjerovali da je plemeniti uzrok spašavanja Japana od uništenja. Nisu umrli ni za cara ni za boga. Njihovo vjerovanje u ponovno rođenje kao cvijeće u svetištu Yasukuni prije je bilo romantični san nego vjersko uvjerenje. Kad su 1944. godine formirane, eskadrole kamikaza dobile su imena povezana s cvjetovima trešnje, poput *Hatsu-zakura tai* (Prvi cherry blossom rod) ili *Waka-zakura tai* (mladi Cherry Blossom rod). Avioni „posebnog napada“ nosili su amblem latica trešnje, a samoubilačke jedrilice zvale su se *oka* (cvijet trešnje u cvatu). Kako su se mnoge avionske akcije dogodile u proljeće 1945. godine, bilo je pilota koji su u uniformama nosili cvijet trešnje (jedan od njih pojavljuje se na naslovnici knjige). Oni su sebe doživljavali kao cvijeće razbacano za odbranu Japana. Tako su vojne vlasti iskoristile uticaj cvjetova trešnje na japansku psihu kako bi uvjerile skeptične studente da se žrtvuju za državu.

I u pronađenim primjercima u ovom istraživanju, kulturnom nacionalizmu – kao što je prihvatanje opšteprihvaćene estetike cvjetova trešnje, pridodaje se politička dimenzija.

ADMINISTRACIJA U JAPANU JE CVIJEĆE KOJE TREBA DA CVJETA KAO ŠLJIVA

Primjer (59)

新たに国家公務員としての一步を踏み出した諸君に対し次の令和の時代を創るのは自分たちであるとの気概を持って、それぞれの仕事に邁進してほしいと訓示しました。厳しい寒さの後に春の訪れを告げ見事に咲き誇る梅の花のように行政という分野において、それぞれの花を大きく咲かせてほしいと思います。

Savjetovala sam onima koji su preuzeli novi korak kao nacionalni državni službenici da nastave obavljati svoje poslove s duhom da će stvoriti sljedeću eru Retwe. Volio bih da svaki cvijet cvjeta na administrativnom polju, poput cvjetova šljive koji lijepo cvjetaju, najavljujući dolazak proljeća nakon jake hladnoće.

Najpoznatiji japanski cvijet možda je cvijet trešnje, ali cvijet šljive jednako je poseban. Odavno voljeni u Japanu, cvjetovi šljive imaju veliku istorijsku i mješavinu kulturnih vrijednosti. Kao što cvijet trešnje na japanskom ima jedinstveno ime – *sakura* – tako ima i cvijet šljive: *baika*.

Karakteristika šljive jeste da je otporna na hladnoću, cvjeta i po ledu i po snijegu.

Kako cvjetaju dugo, u zimskom solsticiju, cvjetovi šljive doživljavaju i zimu i proljeće. Stabla šljive poznata su i po imenu svog voća, *ume*. *Ume* su nešto između šljive i marelice, koštunjavo voće koje je veoma adstringentno i nejestivo dok je sirovo. Kad se ukisele, voćke se pretvaraju u *umeboshi*, klasični sastojak tradicionalne japanske kuhinje. Suprotno tome, drveće *sakure* gotovo je u potpunosti ukrasno i njihovo voće nije pogodno za kuvanje. Budući da cvjetaju ranije od ostalih biljaka, cvjetovi šljive predstavljaju simbol prolaska zime i promjenu godišnjeg doba. Kao takvi, postali su poznati kao vjesnici proljeća. Obično se pojavljuju u februaru, cvjetovi šljive oživljavaju čak i dok su prekriveni mrazom. Povezani su s dobrim zdravljem, snažnom izdržljivošću i prevladavanjem nedaća zime. Uz to, kako proljeće pozdravlja poljoprivrednu sezonu, cvjetovi šljive simbolizuju prosperitet. Takođe su povezani sa usjevima, žetvom i dobrom srećom. Ranije se vjerovalo i da drveće *ume* služi dijelom za tjeranje zlih duhova, koji dolaze sa sjeveroistoka, pa su šljivina drveta danas popularno vrtno drvo, u sjeveroistočnim uglovima mnogih hramova i imanja.

Važno je napomenuti i da se u Japanu, ali i u istočnoj Aziji, cvijeće ne smatra krhkim i slabim, već plemenitim, moćnim.

U gorepomenutom primjeru (59), nalazimo i konceptualno metaforu cvijeća – gdje državni službenici treba da procvjetaju sve administrativno cvijeće – koristeći nadalje poređenje – potrebno je cvjetanje kao što cvjeta *ume* – pupeći kroz led i promrzlinu – predstavljajući najbolju fazu razvoja, davajući nadalje i plod *ume*, kao korisnu posljedicu političke aktivnosti.

Occhi (2009:3) bilježi da, istorijski gledano, priroda se koristila kao ideološko oruđe u političkim diskursima. Prema Thomasovom (2001:222, prema Occhi, 2009:3) mišljenju,

„većina japanskog političkog razmišljanja... idealizovala je državne strukture koje istovremeno iskazuju vrijednosti i prirode (u nekom obliku) i kulture (opet, u određenom obliku).“

Kada se politika metaforom prikazuje kao usklađena sa prirodnim fenomenima, prikazi prirode postaju više od toga – oni postaju djelovi ideologije. Cvjetovi ovakvim diskursom postaju važan dio emocionalnog jezika i tako zadržavaju moć.

Occhi (2009:14) takođe bilježi da se priroda koristi kao ideološko oruđe, zbog čega se određeni ishodi i ponašanja čine potrebnima i neizbježnima, a istovremeno stvaraju osjećaj ljepote u različitim žanrovima savremenog japanskog popularnog izraza.

4.1.14 Metaforičko slikovno predstavljanje

Uloga slika u predstavljanju svijeta i različitih ideja i razmišljanja o njemu jednako je značajna kao i uloga jezika. Stoga možemo reći da slike imaju semantičku vrijednost i da su sposobne proširivati diskurse, te je korišćenje vizualizacije bitan aspekt uvjerljive strategije političke retorike, šaljući snažne poruke publici.

Jedna od metaforičkih strategije političarke Yuriko Koike jeste upravo korišćenje vizualizacije, koja ne zamjenjuje riječi ali služi kao pokušaj političarke, kao uvjerivačice, da uspostavi odnose s publikom.

Grabe i Bucy (2009) navode da postoje tri reprezentativne slike koje su stvorili oni koji rukuju vizualizacijama u kampanjama. Jedna od njih jeste:

- Populistički aktivist – glavni vizualni kadrovi koje su stvorili obrađivači slika povezani su s dvije glavne karakteristike: masovnom privlačnošću i običnošću, te su zabilježeni u „vizualnim nastupima s običnim ljudima, prikazom tjelesne aktivnosti, sportskim sposobnostima ili aktivnostima na otvorenom i u stilu odijevanja koji razvija kandidat“ (Grabe i Bucy, 2009:107).

Kao populistička političarka, Yuriko Koike se definitivno uklapa u pomenutu sliku, približavajući se narodu, među drugim načinima, i korišćenjem takozvane *kawaii* ideologije –

u ovom slučaju u vidu metaforičkog slikovnog predstavljanja, kako bi odvratila pažnju japanskom društvu i stvorila sklad, ali i kulturu izbjegavanja kako ljudi ne bi primijetili društvene probleme.

Slikovno predstavljanje primjer (1)

ご紹介したいのは「2020年に向けた実行プラン」。もう皆さんはお分かりのように「セーフシティ」「ダイバーシティ」「スマートシティ」というこの3つのシティ、「2020年に向けた実行プラン」というものを公表させていただきました。そして、今ご審議いただいている来年度予算案に、盛りたくさんの実行プランの取組を反映しているところでございます。そこで、それをぎゅっとまとめまして、コンパクトなポケット版を作ったということでございます。基になったものは、とても分厚かったと思いますけれども、簡単にまとめまして、ポイントになる取組をまとめまして、「セーフ」「ダイバー」「スマート」の、3羽の「ファーストペンギン」がプランを解説するという仕組みになっております。「ファーストペンギン」というのは前もご紹介したと思いますけれども、群れの誰よりも先に危険な海に飛び込む勇敢なペンギンのことでもあります。

Željela bih da predstavim „Plan realizacije za 2020. godinu“. Kao što svi vidite, najavili smo ova tri sitija: Safe city, Diversity, Smart City, i „Plan realizacije za 2020. godinu“. I plan budžeta za sljedeću fiskalnu godinu, o kome trenutno razgovaramo, odražava napore ugrađivanja brojnih planova realizacije. Dakle, sve je to sakupljeno u ovo kompaktno džepno izdanje. Osnova je bila vrlo obimna, ali skraćena je na rezime, na ključne tačke, bezbjednost (safe), raznolikost (diversity), pametno (smart) – ova tri „Prva pingvina“ objašnjavaju strukturu plana. „Prvi pingvini“ su, kako sam ranije objasnila, hrabri pingvini koji prije cijelog jata uskaču u opasno more.

Kawaii (japanska riječ koja znači „slatko“) u jednom od prethodnih radova (Gvozdenović, 2022:43) definisali smo kao „nacionalnu, društveno istaknutu ideologiju u Japanu, uvođeći neologizam *kawaiizam*⁴¹, ideološki konstrukt koji je vremenom stvoren diskursom, koji se

⁴¹ *kawaii* + sufiks *izam*, izvorno izveden iz starogrčkog nastavka *-ισμός* (-ismós). U filozofiji se često koristi za definisanje određenih ideologija, pa se kao takva ponekad koristi kao imenica kada se odnosi na širok raspon ideologija u općem smislu.

sastoji od skupa normi koje djeluju kao snažan hegemonistički konstrukt željenih, slatkih (ženskih) ponašanja, akcija.⁴²

Kawaii stvari su nacionalno, ali i svjetski veoma popularne jer proizvode pozitivne osjećaje. Definicija *kawaii* često se povezuje s prijateljstvom i međusobnim odnosima. Kako bilježi Asano-Cavanagh (2012:5-8, prema Gvozdrenović, 2022:43), *kawaii* slike obilježje su nevinosti, neodgovornosti, atmosfere koja ne prijati.

OVAKVO NEŠTO JE KAWAII (Asano-Cavanagh, 2012:9, prema Gvozdrenović, 2022:43)

- (a) ovo nešto je malo
- (b) ljudi mogu o tome razmišljati ovako: „ova stvar je poput djeteta“
- (c) ta stvar nije poput mnogih drugih stvari
- (d) kad vidim ovu stvar, ne mogu a da se ne osjećam dobro
- (e) želim da imam ovu stvar ako mogu
- (f) želim da moje ruke dodim tu stvar ukoliko smijem
- (g) istovremeno razmišljam o toj stvari ovako:
- (h) „ako moje ruke dodim tu stvar više puta,
- (i) nakon toga ta stvar ne može više biti kakva je sada
- (j) ne želim ovu stvar“
- (k) kad razmišljam o toj stvari, osjećam nešto dobro.

Gvozdrenović (2022:43) dalje bilježi da, ukoliko uzmemo u obzir da se stvari kategorizuju na osnovu onoga što im je zajedničko, objašnjenje koje Lakoff (1987) daje na osnovu australijskog domorodačkog jezika Dyrbal, koji ima kategoriju „balan“ koja zapravo uključuje žene, vatru i opasne stvari, sugerirajući da je ljudska kategorizacija u osnovi stvar i ljudskog iskustva i mašte – percepcije, motornih aktivnosti i kulture s jedne strane, te metafore, metonimije i mentalnih slika s druge strane, možemo onda zaključiti da kategorija *kawaii* uključuje djecu, žene (njihov jezik i način govora), male nevine stvari, stvari od kojih se osjećamo dobro, delikatne okrugle stvari pastelnih boja, stvari bez uglova.

---

⁴² Japan uopšte, naročito Tokio, širi svoj globalni doseg na suptilne načine, povećanjem takozvane „meke moći“ sposobnosti pridobijanja globalnih partnera kulturama i diplomatskim afinitetima, izgradnjom nacionalnog „brenda“, imidža koji spaja navodnu jedinstvenost japanskog jezika, kuhinje i tradicionalnog gostoprimstva sa svojim poslijeratnim pacifizmom i reputacijom tehnološke moći. Najnovija iteracija ovog projekta je inicijativa Cool Japan, koja kapitalizuje međunarodnu popularnost mangi i animi za projektovanje japanskog brenda širom svijeta.

Međutim, uticaj *kawaii* stvari na ponašanje i dalje je poprilično nejasan. U istraživanju Nittono, Fukushima, Yano i Moriya, sprovedena su tri eksperimenta kako bi se ispitali uticaji gledanja slatkih slika na kasnije izvršavanje zadataka. Rezultati pokazuju da su učesnici pažljivije izvršavali zadatke koji zahtijevaju usredsređenu pozornost nakon gledanja slatkih slika. To se tumači kao rezultat suženog fokusa pažnje prouzrokovanog pozitivnom emocijom izazvanom ljupkošću koja je povezana s motivacijom pristupa i tendencijom sistematske obrade.

Sa stajališta uvjeravanja, vizuelni apeli pokušavaju izazvati kognitivni odgovor gledalaca ili prenose emocije za afektivnu reakciju. Ljupkost *kawaii* ideologije podstiče osjećaj obožavanja. Stoga je sposobnost apela da izazove pozitivnu emociju pokazatelj *kawaiizma*.

Meri-Hari kao vid metaforičkog slikovnog predstavljanja

メリハリをつけた予算

メリーちゃん

ハリくん

Nobuo Sasaki (2017)⁴³ u svom eseju piše da je guvernerka Tokija, Yuriko Koike odisala uobičajenim povjerenjem na konferenciji za novine, kada je držeći u ruci dvije male igračke, životinje „Meri“ i „Hari“ kao maskote, objašnjavala budžet svoje administracije od 14 biliona jena. Ovi rekviziti očigledno je trebalo da označavaju *meri-hari* ili „postaviti prioritete, jasno odmerjavajući svaki prioritet s drugim“ koji će biti uneseni u ovogodišnji budžet.

Ova vrlo snalažljiva smicalica, piše Sasaki dalje, bila je tipičan primjer Koikinog stila svakodnevnog pojavljivanja pred medijima, pružajući konstantno i na kašičicu, teme o kojima će mediji izvještavati. Koncept je zasigurno zanimljiv način pridobijanja pažnje javnosti.

4.2 Druga faza – Diskurzivna konstrukcija nacionalnog identiteta

Iz već dobijenih rezultata odabirom metafora *jedinstva* u okviru dvije zemlje, nismo dalje tražili ključne riječi radi identifikovanja nacionalnog identiteta – kao što bi se moglo možda očekivati, već smo pokušali da odredimo šta to, unaprijed metaforički stvoreno *jedinstvo* predstavlja, primjenjujući strategije (Tabela 1) i jezičke realizacije koje se javljaju uz metaforičko predstavljanje (Tabela 2). Oslanjajući se na diskurzivne strategije koje predlaže Wodak et al. (2009:33-34), iskoristićemo strategije asimilacije i disimilacije (miješajući glavne društvene makro-funkcije i njihove mikro strategije), dajući hibridnu verziju prilagođenu mikro diskurs analizi koju predlaže teza – **Tabela 1.**

Kako Wodak et al. (2009:8) bilježe, diskurzivne prakse mogu uticati na formiranje grupa i poslužiti za uspostavljanje ili prikrivanje odnosa moći i dominacije između interaktanata, između društvenih grupa i klasa, između muškaraca i žena te između nacionalnih, etničkih, vjerskih, rodnih, političkih, kulturoloških i subkulturoloških većina i manjina. Anderson (1983, 2006:14) tvrdi da, „u modernom svijetu svako može, trebalo bi i želi „imati“ nacionalnost, kao što on ili ona *ima* rod.“ Ova izjava svakako da upućuju na vezu između roda i nacije. Reprerentacije identiteta grade se na intersekciji neko liko referenata – na primjer istorije, klase, rase, nacionalnosti, između ličnog i društvenog. Rod takođe igra ključnu ulogu procesa identifikacije, tj. predstavljanja. U različitim nacionalnim kontekstima, diskursi nacionalnog identiteta jesu i rodno okarakterisani, prouzrokujući ili održavajući rodne hijerarhije.

Jezik posmatramo kao nosioca društvenih praksi činjenja roda, kao dio činjenja nacionalnog identiteta, kroz specifične poglede na svijet, društvene odnose i konstruisanje identiteta. Procjene jednakosti i nejednakosti među polovima mogu se zatim filtrirati ili pretvoriti u diskurs kroz percipirane nacionalne sličnosti i razlike. Tako (re)konstruisani nacionalni identitet može biti snažno rodno determinisan (Hogan, 1999), dok se rodni identiteti takođe mogu pozivati na nacionalni identitet. Zato, kao jednu od strategija disimilacije za stvaranje nacionalnog identiteta, rad je uključio i rodna pitanja.

Tabela 1. Diskurzivne strategije (bazirano na Wodak et al. 2009:33-34)

Strategija asimilacije	Strategija disimilacije
Konstrukcija homogenog „mi“	Kontrast sa drugima
Pozivanje na zajedničko „mi“	Negativna reprezentacija „drugih“ unutar države
Pozitivna prezentacija sebe (kao političara ili kao države) uz pretpostavku o esencijalnim karakteristikama (npr. idilično mjesto, ili pretpostavka kakva država treba da bude)	Negativna reprezentacija „drugih“ izvan države
Ujedinjenje specifičnog identiteta kroz poređenje sa drugim	Pretpostavka o superiornosti u odnosu na druge (hijerarhijski poredak)
Pripovijedanje i konfabulacija pozitivne zajedničke temporalnosti – prošlosti, sadašnjosti i budućnosti	Pripovijedanje i konfabulacija negativne zajedničke temporalnosti – prošlosti, sadašnjosti i budućnosti
Ujedinjenje kroz odnose pokrajina/prefektura	ROD – pretpostavka o esencijalnim karakteristikama
Pripovijedanje i konfabulacija prostornih referenci	

Da razjasnimo neke od strategija koje mogu ostati nejasne. Konstrukcija homogenog „mi“ ukazuje na zajedničku bit, zajedničke karakteristike i zajedničku kulturu, puštajući u zaborav sve razlike u porijeklu, vjeri, klasi i životnom stilu jednostavnim 'mi' (na primjer, 'mi Japanci'). Ova zajednica može biti vezana različitim stupnjevima intimnosti i bliskosti: od zajedničkih ekonomskih interesa društva u cjelini, do emocionalnih potreba zajednice porodičnog tipa.

Za razliku od toga, strategija pozivanja na zajedničko „mi“ je strategija ujedinjavanja sebe i svoje publike u jednu 'zajednicu koja dijeli zajedničku sudbinu'. Kako bi se omogućila ideološka analiza koja se odnosi na druge, Van Dijk (2006) predlaže četiri analitička principa:

- naglasiti pozitivne stvari o nama;
- naglasiti negativne stvari o njima;
- nenaglasiti negativne stvari o nama;

- nenaglasiti pozitivne stvari o njima.

Pripovijedanje u konfabulacija prostornih referenci odnosi se pretežno na KONTEJNER kao prostor, i shemu PUTOVANJA – orijentacije⁴⁴.

S obzirom na to da, kako je pomenuto, teza nije uključivala punu strategiju diskurs analize koju predlažu Wodak et al. (2009), već se fokusirala samo na metaforičke primjere, u izvučenim momentima primjećuje se da su sredstva realizacije u ovim strategijama, pored metaforičkog ukazivanja na emocije – ujedinjenje nacije kroz afekt, prikazano u KAM analizi, uključivala i leksičko-gramatičku analizu: referentnu asimilaciju (prostorne i lične reference – koje uključuju ličnu zamjenicu „mi”), vremenske reference; referencijalnu neodređenost pomoću ličnih zamjenica, priloga mjesta; prostorno upućivanje putem osoba i toponima ('s nama', 'ovdje', 'u ovoj zemlji'); vlastita imena koja se tumače kao oznaka nacionalnog porijekla –

Tabela 2.

Vrlo je važno napomenuti da ni u crnogorskom kao ni u japanskom jeziku, korišćenje ličnih zamjenica prilikom konstrukcije rečenica nije neophodno. Oba jezika su pro-drop⁴⁵ jezici, osim ako se želi naglasiti ili istaći važnost osoba u pitanjima. U slučaju crnogorskog jezika, implicitna upotreba zamjenica može da se koristi putem konjugacije glagola i otvorenih zamjenica (overt pronoun). To nije slučaj sa japanskim jezikom – gramatički, on se ne mijenja po licima. U skladu s tim, kako bilježi Radanović-Felberg (2008:183), a u ovom slučaju vezano za oba jezika, kada se političari odluče koristiti lične zamjenice na mjestima gdje se mogu izostaviti, oni naglašavaju ili stavljaju u prvi plan nešto.

U **Tabeli 2**, stavili smo društvenu deixu kao jednu od lingvističkih strategija. Društvena deixu se odnosi na kodiranje društvenih razlika koje su relevantne za uloge učesnika, posebno aspekte društvenog odnosa govornika i primaoca poruke.

Naime, u japanskom jeziku postoje takozvane nulte zamjenice, najčešća vrsta anafore koja u funkciji odgovara ličnim zamjenicama u crnogorskom jeziku. Nulta zamjenica definisana je kao obavezna padežna imenička fraza koja nije izražena u iskazu, ali se može razumjeti kroz druge iskaze u diskursu, kontekstu ili znanju izvan konteksta. Samim tim japanski jezik u velikoj mjeri zavisi od konteksta (Hudson, 1994).

⁴⁴ Na primjer „lutnje po balkanskim stranputicama“ koristi neodređenost orijentacije da bi se verbalizovala loša politika, tj. državno stanje.

⁴⁵ Pro-drop jezik (skraćeno od „pronoun dropping“) je jezik u kojem se određene klase zamjenica mogu izostaviti ako su pragmatično ili gramatički nezamjenjive.

Budući da domen ovoga rada premašuje veće raspravljanje o ovoj temi, ovdje ćemo dati samo ukratko smjernice određivanja strategija stvaranja nacionalnog identiteta u japanskom jeziku. Nulte zamjenice uglavnom se identifikuju pomoću kognitivnih i sociolingvističkih informacija koje se prenose honorifičnim, deiktičkim i govornim predikatima o tome kako su izostavljeni padeži povezani s govornikom ili slušaocem. Nulte zamjenice u japanskom se najčešće pojavljuju u poziciji subjekta, ali povremeno i u poziciji objekta (Ueno i Polinsky 2009).

Ovo možemo kratko predstaviti korišćenje glagola *maimasu* (ponizan oblik glagola „ići, doći“). U takvim primjerima znamo da subjekat može biti samo govornik ili neko u govornikovo grupi. Da je u pitanju, recimo, učtvi predikat *irashaimasu* (honorifični oblik glagola „doći“) – mogli bismo zaključiti da je subjekat onda neko drugi od govornika, ili neko izvan govornikove grupe.

Slično, govornikova orijentacija u smislu grupe daje referentnu tačku za upotrebu predikata davanja i primanja, skup koji uključuje:

ageru 'dati (van-grupi) (prosti oblik)',

sashiageru 'dati (van-grupi) (učtivo;ponizno)',

kaereru 'dati (u grupi) (prosti oblik)',

kudasaru 'dati (u grupi) (učtivo;ponizno)',

morau 'dobiti (iz van-grupe) (prosti oblik)',

itadaku 'dobiti (iz van-grupe) (učtivo;ponizno)'

Sumirano – društvena deixa u Tabeli 2 leži u osnovi značenja i upotrebe učtivyh (poniznyh ili honorifičnyh) predikata kao i predikata davanja i primanja u japanskom jeziku.

Tabela 2. Sredstva i oblici realizacije (bazirano na Wodak et al., 2009:35)

Tip	Lingvistička realizacija	Funkcija
Perspektiva	Prostorna i lična referenca; antroponimijski generički pojmovi; lične zamjenice i njihove gramatičke konstrukcije; društvena deixa	Stvaranje sličnosti i razlika

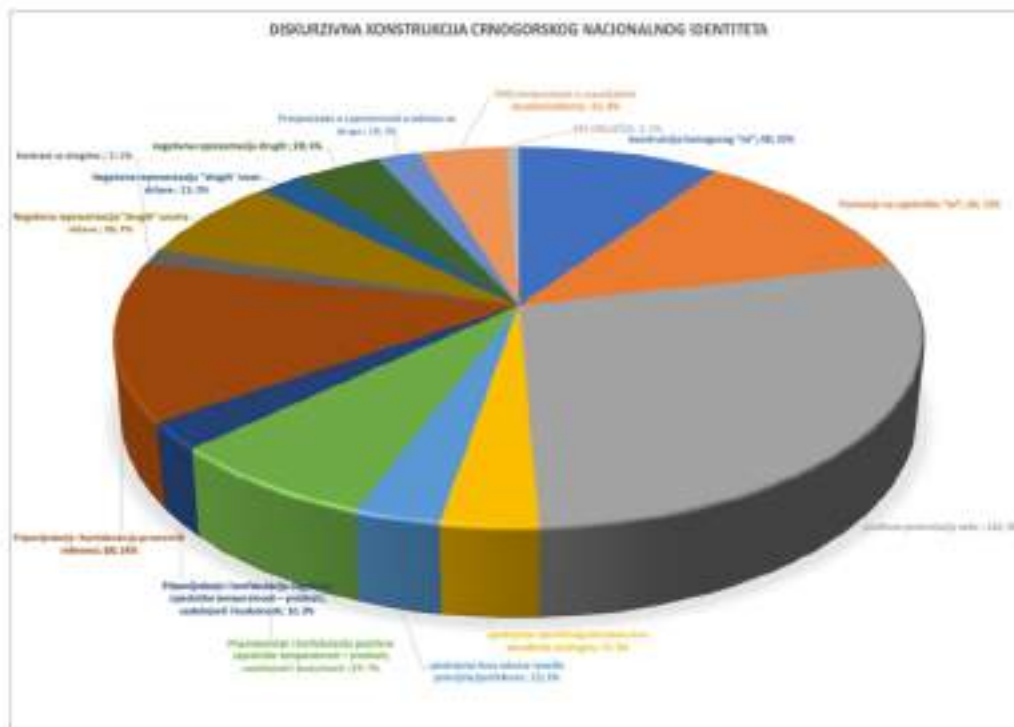
Odnos	Metafore	Stvaranje relacija
Temporalnost	Vremenski metaforički i nemetaforički predlozi; prilozi vremena	Konstrukcija zajedničke prošlosti, sadašnjosti i budućnosti
Afekt	Metafore kao riječi koje izazivaju emocije – moć i persuazija	Ujedinjenje nacije kroz afekt za državu i naciju
Evaluacija	Negativna i pozitivna	Stvaranje sličnosti, razlika, hijerarhijskog poretka
Karakteristike	Imenice i glagoli za ličnost, izgled; aktivnosti, zanimanje, metafore koje ukazuju na mentalitet	Stvaranje suštinskih slika, kulturno specifičnih metaforičkih prikaza

Takođe, političari svakako stvaraju drugačije nacionalne identitete – to ćemo vidjeti kroz naredno potpoglavlje koje uključuje analizu „strogi otac/majka – brižni roditelj“. S obzirom na to da su u obje države izabrani političari manje-više ideološki na istim stranama, na kraju nas je interesovalo samo sveukupno viđenje nacionalnog identiteta države, jer su njihove razlike minorne.

Podaci su analizirani na osnovu tri analitičke dimenzije: 1) kontekst – na osnovu koga se došlo do sažetka ostalih lingvističkih oblika realizacije u Tabeli 2; 2) strategije korišćene u diskurzivnoj konstrukciji nacionalnog identiteta, 3) analiza konceptualnih metafora kao forma ujedinjenja nacije kroz afekt, i glavni oblik lingvističke realizacije. Tri dimenzije koje su ispitivane idu dalje od generalnih pretpostavki u vezi sa konceptualizacijom nacije, nacionalnog identiteta i uopšte konceptualnih metafora.

U **Prikazu 5** vidimo pregled analiziranih primjera u crnogorskom diskursu.

Prikaz 5: Diskurzivna konstrukcija crnogorskog nacionalnog identiteta

U 22% (konstrukcija homogenog „mi“ 10% + pozivanje na zajedničko „mi“ 12%) izvučenih primjera pretpostavlja se reprodukcija nacionalne homogenosti korišćenjem ličnih zamjenica *mi/nas* i prisvojnih pridjeva *naš* za artikulisanje onoga što se može nazvati „nacionalno mi“. Korišćenje ličnih zamjenica na ovaj način omogućava političarima da se oslanjaju na izraze nacionalizma kao sredstva za isticanje unutargrupne solidarnosti i, nadalje, isključenosti izvan grupe. Ovim metaforama se omogućava razvoj scenarija prijetnje – domovini ili „nama“ prijete „drugi“. Kako ističe Anderson (1983:3), budući da svaka potraga za identitetom uključuje razlikovanje sebe od onoga što nismo, politika identiteta je uvijek i nužno politika stvaranja različitosti.

U okviru „mi“ – „ni“ kategorisanja identifikovana su tri člana „nas“:

- (i) „Ja“ kategorija kao član „mi“ kategorije: dečki centar – političar/ka je član/ica „mi“ kategorije ali istovremeno se izdvaja iz „nas“ (više u potpoglavlju „Strogi otac ili brižni roditelj?“)
- (ii) Država se jezički ostvarila u zamjenicama „mi“ i u imenskim izrazima „državni organi“, „politički subjekti“, „državno rukovodstvo“ i „partije“

- (iii) Političar/ka + stanovništvo, lingvistički realizovano kroz zamjenicu „mi“, i imenice narod, državljani, stanovništvo, građani

Znači, u okviru konstrukcije „nas“ uključivali smo i primjere implicitne gramatičke forme koja se odnosi na zamjenicu prvog lica množine, „mi“. Fluktucija zamjenice „mi“ mijenja se sa (i) političar/ka; (ii) političar/ka + partija/država; (iii) političar/ka + narod.

U diskurzivnoj konstrukciji nacionalnog identiteta jedno od glavnih sredstava je dijalektika identiteta, tj. diferencijalne identifikacije. Kao prilično mala zemlja, s nadmoćnom Srbijom kao glavnim susjedom, odnos dvije zemlje, kao i Crne Gore i EU, oblikovao je većinu rasprava „mi“ – „oni“.

Simbol nacionalnog identiteta u 3% primjera – kroz strategiju ujedinjenja specifičnog identiteta kroz poređenje sa drugim, uključivao je promociju članstva u supranacionalnom kolektivitetu. Ono što se pretpostavljalo jeste da će konceptualizacija crnogorskog nacionalnog identiteta biti u velikoj mjeri određena njenim približavanjem EU. Kao što pokazuju analizirani podaci, oba političara naglašavala su pomjeranje Crne Gore na putu ka EU (iako takav diskurs preovladava u govorima Đukanovića), što je takođe dalje mapirano i sa crnogorskim prekretničkim momentom, ali je predsjednik Đukanović uključivao i neutralne konceptualizacije. Naime, on se poziva na evropski identitet i vrijednosti kojima Crna Gora treba da se vrati, Crna Gora je za njega nesumnjivo Evropa, i to nije dalje osporeno ni ukoliko EU ne bude, niti ukoliko ne bude crnogorskog članstva u njoj.

Ujedinjenje nacije odigravalo se i na međudržavnom nivou, pa je ujedinjenje kroz odnose između pokrajina/prefektura/građova zauzelo takođe 3% ispitanih rezultata.

Kroz pretpostavke superiornosti u odnosu na druge koje čine 2%, naglasak se stavlja:

- na (mogućem) modelu Crne Gore za cijeli region
- na autonomiji i nezavisnosti kako bi se ublažili strahovi od sve veće heteronomije i gubitka jedinstvenosti.

Sama diskurzivna konstrukcija nacionalnog identiteta se vrti oko tri temporalna određenja: prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. U velikim procentima pripovijedanje utopijske budućnosti veoma je bitno. *Jedinstvo* Crne Gore i nacionalni identitet je konstruisan kroz zajednički cilj za budućnost. Milo Đukanović jača veze Crne Gore i EU, dok Draginja Vuksanović jača veze

unutar države. Zajedno sa drugim temporalnostima, oni čine 7% primjera. Cilj, zajednička budućnost – EU, ili smjenjivanje otuđene elite, dostiže se kroz kooperaciju, ali i kroz podsjećanje na zajedničku prošlost. U analizi primjera pojavljuje se dimenzija *konzervativizma* i *istorijskog revizionizma*: tradicionalne su, konzervativne vrijednosti (tradicionalna rodna politika i porodične vrijednosti) na kocki – strategija vezana za rod, o čemu će dodatno biti riječi u posebnom odjeljku, uzima 4% narativa u crnogorskom diskursu. Crnogorska istorija je ilustrovana referenciranjem na velike muškarce prošlosti, koji u svim primjerima predstavljaju idealni tip zajedničke prošlosti. Muška norma još jednom je naglašena, dajući pretpostavku da su muškarci kreatori nacije i naroda. Takođe, insistira se na statusu quo ili se želi vratiti sat, tj. postići *retrotopija* – javlja se pripovijedanje i konfabulacije pozitivne zajedničke temporalnosti – u ovim slučajevima prošlosti. Ovi rezultati pokazuju da primjeri pronađenih metafora naglašavaju interakciju između nacionalnog sjećanja i drugih sjećanja koja postoje u društvu. Jedan od rizika stvaranja ovakve vrste *jedinstva* nacionalnog identiteta jeste to da bi neki građani mogli biti isključeni. Naglasak na zajedničkoj istoriji i sjećanju isključuje one koji ne ispunjavaju kriterije da budu dio konstrukcije „mi“.

Zaštita domovine takođe zahtijeva vjeru u zajednički *narativ o temporalnosti* u kojoj smo „mi“ bili, jesmo ili ćemo biti žrtve *zavjere* neprijatelja naše otadžbine. Ovakva, negativna reprezentacija temporalnosti, spala je u 2% analize.

Političari kombinuju kontrastivne temporalne metafore komparacije („tada“ i „sada“) koje služe da pozitivno predstavljaju crnogorsku samo prezentaciju, sa metaforama puta koje spajaju prošlost, sadašnjost i budućnost, i koje vode uspješnoj priči „mi“ grupe, koja nije specifikovana od strane govornika.

Pripovijedanje i konfabulacija prostornih referenci nadalje spadaju u 14% narativa.

Najveći broj metafora – 28%, demonstrirao je ono što Van Dijk opisuje kao „pozitivno predstavljanje sebe“ uz stvaranje suštinskih slika o crnogorštini, u ovom slučaju pripisujući vrlinu i hrabrost - oboje emocionalno privlačne - publici.

Preokret ukazuje na prelaz s pozitivne prezentacije sebe na negativno predstavljanje protivnika. Pa i u ovakvim momentima imamo „mi“ – „oni“ distinkcije, gdje negativna reprezentacija drugih unutar države zauzima 7%, negativna reprezentacija drugih izvan države 2%, negativna reprezentacija drugih – bez specificiranja ko su „drugi“ 4%, i kontrast sa drugima sedam primjera, tj. 1% narativa.

U okviru pronađenih metafora, 3 primjera bilo je bez nacionalnog obilježja, što predstavlja takođe 1% sveukupnih rezultata.

zastupljeni u japanskom diskursu (kroz agente kao što su zamjenice *wareware* 我々 – mi, *watakushitachi* 私たち – mi, *Nihon* 日本 – Japan, zatim *minnasan* みんなさん – svi; *tomo ni* 共に – zajedno, udruženo; *kokka* 国家 – domovina, nacionalna kuća; *wagaguni* 我が国 – naša zemlja; *issho ni* 一緒に – zajedno sa), dodatno se moralo voditi računa i o već spomenutim društvenim deixama kroz nulte zamjenice koje su česte u japanskom jeziku. Iz tog razloga izdvajamo u ovom dijelu i četvrti oblik „mi“ – „oni“ diferencijacije:

(iv) uglavnom neoznačeno ili nejasno „mi“

koje je u većini slučajeva, daljom analizom zapravo stvaralo koheziju političar/ka + nacija – koja je činila većinu kategorije „za koga/kome/sa kim“ se Japan uključuje u cjelinu kroz pozivanje na zajedničko „mi“.

Moglo bi se reći da su obje strategije isključivale strance upravo uključujući agente poput „naša zemlja“, „zemlja Japanaca“, itd. Alternativno, kao što spominje Koseki (1989, u Pope, 2017:159) upotreba izraza „sva nacija“ (*subete-no kokumin*) kao pandan izrazu „svi ljudi“ olakšala bi uskraćivanje ustavnih prava ne-japanskim građanima.

Kao što vidimo kroz sumiranje, u diskurzivnoj konstrukciji nacionalnog identiteta u japanskom jeziku, jedno od glavnih sredstava za konstruisanje nacionalnog identiteta bilo je pozitivno predstavljanje zajedničke temporalnosti, koja se i ovdje vrti oko tri temporalna određenja: prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Jedinstvo Japana i nacionalni identitet je konstruisan kroz zajednički trenutni cilj – nada za budućnost. Ovi narativi zauzeli su 21%. U najvećem broju primjera, i ovdje je pripovijedanje o utopijskoj budućnosti. S obzirom na to da ova budućnost često sa sobom nosi odnose sa prošlošću, sa precima, ali i novim pristupima, i raspravama o „novom Japanu“ za državu, njene građane, a naročito za djecu, prirodno znači da je budućnost nužan odgovor kako bi se osigurao opstanak starih principa.

Takvi, stari principi kroz zajedničke narative „nastavljaju prošlost“, dok određeni podsjećaju na zavjere koje su se domovini desile, negativno tumačeći određene događaje u prošlosti, ili stvarajući scenarija negativne temporalnosti uopšte – loših odluka, čineći ih svjedocima vremena, što je spalo u 2% japanske analize.

Strategija nacionalnog identiteta u 4% primjera ujedinjenja specifičnog identiteta kroz poređenje sa drugim, uključivao je pretežno promociju SAD i japanskog savezništva, ali i savezništva sa ostalim većim silama (npr. Njemačkom). Iz rezultata ovakve inkluzivne

upotrebe jezika koja hvale važnost odnosa i zagovara jačanje međudržavnih veza, pronalazimo i primjere koji navode da će Japan doprinijeti stabilnosti i miru sa saveznicima, tehnički čineći druge države akterima u klauzuli gdje je Japan zapravo glavni fokus.

Ujedinjenje nacije i u japanskom diskursu odigravalo se i na međudržavnom nivou, pa je ujedinjenje kroz odnose između pokrajina/prefektura/gradova zauzelo 5% ispitanih rezultata – što se možda i podrazumijevalo, imajući na umu da je izabrana političarka gradonačelnica glavnog grada.

Jedan od pronađenih slojeva japanske konstrukcije identiteta prikazivao je poziciju Japana u hijerarhijskim terminima: Japan se konstruise u odnosu na druge – pozicionirajući Japan kao centralni dio svijeta, praveći sliku superiornog Japana, Japana kao modela za čitav svijet, povećavajući osjećaj za japansku „jedinstvenost“. Shinzo Abe je 2013. godine objavio knjigu u koautorstvu sa Naoki Hyakutaom⁴⁶ (zbirku razgovora i eseja koji su prethodno bili objavljeni u raznim nedeljnim i mjesečnim časopisima). U knjizi čiji je naslov na engleskom *„Japan! Be proud of yourself in the 'center of the world'“*⁴⁷, jasno se tvrdi da bi Japan trebalo da igra nezavisniju i uticajniju ulogu u međunarodnim odnosima i povрати poziciju globalnog liderstva (Pope, 2017:202). Upravo ovakva i slična naracija koja uključuje strategiju pretpostavke superiornosti u odnosu na druge čini 4% pronađenih rezultata.

Veličanje konzervativne, patrijarhalne vrijednosti za budućnost – strategija vezana za rod, o kome će dodatno biti riječi u posebnom odjeljku, ovdje je zauzela 2% narativa.

Građenje nacije, oblik buduće države, određeni obrasci putovanja i puta, teritorijalne, tj. prostorne oznake i pravci imaju tendenciju da namjerno ili nenamjerno privlače ili potiskuju percepcije ljudi, shvatajući mjesto kao fizički kontejner. Tako su pripovijedanje i konfabulacija prostornih referenci spali na 5% japanskog narativa.

Najveći broj metafora – čak 40% u Japana, demonstrirao je „pozitivno predstavljanje sebe“. Razvijanje narativa o snažnom grupnom identitetu, o samopoštovanju, o cijenjenju i veličanju, povećavaju emotivna želja članova da teže kolektivnom dobru grupe, da se identifikuju sa pozitivno predstavljenom nacijom, sa nacionalnim ponosom, sa slikama miroljubive države, međunarodnog saradnika, svjetske sile, prikazivanjem velike moći u svijetu.

⁴⁶ Japanski romanopisac i televizijski producent. Poznat je po desetičrskim političkim stavovima i poricanju japanskih ratnih zločina prije i tokom Drugog svjetskog rata.

⁴⁷ Japan! Budi ponosan na sebe u 'centru svijeta'

Iako nismo pronašli značajan broj primjera sa strategijama negativne prezentacije „drugih“ – osim 1% negativne prezentacije drugih „unutar“ države, tu je ipak 4% narativa koji se služi strategijom kontrast sa drugima.

U okviru pronađenih metafora, 8 primjera bilo je bez nacionalnog obilježja, što predstavlja takođe 1% sveukupnih rezultata.

4.3 STROGI OTAC/MAJKA ili BRIŽNI RODITELJ i moralnost

Ovaj dio diskusije daje pregled diskurzivne ideološke konstrukcije individualnih ili kolektivnih, nacionalnih identiteta, sumiranjem domena kroz tumačenje prije svega metafore „strogi otac/majka“ i „brižni roditelj“ koji će dalje pomoći pri diskusiji i sumiranju rezultata izvučenih metafora.

Ovaj dio takođe ukazuje da rana porodična iskustva daju iskustvenu osnovu za osmišljavanje većih, apstraktnijih entiteta, kao što je na primjer država i nacija, što se nadovezuje na dobro uspostavljena kognitivna naučna istraživanja o konceptualnoj metafori.

Analiza u ovom istraživanju pokazuje da oba ispitana političara i obje političarke nose pretežno sliku koju Lakoff naziva „strogi otac“, tj. „stroga majka“, s tim što će se na trenutke pojaviti obrisi slike „brižnog roditelja“ kod obje političarke. U nastavku diskusije kratko ćemo sumirati zaključke na osnovu prethodno analiziranih metaforičkih primjera, a potom iznijeti primjere o perspektivi moći jednog čovjeka u Japanu. U okviru sumiranja modela „strogi otac/majka“, naglasićemo i primarne metafore koje su se javljale tokom analize primjera, jer će u ovom dijelu rada one biti najuočljivije.

Važno je naglasiti da Lakoffove modele vidimo kao pojednostavljene prikaze složenije stvarnosti, pa ih stoga ne koristimo kao nepogrješive doktrine. Lakoff sam ističe kako će većina ljudi koristiti oba modela u različito vrijeme, iako, što se više „naginjete“ prema lijevoj ili desnoj strani, više će jedan ili drugi model prevladavati u vašem razmišljanju.

MODELI STROGI OTAC/MAJKA U CRNOGORSKOM I U JAPANSKOM DISKURSU

Kroz metaforičke sheme-domene-frejmove-scenarija koji se blenduju sa konceptualnom shematskom metaforom *jedinstva* u prethodnom poglavlju, možemo da izvedemo zaključak da namjera političarke Yuriko Koike nije toliko u radikalnoj promjeni politike Japana, koliko da potcrta svoj lični angažman u interesu ljudi, i tako potcrta i snažnu roditeljsku, tj. majčinsku figuru. Ona se žrtvuje radi naroda, koji će se dalje žrtvovati radi države – što možda implicira i metonimijski lanac u kojem se političari zalažu za ljude, a ljudi za naciju – lanac implicira da se kvaliteti koje se pripisuju naciji takođe pripisuju političarima i ljudima. Ovo se može učiniti kao momenat modela „brižnog roditelja“, čija maska upravo leži u prikazivanju sebe kao dijela naroda, borbe protiv elite, žrtvovanja zarad naroda. Međutim, okarakterisani tragovima ličnog autoriteta – primjeri se ipak povezuju sa modelom „strogе majke“. Kroz svoje metafore ona obećava kažnjavanje onih koji ne vode dovoljno dobro nacionalno *jedinstvo*. Ona ima moć, kao kreatorka politike, da pravedno raspodijeli Japan-pitu, kao nagradu ili dohodak narodu, ali ima i moć da odluči o veličini pite – da je moralno fer podijeli MORALNOST JE FER PODJELA, stvarajući ideologiju kolektivism.

Primarna strategija ujedinjenja koju je političarka Koike opsežno upotrebljavala jeste naglasak na podnacionalnoj (povezanih gradova i prefektura) jedinstvenosti s isticanjem uzornog karaktera glavnog grada za cijelu naciju. Tako je ona odala priznanje tokijskom ponosu i istovremeno ga iskoristila za poboljšanje identifikacije na nacionalnom nivou. U njenim primjerima pronalazimo semantičke bliskosti sa veoma frekventnom primarnom konceptualnom metaforom MOĆ JE CENTRALNO MJESTO – kroz njene primjere ne vidimo više geografski prostor kao jednak po važnosti. Urbana mjesta, naročito Tokio, su važna, a seoska manje važna – ona se privlače (užetom) ka centru – Tokiju. Centar postaje mjesto kontrole nad sredstvima za dalje, proizvodnju, ekonomiju, itd. Pored toga, Koike ima moć da poveća japansku prisutnost u svijetu – te da na taj način osigura dobijanje simpatija od naroda.

Sa druge strane, Abe koristi metafore veze kako bi približio spoljašnju politiku – različite države se povezuju – radi stvaranja sigurnosti, povjerenja. Takve veze pretežno koriste epite – duboke, snažne, čvrste, itd. Ovo prvo značenje uključuje se u dvije ideološke teme primarne metafore: ODNOS JE BLIZINA/KOHEZIJA (koju pronalazimo u diskursu oba japanska političara), zajedno s leksičkim stavkama kao što su povezivanje, „čineći ljude da osjećaju da pripadaju zajedno“, vezanje, spajanje, zakačivanje, uplitanje (...); i druga primarna metafora SIGURNOST/POUZDANOST JE ČVRSTOĆA zajedno s leksičkim stavkama poput postojanog, pouzdanog, stalnog, čvrstog, lojalnog, stabilnog, i tako dalje. *Musubu* – ključna je riječ – stvari

su povezane tako da duša iznutra ne može pobjeći, da ne može nestati prije nego što se čvor olabavi⁴⁸. Vezati je nešto posebno.

Tu su takode i odnosi koncipirani kao kontejneri emocija velike dubine. Sve što dolazi iz dubine u ovakvim primjerima jačeg je intenziteta: DUBINA JE DOBRA. Dubina pokazuje jače intenzitete osjećaja.

I Shinzo Abe i Yuriko Koike iskorišćavaju estetiku u svoje političke svrhe, koristeći se ideološkom i nacionalnom moći metafore cvjetova i cvjetanja – PROMJENA JE SJANJE SJEMENA I USPJESI SU CVJETOVI. Ova je metafora povezana s naklonošću jer je cvijet nešto što je lijepo, uz to noseći dalju, japansku, ideološku konotaciju – cvjetanje je evolucijski simbol nacije Japana stotinama godina. Ovakvi primjeri pokazuju da ideologije nisu samo kognitivne, već zavise prevashodno od emocionalnog odgovora. Tu je i metafora APSTRAKTNI RAZVOJ NACIJE JE RAST.

Abe se predstavlja kao otac-premijer koji štiti naciju. Očev položaj u blizini božanstva – jer kad on uđe u krug naroda, ima moć da svima donese osmijeh na lice – dakle, na vrhuncu prirodnog poretka dominacije, još jedna je dimenzija koja je iskorišćena u artikulaciji diskursa kandidata.

Političarke, i u crnogorskoj i u japanskoj analizi, imaju moć da se bore protiv korupcije, protiv elite, zarad naroda čije su to države – te ovim uvode na trenutke i model „brižnog roditelja“.

Političarka Koike neprestano se prikazuje kao ikonoklast koji se bori s neprozirnošću „crne kutije“. Ona je stroga majka koja preuzima akcije da stvori odnos prozirnosti između vlade i naroda – utopijsko osjećanje, s pitanjima socijalne pravde: ono označava poštenje, integritet i rješenje mnogih problema. Prozirnó, bez spominjanja tvrdoće, znači dobro, gradi povjerenje, u skladu je sa primarnom metaforom ZNATI JE VIDJETI.

Velika moć Abea leži u podsjećanju da je on, kao premijer, predstavnik države, i predstavlja lice Japana – „glavne države svijeta“.

Oba političara u japanskoj analizi imaju snažnu moć – pravljenja nacije i državne budućnosti veličanstvene, idealne – u njima Japan sija u centru svijeta (MOĆ JE CENTRALNO MJESTO), čime nadalje blista socijalna pravda, dostojanstvo i demokratija. Sjaj, blistavost i svjetlost, materijalni uslov vidljivosti, u snažnoj je metaforičkoj korelaciji s istinom i stvaranjem osjećaja sigurnosti, što nadalje budi ideološke momente strukturisanja dobra i zla – DOBRO JE SVIJETLO (loše je mračno), dalje odražavajući pojmove identiteta i morala. Kroz istoriju, kao

⁴⁸ Čvor takode odražava veze koje su povezane, riječ za brak *kekkon* 結婚 na japanskom sastavljeno je od kanja *musubi* – čvor s lijeve strane i kanji odnos s desne strane. Dvije duše su povezane.

i danas, ove lekseme korišćene su ideološki, kao nacionalni projekat države. Pojam sigurnosti koji je usko povezan i sa kontrolom – kroz metaforičke slike kontejnera, prisutan je u velikom broju kod svih političara. Ovim metaforama predstavlja se vjera u Japan kao idealnu lokaciju, superiornu, moralniju, idealizovaniju – koje će druge nacije pokušavati da oponašaju.

Crnogorski diskurs i političar Đukanović takođe se koriste metaforom koja se vezuje za ideološke momente primarne metafore DOBRO JE SVIJETLO kroz metafore svjetionika. Njima se predstavlja vjera u Crnu Goru kao superiornu – koje će druge nacije voditi ka cilju i uspjehu.

Oba japanska političara imaju moć da daju, obećavaju, bude nade kod naroda. U potrazi za odsutnom puninom, kroz metafore nade, japanski političari pružaju snažnu poruku *jedinstva*, dok istovremeno artikulišu definiciju nade koja je dovoljno neodređena da nekome išta znači. Nada je prazan označitelj – pozivanje na „sve te nade“, apstraktni poziv na mitski osjećaj ujedinjenja i patriotizma, zamišljena snaga koja transformiše „danas, u bolje sutra“, pozivajući subjekta da se bliže identifikuje sa narativima političara – metafore nade vezuju se za primarne metafore NADA JE KORISNI POSJED, NADA JE TEČNOST, NADA JE SVJETLOST, NADA JE VATRA (VATRA JE DOBRO).

Abe, dalje, ima moć da izgrađuje pravi put kojim Japan ide, a kroz svoje metafore putovanja diferencira Japan od ostatka svijeta stavljajući ga na lidersko mjesto – Japan će nastaviti da igra ulogu predvodioaca u centru svijeta. Najvažnije, i Abe i Koike su ti koji otvaraju put ka budućnosti Japana – blendujući metaforu vremena i prostora, s uvjerenjem da će sam prostor stvoriti nove mogućnosti s nadom u budućnost. U često korišćenoj metafori PUTOVANJA (s ključnom riječi *pomjeranje naprijed*), japanski diskurs govori o napretku zemlje prema '(svijetloj) budućnosti', naglašavajući stabilnost, prosperitet, uspjehe, koji svi zajedno doprinose političarskoj strategiji pozitivne ocjene njihovog vlastitog vođstva – uključujući primarnu metaforu RAZVOJ / USPIJEH JE KRETANJE NAPRIJED i USPIJEH JE BRZINA.

U slučaju obje države, zemlje se kreću naprijed, zajedno s cijelom nacijom – i obično je to političar koji sebe mapira kao vođu kojeg treba slijediti. Japanski diskurs se uglavnom koristi metaforama putovanja koje se odnose na kretanja naprijed u vremenu – budućnosti, dok je u diskursu Crne Gore kretanje tipično prostorno, a ne vremensko. Kad je vremensko, to je kretanje kao napredovanje od određenih zaostataka u prošlosti. Oba slučaja vežu se i za primarnu metaforu PROMJENA JE KRETANJE (povezano sa primarnom metaforom DRŽAVE

SU LOKACIJE). Uz to, u oba jezika javlja se i primarna metafora OSTVARIVANJE SVRHE JE DOLAZAK NA ODREDIŠTE.

Takođe, ono što dijele japanski politički akteri i crnogorski političar Đukanović, jeste viđenje da politika ima neke veze s moći, te mapiranje POLITIČKE STRATEGIJE SU RATNE STRATEGIJE – zarobljene države, žestoka borba za pobjedu, ili bolju državu.

Metafore IZGRADNJE na konceptualnom nivou kod svih političara takođe su izrazi težnje ka željenim društvenim ciljevima – ako su ove metafore upućene na budućnost, prikazujući budućni razvoj zemlje kao konstrukciju, i građane i političke lidere kao saradnike graditelje. Ove metafore igraju ključnu ulogu i u stvaranju političkog stila diskursa i u pozitivnom ocjenjivanju postupaka i svrha vlade; to se može sažeti primarnom konceptualnom metaforom DOBRO UPRAVLJANJE JE STVARANJE/IZGRADIVANJE (Charteris-Black, 2004,2011:205). U oba diskursa, i japanskom i crnogorskom, javlja se primarna metafora DOSTIGNUĆA DRŽAVE IZ PROŠLOSTI NJEZIN SU KAMEN TEMELJAC, nudeći retrospektivne metafore gradnje.

U crnogorskom diskursu, političarka Vuksanović centrirala ulogu roditelja kao figure udate porodične žene i majke. I ona blago unosi model brižnog roditelja u model strogoće koji dominira – kao žena koja mapira vođenje države kao vođenje domaćinstva – ona to može jer uspijeva da održava sklad i harmoniju, toplinu, mir i spokoj unutar svoje privatne kuće. Međutim, njena Crna Gora može da bude majka, ali ne i maćeha. Njene metafore uključuju patrijarhalnu i heteroseksualnu, nuklearnu potporu porodice koju čine otac, majka i djeca. Ona naglašava da je brižna majka, ali ima autoritet, na primjer, da dijeli pravdu. Nadalje, političar Đukanović ima moć da definiše članove porodice. On zna ko je član porodice, a političarka Vuksanović kao majka, kao žena koja vodi domaćinstvo, zna kakav bi trebalo da bude porodični život, metaforički i ne, i da je toplina doma preduslov za mir i spokoj – ZAJEDNICA JE PORODICA.

Takođe, obje političarke, i Vuksanović i Koike, koriste se primarnom metaforom PROMIENA JE ČIŠĆENJE, ili MORALNO DOBRO JE ČISTO. Draganja ima moć da čisti kuću – i tako bira šta je za izbaciti, ona ima moć da mijenja izgled države, da zamijeni otuđenu i neodgovornu partijsku elitu, da obećava državu koja pripada svima. Ona ima autoritet da iskorišćava zamjenice „mi“ kada govori o gradnji države – ona je narod, i može da ojačava i osnažuje Crnu Goru, da upali svjetlo u toj kući. Ona zna šta je pravda i poštenje – i Crna Gora „mora“ takva postati. Ona zna šta znači „ojačati“ i „graditi jaku Crnu Goru“. Njena Crna Gora je biser koji

je narodu dat – nešto o čemu se treba brinuti. Crna Gora je zarobljena – i ona i njena politika su te koje će je osloboditi.

Političarka otkriva mnoge metafore koje prikazuju određeni vremenski razmak između sadašnjih i iskustava iz prošlosti – heroji i glorifikacija muškaraca kao onih koji su gradili i borili se za državu. Ona svoj politički identitet gradi upravo na naslijeđenim normama i tradiciji. Njezina metafora ima dvostruku retoričku ulogu da zvuči ispravno i da se predstavi kao da ima ispravne namjere – ključno za stvaranje povjerenja i potvrđivanje njenog identiteta uspješnog vođe. Ona dalje stvara sliku u kojoj je ona dio naroda, koji je simbol herojske nacije.

Đukanović kroz svoj diskurs Crnu Goru vraća svojoj evropskoj civilizacijskoj kući, ili svome evropskom civilizacijskom krugu, crnogorskom prirodnom ambijentu. On je dio elite koja radi u interesu države i naroda. I njegove metafore su moralne metafore – svaki odgovoran čovjek ima obavezu da štiti svoj dom, da brani svoju kuću. On ima moć da čuva stabilnost Crne Gore, konstruišući „nas“ kao stamenu odbranu. Ukoliko je neko napadne, konstrukcija „mi“ zna šta treba da radi – „isto ono što bi radila kada bi neko mimo njihove volje došao da ruši njihov krov nad glavom.“ Njegova Crna Gora nepokolebljivo ide naprijed – s unijom ili bez nje, cilj je evropeizacija – on ima jasnu viziju i sposobnost određivanja pravog puta Crne Gore – OSTVARIVANJE SVRHE JE DOLAZAK NA ODREDIŠTE. Njegove metafore puta stvaraju osjećaje solidarnosti i podsticanje tolerisanja kratkotrajne patnje u svrhu postizanja dugoročnih političkih ciljeva.

Govori Mila Đukanovića, u crnogorskom diskursu, osim gore pomenutih, uključuju primarne metafore ZAUSTAVLJANJE/LUTANJE/ZAOSTAJANJE JE LOŠE, i VRAĆANJE JE DOBRO, jer svaki drugi, osim napredak koji on postiže, čini negativan ili nazadan pokret za crnogorsko društvo, nazadovanje prema jasno definisanom istorijskom vremenu nacionalističke i fašističke diktature. Političarka Koike koristi slično mapiranje – brzina je važna jer je zaostajanje za drugima loše. Kada je u pitanju napredak koji pruža Đukanović – on može da se konstruiše i kao vraćanje, ali je onda to vraćanje pravom putu – nakon određenog isklizavanja kojem su drugi doprinijeli. On konstruisano „nas“ izvlači iz nevolja sa što manje ožiljaka. On ima moć da vodi drumom, a ne kozjim stazama. On i njegova stranka imaju potrebne vještine upravljanja Crnom Gorom u kriznim situacijama, i njegova politika je brod ka pravoj luci – sa najmanje oštećenja, kroz teške brzake, dok politika drugih nudi konzerviranje viševjekovnog balkanskog lutanja bespućima.

Ovakva metafora ima jasnu namjeru – podstaknuti slušaoce i slušateljke na preduzimanje akcije kako bi se okončao društveni status quo.

Đukanović sebe predstavlja kao posvećenog predsjednika, i ima moć da kaže da je svako kome njegova partija nije logičan izbor – neodgovoran i nezdravomisleći građanin.

On i njegova politika su jedini garant mira i stabilnosti, sve u dobrobiti građana. Svi ostali pokušavaju da državu vrate u svijet svoje mitomanije i lažne istorije. Njegov put jedini je pravi put. On je doveo Crnu Goru do jednosmjerne ulice – koja vodi ka finalnom usvajanju evropskih sistema vrijednosti. On odlučuje na koji način će se razgovarati sa Crnom Gorom, on stvara novu Crnu Goru koja ne dozvoljava nikome da je obmanjuje ili nameće – „mi“ smo ti koji odlučujemo o tome kako će Crna Gora danas živjeti ili kako će u budućnosti izgledati. Njegova superiornost ogleđa se u tome što kroz određene metonimijske primjere ON JE DRŽAVA – što njega ne tangira, ne tangira ni Crnu Goru. On spasava Crnu Goru od sakaćenja, čisti je od malignih uticaja, od proždiranja – u okviru personifikacije, samo u njegovim govorima pronalazimo mapiranje apstraktnih entiteta koji imaju negativnu ocjenu (npr. smrt i defektnost). To daje ideološku dimenziju BORBI IZMEDU DOBRA I ZLA. On brani Crnu Goru, kao plijen, od nacionalizma, kao gladne zvijeri, stvarajući sliku straha i opasnosti – što se dalje povezuje sa primarnom metaforom OPASNA VJEROVANJA SU DIVLJE ŽIVOTINJE. Još jedan od temelja ovdje jeste pojam kontrole, tj. nedostatka kontrole.

Društvena i pravna integracija države u EU, za Đukanovića je manje važna od same evropeizacije – ona je cilj, sa EU ili bez nje. On podsjeća na krvave istorijske opomene, veliča nepreživljavanja za stvaranje države kao nasljeđa, unapređujući osjećaje grupne kohezije kroz „ženski“, miroljubivi zanat tkanja, kao vrstu ideologije majke i domovine, ali i kao povezanost sa primarnom metaforom MORALNOST JE SNAGA – gdje su ispravne ideologije čvrsto utkane u državu.

Đukanovićeva glavna strategija je istovremeni naglasak na subnacionalnoj jedinstvenosti i na evropskom uzornom karakteru za naciju u cjelini. Ovakva strategija gradi unutarnacionalne razlike bez ugrožavanja nacionalnog *jedinstva*.

Draginjina glavna strategija je vratiti zemlju ljudima unutar negativnog ugnjetavane nacije.

Oba diskursa dijele metaforu DRŽAVA JE SVETOST – što podrazumijeva vertikalnu hijerarhijsku organizaciju bića, u skladu s metaforom VELIKI LANAC BIĆA koja nam omogućuje da shvatimo opšte ljudske karakterne crte u smislu dobro razumljivih neljudskih atributa (Lakoff i Turner, 1989:172). Veliki lanac bića pretpostavlja da je prirodni poredak kosmosa da viši oblici postojanja dominiraju nižim oblicima postojanja. Čini se da ova

hijerarhijska organizacija ima važne jezičke i konceptualne posljedice, jer kada se država izjednači sa svetinjom, narod, kao na nižoj ljestvici, automatski se degradira.

Metafore dalje, u diskursima crnogorskih političara, kao i kod japanske političarke Koike, izjednačavaju državu i naciju s hranom, kao više ili manje vrijednu stvar, stvarajući konceptualnu metaforu HRANA JE DOBIT.

Primarna metafora koja se koristi za razumijevanje koncepta moći je KONTROLA JE GORE. Kontrola je konceptualizovana na vertikalnoj osi na takav način da su moćni entiteti gore, tj. na vrhu, ili su naprijed, i iznad/ispred nečega što ima kontrolu 'nad' nečim dolje ili iza. To implicira da su ljudi na višim društvenim pozicijama superiorniji od onih na nižim položajima. Ova slika javlja se u japanskom diskursu i najbolje će biti prikazana kroz objašnjenje koje nadalje slijedi, o MOĆI JEDNOG ČOVJEKA.

I japanski i crnogorski jezički diskursi žrtve predstavljaju kao grupni kolektiv, što je prikazano njihovom metaforičkom slikom očeva utemeljitelja ili iskrvavljenih predaka – kulturno shvaćeno kao žrtvovanje olakšava stvaranje nacionalnih identiteta i trajnu grupnu koheziju.

Kolektivno sjećanje prikazuje se kroz istorijska podsjećanja u kojima se nacionalni duh patriotizma pokazuje ekstremnim činom žrtvovanja – ideja da se moć rađa iz spremnosti na smrt, temelj je za ideologiju žrtvovanja. U tim razvojinama vidimo ideološku moć metafora nasilja kako ustupaju mjesto ideologiji grupne simbioze.

U oba diskursa javlja se primarna metafora DOSTIGNUĆA DRŽAVE IZ PROŠLOSTI NJEZIN SU KAMEN TEMELJAC, u smislu da se oslanjaju na važne događaje u toku izgradnje nacije, pozivajući se na pretke. Pokušaji da svoju „nacionalnu prošlost“ diskursi iz obje države ukrase istorijski vrlo značajnim arheološkim nalazom otkrivaju tipičnu strategiju, koju je Rudolf Burger (1996:40, prema Wodak et al. 2009:1) metaforički opisao kao „nacionalističko širenje vremena“.

Ovdje takođe nailazimo na konceptualnu metonimiju POLITIČKI LIDER ZA NACIJU; vođa vlade nacije zastupa tu državu jer ima krajnju sposobnost odlučivanja – te se dalje možemo nadovezati sa analizom metafora MOĆI JEDNOG ČOVJEKA koje pronalazimo u japanskom diskursu.

Uprkos stalnoj upotrebi zamjenice 'mi' za izražavanje nacionalne moći kao kolektivne moći, metafore koje smo do sada proučavali u japanskom diskursu često su okarakterisane tragovima

ličnog autoriteta – što bi se dalje moglo povezati sa modelom „strogog oca/majke“. Politička moć jednog čovjeka, kroz glas političara, često se implicitno prikazuje kroz tekst, i relevantna je konceptualizacija moći i kontrole.

U diskursu dolazi do suptilne promjene lične zamjenice „mi“ na „ja“ ili suptilno prenošenje moći na jednog čovjeka. U ovakvim metaforama, političar-ka djeluje i ima volju. Njegov ili njen moralni i politički uticaj i moć – odlučujuća su karakteristika metafora u ovom domenu. Kao da političar-ka ima dva tijela. Jedno je lično, ono je „ja“, i ono je svemoćno, božansko, lidersko, koje štiti živote, vodi državu u određenom pravcu, donosi odluke i žrtvuje se za narod, dok je drugo bezlično, složeno od mnogo „mi“.

ŽRTVOVANJE JE SKAKANJE S LITICE

Primjer (60)

元氣なことばかり申し上げたが、選挙戦は厳しい。徒手空拳だ。本当に崖の下に、パラシュートなしで飛び込むという覚悟ではあるが、覚悟はあっても勝つかどうかはやってみなければわからない。都民の皆さまが私の決意に、自ら手を挙げた私にまた大きなお力をちょうだいできるように頑張っていきたい。そして、共感あふれる都政をしっかりと進めていく。都庁の役人の皆さまともしっかりと歩を進めていきたいと思う。

Rekla sam da sam dobro, ali izborna kampanja je teška. To je prazna laka. Zaista sam spremna skočiti sa litice bez padobrana, ali čak i ako ste spremni, ne možete reći hoćete li pobijediti. Želim dati sve od sebe kako bi mi ljudi iz Tokija još jednom mogli pomoći u mojoj odluci. I nastavićemo slijediti empatičnu metropolitansku vladu. Željela bih naporno da radim sa zvaničnicima tokijske metropolitanske vlade.

Skok s litice može biti sport. Želite da uživate. Međutim, u isto vrijeme predstavlja i borbu, jer je zastrašujuće i uključen je rizik. U slučaju skoka, morate vjerovati u nešto drugo osim u sebe. Za veliki finalni skok morate skupiti svu hrabrost. Morate vjerovati vlastitim nogama, vlastitim vještinama, ali vjerovati i vodi koja je ispod litice. Morate vjerovati da ćete nakon skoka ostati živi.

Ovdje imamo mješavinu metafora koje aludiraju na donošenje pozitivnih promjena u japanskoj politici ukoliko dođe do skoka. Okretanje prirodi u političkom diskursu može objasniti pozitivne ili negativne promjene, ali i moć žrtvovanja za narod. Vrijedi spomenuti i to da tokom ovog skoka ona nema padobran – jedino što bi je moglo zaštititi od povreda, jedino što može pomoći da preživi pad, pa stoga njen skok zaista predstavlja veliki rizik. Skok je nepredvidiv, stjenovit, uzbudljiv, a istovremeno zastrašujuć.

ULAZAK U KRUG LJUDI – KAD GOVORI SVI ĆE SE PRIRODNO SMIJEŠITI

Primjer (61)

全国各地の方々と安倍晋三総裁の笑顔での触れ合いを動画にまとめました！この総裁選でも安倍総裁は人の輪の中にどんどん入っていき、会話をすると自然と皆さんに笑顔があふれます！

Sastavili smo video nasmijanih lica predsjednika Shinzo Abea s ljudima iz cijele zemlje! I na ovim predsjedničkim izborima predsjednik Abe će i dalje ulaziti u krug ljudi, a kad progovori svi će se prirodno smijeti!

Primjer 61 pravi kult vođe, stvara narodu entuzijazam i nepodijeljenu podršku naroda. Cilj izazivanja sreće i osmijeha naciji je izgraditi patriotske emocije i razviti osjećaj pripadnosti ideološkom kolektivu.

Sumiranje karakteristika modela "strogi otac/majka" u oba kulturološka diskursa:

"Strogi otac/majka" maska leži u harizmatici vođe koji/a može govoriti i djelovati u ime naroda

"Strogi otac/majka" maska leži u harizmatici vođe koji/a može govoriti i djelovati u ime države

"Strogi otac/majka" definiše članove *jedinstva*

"Strogi otac/majka" zna kakav bi trebalo da bude život u okviru *jedinstva*

"Strogi otac/majka" definiše način vođenja *jedinstva*

"Strogi otac/majka" ima autoritet da dijeli pravdu

"Strogi otac/majka" je božanska prisutnost na vrhu prirodnog, moralnog poretka dominacije

"Strogi otac/majka" maska leži u zaštiti *jedinstva* u opasnom svijetu; podržavanje *jedinstva* u teškom svijetu; i učenje šta je ispravno, a šta pogrešno

"Strogi otac/majka" je moralni autoritet koji razlikuje dobro od zla

Sumiranje karakteristika modela "brižni roditelj" koji se javio u govorima političarki u oba diskursa:

"Brižni roditelj" maska leži u prikazivanju sebe kao dijela naroda

"Brižni roditelj" maska leži u borbi protiv elite

U ovakvim diskursima, političari brane ideje u skladu sa svojim načelima i vrijednostima, što na neki način čini da svaki njihov metaforički predlog shvatimo kao metaforičku shemu MORALA. Ova analiza izazvala je novo pitanje, da li je MORAL ciljna domena svih metafora koje se koriste u političkim govorima? Iako će ovo pitanje za sada ostati neodgovoreno, ova dodatna, kratka analiza daje pregled primarnih metafora koje se povezuju sa MORALOM.

Pregled primarnih metafora koje se javljaju u crnogorskom diskursu:

(i) MORALNA SNAGA

SIGURNOST/POUZDANOST JE ČVRSTOĆA

MORALNOST JE SNAGA

VATRA JE DOBRO

DUBINA JE DOBRO

VRAĆANJE JE DOBRO

DOBRO JE VIDLJIVO

PROMJENA JE ČIŠĆENJE, ili MORALNO DOBRO JE ČISTO

DOBRO UPRAVLJANJE JE STVARANJE/IZGRADIVANJE

DOSTIGNUĆA DRŽAVE IZ PROŠLOSTI NJEZIN SU KAMEN TEMELJAC

(ii) MORALNI AUTORITET

POLITIČKE STRATEGIJE SU RATNE STRATEGIJE

VELIKI LANAC BIĆA – KONTROLA/MOĆ JE NAPRIJED

ZAUSTAVLJANJE/LUTANJE/ZAOSTAJANJE JE LOŠE

OPASNA VJEROVANJA SU DIVLJE ŽIVOTINJE

(iii) MORALNI LIČNI INTERES
HRANA JE DOBIT

(iv) MORALNOST KAO NJEGA
ODNOS JE BLIZINA/KOHEZIJA
ZAJEDNICA JE PORODICA

BRIŽNI RODITELJ

(i) MORALNOST KAO NJEGA
ZAJEDNICA JE PORODICA

OSTALE PRIMARNE METAFORE:

RAZVOJ / USPJEH JE KRETANJE NAPRIJED
PROMJENA JE KRETANJE
OSTVARIVANJE SVRHE JE DOLAZAK NA ODREDIŠTE

Pregled primarnih metafora koje se javljaju u japanskom diskursu:

(i) MORALNA SNAGA
SIGURNOST/POUZDANOST JE ČVRSTOĆA
ZNATI JE VIDJETI – MORALNOST JE SVJETLO/NEMORALNOST JE TAMNO
DOBRO JE SVIJETLO, DOBRO JE VIDLJIVO
VATRA JE DOBRO
KONTROLA JE GORE
DUBINA JE DOBRO
DOBRO UPRAVLJANJE JE STVARANJE/IZGRADIVANJE
PROMJENA JE ČIŠĆENJE, ili MORALNO DOBRO JE ČISTO

(ii) MORALNI AUTORITET
POLITIČKE STRATEGIJE SU RATNE STRATEGIJE
MOĆ JE CENTRALNO MJESTO
VELIKI LANAC BIČA – KONTROLA/MOĆ JE NAPRIJED
ZAUSTAVLJANJE/LUTANJE/ZAOSTAJANJE JE LOŠE

(iii) MORALNI LIČNI INTERES
HRANA JE DOBIT

(iv) MORALNOST KAO NJEGA
ODNOS JE BLIZINA/KOHEZIJA

BRIŽNI RODITELJ

(i) MORALNOST KAO FER DISTRIBUCIJA
MORALNOST JE FER PODJELA

OSTALE PRIMARNE METAFORE:

NADA JE KORISNI POSJED, NADA JE TEČNOST, NADA JE SVIETLOST
RAZVOJ / USPJEH JE KRETANJE NAPRIJED

USPJEH JE BRZINA

APSTRAKTNI RAZVOJ NACIJE JE RAST

PROMJENA JE KRETANJE

OSTVARIVANJE SVRHE JE DOLAZAK NA ODREDIŠTE

DOSTIGNUĆA DRŽAVE IZ PROŠLOSTI NJEZIN SU KAMEN TEMELJAC

PROMJENA JE SIJANJE SJEMENA

USPJESI SU CVJETOVI

4.4 Rodna perspektiva

Teorija konceptualnih metafora sugerira da je za konceptualizaciju bitno iskustvo. Ideja nacionalnog identiteta također se vezuje za lično iskustvo osobe – nacionalni identitet je diskurs, ili skup međusobno povezanih diskursa, koji oblikuju individualna iskustva. Određeni identitet proces je stvaranja sebe, ali je definitivno ograničen društvenim normama, a rodne norme, jasno je, oblikuju način na koji je nacionalni identitet zastupljen i, kao takav, mora se uzeti kao važan faktor koji doprinosi u njegovom stvaranju ili predstavljanju.

Ovaj dio daje prikaz kako se određeni diskursi o nacionalnom identitetu koriste u objašnjavanju vlastitog rodnog položaja unutar nacionalne zajednice, tj. kako metaforički prikazi konstruišu rodne diskurse nacionalnog pripadanja.

Rad otkriva da oba roda ističu slična pitanja u svojim govorima, ali koriste različite okvire za predstavljanje tih problema, dok političarke koriste više okvira koji se uklapaju u njegovanje i odgoj – dajući nam sliku i patrijarhalnog iskustva i svijesti u kulturi.

4.4.1 Rodna perspektiva u crnogorskom diskursu

Pored već analiziranih konceptualnih metafora kroz primjere koji prikazuju rodne momente gdje je DRŽAVA mapirana sa DOMAĆINSTVOM koje vodi žena, DRŽAVA kojoj je potrebno ČIŠĆENJE, DRŽAVA kao MAĆEHA, i DRŽAVA koja nije PRĆIJA, DRŽAVA kao MIJESTO ZA OPLODNJU KAPITALA, ovdje analiziramo i metafore koje glorifikuju MUŠKARCE kao NACIONALNE GRADITELJE (koje su izvučene kao djelovi metaforičkih domena KUĆE i PORODICE). Slijede metafore koje mapiraju ŽENE sa DJELOVIMA KONSTRUKCIJE u razvoju te države. Ovaj dio daje pregled kako različite individue izražavaju rodni identitet, i broji 7% ukupnih primjera u crnogorskom diskursu (**Prikaz 7**) – 22 primjera izvučena su iz prethodnih domena, a 1 je novi primjer.

Prikaz 7

Crnogorska sadašnjost ilustrovana je diskursnim referencama na istoriju, na velikane u prošlosti, na muškarce. Ti se ljudi predstavljaju kao muška norma, tvoreci nacije. Počasti ljudima od nacionalnog interesa odnose se gotovo isključivo na muškarce, pa slušalac/slušateljka ili čitalac/čitateljka stiče dojam da su nacionalni projekat ostvarili muškarci, a ne žene.

Kao što je već spomenuto u teorijskom dijelu, u crnogorskom diskursu postoji nekoliko konvencionalnih metafora za državu:

domovina

otadžbina

dedovina

Polja na kojima su sve ove konvencionalne riječi, uključujući i naciju, najizrazitije prikazivali svoje razlike bili su rat i rod. Domovinu shvatamo kao riječ koja je predstavljala naciju stvorenu u korelaciji sa ženskim osjećajima – u vezi s domom, sigurnošću, ljubavlju.

Otađzbina-dedovina, država, nasuprot tome, prenijela je muške kvalitete poput hrabrosti, borbenosti, konkurentnosti. Ove riječi su mogle ići u rat, dok je domovina rjeđe to činila.

Otađzbina je predstavljala Crnu Goru u ratu kao energično, snažno, hrabro društvo, dok ju je domovina predstavila kao miroljubivu zajednicu. Dom, kao porodična zajednica, a domovina kao nacionalna zajednica, bili su mjesta *jedinstva*, zajedničke prošlosti i budućnosti i kolektivnog sjećanja, koji su se razlikovali od svih drugih domova i nacija. Sve tri riječi na kraju predstavljaju neku vrstu metafizike prostora koji doživljavamo kao prostor smisla.

Vrijedanje riječima koje se odnose na ženu

U ovoj grupi rad prikazuje dodatni primjer gdje kandidatkinja Vuksanović koristi riječi povezane sa ženom, kao uvredu:

Primjer (62)

Nikad nisam koristila uvredljiv izraz, ali jedan izraz koji dolazi iz krajeva odakle potiče moja majka, iz Srbije, imenica ženskog roda – pobegulja. Gospodin Đukanović se prepao.

Kad želi da uvrijedi sadašnjeg predsjednika Crne Gore, političarka Vuksanović koristi žensku imenicu POBEGULJA. Prema onome što smo uspjeli prikupiti iz različitih izvora, riječ ima tri značenja:

1. djevojka koja je pobjegla s momkom, protiv volje svoje porodice
2. žena koja bježi od muža
3. žena koja je pobjegla iz svoje kuće, koja je napustila dom

Kao pojam, riječ je indirektno povezana s kućom ili porodicom, tj. sa semantikom odsutnog člana porodice, pa se stoga sasvim dobro uklapa u teorijske okvire ovog rada. Da bi ponizila muškarca, gospođa Vuksanović koristi ženski uvredljiv izraz, ukazujući da je predsjednik „plahovit, kao žena“, kao žena koja više ni na koji način nije vezana za muškarca ili dom, kojoj muškarac ili porodica ne daju više status i koji je ne definišu.

Ko je crnogorska žena?

U narednim primjerima, pronađenim samo u retorici Draginje Vuksanović, CRNOGORSKA ŽENA zamišljena JE kao KONSTRUKCIJA, tačnije, kao bitan građevinski dio konstrukcije – temelj ili stub. Takva metafora opisuje ženu kao nužnost za zadatak *izgradnje* nacije (Tomović-Šundić i Gvozdenović, 2020:59).

Primjer (63)

Temelji kuće u Crnoj Gori ne počivaju na zemlji već na ženi. Tako će i u državi biti.

Tomović-Šundić i Gvozdenović (2020:60) navode da ove metafore predstavljaju žene kao oslonac s jakom i čvrstom strukturom, simbolišući postojanost zgrade – tj. nacije.

Ove arhitektonske metafore društva evociraju fantaziju da je nacija kuća koja počiva na ženskim temeljima, temeljima na kojima se gradi struktura društva. Naše svjetsko znanje takođe uključuje informacije da su temelji i stubovi najbitniji dio kuće. Stoga dolazi do zaključka: najvažniji dio države – žena, direktan je rezultat napora onih heroja koji su istorijski direktno povezani s prošlošću države.

Primjer (64)

Žene su stub društva.

U primjeru (64), društvo je zamišljeno kao konstrukcija, gdje žena predstavlja njezin bitni građevinski dio – stub. Takva metafora opisuje ženu kao nužnost za zadatak izgradnje nacije. Nasuprot mitskim očekivanjima, ova metafora, kao još jedan primjer mapiranja porodičnih odnosa u nacionalnom carstvu, stoji u suprotnosti s muškom metaforom patriotskog kraljevstva koje smatra mušku osobu "ocem nacije" ili "stubom" države ili porodice". Simbolična slika stuba u južnoslovenskoj kulturi korišćena je za naglašavanje, prije svega, patrijarhalne slike, poput predsjednika u Crnoj Gori, ili "glave" (još jedna konceptualna metafora) porodice – obično se odnosi na oca/muža). Ponekad i dalje predstavlja 'važnu osobu u organizaciji' ili 'bitan element u teoriji' (Nobuaki, 1993). Metafora „stuba“ može se posmatrati kao „konstruktivna metafora koja predstavlja vrlo pozitivnu metaforu“ (Lenard-Božić i Ćosić, 2007:73), koja se metaforički predstavlja kao osnova za sve ostalo. Postavljanje temelja za nešto ima jake pozitivne konotacije jer stvara preduslove za druge radnje. Drugim riječima, svaka čvrsta i izdržljiva zgrada ima dobre, potpuno potrebne stubove. Metafora stuba često se pojavljuje u različitim vrstama pisanog i usmenog materijala, takođe označavajući važnu osobu koja ima centralnu ulogu u određenoj grupi, poput političke stranke, korporacije, porodice itd. Uz to označava i važan element u određenim izjavama. Kako primjećuje Perović (2016), karakteristike stuba su stabilnost, nosivost, trajnost, **čvrstoća materijala** i **često dobar dizajn**. **Ionski, dorski, korintski, na mnogorski način.**

Stub je, dakle, oslonac i predstavlja snažnu i čvrstu strukturu, osovinu zgrade koja povezuje različite nivoe. Stubovi su ti koji zgradi daju čvrstoću, a potresti ih znači potresti cijelu konstrukciju. Zato simbolizuju postojanost zgrade, bilo arhitektonske, društvene ili lične, pa se kao takva u gornjoj metafori bira za izgradnju žene kao centralne, kao *glave* društva, kao njihove *majke*, a ne kao *maćeha*.

Takođe je zanimljivo preneti jedan od citata kandidatkinje u cjelini, iz čega možemo zaključiti kako žena koja je prvi put odlučila prekinuti crnogorsku tradiciju i kandidovati se za predsjednicu u biti vidi Crnogorku:

„Ona je bila ratnica, sačekivala je iz rata svoga oca, muža, brata i sina. Ona je danas majka, domaćica, uzorna žena i supruga koja nosi tradicionalno i iskonsko u sebi. I

sa takvim kvalitetima danas žene u Crnoj Gori su ugledne i uspješne ljekarke, naučne radnice, prosvjetne radnice, umjetnice, žene iz drugih oblasti života. Želim da budem glas svih tih žena, želim da budem glas posebno obespravljenih žena, onih koji rade u turizmu i ugostiteljstvu, onih vrijednih radnica koje rade u trgovini, koje moraju znati koliko im je radno vrijeme, a ne da rade prekovremeno, koje nemaju praznike, a koje se miče i zarađuju za svoju djecu".⁴⁹

Možemo zaključiti da kandidatkinja nastoji da stvori potporu građana i građanki prenoseći vrlo bliske odnose, pa je tako, kroz ovu vrstu ograničavanja, sposobna izazvati emocionalne veze po uzoru na porodične odnose (Tomović-Šundić i Gvozdinović, 2020:59).

Zatim, gospođa Vuksanović smatra naciju i nacionalno kao proširenu porodicu, zasnovanu na krvnom srodstvu, zajedničkom porijeklu, herojskim precima. Kao što je pomenuto u okviru domena ZAROBLJENE DRŽAVE JAPAN I CRNA GORA, herojstvo, sloboda i nezavisni nacionalni identitet u Crnoj Gori uzdigli su muškarce i muškost stvarajući crnogorski nacionalni identitet. Herojstvo, čast i hrabrost, sinovi nacije i dalje imaju vrijednost za uspostavljanje kolektivne svijesti, jačajući osjećaj pripadnosti. Time se dodatno jača međusobna solidarnost i lojalnost na individualnom i kolektivnom nivou. Vidimo da je gospođa Vuksanović ponekad toga svjesna, što je u suprotnosti s metaforama izvučenim iz njezina diskursa:

Primjer (65)

Crnogorsko društvo, osim svoje prepoznatljivosti koja počiva na čojstvu i junaštvu, od prvih pisanih tragova gradilo je istoriju čiji teret su nosila pleća hrabrih žena. U savremenom crnogorskom društvu pleća hrabrih žena i dalje nose terete modernog porodičnog života.

Dok su spomenuti sinovi, heroji i boreci metaforički predstavljani kao graditelji nacionalne kuće, žena je metaforički preslikana na temelje i stubove te izgradnje. Iako te metafore označavaju pozitivnu metaforu, čini se da objektivizacija žena i njena reproduktivna uloga ostaju u centru pažnje, čak i kad se čini da to nije namjera, što opet pokazuje da dominantna rodna ideologija

---

⁴⁹ <http://rtcg.me/vijesti/izbori2018/predsjednicki-izbori-2018/196336/vg-cc-dobiti-prvu-predsjednicu.html>

u društvu može uticati ili ograničiti kako se (sopstveni) rod percipira i predstavlja, u odnosu na druge.

Predstavljanje žene stereotipima, kako primjećuje Perović (2016:55), nosi veliku opasnost od udaljavanja od stvarne slike i stvaranja slike u kojoj preovladava zastupljenost prema rodu ikoničnog značenja, na čijem je jednom kraju žena predstavljena kao u gore spomenutim metafori.

Istina je da većina žena u Crnoj Gori još uvijek nosi u sebi tradiciju, koja se ne može lako iskorijeniti. I sada je važno napomenuti da je žena, prije svega, majka, domaćica, uzorna žena, pa tek onda ljekarka, naučnica, predsjednica. Tačnije, tek kad je oboje – majka i supruga, tada može biti dostojna predsjednica, kako Vuksanović objašnjava.

Ovaj dio rada prikazao je da analiza metafora može predstaviti sliku roda u Crnoj Gori. Činjenica da postoji konceptualna metafora ŽENA JE KONSTRUKCIJA, gdje je žena (kao dio društva) stub ili temelj te konstrukcije, ukazuje na to da se žene u crnogorskom društvu zaista cijene. S druge strane, konceptualna metafora DRŽAVA JE PRČIJA, DRŽAVA JE MAČEHA međutim, svjedoči da (nažalost) postoji i preziran odnos prema ženama. Međutim, metafore su većinom pokazale da se Crna Gora još uvijek bori sa kontroverznim pogledima na uloge i funkcije žena u društvu. Patrijarhalna kultura i dalje je dominantna na ovim prostorima, iako patrijarhat nije univerzalna kategorija, već se razlikuje prema kulturi, stupnju društvenog, ekonomskog i političkog razvoja i slično – ali ipak postoje neke sličnosti koje se svode na osnaživanje muškaraca kao društvene grupe uopšte ili jedne grupe muškaraca, koja takođe ima najveću moć.

4.4.2 Rodna perspektiva u japanskom diskursu

U japanskom diskursu, a vezano za metafore roda, u ovom poglavlju izdvojicemo grupu metafora koju smo već spomenuli u domenu SIJANJE NACIJA. Prethodno, kroz kritičku analizu metafora, fokusirali smo se na diskusiju o metafori *sjanja*. U ovom dijelu fokusiraćemo se na kritičku analizu metafore SUANJA ŽENE, i šta uopšte znači da žene *sjaje* – da li je feminizam u Japanu dostigao uopšte svoj cilj, i probio ne stakleni plafon, već plafon od gvožđa, kako ga

naziva Yuriko Koike – 16 primjera iz prethodnog domena, te dodatnih 5 primjera koji se tiču rodne perspektive, što broji 4% ukupnih primjera u japanskom diskursu (**Prikaz 8**).

Prikaz 8

Prije svega, kada desnica promovise feminizam, a naročito u pogledu reprodukcije, naglasak se obično stavlja na „ličnom izboru“ žene da bude majka. U tom smislu, za desničarski diskurs, pitanje reprodukcije i odgoja djece ne posmatra se kao pitanje dobrobiti, već ličnih i individualnih izbora u životu koje bi žene (prirodno) trebale preduzeti (Uematsu, 2011: 5).

Uematsu (2011:9) piše da kada vlada govori o i nastoji njegovati „snagu“ nacije, snaga je drugim riječima potreba za ponovnim osnaživanjem rasta ekonomije, a ova potreba pomno se pripovijeda zajedno sa, u određenoj mjeri „obnovom majčinstva“. Predvođeci svoj kabinet kao premijer još 2012. godine, Uematsu bilježi da je Abe naglasio značaj ekonomske reforme, kasnije nazvane „Abenomics“, sastavljene od „tri strijele“: masivnog fiskalnog podsticaja, agresivnijeg ublažavanja monetarnog uticaja Banke Japana i strukturalnih reformi za povećanje konkurentnosti Japana“. Iznad svega, pojasnio je da je vitalni sastavni dio Abenomicsa „Womenomics“, oslobadajući potencijal „apsolutno nužan ako se želi nastaviti japanski rast“ (Abe „Unleashing“, prema Uematsu, 2011:9). Abe tvrdi da bi proširenje ženskog zaposlenja u konačnom povećalo natalitet, te da je Womenomics ključ razvoja Japana: „zemlja koja zapošljava i promovise više žena raste ekonomski, a ništa manje važno, i

demografski“ (Abe „Unleashing“, prema Uematsu, 2011:9) ⁵⁰. „Zemlja u kojoj žene sijaju“ postavlja pitanja poput potrebe za povećanjem broja jaslica i usluga njege za djecu i starije osobe, što svakako jeste značajni društveni napredak. Međutim, ne možemo odbaciti blisku vezu koju njegova retorika stvara između domaćeg rada i desničarskog pojma „jakog Japana“. Domaći poslovi, poput njegovanja i briga, povezani su i smatraju se ženskim poslom, u odnosu na majčinstvo, pa se čini da Abe ima za cilj oživjeti japansku ekonomiju povećanjem ženskog rada, u domaćoj i javnoj sferi. Drugim riječima, kako piše Uematsu (2011:9) pretpostavka u retorici Abeove politike je da je za stvaranje „jakog Japana“ majčinstvo, uključujući dobru njegu za djecu i starije osobe, nužan izvor za „novu vitalnost“ i drži ključ za oživljavanje japanske ekonomije.

Mnogi su kritičari sumnjali u ovu politiku, nazivajući je jednostavnom retorikom; naučnice kao što su Ayako Kano i Vera Mackie (2013, prema Uematsu, 2011:9) tvrdile su da je „[u vezi] s njegovom stvarnom političkom odlukom, „womenomics“ je politika za ponovno punjenje ekonomije i reformisanje nacije, a ne za poboljšanje položaja žena.“

Iako ideja „womenomics“ svakako ima velika ograničenja i nedostatke, ovaj oblik strategije koju promovše zemlja zasigurno bi mogao podstaći osnaživanje žena i stvoriti mogućnost za jačanje feminističkih pokreta i saveza, koji će dalje promovisati politička, ekonomska i društvena prava žena, za njihovu interakciju i pritisak na državu da ispuni zahtjeve.

„Snaga žena“ ima najveći potencijal u japanskom društvu, koji još nije u potpunosti mobilisan. Za energično i rastuće društvo neophodno je stvoriti okruženje u kojem žene mogu u potpunosti pokazati svoju moć. Na Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija, premijer Abe⁵¹ naglasio je namjeru Japana da poboljša saradnju s međunarodnom zajednicom i pomoć zemljama u razvoju za osnaživanje žena i ravnopravnost polova, kao dio napora na rješavanju globalne agende. Prema „društvu u kojem sve žene blistaju“ Japan će snažno promovisati pomoć zemljama u razvoju kroz blisku saradnju s civilnim društvima, uključujući nevladine organizacije i poslovne krugove.

Iako je ideja „womenomics“, kao i slogan „društvo u kome žene sjaje“, politička ideja Shinzo Abea, iskorišćena i od strane Koike, izvučeni su primjeri (6) iz diskursa političarke. Gospođa Koike zbnunjuća je figura za feministkinje, s obzirom na njezinu podršku ultrakonzervativnim grupama koje vjeruju da žene pripadaju unutrašnjosti doma, i koje pozivaju na zataškavanje

⁵⁰ 2018. premijer Shinzo Abe rekao je da želi stvoriti naciju u kojoj žene blistaju, imenujući vladu u utrak samo s jednom ženom. [46](#) žena u novom kabinetu sa 20 osoba je Satsuki Katayama (59).

⁵¹ Izvor: https://www.mofa.go.jp/jp/ps/page23e_000181.html

japanskih zločina u Drugom svjetskom ratu, uključujući prisilnu upotrebu korejskih „žena za utjehu“ kao prostitutki. Ona je politički soko, koji podržava reviziju pacifističkog ustava zemlje, kao i jaču ulogu samoodbrambene snage zemlje, po čemu je poznata japanska vojska.

U njenom diskursu pronalazimo primjere koji se oslanjaju isključivo na jačanje žene kao majke, i jačanje nuklearne familije, kao što možemo vidjeti kroz naredni primjer.

Primjer (66)

家族で少子化や人口の問題ということについて、一人ひとりはそのようなことを考えませんが、やはり、家庭とか家族のあり方、社会のあり方ということに一石を投じてくださっているんだろうと思います。

U vezi sa problemom smanjenja broja djece u porodici i u populaciji ne razmišljamo pojedinačno, ali izgleda da oni ipak uznemiravaju (doslovnije: bacaju kamen spoticanja u) porodicu i porodični način postojanja, način postojanja društva.

Postavlja se pitanje – kojim ženskim aktivnostima zapravo je potrebno osvjetljenje? Onim koje se događaju u privatnosti, unutar oikosa – ili izvan oikosa, gdje žene uživaju ograničeno učestvovanje u određenim društveno-političkim aktivnostima? Kao što se može zaključiti iz govora, i načina na koji se žena ponovo vraća u svjetlost, svjetlost sija upravo u granicama oikosa, osvjetljavajući svijet žena u domaćinstvima – osvjetljuju se grane za čuvanje djece i više mlijeka.

Dok političarka retorički naglašava slobodu izbora žene kao pojedinke, u isto vrijeme privileguje određene izbore – poput majčinstva, izgradnje familije, promovišući komplikovani odnos neoliberalizma i majčinstva. Promovisanje „rodne jednakosti“ od strane političarke jača ideju o ženskoj ulozi u rađanju i odgoju djece.

Osim toga, vrijedna pažnje je metafora da Japan treba da postane „dobra zemlja“. Šta je „dobra država“?

JAPAN JE DOBRA DRŽAVA

Primjer (67)

かつて私、自民党内に「いい国勉強会」というのをつくって、「女性が暮らしやすい国はみんなにとっていい国だ」と言うので、そして女性政策をばつとまとめて、そのいくつかが今実施されているところではありますが、これは「女性」という観点で見て、さっきの結婚・出産・子育てという、こういう人を中心にしたものですよね。

Jednom sam napravila u okviru Liberalno-demokratske partije „Studijsku grupu za dobru zemlju“, i zato što se kaže da je „zemlja u kojoj je ženama lako da žive (je) dobra za sve“, pa smo rezimirali ženske politike i njih nekoliko se sada sprovodi, ali su usredsređene na one ljude koji gledano iz perspektive „žene“ jesu osobe za brak, rađanje, gajenje dece.

Online rječnik Romajidesu.com definiše pridjev よい【良い】/いい → *yoi* tj. *ii* kao:

1. (i-pridjev) dobro; izvrsno; fino; lijepo; ugodno; prijatno
2. dovoljno (može se koristiti za odbijanje ponude); spremno; pripremljeno
3. isplativo (npr. pogodba, poslovna ponuda itd.); blagotvorno
4. OK

Glavna značenje pridjeva *yoi/ii* jesu – većeg kvaliteta, mjerodavnog, većeg od uobičajenog, nešto što je u skladu s moralnim poretkom svemira, hvale vrijedna osoba: *ii hito*.

Dok japanske politike i kampanje retorički naglašavaju slobodu izbora (pojedinaца/poјedinki, kao i žena uopšte), istovremeno privilegiju određene izbore, poput roditeljstva i izgradnje porodice, za koje vjeruju da će koristiti društva. U tom smislu Japan zastupa komplikovan odnos neoliberalizma i majčinstva. Uostalom, promovisanje feminizma od strane vlade pojačava ideju o ženskoj sreći u rađanju i odgoju djece, na osnovu izbora (Squires, 2018:8), a kako smo vidjeli ukroz analizu metafora, čini se nemogućim zamisliti ispunjenje života izvan izgradnje porodice.

5 Intervjui kao kvalitativna analiza

11

„Zadatak danas nije da otkrijemo ko smo nego da odbijemo ko smo. Moramo da zamislimo i izmislimo ono što bismo mogli da budemo... da promovišemo nove oblike subjektivnosti, odbijajući oblik individualnosti koji nam je nametnut...”
Fuko (2017)

Ako metafore doprinose izgradnji nacionalnog *jedinstva*, u drugom dijelu empirijske analize vidjeli smo da one to ne čine same. Zato, ova teza ispituje širi kontekst čiji su metafore dio. I u ovom, posljednjem dijelu, u svom metodološkom pristupu studija polazi od ideje da je značenje kolektivno konstruisano od strane pojedinaca, pokušavajući razumjeti društvene fenomene analizirajući kako pojedinci pregovaraju o značenju, kroz kontekste u kojima se takvi pregovori odvijaju. Analiza se nadovezuje na prethodno dobijene podatke, i pretpostavku da su nacije mentalni konstrukti, 'zamišljene zajednice' (Anderson, 1983), čije efekte aktiviraju dodatno i metafore, pokrećući naše društvene prakse, i koji jačaju društvene obrasce nacionalnog identiteta, ideologije, i države.

Da bismo mogli bolje razumjeti uticaj diskursa političara, smatramo da je potrebno istražiti njegovu recepciju i rekontekstualizaciju u drugim domenima društva, drugim riječima, u svijetu građana. U ovom dijelu studije je zato primijenjen istraživački intervju kao metoda za kvalitativnu analizu. Intervjuisali smo nekoliko ljudi koji su odrasli i veći dio svog života proveli u Crnoj Gori, i u Japanu, s ciljem da ispitamo načine na koje doživljavaju, razumiju i reaguju na metaforičke diskurse političara. Istražena područja uključivala su percepciju metaforičke sheme slike *jedinstva* prethodno izvučene iz retorike političara u Crnoj Gori i u Japanu. U ispitivanje su uključeni domeni koji su se ispostavili da prevladavaju u političkim diskursima dviju država, iako smo na kraju odlučili da u ispitivanje uključimo i domen FAMILIJE koja se rijetko javlja kao takva u diskursima japanskih političara. Razlog za to je pokušaj poigravanja sa konstrukcijom japanske riječi za državu, *kokka*, koja se sastoji od ideograma za "zemlju/državu" i "kuću" ili "porodicu", aludirajući da je država skup intersubjektivnosti unutar porodice. Uz to, bilo nam je interesantno vidjeti da li će svi učesnici u Japanu odstupiti od ovog mapiranja ukoliko nisu navikli na takve političke govore. Stoga, učesnici su imali mogućnost izbora između konceptualizacije 4 metaforička preslikavanja: DRŽAVA JE: FAMILIJA, KONTEJNER, OSOBA ili NA PUTOVANJU. Cilj istraživanja nije bio

utvrditi jesu li narativi ispitanih političara na neki način 'tačni' ili ne, već ispitati načine na koje učesnici prihvataju, odbacuju i preoblikuju takve diskurse u procesu osmišljavanja svojih „zamišljenih“ zajednica.

Na osnovu teorijske pozadine, ovaj dio istraživanja služi kao dodatni dio za potvrđivanje pretpostavke da nacionalni identiteti podrazumijevaju skup sličnih metaforičkih koncepcija i percepcijskih shema koje pojedinci dijele, a drugo, da se nacionalni identiteti mogu diskurzivno (re)produkovati, transformisati i (de)konstruisati.

Da bismo razumjeli višestruku prirodu nacionalnog identiteta i načina na koji on funkcioniše, moramo razmotriti proces kojim se ideja nacije useljava u ljudske umove, očitavajući način na koji ljudi internalizuju apstraktni svijet nacije kako bi stvorili imaginarnu zajednicu. U prethodnom dijelu teze prikazali smo na koji način, između ostalih, svakodnevno bivamo podsjećani na naš nacionalni identitet i postojanje svoje, ali i „tuđe“ nacije. Imajući to na umu, ideju nacionalnog identiteta povezujemo s upotrebom metafore, budući da se identitet odnosi na značenje, a značenje se razvija u od konteksta zavisnoj upotrebi, konstruisano i održavano svakodnevnim diskurzivnim praksama koje stvaraju društvene strukture, gledano iz perspektive KAD. Kada je Anderson (1983) pisao o naciji kao "zamišljenoj zajednici", mislio je na psihološku dimenziju nacionalnosti (na primjer, spremnost umrijeti za ljude s kojima se nismo ni susreli) i činjenicu da nacija veliki dio svog postojanja duguje riječima, znakovima i simbolima koji čine i oblikuju njenu konceptualizaciju (Gerow, 2005:402-403). Stoga je (*banalni*) *nacionalizam* ugrađen u prostornu socijalizaciju, viđen kao proces kroz koji akteri postaju članovi teritorijalnih cjelina i internalizuju narative i sjećanja povezana s kolektivnim identitetima i zajedničkim tradicijama (Passi, 2015:4).

Odabir jezika dio je izgradnje nacionalnog identiteta jer je jezik oruđe kojim manifestujemo „ko jesmo“ – dajući definicije sebe i drugih, definišući stvarnost dijelom kroz svoj jezik i jezičko ponašanje. S obzirom na to, nacija društvene odnose zapravo pretvara u metaforu, kao jednu od nužnih metoda za osmišljavanje zajedničkog imena intimnog i apstraktnog nacionalnog svijeta. Takva metoda takođe mora biti lijek za vještačku dihotomiju, istražujući nacionalnost kao proces kojim ljudi iz svih društvenih slojeva redefinišu pojmove prostora, vremena i relacija (Confino, 1993:45).

Rezultati crnogorskog istraživanja (poglavlje 5.2. adaptirana je verzija istraživačkog rada prihvaćenog za publikovanje u časopisu *Anthropological Notebooks* (Vol. 29 No. 1, 2023, str. 21-43).

5.1 Dizajn studije

Dizajn studije sa crnogorskim ispitanicima

Od decembra 2021. do januara 2022. sprovedeno je ukupno 10 intervjua u različitim okruženjima. Podaci su analizirani tematskom analizom, uključujući istu teorijsku metodologiju kao u prvom dijelu empirijske analize – kombinovanjem TKM, KAD, KAM. Fokusirali smo se na grupu od 25 do 35 godina čiji je maternji jezik crnogorski, i ispitanici su izabrani na dobrovoljnoj bazi – prikupljeni su odgovori od 6 muškaraca i 4 žene. Svaki intervju trajao je 40-70 minuta, što je značajan vremenski okvir koji je omogućio detaljne diskusije. Uz dobijenu dozvolu za snimanje razgovora, intervjui su potom transkribovani.

Prilikom regrutovanja crnogorskih ispitanika objašnjeno je da je ideja istraživanja govoriti o *jedinstvu* koje određuje državu, naciju, državljanstvo, te da poziv zahtijeva pričljive učesnike koji bezu koriste maštu. Zatim smo morali pojasniti da je istraživanje unutar kognitivne lingvistike, s fokusom na konceptualne metafore u političkim narativima, te da istraživanje ne interesuje prošla/trenutna politička situacija. Dizajn intervjua slijedio je strukturisani format sa specifičnim otvorenim pitanjima za svakog učesnika, kako bi se osigurala tematska zasićenost.

Dizajn studije sa japanskim ispitanicima

Od juna 2022. do jula 2022. sprovedeno je ukupno 18 intervjua, od čega je četvoro učesnika odustalo od prikazivanja odgovora, a ostalih 6 intervjua nije moglo ući u analizu iz više razloga. Prije svega, intervjui nisu ušli u analizu ukoliko bi ispitanik ostavio neko od pitanja neodgovorenim. Takođe, ukoliko ispitanik nije razumio pitanja (ni ukoliko bismo ponovili intervju), takvi odgovori nisu ulazili u analizu. Zato, samo 8 ispitanika i njihovi odgovori potom su analizirani. Fokusne grupe u odnosu na godine nije bilo, iako smo na samom početku pokušali da zadržimo istu formu kao prilikom intervjuisanja u Crnoj Gori. Ispitanici u Japanu su izabrani na dobrovoljnoj bazi, i prikupljeni su na kraju odgovori 6 muškaraca i 2 žene.

Prilikom regrutovanja japanskih ispitanika pojašnjeno je da je istraživanje unutar kognitivne lingvistike, te da ne postoje tačni i netačni odgovori, već da se radi o percepciji i snazi mašte. Dizajn intervjua slijedio je strukturisani format sa istim pitanjima za svakog učesnika.

5.1.1 Prikupljanje i analiza podataka

Prikupljanje i analiza podataka u crnogorskom jeziku

Svi intervjui su snimljeni pomoću audio rekordera nakon što su učesnici dali dopuštenje u vrijeme regrutacije, kao i na početku sesija. Audio snimci su izbrisani nakon transkripcije. Intervjui su vođeni na crnogorskom jeziku.

Prvi dio intervjua predstavlja lično iskustvo učesnika, prije nego što se dotaknemo razgovora o konceptualnim metaforama. Intervju započinje tako što učesnici iznose sociodemografske podatke o sebi i odgovaraju s tri riječi koje bi im bile prve asocijacije na riječi „Crna Gora“ i njene izvedenice.

Drugi dio ovog istraživanja dotiče priče o političkom diskursu unutar metaforičkih domena. Ovaj dio izvodi neku vrstu dekonstrukcije pronađenih domena, što se može smatrati procesom kojim se moć konceptualnih metafora otkriva, preokreće i izmješta. U drugom dijelu učesnici su takode govorili o emocijama i razlozima zašto političari koriste ove metafore – na osnovu vlastitih osjećaja dok govore o metaforičkom diskursu političara ili na osnovu onoga za što misle da se te metafore mogu koristiti.

Treći dio intervjua je trenutak kada bi učesnici pokušali konstruisati vlastite metafore, koristeći imaginaciju unutar domene *jedinstva*, koju su prethodno dekonstruisali.

U četvrtom dijelu vraćamo se na asocijacije s početka ispitivanja, zahtijevajući detaljnija objašnjenja. Trenutak retrospekcije uveden je kako bi se ponudio osjećaj prepoznavanja da bi njihove vlastite asocijacije mogle biti oblik metafore, vraćanje na te slike u svjetlu razgovora koji smo prethodno vodili, i osjećaje ili druge efekte koje je razgovor mogao prethodno izazvati.

Prikupljanje i analiza podataka u japanskom jeziku

Nažalost, isti pristup nije mogao biti primijenjen na japanske učesnike. Prije svega, govorni intervjui, uz vrlo kratak vremenski period u Japanu, nisu imali odjeka. Intervju je potom pretvoren u pisani, ali je pokušano da se zadrži slična forma kao u intervjuiima odrađenim u Crnoj Gori. Prije početka intervjua, stavljena je napomena da je vrlo važno da se odgovori pišu ne gledajući sljedeće pitanje i bez velikih ispravki, te da je potrebno odgovarati riječima koje izlaze automatski.

Pisani intervjui se takode sastoji iz četiri dijela. Prvi dio ima 2 pitanja, drugi dio ima 4 pitanja, treći dio 1 pitanje, te četvrti dio 2 pitanja.

Prvi dio intervjua zadržao je predstavljanje ličnog iskustvo učesnika – sociodemografski podaci o sebi i tri riječi koje bi im bile prve asocijacije na riječ „Japan“ i njene izvedenice.

Drugi dio pisanog intervjua dotiče se priče o političkom diskursu unutar metaforičkih domena. Najprije je bilo potrebno da učesnici izaberu metaforičku temu koja je najbliža njihovom videnju, i o kojoj bi dalje razgovarali. Tema se birala sa slike koja sadrži 4 ponudene figurativne sheme, poslate kao propratni dio intervjua dokumenta.

U sljedećem pitanju potrebno je bilo dati mišljenje o tome kako političari vide Japan koristeći izabranu metaforičku sliku, uz odvojeno pitanje gdje se na toj slici nalaze manjinske grupe. U ovom dijelu je postavljeno i pitanje kakav utisak ostavljaju ovakve metafore, te o razlozima zašto političari koriste ove metafore.

Kako smo istakli u poglavlju 2.2.1.1, metafore prema Chiltonu (1996:74, prema Šarić, 2014:9) mogu doprinijeti povlašćivanju određenog načina razumijevanja stvarnosti, te potiskivanju drugih načina njenog razumijevanja, te se ideološka dimenzija metafora upravo nalazi u tome što one definišu ono što ćemo prihvatiti kao stvarnost. Na osnovu takvog razumijevanja, u trećem dijelu učesnicima je traženo da odgovore na pitanje da li su njihova zamišljanja uloge države, nacije, itd. različita ili ista kao kod političara, te ukoliko se razlikuju, potrebno je bilo detaljno pojasniti.

U četvrtom dijelu i ovdje se vraćamo na asocijacije s početka, zahtijevajući o njima detaljnija objašnjenja.

5.2 Rezultati Crna Gora

U prvom dijelu istraživanja ispitali smo učesnike o tri asocijacije vezane za „Crnu Goru“ i njene izvedenice. Prije svega, ovo pitanje smo koristili na početku sa namjerom da započnemo stvaranje odnosa između učesnika i teme. Uz to, pitanje o asocijacijama smatramo da je važno jer, kako McVeigh (1996:6) objašnjava, naši mentalni svjetovi su produkti socio-kulturnih procesa koji se zasnivaju na međusobnoj razmjeni fizičkih i kulturnih, stvari i vrijednosti, koristeći analogije iz opipljivog i perceptibilnog (konkretnog) svijeta, za opisivanje i definisanje apstraktnih događaja. Naši su umovi tada u osnovi metaforični – proizvodi razmišljanja koji pozajmljuju stvari iz svijeta, uključujući vlastita iskustva. To bi značilo da su apstraktni koncepti strukturisani utjelovljenim, senzomotornim domenama koje koristimo da ih opišemo. To dalje znači da bi korišćenje asocijacije moglo stvoriti metaforička preslikavanja, manifestacije preslikavanja apstrakcija, kao što je država, u ono kroz šta shvatamo takav apstraktni pojam.

Prilikom traženja asocijacija, tražimo svojstva koja bi bila informativna o temi, premda taj odnos ili asocijacija ne mora prethodno postojati između riječi koje se koriste u samoj metafori. Da sumiramo, asocijacije se izvlače iz korelacija u našem iskustvu, a zatim se odražavaju i na jezik i na mišljenje, stvarajući metaforička mapiranja⁵².

Nakon pažljivog proučavanja odgovora u vezi sa asocijacijama, dobili smo zanimljiv rezultat: polovina učesnika zajedno je konstruisala novu metaforu CRNA GORA (i njene izvedenice) JE KAMEN⁵³ prilikom opisivanja svojih asocijacija. Odlučili smo se fokus da stavimo na ovo mapiranje, iako je 8 od 10 učesnika „Crnu Goru“ povezalo sa nekim drugim prirodnim karakteristikama.

Elem, pri izgradnji zajedničkog metaforičkog mapiranja CRNA GORA (i njene izvedenice) JE KAMEN, svih pet učesnika koristilo je različitu asocijativnu riječ: *kamen, krš, priroda, tvrdoća i čvrstoća*.

S jedne strane, ova konceptualna metafora je metafora odnosa učesnika sa zemljom, njenim krajolikom, kraškim terenom, kao na slikama učesnika III, VI i VII.

Učesnik III: asocijacija KAMEN – *vezano je i za karakter i za kraški period. Nekako mi je to baš jaka slika. I negativna i pozitivna, čak i kad je vezana za karakter. I opet se javlja i taj bijes i ponos, jer nevjerovatno ti je da je to samo taj kamen s kojim ne možeš ništa, a da nekako neko tu ipak uspijeva da boravi.*

Učesnik VI: asocijacija KRS – *A krš, pozitivno definitivno (...). Kad se vozim kroz Platije i vidim krš, ja sam ushićen. A opet onda krš ili kršino ili kršna, to me opet veže za ljude kao gorštace. I krš kao nešto tvrde karakterom, za mene lično pozitivno ali neko ga može koristiti i negativno.*

Učesnik VII: asocijacija PRIRODA – *Definitivno je ta priroda vezana i za naš karakter, posebno za onaj neki stari dio Crne Gore, ti kraški predjeli koji su bili siromašni, i prosto je bilo teško opstati u ovim krajevima i zbog nedostatka vode, i energije, samo imaš tu neku svoju*

⁵² Za detaljnije informacije između asocijacija i metafori vidi: Cumac i Glucksberg (1984)

⁵³ Prilikom primarnog prikupljanja metafora političkih govora, pronađena je slična konceptualizacija. Naime, 2020. godine, povodom obilježavanja 13. jula, Dana državnosti Crne Gore predsjednik opštine Kotor, Željko Apčević, izjavio je: *Ovaj kamen ne pamti, čuva sjećanje onih koji su stvarali istoriju, istorija anglaizma, istorija koja je i nas oblikovala.* <https://www.kotor.me/ine/vijesti/inkuzoak-otomaco-predskum-dana-dr-13-7-2020-1407>

zemlju i tu jednostavno obitavaš. Generalno, Balkan je slabo bio dostupan i ta priroda je uticala na tvoj karakter. Tu ima asocijacija krš, kamen, ta neka rigidnost, i kao loše i kao dobro. Krš i kamen kao stameno, jako, simbol jačine i nekog junaštva, a onda krš i kamen kao siromaštvo, jad, tjeskoba, teškoća, slab progres.

Nadalje, svih pet slika odnose se na mentalitet, s pozitivnim značenjem.

Učesnik I: asocijacija TVRDOĆA – *To bi bilo vezano baš za sami osjećaj, kako osjećaš zemlju – kao tvrdu fizički, kao planina, a onda sve je tvrdo, komunikacija je tvrda, odnosi su tvrdi, familija je tvrda. Razgovori, sve, nije mekana, nije fluidna, nije paperjasta. Ali je i snažna. Može da bude i nešto dobro u tome, kao tvrdoglavost što može da bude dobra jer imaš osjećaj sebe, ali u suštini imaš osjećaj totalne ignorancije u isto vrijeme. Tako da mislim na to, tvrdoća kao ignorancija ali imaš neko ukorjenjenje, da si tu i ne možeš da mrdneš nigdje. Što može nekad da bude dobro,*

Učesnik II: ČVRSTOĆA: *To je povezano za krš, i isticanje kako su ljudi jaki. Pomislim na krš i stameno. Pozitivno, ne krutost u ponašanju, razmišljanju. Nego baš fizički. Kameno, i to što se isticao fizički izgled Crnogoraca kao fizički jakih ljudi.*

Kamen u crnogorskom krajoliku efekatan je simbol jer izdržava bez obzira na vremenske prilike i nasilne preokrete. Kamen je nesalomljiv, stabilan, postojan, održava svoj integritet kao nešto što je tvrdo, snažno i jako, a kao metafora ima za cilj jačanje karaktera i morala. Dakle, svih pet učesnika dalo nam je pozitivno značenje unutar konceptualnih metafora KAMEN JE MORALNO-KARAKTERNA ČVRSTOĆA, TVRDOĆA/ČVRSTOĆA KAMENA JE DOBRO. S druge strane, od ovih 5 interpretacija, učesnici I, III i VII dali su nam i negativnu sliku te konceptualne metafore – TVRDOĆA/ČVRSTOĆA KAMENA JE LOŠE, gdje je metaforičko preslikavanje kamena i pridjeva izvedenih od njega sada povezano s grubošću i nemilosrdnošću, s jakim geografskim karakteristikama. Kamenite i kraške strukture terena u pojedinim dijelovima Crne Gore prikazuju teške životne uslove koji na neki način oblikuju mentalitet ljudi koji žive na tom terenu.

II dio – Dekonstrukcija metafora u retorici političara

U drugom dijelu analize intervjua dajemo pregled kako učesnici misle da političari koriste mapiranja unutar 4 metaforička domena. Domen PORODICE odabralo je 4 učesnika; PERSONIFIKACIJU 3 učesnika; domen PUTOVANJA 2 učesnika; i KONTEJNER 1 učesnik.

Politička mapiranja koja su predložili učesnici II, III, V, VIII u okviru domena PORODICE, opisuju Crnu Goru kao metaforu koja spaja ideje porodice, sigurnosti, bezbjednosti, solidarnosti, dajući ideju o hijerarhijskoj i patrijarhalnoj kulturi Crne Gore, koja veliča muškarce. U rezultatima koje smo dobili, postoji univerzalni politički diskurs koji valorizuje tradicionalnu porodicu kroz metafore kao temeljni i moralni uslov mogućnosti nacionalne političke koherentnosti, i ulogu oca koju preuzimaju različite političke figure.

Zajedničko za sva 4 odgovora je konceptualizacija DRŽAVA JE MAJKA. Nadalje, majka, odnosa imenica, podrazumijeva postojanje djece – u crnogorskom slučaju samo sinova, koji su članovi metaforički konceptualizovane porodice. Uloga ćerki se ne spominje, a uloga majke jedina je pozitivna ženska uloga u interpretaciji diskursa političara. Osim majke, kao negativnost nalazimo i maćehinsku ulogu. Ovi rezultati se uklapaju u pronađene rezultate političkih govora, gdje ženske porodične uloge ne idu dalje od majke i maćehe.

Kroz analizirani diskurs pronašli smo i metafore koje prikazuju bratske odnose susjednih zemalja, manjinskih grupa ili sukobljenog, podijeljenog društva, ali ni ovdje nismo uspjeli pronaći pojam vezan za ulogu sestre. Nadalje, tu su i trenuci veličanja muškaraca – djedovi su vezani za herojska, moralna načela, za istorijske ličnosti ili postupke, za stari mit o Crnogorcima. Herojstvo, sloboda i samostalan nacionalni identitet u Crnoj Gori su uzdigli muškarce i muškost, pomogli u stvaranju crnogorskog nacionalnog identiteta, ostavljajući žene na margini. U tim tumačenjima, herojstvo, čast i hrabrost, sinovi nacije i dalje imaju vrijednost u uspostavljanju kolektivne svijesti, jačanju osjećaja pripadnosti.

Još jedno zanimljivo spominjanje učesnika VIII bilo je korištenje riječi *prćija*, kao jedne od rijetkih stvari koje aludiraju na ženu u političkom kontekstu, a koju takođe pronalazimo i u izvučenim primjerima iz političkih govora. Učesnik VIII spominje metaforu DRŽAVA JE PRĆIJA, koja se često pronalazi u retorici političara u Crnoj Gori, navodeći da „(...) posebno je smiješno jer je (*prćiju*) koriste (političari) kao da je njihova. Zapravo, trebalo bi biti njena, jer je dobija da je kao žena ponese sa sobom (...)”.

Kao što smo već vidjeli iz empirijske analize, kada je nacija personifikovana, ona obično usidrava crnogorski identitet u patrijarhalnosti i hijerarhiji. To se potvrđuje i rezultatima iz dijela domena PERSONIFIKACIJE.

Očekivano, svim učesnicima najvažniji dio tijela je glava. U crnogorskoj kulturi (i zapadnom društvu i nauci uopšte), jezik percipira glavu kao najvažniji dio ljudskog tijela pošto sadrži mozak, misao, um, intelekt, pamćenje, maštu, svijest, razum, inteligenciju, mišljenje, rasuđivanje, analizu, ali i glavna čula i prednji dio probavnog i disajnog sistema. Budući da mozak kontroliše sve djelove našeg tijela, metonimijski se u crnogorskom jeziku umjesto mozga često koristi glava.

Ono što bismo dodatno željeli izdvojiti kao zajedničko za sva tri učesnika koja su izabrala ovaj domen jeste slika države kao muške figure, gdje su dva učesnika dodatno povezala sliku s virdžinom – zakletom djevicom, ohrabrivanom društvenom inverzijom pola, skoro izumrlom društvenom grupom (posljednja virdžina u Crnoj Gori umrla je 2016. godine). To je bila žena po svojim biološkim karakteristikama koja se zavjetuje na čistoću, koju je sama odabrala ili je porodica predodredila, da će društveno živjeti kao muškarac, ako glava domaćinstva nije imala muškog nasljednika. Kako bilježi Brković (2021:6), ono što znamo o virdžinama ukazuje da su zapravo one bile primjer onoga što Herdt (1994) zove „trećim rodom“ – osobe koje su nadišle rodni binarizam.

U percepciji političara, za ove učesnike, DRŽAVA JE VIRDŽINA (sa VELIKIM TRBUHOM), pri čemu nije važno sakriti pol, nego sakriti društvenu anomaliju, nedostatak potrebne muške figure. Ovaj dio sugerise da u konceptualnim metaforama postoji nivo socijalne komponente, koja uključuje rodna iskustva, koncepte koji su sastavni dio nas koji živimo u društvu koje na osnovu toga dodjeljuje društvene moći (MOĆNO JE MUŠKO, DRŽAVA JE MOĆNO, DRŽAVA JE MUŠKO).

Tijelo s velikim trbuhom još je jedno uobičajeno mapiranje među sva tri učesnika, i predstavlja – građane („kao ideal bogatstva“), građane („kao pohlepu, ali smo gladni“), državni aparat („debeo, težak, nahranjen, ali s njim je nemoguće funkcionisati“). Popularne slike povezuju čovjeka s velikim trbuhom i prekonjenu konzumaciju hrane koju je omogućilo bogatstvo. Stoga su one znak obilnog bogatstva i dobrog života. Veliki trbuh u ovim se primjerima odnosi i na pohlepu, ali i na teret.

Što se tiče domena PUTOVANJA, učesnici I i VII dali su nam gotovo iste metaforičke koncepcije trenutnih političarskih reprezentacija: putovanje nastavlja kretanje u spirali ili u formi kruga, kroz vrijeme (VRIJEME JE PROSTOR). I krug i spirala su simbolične metafore za putovanje koje nema kraja. Oba su učesnika dalje identifikovala ključne karakteristike metafora PUTOVANJA: uvjerenje, želja i mašta o nečemu vrijednom, ali neizvjesnom, čak i lažnom ishodu – dakle, PUTOVANJE JE POSTIZANJE LAŽNOG CILJA. Za oba učesnika

BUDUĆNOST JE predstavljena kao CILJ u političkim govorima, nešto bolje od danas, kao nada i budućnost, kao ideja koja stvara prilike, uliva nam osjećaj očekivanja, pokušava osnažiti, stvara dojam zajedništva i iluziju zajedničke pobjede i uspjeha. Ovaj cilj je nešto lažno za učesnika I i nešto što stalno izmiče za učesnika VII.

Razumijevanje učesnika X o metaforičkom prikazu države kroz političare govore u domenu KONTEJNERA jeste DRŽAVA JE AIRBNB, kao zatvorenog prostora, izuzetno tijesnog, napetog (kao što "kuća" uostalom i jeste za mnoge od nas). Učesnikov metaforički koncept pomjera se sa stanovnika unutar kuće na konstrukciju kuće, nakon čega slijede različiti društveni, hijerarhijski obrasci i namjena građevinskih dijelova.

Ključno za ovaj dio istraživanja je spomenuti da opasnost od metafora zajedništva leži u činjenici da domeni skrivaju unutrašnju raznolikost zemlje – tj. oni opravdavaju tvrdnju da uvijek postoji prevladavajući ujedinjujući nacionalni interes koji se često ostvaruje na račun nemoćnih manjinskih grupa. Postoji, dakle, opasnost da pod okriljem države ili nacije budu pogođeni određeni ljudi, a na štetu manjina. U svim prikazima političkih metafora, manjine su bile odsutne iz *jedinstva*: u metaforama PORODICE, manjine su predstavljene kao zavađena braća; u PERSONIFIKACIJI manjinske grupe su ili dio tijela koji boli (jajnici), ili su tu samo kao ukras (nakit, šešir). Unutar metafora PUTOVANJA manjine su predstavljene kao stanice koje se svakako nalaze na putu kojim se prolazi, a unutar KONTEJNERA, tj. KUĆE, zauvijek nema mjesta za neke od manjinskih grupa.

DIO II 1 – Moć metafora

Glavni dio ovog istraživanja bio je razgovor o metaforičkim domenima u retorici političara, dalja dekonstrukcija njihovih mapiranja, kako bi se pronašle skrivene emocionalne i druge moći.

U nastavku ćemo dati pregled odgovora učesnika zašto misle da bi političari koristili metafore, prijavljeno ili zaključeno od učesnika koji su odabrali domen PORODICE. Kada su objašnjavali snagu metafora, učesnici II i V posebno su spomenuli majčinsku figuru – kao snažnu metaforu koja igra važnu ulogu u zamišljanju, vezanu za pripadnost, brigu, безусловnu ljubav itd.

Učesnik II: *Zato što izazivaju. Prave ti asocijaciju sa majkom. (...) da izazovu taj osjećaj bojazni, (...) osjećaj dužnosti ili izdaje (...) Definitivno je u pitanju moralna metafora.*

Učesnik V: *(...) da bi se djelovalo na podsvijest (...) mislim da se time traži lojalnost, odgovornost, požrtvovanost, neki dug koji mora da se plati jer to nam je majka koja nas je podigla, imamo obavezu prema njoj. Tako da uglavnom se koristi na taj neki način kao neka vrsta ucjene emocionalne (...). „Majka naša Crna Gora“, kad se to kaže, pojačava nekako taj nacionalni identitet, osjećaj pripadnosti i nacionalizam, jer jedna je majka (...). I mi prema dedovima imamo (...) neku vrstu dužnosti. Kao da ti dedovi imaju veće pravo na Crnu Goru nego mi. Oni su po defaultu veći Crnogorci nego mi. (...) Znači kad se govori o dedovima to se više koristi da bi se uticalo na kolektivnu percepciju sebe kao naroda, ali ne na pojedinca, pojedinac ostaje slabijaš. (...) I to se oslanja na patrijarhat definitivno. (...) dedovi su duh prošlosti koji nam se drži nad glavom.*

Ostali učesnici (III i VIII) spominju porodici u cjelini, kao metaforu koja se poziva na iskustvo i osjećaje većine pojedinaca, dalje referirajući na specifična iskustva s roditeljstvom unutar nuklearne (i potencijalno proširene) porodice, bilo da su ona pozitivna ili negativna.

Učesnik III: *(...) čini mi se da nas to (metafore porodice) budi na neko agresivno ponašanje, i da to jeste suštinski bijes u nama, ali ga mi doživljavamo kao neki ili ponos (...). Mislim da isto trigeruju ljubav, na nekom nivou. I ako ne želiš da je ima. (...) Izazivaju i neku vrstu ushićenosti (...). Sigurnost. (...) Bude i tuga. U smislu da stvari su dosta proste, a da ih mi komplikujemo. (...)*

Učesnik VIII: *(...) ništa drugo nema tako snažan potencijal da emotivnu reakciju izazove kao priča o porodici (...). Tako da je to vrlo plodno tlo da se zapravo napravi emotivni uticaj (...) onda je lakše manipulirati nego kad se barata isključivo intelektualnim argumentima, činjenicama, itd. (...)*

Ukratko, metafore PORODICE povezane su s buđenjem osjećaja *dužnosti i izdaje, ljubnje doživljene kao ponosa, osjećaja sigurnosti, pomirenja, odanosti, odgovornosti, žrtve, obaveze, itd.*

U sljedećoj grupi PERSONIFIKACIJE, o kojima je izvjestio ili o čemu je zaključio učesnik VI, moć metafora jeste da pojednostavi – preslikavanje s nečim što je poznatije, i stoga lakše za saosjećati sa. Dodatno, u interpretaciji učesnika IV i učesnika X, metafore nam daju fikciju, iluziju, stvaraju lažnu svrhu postojanja, fiktivnu homogenost, solidarnost i ponos.

Učesnik VI: (...) jer (...) poređiš sa nečim što uvijek imaš, jednostavno je i onda možeš da proizvedeš efekte (...). (...) Tako da ovakve metafore jednostavno više ljude vuku zbog urođenih bioloških potreba recimo, ili urođenih instinkata, seksualnog ida, a da opet to personifikujemo sa nekim stvarima koje su ljudima bliske, koristeći metafore po kojima je najlakše nešto shvatiti (...) jer ti je lako da saosjećaš. (...).

Učesnik IV: To je iluzija. Da bi vladati. Bude upravo ono što je srce, lažnu istoriju. (...) Potpuna zloupotreba emocija i manipulacija. Stvaraju svrhu postojanja.

Učesnik X: Prvo, mislim da su metafore korisne radi kreiranja fikcije homogenosti, da mi pripadamo, da smo dio nečega. Šta to znači biti državljanin? Ne znači ništa, suštinski. Moraš da uspostaviš neku simboličku vrijednost da bi povezao sve te ljude, i često metafore tijela se koriste kao takve – mi smo dio jednog istog organa, mi pripadamo jednom istom, svi smo mi povezani na neki način, ako se nešto desi jednom dijelu tijela, ovaj drugi će da pati. (...) Stvaraju generalno neki osjećaj solidarnosti (...), mažda i ponos, kad je vezano za te obraze i istorijska nasljeđa, gordosti, jedinstva. Da bismo sutra bili motivisani da djelujemo u interesu nečijem. (...)

Kada je govorio o snazi koja stoji iza metafora PUTOVANJA, učesnik I referirao je na pojednostavljeni cilj, koji takođe nalazimo u domenu PERSONIFIKACIJE.

Učesnik I: (...) Metafore koje političari nude vrlo su smislene, samo što imaju cilj koji je pojednostavljen, nemoguć, imaju projekciju budućnosti koja je vrlo pojednostavljena a samim tim je i netačna.

Učesnik VII je izvjestio ili zaključio o *uzbuđenju i radosti, sreći i nadi u bolje sutra, manipulaciji očekivanja*. Najočiglednije je da nada u bolje sutra, ili mašta o željenom, ali neizvjesnom ishodu, može biti instrumentalno vrijedna, može imati važnu motivišuću ulogu,

omogućavajući građanima da zadrže svoju odlučnost u postizanju političkih ciljeva. Ovo se može smatrati posebnim primjerom sposobnosti nade da održi našu odlučnost da nastavimo.

Učesnik VII: (...) možda u početku mogu izazivati (...) uzbuđenje i radost, i neku sreću – idemo ka boljitku, ali sad je to već iznevjerenost, razočaranje, apatija – nikada nećemo doći, tako da definitivno to je metafora kao određeno sredstvo manipulacije, ili da se dobiju glasači, ali i jedino što je ostalo političarima – da pričaju o putu, jer čemu ćeš drugo da se nadaš (...).

U tumačenju učesnika IX, metafore KONTEJNERA, tačnije metafore KUĆE imaju moć da pobude *osjećaj dužnosti, osjećaj brige za lični identitet, osjećaj odgovornosti prema sebi, a onda i prema zajednici i slično, pa stoga izazivaju i osjećaj sigurnosti.*

Učesnik IX: (...) ja rezonujem s tim „ovo je naša zajednička kuća“, to je neki tvoj dom iz kojeg si izašao, i on je imao veliku ulogu u izgradnji tebe lično, tvog identiteta, (...) i mislim da je naša... ne ni dužnost, koliko je bitno za tvoj identitet lično, za tvoju izgradnju, za tvoju samoaktualizaciju da ti o tome brineš. (...) Tako da ako bih čula nekoga da to govori, čak i ako znam da to što izgovara možda nije iskreno, to kod mene formira neku emociju (...) neki osjećaj odgovornosti prema sebi, a pošto osjećaš odgovornost prema sebi, onda osjećaš odgovornost i prema zajednici i slično, mislim da je to sve povezano. (...) To je upravo taj osjećaj sigurnosti koji imaš. (...)

DIO III – Konstruisanje nove metafore kroz shemu slike jedinstva

Michael Walzer (1967: 194, prema Cepinskyte, 2020:179) primijetio je da država „nema opipljiv oblik ili gradu“ i da se može shvatiti tek kada se poveže s određenom slikom. Sugerisao je da je „država nevidljiva; mora se personifikovati prije nego što se može vidjeti, simbolizovati prije nego što se može voljeti, zamisliti prije nego što se može shvatiti“.

Posljednji dio analize intervjua upravo daje pregled toga kako su učesnici konstruisali nova značenja unutar istih domena koje su prethodno dekonstruisali, s ciljem da se pokaže koliko je važno biti svjestan mogućih alternativnih konceptualizacija i potreba suzdržavanja od oslanjanja samo na početne intuicije pri korišćenju metaforičkih preslikavanja za koja se čini da imaju racionalne sličnosti.

Unutar domene metafore PORODICE, učesnik II i dalje drži sliku DRŽAVA JE MAJKA, čije je značenje vezano za odgovornost prema prirodi i prema društvu, ali doslovno nevezano za relacijsku imenicu „djeca“.

Učesnik II: (...) Nekako mi je u redu da je u pitanju majka, ali nekako ne u tom smislu da je ograničeno. (...) To se vezuje za tvoju odgovornost, prema prirodi i prema društvu. (...) Beba dok je u majci, pupčanom vrpcom je spojena, ali čim izađe, otkida se, nekako nastavlja svoj put. U pitanju je majka, ali bi to značilo na kraju odvajanje od te države koja je majka, i na kraju dobijaš samostalnu osobu koja nije vezana više za granice. Imalo bi smisla, da izlaziš iz te vrste identifikacije sa majkom, sa roditeljem, i odlaziš, što bi bilo drugačije nešto. Nisi više vezan za državu, nego postaješ nezavisan. Država je majka, ali dođe do toga momenta razdvajanja.

Slika tradicionalne, nuklearne porodice nestaje u novim imaginacijama učesnika III i učesnika VIII. Sugerisuću drugačije, nove uloge porodice, proširuju njeno značenje, proširujući prostor podrške.

Učesnik III: (...) tradicionalna porodica u nekom smislu umire. (...) Treba da krenemo da gledamo šta je zapravo porodica u budućnosti (...). Druga stvar su druge uloge šire porodice, to mi je baš zanimljivo. Mnogi imaju jake uloge tetaka u životu, a one uopšte ne postoje u njihovim diskursima. Jer je to to, mi ne znamo koju emociju to budi. (...) I definitivno babe i dedovi. Baš mi je nevjerojatno da se oni koriste samo u tom nekakvom smislu ratničke tradicije, kad u suštini i babe i dedovi su i na psihološkom nivou je utvrđeno da su bitni za odrastanje (...). U toj (novoj) konceptualizaciji DRŽAVA bi bila PORODICA. Svi uključeni. Ne država je majka, jer nekako svi smo pod njom, nego da smo svi u njoj. Ako je država porodica onda smo svi djelovi njeni.

Učesnik VIII: (...) zapravo treba da se rasformira patrijarhat, i onda bismo mogli da imamo i bolje porodice, i bolje države. (...) U smislu jedno razumijevanje, jedna horizontalnija struktura porodice, gdje se na prvo mjesto mora staviti ono što je toliko nevidljivo u patrijarhatu a to je taj reproduktivni rad, rad na reprodukciji zajednice (...). Ja mislim da bismo svi trebale da budemo maćeha. Ono u smislu da imamo djecu koju nismo rodile. Mislim da bi to bilo mnogo korisno za sve, i zbog toga što se na taj način širi prostor podrške. (...) Razmišljam o svim ženama koje budu kroz posao mentorke i prisutne, jake ženske figure u

životima drugih žena, naprave ogromnu podršku i naprave ogromnu razliku, to je sve taj rad, koji se ne smije definirati kao taj, jer maćeha ima uvijek negativne konotacije. (...)

U slici koju nam daje učesnik V konceptualizacija PORODICE ostaje ista, ali se uloge unutar nje mijenjaju – država prelazi u ulogu djeteta, u smislu da potiče od građana i nacije, koji se onda mapiraju u roditelje.

Participant V: *(...) meni bi bilo mnogo logičnije da je građanin otac, da je nacija majka, a da je država dijete. Zato što građanstvo i nacija, oboje su potrebni da bi država postojala. Nema hijerarhije. Logično je da bi država zavisila od nacije i od građana, umjesto obrnuto. Da građani, građanstvo i nacija nisu sastavni dio države nego da država proizilazi iz njih. Pa bi onda možda državi sestra bila crkva. A brat bi bio zakon, kao dio države.*

Unutar domena PERSONIFIKACIJE, u imaginaciji učesnika VI mijenja se slika tijela, ona više nije virdžina, DRŽAVA JE sada ŽENA koja to ne skriva, koja može samu sebe radati.

Učesnik VI: *Srce bi bilo građani, glava bi bila političke institucije, noge bi bili sudovi, obraz bi bio skupština. U prethodnoj analogiji niko nije bio obraz, jer ga nemamo. Bili bismo jedna zdrava žena od tridesetak godina, koja je visoka i kršna kao Crnogorka. Noge bi bile vojska i policija, ruke bi bile zaposleni ljudi koji nas hrane. Digestivni trakt bi bila poreska kontrola i ministarstva koja kontrolišu unos toga što nas hrani, usta bi bila ministarstvo vanjskih poslova, kao ono što govorimo i kako se predstavljamo drugima, a političari individualno bi bili prsti na svakoj ruci, i treba da shvate da prsti moraju da imaju sinhronizaciju da bi mogli zajedno da rade korisno nešto. Jer ako svi prsti rade samo za sebe, onda ni ruke ne rade. U tom idealnom tijelu manjine su samo dio građana, (...) i ne razlikuju se (...). (...) To naše tijelo kao žene bilo bi ponosno na naše jainike. Mogla bi da zatrudni. Od istog kao i prije, ali ovoga puta ne bi bila uplašena nego bismo znali da nas ljudi ne napadaju nego da samo treba da bivstvujemo. (...) kad zatrudni rađa se nova Crna Gora. Stara umire, rađa novu. (...)*

Učesnik IV takođe bježi od pređašnje slike DRŽAVA JE VIRDŽINA i kombinuje novo, androgino tijelo i metaforu KONTEJNERA (tvrđave): ANDROGINO TIJELO JE KONTEJNER, DRŽAVA JE BEZ RODA,

Učesnik IV: *Za mene bi prvo to tijelo bilo lijepo na nivou prirode (...). Crna Gora je de facto, kao geografski, unikatna jer je kroz istoriju opstala kao neka vrsta krasne ili karsne ili kraške tvrđave. Crna Gora je jedna tvrđava planinska. Uvijek je bila izolovana. Tijelo bi bila ta ljepota prirodna, glava bi bila visina primjera. Jedna glava. Srce bi bilo opet nešto što je možda fiktivno, to je ono odakle je CG skidala tu vrstu arhetipa iz kolektivnog nesvjesnog. A to je naša interpretacija nečega što se zove čojstvo i junaštvo. (...) Građani su i ruke i noge, oni upravljaju to tijelo. Dlanovi su okrenuti ka svijetu. U tom idealnom tijelu, političari bi bilo slijepo crjevo, neka vrsta nečega što izlazi (...) što mijenjaš. (...) Nema grbe, nema stomaka teškog, u tom androgenom tijelu.*

Nadalje, učesnik X nam takođe nam daje tijelo bez polne i rodne identifikacije, DRŽAVA JE (opet) BEZ RODA.

Učesnik X: *Prvo što mi je sad palo na pamet jeste da je to tijelo neki treći rod (...). Možda kao neki android. Ja ga tako nazvah, ali on može da ima neke karakterne osobine, pošten i čestit android, samo bez neke identifikacije rodne, seksualne. Glava je i dalje glavna... Rekao bih da tu mozak jeste bitan, ali istovremeno možda je ovaj dio obraza isto bitan, u smislu nekih kulturnih vrijednosti, ali one se ne baziraju više u ovom smislu na istorijska nasljeđa ili na neka prethodna dostignuća iz XIX vijeka, nego na neke neutralne koncepte koje nisu možda vezane za konkretno crnogorsko istorijsko nasljeđe, ideje prosvjetiteljstva, liberalizma itd. (...). Mozak, tj. um moraju biti građani kao suštinsko djelovanje (...) Krećemo se. Političari su možda ruke, oni služe za izvršavanje interesa građana, oni hrane ta usta. A stomak bi čisto mogla neka privreda da bude. (...) Na kraju krajeva on jeste regulisan od strane uma, racija, nije predstavljen kao samo groteskno zadovoljenje interesa, nego je ograničen djelovanjem uma, možda, a noge bi mogle da budu sve ove neke nezavisne institucije, oni su pokretači društva, oni su ono što gura naprijed (...). Računam tu da su građani kao masa koja je um, koja može racio da preovladava, da bi oni samosvjesni bili značajni pa ne bi diferencirali manjine u bilo kojem smislu (...).*

Zanimljivo je primijetiti da se središnji aspekt iskustva muško-ženskog tijela, koji nalazimo u drugom dijelu ovog istraživanja, u ovom dijelu istraživanja mijenja u metaforičkim konceptualizacijama sva tri učesnika. Društvene moći temeljene na rodnom iskustvu koje smo takođe pronašli u drugom dijelu istraživanja (kao što je MOĆNO JE MUŠKO, DRŽAVA JE

MOĆNO, DRŽAVA JE MUŠKO) u ovom dijelu se ne primjećuju – DRŽAVA JE ŽENSKO i moćna kakva jeste, ili DRŽAVA JE BEZ RODA.

Slika učesnika I unutar domena PUTOVANJA mijenja se u oblik PUTOVANJE JE KRETANJA KROZ VRIJEME, procesa koji je u stalnom pokretu, pa se stoga može mijenjati. Metafora je bez krajnjeg cilja, ali može postojati razlog – izgradnja mosta, na primjer, može dati mogućnosti izbora drugog puta, ili bilo koji drugi razlog koji može dati drugu mogućnost osim jednog i jedinog puta. Prostorne dimenzije se pokušavaju izbrisati, a vremenske dimenzije su ono na što učesnik I stavlja fokus – DRŽAVA SE KREĆE I MJENJA KROZ VRIJEME.

Učesnik I: *Ja sam odabrala ovo zato što bih najviše voljela da se na taj način u stvari misli nacija, kao nešto što je promjenljivo vremenom, ili kroz neki proces. Znači, što se formira i ... nešto u smislu ... ne bih da pojednostavim, ali nešto kao da zavisi gdje staneš i kad staneš, ona se mijenja. (...) Tako da je taj cilj (političara) uvijek u suštini laž. Ali npr. ako je cilj most, onda to meni nije lažno. (...) imaš neku mogućnost da zamisliš možda drugi put ako napraviš most (...). Ako je cilj sama izgradnja puta, ili konstantna izgradnja, kako ideš tako gradiš (...) to može isto da bude razlog. Ne cilj nego razlog. Mi sad svi idemo, i mi svi odlučujemo – okej, ja ću sad ovaj put, ja ću ovaj da gradim. (...) Važno je da postoji nešto kao drugačija mogućnost. Da ako nisi na tom putu, da je to ok. (...) to što bi usmjeravalo to kretanje naše, kretanje u okviru nacije, bi bila onda izgradnja (...). (...) Meni je interesantno putovanje u smislu pokreta, kretanja, procesa, i ako gledamo na naciju kao na nešto što nije stabilno, onda su ti trenutni okviri ono što je trenutno određuje, ali ako je u konstantnom kretanju, onda se ti okviri mijenjaju. Ako je država vrijeme a ne mjesto, znači ako nije geografska odrednica nego ako se ona događa u vremenu, onda mislim da je interesantnije jer onda se ono što je Crna Gora i njene izvedenice u svakom trenutku mijenja, bukvalno dok pričaš ona se mijenja. Mislim da je to interesantno kao metafora.*

Učesnik VII mijenja sliku prema linearnom kretanju uspravno, opet bez krajnjeg cilja, ali bitno je KRETANJE JE POKRET, kao i dolazak na određene stanice. Slika PUTOVANJA stapa se s domenom KUĆE – dok smo na PUTOVANJU, mi brinemo o svojoj KUĆI. Preslikavanja se prebacuju između DRŽAVA JE PUT, BRZI VOZ i GRAĐANI. Spominjući BRZI VOZ, s vodećim političarima u lokomotivi (hijerarhija je i dalje vidljiva, ali građani su svi na istom levelu), dobili smo sliku ne da je vrijeme jako bitno, nego da je voz električni – što spasava prirodu, okolinu i pejzaž.

Učesnik VII: (...) *Ja bih taj put postavio linearno, sa određenim stanicama, milestonesima, i on bi išao uspravno. Ne bih postavljao krajnji cilj tog puta, već bih trasirao taj put prosto kao „put uspjeha“ i na tom putu može biti Evropa, na tom putu može biti planeta, može biti i kosmos, ali mi smo na tom putu, i mi idemo. I dok smo na tom putu kao građani ove države, mi brinemo o svakom ko je na našem konju ili autobusu, mi hranimo svakog, mi brinemo o prirodi, mi dakle brinemo o našoj kući. (...) volio bih da izgradnjom tog puta podižemo, odnosno mijenjamo kolektivnu svijest o značaju puta, o značaju sistema, procedura i normativa prilikom izgradnje puta, a i prilikom vožnje tim putem, ili prilikom hodanja tim putem. (...) Država je taj fizički put, ali država je zajedno sa prevoznim sredstvom i građanima. Prosto cijela ta konstrukcija je država. Prevozno sredstvo bi bio električni speed train. (...) Političari su tu u prvom vagonu, svakako predvođecem (...). Građani bi bili tu u ostalim vagonima, (...) i između bi bili i fakulteti da se nauči kako da se održava lokomotiva, (...) i priroda bi ostala potpuno netaknuta prolaskom tog voza koji je električan. (...)*

I učesnik I i VII spominju proces izgradnje kao nešto važno. **NACIJA JE PROCES IZGRADNJE, GRAĐANI SU NJENI GRADITELJI.**

Nadalje, nacija i država se posmatraju kao rezultat razvoja ljudi i njihovog kretanja, koji ne zavisi od herojskih predaka ili istorijskog segmenta kao pozitivnog referenta bez kojeg nema budućnosti.

Učesnik IX takode mijenja prethodnu sliku od potpuno zatvorene, tijesne Airbnb metafore KONTEJNERA, sa zidovima koji odvajaju, nudeći sliku nekog oblika Akropolja, manje zatvorenog koncepta, s otvorenim zidovima – predmeti unutar kontejnera zaštićeni su od spoljnih sila, ali nisu ograničeni u kretanju – granica nije prepreka (ovo tumačenje potvrđuje konceptualizaciju ZID JE NEPOŽELJNI OGRANIČAVAJUĆI ENTITET). To je sada prostor s nepovredivom vladavinom prava kao temeljima i snažnom ekonomijom kao stubovima, ključnim dijelovima jedne konstrukcije. Učesnik spominje i ostale djelove unutar kuće – čišćenje prostora, kolektivna popravka cijevi, pa je nova imaginacija dakle skup odnosa između stvari unutra.

Učesnik IX: (...) *Mislim da osnovni temelj apsolutno svake države treba da bude ta neprikosnovena vladavina prava i ti principi osnovni, da su svi jednaki pred zakonom, (...) da svi imaju jednake šanse da u toj zemlji uspiju, i slično. (...) onda sljedeći sloj koji bi trebalo da*

drži tu zemlju zajedno je recimo neka snažna ekonomija, da su to stubovi, da se na tome država gradi. (...) Institucije to treba da predvode (proces izgradnje (i na tome treba da rade, ne kao pojedinci koji vode te institucije nego baš institucije kao vrijednosti neke. (...) Mislim da odnos prema toj kući treba da bude drugačiji, u smislu da svi mi u tu kuću ulažemo, da čistimo to dvorište, da popravljamo cijevi i slično, jer je to naša kuća koja će da ostane našoj djeci, pa njihovoj djeci, i slično. (...) Mislim da političari tu treba da imaju apsolutno jednaki status kao i mi, jer to nije njihova zemlja ništa više nego što je naša, samo što dobijaju recimo malo veću odgovornost (...) da se malo više brinu o organizaciji unutar te kuće. (...) Politika otvorenih vrata ali samo for polite guests. Nekako ne mogu da zamislim da je ta kuća potpuno zatvorena, nego kao da je neki akropolis. Kuća mi je nekako previše zatvoren pojam. Ali definitivno kao neki prostor koji nam je dat da ga uređujemo i slično.

Možemo vidjeti da je svaki učesnik u crnogorskom istraživanju prihvatio ideju promjene slike koju je prethodno dekonstruisao, i ideju izgradnje vlastitog oblika *jedinstva* unutar istog domena. Važno je spomenuti da su, za razliku od tumačenja političara, u svakoj novoj imaginaciji manjinske grupe bile dio proširenog, horizontalnijeg *jedinstva*.

5.3 Rezultati Japan

Nakon višestrukih pokušaja, oblik ispitivanja u Japanu bivao je konstantno izmjenjivan i kulturološki adaptiran jer je doživljavao neuspjehe. Prije svega, intervju je na kraju dobio pisani oblik, uz vrlo konkretna pitanja. Imajući u vidu da je japanska kultura *tatemae-honne* kultura, u kojoj postoje takoreći dva jastva – *tatemae* – službeni, javni stav ili princip, i *honne* – stvarne namjere, privatno mišljenje, intervju u Japanu smatramo polovično uspješnim.

U svakom slučaju, iznijecemo mali dio rezultata koji mogu pomoći u daljem istraživanju i pronalaženju boljeg načina primjenjivanja slične metodologije na japanske ispitanike.

U prvom dijelu intervjua, vezanom za asocijacije na Japan i što je japansko, dobili smo uglavnom negativne predstave. Učesnik 1, 3, i 6 dijele metaforu JAPAN JE POVINOVANJE PRAVILIMA, koju grade različitim, negativnim asocijacijama.

Prva asocijacija su „ljudi na putu do posla, koji hodaju naokolo u odijelima“, gdje učesnik 3 objašnjava da *u Japanu, osjećam da postoji duboko ukorijenjena, snažna ideja da se pravila moraju poštovati (bez obzira jesu li pravila uistinu smisljena i korisna za naše društvo). Za*

mene su simbol toga „ljudi na putu do posla, koji hodaju unaokolo u odijelima“. Smatram da su špic, potraga za poslom i slični ljudi simbol Japana, i ne viđaju se često u drugim zemljama.

Odjela su zapravo kamen temeljac japanskog odijevanja od posljednjih dana Meidi restauracije, perioda imperijalističke reforme koja je započela 1863, tokom koje je Japan otvorio vrata zapadnom uticaju i tehnologiji. Iako su u pitanju samo odijela, ona zaista predstavljaju više od priklanjanja pravilima pukog nošenja odijela biznismena na važnim sastancima. Ona se više posmatraju kao uniforme, a uniforme u Japanu prije svega simbolizuju hijerarhiju – ko mora nositi uniformu, a ko ne, i društvenu kategorizaciju – identifikacije unutar organizacije, ali i izvan organizacije – kao način saznanja koju ulogu osoba obavlja (McVeigh, 1997:197).

U Japanu je „svako odjeven za svoju ulogu“ (Buruma 1983: 70, u McVeigh, 1997:191), i sve uloge zahtijevaju prikladno odijevanje, odgovarajuće uniforme i ponašanje. U tu odjevnu ideologiju pokoravanja pravilima spada upravo i nošenje odijela – u pitanju su jednobojna odijela tamnih boja (svijetla odijela ili odijela sa šarama nisu dozvoljena). Slika ljudi u odijelima dalje stvara novelu o *sarariman* (salary man) – radnom čovjeku, službeniku velikih kompanija, koji visoko shvata dužnosti i radne, prekovremene obaveze, izdržava različite pritiske na radnom mjestu, i prati hijerarhijske društvene putokaze.

Na japanskom, „dio“ (nečeg većeg) je *bun*. Dakle, bilježi McVeigh (1997:191) nečije „ja“ je *jibun*, ili „dio sebe“. Čovjek je naučen „da zna svoj *bun*“; „da se pridržava svoga *buna*“; „da ne sramoti svoj *bun*“; i da ozbiljno shvati „*bun* koji uzima“. Koncept *bun* usko je povezan s „zauzimanjem vlastitog mjesta“ u društvenom poretku (Lebra 1976:67, prema McVeigh, 1997:191). Lebra ocrta tri implikacije ovog koncepta „koje proizilaze iz slike društva kao organske cjeline, čiji su pojedinci dio“: (1) svaki pojedinac je zamišljen kao frakcija – identitet osobe proizilazi iz toga što je dio cjeline; (2) držači *buna* su međusobno zavisni; i (3) svako pripada grupi u nekom svojstvu i zahtijeva određenu ulogu. Dakle, svako bi trebalo da ima društveno odobreni *bun* (1976, 67–8, prema McVeigh, 1997:191-2).

Da bi osigurao prikladno odijevanje svakog *buna*, *seken* – koji McVeigh (1997:193) naziva „sveobuhvatni društveni duh“ – neprestano posmatra nečije postupke i izgled. Lebra (1984:338, prema McVeigh, 1997:193) definiše *seken* kao: „Okolni svijet zajednice koji se sastoji od susjeda, rodbine, kolega, prijatelja i drugih značajnih osoba čija se mišljenja smatraju važnima“. McVeigh (1997:193) dalje bilježi da se čini da upravo ta zabrinutost oko toga da ih neko

posmatra i da budu pravilno odjeveni odgovara stavu da je društveni život pozornica i da bi pojedinci trebalo da nose kostime.

Učesnik 6 koristi „ravnodušnost, sebičnost (altruističnost) i disfunkcionalnost“ kao asocijacije, kako bi izjavio isto: *Većina ljudi se osjeća nelagodno zbog (ili odbacuje) "japanski način" postupanja, pravila, ali obrazovanje koje dobivaju, društveno okruženje i zakoni kojima su podvrgnuti otežavaju im volju ili ideju da nešto promijene. Kao rezultat toga, oni su ravnodušni, sebični (altruistični) i disfunkcionalni (...).*

Ovdje smo uključili i odgovor učesnik 1, koji govori o Yamato-duši Japana, dok gradi metaforu JAPAN JE POVINOVANJE PRAVILIMA. Pojam 大和魂 (*yamato-damashii*) doslovno znači kombinaciju Japana (*yamato* je stariji/drevni oblik označavanja zemlje/kulture) i duha/srca (*tamashii*), tako da se pojam može jednostavno povezati sa starim japanskim vrijednostima koje se nastavljaju cijeniti/praktikovati. Međutim, može se odnositi i na specifičniji skup koncepata. Na primjer, može se koristiti za izražavanje nacionalističkih konotacija, budući da se tokom uspona nacionalizma/militarizma (od kraja 19. vijeka do kraja Drugog svjetskog rata) počeo povezivati s beskompromisnom odanošću i žrtvom domovini (na primjer, piloti kamikaze). U isto vrijeme, može se jednostavno odnositi na kvalitete koje Japanci imaju, dok ljudima iz drugih kultura oni možda nedostaju.

Međutim, kontekstno se čini da učesnik 1 nije povezoao ovu asocijaciju s njezinim eksplicitnim kontekstom. U vezi s asocijacijom, ona se odnosi na skup nepisanih pravila i vrijednosti koje se slijede u društvu, budući da je *Yamato-damashii* jedan od koncepata koji je formirao te vrijednosti. Učesnik 1 daje objašnjenje pozivajući se na pozitivno značenje ove riječi: *Yamato-damashii nalikuje osjećaju njegovanja rodnog grada i vlastitih predaka, što se odnosi na japanske vrijednosti kojima se ljudi i dalje povinuju.*

Nadalje, učesnici 4, 7 i 8 odabrali su asocijaciju „konzervativizam“, gradeći konceptualnu metaforu JAPAN JE KONTEJNER, odnosno metaforički okvir JAPAN JE ZATVOREN. Učesnik 4 objašnjava svoj izbor na sljedeći način: *Odabrao sam ključnu riječ konzervativizam jer to pretpostavlja neku vrstu kulturne homogenosti, a što je, u određenoj mjeri, teško promijeniti. Takođe osjećam da postoji atmosfera da se te stvari moraju dijeliti. Stoga osjećam da je (Japan) zatvoren, u smislu da je vrlo isključiv za heterogene stvari. (...)*

Učesnik 7 daje komentar: *Nisam nacionalista i zazirem od pretjerano patriotskog diskursa. Ako smijem biti toliko hrabar (da kažem), vidim ga kao korijen ovog zatvorenog i konzervativnog društva.*

Učesnik 8 objašnjava da *mnogi ljudi imaju konzervativan način razmišljanja, izbjegavaju sukobe što je više moguće i radije žele biti sa svima drugima ili da čitaju atmosferu u svemu što rade.* Odgovor učesnika 8 može se dalje vezati za prethodno stvorenu metaforu JAPAN JE POVINOVANJE PRAVILIMA jer pominje *kuuki wo yomu* – „čitanje atmosfere“, sintagmu koja znači **mnogo više od onoga što se na prvi pogled čini.**

Naime, Japan je kolektivistička zemlja koja nosi veliku količinu društvene komunikacije na neizgovorenim riječima, kulturološkim očekivanjima i govoru tijela. Poznavanje neizgovorenih pravila koja upravljaju društvenim životom zahtijeva sveobuhvatno razumijevanje okruženja i pravila, što zasigurno postoji svugdje ali čini se da je u Japanu uzdignuta na veći nivo. U Japanu je važno čitati atmosferu – nedirektnu komunikaciju – što znači posmatranje i razaznavanje društvenog raspoloženja, a pogrešno čitanje atmosfere može uništiti odnose. Čitati atmosferu u Japanu znači biti svjestan onoga što većina percipira, i prilagoditi se harmoniji koja se stvara na osnovu sličnosti.

Motoyama (2016:46) i ovaj aspekt kulturnog ponašanja, koji snažno i moćno upravlja japanskim društvom, povezuje sa *sekenom* – ako se neko pokušava oduprijeti ili ponašati se neprimjerno u odnosu na ono što od njega očekuje atmosfera, biće kažnjen ili isključen. Biti osjetljiv na *kuuki* i *seken* znači uvijek biti svjestan onoga što većina percipira (Ibid)⁵⁴, te ponašanjem pojedinaca upravljaju oči ljudi s kojima su povezani i očekivanje da će čitati atmosferu. To znači da Japanci konstantno osjećaju pritisak da detektuju u kakvom su *kuukiu*, te i kako da se prilagode prevladavajućem *kuukiu*, kako bi se na pravi način uključili u društvenu situaciju.

II dio – Dekonstrukcija metafora u retorici političara

Kada je u pitanju II dio, gdje je trebalo da učesnici dekonstruišu političke metafore, domen JAPAN JE KUĆA odabrala su 2 učesnika, koji su, zanimljivo, različito čitali ovaj kandi simbol.

---

⁵⁴ Dobar primjer između sekera i čitanja atmosfere može biti nešto što se odnosi na prethodno pomenute sararimen – i njihove takozvane „poslovne pijanke“. Naime, u Japanu odlazak na piće nakon posla (i prekovremenog rada) nije uslov za zaposlene, ali je neizgovoreno očekivanje, odnosno atmosfera koju treba da čitaju, te da u njima učestvuju. Smatra se da piće s kolegama poboljšava komunikaciju i odnose među kolegama (NHK 2014, prema Motoyama, 2016:115).

Naime, u percepciji političkih metafora učesnika 1, 家 je *uchi*, kuća koja ima mnogo sličnosti s Japanom. Sličnosti se pojavljuju u raznim elementima, ali najvažnije u temeljima i zaštiti. Jedan od trenutaka za koje smo smatrali da zaslužuju pažnju u razbijanju metafora političara jeste da je učesnik 3 odabrao domen KONTEJNER, ali je to objasnio metaforom JAPAN JE PORODICA. Učesnik 3 koristio je kanji 家 kroz razumijevanje tradicionalnog *ie* sistema, gdje japanski dom nalikuje feudalističkom, patrijarhalnom sistemu u kome otac preuzima potpunu kontrolu nad porodicom.

U isto vrijeme, učesnik 6 odabrao je domen JAPAN JE PORODICA, ali ju je objasnio metaforom JAPAN JE KUĆA. Na osnovu sličnog osjećaja kuće i porodice, ove su metafore oblikovane fokusirajući se na neke attribute kuće i doma, te ljudi koji u njima žive, uspostavljajući konceptualnu metaforu JAPAN JE PORODICA, PORODICA JE KUĆA.

To nam daje zanimljiv uvid u konceptualizaciju porodice u Japanu, zasnovanu na iskustvu utjelovljenja zatvorenog prostora koji pruža zaštitu. Naime, kao što smo spomenuli, japanska riječ za kuću *uchi* 家 dijeli isti kandi simbol kao i tradicionalni japanski porodični sistem *ie* 家, termin koji se prevodi direktno na domaćinstvo, odnosno porodični sistem. Fizička definicija *ie* sastoji se od posjeda koji uključuje kuću, polja riže i povrtnjake. Dalje možemo zaključiti da je u kulturi uzgoja riže (na vodi) vrlo važno imati sklonište, kao i imati kuću uz koju se nalazi rižino polje, što bi dodatno moglo osigurati život porodice. Ovo se takođe može dodatno povezati s tumačenjem učesnika 1, gdje je spomenuto da temelj i zaštita 守る *mamoru* – postaju jedna od ključnih riječi – „Kakvu vrstu kuća zapravo želimo zaštititi? Ne možete sagraditi kuću na zemlji bez temelja i onda ne možete ni zaštititi svoju porodicu.”

Što se tiče domena PUTOVANJA, njega su odabrala 4 učesnika. Učesnici 4, 5 i 7 koristili su isti metaforički scenarij: JAPAN JE BROD KOJI TONE. Zanimljivo je da nismo pronašli scenarija metafore broda u prethodno izdvojenim metaforama iz političkih govora.

Ova iskustva JAPAN JE BROD KOJI TONE uglavnom se blenduju sa metaforičkom slikom KONTEJNERA. Zatim, na tom putu, u svakoj od tri reprezentacije, političari su ti koji imaju pravo postavljati jedra i birati kurs, oni su u ulozi kapetana – VODITI NACIJU JE UPRAVLJATI BRODOM, a nesmetan dolazak na odredište zavisi od njihove pouzdanosti, koja u ove tri interpretacije nema – brod tone.

Učesnik 7 objašnjava da političari preuzimaju ulogu kapetana kako bi izvukli Japan natrag na površinu i krenuli naprijed u pokušaju da izbjegnju potpuno tonuće. Učesnik 5 koristi određenu političku stranku, LDP za one koji upravljaju državom. Isti učesnik mapira brod sa Titanikom,

te sa putnicima prve klase, spominjući posebno muškarce srednjih i starijih godina, kao one koji prvi navlače prsluke za spašavanje, ostavljajući obične ljude bez čamaca za spašavanje. Ove metafore se pojavljuju u japanskom diskursu vjerovatno i zato što se radi o ostrvskoj naciji, ali i usljed važnosti mora u japanskom kulturnom i istorijskom identitetu. Geografski status Japana kao ostrva podstiče percepciju DRŽAVE KAO KONTEJNERA.

Domen PERSONIFIKACIJE odabrao je jedan učesnik. Učesnik 8 opisuje ovaj domen kroz sliku PRIJATELJSTVA koju često nalazimo u diskursu japanskih političara. Naime, učesnik 8 povlači analogiju između dvije države koje imaju prijateljske veze, tačnije Japana i SAD-a, kroz 友達関係 *tomodachi kankei* – prijateljski odnos. Zatim, analogije pripisuju državi emocije – vjerovati u sebe. Učesnik takođe dodaje *kun* sufiks nazivima zemalja アメリカくん, 日本くん, koji se odnosi na muška imena. Neke od specifikacija ovog sufiksa su:

- くん je neformalniji od sufiksa さん (koji se formalno koristi za oba roda)
- Obično se koristi s ljudima istog ili nižeg statusa
- Najčešće se koristi za dječake i muškarce

Kada su u pitanju japanske reprezentacije političkih metafora, manjine su takođe odsutne iz *jedinstva*: u metaforama PUTOVANJA uloga manjinskih grupa je da budu žrtvovane, a stranci su isključeni iz broda (učesnik 4) ili nema naglaska na manjinama: reklama kaže: "Prekrasno putovanje u kojem mogu uživati sve etničke grupe", ali kada se stvarno ukrcate, njihove (manjinskih grupa) kabine su izuzetno male i uvijek su uključene nadzorne kamere (Učesnik 5).

U metaforama KUĆE, biće onih (stranaca) koji zavide kući i žele tu da žive, ali budući da su u kući, moraju slijediti disciplinu ove kuće i dati neki doprinos. U suprotnome, moraju je napustiti (Učesnik 3). U tumačenju učesnika 1, u metafori političara, manjine su termite, bijeli mravi koji praždiru kuću koliko god mogu, a smatraju se najrazornijom štetočinom Japana.

Dio II-1 Moć metafora

Spomenuli smo da je Japan *honne-tatema*e društvo. Šta to tačno znači? Naime, kako bi održali društveni sklad, Japanci izbjegavaju direktnu komunikaciju kako ne bi povrijedili sagovornika,

a svoje mišljenje obično ne iznose javno kako ne bi stvarali nelagodu ako sagovornik misli drugačije. Čini se da je taj dio kulturnog identiteta najbolje oslikan u dijelu intervjua koji se odnosio na odgovore vezane za moći koje metafore političara potencijalno mogu izazvati, kao i u trećem dijelu intervjua, gdje je trebalo prihvatiti ili ne ideju stvaranja sopstvene konceptualizacije *jedinstva* u okviru analiziranih domena.

Jedino što možemo izvući iz odgovora u vezi s metaforičkim moćima jeste da su svi učesnici u Japanu jednostavno odgovorili da metafore teško mogu izazvati pozitivne emocije, a da izazivaju izrazito jake, negativne efekte. Zanimljiv je odgovor učesnika 3 da metafore mogu pobuditi pozitivne emocije kod starijih generacija, te učesnika 2 koji negativne emocije povezuje s metaforama vezanim za imigrante.

Kada govorimo o emocijama – vodimo se idejom pokazanom kroz eksperiment (Westen, 1999) da emocije mogu biti nesvjesne – ovo je veoma važno napomenuti s obzirom na uobičajenu pretpostavku da su emocije stvari koje možemo svjesno osjećati. I sam Lakoff (2008:197) tvrdi da je siguran da nesvjesne emocije moraju igrati veliku ulogu u životima gotovo svih – i da su ključne za politiku.

DIO III – Konstruisanje nove metafore kroz shemu slike *jedinstva*

U III dijelu intervjua pitali smo da li se lična slika uloge nacije, naroda, etničkih grupa, građana, konkretnih političara itd. razlikuje ili je ista kao slika političara. Učesnici 2 i 6 složili su se s idejom koju su prethodno dekonstruisali. Ostali su učesnici spomenuli da bi njihova slika bila drugačija od one koju imaju političari, ali njihovi odgovori nisu bili slikoviti u objašnjenju kako bi se to razlikovalo. Dalje ćemo skrenuti pažnju na odgovor učesnika 1 koji povežujemo s kulturnim metaforičkim mapiranjem.

Učesnik 1: Odabrala sam metaforu JAPAN JE KUĆA jer mislim da oblik japanskih zgrada (starih nastambi jūkyo) predstavlja japanski narod. Sve stare građevine – jūkyo izgrađene su od stvari koje se nalaze u prirodi. (Stubovi su od drveta, bez eksera, Zidovi su od gipsa.) Japanske jūkyo pokazuju dio japanskog uma koji se ne može potpuno rascijepiti čak i ako u toj građevini nema pregrade. Mislim da ta podjela vrijedi i za ljudske odnose.

Naime, učesnik 1 ponudio je novu sliku JAPAN JE JŪKYO, japanska stara mjesta stanovanja, napravljena od stvari iz prirode – stubovi su od drveta, pričvršćeni bez eksera, a zidovi su od gipsa, te mapiranje predstavlja Japance, japanski um i japanski društveni odnos. Način izrade

starih prebivališta je umjetnost rezanja drveta na takav način da komadi takoreći uklize zajedno i čvrsto se spoje bez pomoći bilo kojeg drugog materijala. To je zanimljiva metafora za predstavljanje japanskog uma, budući da ideja duboko prepliće prirodu, religiju i društvo. Prvo, šintoizam, autohtona vjera japanskog naroda, vidi duhovnu bit u svemu oko nas: biljkama, stijenama, životinjama, planinama i, naravno, šumama. Čak i kada se radi sa materijalima iz prirode, to je u biti rad s prirodom, a ne protiv nje. To znači da bi se, na primjer, iz poštovanja prema prirodi prilikom građenja takvih tradicionalnih kuća koristilo drvo koje je umrlo prirodnom smrću. Metafora nadalje utjelovljuje ideju suživota sa spoljnim svijetom. Zanimljivost koju treba dodati je da su te tradicionalne kuće vrlo otporne na potrese. Uz njihovu fleksibilnu strukturu, svojstvo drveta da se savija i vraća natrag zbog spajanja bez eksera povećava njihovu elastičnost.

Učesnik 3: U prethodnom odjeljku opisao sam Japan iz perspektive političara koji je (samoidentifikovan kao) patrijarh/otac, ali ja lično osjećam da je Japan takođe kuća. Međutim, to nije stambeno naselje u kojem su heterogeni stanovnici u interakciji, već porodična kuća u kojoj žive homogene porodice. Kuća je mjesto koje štiti one koji tamo žive od vjetrova i kiše. Međutim, članovi koji se ne uklapaju u očevu politiku osjećaju nelagodu. Ali porodica, htjeli vi to ili ne, nije porodica od rođenja do smrti. Kada čujem riječ "Japan", ne pomislim odmah na porodicu. Ali, mislim da su Japanci slični porodici u smislu da su članovi "kuće" koja se zove Japan (nemam drugog izbora nego pripadati tamo i osjećati sigurnost da se imamo gdje vratiti).

Učesnik 3 ovdje koristi objašnjenje da je kuća važna (što dalje možemo povezati s emocijama) – budući da „štiti one koji tamo žive od vjetrova i kiše“, i „nemamo drugog izbora nego pripadati tamo i osjećati sigurnost da se imamo gdje vratiti“.

6 Diskusija

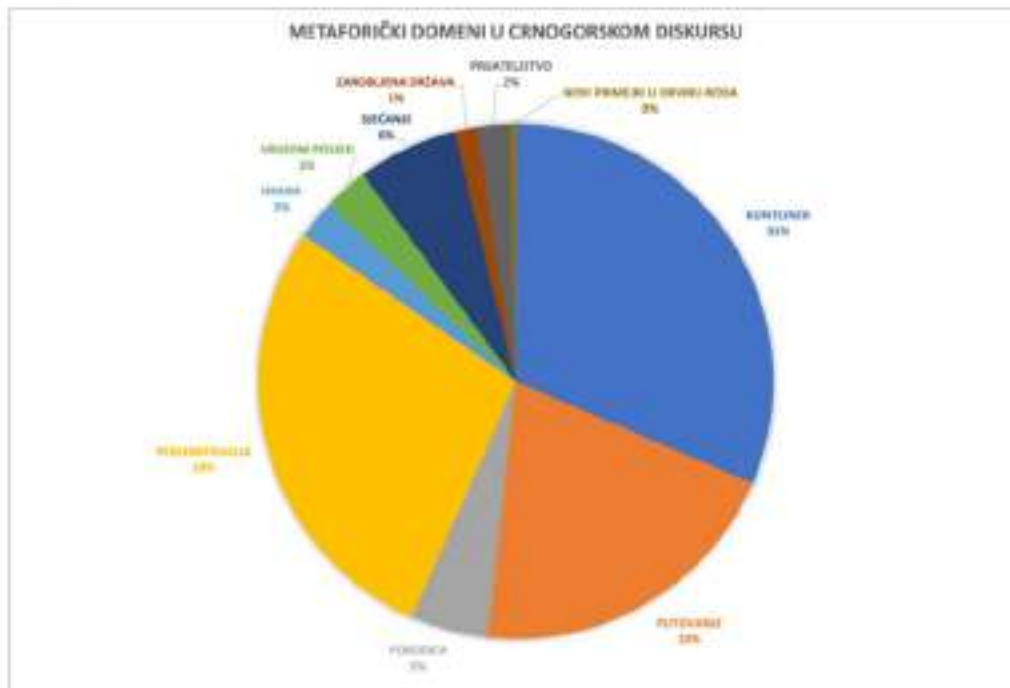
Ova teza započeta je sa četiri osnovna cilja: ispitati načine na koje se metaforički konstruiše ideja jedinstva u Crnoj Gori i u Japanu; ohrabriti tvrdnju da metaforički diskursi mogu igrati veliku ulogu u održavanju i osporavanju ideologija; odstupiti od rodno slijepa univerzalističke koncepcije uvođenjem rodne perspektive; dati doprinos ideji da su nacije mentalni konstrukti, 'zamišljene zajednice', čije efekte dodatno aktiviraju i metafore, jačajući društvene obrasce nacionalnog identiteta, ideologije i države.

U ovom djelu povezaćemo ključna pitanja koja su nastala analizom podataka u svjetlu teorijskih postavki koje smo iznijeli u trećem poglavlju i postavljenih pitanja u četvrtom poglavlju. Prvo ćemo rekapitulirati empirijska otkrića i raspravljati o sadržaju metaforičkih diskurzivnih konstrukcija jedinstva Japana i jedinstva Crne Gore. Nakon toga ćemo sažeti glavne strategije i oblike jezičke realizacije prilikom izgradnje nacionalnih identiteta, koji su se pojavili uz metaforička mapiranja. Potom ćemo pregledati glavni sadržaj diskurzivnih konstrukcija rodničkih identiteta obje zemlje, te sveukupno raspravljati o doprinosu ove teze razumijevanju nacionalnih identiteta i ideologija u metaforičkom kontekstu.

6.1 Diskusija o rezultatima iz kritičke analize metafora

U Prikazu 9 i Prikazu 10 imamo sumiranu shemu izvornih domena u crnogorskom diskursu i u japanskom diskursu.

Prikaz 9

Prikaz 10

Nakon odrađene analize možemo zaključiti da se metafore u crnogorskom diskursu susreću u privatnim domenama, stoga bi ton i stil poruke trebalo da budu intimni i pripitomljeni (Gvozdenović, 2021). Domeni i primjeri uglavnom podrazumijevaju hijerarhijski poredak i pobuđivanje emocija primjerenih načinu na koji ljudi reaguju na temeljne osjećaje povezane s odanošću porodici i domu, zaštitom i jedinstvom unutar njenih granica, strahom prema pojedincima, vraćanjem sa sadašnjeg mjesta na pozitivno ocijenjeno odredište. Metaforizacija hvali državu i njenu posebnost. Nacionalni identitet u Crnoj Gori izgrađen je kroz nezavisnost, demokratiju, modernost i evropske vrijednosti (Radanović-Felberg, 2012:19). Nezavisnost se i dalje postiže borbom za vlastiti nacionalni identitet od unutrašnjih i spoljnih „neprijatelja“.

Metafore u japanskom diskursu susreću se u primjerima sklada, usklađenosti grupe i moralne zajednice, predanosti slozi, nešto o čemu se ne govori, već nešto što se radi. Interakcija i angažman vrlo su važni. Čini se da u Japanu diskurs podstiče ne hvaljenje države, već izgradnju karaktera među ljudima, te kulturnacionalno samorazumijevanje. Narativi se temelje na kolektivnoj pozornosti u zajedničkom prostoru i razlikovanju od drugih (Gvozdenović, 2021). Osjećaj japanstva postiže se uključivanjem u društvo. Japanski domen podrazumijevaju pobuđivanje emocije korišćenjem i kulturoloških ideologija, interpersonalnih veza, pobuđivanje svijesti vlastite posebnosti u odnosu na svoje istočnoazijske susjede. Uzrok tome može biti geografska izolovanost, monojezička kultura, etnička homogenost koju politički

diskurs izgrađuje kroz snažan društveni i kulturni okvir koji prikriva ili negira različitost, snažnih veza ljudi sa zemljom, uobičajenog vjerovanja u šintoističke bogove i cara koji je istovremeno pomirio bogove, ozakonio državu i simbolizovao narod. Ti elementi služe kao plodno tlo za patriotske osjećaje odanosti zemlji i svim njezinim ljudima.

Ovakvi nalazi povezani su sa objašnjenjem značenja u poglavlju 2.3, da se ideologije koje podupiru stavove društvenih grupa sastoje od shematski organizovanih opštih mišljenja o relevantnim društvenim temama (Van Dijk, 1998:19). Ideološki sadržaji ispitivanih tekstova povremeno su utjelovljeni u metafori koja pripada sistemu čije se strukture koriste za generalizovanje i konceptualizuju pojmove kao što su stanja, promjene, procesi, radnje, uzroci, svrhe i sredstva u smislu fizičkog prostora, kretanja i sile (Lakoff i Turner, 1989). Pronađene metafore bazirane su na tjelesnim iskustvima – kretanja, bolesti, patnje, nade; i društvenim iskustvima kao što su upravljanje domaćinstvom, izgradnja građevina, putovanja; te na kulturnim tradicijama kao što su kultura žrtvovanja, hijerarhijski odnosi, etički i moralni standardi. Ovo nam ukazuje na ono što smo iznijeli u poglavlju 2.2.1, da čak i konvencionalne, ustaljene metafore, u zavisnosti od konteksta, mogu imati (nesvjesne) svrhe, koje se mogu povezati sa ideologijama.

Interesantno je bilo pronaći da se govori u obje države (Crna Gora 6%, Japan 2%) okreću onim principima očuvanja jedinstva koji se utemeljuju u pozivima na zajedničko, selektivno sjećanje. Aktivno sjećanje na nacionalno sjećanje je ono što ljude okuplja i podsjeća na značenje njihovog zajedničkog političkog nasljeđa. Uz odgovarajući kontekst, nacionalno sjećanje bitno je za učvršćivanje nacionalnih načela. Da bi ona ostala čvrsta, događaji se moraju ponovo proživljavati – makar i samo kroz diskurs. Kolektivnim ponovnim preživljavanjem formativnih sjećanja nacije su u stanju sačuvati nešto od konteksta neophodnog za kolektivno dešifrovanje normativnih vrijednosti, tradicija i zakona koje su naslijedile. Konstantno prisjećanje na događaje i zajedničku istoriju, narodi moraju razviti emocije da je njihova priča gdje je istorija temelj države, ili gdje su preci temelj države, živa i lična. Žrtvovanje i tiranija koju su njihovi preci doživjeli, kao i sam značaj slobode za koju su se borili, mora se lično razumjeti.

U određenim primjerima pronalazimo napetost između univerzalnog i posebnog, što se odnosi na održavanje povjerenja, ponosa i drugih pozitivnih protoemocija vezanih za one koji pripadaju tom *jedinstvu*. Analiza konceptualnih metafora, pored emotivnog efekta koji smo vidjeli u prethodnom sumiranju, usputno je ukazala na stupanj univerzalnosti i/ili varijacije u konceptualnim metaforama i njihovoj realizaciji između dva različita jezika. Rezultati su pokazali da odabrani jezici dijele mnoge metaforičke konceptualizacije *jedinstva*. Na osnovu analize primjera možemo zaključiti da japanski i crnogorski diskursi dijele više izvornih

domena – staviše, japanski diskurs dijelio je svaki domen pronađen u crnogorskom diskursu. Nasuprot tome, analiza je pokazala bogatije metaforičko mapiranje u japanskom jeziku, te izdvojila i ostale domene koji su se našli prilikom konstruisanja metaforičkog *jedinstva*.

Uprkos tome što smo objasnili u poglavlju 2.1 da se mnoge metafore temelje na kulturnim razmatranjima i različitim vrstama kognitivnih procesa, te da, prema kognitivnom jezičkom pogledu, konceptualne metafore proizilaze iz interakcije tijela i kulture: utemeljene su u tjelesnom iskustvu, ali oblikovane kulturološkim razumijevanjem, i uprkos određenim domenima koji se nisu pojavili u crnogorskom diskursu, analiza pokazuje da se obje zemlje na sličan način koriste metaforičkim domenima *jedinstva* u najvećem broju primjera: ovdje nalazimo mističnu vezu koja stavlja poseban narod na posebnu teritoriju, braneci njegov poseban nacionalni identitet, pa stoga i ne tako poseban. Raščlanjivanje domena dalje svakako može da pruži potporu tezi o postojanju metaforičkih univerzalija. Rezultati sugerišu da se univerzalnost dogodila na višim nivoima, tj. opštijim, apstraktnijim, ali su se određene varijacije pojavile na specifičnijim metaforičkim nivoima, poput okvira ili scenarija. Ovo se dobro slaže s nedavnim nalazima međukulturalnih studija konceptualizacija metafora (Kövecses, 2005), koji sugerišu da konceptualizacije u različitim kulturama mogu biti univerzalne (dijeljene među kulturama, utemeljene na univerzalnim iskustvima) i specifične za kulturu (sociokulturno konstruisane) u isto vrijeme. Međutim, ne možemo identifikovati sve te različite metafore ni kao neuniverzalne, jer su u velikoj mjeri vođene ljudskim iskustvom u određenim djelovima svijeta. Ipak, pronašli smo nekoliko primjera – primjeri u japanskom jeziku sa obento hranom i 7 samuraja, a u crnogorskom jeziku primjer sa prčijom, ognjištem, koje svakako možemo povezati s kulturološki specifičnim metaforičkim preslikavanjima, jer su zahtijevala specifičan pogled i analizu pomoću dubljeg istraživanja kulturoloških zapisa – takođe vođenih iskustvom, ali specifičnim za crnogorsku ili japansku kulturu.

Ono što se u ovom dijelu može potvrditi, a u vezi sa metaforičkim varijacijama, jeste da različiti jezici mogu dijeliti istu konceptualnu metaforu u izvornom domenu, tj. na opštem nivou, dok se konceptualizacije razlikuju na određenijem hijerarhijskom nivou – npr. u scenarijima, a s obzirom na proživljeno iskustvo i društvenu interakciju – mikrosociološkim utemeljenjem ideologije.

Iz Prikaza 9 i Prikaza 10 vidimo da su domeni koji preovladavaju u obje zemlje isti, ali različito procentualni. Tako u crnogorskom diskursu imamo KONTEJNER 30%, PERSONIFIKACIJA 29%, PUTOVANJE 21%, dok u japanskom diskursu imamo PERSONIFIKACIJA 26%, PUTOVANJE 23%, KONTEJNER 19%.

Zašto su ovi domeni centralni u političkim govorima Crne Gore i Japana?

Charteris-Black (2005, 2011:324-325) objašnjava povodom metafora putovanja da su one vrlo važne jer integrišu osnovno kognitivno shematsko znanje o svakodnevnom doživljaju kretanja sa ostalim bogatim iskustvom koje se samo povremeno dešava tokom putovanja. On predlaže da je njihova glavna moć utemeljena u pozitivnom iskustvu uspješnog dolaska na određite sa znanjem šta može poći po zlu. Uz to, metafore putovanja su retorički uspješne jer se oslanjaju na bogate fundamentalne kognitivne obrasce i na podsvjesne asocijacije. Charteris-Black dalje metafore putovanja povezuje sa kulturnim, istorijskim mitološkim momentima – odlaska junaka na duga putovanja prema nekom unaprijed utvrđenom cilju. Vrlo česta mitološka tema širom svijeta jeste potraga – to je putovanje na kome se junak susreće sa raznim zadacima koja sa sobom nose opasnost i zahtijevaju hrabrost za savladavanje, i niz zadataka za rješavanje. On dalje tvrdi da metafore putovanja podržavaju tvrdnju da metafora pruža ključnu vezu između polusvjesnog kulturnog znanja o mitovima i svjesnih političkih ideologija. „Oslanjajući se na duboko ukorijenjene kulturne sheme, političari mogu predstaviti svoja uvjerenja i svoju politiku kao herojske zadatke, a sebe kao epske heroje“ (Charteris-Black, 2005, 2011:325).

Hart (2010: 131; u Bruns, 2020:3-4) bilježi da se država kao KONTEJNER predstavlja kao shema „interijera i eksterijera definisanih granicom“. Granica se, u ovoj konceptualizaciji, može probiti izvana (Charteris-Black 2006:577; u Bruns, 2020:3-4), a kako bi se spriječila ova invazija, granice je potrebno osigurati. Osim toga, Marks (2011:24) bilježi da je možda najvažnije, metafora KONTEJNERA pružila je osnovu za konceptualizaciju suvereniteta države, jer se zemlje, poput pojedinaca, zamišljaju kao entiteti koji zadržavaju fizički integritet različit od drugih država. U metaforičkom slučaju, prototipski kontejneri su stabilne građevine, poput zgrada ili kuća, jer se, kako bi zgrada mogla opstati, ne bi trebalo micati. Stoga ne čudi što su države često konceptualizovane kao zgrade, kako bi se naglasila njihova stabilnost i trajnost. Osim toga, naciji koja je stvorena da izgleda i osjeća se ranjivo potrebne su metafore snage kako bi vratila samopouzdanje (Charteris-Black, 2005, 2011:255). Takve su upravo metafore kontejnera – zgrade, izgradnje, stvaranje osjećaja sigurnosti, učvršćivanja.

Dalje možemo zaključiti da kandidati kroz domen u KONTEJNER shemi imaju tendenciju da generišu potporu građana prenoseći vrlo bliske odnose, pa su, na taj način ograničeni, sposobni izazvati emocionalne veze po uzoru na porodične odnose ili bezbjednost doma.

Nadalje, PERSONIFIKACIJA, kao još jedan centralni domen, važna je jer „koristi jednu od najboljih polaznih domena koje imamo – nas same“ (Kövecses, 2002:35). Baron (2005:57) navodi da je nacija apstrakcija – jer nema materijalni oblik. Međutim, od uspona nacionalizma, ona se predstavlja vizualno, to jest „zamišljena zajednica koja se ponekad zamišlja u ljudskom

obliku“. „Svrhe ove ikonografije su jasne: slike nacije imale su za cilj potvrditi jedinstvo kolektiva i dati konceptu nacionalnosti veću neposrednost.“

U izvučenim metaforama autoritarizam igra jednu od ključnih uloga: metafore poštuju spasitelja-ku, harizmatičnog vođu ili vodilju, čija se uloga mijenja od Robina Huda (zaštita države blagostanja i podrška 'običnom narodu') do 'strogog oca/majke'. A spasitelj bi očigledno pružio sigurnost kroz restriktivne politike zakona i reda. Zanimljivo je to da pronađene metafore uključuju jedan od metaforičkih moralnih modela zasnovanih na porodici koje je Lakoff (1995) identifikovao u američkoj politici, tj. moral „strogi otac/majka“. To kombinuje retorička sredstva uvjeravanja, naime ispravno razmišljanje (logos), ispravne namjere (etos), ispravno zvučanje (patos) i pripovijedanje prave priče, što je potrebno ako se grupa želi ujediniti u društvene svrhe (Charteris-Black, 2005, 2011:22). Ideologija utiče na oboje, riječi i gramatiku koja se koristi. Ovakva metaforička mapiranja potkrijepljena su konceptualizacijom harizmatičnog vođstva u određenim ideologijama; kao i konceptualizacijom moći jednog čovjeka. Nadalje, rodna perspektiva dodaje se ovim konceptualizacijama – da bi se pokušalo odstupiti od rodno slijepe univerzalističke perspektive kao još jedne manifestacije isključivo i samo muškosti.

Ovi djelovi dodatno su tvrdili da se ideologije temelje na skupu relativno jednostavnih metafora i slika na koje ljudi reaguju na osnovu zajedničkog iskustva i očekivanja. Diskusija u ovom dijelu naglasila je kako se ideologije mogu povezati s proživljenim iskustvom i društvenom interakcijom, mikrosociološkim utemeljenjem.

Gradeći vlastite identitete – koje vidimo kroz analizu moralnih koncepcija „strogi otac/majka“ – „brižni roditelj“, političari su takođe konstruisali unutargrupnu kategoriju „mi“ – nasuprot konstrukciji identiteta van grupe, „oni“, održavajući i izgrađujući zajedničku ideologiju među primaocima poruka.

Sa ovakvom analizom, dali smo odgovor na prvo postavljeno pitanje teze „*Na koji način se konstruiše metaforička ideja jedinstva u Crnoj Gori i u Japanu, i da li se konstrukcije međujezički razlikuju?*“

6.2 Diskusija o rezultatima iz analize diskurzivne konstrukcije nacionalnog identiteta

Što se tiče rezultata nakon primjenjivanja Wodak et al. (2009) strategije, dimenzije *građenja* nacionalnog identiteta pojavile su se s jedne strane u odnosu na teme istorije i kulture, a sa druge strane u odnosu na teme 'jastva', 'kontrasta', 'sličnosti', 'jedinstvenosti' i 'autonomija', itd. Korišćenjem metafora, kao mikro strategije izgradnje i uspostavljanja nacionalnog identiteta, otkrili smo u obje zemlje:

- izgradnju homogenog „nas“, negativnog „njih“ unutar države (zanemarljiv procent u japanskom diskursu)
- izgradnju homogenog „nas“ kroz poređenje s drugim
- pozitivno predstavljanje sebe
- pripovijedanje o zajedničkoj temporalnosti – prošlosti i budućnosti
- artikulisanje zajedništva na određenom području.

Ovi rezultati međusobno su povezani kroz izdvojena područja konceptualnih metafora kao retoričkih tropa za nacionalno ujedinjenje u Crnoj Gori i u Japanu, gdje se istost pretpostavlja. Nadalje, u oba diskursa postoji tendencija da nacionalni identitet podrazumijeva hijerarhijski poredak, kao i rodnu polarizaciju – što se često odnosi na žensku ulogu i aktivnosti, a što, s druge strane, takođe odražava i reprodukuje mušku normu. Ti su identiteti takođe ojačani vezama između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti – kaže se da su i Crna Gora i Japan nešto što je naslijeđeno od predaka i njihovih patnji – spominjući kolektivna sjećanja, a koja će sadašnji političari predati svojoj *djeci* u mnogo boljem stanju.

Iako možda ovaj rad pokazuje neku vrstu metaforičkog šovinizma – da bez obzira na pitanje, metafora je odgovor, istovremeno, nije je bilo moguće proučavati a da se ne uključe i drugi oblici – figurativni-gramatički-leksički.

Analiza je nastojala pronaći jaz unutar potpuno složenih nacionalnih identiteta i modula koji još uvijek uspijevaju stvoriti državnu zajednicu. Jedan od elemenata na koji se temelji konceptualizacija nacionalnog identiteta jeste „istost“ koja pokušava kroz diskurs da utiče na um i emocije građana kako bi se osjećali jedno sa ostatkom subjekata koji se svrstavaju u taj nacionalni identitet. Možemo da izvedemo zaključak da je ideja *jedinstva*, stoga, društveni proces i skup praksi/diskursa koji okupljaju stvarni ili onaj kome se teži, suverenitet, kao i odabir rutinskih navika, događaja, sjećanja, a takođe i narativa i ikonografija povezanih s navodnom idejom ujedinjenja. Ideja *jedinstva* tako obuhvata i nacionalne simbole, značenja,

kolektivno sjećanje i svakodnevicu. To je osporljiva i složena, emocionalno opterećena ideja/ideal koja se može mobilizovati na kontradiktorne načine.

Kada se ideja *jedinstva* primjenjivala na internacionalnom nivou, pronađeni primjeri pokazali su da se radi o naporima na njegovanju internacionalne sigurnosti kroz spajanje dvije odvojene unije – kroz metafore prijateljstva i veza, vidljivo u amblemu dviju ujedinjenih ruku, ili, ukoliko se radi o vezama između najbitnijih saveza u japanskom jeziku, onda u amblemu čvrstog vezivanja čvorova koje je obično vrlo teško olabaviti. Ovakve metaforičke slike sugerišu koncept „solidarnosti“, koji se nužno ne podudara s osjećajem bliskosti i pripadnosti. Uz to, crnogorski diskurs je kroz nekoliko primjera svoju internacionalnu sigurnost stvarao pod zajedničkim krovom sa EU, ili kao dio EU označene kao zajednička kuća – osnovnim konceptom boravka unutar zatvorenog prostora ili kontejnera. Crnogorska upotreba metafore kuće u diskursima vezanim za EU povezana je sa unutrašnjim brigama, sa preokupacijom sopstvenom teritorijom i identitetom, ona predstavlja modalitet za konceptualizaciju nacionalne sudbine – „Crnoj Gori je tamo mjesto“.

Ovi primjeri svakako ilustruju problematičan aspekt metafore, budući da se i Crna Gora u mnogo većem broju primjera metaforički mapira sa kućom – CRNA GORA JE KUĆA i EVROPSKA UNIA JE KUĆA, te se ova dva prostora moraju nekako preklapati.

Ovakvi rezultati na kraju prikazuju da, kada izvučemo metaforičke primjere *jedinstva* iz političkih govora, samo značenje *jedinstva* dobija potpuno novu, političku, pa čak i ideološku dimenziju. Razvoj ideologije u metaforičkom konceptu *jedinstva* prikazuje se kroz upravljanje umovima na prikrivene načine, npr. predstavljajući se kao „zdravi razum“, kako bi stvorila konsenzus o društvenom pokretu koji koristi onima u moći.

Na osnovu dobijenih rezultata, ovdje rad daje novu definiciju metaforičkoj jedinstva kada se koristi u političkoj retorici:

DEFINICIJA METAFORIČKOG JEDINSTVA U POLITIČKOJ RETORICI:

- Metaforičko jedinstvo u političkoj retorici nastoji da generiše podršku građana prenošenjem vrlo bliskih odnosa, pa je sposobno izazvati emocionalne veze po uzoru – na primjer na porodične odnose, kako bi se stvorila intimna i ugodna atmosfera. Ovakva jedinstva funkcionišu tako da isključuju one koje se ne kvalifikuju: društveno stigmatizovane grupe i svakoga ko može ugroziti ton ugodne atmosfere. Samim tim

metaforička jedinstva u političkim govorima predstavljaju vježbe uključivanja i isključivanja – krajnji proizvod su odvojene snage ujedinjene jedna protiv druge.

Takođe se zaključuje da je pojam *jedinstva* usko povezan sa odražavanjem, da je privremeno gorivo jedne od dimenzija nacionalizma – spomenatog *banalnog nacionalizma* koji uvodi Billig (1995). Uz lične, prostorne i vremenske reference u jeziku, analiza je pokazala da metafore takođe igraju vrlo važnu ulogu u diskurzivnom načinu postizanja *jedinstva* i narativnom nacionalnom identitetu. Analizirane metafore, kao dio nacionalnog scenarija imaju vrijednost u uspostavljanju kolektivne svijesti, jačajući osjećaj pripadnosti i lojalnosti na individualnom i kolektivnom nivou.

Nacionalni identiteti su kontekstom zavisni (Wodak et al. 2009) i metaforički diskursi o *jedinstva* u crnogorskom i japanskom jeziku jasno utiču na razvoj ideje Billiga (1995) – o svakodnevnom *banalnom nacionalizmu*. U zavisnosti od konteksta, metafore pokrivaju ideološka sredstva, tj. dio su koncepta koji pokriva načine na koje se rutinski reprodukuju države.

Na osnovu izvučenih metafora i analiza možemo dati potvrđan odgovor na drugo pitanje koje je teza postavila, da *metaforički diskursi mogu igrati jednu od ključnih uloga u održavanju i osporavanju ideologija*, te dalje utvrditi da metaforički konstrukt nacionalnih identiteta karakteriše nekoliko elemenata:

1. Nacija je metaforički entitet koji ne predstavlja objekt istorijskog iskustva, ali još uvijek lebdi u svijesti mnogih ljudi, izražava se u određenim kulturnim oblicima i posebnim kolektivnim načinima ponašanja. Ona je prvenstveno mentalni konstrukt, u smislu da postoji kao diskretna politička zajednica u mašti svojih pripadnika (Wodak, 2016:16);
2. Kolektivno sjećanje i podsjećanje na istoriju jedan su od preduslova nacionalnog identiteta;
3. Metaforička orijentacija na budućnost takođe je neophodan aspekt nacionalnog identiteta;
4. Lična percepcija uključena je u vremenske dimenzije 2 i 3, jer oboje misle o svojim prošlim i budućim interesima;
5. Stvaranje i zajedništva i podjela;
6. Stvaranje teritorijalnih i prostornih oznaka koje odvajaju „mi“ – „oni“ grupacije.

Na kraju možemo da dodamo da je društveni prostor produkt društvenih relacija. Sveukupna odrađena analiza samo je mali reprezentativni dio, ali se iz analize ipak iščitava autentična

subjektivna nacionalna slika "o sebi", kao i konstruisanje kulturnoga i utjelovljenja određenih mentaliteta.

Manipulativne namjere o svakodnevnom *banalnom nacionalizmu* identifikovane su uzimajući u obzir jezičke (konceptualne i tekstualne) i nejezičke (kontekstualne) naznake, eksplicitno ili implicitno prenesene. U okviru strategije građenja nacionalnog identiteta, analiza je pokazala da je svega 3 metaforička primjera bilo bez nekog od navedenih nacionalnih obilježja, što predstavlja 1% sveukupnih rezultata u crnogorskom diskursu. Sa druge strane, u japanskom diskursu pronađeno je 8 primjera bez jedne od navedenih strategija, što je na kraju takođe činilo 1% ukupnih rezultata u japanskom diskursu, pokazujući da metaforičke koncepcije mogu imati velikog uticaja pri postizanju *jedinstva*. Ovakvi rezultati, analizom izvučenih podataka potvrđuju inicijalni pristup – *različiti, kontekstom određeni diskurzivni nacionalno-identitetski konstrukti mogu biti identifikovani korišćenjem teorije konceptualnih metafora*. Metafore su nadalje služile lingvističkom identitetskom konstrukt s namjerama stvaranja unutar nacionalne istosti i/ili razlika od *drugih*.

Detaljna lingvistička analiza u našim podacima daje rezultat da diskursi o nacionalnom identitetu i ideologijama zavise od društvenih mikro funkcija kao što su konceptualne metafore, te je teza stoga potvrdila primarnu ideju rada *da metafore u analizi političkog diskursa imaju široko rasprostranjene efekte na koncepte koji pokreću naše društvene prakse i koji jačaju društvene obrasce nacionalnog identiteta, ideologije i države*. Budući da je inicijator/ka u javnom diskursu, političar/ka pruža određeni pogled na svijet, pružajući i određeni okvir tog pogleda. U tom smislu publika se bavi posmatranjem određenog viđenja svijeta, odlučujući da uđe u taj okvir. Primanjem informacija, narod učestvuje u dijaloškom pregovaranju o značenju. U takvom pristupu razumijevanja jezika pojavljuje se pitanje moći i ideologije. U kontinuiranoj izgradnji *jedinstva*, ove strategije igraju značajnu ulogu, jer konsoliduju osnovu na kojoj opstaje nacionalni identitet.

6.3 Diskusija o rezultatima iz analize rodne perspektive

Prije svega, uzimajući u obzir retoriku oba pola za analizu, očekivali smo da ćemo barem otkriti mušku tendenciju metaforizacije *jedinstva* kao borbe ili kao grube igre, tima za koji se mora boriti. S druge strane, nismo očekivali da će ženski akteri, kao manjine na političkoj sceni, koristiti više metafora vezanih za porodicu i njegovanje države. Pokazalo se upravo suprotno,

upravo su one bile te koje su na kraju dozvolile preovladavanje rodni razlika u diskursu. A što se tiče muških aktera, nije se pojavio istaknuti značajniji rodni obrazac koji bi ih odvojio od diskursa koji su koristile žene. Na kraju su sva četiri aktera smještena u Lakofov model „strogog oca/majke“, iako su bile vidljive primjese „njegovateljskog roditelja“ kod ženskih aktera.

McClintock (1993:62, u Hogan, 2002:38) sugerira da su muškarci metonimični s nacijom, dok žene služe kao metafore nacije – jednostavnije rečeno, muškarci su nacija, dok žene zastupaju naciju. Na prvi pogled, ovo bi se intuitivno moglo učiniti tačnim jer su u popularnoj mašti žene snažno povezane s prirodom i domom – dva moćna simbola nacije, bilježi Hogan (2002:38). Štaviše, kako objašnjavaju Yuval-Davis i Anthias (1989; u Hogan, 2002:38) ženska tijela, budući da nose nove članove nacije, služe kao markeri nacionalnih granica, kroz ograničenja braka i seksualnih odnosa s određenim 'outsajderima'. Peterson dalje (1996:7; u Hogan, 2002:38) tvrdi: „Od poznate personifikacije prirode-kao-žene lako je otklizati do tumačenja nacije-kao-žene. Ovo prikazuje Domovinu kao prostoru, utjelovljenu ženskost: Plodnost zemlje, o kojoj zavise ljudi, mora biti zaštićena odbranom granica tijela – nacije od invazije i kršenja stranih muškaraca... Silovanje tijela – nacije ne samo da narušava granice već, sadnjom stranog sjemena ili uništavanjem reproduktivne održivosti – narušava se i održavanje zajednice kroz vrijeme.“ (uporedi sa Primjerom 25).

Odrađeno tumačenje u ovoj tezi pokazalo je da je vrlo pojednostavljeno viđenje da su nacije i/ili države uvijek diskurzivno rodno determinisane kao žene, te da su muške figure njihovi vrlo moćni simboli. Primjeri su dodatno otkrili rodnu prirodu nacionalnog diskursa. Štaviše, pokazali su da postoji tendencija da nacionalni identitet implicira muški rod i odnosi se na muške aktere, što odražava i reprodukuje mušku normu.

Kroz analizirane primjere, metafora se vidi i shvata kao sastavni dio subjektivnih dimenzija kolektivnih identiteta, poput diskursa, uma, koji stavljaju fokus na (nacionalnu) konstrukciju identiteta. Određene metafore u raspravljanom korpusu definitivno su zahtijevale ispitivanje društvenih i kulturnih konteksta. Analiza u ovom dijelu rada je pokazala upravo da je kognitivna baza koja konceptualizuje žene i ženske aktivnosti putem metafore još uvijek u velikoj mjeri pod kontrolom dominantne rodne ideologije u crnogorskom društvu. Moglo bi se

reći da politika⁵⁵ kao takva, u Crnoj Gori i u Japanu, još nije uspjela prevladati rodni jaz između žena i muškaraca, uprkos kvotama koje su stoga prihvaćene u parlamentu.

Robin Lakoff, stručnjakinja za feminističku sociolingvistiku, tvrdi da **žene doživljavaju jezičku diskriminaciju na dva načina: na način na koji su naučene koristiti jezik i na način na koji se opšta upotreba jezika** odnosi prema njima (1972:4). Ovaj dio rada sugerisao je da jezik može ponuditi neprocjenjiv uvid u namjere i, štaviše, konstruisati psihološki portret govornika. Konačno, studija je otkrila da su ispitivane metafore uključivale prećutne pozadinske pretpostavke o normativnim ženskim aktivnostima i samoj ženi u oba društva. U tom smislu, analiza je pokazala da metafore na mnogo načina oblikuju nečije razumijevanje mapiranjem na drugu domenu koju su stvorile iskustvom. Stoga metafore ne samo da mogu pomoći našem kognitivnom i konceptualnom procesu razmišljanja i govorenja o pojmu "žena", već i olakšavaju naše razumijevanje kulturnog pogleda na žene, jer opisuju koncepte na način koji ih predstavlja u konkretnom prije nego apstraktnom smislu.

U vrsti metafore iz gore spomenutog korpusa u ovom su dijelu rada izvorni i ciljni koncepti sociokulturno određeni, a mapiranje među njima motivisano je sličnošću socio-kulturno interpretiranih izvornih i ciljnih pojmova. Smatrali smo da je *potrebno ispitati društveno i kulturno porijeklo kako bi se razumjela motivacija političara da koriste metafore koje uključuju metaforičko predstavljanje žena kroz naciju, državu, politiku i žensku ulogu reprodukcije, njegovateljke ili pukog dekora*. Ove metafore naglašavaju neke aspekte ženstvenosti, dok skrivaju druge. Međutim, rezultati takođe pokazuju da je iskorišćavanje ovih metafora povezanih sa ženama, na prvom mjestu, a možda i nesvjesno, dio strategije za rodnu polarizaciju, koja ima za cilj učvršćivanje određenih identiteta u patrijarhatu, dok u isto vrijeme jača sistemsku prirodu ugnjetavanja rodova. Ovaj dio je uspio dati odgovor na postavljeno treće pitanje – *diskursi ženskih akterki, kao manjina u politici, nisu u potpunosti okrenuti razbijanju patrijarhalnih modela govora i uloga u društvu*. Istraživanje je pokazalo da sukob između kulturnog nasljeđa i ravnopravnosti rodova potencijalno postoji, ali da žene koja pokušavaju da pobijede patrijarhat u Crnoj Gori i u Japanu – samim tim što su manjina u „mačo“ profesiji⁵⁶, i njihov diskurs ne prati ozbiljna opredijeljenost za rodnu jednakost, one samo nastavljaju poznatu standardnu retoriku. Konkretno, DRŽAVOM (kao DOMOM) možete vladati samo kao

37

⁵⁵ Žene su odavijek u politici – sfera privatnog je već hiljadama godina prostor istorijskopolitičkih dešavanja.

⁵⁶ Izvor: <http://rtcg.me/vijesti/zborski/predsjednicki-izbori-2018/192648/da-li-smo-spremnice-za-predsjednicu.html>

“supruga” i “majka” (tj. seksualno aktivna žena, koja mora komunicirati s muškarcem kako bi dobila identitet) u Crnoj Gori, ili stvarati JAPAN GDJE ŽENE SJAJU – osvjetljavajući ženske aktivnosti koje se događaju u privatnosti, unutar oikusa. Potpuno, žena je u moći društvenih očekivanja.

Rezultati takode pokazuju da nisu nezavisne od sociokulturnih okolnosti, već da su metafore, a time i um i spoznaja, duboko povezani s našim razumijevanjem društva i kulture (vidi Šema I Kognicija i njene interakcije sa ostalim ljudskim sistemom, Panther i Thornburg, 2017:3). Štaviše, pokazuju da su verbalna, politička i kulturna komponenta ujedinjene.

U političkoj kulturi patrijarhalnih zajednica, politička su usmjerenja plod tradicionalnih i uobičajenih obrazaca ponašanja, ugrađenih u kolektivno iskustvo. Kolektivni politički mentalitet formiran je u specifičnim istorijskim i društvenim uslovima, stvarajući posebne karakteristike u nacionalnom političkom karakteru. Stoga, to što su jedine ženske kandidatkinje i u Japanu i u Crnoj Gori, ne oslobađa ih patrijarhalnih korijena, niti ih udaljava od kulturne matrice rodni ugnjetavajućih praksi.

Istraživanje dolazi do zaključka da je žena, daleko od slobode i ličnog identiteta kao pojedinka, bila i ostala žrtva prošlih i današnjih sistema, političke kulture koju su gradili i grade muškarc. Što se tiče posla koji obavlja, ženski zadatak ostaje potpuno podređen porodici i potrebama domaćinstva. U porodičnoj hijerarhiji, ona i njezine potrebe su na samom dnu – kuća je njen prostor i mjesto za koje bi trebalo da veže sve svoje ambicije (Đurišić-Bečanović, 2013:292). Izvučene metafore nastavljaju da prikazuju žene kao „tijelo“ nacionalne tradicije (inertno i prirodno), dok su muškarc prikazani kao „progresivni agenti nacionalne modernosti (napredni, moćni i istorijski)” (McClintock 1993:66, prema Hogan, 2002:38). Takvi rodno uslovljeni diskursi reprodukuju dugogodišnje rodne stereotipe i na taj način naturalizuju rodnu nejednakost.

6.4 Diskusija o rezultatima intervjua

Procjena ideoloških procesa zahtijeva pristup viđenju nacije i države ne samo onako kako ih vide političari i aktivisti (ne)nacionalističkih pokreta, već i obični ljudi koji su objekti njihovog djelovanja. Zato je ovaj dio imao za cilj pridonijeti:

1. daljem istraživanju identifikovane teme,
2. razvoju odgovarajuće metodologije za pristup složenosti istraživanja ideologije.

Iako se radilo o vrlo malom istraživanju koje je uključilo manje-više po 10 učesnika, kroz I dio istraživanja sa intervjuima i njegovu retrospekciju na kraju istraživanja, dobili smo zanimljivo otkriće da su učesnici uspjeli podijeliti skup sličnih koncepcija i perceptivnih shema, te da su neki od njih nesvjesno gradili nova metaforička preslikavanja, ona koja pripadaju novoj metafori – ne univerzalnoj (konvencionalnim metaforama koje predstavljaju univerzalno iskustvo), već kulturnim varijacijama proizašlim iz tradicijskih, kulturnih, geografskih uslova: CRNA GORA JE KAMEN i JAPAN JE POVINOVANJE PRAVILIMA. U ovoj grupi neuniverzalnih metafora učesnici su konstruisali još nekoliko novih mapiranja, proizašlih iz kulturološke ili patrijarhalne dimenzije – DRŽAVA JE VIRDŽINA, DRŽAVA JE PRČIJA u crnogorskom istraživanju, i JAPAN JE JŪKYO u japanskom istraživanju.

Nalazi su nadalje otkrili da su učesnici iz obje zemlje mogli dekonstruisati političke metafore u II dijelu i dalje govoriti o afektivnim dimenzijama tih metafora, koje su uglavnom predstavljene kao vrlo snažne u crnogorskom diskursu. Crnogorski dio je takođe pokazao da učesnici razmišljaju o metaforama i konceptualizacijama političara kao o usmjerenim na stvaranje političke i državne moći, kao o organskim i mehaničkim cjelinama ili kao složenijim i artikulisanijim odnosima, prikazujući građane kao vertikalno posredovane odozgo, obično uz isključenje manjinskih grupa. Kroz ove slike uspijevamo da vidimo da je nacija predstavljena kao prirodna, objektivna i gotovo biološka jedinica. Domeni i primjeri iz crnogorskog dijela implicirali su uglavnom hijerarhijski poredak i buđenje emocija koje su primjerene načinu na koji ljudi reaguju na temeljne osjećaje povezane s odanošću porodici i domu, nadom u budućnost koja je bolja od sadašnjosti, zaštićenošću i cjelovitosti unutar granica, dalje raspoređujući društvene moći utemeljene na rodnom iskustvu, slične nalaze koje pronalazimo i kroz empirijsku analizu političkih govora. Na osnovu toga možemo potvrditi prethodno skrojenu definiciju metaforičkog *jedinstva* u političkoj retorici u Crnoj Gori kao vježbe uključivanja i isključivanja – krajnji proizvod su razdvojene sile ujedinjene jedna protiv druge. U III dijelu intervjua, rezultati su pokazali da učesnici iz Crne Gore mogu prihvatiti metaforički domen, te mogu uključiti maštu kako bi predložili ideal, novu sliku koja postaje stvarna u onoj mjeri u kojoj se s njom emocionalno identifikujemo. Ovdje se metaforičke slike prebacuju na više horizontalno jedinstvo, uz uključivanje i prepoznavanje različitih grupa. Ovaj je dio, dakle, poslužio za osnaživanje novih percepcija, u odnosu na one premise koje su ranije bile zanemarene, nepoželjne ili smatrane nebitnima.

Mikro-studijom na osnovu crnogorskih nalaza došli smo do zaključka da je diskurzivna interakcija o snazi metafora koje živimo moćna u razotkrivanju emocionalnih i drugih skrivenih moći iza metafora. Naročito je važna za (re)produkciju, transformaciju ili čak (de)konstrukciju nacionalne, društvene ali i individualne stvarnosti. Analiza II dijela dodatno je pokazala da se veliki dio interpretacije metafora odnosi na središnji aspekt rodnog iskustva, što su učesnici uglavnom nastojali izbjeći u III dijelu vlastitih, novostvorenih metaforičkih imaginacija. Stoga je metaforički diskurs u II dijelu crnogorskih nalaza takođe predstavljen kao nosilac društvenih praksi činjenja roda, kao dio političkih konstrukcija nacionalnog identiteta. Prikazi jednakosti i nejednakosti među polovima mogu se filtrirati ili pretvoriti u diskurs kroz percipirane nacionalne sličnosti i razlike. Stoga konstruisani nacionalni identitet može biti snažno rodno određen (Hogan, 1999, prema Tienari et al. 2005:221-2), dok se rodni identiteti takođe mogu pozivati na nacionalni identitet (Tienari et al. 2005:222), što je ovaj dio studije i pokušao da pokaže.

Za većinu učesnika iz Japana ovaj zadatak bio je izazov, pa je nepotpuno razrađen. Ponuđeni odgovori i metaforičke slike većine odgovora ostali su nedetaljno objašnjeni. Ovakav polovični uspjeh navodi na nemogućnost potvrđivanja da su značenja u Japanu kolektivno konstruisana od strane pojedinaca, prvenstveno zbog kolektivističke kulture, a da napomenemo i da riječ *pojedinaac* možda ni nema identičnu konotaciju kao na Zapadu, već možda da su značenja nametnuta *odozgo*, i nepreispitivana kao takva – u Japanu nikada nije postojalo „individualno utemeljeno“ društvo. Međutim, za ovakav zaključak definitivno je potrebna studija na većem broju ispitanika. Važno je istaći da mogu postojati značajne kulturološke razlike u pretpostavkama o „jastvu“ koje je uključeno u komunikaciju. Ideja o „jastvu“ koja je u osnovi zapadnjačkih studija komunikacije, nasuprot istočnim, vrlo je individualistička, samomotivisana i otvorena za stalne pregovore (Scollon et al. 2012:47). Iako smo pokušavali prilagodavati intervju koncept i japanskoj kulturi, ipak je model proizašao iz zapadne kulturne perspektive koja naglašava suočavanje s potrebama i željama pojedinca. Stoga, možda je manje koristan u situacijama kada „jastvo“ u nekim kontekstima ima određene moralne konotacije (*tatemaie*), ili se do određene mjere smatra „javnim vlasništvom“ (Scollon et al. 2012:62).

Hall (1980, prema Hall, 1997:62) objašnjava da proizvodnja značenja zavisi od prakse interpretacije – koju aktivno održavamo koristeći se takozvanim kodiranjem koje nam omogućava da razmišljamo o stvarima, bilo da one postoje, da su prisutne ili ne; bilo da su ikada postojali ili ne, dok osoba na drugom kraju tumači tj. dekodira značenje. Međutim, on

dalje objašnjava, treba imati na umu da, budući da se značenja uvijek mijenjaju i izmiču, ova kodiranja djeluju više kao društvene konvencije nego kao fiksni zakoni ili neraskidiva pravila. *Tatemae* kultura upravo uči suprotnom – bez velike prakse interpretacije, prihvatljivo je, kao nepisan, ali fiksni zakon, otporan na promjene, kolektivni način razmišljanja: ako većina drugih ljudi smatra nešto „ispravnim“, onda se to, reklo bi se, rijetko dekodira.

Imajući u vidu takve razlike, intervju dizajn koji je skrojen za ovu studiju možda i nije prikladan kao osnova za proučavanje diskursnih sistema koji imaju kolektivistički pogled na „jastvo“, onaj koji je više povezan s članstvom u grupama. Učesnici u različitim sistemima diskursa mogu imati različite ideje o tome šta čini moć, ili nametanje, i zato mogu imati različita očekivanja i o tome treba li uključiti strategije nezavisnosti ili učešća (Scollon et al. 2012:56).

Ovdje želimo detaljnije da objasnimo pojmove *seken* i *tatemae-honne*, kako bi se eventualno zaključilo zašto su intervjui u Japanu bili manje uspješni. Naime, Gvozdenović (2022:38) objašnjava da je *seken* „datost, i nije oblikovan prema namjeri pojedinca, i način na koji postoji *seken* ne određuje namjera pojedinca, iako je pojedinac član *sekena*. Govorenja za *seken* nazivana su *tatemae* (službeni stav, javni stav ili princip), i razlikovao se od *honne* (stvarne namjere, privatno mišljenje), te se razlika pojavljivala u odnosima između pojedinca i *sekena*“. Ova riječ, koja se zvanično koristila za društvo (ili zajednicu), zapravo je nestala iz službenih dokumenata nakon Meidi restauracije (1868), nekoliko godina nakon što je uveden pojam *shakai*, društvo, koji je zauzeo položaj ekvivalenta za društvo na zapadnjačke načine koji uključuje pojedince (Gvozdenović, 2022:38). Međutim, ostaci takvog vjerovanja vidljivi su i dalje u Japanu. Japan voli sklad, poznat kao 和 (*wa*), te se dvojnost *honne-tatemae* i dalje praktikuje kako bi se održao sklad u društvu, tako da stvari mogu dobro funkcionisati, bez bilo kakvog sukoba. Ne želeći da stvaraju neugodnosti onima oko sebe, Japanci radije daju formalne odgovore ili reaguju formalnim ponašanjem, umjesto da drugima kažu ono što stvarno misle.

Prethodna objašnjenja daju odgovor i na četvrto pitanje koje je teza postavila, potvrđujući ideju da nacionalni identiteti podrazumijevaju skup sličnih koncepcija i percepcijskih shema koje pojedinci dijele, te da se nacionalni identiteti mogu diskurzivno (re)produkovati, transformisati i (de)konstruisati. Ovakvi rezultati mogu da se nadovežu na objašnjenje u poglavlju 2.3, bazirano na posmatranju Fukoa, da ideološka moć nije odnos potlačenih i tlačitelja, već mreža odnosa koji su raštrkani kroz društvo, te su individue ne samo primaoci moći, nego i određene

tačke gdje se moć odigrava, ali gdje joj se i opire. Zaključci iz crnogorskog korpusa to i potvrđuju, dajući potvrđan odgovor da se u individualističkim kulturama, kakva je crnogorska, može reći da se značenja kolektivno konstruišu od strane pojedinaca, nasuprot kolektivističkoj kulturi kakva je japanska, za čiju je tvrdnju za početak potrebno primijeniti intervju na većem broju ispitanika.

Na kraju, jedan od glavnih zaključaka koji smo dobili analizirajući dobijene odgovore jeste da, dok nam pomažu da vidimo i razumijemo svijet, razumijemo vlastito iskustvo, metafore nas takođe mogu učiniti neperceptivnim, nesvjesnim analogija koje prihvatamo bez daljeg istraživanja. Dakle, umjesto da izbjegavamo metafore, a mislimo da to nije ni moguće, treba pokušati vidjeti oko i kroz njih, što je učesnicima iz Crne Gore uspjelo u III dijelu.

Uzorak podataka je vrlo mali i poprilično nereprezentativan sa striktno metodološkog gledišta. Međutim, čini nam se da ipak može generisati niz odgovora u vezi s ideologizacijom jezika u okviru nacionalnih identiteta, i može rasvijetliti stupanj do kojeg posmatrači i primaoci informacija u Crnoj Gori i u Japanu dijele specifične koncepte i poglede.

Takođe, vjerujemo da je ovaj dio istraživanja pokazao korisnost ispitivanja mišljenja ljudi i, ako se primijeni na veće podatke, smatramo da može pružiti empirijski alat za istraživanje nedostižnih fenomena kao što su ideologije, javno mnjenje i (posredovane) fantazije.

Pitanje koje svakako ostaje bez jasnog odgovora jeste šta je zapravo nacija. Čini nam se da su naši učesnici uspjeli da daju jedan hibridniji oblik, koji može da se nadoveže na definiciju Andersona (1983, 2006) – to je jedna zamišljena (politička) zajednica koja nastaje u uslovima koji omogućavaju masovnu komunikaciju istovjetnih ideja, fantazija, pripovijesti i značenja, istovremeno i ograničena i suverena, ali nije iskonska i nepromjenljiva društvena jedinica, već pripada određenoj, modernoj i istorijskoj epohi.

Kraj: Zaključci i rješenja

Kada smo počeli proučavati metafore *jedinstva*, očekivali smo da ćemo pronaći takvu vrstu kulturne prodornosti i mistične snage koja se često pripisuje metafori, te da će se rad sastojati isključivo iz kulturološki vezanih metafora. Bilo je potrebno neko vrijeme kako bismo uspjeli da napustimo ovakav položaj, iako smo, gledajući unatrag, možda odmah prepoznali prve naznake da će to biti potrebno. Na samom kraju uspjeli smo sakupiti popriličan broj univerzalnih metafora, prikazujući njihove varijacije na određenim metaforičkim nivoima, kao i nekolicinu konceptualnih metafora koje se grade putem ličnog, kulturološkog iskustva. Komparativna analiza dva genetski, arealno i tipološki vrlo različita jezika (ernogorski i japanski) pokriva konceptualizaciju metafora glavnih domena, ali ključno istraživanje nadilazi puku identifikaciju i kategorizaciju mapiranih koncepata, analizirajući ulogu metafora u stvaranju persuativnih i privlačnih argumenata, kao i ulogu u konstrukciji nacionalnih identiteta. Oslanjajući se na studije Andersona (1983/2006), Billiga (1995) i Wodaka, de Cillie, Reisigla i Liebarta (2009) o konceptu 'zamišljene zajednice', ova teza prvenstveno je pokušala podići kritičku svijest o jeziku koji politički lideri/liderke koriste za predstavljanje svoje jezičke igre s kojom se susreću u domeni *jedinstva* – kao simbola za njegovanje zamišljene veze nacije, države i građana.

Empirijska skica ove teze ilustrirala je da komunikacijska i metaforička (de)konstrukcija jezičke igre ostaje, u velikoj mjeri, obilježena nacionalno specifičnim obilježjima. Kroz primjere vezane za analizirane domene sa shemom slike *jedinstva*, rad je pokušao da pokaže da se metafore, zavisno od konteksta, banalno obraćaju „nama“ kao nacionalnoj množini u prvom licu i stavljaju „nas“ u domovinu i u ideologiju unutar svijeta nacija. Identifikacija *jedinstva* u konačnom pokazuje izgradnju i zajedništva i podjela – i koheziju i otuđenje. Na kraju, može se zaključiti da metaforička ideja *jedinstva* upravlja umom na prikrivene načine u korist onih na vlasti – potvrđujući da metafore mogu biti iskorišćene kao oruđe ideologije.

Oba dijela empirijske analize pokazala su da je ideologija moćna jer ispunjava emocionalne funkcije za pojedince. Ljudi osjećaju svoju ideologiju duboko i iskreno, kroz emocionalno iskustvo koje im pomaže da shvate svijet i zajednička društvena uvjerenja, koja su u osnovi društvenih reprezentacija, baš kao što njihovi osjećaji vode ideološkim izborima. Ona je rekurzivno povezana sa emocijama – zato su metafore vrlo važne u njenom oblikovanju, a KAM i KAD u njenom tumačenju.

Ideologija je važna i u upravljanju mišljenjem i interakcijom – posebno za društvene odnose među grupama kao što su odnosi moći i persuacije. Ona omogućava ljudima, kao pripadnicima

određene grupe, da organizuju mnoštvo društvenih uvjerenja oko onoga što je za njih dobro ili loše, ispravno ili pogrešno, i u skladu s tim da djeluju (Van Dijk, 2006:21).

Drugi dio empirijske analize pokazao je da je strukturalna karakteristika ideologije polarizacija, izražena u suprotnim odnosima „nas“ spram „njih“, ili „nas i drugih“, gradeći određene nacionalne identitete posredstvom diskursa. Nacionalnost nije nešto što se daje: to je više nešto što se mora konstruisati u pričama i narativima (Šarić, 2015:3). Poseban skup, bez obzira da li je namjerno i strateški, korišćenih metafera (s pozitivnom ili negativnom evaluacijskom snagom) važan je u proučavanju i konstruisanju nacija u diskursu. Diskurs o *banalnom nacionalizmu* socijalizuje „ljudе da sebe vide kao pripadnike određene nacije“ (Piller 2011:64; u Šarić, 2019:5). Većina tih metafera pokazala se dijelom dugogodišnje tradicije društvene konceptualizacije (Musolff, 2004:175).

Rezultati kvalitativnog dijela istraživanja i odrađeni intervjui dodatno su pokazali da se identiteti temelje na skupu relativno jednostavnih konceptualnih metafera i slika na koje ljudi reaguju na osnovu zajedničkog iskustva i očekivanja, naglašavajući da se kognitivno-lingvističkim utemeljenjem nacionalni identiteti mogu povezati s proživljenim iskustvom i društvenom interakcijom. Dinamična interakcija samoidentiteta pojedinca i društveno prihvaćenih vrijednosti implicira da je nacija dinamičan sociokulturni koncept, izgrađen od organizacije različitih bio-psiho-socijalnih entiteta i podložan različitim vrstama konceptualizacije (Perak, 2019:229).

Kao što je objašnjeno, teorija konceptualnih metafera sugerise da je iskustvo važno za konceptualizaciju. Ideja nacionalnog identiteta takođe je povezana s ličnim iskustvom osobe – nacionalni identitet je diskurs ili skup međusobno povezanih diskursa koji oblikuju individualna iskustva. Istraživanje je pokazalo da je određeni identitet proces samo-kreacije, ali i da je ograničen društvenim normama, a rodne norme, jasno, oblikuju način reprezentacije nacionalnog (i vlastitog) identiteta, te se kao takve moraju uzeti kao važan faktor koji doprinosi njegovom stvaranju ili predstavljanju.

Analiza je dodatno pokazala i da se, iz kognitivnog aspekta, ideologija razvija jer ljudi organizuju društvene reprezentacije, omogućavaju zajedničko (nesvjesno) djelovanje, međugrupnu saradnju, kao i interakciju sa članovima drugih grupa.

Iz prikupljenih podataka možemo zaključiti da je nacionalni identitet proizvod (metaforičkog) diskursa. I dok nam metafore pomažu da vidimo i razumijemo vlastito iskustvo, one takođe mogu učiniti da analogije prihvatamo bez daljeg istraživanja. Dakle, umjesto da izbjegavamo metafore, što možda nije moguće, trebalo bi da pokušamo vidjeti oko njih i kroz njih, kako bismo identifikovali granice svake metafore po kojoj živimo.

Pored toga što naši podaci pokazuju da jezik stvara identitet, spaja i razdvaja, nadamo se da je studija pokazala i to da su metode poput fokusnih grupa i intervjua usmjerenih na teme izvrsni alati u analizi kritičkog diskursa, koji nam omogućuju, na primjer, posmatranje procesa kroz koje važni pojmovi poput „nacije“ bivaju „ko-konstruisani“ tokom ongoing rasprave.

Ako je nacija zamišljena zajednica i istovremeno mentalni konstrukt, zamišljeni kompleks ideja koji sadrži barem definišuće elemente kolektivnog jedinstva i jednakosti, granica i autonomije, tada je ta slika stvarna u onoj mjeri u kojoj se uvjerimo u to, vjerujemo u to i emocionalno se s tim poistovjećujemo. Lako je odgovoriti na pitanje kako ta zamišljena zajednica dolazi do umova kada smo uvjereni: konstruisana je i prenesena u diskursu, pretežno u narativima nacionalne kulture. Nacionalni identitet je dakle, proizvod diskursa (Wodak et al. 2009:22).

No, šta onda razlikuje nacionalni identitet od svih ostalih kolektivnih identiteta? Prije svega, on je konstruisan i, moglo bi se reći, nametnut. Takođe, ono što je karakteristično prvenstveno za njega jeste *pathos*, historiografska značenja, interesi s kojima se grupa identifikuje, emotivni naboj, politička organizacija, mitizacija i nacionalna svijest (Borgues; prema Wodak et al. 2009:20).

Uz to, ispostavilo se da su teme iz raznih oblasti, kao što su odnos jezika i društva, jezika i identiteta, jezika i nacije, jezika i politike, etnikuma, ili roda – jednako bitne u analizi i japanskih i emogorskih metafora i diskurzivne građe nacionalnih identiteta.

To je ono što ovo istraživanje želi najaktivnije istaći – metafora je sastavljena njenom unutrašnjom funkcijom, ali i obrnuto, njenu unutrašnju funkciju čini retoričko okruženje. Zato bi proučavanje metafore uvijek trebalo da bude proučavanje nečeg drugog.

Kao što Anthony Smith (1991:17, prema Wodak et al. 2009:22-3) ukazuje, nacionalistički mitovi ispunjavaju „intimne, unutrašnje funkcije za pojedince u zajednicama“, pružajući moćno sredstvo za ... omogućavanje da „ponovo otkrijemo“ sebe, „svoje autentično ja“, ili se barem tako čini mnogim podijeljenim i dezorijentisanim pojedincima. Vrlo je teško, kao građanin/građanka, ljudsko biće, odustati od nacionalne fantazije, od ideje da pripadamo nečemu što nam daje veću moć i dopušta da uđemo u vječnost. Tim više što nas na to sve vrijeme podsjeća jedna međunarodna ideologija zvana *banalni nacionalizam*.

Navikli smo na svijet oko nas ili da na određeni način vidimo svijet oko nas. Svjesno i nesvjesno pratimo svijet oko sebe, uključujući i sebe. Naša je svijest značajna, ali očigledno je

to samo jezero skupljenog, u poređenju s okeanom nesvjesnog. Imajući to na umu, za samosvijest nacije nije važno samo ono čega se kolektivno sjećamo, već i ono što kolektivno zaboravljamo, a možda i najvažnije ono čega nismo ni svjesni.

Fizičko i društveno okruženje, kulturni konteksti, utiču na pojedince putem informacija koje se stvaraju u okruženju, a koje se sastoje i od nas samih (našeg tijela), a prenose se u naš um. Ti aspekti i iskustva dodatno utiču na našu upotrebu metafora. Budući da se svi ti aspekti mogu razlikovati na mnogo načina, i naša konceptualizacija može varirati. Na primjer, kao što je već spomenuto, australski aboridžinski jezik Dyrbal koji ima kategoriju „balan“, objašnjava Lakoff u svojoj knjizi *Women, fire and dangerous things*, koja uključuje žene, vatru i opasne stvari: stvari su kategorizovane zajedno na osnovu onoga što smatraju da im je zajedničko. Ovo dalje sugerira da je kategorizacija ljudi u suštini stvar i univerzalnog iskustva, ali i mašte, percepcije, kulture i mentalne slike.

Na samom kraju možemo da zaključimo da se stvarnost stvara ili konstruiše kroz komunikaciju – nije izražena njome. Komunikacija ne čini samo izvještavanje, opisivanje, objašnjavanje: ona stvara. Ljudska mašta takođe je bitna. Pomaže nam u uokviravanju slike svijeta i svih mogućih objekata kojima se bavimo u svakodnevnom životu. Nimmo i Combs (1990:6) bilježe da mašta čini mnogo više od toga, citirajući filozofa Dejvida Hjuma da „mašta proširuje iskustvo“. U nedostatku mašte, slika u našim glavama bila bi ograničena, ali s maštom možemo zamisliti stvari koje nikada nismo doživjeli (Nimmo i Combs, 1990:6). Dakle, kao što smo spomenuli u uvodnom dijelu ove teze, metaforama izdvajamo fikciju kao oblik maštovite aktivnosti vrijedne pažnje. A može se reći i da je politika sama po sebi osmišljeno iskustvo (Nimmo i Combs, 1990:7). Tako osmišljena iskustva uzimaju posredovane stvarnosti, odnosno fikcije, i pretvaraju ih u iskustvene stvarnosti (Nimmo i Combs, 1990:226). Izaberite riječ i ostalo će uslijediti, fikcija daje oblik bezličnom. Ona se ne suprotstavlja stvarnosti, već se stvara iz nje. Ako pogledate ispod kamena koji niko nije neko vrijeme pomjerio, pronaći ćete nagomilani šljunak fikcije (Nimmo i Combs, 1990:226). A kada shvatimo svijet kao fikciju, oslobađamo se moći lažnog. Fikcija je uvijek fragment budućnosti.

Naučni značaj, ograničenja i smjernice za buduća istraživanja

Ono što je ova teza pokušala učiniti je, zapravo, prilično skromno. Ona donosi malo empirijskih kognitivno-lingvističkih dokaza, iako možda više socioloških dokaza, za sugestije o uticaju metaforičkih obrazaca na mišljenje i ideološku praksu. Jedan od ključnih doprinosa ove teze je

tretman nacionalnih identiteta kao diskursa nacionalne pripadnosti, koji su savitljivi, inherentno nestabilni i kolektivno konstruisani. Stoga smatramo da istraživanje daje doprinos samom razumijevanju nacionalnih identiteta, kroz diskursne konstrukcije koncepta *jedinstva* koje može poslužiti kao korisna analitička kategorija u istraživanju nacionalnog identiteta, ali i kroz feminističko razumijevanje nacionalnih identiteta uključivanjem rodnih pitanja u međunacionalni analitički okvir, kako bi se ispitala ideologije patrijarhata u Crnoj Gori i u Japanu. Pored toga, istraživanje svakako doprinosi i razumijevanju tj. spajanju dviju kultura, crnogorske i japanske.

Istraživanje takođe otkriva koliko može biti vrijedno integrisati kognitivnu nauku – proučavanje kako funkcioniše ljudski konceptualni sistem i kako je povezan s našim tijelima i svjetskim iskustvima – s moralnom i političkom psihologijom i istraživanjem politikologije. Proširujući kognitivnu nauku, a naročito svoje spoznaje o utjelovljenju i konceptualnoj metafori, na moralnu i političku spoznaju, teorije KAD i KAM u političkim govorima nadilaze tipičnije psihološko istraživanje političke ideologije i stavova, te kao rezultat nude dublje razumijevanje temelja političke spoznaje. Vjerujemo da bi ova integracija mogla donijeti nova otkrića u budućnosti koja možda neće biti moguća ispitivanjem moralno-političke spoznaje samo iz perspektive jedne discipline.

Istraživanje može da se posmatra i kao mali doprinos svim onim pokušajima da se kognitivna lingvistička teorija metafora učini dostupnim onima koji imaju interes proučavati ulogu metafore u složenim društveno-kulturološkim konceptima kao što su emocije, politika, moral, ali i apstrakcije poput nacije. Nadamo se da ćemo njome otvoriti raspravu između Crne Gore i Japana, i nastaviti raspravu između kognitivnih lingvista i politikologa. Te pokušati dalje razumjeti.

Važno je naglasiti i to da Marks (2011:2) bilježi da su istraživači obično bili vješti u proučavanju diskurzivne prakse političara, a manje skloni okretanju objektiva prema sebi kako bi ispitali metafore koje koriste za analizu. Stoga smo tokom istraživanja koristili analizu sopstvenog jezika, koliko je to uopšte moguće. Međutim, kako su mnoge metafore duboko u jezgri našeg svakodnevnog jezika, obično ih nismo ni svjesni. Zato ostavljamo mogućnost da smo neke od njih propustili. Ostatak bi se mogao okarakterisati kao namjenski korišćen, i ostavljen je u kurzivu.

Svakako, postoji još nekoliko ograničenja u trenutnoj studiji. Prvo, metafore su postale toliko prodorne u političkoj retorici da mogu postati klišejski izrazi (Cluley, 2013) koji su samo površne artikulacije iskustva. Drugo ograničenje je mali broj političara/učesnika u intervjuima koje smo uključili u ovo istraživanje. Međutim, smatramo da nalazi ovog istraživanja nude nove, potencijalno korisne informacije i dizajn intervjua koji se mogu dalje koristiti na većoj grupi i dati značajnije rezultate. Uz to, u nekoliko primjera postoji dvosmislenost i konceptualno preklapanje u upotrebi figurativnog jezika, gdje je nejasno da li je u pitanju sinegdoha — retorički trop gdje se termin za dio nečega odnosi na cjelinu ili obrnuto — metonimija ili metafora. Na primjer, rečenica *Japan traži mirno rješenje sjevernokorejske agresije* može biti ili metaforička personifikacija zemlje ili metonimijska referenca države kao zemlje (Croft i Cruse 2004: 220; Leith i Soule 2011:66; prema Pope, 2017:37).

Postoji jedna japanska fabula toliko cijenjena da se vjekovima povezivala u pjesmama, pripovijestima i u dramskoj formi. To je Rašomonova priča. Lekcija koju ova fabula uči nadilazi granice Japana. Ona uključuje skup ljudi koji se ukrštaju nakon što su zasebno svjedočili zajedničkom događaju. Svaki čovjek prikazuje izvještaj o onome što je vidio. Iako je svaka osoba vidjela da se događaju potpuno iste stvari, svako od njih protumačio je te događaje na potpuno različite načine. Mašta svake osobe rezultirala je različitom slikom u glavi. Poenta priče je da ovo jeste jedan zajednički svijet, ali dvije osobe ne žive u istom svijetu. Svako od nas kuje svoju stvarnost. Ono što je jednome od nas stvarno, može biti iluzija drugome, i obrnuto (Nimmo i Combs, 1990:3). Upravo ovo je možda ujedno još jedno od ograničenja ove studije – interpretacija rezultata na kraju je neka vrsta i autorkinog ličnog tumačenja, koje uveliko zavisi od autorkinih subjektivnih sposobnosti i ograničenja tumačenja prikupljenog empirijskog materijala, te kao takvi mogu imati ozbiljan uticaj na valjanost i pouzdanost studije.

Svakako da metafora nije jedina koja može da mijenja um i dušu ljudi. Druge strategije, poput metonimija, ironija, sarkazma, humora, bile bi vrlo interesantne za dalja istraživanja. Izolovali smo metaforu kako bismo istražili njen uvjerljivi uticaj, ali buduća istraživanja mogla bi ispitati međudjelovanje metafora i drugih retoričkih strategija. Ono što je nama od posebnog interesa jeste dalje uključivanje ultra-desničarskih ideologija nasuprot ljevičarskim, te rasprave o rodnim modelima morala „strog i otac/majka“ – „brižni roditelj“.

Bibliografija

- Anderson, B. (1983, 2006). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso.
- Arendt, H. (1971/1978). *The life of the mind*. Harcourt, Inc.
- Aristotel. (2005). *O pjesničkom umijeću*. Zagreb: Školska knjiga. Originalni rad publikovan 355 p.n.e.
- Babić, S. (2018). *Uloga konceptualne metafore, metonimije i konceptualne integracije u hrvatskom političkom diskursu* (Doktorska disertacija), Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski Fakultet, Osijek
- Bagić, K. (2012). *Rječnik stilskih figura*. Školska knjiga.
- Balkin, J. M. (2003). *Cultural software: A theory of ideology*. Yale University Press.
- Baron, B. (2005). *Egypt as a woman: nationalism, gender, and politics*. University of California Press
- Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. Sage.
- Blöser, C., Huber, J., i Moellendorf, D. (2020). Hope in political philosophy. *Philosophy Compass*, 15(5). <https://doi.org/10.1111/phc3.12665>
- Boehmer, E. (2005). *Stories of women: Gender and narrative in the postcolonial nation*. Palgrave.
- Borčić, N., Kanižaj, I., i Kršul, S. (2016). Conceptual Metaphor in Political communication. *Zbornik Sveučilišta u Dubrovniku*, 73-94.
- Bratu, R., i Kažoka, I. (2018). Metaphors of corruption in the news media coverage of seven European countries. *European Journal of Communication*, 33(1), 57-72. <https://doi.org/10.1177/0267323117750695>
- Brković, Č. (2021). In the name of the daughter – anthropology of gender in Montenegro. an introduction. *Comparative Southeast European Studies*, 69(1), 5-18. <https://doi.org/10.1515/soeu-2021-2013>
- Brnčić, J. (2013). »Živa« i »mrtva« metafora. *Filozofska istraživanja*, 33 (1), 21-36. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/101670>
- Brown, D. (2000). *Contemporary nationalism: Civic, ethnocultural and multicultural politics*. Routledge.

- Bruns, H. (2020). National Socialist metaphors in the discourse of the Alternative für Deutschland, Exploring a leaked WhatsApp chat. *metaphorik.de – Online journal on metaphor and metonymy* 30.
- Butler, J. (2004). *Undoing Gender*. New York and London: Routledge.
- Camac, M. K., Glucksberg, S. (1984). Metaphors do not use associations between concepts, they are used to create them. *Journal of Psycholinguistic Research*, 13(6), 443–455. <https://doi.org/10.1007/bf01068178>
- Carver, T., Pikalo, J. (2008). 'Editor's introduction' U Carver, T. & Pikalo, J. (ur.), *Political Language and Metaphor, Interpreting and changing the world*, the Taylor & Francis e-Library
- Cepinskyte, A. (2019). The meaning of state created through symbols and metaphors: German Heimat and Russian Motherland. U Šarić, Lj., i Stanojević, Mateusz-Milan (ur.), *Metaphor, nation and discourse* (str. 177–201). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Charteris-Black, J. (2004, 2011). *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*. Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan.
- (2005, 2011). *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor*. Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan.
  - (2006). Britain as a Container: Immigration Metaphors in the 2005 Election Campaign. *Discourse & Society* 17(6). 563-582
  - (2009). Metaphor and Political Communication. U A. Musolf i Zinken Jörg (ur.), *Metaphor and discourse* (str. 97–115). Palgrave MacMillan.
- Cherlin, A. (1978). Remarriage as an incomplete institution. *The American Journal of Sociology*, 84: 634–650.
- Cluley, G. (2013). What makes a management buzzword buzz?. *Organization Studies*, Vol.34 No.1, str. 33–44
- Confino, A. (1993). The Nation as a Local Metaphor: Heimat, National Memory and the German Empire, 1871–1918. *History and Memory*, 5(1), 42–86.
- Coontz, S. (1992). *The Way We Never Were: American Families and the Nostalgia Trap*. Basic Books, New York.
- Davies, M. (2014). Home and state: reflections on metaphor and practice, *Griffith Law Review*, 153-175
- de Cillia, R., Reisigl, M., i Wođak, R. (1999). The discursive construction of national identities. *Discourse & Society*, 10(2), 149–173. <https://doi.org/10.1177/0957926599010002002>

- De Landtsheer, C. (2009). Collecting Political Meaning from the Count of Metaphor. U A. Musolf i J. Zinken (ur.), *Metaphor and discourse* (str. 59–79). Palgrave MacMillan.
- Deignan, A. (2010). The evaluative properties of metaphors. In Low, Graham, Zazie (ur.) *Researching and Applying Metaphor in the Real World*, 357–374. <https://doi.org/10.1075/hcp.26.21dei>
- Demata, M. (2019). „The state of our Union is strong.“ Metaphors of the nation in State of the Union addresses. U Šarić, Lj., i Stanojević, Mateusz-Milan (ur.), *Metaphor, nation and discourse* (str. 201–223). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Doak, K. M. (2007). *A history of nationalism in modern Japan: Placing the people*. Brill
- Doniger, W., i Smith, B. K. (1989). Sacrifice and substitution: Ritual mystification and mythical demystification. *Numen*, 36(2), 189–224. <https://doi.org/10.1163/156852789x00045>
- Douglas, M. (1966, 2002). *Purity and Danger: An analysis of the concepts of pollution and taboo*. Routledge
- Đurišić-Bečanović, T. (2013). RIJEČ, *Journal of studies in language and literature*, New series, No. 10, Nikšić, 292
- Elgin, S. H. (1995). A feminist is a what? *Women and Language*, 18(2), 46.
- Evans, V., Green M. (2006). *Cognitive Linguistics. An Introduction*, Edinburgh University Press, Edinburgh
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: the Critical Study of Language*. London: Longman
- Fairclough, N. (2000). *New Labour New Language?* New York: Routledge.
- Fauconnier, G., i Turner, M. (2002). *The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities*. Basic Books
- Fine, G. A., i Sandstrom, K. (1993). Ideology in action: A pragmatic approach to a contested concept. *Sociological Theory*, 11(1), 21–38. <https://doi.org/10.2307/201978>
- Fuko, M. (2017). The Subject and Power. *Critical Inquiry*, Vol. 8, No. 4 (Summer, 1982), str. 777–795, 8(4), 777–795. The University of Chicago Press. URL: <http://www.jstor.org/stable/1343197>
- (2003, 2019). *Poredak diskursa*. Beograd: Karpos.

- Flanik, W. (2011). „Bringing FPA back home”: Cognition, constructivism, and conceptual metaphor. *Foreign Policy Analysis*, 7(4), 423–446. <https://doi.org/10.1111/j.1743-8594.2011.00148.x>
- Gabrić, M. (2015). *Kognitivna teorija jezika i uporaba konceptualne metafore u političkom govoru* (Diplomski rad). Univerzitet u Rijeci
- Ganong, L.H., Coleman, M., i Mapes, D. (1990). A meta-analytic review of family structure stereotypes. *Journal of Marriage and the Family* 52: 287–297.
- Gerow, A. (2005). Nation, citizenship, and cinema. U J. Robertson (ur.), *A Companion to the Anthropology of Japan* (str. 400–414). Blackwell Publishing Ltd.
- Gibbs, R., i Lonergan, J. (2009). Studying metaphor in discourse: Some lessons, challenges, and new data. U A. Musolff i J. Zinken. (ur.). *Metaphor in discourse*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Goatly, A. (2007). *Washing the Brain – Metaphor and Hidden Ideology*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Golubović, Z. (2007). *Ličnost, društvo i kultura*. Službeni glasnik
- Grabe, M.E., Bucy, E.P. (2009). *Image Bite Politics: News and the Visual Framing of Elections*. Oxford: Oxford University Press.
- Gvozdénović, K., Abović, M. (2021). Wide (Conscious) Heart – Idioms in Montenegrin and Japanese Language. – *The Kyoto Conference on Arts, Media & Culture 2020: Official Conference Proceedings*. str.123–135
- Gvozdénović, K. (2022). *Postajanje djetetom u Japanu: Antropološko i sociolingvističko čitanje Japana kroz um, emocije i društvene prakse u toku predškolskog uzrasta*. SAKURA Publishing, Beograd
- Gvozdénović, K. (2023). The national and self-identity in metaphorical narratives. *Anthropological Notebooks* (str. 21–43). Vol.29 No.1, Slovene Anthropological Society
- Hajdarević, D., i Periša, A. (2015). Znanje i Gledanje u Konceptualnoj Metafori. *Croatica Et Slavica Iadertina*, 11(2), 285–309. <https://doi.org/10.15291/csi.768>
- Hall, S. (1996). The Question of Cultural Identity. U S. Hall, D. Held, D. Hubert, i K. Thompson (ur.), *Modernity: An Introduction to Modern Societies* (str. 596-632). Oxford, UK; Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- (2001). Kome treba identitet? (S. Veljković, prevod). *Časopis za književnost i kulturu, i društvena pitanja*, str.215-233 (Originalni rad publikovan 2000)
- Hagström, L., Gustafsson, K. (2015). Japan and identity change: Why it matters in International Relations. *The Pacific Review*, 28:1, 1-22, DOI:10.1080/09512748.2014.969298

- Hang Hui, L. (2020). *A light burden: cultural discourse of light in Japan*. University College London, London, UK. Available at: <https://www.emerald.com/insight/2046-3162.htm>
- Hansemark, N. (2008). *Japanese nationalism: A foreign view* (Master teza). Lund University, Department of Political Science
- Hara, K. (2003). Aspects of Shinto in Japanese communication. *Intercultural Communication Studies* (A Special Issue of Asian Approaches to Human Communication), 12, (4), 81–103.
- Hart, C. (2008). Critical discourse analysis and metaphor: Toward a theoretical framework. *Critical Discourse Studies*, 5(2), 91–106. <https://doi.org/10.1080/17405900801990058>
- (2017). 'Riots Engulfed the City': An Experimental Study Investigating the Legitimizing Effects of Fire Metaphors in Discourses of Disorder. *Discourse and Society* 29, 3: 279-298.
- Hogan, J. (1999) The construction of gendered national identities in the television advertisements of Japan and Australia. *Media, Culture & Society*, 21,6, 743-58
- (2002). *Gendered and ethnicised national identities in Australia and Japan* (teza). University of Tasmania. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/33332019.pdf>
- Honohan, I. (2008). Metaphors of solidarity. U Carver, T. i Pikalo, J. (ur.), *Political Language and Metaphor, Interpreting and changing the world*, the Taylor & Francis e-Library
- Hudson, M. E. (1994). *English grammar for students of Japanese: The Study Guide For Those Learning Japanese*. Olivia & Hill Pr.
- Jerak-Muravec, N. (2017). Diskurzivna analiza ideologije europske statističke harmonizacije. Doktorska disertacija, Filozofski Fakultet, Sveučilište u Zagrebu
- Kawata, J., Papp, M. (2013). The meta-language of politics, culture and integrity in Japan. *Human Affairs*, 23(2), 246–254. <https://doi.org/10.2478/s13374-013-0122-8>
- Kovács A., Wodak, R. (2003). *Nato, neutrality and national identity: The case of Austria and Hungary*. Böhlau.
- Kövecses, Z. (2005). *Metaphor in culture: Universality and variation*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511614408>
- (2002). *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford University Press, Oxford
  - (2020). Domains, schemas, frames, or spaces? *Extended Conceptual Metaphor Theory*, 50–92. <https://doi.org/10.1017/9781108859127.005>
- Koller, V., Semino, E. (2009). Metaphor, politics and gender: a case study from Italy. In Ahrens, Kathleen (ur.), *Politics, Gender and Conceptual Metaphors*. Palgrave Macmillan, str. 36–61

- Koller, V. (2014). Cognitive linguistics and ideology. U Littlemore, J. i Taylor, J. (ur.), *The Bloomsbury companion to cognitive linguistics* (str. 234–252). Bloomsbury, London
- Kortlals, M. (2008). Food as a source and target of metaphors: Inclusion and exclusion of foodstuffs and persons through metaphors. *Configurations*, 16(1), 77–92. <https://doi.org/10.1353/con.0.0044>
- Lakoff, R. (1972). Language and Women's Place. *Language in Society*, DOI: 10.1017/S0047404500000051
- Lakoff, G. (1995). Metaphor, Morality, and Politics: Or Why Conservatives Have Left Liberals in the Dust. *Social Research*, vol 62, no. 2
- (2004). *Don't Think of an Elephant: Know Your Values and Frame Your Debate*. White River Junction, VT: Chelsea Green.
  - (2008). *The political mind: Why you can't understand 21st-century politics with an 18th-century brain*. New York: Viking.
  - (2018). *Women, fire and dangerous things*. The University of Chicago Press.
- Lakoff, G., Johnson, M. (1980/2003). *Metaphors we live by*. London: The University of Chicago press.
- (2020). Conceptual metaphor in everyday language. *Shaping Entrepreneurship Research*, 475–504. <https://doi.org/10.4324/9781315161921-21>
- Lakoff, G., i Turner, M. (1989). *More than cool reason: A field guide to poetic metaphor*. University of Chicago Press.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Blackwell.
- Lenard-Božić D., Čosić N. (2017). The Analysis of Metaphors and Metonymies in Political Speeches – A Case Study of the Former Croatian Prime Minister Ivo Sanader; *ELR Journal*, 61–81
- Lizardo, O. (2012). The conceptual bases of metaphors of dirt and cleanliness in moral and non-moral reasoning. *Cognitive Linguistics*. Walter de Gruyter, str. 367–393,
- López Rodríguez, I. (2009). Of Women, Bitches, Chickens and Vixens: Animal Metaphors for Women in English and Spanish». *Cultura, lenguaje y representación: revista de estudios culturales de la Universitat Jaume I*, Vol. 7, str. 77–100
- Mackowitz, L., Lorenz, D. (2020). The Politics of Housing Metaphors: Challenging Images of Migration and Patriarchy. *Metaphors on Migration*, (10). <https://doi.org/https://doi.org/10.22029/oc.2020.1185>
- Maeda, E., Ritchie, L. D. (2003). The concept of Shinyuu in Japan: A replication of and comparison to Cole and BRADAC's study on U.S. friendship. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20(5), 579–598. <https://doi.org/10.1177/02654075030205001>

- Malešević, S. (2011). The Chimera of National Identity. *Nations and Nationalism*, 17(2), 272–290. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8129.2010.00479.x>
- Mammadov, A. (2010). Metaphors in the American and Russian political discourse. *RASK – International Journal of Language and Communication*, (31), 69–87.
- Marks, M. (2016). *Metaphors in International relations theory*. Palgrave Macmillan.
- Marstine, J., Bauer, A. A., Haines, C. (2013). *New Directions in museum ethics*. Routledge.
- Musolff, A. (2004). *Metaphor and Political Discourse Analogical Reasoning in Debates about Europe*. PALGRAVE MACMILLAN
- (2006). Metaphor Scenarios in Public Discourse, *Metaphor and Symbol* 21(1): 23–38.
  - (2012). The study of metaphor as part of critical discourse analysis. *Critical Discourse Studies*, (9:3) str. 301-310. <https://doi.org/10.1080/17405904.2012.688300>
  - (2015). Dehumanizing metaphors in UK immigrant debates in press and online media. *Journal of Language Aggression and Conflict* (str. 41-56) DOI:10.1075/jlac.3.1.02mus
  - (2017). Truths, Lies and Figurative Scenarios: Metaphors at the Heart of Brexit. *Journal of Language and Politics* 16, 5: 641–657.
- Musolff, A., Zinken, J. (2015). *Metaphor and discourse*. Palgrave Macmillan.
- McVeigh, B. (1996). Standing Stomachs, Clamoring Chests, and Cooling Livers: Metaphors in the Psychological Lexicon of Japanese. *Journal of Pragmatics* 26: 25–50.
- (1997). Wearing ideology: How uniforms discipline minds and bodies in Japan. *Fashion Theory*, 1(2), 189–213. <https://doi.org/10.2752/136270497779592039>
- Michael-Tsabari, N., i Tan, W. L. (2013). Exploring family features in non-family organizations: The family metaphor and its behavioral manifestations. *Entrepreneurship Research Journal*, 3(3), 391–424. <https://doi.org/10.1515/erj-2012-0018>
- Mils, S. (2003, 2019). *Šta je diskurs?* (tekst priključen Karpos izdanju Fukoovog Poretka diskursa), Beograd, Karpos
- Mio, J. S. (1997). Metaphor & Politics. *Metaphor and symbol*, 12(2), Lawrence Erlbaum Associates, Inc, str. 113–133
- Moore, M. (1979). On the signification of walls in verbal and visual art. *Leonardo*, 12(4), 311. <https://doi.org/10.2307/1573896>
- Motoyama, K. (2016). *Coming out experiences of non-heterosexuals and their families in Japan* (Doctoral dissertation), Osaka University Knowledge Archive, doi:10.18910/56037
- Morris-Suzuki, T. (2015). *Re-inventing japan: Time, space, nation*. Routledge. Taylor & Francis Group.

- Nabeshima, K. 鍋島弘治朗 (2011). *日本語のメタファー (Japanese Metaphore)*. くらしお出版刊
- Nagel, J. (1998). Masculinity and nationalism: Gender and sexuality in the making of nations. *Ethnic and Racial Studies*, 21(2), 242–269. <https://doi.org/10.1080/014198798330007>
- Nietzsche, F. (1873). On Truth and Lies in a Nonmoral Sense. U Pearson, K. A., Duncan L. (ur.); *The Nietzsche Reader*. Oxford: Blackwell, 2006, 114–23.
- Nimmo, D. D., Combs, J. E. (1990). *Mediated political realities*. Longman.
- Nittono, H., Fukushima, M., Yano, A., Moriya, H. (2012). The power of kawaii: Viewing cute images promotes a careful behavior and narrows attentional focus. *PLoS ONE*, 7(9). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0046362>
- Nobuaki, Y. (1993). *Metaphors of a Pillar in English and Japanese*. Chubu University
- Occhi, D. (2009) Tiny buds whispering: flowers in contemporary Japanese culture and ideology. *Social Semiotics*, 19:2, 213-229, DOI: 10.1080/10350330902816475
- Ohnuki-Tierney, E. (2002). *Kamikaze, cherry blossoms, and nationalism: the militarization of aesthetics in Japanese history*. The University of Chicago Press. Ltd., London
- Omar, K. (2004). National Symbolism in Constructions of Gender: Transformed Symbols in Post-Conflict States. *Seton Hall Journal of Diplomacy & International Relations* 5: 49–68.
- Osakabe 刑部芳則 (2017). 明治時代の勲章外交儀礼 (na Japanskom). 明治聖徳記念学会 紀要.
- Paasi, A. (2016). Dancing on the graves: Independence, hot/banal nationalism and the mobilization of memory. *Political Geography*, 54, 21–31. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2015.07.005>
- Panther, K. U., Thornburg, L. L. (2017). Exploiting wh-questions for expressive purposes. *Studies in Figurative Thought and Language*, 18–40. <https://doi.org/10.1075/hcp.56.01pan>
- Perak, B. (2019). The rule of metonymy and metaphor in the conceptualization of the NATION: An emergent ontological analysis of syntactic-semantic construction. U Šarić, Lj., i Stanojević, M. (ur.), *Metaphor, nation and discourse* (str. 227–258). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Pope, C. (2017). *Bringing back 'Japan': Prime minister Abe's political rhetoric in Critical Perspective* (dissertation). The University of Sheffield.
- Purvis, T., Hunt, A.R. (1993). Discourse, ideology, discourse, ideology, discourse, ideology... *British Journal of Sociology*, 44, 473–499.

- Pušnik, M., Bule, G. (2001). Women in their own reflection: Self-representation of women politicians in the Slovenian Press. *Journal of Communication Inquiry*, 25(4), 396–413. <https://doi.org/10.1177/0196859901025004005>
- Qian, Y., Fitzgerald, J. (2006). *The Dignity of Nations Equality, competition, and honor in East Asian nationalism*. Hong Kong University Press.
- Radanović-Felberg, T. (2008). *Brothers in arms?: Discourse analysis of Serbian and Montenegrin identities and relations as constructed in Politika and Pobjeda front page articles during the Nato bombing of Yugoslavia in 1999* (Doktorska disertacija). University Of Oslo.
- (2012). „Dan skuplji vijeka.“ ‘A day more precious than a century’: Constructing Montenegrin identity by commemorating Independence Day. U Šarić, Lj., Gammelgaard, K., Hauge, K. R. (ur.). *Transforming National Holidays: Identity Discourse in the West and South Slavic Countries, 1985-2010*, kapittel 4. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Rezanova, Z. I., Nekrasova, E. D., Temnikova, I. G. (2015). Gender-marked metaphors: Influence of grammatical gender and frequency on referential choice of metaphorical name of the person in the Russian language. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 200, 135-141.
- Ringmar, E. (2008). Metaphors of social order. U Carver, T. i Pikalo, J. (ur.), *Political Language and Metaphor, Interpreting and changing the world*, the Taylor & Francis e-Library
- Ruszel, J. B. (2019). The fall of the family-state and Rise of the Enterprise Society: Family as ideology and site of conservative power in modern Japan. *The Arbutus Review*, 10(1), 21–35. <https://doi.org/10.18357/tar101201918937>
- Scollon, R., Jones, R. H. (2012). *Intercultural Communication: A discourse approach*. Wiley-Blackwell – A John Wiley & Sons, Ltd., Publication.
- Sedgwick, E. K. (1997). Paranoid reading and reparative reading; or, you're so paranoid, you probably think this introduction is about you. *Novel Gazing*, 1–38. <https://doi.org/10.1215/9780822382478-001>
- Sedlenieks, K. (2015). Buffer culture in Montenegro: bratstvo, kumstvo and other kin-related structures. U P. Cvetičanin, I. Mangova, i N. Marković (ur.), *A Life for tomorrow: social transformations in South-East Europe* (str. 199–215). Institute for democracy “Societas Civilis”.
- Semino, E. (2008). *Metaphor in Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shiba, R. (2011). *Images of the Balkans in the Japanese Media of the Meiji Period*. University of Information Sciences, Tokyo, Japan

- Skey, M. (2009). The National in Everyday Life: A critical engagement with Michael Billig's thesis of banal nationalism. *The Sociological Review*, 57(2), 331–346. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954x.2009.01832.x>
- Smith, G. M. (2018). Friendship as a political concept: A groundwork for analysis. *Political Studies Review*, 17(1), 81–92. <https://doi.org/10.1177/1478929918786856>
- Spinoza, B. (2001). *Ethics*. London: Wordsworth Classics.
- Squires, J. (2018). Public and private. *Political Concepts*. <https://doi.org/10.7765/9781526137562.00015>
- Stanković-Pejnović, V. (2019). Moć diskursa iz Fukoove perspektive. U D. Vukasović i P. Matić (ur.), *Diskurs i politika* (str. 81–89). Institute for Political Studies, Belgrade.
- Stanojević, M. (2013). *Konceptualna metafora: temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode*, Srednja Europa, Zagreb
- Stanojević, M., Šarić, Lj. (2019) Metaphors in the discursive construction of nations. U Šarić, Lj., i Stanojević, M. (ur.), *Metaphor, nation and discourse* (str. 1–32). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Stets, Jan E., Burke, Peter J. (2000). Femininity/Masculinity. In Edgar F. Borgatta and Rhonda J. V. Montgomery (ur.), *Encyclopedia of Sociology*. New York: Macmillan. Obtained from: <http://wat2146.ucr.edu/Papers00b.pdf>
- Šarić, Lj. (2014). Metafora, diskurs i društvo. U Mateusz-Milan Stanojević (ur.) *Metafore koje istražujemo: suvremeni uvidi u konceptualnu metaforu*. (str. 171–204), Srednja Europa, Zagreb
- (2015). Metaphors in the discourse of the national. *Družboslovne razprave*, (XXXI) str. 47–65
  - (2019). How to Do Things with Metaphors: The Prison of Nations Metaphor in South Slavic Online Sources. U Šarić, Lj., i Stanojević, M. (ur.), *Metaphor, nation and discourse* (str. 287–319). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
  - (2020). Metaphorical conceptualization of hope (NADA) in Croatian: A corpus-based study. *Journal of Contemporary Philology Ss Cyril and Methodius University B. Koneski Faculty of Philology*, 3(2), 7–27. <https://doi.org/10.37834/jcp202007sh>
- Šundić, S. (2016). *Njegoševa filozofija čovjeka*, Biblioteka Radosav Ljumović
- Tienari, J., Söderberg, A.M., Holgersson, C., Vaara, E. (2005). Gender and National Identity Constructions in the Cross-Border Merger Context. *Gender, Work & Organization*, 12 (3): 217–241.

- Uematsu, N. (2017). Could women ever „Shine“? Happiness and its shadow in right-wing discourse since 2011 and Banana Yoshimoto's Kitchen. *Hitotsubashi Journal of Arts and Literature*, 2. str. 37-64. ISSN 2423-9100
- Ueno, M., Kehler, A. (2016). Grammatical and pragmatic factors in the interpretation of Japanese null and overt pronouns. *Linguistics*, 54(6), 1165–1221. <https://doi.org/10.1515/ling-2016-0027>
- Van Dijk, T. A. (1990). Social cognition and discourse. U Howard G. i W.P. Robinson (ur.) *Handbook of language and social psychology*, (str. 163–183). New York: John Wiley,
- (1991). *Racism and the Press*. London: Routledge
  - (1993). *Principles of Critical Discourse Analysis*. University of Amsterdam
  - (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. SAGE Publications,
  - (2001). Critical Discourse Analysis, u Tannen, D. et al. (ur.), *Handbook of Discourse Analysis*. Oxford: Blackwell Publishers, str. 352–371.
  - (2006) Ideology and discourse analysis, *Journal of Political Ideologies* 11(2): 115–140.
  - (2009). *Society and discourse: How social contexts influence text and talk*. Cambridge University Press.
- Vertessen, D. i De Landtsheer, C. (2008). A metaphorical election style: Metaphor use at election time. U J. Pikalo i T. Carver (ur.), *Politics, language and metaphor* (str. 271–285). London: Routledge
- Verschueren, J. (2012). *Ideology in language use: pragmatical Guidelines for Empirical Research*. Cambridge University Press, New York
- Vesić Pavlović, T. (2010). Trnovit put ka demokratiji: Metafora putanje u konceptualizaciji procesa tranzicije u Srbiji. U: B. Mišić Ilić i V. Lopičić (ur.), *Jezik, književnost, promene. Jezička istraživanja*, Niš: Filozofski fakultet, 179–189. UDK 811.163.41'42
- Viroli, M. (1995). *For Love of Country: An Essay on Patriotism and Nationalism*. Oxford, Clarendon Press.
- Vuković, M. (2014). Kriička analiza diskursa, u Perović, S. (ur.) *Analiza diskursa Teorije i metode*. Institute za strane jezike Podgorica, str. 97-115
- Wainwright, E. (2011). *Transparency and obfuscation: politics and architecture in the work of Foster + Partners* (Doktorska disertacija). Cardiff University.
- Weiss, G., Wodak, R. (2007). *Critical discourse analysis: Theory and Interdisciplinarity*. Palgrave Macmillan.
- Werkmann, A. (2010). *Konceptualna metafora život je kocka u kontekstu univerzalnosti i varijabilnosti konceptualnih metafora*. (stručni rad). Filozofski fakultet osijek

- Wierzbicka, A. (1997). *Understanding cultures through their key words*. New York: Oxford University Press
- Wodak, R. (2002). Fragmented identities: Redefining and recontextualizing national identity. *Politics as Text and Talk. Analytic Approaches to Political Discourse*, 143–169. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- (2003). Multiple Identities: The Roles of Female Parliamentarians in the EU Parliament. U Holmes, J. i Meyerhoff, M. (eds), *The Handbook of Language and Gender*, 671–699. London: Blackwell.
  - (2007). 'Doing Europe': the Discursive Construction of European Identities, U R.C.M Mole (ur.) *Discursive Constructions of Identity in European Politics* (str. 70–95). Basingstoke: Palgrave.
  - (2011). *The Discourse of Politics in Action: Politics as Usual*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
  - (2011). Language, power and identity. *Language Teaching*, 45(2), 215–233. <https://doi.org/10.1017/s0261444811000048>
  - (2013). *Critical discourse analysis*. Sage.
  - (2016). 'We have the character of an island nation': A discourse-historical analysis of David Cameron's 'Bloomberg speech' on the European Union. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2870570>
- Wodak, R., Meyer, M. (2001). *Methods of critical discourse analysis*. <https://doi.org/10.4135/9780857028020>
- (2016). *Methods of critical discourse analysis*. Sage.
- Wodak, R., Rudolf de Cillia, M., Reisigl, K. L. (2009). *The discursive construction of national identity* (2nd ed.). Edinburgh University Press.
- Woodman, R. (1997). Metaphor and the language of Revelation, *The Journal of Bahá'í Studies*, 8(1), 1–28.
- Yamaguchi, T. (2005). Feminism, timelines, and history-making. U Robertson, J. (ur.), *A Companion to the Anthropology of Japan*, 50–58. Blackwell Publishing Ltd <https://doi.org/10.1002/9780470996966.ch4>
- Yoshino, K. (1992, 2015). *Cultural nationalism in contemporary japan: A sociological enquiry*. Routledge.
- Yuval-Davis, N. (1993). Gender and nation. *Ethnic and Racial Studies*, 16(4), 621–632. <https://doi.org/10.1080/01419870.1993.9993800>
- (1997). Women, citizenship and difference. *Feminist Review*, 57(1), 4–27. <https://doi.org/10.1080/0141778973339632>
- Zinken, J. (2003). Ideological Imagination: Intertextual and Correlational Metaphors in Political Discourse. *Discourse & Society* 14(4): 507–23.

Elektronske reference

- de Beauvoir, S. (1949, 2005). *The second sex*. Penguin. Dostupno na:
<https://www.marxists.org/reference/subject/ethics/de-beauvoir/2nd-sex/index.htm>
- Gvozdenović, K. (2020). in *Between Anxiety and Hope* [Online umjetnički esej umjetnice Adrijane Gvozdenović]. Dostupno na: <http://betweenanxietyandhope.me/>
- Gvozdenović, K. (2021). Metaphors of unity as a discourse of national identity in Montenegro and in Japan. *Metaphor and Space The 14th conference for the Association for Researching and Applying Metaphor (RaAM)*, Vilnius, Lithuania, 23-26 June 2021. Dostupno na: <https://www.raam14.flf.vu.lt/wp-content/uploads/2021/07/Gvozdenovic-Kristina.mp4>
- Perović, S. (2016). *Ogled – Crnogorska žena, antonim feminizma*. Dostupno na: <https://www.vijesti.me/zabava/ogled-crnogorska-zena-antonim-feminizma>
- Sasaki, N. (2017). *Tokyo's Koike Administration So Far and Its First Tokyo Metropolitan Assembly Elections* [web log]. Dostupno na: <https://yab.yomiuri.co.jp/adv/chuo/dy/opinion/20170511.html>.
- Tomović-Šundić, S., Gvozdenović, K. (2020a). Metaphors of unity as a discourse of national identity – case study from Montenegrin political speeches. *Metaphorical creativity in a multilingual world The 13th conference for the Association for Researching and Applying Metaphor (RaAM)*, Hamar, Norway, 18-21 June.
- Tomović-Šundić, S., Gvozdenović, K. (2020). Conceptual Metaphors in Political Discourse: State is Woman – Woman is Construction. *The Asian Conference on Language (ACL2020)*, Tokyo, Japan, March 29 – April 01, 2020; Dostupno na: http://papers.iafor.org/wp-content/uploads/conference-proceedings/ACL/ACL2020_proceedings.pdf
- Westen, D. (1999). *The scientific status of unconscious processes*. Dostupno na: <http://www.psychomedia.it/rapaport-klein/westen99.htm> [March, 10, 2022]

Ostalo:

- <https://www.antenam.net/politika/79960-becic-neka-zivi-crna-gora-nasa-majka-i-jedina-nasa-otadzbina>
- <https://dictionary.goo.ne.jp/word/%E4%B8%80%E6%97%8F%E9%83%8E%E5%85%9A/>
- <http://rtcg.me/vijesti/izbori2018/predsjednicki-izbori-2018/192648/da-li-smo-spremni-za-predsjednicu.html>
- <https://similarjapanesewords.tumblr.com/>

<http://rtcg.me/vijesti/izbori2018/predsjednicki-izbori-2018/196336/cg-ce-dobiti-prvu-predsjednicu.html>

<https://www.slobodnaevropa.org/a/post-scriptum-milo-djukanovic/29806661.html>

<https://rs.sputniknews.com/regioni/201607091107131323-nato-djukanovic-otac-nacije/>

<https://www.kotor.me/me/vijesti/polaganje-vijenaca-povodom-dana-dr%C5%BDavnosti-u-kotru-i-risnu/>

https://www.mofa.go.jp/tp/pc/page23e_000181.html

www.Romajidesu.com

<https://medium.com/war-is-boring/why-montenegro-was-at-war-with-japan-for-102-years-and-other-tales-of-undeclared-peace-b397188071dc>

<https://hjp.znanje.hr/>

Appendix I: Primjeri iz političkih govora

1. METAFORE KONTEJNERA CRNA GORA

DOMEN KONTEJNER

Milo Đukanović

FRAMEWORK – PROSTOR

1. Evropska Unija je prirodni ambijent za cijeli Zapadni Balkan.

FRAMEWORK – OTVORENO/ZATVORENO

1. ...promovišemo Crnu Goru kao otvorenu državu, kao evropsku državu...

FRAMEWORK – UNUTRA/VANI

1. Zbog toga se suočavamo sa višestrukim udarima, iznutra i izvana, kroz otvorenu spregu crkve s nacionalističkim vansistemskim djelovanjem, usmjerenim na uništavanje pravnog poretka i negiranje građanskog i multietničkog karaktera crnogorske države, što bi u krajnjem značilo povratak na srednjovjekovni sistem u kojem je crkva bila iznad države i građana.
2. Crna Gora je u međuvremenu ušla u NATO.
3. ...ali rekao sam, živ je taj proces vrenja, uključujući političko vrenje unutra crnogorskog društva.
4. ...to nam priznanje svakodnevno odaju susjedi, zemlje regiona koje u Crnoj Gori vide prijatelja sa kojim nemaju otvorena pitanja.... prema tome, Crnoj Gori ne treba gazda ni iz Crne Gore, a još manje izvan Crne Gore.

DOMEN KUĆA

scenario – EU JE KUĆA

1. Ne pristajemo na to da o EU govorimo samo apologetski, kao o novoj religiji. Nego kao o našoj zajedničkoj kući, sadašnjoj ili budućoj. U najgorem slučaju, kao o najvažnijem susjedu svih naš koji još uvijek nismo njene članice.
2. Takva nepokolebljiva riješenost da Crnu Goru i region u kojem živimo, vratimo našoj prirodnoj, civilizacijskoj kući – Evropi, naravno ne umanjuje želju i potrebu da sačuvamo i dodatno razvijamo naša tradicionalna međunarodna prijateljstva, iskazujući time i poštovanje prema svojoj dugoj državnoj istoriji, prepoznajući u tim partnerstvima dodatne mogućnosti za ubrzan razvoj.
3. Na predstojećim izborima ponovo su na probi one vrijednosti koje smo mukotupno gradili decenijama, budući da se i danas suočavamo sa onima koji žele da promijene kurs državne politike Crne Gore, ukinu njenu suverenost i nezavisnost i vrte je u status kakav je imala do 2006. godine. To ne smijemo dozvoliti. Evropa je prirodna kuća i ambijent za Crnu Goru.
4. Članstvo u EU je cilj, a suština je evropeizacija, a ne datumi. Balkan treba vratiti njegovoj evropskoj kući.
5. Crna Gora je čvrsto opredijeljena za ostvarivanje evropske perspektive, kao najbolje moguće i jedine dobre perspektive za zemlje Zapadnog Balkana, uz dosljedno sprovođenje reformi i poštovanje pravila igre koja važe u zajedničkoj evropskoj kući.
6. Sve ovo smo mi stvorili, ovo mi moramo i da odbranimo. Da bi smo pomogli da Crna Gora napokon postane dio savremene evropske civilizacije, da se vrati svojoj evropskoj kući.
7. Zapadni Balkan je dio evropske kuće.
8. ...ako neko misli da može da nam oduzme naš krov nad glavom, pa radimo ono što biste i vi radili kada bi vam neko došao da vam mimo vaše volje ruši vaš krov nad glavom.
9. Mi smo evropska država, evropski narod, i zato smo naravno zainteresovani za prestiž naše zajedničke evropske kuće.

scenario – CRNA GORA JE KUĆA

1. Volio bih da smo svi u Crnoj Gori izgradili svijest o tome da je Crna Gora naš zajednički dom, i da se možemo radovati samo njenom učvršćivanju, njenom razvoju, i da u tom domu svi prepoznajemo svoju veliku šansu i za sebe i za svoje potomstvo, a nažalost, u tom domu postoje još ljudi koji bi prizivali novu propast.

2. Treba istrajavati na tome da je Crna Gora zajednički dom svih ljudi koji u njoj žive i da pokušamo da navedemo ljude da razmišljamo o tome kako možemo doprinijeti da taj dom bude stabilniji i razvijeniji i da svi mi u u tom domu dosegneмо evropski kvalitet života.
3. I sam se susrijećem sa nerazumijevanjem, i kod kuće, i na nekim evropskim adresama zbog ovakvih izjava koje se tendenciozno, ili zbog nerazumijevanja, doživljavaju euroskeptičnim.
4. Prije dvanaest godina, obnovili smo našu ponosnu, slobodarsku, državnu kuću na demokratskom referendumu, i učvrstili multietničku i multikulturalnu harmoniju po kojoj je savremena Crna Gora prepoznatljiva.
5. ...otuda su ova upozorenja koja vrlo često možete čuti sa cmogorske adrese.
6. Crna Gora je već duže vremena prepoznata kao stabilna adresa na Zapadnom Balkanu, ali ne samo to, nego i država u kojoj se događa veoma dinamičan ekonomski život, u kojoj se događaju veoma vrijedne investicije.
7. Bez te Crne Gore ne bi bilo ni naše današnje međunarodno priznate države, koja je siguran dom za sve njene građane, uvažena članica NATO, sa svim otvorenim pregovaračkim poglavljima za članstvo u EU.
8. Jer to je naša država, jedini naš dom, i svaki odgovoran čovjek ima obavezu da štiti svoj dom. Imamo dakle obavezu da odbranimo nezavisnu državu Crnu Goru kao najvažniju tekovinu koju smo stvorili. Vjerujem da je svako od nas ponosan na doprinos koji smo dali obnovi državnog doma i da je to nešto što je na vrhu dostignuća ove generacije.
9. Iako smo vjerovali da su ideje etničke homogenizacije prevaziđene, danas svjedočimo da se one ponovo raduju u regionu, što upućuje na dodatni oprez i potrebu da čuvamo temelj savremene Crne Gore – građanski karakter naše države.
10. To je legitimacija naše male – velike, stare – nove državne kuće. Građanske Crne Gore.
11. ...da pokušamo da navedemo ljude da razmišljamo o tome kako možemo doprinijeti da taj dom bude i stabilniji i razvijeniji, i da svi mi u tom domu dosegneмо evropski kvalitet života.
12. Ako se ne bavite vašom kućom, nego ostavite jednu sobu da ona gori, da kroz nju duvaju vjetrovi (...) onda ćete u finalu fakturu za to ipak dobiti vi.
13. Siguran sam da uz dobar rad kod kuće, uz ovakvo uvažavanje i poziciju na međunarodnoj sceni, Crna Gora ima izuzetno dobru perspektivu.

scenario – UTOČIŠTE

1. Imati državni status u XI vijeku, u vrijeme kada mnogi evropski i balkanski narodi tek snivaju državna utočista, svjedoči o našoj ranoj političkoj i identitetskoj samosvijesti i homogenosti, o državi koja je odraz kolektivne težnje naroda da uredi zajednički život.

scenario – OGNJIŠTE

1. To će imati poseban senzibilitet za sjeverni region gdje će se pažnja posvetiti razvoju privrede i stvaranju novih radnih mjesta kako bi mladi ljudi imali priliku da komforno žive i rade na svojim ognjištima.

FRAMEWORK – DJELOVI KUĆE

1. Mi kao Evropljani želimo da budemo dio rješenja, a ne vječito predvorje evropske civilizacije, ili eksperimentalna politička radionica njene birokratije.
2. Kao što znamo, Crna Gora je zemlja koja prednjači u tom procesu, koja je za ovih dvanaest godina ne samo ostvarila članstvo u NATO nego, mogla slobodno kazati, došla već u predvorje evropske Unije i kada je danas veoma izvjesno da će prva sledeća članica evropske Unije, kada god se bude dogodio taj proces proširenja biti upravo Crna Gora.
3. Tokom sastanka smo se međusobno upozoravali da nas to ne bi smjelo zavarati, nego da moramo gledati šta se dešava u ostalim dvorištima širom Evrope i širom svijeta...
4. Bilo je nedavno vandalskih i necivilizacijskih pokušaja iz dobro poznatih kuhinja, da se te vrijednosti poremete, izazivanjem straha i nelagodje kod određenog broja građana, prevashodno pripadnika manjinskih naroda.

FRAMEWORK – DRŽAVA JE ZGRADA (konstrukcija, stabilnost)

1. Na temeljima slavne cmogorske slobodarske tradicije, Zeta dosljedno slijedi put i čini važan dio savremene Crne Gore koja ostvaruje sve vidljivije uspjehe u procesima evropske i evroatlantske integracije, i ekonomskom i demokratskom razvoju.

2. Optimizam nam ulivaju brojni realizovani i započeti projekti, i odgovoran, domaćinski odnos prema zavidnim prirodnim potencijalima i mogućnostima za razvoj i podizanje kvaliteta života građana.
3. Antifašizam je uz slobodarstvo postao temeljna i trajna odrednica državnog bića Crne Gore. Mojkovac, prepoznat kroz istoriju kao tvrda crnogorska uzdanica, neodvojivi je dio tog antifašističkog podviga.
4. Crna Gora je od stranih partnera prepoznata kao važan faktor evropske stabilnosti.
5. Uspjeli smo da sačuvamo (...) stabilnost Crne Gore.
6. Sad će nam ovo novo iskustvo pokazati kakav smo demokratski i evropski temelj popločali u Crnoj Gori.
7. Sada će drugi ljudi (...) koristiti taj temelj. Vidjećemo da li je taj temelj dovoljno dobar da izdrži tu probu. Ja mislim da jeste.
8. Mislim da smo postavili dobar (...) temelj Crnoj Gori, mi mislimo da Crna Gora može da izdrži taj udar, a mi ćemo joj i dalje biti stamena odbrana, sada iz pozicije najjače opozicione stranke u crnogorskom parlamentu.
9. Ja ne mislim da danas iko ima realnu snagu da ugrozi državu Crnu Goru. Dakle, niko u Crnoj Gori, da ugrozi Crnu Goru, da ugrozi njenu stabilnost, da ugrozi njeno opredjeljenje da sebe izgrađuje kao evropsko i demokratsko društvo u kome naravno svi imaju svoje mjesto, uključujući i crkva, ali nipošto nemaju apsolutna prava da opredjeljuju, saglasno svojim interesima, kako će živjeti Crna Gora danas i u budućnosti.
10. Naprotiv, snažno ću ga podstaći zato što sam duboko uvjeren da nakon svega dobrog što smo uradili za Crnu Goru, počev od njene obnove, pa do njenog tvrdog pozicioniranja na putu usvajanja evropskog sistema vrijednosti, ključni izazov je kako prevladati razlike i kako homogenizovati crnogorsko društvo da bi ono moglo da, rekao bih, svim svojim potencijalima odgovori izazovima razvoja u budućnosti.

Draginja Vuksanović

DOMEN KONTEJNER

FRAMEWORK – UNUTRA/VANI

1. I mi zaista, kao zemlja koja je u NATO savezu, i kao zemlja koja pretenduje da uđe u EU treba da šalje sliku jedne države koja njeguje taj dijalog (između Beograda i Prištine).

FRAMEWORK – DRŽAVA JE KUĆA

scenario – EU JE KUĆA

1. Snažno se zalažem da se sve zemlje regije nađu pod jednim, briselskim, krovom u najskorijem periodu.

scenario – CRNA GORA JE KUĆA

1. ...da u svijesti žene postoji da žena ima kvalitete, da može i da je hrabra i da je organizovana da vodi kuću, a tako i državu.
2. Ako to uradimo valjano, nema sumnje da će Crna Gora prvi dan nakon predsjedničkih izbora izgledati drugačije. Biće to svjetlo koje ćemo upaliti, a koje će svima da pokaže put ka boljoj budućnosti u kojoj neće biti partijski privilegovanih pojedinaca, već u kojoj će nova politička elita skromno, vrijedno i odgovorno da radi u interesu države i naroda.
3. U ovim danima svi treba da se prisjetimo da je toplina porodičnog doma preduslov za mir i spokoj. Naša država, zbog svoje veličine i unutrašnje povezanosti, isto je jedna porodica koja, kao i sve druge, mora da zanemari sitne različitosti i ujedinjeno se bori za zajedničko dobro.
4. Crna Gora, naš dom, zajednica je jednakih, slobodnih i srećnih ljudi. Zemlja u kojoj vlada ljubav i sloga, a ne mržnja i podjele. Država koja pripada svima, i državu koja vodi računa o svima.
5. Za SDP, članstvo Crne Gore u Evropskoj uniji nema alternativu. Kroz primjere naših prvih komšija je najvidljivije koje sve benefite Crna Gora propušta godinama u kojima se ne sprovode suštinske reforme neophodne za članstvo.

scenario – DRŽAVA JE DOMAĆINSTVO KOJE JE POTREBNO OČISTITI

1. Zajedno moramo da očistimo našu kuću i mjesto gdje živimo.

2. Potrebna nam je zemlja koja je očišćena i u kojoj smo srećni i bezbjedni. Potrebne su nam #PROMJENE.

scenario – DRŽAVA JE DOMAĆINSTVO KOJE VODI ŽENA

1. Nije slučajno rečeno da u Crnoj Gori, baš u Crnoj Gori, kuća ne počiva na zemlji nego na ženi. I smatram da jedna žena koja dobro zna da uredi svoju kuću i domaćinstvo, nekako zna da vodi državu i da to može raditi bolje nego muškarac.
2. ...da u svijesti žene postoji da žena ima kvalitete, da može i da je hrabra i da je organizovana da vodi kuću, a tako i državu.

scenario – DRŽAVA JE UTOČIŠTE

1. Crna Gora mora izgledati drugačije. Mora biti pravednija i poštenija prema svojim građanima. Ali ona mora ostati naš dom, svih građana i građanki, bezbjedna i sigurno utočište za sve vjere i nacije.

FRAMEWORK – DJELOVI KUĆE

1. Temelji kuće u Crnoj Gori ne počivaju na zemlji, već na ženi. Tako će i u državi biti.
2. Nije slučajno rečeno da kuća u CG počiva ne na zemlji nego na ženi.
3. Svaki jubilej obnove nezavisnosti Crne Gore prilika je za svodenje mnogih bilansa upravljanja zemljom u tom važnom periodu utemeljenja države.
4. Zbog toga nam je potrebna Vaša podrška Novljani, da bi Novi bio istinska zapadna kapija Crne Gore, mjesto susreta i saradnje sa komšijama iz Dubrovnika, Trebinja i drugih gradova.
5. SDP je, htjeli to neki da priznaju ili ne, postavila temelje ove države.
6. Oni napuštaju svoje ognjište, svoju državu, i odlaze u druge države.
7. 13. jul je sjećanje na dvije suštinske istorijske vertikale naše države, borbe za slobodu i antifasizam. 13. jul 1878. je kruna pet vijekova borbe za slobodu našeg naroda.
8. To bi, narodski rečeno, značilo da je EU usvojila maksimu - "Ako ti se ne sviđa ono što dobijaš – promijeni ono što daješ", što je pozitivan signal za naše građane, a negativan za pobornike fasadne demokratije.
9. U suprotnom, bićemo suočeni sa izazovom oživljavanja opasnih nacionalističkih politika koje, nažalost, još uvijek pokazuju svoju vitalnost u raznim djelovima regiona Zapadnog Balkana, prijeteci njegovoj ponovnoj destabilizaciji.
10. Ako je međunarodna zajednica uputila podršku ovoj vladajućoj većini, mislim da u tom dijelu nije bila podrška da se gazi Crna Gora.

FRAMEWORK – DRŽAVA JE ZGRADA (konstrukcija, stabilnost)

1. Naš zadatak je da umjesto otuđene i neodgovorne partijske elite dođe nova generacija političara koja će Crnu Goru graditi na temeljima socijalne pravde, jednakosti i solidarnosti.
2. Svi zajedno, udruženi u socijalnu solidarnost, gradićemo državu koja će pripadati svima, a ne njima.
3. Mi u SDP-u smatramo da oni koji su gradili ovu državu i ovaj grad, zaslužuju pristojnu i bezbrižnu starost.
4. Mi smo ovu državu gradili i znamo koliko je važno da ona bude stabilna i da se svi pridržavamo bar elementarnih demokratskih uzusa.
5. Za život i bezbrižna starost onih koji su nas stvorili, koji grade i koji su gradili Crnu Goru. Želimo da se izborima da život onih koji su gradili i stvarali ovu državu bude ljepši, a da im starost bude bezbrižnija.
6. Sa druge strane penzionerima moramo da povećamo penzije, jer su penzioneri gradili ovu državu.
7. Moje želje će biti ostvarene kad budemo imali sređenu državu, kada plate zdravstvenih radnika budu na onom nivou koji zaslužuju zdravstveni radnici, kada prosvetni radnici budu imali plate da budu poštovani, a ne poniženi, kada naši penzioneri koji su gradili ovu državu budu imali pristojne penzije.
8. Mi ćemo da gradimo ovu državu na znanju i poštenju, a ne na kriminalu.
9. Ojačati Crnu Goru znači graditi je na principima vladavine prava.
10. Tako gradimo jaku Crnu Goru.
11. Pozivam sve građanke i građane Crne Gore da iskoriste svoje biračko pravo i da glasaju za one koji će ojačati i osnažiti Crnu Goru, za bolji i pristojniji život svih nas.
12. Očekujem da ćemo nakon izbora svi graditi jednu bolju, jaku i naprednu Crnu Goru, u kojoj ćemo svi pristojno i dobro živjeti!
13. Ono što ja želim jeste da naša omladina gradi ovu državu.

14. Crna Gora treba da se gradi, da se pokrene.

DOMEN KONTEJNER JAPAN

Shinzo Abe

FRAMEWORK – UNUTRA/VANI

1. そう信じ、内外の諸課題に自民党、公明党の安定した政治基盤の下で全力投球してきました。Na osnovu ovog uverenja, u potpunosti smo nastojali da odgovorimo na izazove unutra zemlje i izvan, podržani stabilnim političkim osnovama koje pružaju LDP i Komeito.

FRAMEWORK – OTVORENO/ZATVORENO

2. この解散は、国難突破解散であります。急速に進む少子高齢化を克服し、我が国の未来を開く。Prevazići ćemo ubrzano starenje društva i smanjenje nataliteta kako bismo otvorili budućnost naše zemlje.

FRAMEWORK – PRELIVANJE

1. 世界の真ん中で輝く日本、希望にあふれ誇りある日本を創り上げる。その大きな夢に向かって、この七年間、全力を尽くしてきました。夢を夢のままで終わらせてはならない、新しい時代の日本を創るため、今日、ここから、皆さん、共に、スタートを切ろうではありませんか。Stvorićemo Japan koji sija na u centru svijeta, Japan na koji možemo da se ponosimo i koji je prepun nade. Tokom poslednjih sedam godina dao sam sve od sebe da krenem ka tom sanu. Ne smijemo dozvoliti da se snovi završe kao samo snovi. Da bismo stvorili Japan nove ere, hajde da počnemo svi zajedno, počevši ovdje i sada.
2. 今、日本は大きな歴史の転換点を迎えています。私たちの子や孫にそしてその先の世代に美しく伝統ある故郷、そして、希望に溢れ誇りある日本を引き渡していく為、先頭に立って、新たな時代を切り拓いていく決意です。Japan je na velikoj istorijskoj prekretnici. Odlučni smo da preuzmemo vođstvo u otvaranju nove ere kako bismo predali prelijep i tradicionalan rodni grad našoj djeci, unucima i budućim generacijama, kao i Japan koji je prepun nade i ponosa.
3. 文化を育み、自然の美しさを楽しむことができる平和の日々に、心からの感謝の念を抱きながら、希望に満ち溢れた新しい時代を、国民の皆様と共に切り拓いていく。Zajedno sa narodom otvorićemo novu eru prepunu nade uz srdačnu zahvalnost za dane mira u kojima možemo da njegujemo kulturu i volimo ljepotu prirode.
4. 平和で、希望に満ち溢れる新たな時代を創り上げていく。Stvorićemo novu eru prepunu mira i nade.
5. 我が国にはそれぞれの地域の皆様が守り育てられた豊かな自然、固有の歴史や文化、地域の特徴ある農林水産物、食品などの魅力があふれています。その魅力は海外にも知れ渡るようになり、訪日する外国人の数は4年連続で過去最高を更新し、昨年2400万人を超え、(...)。Japan je prepun atrakcija kao što su bogata priroda, jedinstvena istorija i kultura, i prepoznatljiva lokalna poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo i prehrambeni proizvodi koje su zaštitili i njegovali ljudi svakog regiona. Njegova privlačnost postala je poznata u inostranstvu, a broj stranih posjetilaca u Japanu dostigao je rekord u četiri uzastopne godine, premašivši 24 miliona prošle godine (...).
6. 日本を誰にとってもチャンスあふれる国とすることで、未来の持続的な成長サイクルをつくり上げていく。Osiguravajući da je Japan ispunjen prilikama za sve, stvorićemo ciklus održivog rasta za budućnost.
7. これまでの画一的な発想にとらわれない「人づくり革命」を断行し、日本を誰にでもチャンスがあふれる国へと変えていく。Sprovedćemo „revoluciju razvoja ljudskih resursa“ koja nije u skladu sa ujednačenim razmišljanjem koje smo do sada imali i transformisaćemo Japan u zemlju prepunu mogućnosti za sve.

FRAMEWORK – PROSTOR

1. 地域の声、現場の声に耳を傾けることで、全国津々浦々、心を一つに、正にワンチームで現在の苦境を乗り越えていきたいと考えています。Želim da Japan prevaziđe trenutnu tešku situaciju slušajući glasove koji dolaze iz zajednica i sa radnih mjesta, sa ljudima u svakom kutku nacije koji deluju jednoglasno, zaista kao jedan tim.

DOMEN ZGRADA

FRAMEWORK – DJELOVI ZGRADE

scenario – TEMELJI

1. 私は農林水産業だと考えています。正に国の基（もと）です。Vjerujem da poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo podržavaju takve stvari. Upravo su to temelji države.

scenario – STUBOVI

1. この生産性革命を我が国がリードすることこそ、次なる成長戦略の最大の柱であります。Japan predvođi ovu revoluciju produktivnosti koja čini najveći stub naše sljedeće strategije rasta.

scenario – ZIDOVI

1. 我が国は、もはや、かつての日本ではありません。「諦めの壁」は、完全に打ち破ることができた。その自信と誇りと共に、今、ここから、日本の令和の新しい時代を、皆さん、共に、切り拓いていこうではありませんか。Japan više nije Japan iz prošlosti. Uspjeli smo da potpuno probijemo „zid odustajanja“. Naoružani tim samopouzdanjem i ponosom, počevši ovdje i sada, hajde da svi zajedno stvorimo japansku novu eru Reiwa.
2. 「人口が減少する日本は、もう成長できない」 — 6年前、日本中を「諦め」という高い壁が、覆っていました。ここから、私たちの「日本を取り戻す」戦いが始まりました。„Japan, čija populacija opada, više ne može da raste.“ – Prije šest godina, visoki zid „odustajanja“ prekrpio je cio Japan. Odavde je počela naša bitka za „povratak Japana“.
3. 5回の国政選挙で国民の皆様から頂いた安定的な政治基盤の上に、「諦め」の壁を次々と打ち破ることができました。「失われた 20 年」はもはや過去のものとなった。日本は新しい朝を迎えました。Uspjeli smo da jedan za drugim, srušimo zidove „odustajanja“, na stabilnim političkim temeljima dobijenim od naroda na pet republičkih izbora. „Izgubljenih 20 godina“ je prošlost. Japan dočekuje novo jutro.
4. この5年近く、アベノミクス改革の矢を放ち続け、ようやくここまで来ることができました。今こそ最大の壁にチャレンジするときです。Nastavio sam da ispaljujem strijele reforme pod Abenomikom skoro pet godina i konačno smo uspjeli da dodemo do ove tačke. Sada je vrijeme da se suočimo sa najvećim zidovima.
5. 人口が減っていくのだから成長はできない。もう日本は黄昏を迎えている。私たちの前に、諦めの壁が大きく立ちふさがっていました。当時は株価も最近の半分を割る 8000 円台。私はこの壁に挑みました。日本を取り戻す。Rast više nije moguć jer se stanovništvo smanjuje. Japan je već u godinama sumraka. Pred nama se nazirao zid odustajanja. Tada je indeks na berzi bio na nivou od 8.000 jena, manje od polovine sadašnjeg nivoa. Suočio sam se sa ovim zidom. Moj cilj je bio da „vratim Japan“.
6. 誰もが困難と感じる巨大な壁も、必ず打ち破ることができる。Apsolutno je moguće srušiti čak i masivni zid za koji svi smatraju da je nesavladljiv.
7. 2020年に向かって、私も壁に挑戦する。日本経済の前に立ちはだかる、いかなる壁も打ち破り、新たな経済成長軌道を描く。これこそが、アベノミクスの使命であります。I ja imam „zidove“ sa kojima treba da se suočim dok idemo ka 2020. Srušiću sve zidove koji se naziru ispred japanske ekonomije i zacrtaću novu putanju rasta. To je upravo Abenomikova misija.
8. ただ、一つ、実現していないことが実はあります。それは、4年前、この場で申し上げた、40丁目と5番街の交差点にあるホットドッグ屋台の隣に、寿司（すし）やてんぷ

- らの屋台を並べることです。さすがにニューヨークの壁は高いと実感しました。Postoji, međutim, jedna stvar koja još nije ostvarena. To je ono što sam ovdje pomenuo prije četiri godine, naime, „da ćemo jednog dana vidjeti štandove za suši i tempuru, poredane pored prodavaca hot doga na uglu 40-e ulice i Pete avenije.“ Shvatio sam da su „zidovi“ ovde u Njujorku zaista visoki.
9. 今こそ、日本経済が抱える、もっと大きな構造的な問題、最大の壁に立ち向かうときである。私は、そう確信しています。それは、急速に進む少子高齢化、人口減少という課題です。Sada je vrijeme da preuzmemo najveće strukturne probleme sa kojima se suočava japanska ekonomija – naše najveće „zidove“. U to sam uvjeren. Ti „zidovi“ su brzo napredujuća pitanja starenja društva sa opadajućim natalitetom i smanjenjem populacije.
  10. この5年近く、アベノミクス改革の矢を放ち続け、ようやくここまで来ることができました。今こそ最大の壁にチャレンジするときです。Nastavio sam da ispaljujem strijele reforme pod Abenomikom skoro pet godina i konačno smo uspjeli da dodemo do ove tačke. Sada je vrijeme da se suočimo sa najvećim zidovima.
  11. 周囲の男性たちは、最初、彼女のプランを全く相手にしなかったそうです。男は、いわゆる常識にとらわれすぎる。私も胸が痛みます。男たちがつくり上げた常識という壁を打ち破り、新しい時代を切りひらく力が、女性にはある。私は、そう信じます。Čini se da su muškarci oko nje isprva zanemarili njen istraživački plan. Muškarci se previše fokusiraju na takozvani „zdrav razam“. I mene to zaista boli. Vjerujem da žene imaju moć da probiju zidove „zdravog razuma“ koje su kreirali muškarci, i da stvore novu eru.

FRAMEWORK – IZGRADNJA KAO PROCES

1. そして、ポストコロナの新しい日本の建設に着手すべきは今、今やるしかないと考えています。Vjerujem da je sada vrijeme za izgradnju novog post-korona Japana, i to moramo da uradimo odmah.
2. 一日も早い日本と生活再建に全力を尽くします。Dućemo sve od sebe da što prije ponovo izgradimo Japan i svoje živote.
3. その間、自由民主党は総力を結集し、日本経済たて直しの為、また国際社会における日本の確固たる地位確立の為の全身全霊を尽くしてまいりました。Za to vrijeme, Liberalno-demokratska partija je uložila sve svoje napore i učinila sve napore da ponovo izgradi japansku ekonomiju i uspostavi čvrstu/nepokolebljivu poziciju Japana u međunarodnoj zajednici.
4. 「世界一平和で安全な日本にする。」Učiniti/napraviti Japan najmirnijim i najbezbjednijim na svijetu.

scenario – TSUKURIAGERU (stvaranje)

1. 障害のある皆さんが、世界で最もいきいきと生活できる国・日本を、皆さん、共に、創り上げようではありませんか。Hajde da zajedno stvorimo Japan koji je zemlja u kojoj osobe sa invaliditetom mogu da žive energičnije nego bilo gdje u svijetu.
2. 私たちは、今回の感染症を乗り越えた後の新しい日本の姿、新しい、正にポストコロナの未来についてもしっかりと描いていかなければなりません。Moramo odlučno da iscertamo novi oblik za Japan koji je pobijedio ovu zaraznu bolest novi oblik koji možemo nazvati „post-korona“ budućnost.

scenario – TSUKURU (praviti, graditi, stvarati)

1. 未来への躍動感があふれている今こそ、新しい時代に向けた国づくりを力強く進める時です。Naši izgledi za budućnost su sada ispunjeni pozitivnom dinamikom. Sada je vrijeme da se energično krene naprijed sa izgradnjom nacije za novu eru.
2. 令和2年の年頭に当たり、新しい時代の国づくりへの決意を新たにしていきます。Ovdje, dok smo u drugoj godini Reiwa, obnovio sam svoju odlučnost da radim na izgradnji nacije za novu eru.

3. 元気で意欲ある皆さんには、年齢に関係なく、生涯現役で活躍できる社会をつくり上げていかなければなりません。Za one koji su energični i motivisani, moramo da izgradimo društvo u kome ljudi mogu da igraju aktivnu ulogu tokom cijelog života, bez obzira na godine.
4. 引き続き、女性活躍の旗を高く掲げ、女性の皆さんが働きやすい環境づくり、女性リーダーの拡大に向けた取組を一層進めます。Nastavićemo da visoko podižemo zastavu dinamičnog angažmana žena, podstičući i dalje naše napore da izgradimo okruženje u kome će ženama biti lako da rade i da proširimo broj žena lidera.
5. 「人をつなぎ、ともに創る！」 Povezati ljude i stvarati zajedno!
6. これからも、新たな時代の国づくりをお支えいただきたく、党総裁特別補佐に就任いただきます。さらにお力をお借りしたいと思っております。Nadamo se da ćete nastaviti da podržavate izgradnju nove ere nacije i da ćete biti postavljeni za specijalnog pomoćnika predsjednika stranke. Želio bih da pozajmim vašu snagu dalje.
7. 地域に住んでいる皆様、そしてその子供たちが、その地域に夢や未来を託すことができるようなそういう日本をつくり上げていくためにも、市長の皆様が今後ともいかなくそのお力を発揮されることを期待申し上げるとともに、国が進める施策への御理解、そして御協力を改めてお願い申し上げます次第でございます。Gradonačelnici će nastaviti da ispoljavaju svoju moć da stvore takav Japan u kojem svi koji žive u ovoj oblasti i njihova djeca mogu da povjere svoje snove i budućnost ovoj oblasti. Nadamo se da će to biti učinjeno i molimo za razumijevanje i saradnju u raznim mjestima koje promovise Vlada.
8. 女性も男性も、お年寄りも若者も、障害や難病のある方も、一度失敗を経験した人も、誰もが、その能力を発揮できる一億総活躍社会を創り上げ、日本経済の新たな成長軌道を描く。Stvorićemo društvo u kojem su svi građani dinamično ungažovani, gdje svaka osoba može da pokaže svoje sposobnosti, gdje i žene i muškarci, stariji i mlađi, osobe sa invaliditetom i teško izlečivim bolestima, i oni koji su jednom doživeli neuspjeh, mogu da pokažu svoje sposobnosti i zacrtaju novu putanju rasta japanske privrede.
9. 2020年、さらにその先の未来を見据えながら、本年、安倍内閣は、国民の皆様と共に、新たな国づくりを本格的に始動します。この国の未来を拓く一年とする。そのことを、この節目の年の年頭にあたり、強く決意しております。Ove godine, Abeov kabinet će zajedno sa japanskim narodom pokrenuti ozbiljne napore za izgradnju nove nacije, držeći naše oči čvrsto uprte u budućnost, do 2020. godine i dalje. Učinićemo 2017. godinom u kojoj kroyimo budućnost ove zemlje. Odlučan sam da to učinim na početku ove godine, koja će biti velika prekretnica za našu naciju.
10. 戦後のその先の時代を切り拓く。次なる70年を見据えながら、未来に向かって、今こそ新しい国づくりを進めるときです。Sada je vrijeme da se krene naprijed sa izgradnjom nove nacije za budućnost, gledajući unaprijed, u narednih 70 godina, utirući put i preko poslijeratne ere!
11. 少子高齢化、デフレからの脱却と新しい成長。厳しさを増す安全保障環境。困難な課題に真正面から立ち向かい、未来を生きる世代のため、新しい国創りに挑戦する。Suočićemo se direktno sa teškim pitanjima kao što su opadajući natalitet i starenje stanovništva, prevazilaženje deflacije i postizanje novog rasta i sve oštrije bezbjednosno okruženje, i prihvat ćemo izazov izgradnje naše nacije iznova zarad budućih generacija.
12. 力強く成長し続ける国創り。Izgradnja zemlje koja održava snažan rast.
13. 政府一丸となって、災害に強い、強靱な国づくりを進めていくことを、改めてここに固くお誓いいたします。Želio bih da ponovim svoju čvrstu posvećenost da će cijela vlada raditi zajedno na izgradnji jake i otporne nacije protiv prirodnih katastrofa.
14. しかし、リーダーたちの共通の関心は、この先、どのような社会をつくっていくのかということでした。Međutim, zajedničko pitanje koje je interesovalo lidere bilo je kakvo društvo treba da gradimo u budućnosti.
15. その夢をかなえるため、私たちは日本の支援を、質の高いインフラづくり、高度な人材の育成に集中させます。Da bismo taj san ostvarili, mi ćemo pomoć Japanu koncentrisati na izgradnju visokokvalitetne infrastrukture i njegovanje visokokvalifikovanih ljudskih resursa.

16. そして、若者も、お年寄りも、女性も、男性も、障害や難病のある方も、一度失敗を経験した人も、誰かが生きがいを感じ、その能力を思う存分発揮することができる一億総活躍の日本をつくり上げていかなければなりません。I, moramo stvoriti Japan u kome su svi građani dinamično angažovani, gdje svako osjeća razlog za život i može da pokaže svoje sposobnosti koliko god želi, bilo da je mlad ili star, žensko ili muško, osoba sa invaliditetom ili teškom bolešću, ili neko ko je ranije doživio neuspjeh.
17. 五穀豊穡を祈り、田畑をともに耕し、水を分かち合い、乏しきは補い合い、人々が共に手を携え助け合う、麗しい社会を築いてまいりました。Stvoreno je prelijepo društvo u kome se ljudi može za ogromnu žetvu za sve, zajedno rade na obrađivanju njiva, dijele vodu, obezbjeđuju jedni druge kada je potrebno i pomažu jedni druge, ruku pod ruku.

Yuriko Koike

FRAMEWORK – UNUTRA/VANI

1. また、インフラ面におきましては、三環状道路の順成、そして、リニア中央新幹線の東京-大阪間の開業。さらには羽田空港の機能強化ということで、国内外に人や物が広域にわたって円滑に移動するようになるということが見込まれます。U pogledu infrastrukture, uračunat je pregled trostrakog kružnog puta, zatim otvaranje šinkansen Linije-čuo između Tokija i Osake, dalje jačanje funkcija aerodroma Haneda, čime će ljudi i roba moći glatko da putuju na širokom prostranstvu unutar i van zemlje.
2. しがらみ政治を脱却し、都政と国政のパイプ役を担うわがささん。日本に希望を！ Odvojiti se od politike okovanja i igrati ulogu cijevi između gradske i nacionalne uprave – gospodin Wakasa, Nada u Japan!
3. 島しょ部の皆様もよろしくお願い致します。皆様のあと一押しが必要です。日本に希望を！ Hvala svima na ostrvima. Treba mi da me svi gurate (treba mi podsticaj od svih). Nada u Japan!
4. 国民ひとりひとりに、日本に、そして未来に希望を創るため、全力を尽くします！ Daćemo sve od sebe da stvorimo nadu za svakog građanina, za Japan i za budućnost!
5. 確かな経験のもとに、母として、女性としての目線で、国政にメスを入れます。日本に希望を！ Na osnovu čvrstog iskustva, ona će staviti skalpel u nacionalne poslove (preduzeti drastične mjere) iz perspektive žene kao majke. Nada u Japan!
6. 元キャビンアテンダントの民間経験を活かし、若い力、女性の力で希望ある日本を作ります！日本に希望を！ Koristeći privatno iskustvo bivšeg kabinskog osoblja, snagom mladih ljudi i snagom žena, stvorićemo Japan koji ima nadu! Nada u Japan!
7. これから、10月1日（木曜日）から、入国の、また再ニューゴクの、ニューゴクじゃないですね、入獄は監獄に入ることですから、入国ですね。Od sada, od (četvrtka) 1. oktobra imigracija (nyuugoku) – opet dva značenja nyuugoku-a, ovog puta ne radi se nyuugoku kao o ulasku u zatvor, već o nyuugoku kao ulasku u zemlju, imigraciji.

FRAMEWORK – OTVORENO/ZATVORENO

1. 世界中の注目が集まりますこの機会に、東京が持つ力をもっと磨いて、そして世界に示すということが、その先の明るい未来を開くことになると考えております。Ova prilika koja privlači pažnju cijelog svijeta, mislim da može još više da uglanca snagu koju ima Tokijo i da je pokaže svijetu, čime će se otvoriti svijetla budućnost.

FRAMEWORK – IZLIV/ODLIV/PRILIV/PRELIVANJE

1. それから、海外からの方々もそうだけれども、一方で出てきた考え方、ご意見とすれば、日本から流出した高度人材もおられるわけで、そういった方々をまず戻していくということについても指摘があったのは、確かにそのとおりだと思います。Zatim, kao i u

inostranstvu, jednostrano otišla mišljenja, ideje, postoje i visokokvalifikovani kadrovi koji su se odličili iz Japana, i bilo je ukazivanje da njih najprije treba da vratimo, sa čime se ja sasvim slažem.

2. この 8 つの戦略の 8 という数字ですけれども、これを横にしますと「∞」、無限大になると、かなり凝ったんですけれども、ということで、さまざまな視点から創意工夫を凝らした政策を展開するというので、東京が有している無限の可能性を引き出して、希望あふれる未来の東京を実現してまいります。Broj 8 u ovih 8 strategija, ako se položi dobija se „∞“, beskonačnost, što je prilično elaborativno. To znači da su originalna rješenja osmišljena iz raznih perspektiva razvijena u ovim mjerama, čime se izvlače beskonačne mogućnosti Tokija i realizuje budući Tokijo pun nade.
3. ...私はこの日本、今、物は溢れておりますけれども、足りないのは希望と液体ミルクだということを常に申しております。... ali ja uvijek govorim da, iako je Japan sada prepun stvari, ono što nedostaje je nada i tečno mlijeko.
4. 人に寄り添い、多様性や包摂性に富んだ、活気溢れる成熟社会を実現してまいります。Svorićemo zreo grad koji prelijeva vitalnošću, koji obuhvata ljude i koji je prepun različitosti i uključenošću.
5. 子供を持ちたいという個々人の願いを叶えるとともに、人口減少に歯止めをかけるとの強い決意を胸に、子供たちの笑顔と希望に溢れるまちの実現に邁進してまいります。Sa čvrstom riješenošću da ispunimo pojedinačne želje za imanjem djece i zaustavimo pad stanovništva, guraćemo napred ka stvaranju grada ispunjenog dječjim smijehom i nadama.
6. この会議ですけれども、子供の笑顔があふれる東京を実現する、それに向けて、教育、福祉といったこれまでの枠組みにとらわれずに、幅広く議論を行うということを目的にいたしております。Svrha ove konferencije je da se održi širok spektar diskusija, bez obzira na konvencionalni okvir obrazovanja i blagostanja, ka ostvarenju Tokija punog dječjih osmjeha.
7. また、人と人がつながって、誰もが活躍できる活気あふれる成熟都市を築いていく、そのための取組も盛り込んでおります。Pored toga, ulažemo napore da povećamo ljude i izgradimo zreo grad koji prelijeva vitalnošću, u kome svako može da igra aktivnu ulogu.

FRAMEWORK – PROSTOR

scenario – ČOŠAK

1. そして、地域との連携をもとに、「コロナに打ち勝つ」という機運を東京の隅々に広げていきたいと考えています。I, na osnovu saradnje sa regionom, željela bih da težnju „prevazilaženja korone“ proširim na svaki ćošak Tokija.
2. 経済、消費行動、そして、人や物の流れ、先行きの見えない心理的な不安など東京や日本の隅々にまで深刻な影響を与えております。Ekonomija, potrošačko ponašanje, protok ljudi i robe i neizvjesnost i psihološka anksioznost ozbiljno utiču na svaki ćošak Tokija i Japana.

scenario – VRATA

2. それに伴って、また人の動きが増えていくというのは、これは門戸を開けるということで影響も十分考えられる。Upoređo sa tim, ponovo će se povećati kretanje ljudi, na šta se može u potpunosti uticati otvaranjem vrata.
2. 検査体制で検査の確実性であるとか、その後のトレースをどうするのか、まだ色々課題はあろうかと思っておりますけれども、いずれにせよ、この入国規制の緩和というのは、基本的には慎重に進めていただくことが、その後の門戸の、さらに安全な確実な開放につながっていくのではないかと思います。Da li su sistemske inspekcije pouzdane? Šta raditi poslije sa tragovima? Ima još raznih pitanja, ali mislim da se, u svakom slučaju, ovo ublažavanje imigracionog ograničenja u osnovi mora izvoditi oprezno, a to će kasnije dovesti do bezbednijeg i sigurnijeg otvaranja vrata.

scenario – PROSTOR KOJI TREBA OČISTITI

1. それから二つ目でありますけれども、「保育所等整備の推進に向けた都営地の洗い出し」についてのお知らせです。Drugo, željela bih da vas obavijestim o „ispiranju metropolitanskog zemljišta radi unapređenja razvoja vrtića i sl.“.
2. 日本を洗濯致し候。Sezona je pranja Japana.
3. 「公共施設等のライトアップ基本方針（素案）」であります。この東京の魅力をさらに高めるためには、東京の夜の景観に磨きをかけるということも必要であります。Iako je to „osnovna politika za osvjetljavanje javnih objekata (nacrt)“, potrebno je i uglačati večernji izgled Tokija, kako bi se dodatno pojačala njegova privlačnost.

DOMEN ZGRADA

FRAMEWORK – DJELOVI ZGRADE

scenario – TEMELJI

1. 後藤新平の復興計画の理念は、何度もやってくる地震に強い都市づくりを進め、東京、そして日本の持続可能な発展の基盤を築くものであります。Ideologija plana rekonstrukcije Goto Šinpeja bila je unapređenje urbanog razvoja radi otpornosti na ponavljajuće zemljotrese i postavljanje temelja za održivi rast Tekija i Japana.

scenario – STUBOVI

1. 有名な財界を代表するような企業が今、解体されようとしているような状況にあって、こういう中で日本の柱である経済が揺らぐというようなことがあってはならない。Poznati poslovni svijet koji predstavljaju kompanije je sada u stanju raspadanja i u tome ekonomija koja je stub Japana ne smije da se pojulja.

scenario – ZIDOVI

1. そして、トランプ大統領は、メキシコとの国境に壁を作るとおっしゃっていますけれども、壁イコールウォールであります。私は東町から大手町にウォールストリートを作りますということをお願いしているわけですが、そこに金融系を集約させるという考えであります。I predsjednik Trump kaže da će izgraditi zid na granici sa Meksikom, zid jednako wall, a ja kažem da ću da podignem wall street od Kabutočo do Otemačija, ali sa idejom da se tu konsoliduje finansijski sistem.

FRAMEWORK – IZGRADNJA KAO PROCES

Yuriko Koike

1. 私、幾つになっても安心して暮らして、生き生きと活躍できる、そんな東京を築いていきたいと考えています。Željela bih da izgradim Tokijo u kome bih mogla da zauvijek živim u mira i igram aktivnu ulogu.

scenario – STVARANJE

1. それに加えて、今度は、さらにその先の 2040 年という、そのようなタイムスパンで、この東京のあるべき姿というのを描いたところがございますので、お知らせをしておきます。Uz to, željela bih da vas obavijestim da samo napravili nacrt kakav Tokijo treba da bude u vremenskom rasponu od sada do 2040 godine.
2. ....今回、どういう形で出国をされたのかなど、様々な課題があらうかと思えます。Pitam se da li ovoga puta ima raznih pitanja, poput onoga u kom smo obliku napustili Japan.
3. それから、社会構造改革と「都庁の構造改革」につきましては、東京の未来を描く上で、欠かせないピースでありますので、具体的な方策を、年度内を目途といたしまして、「構造改革実行プラン」として取りまとめの上、今後、策定いたします「長期戦略」に

もししっかりと反映させていきたいと考えております。Zatim, u pogledu reforme socijalnog sistema i „strukturne reforme Gradske vlade Tokija“, oni su neophodni djelovi za crtanje budućnosti Tokija, a konkretan plan planiramo da formulišemo u toku godine kao „Plan realizacije reforme strukture“ koji će se jasno odražavati u budućoj „Dugoročnoj strategiji“.

scenario – TSUKURU (praviti, graditi, stvarati)

1. 将来を見据えまして、こうした都市づくりを進めていくためには、活力にあふれる拠点づくり、それから、自由自在な交流を実現すること、さらには防災、エネルギー対策などなど、分野はそれぞれ別々ですけれども、分野横断的な 7 つの戦略を掲げております。Gledajući netremice u budućnost, da bi se napredovalo u ovakvom građenju grada imamo sedam unakrsnih strategija između polja koja jesu svako za sebe, kao što su napraviti baze koje kipe vitalnošću, zatim ostvariti slobodnu razmjenu, uz još sprečavanje katastrofa, energetske mjere i slično.
2. これらを踏まえまして、若い世代の方たちにも、自分たちが都市を創っていくんだと、その主体であるということ伝えて、今の時代を生きる人々が手を携えて都市づくりを進めていくことが重要だという思いを込めまして、「東京の未来を創ろう」、これをキャッチフレーズとしたところであります。Uzimajući ovo u obzir, prenijela sam da su i mlade generacije glavni akteri koji će sami graditi grad, smatrajući da je važno da grad grade ruku pod ruku ljudi koji u ovom vremenu žive, pa smo napravili slogan „Izgradimo budućnost Tokija“.
3. これによって、私が目指しているところの三つのシティ、この構築をさらに意味あるものにしていく。つまり、「スマートシティ」、「ダイバーシティ」、そして「セーフシティ」と、この三つのシティをつくっていくというものでございます。To će ovu izgradnju tri grada kojoj težim učiniti još smislenijim. Drugim riječima, stvorićemo ova tri „sitija“: „pametan grad“ (smart city), „raznolikost“ (diversity) i „bezbedan grad“ (safe city).
4. 東京大改革を進めるにあたって、私は 3 つの新しい東京づくり、これを提唱いたしております。U unaprjeđenju Velike tokijske reforme, zalažem se za stvaranje tri nova Tokija.

II. METAFORE PUTOVANJA

Milo Đukanović

POKRETNi FRAMEWORK

1. Mala Crna Gora je i u mnogo težim uslovima znala da opstane na evropskom kursu, često držeći u svojim rukama ključ za rješavanje problema od regionalnog značaja.
2. Mislim da je jako važno da sačuvamo euro entuzijazam na Balkanu. Mislim da Crna Gora radi to dobro zato što prednjači ispred svih...
3. Mi nepokolebljivo idemo svojim putem. Zato što bilo unije ili ne, bilo nas u uniji ili ne, mi želimo evropeizaciju crnogorskog društva.
4. Crna Gora nepokolebljivo ide dalje putem svoje evropeizacije.
5. Proširenu nezavisnu državu, crnogorski narod je dočekao praktično bez bilo kakvih saobraćajnih komunikacija. U jednom crnogorskom časopisu toga doba piše da su crnogorski putevi “na mnogijema mjestima rdavi i strmeni, da jedva konj natovaren preko nji može hodati...”, i u nastavku “...patevi, koji vode kroz Crnu Goru, izuzimajući one preko Bjelopavlića i Crmničkog polja, nijesu ništa drugo no staze preko krša, po kojima se jedva i sa mukom prolazi.”
6. Tim putem spajala se “stara” i “nova” Crna Gora.
7. Nije vrijeme za raspre i dalja antagoniziranja, već za slogu i razumno traženje puteva da iz nevolje koja nije mimoišla ni Crnu Goru, izađemo sa što manje ožiljaka.
8. Crna Gora je u međuvremenu napravila taj prekretnički zaokret prema Evropi. Kazala je da više ne želi da bude dio nekog vanevropskog životarenja na Balkanu, nego da želi da prođe kroz proces sveobuhvatnih reformi, da usvoji evropski sistem vrijednosti, i da u finalu toga svojim građanima obezbijedi evropski kvalitet života. Već smo prvu dionicu toga puta prešli, i učlanili se u NATO ...
9. Mi smo išli šumom, a Evropa drumom.
10. Odlučno ćemo braniti svoj put.

11. Mi smo popločali evropski put razvoja Crne Gore.
12. ...vidim da postoji žilav otpor evropskom putu razvoja Crne Gore, vidim da postoji žilav otpor pokušaju Crne Gore da izgradi i osnaži svijest o vlastitom državnom nacionalnom kulturnom i vjerskom identitetu...
13. Zato Crna Gora najdublje vjeruje da je to put u pouzdaniju stabilnost bez koje nema dinamičnog i kvalitetnog ekonomskog i demokratskog razvoja. Zato se i ne premisslja.
14. ...da pravilno čitamo tu sliku, i da se Crna Gora danas ne kreće nigdje suprotno od onoga što su matični i politički i ekonomski tokovi.
15. ...da Crnu Goru bolje uvezemo u regionalno i međunarodno okruženje.
16. Dakle, Crna Gora je na dobroj putanji, suočavamo se sa krizom, treba da stanemo u gard, sportski rečeno, da se suprotstavimo najtežim posledicama krize, da ne pokleknemo, da ne budemo malodušni, da bolje radimo, da izađemo iz krize čim prije moguće.
17. Rekao sam Vam, uporno ću za svoga života, a ne samo za svog mandata, da kažem pod lupom tražiti ono što bi moglo biti najmanji zajednički imenitelj crnogorskog društva, ono što bi moglo biti neka neka tačka, neki most povezivanja ove dvije podijeljene Crne Gore u uvjerenju da je to odgovornost svakog zdravogmislećeg čovjeka, posebno čovjeka kojem građani Crne Gore, kao meni, u dugom vremenskom periodu poklanjaju povjerenje da vodim računa o njihovim interesima. Dakle, zbog uvjerenja da danas nema važnijeg interesa nego da mirimo Crnu Goru, da homogenizujemo crnogorske potencijale, ionako smo malobrojni, jedino da kažem objedinjeni i sa pametnom politikom partnerstava sa susjedima i sa razvijenom međunarodnom zajednicom, dakle plivajući nekako nizvodno, a ne kao mnogo puta kroz istoriju uzvodno, možemo dobro pozicionirati ono što su interesi naše države na jednoj vrlo bremenitoj, međunarodnoj, političkoj i bezbjednosnoj sceni danas, i na taj način najbolje zaštititi i afirmisati interes svakog crnogorskog građanina.

scenario – HODANJE

1. Veliki državotvorni i institucionalni hod Crne Gore započeo je donošenjem Opšteg zakonika crnogorskog i brškog i formiranjem Praviteljstva suda crnogorskog i brškog.
2. ... u Crnoj Gori smo uspjeli da izgradimo institucionalni sistem nezavisne i ekonomski prosperitetne države, koja nakon ostvarenog članstva u NATO alijansi, danas stabilno i dinamično korača ka dugoročno sigurnom izboru, članstvu u EU.
3. Ne ustručavam se to da kažem, zato što mislim da je Crna Gora napravila značajnije iskorake prema evropskom cilju od bilo koje od država na Zapadnom Balkanu...
4. Crna Gora je tu već napravila veliki iskorak, i spremna je da svoja iskustva podijeli sa susjedima.
5. Ja sam siguran da će DPS i vladajuća koalicija i na predstojećim parlamentarnim izborima pobijediti i učvrstiti hod Crne Gore ka našem konačnom cilju a to je članstvo u EU.
6. Onda su nas, kao što znate, iz regiona pratili, kopirali određena rješenja, preticali nas u pogledu određenih rješenja, tako da danas sasvim otvoreno mogu da kažem da je opterećenje rada, dakle da su porezi i doprinosi na plate danas u Crnoj Gori nekonkurentni. Pretekle su nas zemlje okruženja. Šta to znači? Dakle, da moramo da uđemo u novu trka. Dakle, sada mi moramo da iskorakimo ispred njih, mi moramo da oborimo poreze i doprinose na rad, na nivo koji će opet stimulisati strane investitore da biraju Crnu Goru, kao svoju destinaciju.

scenario – PREVOZNO SREDSTVO (voz, brod)

1. Potrebna je vještina upravljanja državom, a DPS je pokazala da zna da vodi državne poslove. Isto tako i da upravlja državom u kriznim situacijama.
2. Zato s pravom potencitamo: Crna Gora je napravila prekretnički iskorak. Nakon istorijskog lutanja vanevropskim bespućima zajedno s regionom u kom živimo konačno smo svoj državni brod usmjernili ka prirodnoj evropskoj luci.
3. Na nedavnim predsjedničkim i lokalnim izborima građani Crne Gore još jednom su ubjedljivo podržali euroatlantski kurs i njenu evropsku perspektivu. Ti rezultati su nagovijestili da naša zemlja ulazi u mirnije političke vode, što stvara uslove za veću fokusiranost Vlade i svih državnih institucija i društvenih subjekata na dinamiziranje ekonomskog i demokratskog razvoja, na jačanje institucija i izgradnju društva vladavine prava.
4. ... a ono što je naš interes, da tu dominantnu ulogu upravo ima EU kao lokomotiva naše zajedničke evropske kuće.
5. I naravno, čuli smo da je NATO fašistička organizacija, a da je EU propala civilizacija, i da je zbog toga za Crnu Goru jedino udobno da bude pod bezbjednosno interesnim kišobranom Rusije.

6. Ja bih rekao pozamašan je spisak već onih iskustava koja dokazuju da se ova politika u Crnoj Gori uspješno borila sa krizama, i da je naš brod povel, rekao bih, sa najmanje oštećenja kroz teške brzake kroz koje je prolazilo crnogorsko društvo.
7. Mi smo nezavisnost pretvorili u kormilo upravljanja našom evropskom budućnošću.
8. EU je lokomotiva čitave Evrope, i onih zemalja koje su njene članice, i lokomotiva zemalja koje žele da budu njene članice.
9. U toj drugoj etapi mi smo uspjeli da Crnu Goru okrenemo ka dostizanja nekih logičnih, prirodnih ciljeva koje bi morala imati svaka evropska država. Nažalost, Crna Gora je bila dio Balkana koji je dugo vremena prkosio matičnom toku evropske civilizacije, razvoja evropske civilizacije, i to je dovelo do ozbiljnog zaostajanja. Nakon obnove nezavisnosti, napravljen je zaista jedan ozbiljan prekretnički poduhvat, Crna Gora je okrenuta ka prirodnoj, logičnoj, matičnoj evropskoj luci, krenula je sa usvajanjem evropskog sistema vrijednosti (...).
10. Ja bih rekao pozamašan je spisak već onih iskustava koja dokazuju da se ova politika u Crnoj Gori uspješno nosila sa krizama i da je naš brod povel, rekao bih, sa najmanje oštećenja kroz teške brzake kroz koje je prolazilo crnogorsko društvo i da smo zahvaljujući tome, po meni, i dobili i očuvali većinsko povjerenje građana Crne Gore.

scenario – LUTANJE

1. Oni nam nude konzerviranje onog viševjekovnog balkanskog lutanja vanevropskim, kozijim stazama.
2. Sve ovo što se dogodilo ovih 12 godina je potvrda naše jasne vizije i naše sposobnosti da napravimo taj prekretnički iskorak i da, ne samo mi, nego da pokušamo da motivišemo i druge u našem regionalnom okruženju, da prekinemo praksu viševjekovnog lutanja regiona po vanevropskim bespaćima i da krenemo putem ka našoj prirodnoj evropskoj luci. Crna Gora je napravila prvi korak na tom planu, postigla parcijalni cilj koji je sebi postavila, i danas više nema nikakve dileme. Crna Gora nezaustavljivo stremi evropskom sistema vrijednosti.

scenario – HVATANJE PRIKLJUČKA I STAJANJE U MJESTU, ISKLIZAVANJE S PUTA

1. Potpuno sam siguran da će i ljudi preduzetničkog duha u Herceg Novom, u ovom bogatom i dobro osmišljenom paketu pronaći inspiraciju za razvoj svojih biznisa. Kako ćemo i kao ljudi, i kao društvo izaći iz krize, zavisi od nas, zavisi od toga kako sada radimo. Ako sada razmišljamo i radimo pametno, onda nema nikakve sumnje da ćemo lakše uhvatiti priključak i vratiti se uspješnom poslovanju i dinamičnom ekonomskom rastu crnogorske ekonomije.
2. To nam daje zaista razlog za optimizam da ćemo, nakon pandemije korona virusa, uspjeti da brzo uhvatimo priključak sa onim pozitivnim tendencijama u crnogorskom društvu u kojima smo uživali sve do početka 2020. godine.
3. ...od daljeg proklizavanja Crne Gore ka nekom društvu koje će biti sve više teokratsko, a sve manje sekularno.
4. ...državnosti, o crnogorskoj naciji, o crnogorskoj kulturi i vjeri, da smo stali na putu emancipacije, da taj posao obavljamo onoliko umješno koliko imamo snaga u našem društvu, da ga obavljamo sa svim bočnim udarima raznih kriza kroz koje prolazimo od ratnih kriza 90ih na prostoru ex-Jugoslavije, pa do ekonomskih i zdravstvenih kriza koje sada živimo, to nijesu dobra vremena za uspješnu i brzu emancipaciju (...).
5. ...treba otvoriti prostor za neku novu gamituru (...). Dakle, stvarno mislim da je jako puno posla napravljeno, a zašto bi sada bila jeres ili čudno razmišljati o tome da li sada, kada vam se dogodilo ovo isklizavanje, treba razmišljati o nekoj obnovi koja treba da znači otvaranje šireg prostora za neku novu generaciju ljudi.
6. Svaka politika koja pod parolom vraćanja tradiciji, udaljava Crnu Goru od njenog evropskog puta i sveukupne društvene emancipacije, retrogradna je politika. Beskrajno poštujem duga i časnu istoriju svoje zemlje, njene moralne vertikale temeljni su dio sistema vrijednosti koji uspostavljamo, ali nama u ovom vremenu treba savremena, samopouzdana, samopoštovana, emancipovana, evropska Crna Gora. To je najsvetiji zadatak svakog nacionalno, porodično, i lično odgovornog građanina Crne Gore i u 2021. i za vijek vjekova.

FUNKCIONALNI FRAMEWORK

PUT OD NEČEGA:

1. Kao Predsjednik Crne Gore biću izuzetno posvećen pronalaženju puta za savladavanje ovog teškog, naslijeđenog hendikepa našeg savremenog razvoja.
2. Treba nam podrška na putu savladavanja jaza istorijski naslijeđene zaostalosti ovog evropskog regiona.
3. Upravo je DPS, za svakog odgovornog i zdravomisljednog građanina Crne Gore, logičan izbor, jer je već 30 godina garant mira i stabilnosti, provodeći Crnu Goru kroz redovne balkanske turbulencije bez oštećenja, odvratajući je od lutanja vanevropskim balkanskim bespućima i dovodeći je u red najrazvijenijih demokratija današnjice na dobrobit svih građana.

PUT VRAĆANJA KA NEČEMU:

1. Crna Gora se zaputila ka svom prirodnom staništu. Dakle, na žalost, Crna Gora je sa drugim balkanskim državama dobar dio svoje istorije tamarala po vanevropskim bespućima. Ulaskom u NATO, i približavanju EU, mi se vraćamo svojoj evropskoj kući.
2. ...da se veoma odlučno suprotstavljamo svima onima koji pokušavaju da nas odvrate od tog puta, od evropskom standarda života, i koji pokušavaju da nas vrte u svijet svoje mitomanije i lažne istorije.
3. Ovo je poslednji pokušaj da Balkan vratimo svojoj evropskoj kući.
4. Oni koji danas slave oslobođenje priželjkuju da se Crna Gora vrati u ono stanje ropstva, državne i nacionalne obezličnosti kako je živjela od 1918. do 1941. godine.

VRAĆANJE KRUGU

1. Vjerujem da su sve kreativne snage u zemlji i dijaspori u potpunosti posvećene izgradnji društva koje će Crnu Goru vratiti svom prirodnom evropskom, kulturnom i civilizacijskom krugu.
2. Ovaj posao koji treba da završimo, mi smo ponovili, obnovili državu, postavili smo okvir, kako će sada slika izgledati, od nas zavisi. I tu sliku ne može nacrtati, nema pravo da je nacrtati ni jedna vlada, nema pravo da je nacrtati ni jedan pojedinac, moramo to da radimo svi. A prije svega to moramo da radimo mi koji smo ponijeli glavnu tereta iz najdubljeg uvjerenja da je opravdano obnoviti crnogorsku državu, i da je više nego opravdano Crnu Goru vratiti evropskom, civilizacijskom, kulturnom krugu.

ORIJENTACIONI FRAMEWORK

KRETANJE NAPRIJED

1. I da je, kao nikad, sazrelo vrijeme da se na ovim predsjedničkim izborima dese promjene, koje će označiti da Crna Gora konačno krene naprijed, ostavljajući tegove koji je opterećuju iza sebe.
2. Crna Gora nastavlja nezaustavljivo, nepokolebljivo da se kreće ka evropskom standardu vrijednosti.
3. Taj put ne može biti satkan samo od uspjeha i od dobrih primjera, dakle on je satkan i od loših primjera, od neuspjeha, ali ono što je važno primijetiti da se mi krećemo naprijed.

SASTAVNI DJELOVI FRAMEWORK

MOST

1. Crna Gora je pokazala da može biti most saradnje za sve zemlje na Balkanu i faktor stabilnosti. Namjeravam da nastavim tu politiku, zbog koje Crnu Goru sve zemlje sa kojima se graniči doživljavaju kao ponajboljeg susjeda.

SVETIONIK

1. Crna Gora nije više na raskrsnici sa koje možete jednako lako i na istok i na zapad. Crna Gora je ušla u onu jednosmjernu ulicu koja vodi ka finalnom usvajanju evropskih sistema vrijednosti i članstva u EU. Zato mislim da je predstavljala svetionik i neku nadu, realnu nadu za sve na Balkanu da se taj put isplati.
2. Dobro ste kazali, Crna Gora nije samo do sada, nego i sada neko ko je svetionik evropske budućnosti Zapadnog Balkana.
3. Crna Gora iako mala, ipak je igrala ulogu svetionika na evropskom putu za zapadno balkanski region.
4. Crna Gora nije više na raskrsnici sa koje možete jednako lako i na istok i na zapad. Crna Gora je ušla u onu jednosmjernu ulicu koja vodi ka finalnom usvajanju evropskih sistema vrijednosti i

- članstva u EU. Zato mislim da je predstavljala svetionik i neku nadu, realnu nadu za sve na Balkanu da se taj put isplati.
5. ... to se mora prepoznati ako se želi igrati uloga svetionika za sve evropske države i narode.

Draginja Vuksanović

POKRETNİ FRAMEWORK

1. Vjerujem da nikada nije bilo tako jasno kao danas da od snage SDP značajno zavisi da li će Crna Gora napraviti nove iskonake i promjene u državotvornoj i evropskoj politici, ili će nastaviti svima vidljivo nazadovanje u gotovo svim oblastima.
2. Crna Gora je oslabljena pogrešnim načinom vladanja zbog čega je i zaustavljena u evropskim integracijama, sa sve snažnijim, direktnim i otvorenim kritikama koji dolaze sa raznih partnerskih zapadnih adresa.

ORIJENTACIONI FRAMEWORK

1. Jedino jaka, stabilna Crna Gora koja će sprovesti a ne fingirati reforme je Crna Gora koja ide naprijed.
2. Od snage SDP dominantno zavisi u kom pravcu će ići Crna Gora – da li u pravcu daljeg demokratskog propadanja ili snažno u reforme koje će značiti pravdu i pristojan posao za sve.

SASTAVNI DJELOVI FRAMEWORK

1. Građanin je vlast, građanin je most

DOMEN PUTOVANJA JAPAN

Shinzo Abe

1. 少子高齢化を乗り越え、我が国が力強く成長する道筋を、皆さん、共に、描いていこうではありませんか。Poštovane kolege, članovi Dijeta, hajde da zajedno isctamo kurs kojim Japan prevazilazi svoje starenje društva i sve manji natalitet i uživa u snažnom rastu.
2. 明治維新から七十年余り経った当時の日本は、見渡す限りの焼け野原。そこからの再スタートを余儀なくされました。Više od 70 godina od restauracije Meidija, Japan je sveden na izgorjele ruševine koje se protežu dokle oko seže. Nacija nije imala izbora nego da startuje iznova.
3. 皆様、日本とドイツにはもう一つ共通性があります。貿易と投資の恩恵を受けてこそ、ここまで来たということでもあります。Dame i gospodo, Njemačka i Japan imaju još jedan zajednički faktor. Stigli smo ovoliko daleko samo zahvaljujući trgovini i investicijama.
4. 子育て世代への投資と社会保障の安定化とにバランスよく充当し、あわせて財政再建も確実に実現する。そうした道を追求してまいります。Poreske prihode ćemo na dobro izbalansiran način namijeniti investicijama za pomoć porodicama sa malom djecom i stabilizaciji socijalne sigurnosti. Istovremeno ćemo sa sigurnošću realizovati i obnovu javnih finansija. To je put kojim ću ići.
5. 北朝鮮が正しい道を歩めば、経済を飛躍的に伸ばすこともできる。Ako Sjeverna Koreja bude krenula pravim putem, ona će takođe moći da brzo razvija svoju ekonomiju.
6. それでも日本はまだ道半ばです。Ipak, Japan je i dalje na pola puta.
7. この5年近く、アベノミクス改革の矢を放ち続け、ようやくここまで来ることができました。今こそ最大の壁にチャレンジするときです。Nastavio sam da ispaljujem strijele reforme pod Abenomikom skoro pet godina i konačno smo uspjeli da dođemo do ove tačke. Sada je vrijeme da se suočimo sa najvećim zidovima.

POKRETNİ FRAMEWORK

scenario – HODANJE

1. 我が国は、戦後一貫し、平和を重んじる国家として、歩みを進めてきました。Od kraja rata, naša zemlja je dosljedno išla putem nacije koja cijeni mir.
2. 唯一の戦争被爆国として、「核兵器のない世界」の実現に向けた国際社会の努力を一步一步、着実に前に進めることは、我が国の変わらぬ使命です。Kao jedinu zemlja koja je iskusila užas nuklearnog razaranja u ratu, Japan ima stalnu misiju stalnog napredovanja, korak po korak, u naporima međunarodne zajednice prema ostvarenju "svijeta bez nuklearnog oružja".
3. 戦後75年、我が国は、一貫して、平和を重んじる国として、歩みを進めてまいりました。Tokom 75 godina od završetka rata Japan je dosljedno koračao putem zemlje koja cijeni mir.
4. 昭和天皇がその歩みに思いを馳せたこの年、日本は、そして世界は、既に大きな転換期に差し掛かっていました。Godine 1987, kada su se misli cara Showe okrenule putu koji je Japan slijedio, i Japan i svijet već su se približili glavnoj fazi tranzicije.
5. 私は日本の首相。だからジャパン・ファーストです。ただし、私のいうジャパンとは、グローバルの繁栄と平和と共に歩むジャパンです。Ja sam premijer Japana i stoga je za mene "Japan na prvom mjestu". Ali molim vas pažljivo slušajte. Ovaj Japan o kojem govorim je onaj koji hoda rame uz rame s globalnim prosperitetom i mirom.
6. 我が国は、戦後一貫して、平和を重んじる国としてひたすらに歩いてまいりました。Od završetka rata Japan je dosljedno i ozbiljno koračao putem nacije koja cijeni mir.
7. 戦後、我が国は、一貫して、戦争を憎み、平和を重んずる国として、ただひたすらに、歩いてまいりました。Japan je od završetka rata dosljedno i marljivo koračao putem zemlje koja se gnuša rata i cijeni mir.

scenario – PREVOZNO SREDSTVO

1. 前回のオリンピックが開催された1964年頃は、いわゆる団塊の世代が一斉に就職時期を迎え、高度成長の大きな原動力となった時代です。Otprilike 1964, kada je Tokio posljednji put bio domaćin prethodnih Olimpijskih igara, bilo je vrijeme kada je takozvana prva baby boom generacija masovno ulazila u radnu snagu, postavši glavna pokretačka snaga brzog ekonomskog rasta Japana.
2. 「悪夢の民主党政権」で疲弊した日本を成長軌道に戻し、体調を悪化させる原因にもなったと思われる「不眠不休」の新型コロナウイルス対策で爆発的流行が起こらなかったことなど、日本のために尽力されたことにまずは「ありがとうございます。Prije svega „Hvala“ na trudu svim silama za Japan, za vraćanje Japana, iscrpljenog od „noćno more Demokratske partije“, na putanju (ORBITU) rasta, za mjere protiv novog virusa korone zbog kojih nije došlo do eksplozivnog širenja, „bez spavanja i bez odmora“, što se vjeruje da je bio i razlog za pogoršanje zdravlja.

scenario – UBRZANJE

1. デフレ脱却へのスピードを最大限まで加速してまいります。Maksimalno ćemo povećati brzinu kojom idemo prema izvlačenju iz deflacije.

scenario – VODSTVO

1. 日本は、これからも、自由で公正な経済圏を世界へと広げるため、世界の真ん中で、主導的な役割を果たしていきます。Japan će nastaviti igrati vodeću ulogu u centru svijeta kako bi proširio slobodnu i pošteni ekonomsku zonu na ostatak svijeta.
2. ロボット、IoT、人工知能、生産性を劇的に押し上げる最先端のイノベーションが今、世界を一変させようとしています。この生産性革命を我が国がリードすることこそ、次なる成長戦略の最大の柱であります。Roboti, Internet stvari, vještačka inteligencija i vrhunske inovacije koje dramatično povećavaju produktivnost sada su spremni dramatično promijeniti svijet. Upravo Japan predvodi ovu revoluciju produktivnosti koja čini najveći stub naše sljedeće Strategije Rasta.

3. 国の経済も同じです。再び強調しますが、つながってこそ伸びていきます。自由な貿易と投資の恩恵をふんだんに受け伸びた日本は、ドイツとともに開かれた体制を守るチャンピオンでありたい。私はそう強く念じています。 Isto se može reći i za nacionalne ekonomije. Da još jednom naglasimo, ekonomije će rasti kroz povezanost. Japan, koji je počeo uživati u blagodatima slobodne trgovine i obilja ulaganja, želio bi zajedno s Njemačkom biti prvak otvorenog sistema. To je moja žarka želja.
4. 我が国は、議長国として各国と緊密に連携をし、スピード感をもって11月のAPEC首脳会合に向けた議論を前進させていきたいと思ひますし、そのためにも日本がリーダーシップを発揮していかなければならない。Kao predsjedavajući, Japan namjerava raditi u bliskoj saradnji sa svakom zemljom, unapređujući razgovore koji vode do sastanka ekonomskih lidera APEC-a u novembru s osjećajem brzine, i iz tog razloga Japan mora pokazati vodstvo.
5. 日本はあらゆる手段を尽くして自由でルールに基づく公正なマーケットを世界に広げていく、これからも自由貿易の旗手としてリーダーシップを発揮していく考えであります。Japan će upotrebiti sva sredstva da obezbijedi globalnu ekspanziju slobodnih i poštenih tržišta zasnovanih na pravilima, posvećen preuzimanju vodeće uloge kao nosioca slobodne trgovine.
6. 日本は、これからも、リーダーシップを発揮していきます。Japan će nastaviti da pokazuje liderstvo u tom cilju.
7. 医療、創薬といった産業分野で、日本は、正直申し上げて、これまで国際競争力は高くなかった。しかし、新しい再生医療技術が生まれ、それに応じた大胆な規制改革を行ったことで、日本は今、再生医療のトップランナーです。Iskreno govoreći, do sada Japan nikada nije bio tako visoko konkurentan na međunarodnom planu u industrijskim oblastima liječenja i razvoja lijekova. Međutim, kroz pojavu novih tehnologija regenerativne medicine i sprovođenje snježnih regulatornih reformi za rješavanje te situacije, Japan je sada lider u regenerativnoj medicini.

ORIENTACIONI FRAMEWORK

scenario – KRETANJA NAPRIJED

1. 安定した政治基盤のもとで、これからも政治を前に進めようと、国民のみなさまから力強く背中を押していただいたことに、本当に感謝申し上げます。Zaista sam zahvalan što nam je narod Japana dao snažan podsticaj da nastavimo da pokrećemo politički proces naprijed na stabilnoj političkoj osnovi.
2. 急速に少子高齢化が進むこの国が、前進しながら本当に成長していけるのか。Može li ova zemlja, sa brzim opadanjem nataliteta i sve starijim stanovništvom, zaista rasti kako ide naprijed?
3. 私たちの子や孫、その先の未来、次なる七十年を見据えながら、皆さん、もう一度スタートラインに立って、共に、新しい国創りを進めていこうではありませんか。Zbog naše djece, unuka i budućih generacija, hajde da svi mi ponovo stanemo na startnu liniju gledajući u narednih 70 godina, i krenemo naprijed sa novim naporima za izgradnju nacije.
4. 自由で公正な貿易を進めるため、前進していきましょう。私は、志を同じくする皆様と一緒に大いに旗を揺ってまいりたい。Idemo naprijed kako bismo unaprijedili slobodnu i poštnu trgovinu. Zajedno sa svima vama ovdje koji dijelite ovu ambiciju, namjeravam visoko držati ovu zastavu u budućnosti.

scenario – KRETANJE PREMA

1. 「つなげよう、未来へ。」Povežimo se (i krenimo) prema budućnosti.

scenario – PREKRETNICA

1. 大きな歴史の転換点を迎える中、日本の明日を切り拓いて参ります。Dok dostižemo velike istorijske prekretnice, otvorikemo sjutra Japana.

SASTAVNI FRAMEWORK

scenario – PREPREKE

1. まさにデフレマインド、「諦め」という名の「壁」が立ちはだかり、政権交代後も、「アベノミクスで成長なんかできない」。Sam deflacijski način razmišljanja „zid“ u ime „odustajanja“ stao je na put, i ni nakon promjene vlasti „abonomika ne može rasti“.
2. しかし、日本はまだまだ成長できる。その「未来を創る」ため、安倍内閣は、この四年間、三本の矢を放ち、「壁」への挑戦を続けてきました。Međutim, Japan još uvijek može rasti. Kako bi "stvorili budućnost", Abeov kabinet je zadnje četiri godine izazivao "zidove" sa tri strijele.
3. 今後も、安定した政治基盤の下、力を合わせ、私たちの前に立ちはだかる「壁」を、次々と打ち破っていかうではありませんか。Nastavimo udruživati snage na stabilnim političkim temeljima kako bismo postojano prevladali zidove na našem putu.
4. 何かをやりたいと願っても、画一的な労働制度、保育や介護との両立など様々な「壁」が立ちはだかります。こうした「壁」を一つひとつ取り除く。これが、一億総活躍の国創りであります。Čak i ako se želi nešto učiniti, razni "zidovi" stoje na putu, poput standardizovanog sistema rada, balansiranja brige o djecu i njege i slično. Moramo ukloniti te "zidove" jedan po jedan. Ovo je stvaranje nacije od 100 miliona ljudi.
5. 少子高齢化という、最大の壁に挑戦するわけであります。Mi ćemo izazvati najveći zid pada nataliteta i starenja stanovništva.
6. 2020年に向かって、私も壁に挑戦する。日本経済の前に立ちはだかる、いかなる壁も打ち破り、新たな経済成長軌道を描く。これこそが、アベノミクスの使命であります。I ja imam „zidove“ koje treba da izozevem dok idemo ka 2020. Srušiću sve zidove koji se naziru ispred japanske ekonomije i zacrtaću novu putanju rasta. To je upravo misija Abenomike.

scenario – MOST

2. 東日本大震災では、海を越えて、祖国日本のため支援の手をさしのべてくださるなど、まさに日本とパラグアイの「架け橋」である皆さんに、感謝の気持ちをお伝えすることができました。Uspio sam da prenesem osjećanje zahvalnosti svima vama koji činite "privremeni most" između Japana i Paragvaja, koji ste preko mora pružili ruku pomoći dedovini Japana nakon velikog zemljotresa u Istočnom Japanu.

scenario – TUNEL

1. 先週、日本にやってきた聖火は、人類の希望の象徴として、我が国でその火をともし続け、来るべき日に力強く送り出すことにしたいと思います。この聖火こそ、今、正に私たちが直面している長く暗いトンネルの出口へと人類を導く希望の灯火（ともしび）であります。Želim da olimpijski plamen koji je prošle nedelje stigao u Japan i dalje gori ovdje u Japanu kao simbol nade čovječanstva i da ga odlučno ispratimo kada dođe dan. Upravo ovaj olimpijski plamen je svjetlost nade, koja vodi čovječanstvo ka izlazu iz dugog i mračnog tunela u kome se sada nalazimo.

GRADENJE FRAMEWORK

scenario – KRČENJE PUTA

1. 福島は復興なくして、東北の復興なし。東北の復興なくして、日本の再生なし。日本の明日を切り拓く。Bez obnove Fukushime nema ni obnove Tohokua. Bez rekonstrukcije Tohokua nema oživljavanja Japana. Prokrćimo sjutrašnjicu Japana.
2. 北海道をもっと元気にしていただくため、そして新時代の日本を切り拓いていくためにも、皆様のご支援をよろしくお願ひ申し上げます。Radujemo se vašoj podršci kako bismo Hokkaido učinili energičnijim i prokrćili put nove ere Japana.
3. 私たち自民党は、皆様とともに、安定した政治のもと、日本の明日を切り拓いてまいります。Mi, Liberalno-demokratska stranka, radićemo s vama na krčenju sjutrašnjice Japana pod stabilnom politikom.

4. 今こそ、日本の明日を切り拓く時です。平成のその先の時代に向かって大きな改革に挑戦し、子供たちが「この国に生まれてよかった」と思える日本を創り上げ、次世代に引き渡す決意です。Sada je vrijeme da prokřčimo sjutrašnjicu Japana. Odlučni smo prihvatiti izazov velikih reformi prema eri nakon Heisei, stvoriti Japan u kojem djeca misle „dugo mi je da sam se rodio u ovoj zemlji“ i prenijeti to na sljedeću generaciju.
5. その中心には皆さんの先輩たちがいた。未曾有の国家的な危機を前に、祖国の復興に身を尽くし、戦後を切り拓いたたくさんの公務員たちがいました。U središtu toga bili su vaši stariji. suočeni s nacionalnom krizom bez presedana, bilo je mnogo javnih službenika koji su se posvetili obnovi svoje dedovine i utrljali put poslijeratnog doba.
6. 私たちの未来は、人から与えられるものではない。私たち自身の手で切り拓いていくべきものであります。Naša budućnost nije nešto što nam mogu dati drugi. To je nešto što moramo křčiti vlastitim rukama.
7. 我が国の未来を切り拓くことができるのは、政策です。Politike su te koje mogu křčiti budućnost naše zemlje.
8. 我が国が直面する困難な課題に、真正面から立ち向かい、共に、日本の未来を切り拓いていこうではありませんか。Hajde da se direktno suočimo sa teškim pitanjima sa kojima se Japan suočava i da zajedno křčimo budućnost Japana.
9. 私たちの未来は、他人から与えられるものではありません。私たち日本人が、自らの手で、自らの未来を切り拓いていく。その気概が、今こそ、求められています。Naša budućnost nije nešto što nam mogu dati drugi. Mi, japanski narod, moramo sopstvenim rukama da křčimo svoju budućnost. Sada je vrijeme da imamo taj duh.
10. キョウアジサシという鳥がいます。この鳥は冬になると南極に渡って餌をとり、夏には繁殖のために北極へと再び渡ります。中には、一生のうちに200万キロ以上、地球と月を3往復できるぐらい途方もない距離を渡る鳥もいるといいます。全ては子や孫の代へと未来を切り拓くため、渡り鳥たちは自らの翼で飛び立ち、自らの力で海を渡り切ります。誰に助けってもらえるわけでもありません。私たちの未来もまた人から与えられるものではありません。私たち日本人が自らの手で自らの未来を切り拓いていく、その気概が今こそ求められています。私たちの子や孫、その先の未来を見据えながら、本年、安倍内閣は国民の皆縁とともに新しい国づくりを本格的に始動してまいります。Postoji ptica zvana polarna čigra koja svake zime migrira na Antarktik kako bi se hranila, a zatim se ljeti vraća na Arktik radi razmnožavanja. Rečeno je da neki pređu goleme udaljenosti od više od 2 miliona kilometara tokom svog života - dovoljno za otprilike tri povratna putovanja između Zemlje i Mjeseca. Price selice same odlijeću i vlastitom snagom prelaze mora, čineći sve kako bi stvorile budućnost za svoju sljedeću generaciju i generaciju nakon nje. Bez ičije pomoći. Naša budućnost takođe nije nešto što nam daju drugi. Mi Japanci smo sada pozvani da imamo hrabrosti prokřčiti vlastitu budućnost svojim rukama. Ove će godine Abeov kabinet zajedno s japanskim narodom ozbiljno pokrenuti svoje napore za izgradnju nove nacije, držeći oči čvrsto uprte u našu djecu i unuke te u buduće generacije koje iza njih dolaze.
11. 子や孫のため、未来を切り拓く。Prokřćićemo put budućnosti, rudi naše djece i unuka.
12. 人づくりこそ次なる時代を切り拓く原動力であります。Podsticanje ljudskih resursa je pokretačka snaga koja će prokřčiti sljedeću eru.
13. 周囲の男性たちは、最初、彼女のプランを全く相手にしなかったそうです。男は、いわゆる常識にとらわれすぎる。私も胸が痛みます。男たちが作り上げた常識という壁を打ち破り、新しい時代を切りひらく力が、女性にはある。私は、そう信じます。Čini se da su muškarci oko nje isprva zanemarili njen istraživački plan. Muškarci se previše fokusiraju na takozvani „zdrav razum“. I mene to zaista boli. Vjerujem da žene imaju moć da probiju zidove „zdravog razuma“ koje su kreirali muškarci i prokřče put nove ere.

Yuriko Koike

POKRETNI FRAMEWORK

1. まずは国のこれからの動きを見守っていきたいと思っておりますけれども... *Prije svega, željela bih da držim na oku buduće kretanje zemlje...*
2. これは、物事が動いてあるからであります。5月末までに大枠の合意を目指すということで進めているわけがございますけれども、先週からここで申し上げたのは、「経費の圧縮と組織委員会の増収、それから国のご負担ということで、3つの課題を一体的な解決に持っていきたい」ということでございます。それぞれ国、組織委員会、そしてもちろん都の3者で、経費のまさに具体的な分担について、全般にわたって事務的に詰めているというのが1点。組織委員会のもと、事務総長の方からも、大変ご努力をされて「1,000億円の増収を目指す」という話もございました。これこそ、ing形で動いているということでございます。Ovo je zbog toga što se stvari kreću. Do kraja maja nastavljamo sa ciljem da postignemo opšti sporazum, ali od prošle nedelje kako sam ovdje rekla, „smanjenje troškova, povećanje prihoda Organizacionog odbora, i teret države, ova tri pitanja želim da objedinjeno riješimo“. Prva tačka je da svako od tri, država, Organizacioni odbor i naravno grad, u vezi sa konkretnom podjelom troškova, poslovno se stiska u svemu. Od Organizacionog odbora, od generalnog sekretara, smo čuli da će se potruditi da poveća prodaju za 100 milijardi jena. Upravo to je kretanje u ing-obliku.
3. 今後の流れについて、今、ご質問のとおりでございます。そして、やはりこの、私たち日本の、そしてまた、東京の視点から見るのと、それから、実際に海外のプレーヤーが日本に来るためのポイントと、若干それは見ているところが違うというのが、今回改めて確認できたかと思えます。U vezi sa budućim tokom, kao što ste sada pitali. I ovaj naš Japan, i opet gledano iz perspektive Tokija, i tačka u kojoj inostrani igrači zapravo dolaze u Japan, gledaju se malo različite stvari koje mislim da smo ovog puta uspjeli da utvrdimo.
4. 世界にちゃんと勝ち残って、サステイナブルな、持続可能な日本にすることにしておかないと、間に合わない。Ako ne učinimo Japan *sustainable*, održivim, jasnom pobjedom u svijetu, nećemo stići (na vreme).
5. ぜひ、小池百合子にお任せください。役人にはない発想力にご期待をください。あのクールビズが社会を変えたように、私、小池百合子が皆さんのために、皆さんとともに変えていきます。素晴らしい東京にして参ります。Please leave it to Yuriko Koike. Please look forward to creativity that officials do not have. Just as that Cool Biz changed society, I, Yuriko Koike, will change it for you and with you. (we??) will arrive to a wonderful Tokyo. Molim vas prepustite to Yuriko Koike. Radajte se kreativnosti koju zvaničnici nemaju. Baš kao što je taj Cool Biz promijenio društvo, ja, Yuriko Koike, ću ga promijeniti za vas i sa vama. Stići ćemo u divan Tokijo.
6. 薄化粧の女なら、東京都知事でもいいそうですが、今日の紫外線の強さ、私は（紫外線防止効果を示す数値）SPF50以上のUVカットで、しっかりと、この戦い益めてまいりたいと思えます。最後の3日間、皆さま方のお支えだけがエネルギー源です。自然発生エネルギーです。国会にはもう戻る場所はありません。行く場所だけがあります。行く場所は東京都庁。一緒にまいりましょう。Nema više gdje da se vratim na dijete. Ina samo gde da ode. Mesto za posetu je zgrada metropolitanske vlade u Tokiju. Idemo zajedno. Čujem da žena bez puno šminke može biti guverner Tokija, ali sa današnjim jakim UV zracima, nastaviću sa ovom bitkom čvrsto noseći UV zaštitu sa SPF 50 ili više (brojčana vrednost koja ukazuje na efikasnost UV zaštite). Poslednja tri dana vaša podrška je jedini izvor energije. To je prirodna energija. Nema više mjesta za vraćanje u nacionalno vijeće. Postoji samo mjesto za odlazak. To mjesto je Metropolitanska vlada Tokija. Stignimo tamo zajedno.
7. 激化する国際競争に加えまして、このたびの新型コロナウイルス感染症の影響により、世界経済の先行きが不透明さを増す中で、我が国が確実な歩みが続けていくためには、オールジャパンでの連携が欠かせません。全国各地との関係をさらに進化させ、強固な信頼関係の下、東京と各地、そして日本全体の成長・発展を成していきたいと存じます。Pored intenziviranja međunarodne konkurencije, nedavni uticaji novog koronavirusa čine budućnost globalne ekonomije sve neizvesnijom, a da bi Japan nastavio svoj čvrst kurs, neophodno

- je da cio Japan radi zajedno kao jedan. Daljim razvojem odnosa sa regionima širom Japana i pod jakim odnosom povjerenja, želimo da postignemo rast i prosperitet Tokija, svih djelova zemlje i Japana u cjelini.
8. そういう中で、やはり色々な情勢を見ていますと、アジアでも香港もあり、今度、何かタイの情勢なども気になるところでありますし、色々な動きがある中で、やはり日本は安定しつつ前に動いているということを押し出すというのは、世界の中を考えると必要なことだし、そんなこともらみながらやっておられ、首都・東京としてその役割をしっかりと果たしていくということに尽きるのではないかと考えております。Usred toga, naravno posmatram razne situacije, i u Aziji i u Hong Kongu, sada me zabrinjava i situacija na Tajlandu, i mogu da istaknem da, dok se kreće, u tim raznim dešavanjima, Japan je ipak stabilan, a neophodno je uzimati u obzir svijet, i sve pažljivo pratiti, a Tokijo kao glavni grad to ulogu čvrsto obavlja.
  9. しかしながら、今年はこれからの楽しみを存分に味わうために、今ここで皆さんとともに、接触を避けて、そして二週間後にいい数字が出るように、今日一日一日、そしてこの連休中の皆様の行動、それが総計となって、感染症に打ち勝てる、そのために日本は共通の目標を持って、共にご協力、頑張っていきたいと考えております。Međutim, da bismo nadalje u ovoj godini uživali, sada vi zajedno ovdje, izbjegavajte kontakte da bismo dobili rezultate za dvije nedelje, dan za danom tokom praznika ponašanje svih će činiti konačni zbir, da pobijedimo zarazu, želim da se Japan zajedno, udruženo potruži ka tom zajedničkom cilju.
  10. そして子供たちがもっと希望される、例えばこれからの日本のビルゲイツを育てるようなプログラミング教育もやっています。これからの日本を真に世界の中の日本にできるようなそんな子供たちの教育を行ってまいります。Takode ćemo obezbediti obrazovanje iz programiranja koje će djeci dati više nade, na primer, da će Japan u budućnosti odgajati Bila Gejtsa. Takvu djecu nastavićemo da obrazujemo kako bi Japan u budućnosti zaista postao Japan u svijetu.

scenario – HODANJE

1. 長い間、育まれてきた築地ブランド。今後 50 年、60 年、70 年と、さらに育てていくために、応急手当てではなく、ここはしっかりとした手を打っていくべきではないかと考えるところでございます。Brand Cukidrija koji je gajen dugo vremena, treba gajiti i sljedećih 50, 60, 70 godina i zarad toga ne treba samo pružiti prvu pomoć već preduzeti čvrste korake.
2. そして内外の情勢を伝え、日本の国会の情勢も伝えたことを覚えているが、しかし、世界が激動する中で日本がなかなか歩みを進めないことにいらだちを感じ、政界に身を投じ、そして四半世紀だ。Sjećam se da sam prenijela situaciju u i van Japana, kao i situaciju u japanskom parlamentu, ali u svijetu koji se vratolomno kreće Japan jedva korača što me nervira, pa sam se bacila u svijet politike, evo već četvrt vijeka.
3. 国による緊急事態宣言が解除されますと、東京都もロードマップの新しい段階へ一歩前進します。Kada se vanredno stanje ukine, Tokijo će napraviti korak naprijed ka novoj fazi u svojoj mapi puta.
4. そういったことを、課題を整理をしながら、何を最優先していくのかなど、これらのことを改めて整理して、そして日本、そして東京、それぞれしっかりと歩めるような体制が改めて必要だというふうに考えております。Ovakve stvari, probleme je neophodno organizovati – šta će biti najprioritetnije, to reorganizovati, i smatram da je neophodno ponovo napraviti sistem u kom će Japan i Tokijo, svaki za sebe, moći čvrsto da napreduju, da hodaju.
5. ですから、大義、都民の命を守る、そして、共感、協力会なども含めまして皆様方のご協力を募って、そして大義を、大目的を果たしていく、今日は、そのための一歩として、大きな一歩として東京都としての考え方をお示しさせていただきました。Zato, zaštititi moral i živote ljudi, tražiti saradnju svih kroz suosjećanje, prikupljanje novca i slično, ispuniti veliki cilj, dužnost – danas smo u tom pravcu napravili jedan korak, jedan veliki korak kao Tokijo – to je način razmišljanja koji sam danas pokazala.

scenario – PREVOZNO SREDSTVO

1. これからの都議会と、そして都知事との二元代表制を進めるにおいて、車の両輪をしっかりとしたものにしていくという意味では、方向性として、都政を変えていくと、大改革をするのだという点で大きな一致があるということは極めて意味の大きいことだと、このように思っております。U unapređivanju sistema dvostrukog predstavljanja, sa skupštinom gradske uprave grada Tokija i gradonačelnikom Tokija u budućnosti, u smislu da će se ova dva točka na automobilu učvrstiti – što se tiče pravca, ako se promijeni gradska uprava, izvršiće se velika reforma. Mislim da je izuzetno značajno što postoji velika saglasnost u pogledu ove činjenice.
2. そして、私は前から申し上げてるわけでございますけれども、車の両輪で、知事と、そして議会とがあるわけでございますので、これから、私はますます改革のスピードを上げていこうと思っております。そして、それによって、例えば、情報公開 1 つとってみても、さらにその透明度を上げていきたい。それから、よりスピード感を持って物事を進めていきたい。 I, kao što sam već rekla, na oba točka kola su guverner i parlament, tako da ću od suda nastaviti da ubrzavam brzinu reformi. I na taj način, na primjer, čak i ako uzmemo jednu informaciju, željeli bismo da dodatno povećamo njenu transparentnost. Želim da pomjerim stvari naprijed sa osjećajem brzine.
3. 知事に就任して約 300 日ということでございます。これまで都政において、知事の役割ということで、予算を成立させ、そして日々の知事としての役割をほぼしっかりとこなし、こなすだけでなく、明日の道筋もつけてきたかと思っております。そして知事と、そして議会というのは車の両輪に例えられるわけでございます。改めて思いますが、今、都市間競争が激しい中において、そしてまた日本の社会構造、産業構造が大きく変化する中において、日本のエンジンであるこの東京が、しっかりと確実な歩みどころか、かなりスピード感を持って、そして特機児童問題、それから高齢者問題、豊洲移転問題からオリンピック・パラリンピックと、この後、しっかりと確実に進めていかなければならない課題は多々あります。多くは改革を伴うものであります。ですから、既存の利益を守るというだけではなくて、もちろん伝統とか守るべきものはありますけれども、しかしながら、これまでの既存のこの流れの守護神だけでは、むしろ東京は変われなくなってしまうのではないかと。改革すべきところを、大車輪でこれから進めていかなければならない。 Prošlo je oko 300 dana od kada sam postavljena za gradonačelnika. Mislim da sam za ovo vreme u gradskoj upravi, što je uloga gradonačelnika, utvrdila budžet i prilično čvrsto ispunjavala svoju svakodnevnu ulogu gradonačelnika, ali ne samo ispunjavala, dodala sam i put ka sutra. Gradonačelnik i gradska skupština se poredi sa kolima na dva točka. Kada ponovo promislím, usred oštre konkurencije između gradova i usred velikih promjena nadraštvene i industrijske strukture, Tokijo, motor Japana je ne samo čvrsto i stabilno koračao već sa priličnim osjećajem brzine: pitanje liste čekanja za čuvanja dece, zatim pitanje starih, pitanje preseljenja u Tojose, do Olimpijskih i Paraolimpijskih igara, a posle toga ima još mnogo pitanja sa kojima moramo da nastavimo čvrsto i sigurno. Mnogo toga prati reforma. Zato ne samo štiteći postojeći interes, namavno treba čuvati tradiciju, međatim, samo bog čuvar postojećeg toka neće promijeniti Tokijo, zar ne? Ono što treba da se reformiše, to treba da nastavimo obrtima velikih točkova.
4. 最後に、これからの東京、ますます日本経済の成長のエンジンとして、そして国際的な地位を考えますと、ずっとこのところ低下してきた、それをもう一度引っ張り上げたいと、このように思っています。Na kraju, željela bih da kažem da bi Tokijo, kao motor rasta japanske privrede, i u smislu svog međunarodnog položaja, trebalo da se ponovo izvuče iz pada koji doživljava već neko vreme.

Scenario – BRZINA TOKIJA, JAPANA, SVIJETA

1. 今回の東京マラソンは、少し平坦なコースにして、その分、スピードが速く、高速コースになるということですが、これまでの 100 日、そして、そろそろ半年ということですが、これからも高速コースでいこうと、そう思います。Ovog puta

- će maraton u Tokiju biti po blago ravnoj stazi, ali će zato brzina biti veća, mislim da će biti vrlo brza, tako i ovih 100 dana do sada, još malo pa pola godine, a mislim da ćemo i od sada ići kursom velike brzinom.
2. 要は、今、アメリカの大統領、新政権もできております。ロンドンも動きを見せております。世界のスピードは大変速いものがあります。Ukratko, predsjednik Sjedinjenih Država i nova administracija. I London takođe pokazuje promjene. Svjetska brzina je veoma velika.
  3. ですから、これまでの体質を変える、都政の体質を変えていく。つまり3つの、私は要因があると思っております。まず質です。それから量です。それからスピードです。Zato ćemo promijeniti dosadašnju konstituciju, konstituciju gradske vlade. Drugim riječima, mislim da postoje tri faktora. Prvo kvalitet. Zatim količina. Onda brzina.
  4. それと、スピード感です。スピード感というのは、今申し上げましたように、世界の流れが極めて速いというところで、過去を振り返るだけではなくて、もっと先を見た形で、それをスピード感を持ってやっていくということが新しい東京、つまり東京大改革につながるものだと、こう思っております。I osjećaj brzine. Osjećaj brzine je, kao što sam maloprije rekla, budući da je kretanje svijeta krajnje brzo, ne osvrnati se samo unazad, već više sa pogledom u budućnost – taj osjećaj brzine imati u obavljanju poslova koji će dovesti do novog Tokija, odnosno do uveliko reformisanog Tokija.
  5. ですから、国の法制度化と、都の条例化と、このスピード感をこれからもにらみながらということになります。都民ファーストの会の公約としては、それを積極的に取り組んでいくという流れになっているということでございます。Stoga ćemo i dalje, pazeći na brzinu, kao predizborno obećanje Građanin na prvom mestu, aktivno raditi na tome da se u zemlji donesu zakoni i u gradu uredbe.
  6. ...さらにはそのスピード感を合わせ持って進めていきたい、そのことをお諮りする良いチャンスになるのが、今回の都議選ではないかなと思っております。Štaviše, mislim da će ovi izbori za mitropolitnsku skupštinu u Tokiju biti dobra prilika za diskusiju o ovoj stvari, koju bih željela da nastavim sa tim osjećajem brzine.
  7. でも、金融というのは世界的につながっているわけですし、そういった機会を取り逃がすことなく対応するというのが必要で、1つのテーマだけで何十年かけていたら、世の中の方が変わっているということが多々あるわけございまして、そういうスピード感というか、世界の流れをしっかりとウォッチしながら進めるというのが、特に国際金融の場合は必要なんじゃないかなと思っております。Međutim, finansije su povezane u cijelom svijetu i zato je neophodno da se takva prilika ne propusti već da se na nju reaguje, ako je za jednu samo temu potrebno nekoliko desetina godina, svijet će se mnogo promijeniti i zato osjećaj brzine, napredovati čvrsto prateći svjetski tok, i mislim, nije li to posebno potrebno u slučaju međunarodnih finansija?
  8. 「スピード」でありますけれども、これまで議論、議論、議論ということが続き、そして、何十年経ってしまいましたが、スピード感を持って、そしてアクションを起こしていこうということございまして、そして、東京に変化を見せていくということございまして。U vezi sa „brzinom“, dosada se redaju rasprave, rasprave, rasprave i prošlo je nekoliko desetina godina, ali mi ćemo, sa osjećajem brzine i sa kretanjem u akciju pokazati promjenu u Tokiju.
  9. これらも含めて、スピード感を持って取り組んでいき、そして、変わりゆく東京を国内外に示していきたいという考え方でございます。Uključujući i to, mi ćemo sa osjećajem brzine, i želili bismo da pokažemo promjenu Tokija unutar i van zemlje.
  10. そこで現実をみて、非常に日本は遅いということを実感して、だったら都でやってみて、都でモデルを示して、それを日本全体に広げた方が早いというスピード感、だから一言でいうと改革のスピード感。Tu sagledati stvarnost, osjetiti da je Japan jako oštar, pa onda sa osjećajem brzine po kom je brže probati na nivou grada, pokazati primjer preko grada, pa to proširiti po cijelom Japanu, zato je to, ukratko, osjećaj za brzinu reforme.
  11. それは最初から言っている。最初から言っていて、最初から言っている理由は、日本の国政があまりにも遅い。その中の一人に入っても意味はない。一方で、東京でモデルを

示したほうが、国民には分かりやすいということで、私は都知事としてかなりスピードアップして。これまで1年間は、お掃除がいっぱいありましたからね。だけど、これからそういう仕込みをした後は、スピードをさらに加速させてやっていきたいと思っているので、東京都がまずその範を示すことは、バンバンやっていきたいと思っています。 To govorim od početka. Govorim od početka i razlog za to da govorim od početka je što je nacionalna politika u Japanu prespora. Da samo jedan uđe u nju nema svrhe. S druge strane, ako Tokio postane primjer (doslovno: pokaže model) građani zemlje će lakše razumjeti i zato ja, kao gradonačelnik, prilično ubrzavam. Za ovih godinu dana do sada bilo je mnogo čišćenja. Ali nakon što je sada uspostavljen taj sistem, želim da još više povećam brzinu i zato želim da (bam bam) prvo pokažem primjer Tokija.

12. とてもそこまで待つことはできないとの姿勢で、スピード感を持って国と調整を進めてきたところでございます。Sa stavom da ne možemo dotle čekati, sa osećajem brzine, usklađivali smo se sa državom.
13. 新しい東京を創り上げるというのは、結局は人ですということでございまして、今後の東京の将来像と目指すべき子供たちの姿を3点示し、スピード感を持って、これをベースに進めてまいるということであります。Na kraju, ljudi su ti koji će stvoriti novi Tokio, a mi ćemo nastaviti na osnovu tri vizije budućnosti Tokija i djece kojoj treba da težimo, sa osećajem brzine.

scenario – RESETOVANJE

1. それを問うために『リセット』という言葉につながるわけです。バグったときにどうするかといったら、いろいろプログラムをチェックしたりするのの一つだけど、一度電源をオフにして立ち上げるじゃないですか。まさしくそれですよ。To dovodi do riječi „resetovanje“. Kada negdje zapne, može se probati i sa provjerom raznih programa, ali zar to nije da se jednom ugasi napajanje i pokrene ponovo, da upravo je to ono što jeste.”
2. 今日本をリセットしなければ国際競争や安全保障などを十分守りきれない。危機感を共有する仲間が集まった。Bez resetovanja Japana danas, međunarodna konkurencija i bezbjednost ne mogu biti u potpunosti zaštićeni. Okupili su se prijatelji koji dijele osjećaj krize.

scenario – VOĐSTVO

1. 検査証明の信ぴょう性とか、課題はまだまだ山積みだと思えますが、そういったことはむしろ日本が先駆けて、それらのスタンダードをつくるというのにも必要ではないかなと思います。Mislim da postoji još mnogo pitanja poput vjerodostojnosti inspeksijskih dokaza, ali mislim da je neophodno da Japan preuzme vođstvo u postavljanju tih standarda.

FUNKCIONALNI FRAMEWORK

scenario – PUT U SVJETLOJ BUDUĆNOST

1. 予算案の編成方針でございますけれども、平成29年度の予算は、「『新しい東京』の実現に向けた改革を強力に推し進め、明るい未来への確かな道筋を結ぐ予算」と、このように位置付けております。Politika formulisanja plana budžeta za 2017. godinu određena je kao „Budžet koji vodi (doslovno: spinuje) na siguran put ka svijetloj budućnosti promovisanjem jačanja reforme u pravcu realizacije „Novog Tokija““.
2. 第2に、全ての事業の総点検を実施し、無駄の排除を徹底して行うということで、都民ファーストの視点に立ちました財政構造改革の一層の推進を図ります。この2つを、明るい未来への確かな道筋を結ぐ予算、そのベースといたしました。Drugo, obavićemo detaljnu inspekciju svih poslova i temeljno eliminisati nepotrebno, čime ćemo dalje promovisati finansijsku strukturu reformu iz perspektive Građanin na prvom mjestu. Ova dva čine osnovu za budžet koji vodi sigurnim putem ka svijetloj budućnosti.

scenario – KRETANJE TAKO DA TOKIJO/ JAPAN NE ZAOSTAJE

1. ですから、これから何をすべきなのか、そして、東京が世界の都市間競争で後れを取らないように、いや、むしろリードするように、環境などにも配慮した、この予算案とさせていただいたところでございます。 Dakle, ovaj plan budžeta je ono što je potrebno sada da radimo, kao i (šta je potrebno) da Tokijo ne bi zaostajao u konkurenciji sa gradovima svijeta, ili bolje da bi tu poveo, vodeći računa o životnoj sredini i drugom.
2. つまり、国もそうですし、都もそうですし、今、国際競争にこの国が打ち勝って、そしてこのような歴史的な大転換期において、ずっと議論ばかりしているのではなくて、ちゃんと答えを出して、スピード感を持って対応しなければ、日本も、そしてこの首都東京も、置いてきぼりを食ってしまいますよということで、そこでスピード感ある改革のためには、しがらみがあるとスピードが鈍るわけですから、そういったことをこれから私はアドバイスをしていきたいと思っております。 Dakle, to važi i za zemlju i za grad, da bi ova zemlja pobijedila u međunarodnoj konkurenciji, u ovoj velikoj istorijskoj prekretnici, i da se ne bi samo raspravljalo već da bi se lijepo davali odgovori, mora se reagovati sa osjećajem brzine, da ne bi i Japan i ova prestonica Tokijo bili ostavljeni iza svih, zarad tih reformi koje imaju osjećaj brzine, zato što će brzina opasti kada se naide na okove, takve stvari i od sada planiram da savjetujem.
3. そしてまた、都知事に転出したのも国政でやっている、なかなかできるものでもできなくて、世界の中からどんどん取り残されてしまうという現実。 Takođe je činjenica da i ako se prebaci na gradonačelnika Tokija, kada se radi pod nacionalnom politikom, čak ni ono što možete da uradite, nikako nećete moći i sve ćete više zaostajati od svijeta.
4. コンセンサス（合意）の時代からコンビクション（説得）の時代ということを行っているのは、みんなの意見を聞いて、中を取ってなんぼの話を進めていたならば、本当に世界のこのダイナミックな動きから日本はおいてけぼりになる。 Ono što mislim pod erom konsenzusa u odnosu na eru ubjedenja jeste da ako bismo nastavili samo slušajući svačije mišljenje i zauzimajući sredinu, Japan bi zaista zaostao u ovim dinamičnim kretanjima svijeta.
5. で、先ほど言った目標、この日本が世界の中で、取り残されないための選択というのは結果ですよ。 Dakle, cilj koji sam ranije spomenula, izbor koji za rezultat ima da Japan ne zaostaje u svijetu.
6. まああの言ってみればコロナの影響で日本はちょっと周回遅れです。 Pa, ako tako kažete, Japan malo zaostaje usljed korone.
7. 一方で、客観的に見ますと、わが国は競争力、そして生産性、これらを国際比較しますと、残念ながら、じりじりと後退しているというのが現実です。それをアジアの中で見ましても、存在感は低下していると言わざるを得ません。このままですと、日本は世界から大きく取り残されるという大変強い危機感を持ちながら、今回の予算編成に臨んだところであります。 S druge strane, gledajući objektivno, činjenica je da se, nažalost, ako se uporedi sa inostranstvom, konkurentnost naše zemlje i produktivnost polako povlači. Čak i u Aziji ako pogledamo, moramo priznati da japansko prisustvo opada. Ovaj budžet je pravljen sa jakim osjećajem da ako se ovako nastavi postoji opasnost da će Japan uveliko zaostati za svijetom.

ORIENTACIONI FRAMEWORK

1. 都政とすれば、有識者の方々に、この点についてご審議をいただいているところであり、国がどのような方向性に向かっていくのかということも注視をしながら進めてきているわけでございます。 Što se tiče gradske vlade, stručnjaci raspravljaju o ovoj tački, dok pažljivo prate koji će pravac uzeti država.
2. そういう意味では、知事と、それから都議会と、二元代表制のもとにあって、しっかりと方向性を一にし、そしてスピード感を一にし、時には議会の方がむしろリードするぐらいのスピード感を持ってほしいという意味でございまして、その意思を酌んでいる。 U tom smislu, pod sistemom dvostrukog predstavljanja, gradonačelnik i gradska skupština, imaju čvrsto objedinjen pravac i zajednički osjećaj brzine, što znači da želim da imaju takav osjećaj brzine da nekad skupština bude ta koja preuzima vodstvo.

KONSTITUCIONI FRAMEWORK

scenario – BARIJERE

1. 家族で少子化や人口の問題ということについて、一人ひとりはそのようなことを考えませんけれども、やはり、家庭とか家族のあり方、社会のあり方ということに一石を投じてくださっているんだろうと思います。U vezi sa problemom smanjenja broja djece u porodici i u populaciji ne razmišljamo pojedinačno, ali izgleda da oni ipak uznemiravaju (doslovnije: bacaju kamen spoticanja u) porodicu i porodični način postojanja, način postojanja društva.

scenario – PUT KOJI JE POTREBNO OČISTITI

1. この点については、これから時間も迫る中で、前に進める部分と後始末の部分と、両方きれいにやっていかなければならないと思っております。スピード感も重要だと思っております。U vezi sa ovom tačkom, dok se vrijeme približava, mislim da moramo lijepo očistiti i dio neposredno ispred i ono što zaostane. Mislim da je i brzina takođe važna.

GRADENJE FRAMEWORK

scenario – KRČENJE PUTA

1. こうした体制の下、新型コロナウイルス感染症との闘いを乗り越え、未来の東京を力強く切り拓いてまいります。Pod ovim posebnim sistemom, prevazići ćemo ovu bitku protiv COVID-19 i snažno kčiti budućnost Tokija.
2. もちろん理想の姿を実現するというのは、そう簡単なことではありません。でも、まず挑戦をします。挑戦こそが未来をつくって、その挑戦こそが夢を形にするのだと、このように考えます。こうした思いを胸にしながら、直面する課題に果敢に取り組んで、挑んで、未来を切り拓く道筋をつけたい。Naravno, postizanje idealne figure nije tako lako. Ali prije svega, moram da pokušam. Mislim da je izazov ono što stvara budućnost, a taj je izazov ono što ostvaruje snove. Imajući ovo na umu, željela bih da se hrabro uhvatim u koštac sa izazovima sa kojima se suočavam, da prihvatim te izazove i utrem put za budućnost.

III. DOMEN FAMILIJA CRNA GORA

Milo Đukanović

FRAMEWORK – CRNA GORA JE DIO EU FAMILIJE

1. Čini se sasvim logično, jer svi pripadamo jednoj porodici vrijednosti i kultumom identiteta koji je značajno i neizbrisivo obogatio ukupno evropsko civilizacijsko nasljeđe.
2. Crna Gora ostaje trajno posvećena miru, stabilnosti i prosperitetu Starog kontinenta, odlučna da kroz završetak reformskih procesa, punu demokratsku konsolidaciju, i prihvatanje i implementaciju evropskog sistema vrijednosti postane punopravan, pouzdan i odgovoran član evropske porodice i njen dodatni kvalitet.
3. Svaka politika koja pod parolom vraćanja tradiciji, udaljava Crnu Goru od njenog evropskog puta i sveukupne društvene emancipacije, retrogradna je politika. Beskrajno poštujem duga i častu istoriju svoje zemlje, njene moralne vertikale temeljni su dio sistema vrijednosti koji uspostavljamo, ali nama u ovom vremenu treba savremena, samopouzdana, samopoštovana, emancipovana, evropska Crna Gora. To je najsvetiji zadatak svakog nacionalno, porodično, i lično odgovornog građanina Crne Gore i u 2021. i za vijek vjekova.

FRAMEWORK – DRŽAVA JE MAJKA

1. Nijesmo mi pupčanom vrpcom vezani za vlast. Mi smo pupčanom vrpcom vezani za Crnu Goru i vezani smo za sistem vrijednosti koji promovisemo u Crnoj Gori.

scenario – POD SKUTIMA OKUPATORA NE PORADA SE PATRIOTIZAM – OKUPATOR NIJE MAJKA

1. Znam pouzdano da se pod skutima okupatora i pod skutima tutora nipošto ne može ni sačuvati, ni odnegovati suština antifašizma, niti se mogu porađati ni patriotizam ni da kažem odgovorne i prosperitetne ideje koje se tiču nacionalnih interesa.

Draginja Vuksanović

CRNA GORA JE PORODICA

1. U ovim danima svi treba da se prisjetimo da je toplina porodičnog doma preduslov za mir i spokoj. Naša država, zbog svoje veličine i unutrašnje povezanosti, isto je jedna porodica koja, kao i sve druge, mora da zanemari sitne različitosti i ujedinjeno se bori za zajedničko dobro.

FRAMEWORK – CRNA GORA JE DIO EU FAMILIJE

1. Sve ovo je pokazatelj evropske posvećenosti i pažnje na djelu i potvrda da se region, i Crna Gora u njemu, vide kao neodvojivi dio evropske porodice naroda i vrijednosnog sistema kojega personifikuje EU.
2. Ukoliko se one dese na ovim predsjedničkim izborima, a čvrsto vjerujem da smo na dobrom putu, te promjene će ubrzati neophodne procese kako bi u zadatom roku postali dio porodice najrazvijenih država svijeta.
3. Očekujem podršku građana koji žele da žive u zemlji u kojoj vlada pravda i zakon, zemlji koja se temelji na jednakosti i socijalnoj pravdi, zemlji koja sa ponosom pripada porodici evropskih država, iznad svega zemlji koja jednako pripada svim građanima.

FRAMEWORK – DRŽAVA JE MAJKA

1. Da li ova današnja Crna Gora pjeva kao što su njeni sinovi pjevali o njoj?

scenario – DRŽAVA JE MAČEHA

1. Bavimo se penzionerima, nezaposlenima, prosvjetarima, medicinskim radnicima, zaposlenim u policiji, vojsci, bavimo se poštenim preduzetnicima od kojih živi ova zemlja a koja prema njima, za razliku od tajkuna, ima maćehinski odnos.
2. Pomorci mnogo daju ovoj državi, a država se prema njima ponaša maćehinski.
3. Žene su stub društva, i vrijeme je da država počne da se prema njima odnosi majčinski, a ne maćehinski.

FRAMEWORK – DRŽAVA JE MUŠKA FIGURA

1. Da li su davali Dedovinu za javno dobro na korist svih ili za strateške investitore Vlade koji bi iznijeli stotine miliona eura profita van naše države.
2. Oni koju kunu svoju braću koja drugačije misle sami sebe izopštavaju iz svega što je duhovno i pripada Bogu, iako se lažno pozivaju na Svetog Vasilija ili Petra Cetinskog.

DOMEN FAMILIJA JAPAN

Shinzo Abe

1. 祖国日本を誇りに思ってもらえるよう、これからも力を尽くしていきたい。Želim da i dalje dajem sve od sebe, da budete ponosni na Japan, svoju dedovinu.

Yuriko Koike

1. 先ほど申し上げましたように、今回、大所帯になりました。まだ誰が誰と、それぞれ横のつながりがあるわけでもありません。Kao što sam ranije rekla, ovog puta smo postali velika porodica, mada još nemamo horizontalne veze jedni sa drugima ili sa bilo kim.

2. そして、ご推薦いただいたのが姉妹都市であるパリ市の市長、イダルゴさんということでございます。I preporuku smo dobili od gospođe Hidalgo, gradonačelnice Pariza, koji je naš sestriński grad.
3. 東京都は友好姉妹都市であるニューサウスウェルズ州首相あてお見舞いレターを早々に発出。Tokijo će, što je prije moguće, poslati pismo saosećanja premijeru Novog Južnog Velsa, našeg sestrińskog grada.
4. pitanje novinara> ー選挙の争点は安倍晋三首相対小池代表になっているが、安倍に対して小池が優れているところは、 Problem izbora je Abeov srodnik, predstavnica Koike, ali šta Koike čini superiornijim od Abea?
Odgovor: そうですね、やっぱり、あちらはずっと政治一家で、もう、本当に3代目ですけど、私は本当にベンチャー女性起業家みたいなもんですよね。Pa, prije svega, oni su politička porodica koja vlada već tri generacije, a ja sam više poput venture ženske poduzetnice.
5. 政党が機能を果たしてこそ、政党であり、そしてまた、自民党などとても家族的ですばらしい政党だが、特にこの東京の自民党都連ということについては、むしろ改革が必要ではないかと思う。 Tek kada politička stranka ispuni svoju funkciju, ona je politička stranka, a Liberalno demokratska stranka je takođe vrlo porodična i divna stranka, ali mislim da je ta reforma prijeko potrebna, posebna za metropolitansku vladu Liberalno demokratske stranke u Tokiju.

scenario – KLAN

1. 私を応援すると一族郎党罰するというところでございますけれども、しかしそれを乗り越えて、ここは東京を変えねばならぬ、クリーンでクリアにしなければならない、そんな思いで私を応援しようと駆けつけてくださった、その覚悟と信念には心から感謝を申し上げます。Pružajući meni podršku, mi kažnjavamo jedan cijeli klan, jednu porodicu, ali ipak moramo preći preko toga i moramo mijenjati Tokijo, a vi ste čistih i bistrih misli pohrili ovdje da me podržite, stoga vam se iskreno zahvaljujem za vašu spremnost i uvjerenje.

IV. DOMEN PERSONIFIKACIJA CRNA GORA

Milo Đukanović

FRAMEWORK – KOGNITIVNE AKTIVNOSTI

1. Crna Gora umije da vidi sebe, što je sve postigla, koliko je mnogo izgradila. Umije da vidi koliko je napredovala i što još sve može. Baš kao i danas, u ovoj borbi za zdravlje i ekonomsku sigurnost svakog građanina. Crna Gora zna da odlučuje hladne glave – bez straha, mudro, karakterom.
2. Uprkos svemu, od tada do danas, vođena jasnom vizijom i nepokolebljivom odlučnošću, Crna Gora je sačuvala mir, izbjegla pogubne posljedice NATO bombardovanja; unaprijedila međunacionalna i međuvjersku toleranciju; uspostavila ekonomsku održivost i ostvarila ubrzani ekonomski rast, čak i u periodu evropske ekonomske depresije; obnovila nezavisnost i stekla međunarodno priznanje na način koji predstavlja demokratski presedan u istoriji Balkana; i napokon ostvarila zavidan nivo društvenih reformi, što joj je obezbijedilo članstvo u NATO.
3. Nova Crna Gora, usvajajući sistem evropskih vrijednosti mora snažiti svijest o svojoj državnoj posebnosti kroz sve oblasti života.
4. Donošenje Deklaracije o proglašenju Crne Gore ekološkom državom i integrisanje tog opredjeljenja u Ustav Crne Gore iz 1992. imalo je pozitivne uticaje, ne samo po politiku ekologije naše države, već biću slobodan da kažem, bila je to klica osavremenjivanja državotvorne svijesti, koja nas je i dovela do vrijednih ostvarenja u čijim benefitima uživamo danas.
5. Posebno je čast ako predstavljate malu balkansku zemlju kao što je Crna Gora, jedna od najmlađih država u Evropi i svijetu, iako sa hiljadugodišnjom istorijom.
6. Crna Gora danas ima neuporedivo bolji imanitet, neuporedivo veći stepen spremnosti da odbrani, da zaštiti svoje nacionalne interese nego što je to imala u prošlosti.

7. Crna Gora osjeća da je izgradila imunitet i da može bez velikog problema da odbije takva atake...
8. Crna Gora nije takva država koja inferiorno gleda na svoje partnerstvo sa EU.
9. Zbog toga mislim da država mora da pokaže vrlo jasnu odlučnost da ukupnim svojim djelovanjem, uključujući izmjene u zakonodavstvu, omogućiti bilo koga da može da slavi ono što je bila propast crnogorske države.
10. Ja mislim da je jako važno da država pokaže istrajnost, odlučnost, oštrinu, u svojoj namjeri da nepokolebljivo odbrani ono što su najveće vrijednosti Crne Gore.
11. Državu je u međuvremenu osnažila svoj imunitet
12. Na kraju je, na izborima u oktobru 2016. godine Crna Gora uprkos svom tom zemljotresu, vrlo sveobuhvatnom, izašla kao pobjednik....
13. Infrastrukturni projekti, poput puta čiju gradnju danas promovišemo, krijepe optimizam i potvrđuju vitalnost Crne Gore i naših građana da uvijek budemo najbolji kada je najteže.
14. Vaš Fakultet je stručnošću profesora, školovanjem generacija inženjera i njihovim angažmanom u svim ključnim razvojnim projektima u dobroj mjeri oblikovao lice savremene Crne Gore, koja je danas ekonomija dinamičnog razvoja, država uzorne stabilnosti u regionu, uvažena članica NATO, i lider u pregovorima za članstvo u EU.
15. Te vrijednosti, kao sastavni dio multietničnosti, multikonfesionalnosti i multikulturalnosti, koje prožimaju državno biće Crne Gore, dodatna su inspiracija za brže prevazilaženje posljedica pandemije združenim naporima
16. Plav sa svojim ljudskim i prirodnim potencijalima, koji simbolizuje multietničnost i svo bogatstvo naših različitosti, neodvojivi je dio Crne Gore, njenog državnog i građanskog bića.
17. To nas dodatno upućuje na čvršće zajedništvo i solidarnost u saniranju crnogorskih ekonomskih i socijalnih posljedica COVID-19.
18. Zato je naša politička ponuda superiorna: mi smo svjesni i ko smo i koliko su duboki i vrijedni naši korijeni; mi smo svjesni šta želimo da uradimo u budućnosti, i zato mislim da je ukupno ta tradicija koju baštini ova generacija Kotorana dragocjena, za ono što je ukupno društveno pregrnuće Crne Gore za budućnost.
19. Da je stasala Crna Gora koja kaže: toliki smo - koliki smo, vrlo smo ponosni i smatramo sebe ravnopravnim dijelom i regionalne i evropske i evro-atlantske zajednice.
20. Od 2006. do 2016. godine imali smo jednu ponudu koja je glasila: odrecite se Crne Gore, odrecite se njene nezavisnosti i suverenosti; mali ste i ne možete opstati u vrtlogu globalne politike; pridružite se Srbiji, pristanite da veća država u vašem susjedstvu – uz to prijateljska i bratska, kako kažu - upravlja onim što je vaša budućnost.
21. Tokom potonjeg stoljeća, u kojem se Crna Gora našla državno obespravljena, nikada nije presahnjivao duh identitetske samosvijesti, ni svijest o državnom crnogorskom biću.
22. Prijestono Cetinje i Cetinjski manastir, koje je nam je gospodar Ivan Crnojević zavještao kao nacionalno – oslobodilačko pribežište i utvrdu za odbranu pravedničkog i slobodarskog crnogorskog duha, bilo je i ostaje naša najvjerodostojnija adresa borbe za državu i odbrane nezavisnosti. Od vazda i zauvijek.
23. Sjetite se šta su bile poruke iz Beograda, dakle da će Crna Gora umrijeti od gladi bez hrane koju je obezbjeđivala iz Srbije (...)
24. To je prirodni savez, savez koji počiva na identičnom sistemu vrijednosti, sa jedne i sa druge strane Atlantika. To je onaj savez koji je posle II svjetskog rata donio najbrži mogući prosperitet (...). Taj savez ima svoje vrijednosti, i ja mislim da je vrlo važno učvrstiti ga, dati mu novu energiju, dati mu neki novi dah da i dalje igra tu ulogu koju igra u posleratnom razvoju.
25. ...da bismo na taj način Crnu Goru obezličili...
26. Time nam se želi oduzeti i ime i prezime Crne Gore.
27. Crnogorske društvene i političke podjele su utemeljene duboko u samom biću Crne Gore, i one se našalost u svakoj kritičnoj situaciji, u svakom važnom političkom ili društvenom procesu dodatno ostraste i dodatno iskažu.
28. Da bi neko nekoga pustio niz vodu morao bi mu prethodno pomagati da drži glavu izvan vode. Niti Crnoj Gori, niti meni, niko nikada nije pomagao da drži glavu iznad vode.
29. Crna Gora nije nepromišljeno izabrala.
30. (...) i da je za Crnu Goru jedno udobno da bude pod bezbjedonosno interesnim kišobranom Rusije.

31. Oni žele da mijenjaju sam karakter Crne Gore.
32. Ne može se na takav način razgovarati sa Crnom Gorom.
33. Možda su oni kroz neke historijske etape mislili, s predrasudom da je Crna Gora kao, kako oni misle, manji i mlađi brat, da je moguće servirati razne bedastoće koje bi Crna Gora trebalo prihvatiti. Oni moraju razumjeti, ovo je nova Crna Gora. Ova Crna Gora ne dozvoljava nikome, ni tradicionalnim prijateljima ni novim partnerima da nas obmanjuju, niti dozvoljavamo da nam bilo šta nameće. Mi odlučujemo o tome kako će Crna Gora danas živjeti, kako će Crna Gora izgledati u budućnosti (...).
34. Podijeljenost unutar pravoslavnog bića Crne Gore.
35. Crna Gora je, to moraju da svi da shvate, u međuvremenu zrela i makar do određenog nivoa institucionalno razvijena da može sebe štiti od takvih ataka (...).
36. To me zaista ne tangira, ne tangira ni Crnu Goru.
37. Crna Gora je u međuvremenu ozbiljno promijenila svoj lik (...), Crna Gora danas mnogo više poštuje mir nego što ga je poštovala tokom čitave svoje historije.
38. Crna Gora je takođe, kroz historiju, pokazala da je u stanju da obezbijedi svoje ekonomsko i nacionalno dostojanstvo kroz model samoodrživosti.
39. Borba za ove vrijednosti će tražiti istrajnost, hrabrost i mudrost, i vjerujem da će Crna Gora znati da ih odbrani i afirmiše.
40. Crna Gora s tugom gleda na zastrašujuće prizore koji dolaze iz nama susjedne Hrvatske.
41. Crna Gora je ponosna na svoju antifašističku tradiciju, što je uz slobodarstvo jedna od temeljnih odrednica crnogorskog državnog bića i njegovog historijskog trajanja.

FRAMEWORK – SVETO BIĆE

1. To je sasvim logično, imajući u vidu oroz Crne Gore kao kolijevke slobode.

FRAMEWORK – TIJELO

1. Crna Gora je mjesto za oplodnju kapitala.
2. U godini velikog jubileja — 75-togodišnjice pobjede nad fašizmom, u kojoj slavite svoj praznik, prilika je da podsjetimo da su slobodarstvo i antifašizam - ključne odrednice državnog bića Crne Gore, historijski biljeg Šavričana i ljudi cijelog Durmitorskog kraja.
3. 1999. smo uspjeli da, živjeći u zajedničkoj državi sa Srbijom, da sačuvamo Crnu Goru od ratnog sukoba sa NATO savezom, i da sačuvamo Crnu Goru od jednog zaista poraznog bombardovanja. Kažem poznatog jer je, kada se posegne za tim instrumentarijem to uvijek poraz politike. Posebno je poraz politike kada se to događa u srcu Evrope na kraju XX vijeka. Sačuvali smo Crnu Goru od toga.
4. I tada je, 2009. crnogorska ekonomija izgubila po stopi od 5, 9%. Dakle, to je zaista dramatični gubitak. Pa opet, nije pala na koljena.

scenario – ORGANSKI DIO

1. Proces pregovora vidimo kao odličnu priliku da savladamo vještine i da kad postanemo članica, budemo organski dio evropske zajednice.
2. Ali smo svjesni da danas mi još uvijek te vrijednosti nismo usvojili do onog nivoa koji bi nas zaista učinio organskim dijelom savremene evropske civilizacije. Dakle, taj sistem vrijednosti se porađa. U tom vakuumu se događaju određena iščašenja koja nam vrlo često daju osnova za neka radikalna nezadovoljstva i za nepovoljne (...) ocjene.

scenario – HENDIKEPT I BOLEST TIJELA

1. ...ali smo svjesni da danas mi još uvijek te vrijednosti nismo usvojili do onog nivoa koji bi nas zaista učinio organskim dijelom savremene evropske civilizacije. Dakle, taj sistem vrijednosti se porađa. U tom vakuumu se događaju određena iščašenja koja nam vrlo često daju osnova za neka radikalna nezadovoljstva i za nepovoljne (...) ocjene.
2. Vaša dokazana privrženost Evropi, potvrđena između ostalog i u sinočnjem obraćanju petukom da je to uprkos svim problemima najljepše mjesto za život i najmiliji projekat, veliko su ohrabrenje za Crnu Goru kao lidera u pregovaračkom procesu sa EU, kao i za sve zemlje Zapadnog Balkana, podsirek da nastavimo sa reformama.

3. Kao odgovorna vlast mi moramo nastaviti da dalje vrijedno radimo u interesu Crne Gore, na domaćem planu to je traganje za formulom kojom ćemo savladati ovaj istorijski naslijeđeni hendikept podijeljenosti crnogorskog društva (...)
4. Dakle, Evropa je morala to, čini mi se, malo da pažljivije izuči taj fenomen i da pokuša, da kažem, da spriječi da se dogada metastaza tog retrogradnog političkog uticaja po evropskom, demokratskom i političkom tkivu, ali nadajmo se, dakle da svako iskustvo posluži kao dobra opomena i da se spriječi ono što Evropa mora da spriječi.
5. Treba nam dobra analiza procesa na Zapadnom Balkanu i treba nam udružena akcija da te štetne maligne uticaje, u suštini antievropske politike na Zapadnom Balkanu što efikasnije eliminišemo.
6. Dakle, funkcionišu ta dva lica Crne Gore, i to nas upućuje da je jedini lijek tome emancipacija crnogorskog društva.
7. Time se Crna Gora želi osakatiti.
8. Brojni su deformiteti u samoj Crnoj Gori, u to nema dileme.
9. Deformiteti nastaju, to je potpuno ljudski.
10. Za malebrojna društva, ovako podijeljena, jasno je potpuno da su ona (...) u startu hendikepirana.
11. Jer, ako vam se ostrašćene podjele parališu dio Crne Gore da vam svojim potencijalima pomogne da dodete do ciljeva koje ste zacrtali (...) onda je to pitanje kojim se morate pozabaviti.

Draginja Vuksanović

1. Na državi je da Vam zahvali kontinuiranim ulaganjem u sport jer je to ono što briše razlike i ujedinjuje nas u zajedničkom imenitelju – Crnoj Gori.

FRAMEWORK – KOGNITIVNE AKTIVNOSTI

1. Moja poruka je vizija Crne Gore koja je bolja, snažnija i uspješnija.
2. Da bi ostvarili viziju bolje, uspješnije i srećnije Crne Gore moramo da smijenimo otušenu partijsku elitu.
3. Crna Gora je mnogo puta u svojoj daljoj i bližoj prošlosti, uz sve razlike, umjela da pokaže da je najvitalnija i naj snažnija onda kad se suočava s najvećim izazovima.
4. SDP ne može graditi političko jedinstvo i partnerstvo sa strukturama s kojima ima ogromne političke razlike, i to oko bazičnih pitanja odnosa prema državi i karaktera države.
5. Nova Crna Gora, da bi bila mudra i pametna, da bi opstala i bila vječna kroz vjekove mora pred sobom imati cilj prve vrste – da vjera u Crnu Goru bude opet i puna vjera u njenu pravdu. Da Crna Gora bude država koja opstaje i razvija se vjerujući u pravdu kao osnovnu vrlinu.
6. Jedino Crna Gora koja ima osjećaj jednakosti, pravičnosti i solidarnosti, je Crna Gora spremna za nove velike istorijske iskorake.
7. Crna Gora želi promjene. Crna Gora želi osvježenje. Crna Gora želi novo lice. Želi one koji su čistih ruku i čistog srca.
8. Crna Gora je zahvalna što je na krilima evropske solidarnosti stigla i odluka da se Crnoj Gori dodijeli desetine miliona eura pomoći za podršku svom zdravstvenom sistemu i oporavku ekonomije i omogućiti pristup sredstvima EU fondu solidarnosti.
9. Crna Gora mora svakome dozvoliti demokratsko pravo na različit stav, ali sa s druge strane, neprihvatljive sve one aktivnosti kojima se omalovažavaju osnovni atributi države ili pak dovodi u pitanje njen građanski i multietnički karakter.
10. Poštovani građani Prijestonice, drage Cetinjanke i Cetinjani, želim da vam čestitam Dan Prijestonice i Dan oslobođenja, uvjereni u to da 13. novembar predstavlja jedan od najznačajnijih dana u pola milenijuma u kojima je Cetinje ponos države.
11. Takva oslabljena Crna Gora rizikuje da bude izložena nuznim udarima spolja, nacionalističkim tendencijama i velikodržavnim aspiracijama koji opet prijete regionu pa tako i Crnoj Gori.
12. Zato nam treba jaka Crna Gora, da bi mogla da se nosi i sa unutrašnjim i sa vanjskim izazovima.
13. Jaka Crna Gora podrazumijeva nužne promjene i raskid sa politikom koja je oslabila Crnu Goru.
14. Potrebna nam je jaka država, jak pojedinac, jake institucije, jaka ekonomija, jako zdravstvo i školstvo da bismo prebrodili krizu i našim građanima omogućili miran i stabilan život. Crna Gora danas nije jaka, ona je oslabljena pogrešnim načinom vladanja zbog čega je i zaustavljena u

- evropskim integracijama, sa sve snažnijim kritikama koji dolaze sa raznih partnerskih zapadnih adresa. Potrebna nam je jaka Crna Gora da zamostavimo evidentan pad u svim oblastima od borbe protiv korupcije, stanja institucija, ekonomije do slobode medija.
15. Crna Gora je, nažalost, danas slaba država zahvaljujući pogrešnom načinu vladanja koji je od Crne Gore stvorio "hibridni režim" kojega karakterišu "zarobljene institucije".
  16. Kad je srećna Crna Gora, onda će svima biti dobro.
  17. Ne možete mijenjati karakter Crne Gore.

FRAMEWORK – SVETO BIĆE

1. Ne damo naša svetinja, naša jedna i jedina Crnu Goru!
2. Za čast i slobodu naše vječne (...) Crne Gore.

FRAMEWORK – TIJELO

1. Mi nismo navikli u emogorskom tradicionalnom društvu da žena bude ta koja treba da bude na čelu jedne države.

DOMEN PERSONIFIKACIJA JAPAN

Shinzo Abe

FRAMEWORK – KOGNITIVNE AKTIVNOSTI

1. 今度の東京大会を、全国の皆様の温かい思いが詰まったものにする事で、日本全体が大きなエネルギーを発するような大会にしたいと考えています。Nadamo se da ćemo nadolazeću konvenciju u Tokiju ispuniti toplim željama svih u Japanu, tako da će cijela zemlja emitovati veliku energiju.
2. 未来への躍動感あふれる日本の姿に、世界の目は釘付けとなった。Oči svijeta bile su upre u Japan, koji je bio ispunjen pozitivnom dinamikom prema budućnosti.
3. それが国際社会における日本の責任であると考えます。To je odgovornost Japana unutar međunarodne zajednice.
4. 誇りの持てる日本を Japan koji posjeduje ponos
5. 自らの意思でこの困難な道に進み、高い使命感と強い責任感で任務をまっとうする彼らは、日本の誇りです。Oni koji su, samoinicijativno krenuvši ovim velikim putem, sa visokim osjećajem misije i snažnim osjećajem odgovornosti, ispunili svoja dužnost – jesu ponos Japana.
6. 本年、G20議長国でもある我が国は、これまで以上に、世界の中で「女性活躍」の旗を高く掲げ、強いリーダーシップを発揮していく決意です。Ove godine Japan, koji takođe predsjedja G20, odlučan je podići zastavu "napretka žena" više nego ikad u svijetu i pokazati snažno vodstvo.
7. 中東地域、そして世界の平和のために、日本はこれからも、決して諦めることなく、出来る限りの役割を果たしていく決意です。Za dobrobit mira na Bliskom istoku i u svijetu, Japan je odlučan nastaviti igrati svoju najbolju moguću ulogu bez odustajanja.
8. 「涙とした日本を磨く」Uglašati dostojanstveni Japan
9. そのことを胸に刻みながら、なりわいの復興、そして福島再生に一層力を尽くしてまいります。Imajući to na umu, udvostručit ćemo naše napore da vratimo sredstva za život i revitalizujemo Fukushima.
10. 日本は、第二次世界大戦の敗戦で焼け野原になった。これを乗り越え、新たな日本へ生まれ変わる。Japan je postao spaljeno polje u poraza u Drugom svjetskom ratu. Prevazilazeći ovo, mi ćemo se ponovo roditi kao novi Japan.
11. 日本は、新幹線に代表される鉄道安全の知見を惜しみなく共有し、インド全国で鉄道の安全確保に協力します。Japan će velikodušno podijeliti svoje znanje o bezbjednosti na željeznici koju predstavlja Šinkansen i saradivati u obezbjeđivanju bezbjednosti na željeznici širom Indije.

12. 地方の活力なくして、日本の活力なし。地方の未来を切り拓いていくことなくして、日本の未来はない。これが安倍政権の基本姿勢であります。Bez vitalnosti regiona, nema vitalnosti Japana. Nema budućnosti za Japan bez otvaranja budućnosti za region. Ovo je osnovni stav Abeove administracije.
13. インドの広大な大地を、日本が誇る新幹線が駆け抜ける。Shinkansen, ponos Japana, trčće ogromnom zemljom Indijom.
14. 戦後、見返す限りの焼け野原の中から、我が国は見事に復興を遂げました。Poslije rata, Japan je nastao iz spaljenih ruševina koje su se protezale dokle god je oko moglo da vidi da bi se oporavak postigao na zaista čudesan način.
15. リニア中央新幹線は、日本が世界に誇る世界最先端の鉄道技術であり、正に夢のプロジェクトであろうと思います。SCMAGLEV je najnaprednija željeznička tehnologija bilo gdje u svijeta, čime Japan može da se ponosi na svjetskoj sceni. To je zaista kao projekat iz snova.
16. 日本は、常に、自由貿易体制の旗手であり続けたいと思います。Japan namjerava da i dalje, i uvijek bude nosilac zastave za sisteme slobodne trgovine.
17. 我が国は、四季折々の豊かな自然に恵まれ、長い歴史を経て、諸外国に誇れる日本固有の文化や伝統を育んできました。Japan je blagoslovljen obiljem prirodnih ljepota u kojima se može uživati svake sezone. Tokom svoje duge istorije, Japan je njegovao jedinstvenu kulturu i prepoznatljive tradicije kojima se može ponositi širom sveta.
18. これを日本とドイツ、一緒に考えましょう。Volio bih da Japan i Nemačka zajedno razmišljaju o ovome.
19. ですから日本は、AIを恐れませんが、Iz tog razloga, Japan se ne plaši vještačke inteligencije.
20. その前の日本は、当時の民主党政権下において、諦めの気持ち、悲観論で覆われていました。Prethodni Japan, pod upravom Demokratske partije Japana, bio je prekriven osjećanjem odustajanja i pesimizmom.
21. 東北の復興なくして、日本の再生なし。Ne može biti revitalizacije Japana bez rekonstrukcije Tohokua.
22. 世界に目を向けることで、日本は若者がどんどん入ってくる産業に生まれ変わりつつあります。Okretanjem pažnje ka svijetu, Japan se pretvara u industriju koja dovodi sve više mladih ljudi.

FRAMEWORK – TJELO

1. そして、こうした価値を共有する国々と手を携え、自由かつ開かれた形で、世界の感染症対策をリードしていかなければならないと考えます。I, Japan bi trebalo da, na slobodan i otvoren način, predvodi svjetsku kontrolu zaraznih bolesti, radeći ruku pod ruku sa zemljama koje dijele ove vrijednosti.
2. コロナの時代にあっては、日本が、最初に冒頭申し上げましたように、自由、民主主義、基本的人権、法の支配といった普遍的な価値を共有する国々と手を携えながら、そして、中国も含めて、国際社会がよって立つべき原則を築き上げていくことなのだろうと思います。その中で、世界の感染症対策をリードしていきたいと思っています。U vrijeme korone, kao što sam spomenuo na početku, Japan bi trebalo da radi ruku pod ruku sa zemljama koje dijele univerzalne vrijednosti kao što su sloboda, demokratija, osnovna ljudska prava i vladavina zakona, uključujući i Kinu, mislim da se radi o građenje principa na kojima treba da stoji međunarodna zajednica. Među njima, željeli bismo da predvodimo svijet u kontroli zaraznih bolesti.
3. 我が国は、被害者の方々と手を取り合って、被害の実相への理解を促す努力を重ねてまいります。Japan će raditi ruku pod ruku sa preživjelima od atomske bombe u svojim stalnim naporima da promoviše razumijevanje tragične stvarnosti atomskog bombardovanja.
4. 我が国は、積極的平和主義の旗の下、国際社会と手を携えながら、世界が直面している様々な課題の解決に、これまで以上に役割を果たす決意です。Pod zastavom proaktivnog pacifizma, Japan je odlučan da igra veću ulogu nego ikada ranije u rješavanju različitih izazova sa kojima se svijet suočava, ruku pod ruku sa međunarodnom zajednicom.

5. 忘れてならないのは、「日本国首相」が日本国民の代表であるとともに、「世界の主要国日本の顔」であることだ。Mora se zapamtiti da je „premijer Japana“ predstavnik japanskog naroda i predstavlja „lice Japana, velike svjetske zemlje.“
6. 日伊両国は、自然災害の脅威を共有していますが、両国が手を取り合って緊密に連携すれば、いかなる困難も乗り越えていけるものと確信しています。Japan i Italija dijele prijateljstvo od prirodnih katastrofa, ali sam uvjeren da će, ako rade ruku pod ruku i blisko saraduju, moći da prevaziđu sve poteškoće.
7. 北海道厚真町の土砂災害の現場にて、今回の地震の恐ろしい爪痕を目の当たりにしました。Na mjestu klizišta u gradu Atsuma, Hokaido, vidio sam užasne ožiljke od ovog zemljotresa.
8. さらに米国や豪州など普遍的価値を共有する国々と手を携えて、日本は、この地域と世界の平和と安定に、これからも大きな役割を果たしていかなければならない。Štaviše, Japan mora da nastavi da igra glavnu ulogu u miru i stabilnosti ovog regiona i svijeta, radeći ruku pod ruku sa zemljama koje dijele univerzalne vrijednosti, kao što su Sjedinjene Države i Australija.
9. 自らの手で、自らを守る気概なき国を、誰も守ってくれるはずがありません。Niko ne može da zaštiti zemlju koja nije vojna da se zaštiti sopstvenim rukama.
10. テロ、難民、貧困、感染症。世界的な課題は深刻さを増しています。こうした現実から、我が国だけが目を背けるようなことは、あってはなりません。Globalni problemi kao što su terorizam, raseljavanje izbjeglica, siromaštvo i zarazne bolesti postaju sve ozbiljniji. Naša zemlje ne smije biti jedina koja zatvara oči pred ovom realnošću.
11. 日本はこれからも、イギリスを始め国際社会と手を携えて、テロとの闘いを続けてまいります。Japan će nastaviti borbu protiv terorizma radeći ruku pod ruku sa Ujedinjenim Kraljevstvom i drugim članovima međunarodne zajednice.
12. 日露が手を結ぶ、結核との闘いです。U borbi protiv tuberkuloze Japan i Rusija spojili su ruke.

scenario – RAST JAPANA

1. 「日本はもう成長できない」。七年前、この「諦めの壁」に対して、私たちはまず、三本の矢を力強く放ちました。その果実を活かし、子育て支援、教育無償化、更には働き方改革、一億総活躍社会を目指し、まっすぐに進んでまいりました。“Japan više ne može rasti” Prije sedam godina počeli smo energično da ispaljujemo tri strijele na ovaj “zid rezignacije”. Iskoristili smo plodove tih napora i, od podrške odgoju djece do besplatnog obrazovanja, pa čak i reforme stila rada, napredujemo direktno s ciljem stvaranja društva u kojem su svi građani dinamično angažovani.
2. 私たちが政権を奪還する前、「日本はもはや成長できない」、「日本は黄昏を迎えている」といった、未来への不安を煽る悲観論すらありました。Prije nego što je LDP ponovo preuzeo uzde vlade, postojali su čak pesimistični stavovi koji su raspirivali anksioznost prema budućnosti, tvrdeći da Japan više ne može da raste ili da Japan ide u godine sumraka.
3. この地域にみなぎる活力を、日本の成長につなげ、共に繁栄していきたいと思えます。Želio bih da povećem tu vitalnost koja prožima ovaj region sa rastom Japana, kako bismo zajedno napredovali u budućnosti.
4. ドイツと日本は、国土は狭い、天然資源は貧弱、それでもめざましい成長ができる、ということを実証した人類史上初の事例だったのでないでしょうか。不利な条件をむしろ逆手にとって私たちは成長しました。イノベーションがそれを可能にしたのであります。Podsjetite se ako hoćete da su upravo Nemačka i Japan bili prvi primjeri u historiji čovječanstva koji su dokazali da je moguće postići izuzetan rast uprkos ograničenoj zemlji i oskudnim prirodnim resursima. Rasli smo pretvarajući nedostatke u svoju korist, a inovacije su to omogućile.
5. 人口が仮に減っても、イノベーションによって成長できるのだという第一号の証拠に、日本はなりたいたいものだと思っています。Japan ima za cilj da bude prvi koji će dokazati da je rast moguć kroz inovacije čak i kada populacija opada.

6. 少子高齢化で人口が減るこの国の成長は大丈夫か。と皆さん思われるかもしれませんが。Možda ste zabrinuti zbog budućeg rasta Japana, s obzirom na opadanje stanovništva usljed pada nataliteta i starenja stanovništva.
7. 女性の皆さんや、豊富な経験や知恵を持つ高齢者の皆さんが、もっと活躍できる環境をつくり上げることで、人口が減ろうとも、日本は、まだまだ成長できます。Stvaranjem okruženja u kojem žene, ali i starije osobe, koje imaju bogato iskustvo i mudrost, mogu biti aktivnije, Japan će i dalje moći da raste, čak i ako populacija opada.

Yuriko Koike

FRAMEWORK – KOGNITIVNE AKTIVNOSTI

1. それからあと、危険分散という点では、私の座右の書が「失敗の本質」で、大体、何ていうのでしょうか。これまで日本が犯してきた間違いというのは結構共通するところもあるのですけれども、そんなところも踏まえながら、いろいろな選択技というのはあるかとは思いますが。Zatim, u pogledu raspodjele rizika, knjiga koju uvijek držim pored sebe „Sazina neuspjeha“, šta se podrazumijeva pod time? Postoji dosta uobičajenih grešaka koje je Japan do sada počinio, ali imajući to na umu mislim da postoje razne opcije.
2. これは、東京の魅力を海外に向けてアピールするための新たなアイコン、そして、キャッチフレーズの候補案を作成するところまで至りましたので、そのお知らせでございます。Zadovoljstvo nam je da vas obavijestimo da smo došli do tačke stvaranja nove ikone i fraze kandidata kako bismo privukli šarm Tokija u inostranstvu.
3. これをどうやって防いでいくかというのは、また東京都としても、子供をどうやって守るかについても改めて考えていくべき事例だと思いました。Mislim da je ovo primjer kako to spriječiti i kako Tokijo treba da preispita kako da zaštiti djecu.
4. まず、言うまでもなく、2020年大会は東京と日本に活力をもたらして、世界にアピールする絶好の場となるわけでございます。Prije svega, Igre 2020. će biti odlično mjesto za unošenje vitalnosti u Tokijo i u Japan i privući svijet.
5. それで、現時点までの大会経費の到達点をまとめてみたいと思いますけれども、開催都市の長といたしまして、世界の中で日本のプレゼンスを高めて、都民そして国民の皆様方のこの共感を得る。... Dakle, željela bih sumirati dosadašnja postignuća troškova turnira, ali kao šef grada domaćina, povećaću prisutnost Japana u svijetu i pridobiti simpatije građana i naroda Tokija....
6. 1つ目ですが、東京 2020 大会を、日本に新たな成熟をもたらすチャンスと捉えまして、超高齢化、そしてまた人口減少などの課題も強みに変えていく、「高度成熟都市」の実現を目指すというのが1点目でございます。Prvo, vidjećemo Igre u Tokiju 2020. kao priliku da donesemo novu zrelost Japanu i težimo stvaranju „visoko zrelog grada“ koji će pitanja poput superstarenja i opadanja stanovništva pretvoriti u prednosti. To je prva tačka.
7. また、区部と多摩のこの2つの広域拠点でありますけれども、東京圏の活力を牽引いたしまして、持続的に発展する、そういった高度成熟都市を実現してまいりたいというのが、この中に入っております。Pored toga tu se nalazi i želja da ostvarimo visoko zrelo grad kroz održiv razvoj opština i Tame, ove dvije široke baze čija vitalnost vuče područje Tokija.
8. 題しまして、「活力とゆとりのある高度成熟都市」でございます。「活力」、そして「ゆとり」、「高度成熟」、このキーワードを盛り込んだところでございます。Naziv je „Visoko zrelo grad sa vitalnošću i (slobodnim) prostorom“. Uključili smo ove ključne reči – „vitalnost“, „udobnost“ i „visoka zrelost“.
9. それから、あわせてまして、将来の都市像といたしました「活力とゆとりのある高度成熟都市」のサブタイトルも、皆様方からお寄せいただきたいと考えておりますので、広く多くの都民の皆様方のご意見をいただきたいと存じます。Pored toga, zamolili bismo sve građane naširoko da nam daju svoje mišljenje, da nam pošalju viziju grada budućnosti sa podnaslovom “Visoko zrelo grad sa vitalnošću i (slobodnim) prostorom”.

10. この「東京動画」におきましては、東京の魅力を紹介する番組... U ovom "Tokyo Video", programu koji predstavlja šarm Tokija ....
11. 我が国は伝統文化というものを大切にしてきた国でございます。長い間、築地市場の方々、東京都民ならず、日本が育てて守ってきた築地の伝統やブランド、私はこれらを守っていくのだという、その信念と、豊洲で累積してしまう赤字という将来の負の遺産は残してはならないという、次の世代への思いと、これから日本一の世界に誇る築地ブランドからの食に魂を込めまして、この築地を再開発するという基本方針を判断するに至ったところでございます。 Vjerujem da moramo da zaštitimo tradicije i brendove Cukidija, koje već dugo njeguju i štite ljudi sa Cukidi pijace i Tokija, kao i narod Japana. Ta vjera, i to da se ne smije ostaviti u buduću nasljeđe dug (crvena slova) koji se akumulirao u Tojoseu, razmišljanja ka sljedećim generacijama, dovela su do odluke o osnovnoj politici da se ponovo otvori Cukidi kao u svijetu ponosan, najbolji japanski Cukidi brend sa hranom koja ima dušu.
12. これらをベースにいたしまして、基本的な方針でございますけれども、「築地を守る、豊洲を活かす」ということを基本方針の1とさせていただきます。「築地の後は築地」ということも言えるかと思えます。築地市場は長年培ったブランド力、そして地域との調和を活かして改めて活用することが、この大切な宝を活かす方法ではないかと考えます。 Na bazi ovoga imamo osnovnu politiku, ali „zaštititi Cukidi, oživjeti Tojose“ bi bila bazična politika 1. Mislim da bismo mogli da kažemo „i posle Cukidija, Cukidi“. Mislim da je način da se iskoristi ovo vrijedno blago, snaga brenda pijace u Cukidiju koja je dugo godina gajena, i da se ta regija usaglašeno oživi i ponovo koristi.
13. 例えば「魅力発信」の分野であります。東京文化プログラムを拡充する、そして推進をする、ここは伝統と革新に裏打ちされました新たな文化・観光資源の創出を図りまして、これまで見たことのないような、誰もがわくわくするような東京の魅力を行き出し、ていきたいと考えております。 Na primjer, na polju „širenja atraktivnosti“, proširimo tokijski kulturni program i promovisaćemo ga. Ovdje se tradicija i inovacija iznavigavaju i pravi se nova kultura i izvor turizma, i mislim da predstavimo šarm Tokija koji je do sada neviden i koji svakog ushićuje.
14. 東京、これまで蓄積した文化や歴史、技術などなど、都市としての魅力や力を、この際、再認識をいたします。そして、東京への愛着や 2020 年大会に向けた一体感を醸成していきたいと考えております。 Kultura, istorija, tehnika koje je Tokijo do sada akumulirao ovom prilikom treba ponovo prepoznati kao šarm i snagu grada. I željela bih da njegujem vezanost za Tokijo i osećaj jedinstva za Igre 2020.
15. まず、「時差ビズ」についてお伝えをしたということでございますが、次、こちら観光といいますが、「Tokyo Tokyo」のアイコンでございますが、以前、お知らせしたように、東京の魅力を発信するアイコンの紹介、活用のプロジェクトを始めます。 Prvo obavijestila sam vas o „Vremenskoj zoni Biz“, a sljedeće je da kažemo turizam, sa ikonom „Tokyo Tokyo“, kao što sam ranije rekla, započecemo projekat akcija predstavljanja ikone koja promovise šarm Tokija.
16. 予算がつくものもあれば、そうでないものもあるかもしれませんが、これって本当に皆さんが真剣に、「どうすれば自分たちの東京が生活がより住みやすくなるか」と考えていただく、良いきっかけになるのではないだろうかと思っております。 Neki možda imaju budžet, a neki ne, ali ovo je dobra prilika da svi zaista, ozbiljno razmisle: "Kako naš Tokijo može da nam olakša život?" Pitam se da li će to biti dobar znak.
17. これらを生かして、東京の魅力をさらに高めていくということが極めて重要です。 Izuzetno je važno da ih na najbolji način iskoristite kako biste dodatno poboljšali šarm Tokija.
18. これをきっかけにして、その後、グーグルみたいに、アマゾンみたいに世界企業に育つなんていうのは、東京がまさに元気になって、日本経済を引っ張るといことになろうかと思っておりますので、しっかり後押しをしていきたいと思っております。 Uz ovu priliku, mislim da će odrastanje kao globalna kompanija poput Gugla, a zatim i Amazona učiniti Tokijo zaista zdravim i povući japansku ekonomiju, tako da će to čvrsto podržati.

19. 全国の自治体と連携して、食、食べる方ですけれども、その力で日本全体を盛り上げていきたいという考え方でございます。Hrana, mislim na ono što se jede, sa lokalnim samoupravama širom zemlje, i tom snagom želim da se oživi Japan u cjelini.
20. まず今回、大田区が江東区に対して境界確定の訴訟を提起されたことについて大変残念に思いますが、それぞれの区がそれぞれ強い思いを持っておられる。その証左でもあらうかと思えます。Ovog puta prije svega mi je jako žao što je opština Ota pokrenula postupak protiv opštine Koto oko utvrđivanja granice, ali ovo je i dokaz da svaka opština ima svoja jaka osjećanja.
21. それと、オリンピック・パラリンピックの機会でございますので、東京を訪れる多くの海外の方々に、東京、そして日本各地の文化や魅力を強く感じていただくように努めてまいります。Takode, pošto je to prilika za Olimpijske i Paraolimpijske igre, trudićemo se da mnogi inostrani posjetioci osjete kulturu i sam Tokija i drugih dijelova Japana.
22. これまでの、繰り返されてまいりました個在是正措置に加えて、今回、さらに不合理な見直しが行われるということは、都民生活を脅かす。そして、東京という日本の活力を削ぐことになりかねない暴挙だということで、断じて看過、見過ごすわけにはいかないと、思っています。Dodajući na do sada ponavljane Mjere za ispravljanje neravnomjerne raspodjele, ovog puta se desila još neracionalnija ispravka koja je ugrozila živote građana i postala nasilje koje može da istroši vitalnost Japana zvanu Tokijo, što se ne smije previdjeti ili zanemariti.
23. 4番目が、民間のICTの活用を後押しをする。都庁が単独でではなくて、むしろICTを活用している民間企業、民間の動きをバックアップしていくことによって、生産性の向上であるとか、新しい価値の創造。そして東京、なかならず日本の成長につなげていくということが四つの柱になっております。Četvrto, podržati upotrebu ICT u privatnom sektoru, gradska uprava ne bi bila jedina, već bi štaviše, podržavanjem upotrebe ICT u privatnim preduzećima, kao i kretanja privatnog sektora, poboljšala produktivnost i kreirala novu vrijednost i time bi to nekako, bez dovelo do rasta Tokija, Japana, što bi bilo četvrti stub.
24. 日本を元気にする逸材 125 人に選ばれた柿沢さん。Gospodin Kakizava je izabran kao jedan od 125 talentovanih ljudi koji daju energiju Japana.
25. 今よりもっと幸せな日本をつくるため、森田さんを国会へ。G. Morita ide u Diet (Nacionalno vijeće) da učini Japan srećnijim nego što je sada.
26. まあ、開会のうちの半分ぐらいじっと座っているのは、たぶん喜ぶのは日本をライバル視している国。Pa, to što oko pola mirno sjedi od otvaranja, vjerovatno veseli zemlje koje gledaju Japan kao konkurenciju.
27. 浅草、渋谷、銀座などの都内の観光スポットとともに、リズムカルな音楽に乗せて、お寿司であるとか、能とか、そういった伝統的なものから、「キティ」ちゃん、そしてポップカルチャー、まさしく「Old meets New」、伝統と革新が交差して、次々新しい魅力を生み出す東京のまちの楽しさをわかりやすく表現したものとなっているかと思えます。Pored znamenitosti u Tokiju kao što su Asakusa, Šibuja, Ginza itd., sa ritmičnom muzikom, od sušija, noh drame, tih tradicionalnih stvari do „Kitti” i pop kulture, to je „Old meets New” vjerujem da je to presijek tradicije, a inovacije izražavaju zadovoljstva tokijskih gradova koji jedan za drugim stvaraju nov žanrove.
28. 日本の成長のエネルギー源である東京が元気になることが、日本が元気になることだと固く信じている。Čvrsto vjerujem da će izvor energije Japana, Tokijo, biti zdrav i da će Japan biti zdrav.
29. そして日本の構造改革にかける思いは今も変わっていない。A misli Japana o strukturnim reformama nisu se promijenile.
30. 北朝鮮がミサイルを今日にもぶっ放そうとしているときに、実際にこの国は守ってくれるのかい？ Da li će ova zemlja zaista uspjeti da nas zaštiti kada Sjeverna Koreja danas planira da ispali rakete?
31. そして、子供さんを預かるところがなかなかなくて、「日本死ね！」なんていう言葉が言われております。I nema mnogo mjesta za brigu o djeci, a rečeno je da je "Japan umire!"

32. 東京 2020 大会を跳躍台とし、「成長」と「成熟」が両立した都市へと、東京のさらなる進化を目指す私たちは、当時のこうした果敢な挑戦を、改めて胸に刻まなければなりません。Mi, koji nastojimo da iskoristimo Olimpijske i Paraolimpijske igre Tokijo 2020 kao odskočnu dasku za dalju evoluciju Tokija kao grada u kome koegzistiraju ravnoteža između zrelosti i rasta, moramo da se sjetimo smjelih izazova tih dana.
33. だが、国家がなすべき究極の使命が「国民の保護」にあり、その生命や健康を守ることにあるならば、国家や各自治体はその使命のために総力をあげて「未知のウイルス」と戦わなければならない。Međutim, ako je krajnja misija države da „zaštiti narod“, njegove živote i zdravlje, vlada i lokalne samouprave zarad te misije moraju da se bore svim silama sa „nepoznatim virusom“.
34. ここは国家の総力を見せるときである。This is the time to show the total power of the nation.
35. わが国の成長エンジンである首都・東京という観点からは、もう1つ強みに進めなければならないことがある。Iz perspektive Tokija, glavnog grada koji je pokretač rasta naše zemlje, moramo još jednu stvar snažno promovirati.
36. 国内総生産（GDP）が世界3位のわが国は、1900兆円近い個人金融資産や多様な産業集積に加え、安定した政治情勢や治安、ドル資金へのアクセスなどの強みもある。Japan, koji ima treći najveći BDP na svijetu, ima prednosti kao što su stabilna politička situacija, bezbjednost i pristup dolarskim fondovima, pored lične finansijske imovine od skoro 1900 biliona jena i raznolike industrijske aglomeracije.
37. 東京をアジア、そして世界の金融のハブとすることは日本全体の成長につながる。Pretvaranje Tokija u finansijsko središte u Aziji i širom svijeta dovelo bi do rasta cijelog Japana.
38. 勤労意識が非常に高い日本です。Japan sa veoma visokom radničkom svijesću.
39. 東京都はハイブリッド都市を目指したいと考えます。Tokijoo želi biti hibridni grad.
40. 日本も、せっかくの資産をいかに活かしていくかということが問われているのではないのでしょうか。Mislim da se Japan takođe pita kako da iskoristi svoju dragocenu imovinu.
41. これは出と入りとセットで考えていく必要があるかと思います。だからこそ、国が判断すべきだということだと、全国的な話になりますので、ということです。Mislim da o ovome mora da se razmišlja kao o skupu ulazaka i izlazaka. Baš zbog toga država to treba da odluči, jer se tiče cijele zemlje.
42. そういったことを何かこう規則をつくってやらなければならないのか、もしくはつくっても、結局日本は努力義務でございますのでどうなのかとか、議論がその度にどんどん新たな課題も出てきているわけです。Da li u vezi sa time moramo da donesemo neku regulativu, čak i ako je donesemo, zar Japan ne bi imao dužnost da se potrađi – svaki put kada se pokrene pitanje pojave se brojna nova.
43. よって、入りと出と一緒に考えるべきであって、これは全国的なものだからこそ国が考えるべきだ、ましてや一番最初からそういう設計ではなかったのかということでもあります。Prema tome, o ulasku i izlasku treba razmišljati zajedno, tiče se cijele zemlje, i zbog toga je to nešto o čemu treba da misli država, staviše, zar nije tako bilo dizajnirano od samog početka?
44. 私は、これは持論なんですけれども、日本は国が休まないとなかなか休めないという、そういう社会になっているので、結果として、国が決めた休日というか、一番世界中で多いんです。Ovo je moja teorija, ali Japan se ne može odmoriti ako se zemlja ne odmara, takvo je društvo, i kao posledica toga imamo najviše neradnih dana u svijetu koje je odredila država.
45. また、日本が大切にしている公衆衛生の観念が、これについて非常に深く、そして広く定着しているからではないだろうかというふうに考えております。Takođe mislim da je koncept javnog zdravlja koji Japan njeguje veoma duboko i široko utemeljen.
46. よってそこは、本当にこれをどのようにして効果があるキャンペーンにしていくのかは国でお考えいただく必要があるのではないかと考えております。Zato smatram da je neophodno da zemlja razmisli kako da ova kampanja bude zaista efikasna.

47. この延長された一か月でございますけれども、東京が蘇るためにも是非皆様方のご協力を引き続きよろしくお願いしたいとそういう意味を込めております。 Iako je ovo produžen mjesec, željeli bismo da vas zamolimo za nastavak saradnje kako bi Tokijo oživio.
48. 東京とすれば、やはり、人・物・金・情報、これが集約されているということが東京にとっての力でもありますので、それを安心安全と両立させていくかというのは、首都東京の大きな課題だと思います。 U slučaju Tokija, njegova snaga je u sakupljanju ljudi, robe, novca i informacija, pa je zbog toga za grad Tokijo veliko pitanje kako to učiniti kompatibilnim sa sigurnošću i bezbjednošću.
49. また、今世界が、閉じている中で、金融の世界で言うならば、東京の持つ安全性というのを確立することが、国際金融都市東京としても有効な形であって、今、例えば香港なども大変な状況にあったり、それから、これからロンドンがどうなるのか、ニューヨークがどうなるのか、色々和世界中が大変混乱する中で、日本が落ち着いている、東京が安心だということを出し出すこと、それを確保するという事は、都市としての価値を高めることにもなるかと思えます。 Takođe, dok je svijet sada zatvoren, u finansijskom svijetu sigurnost koju je uspostavio Tokijo čini ga efikasnim oblikom međunarodnog finansijskog grada, jer se sada, na primjer, Hong Kong nalazi u teškoj situaciji, a pitanje je šta će biti sa Londonom ili Njujorkom, cio svijet se nalazi usred raznih previranja, dok je Japan miran a Tokijo siguran – obezbjeđivanjem čega se povećava vrijednost Tokija kao grada.
50. そしてまた、権限と財源というのは、もっと地方に流し込み、そして、地方創生と言っているわけですから、地方が創り出すことに対してのバックアップをいただかないと、なかなか日本全体の復活、再生も難しくなっていて、ただ、等しくまくというのでは、経済そのものがよみがえるのは難しいのではないかと思いますし、また、多くのエコノミストの方々もそう考えておられるのではないのでしょうか。 I, kaže se da prava i finansije treba više usmjeriti u regione da bi se regioni revitalizovali, i biće teško obnoviti i oživjeti cio Japan bez podrške za stvaranje u regionu, ali mislim da će biti teško da se sama ekonomija povrti u život ako se kaže da će podela biti strogo ravnomjerna, i mislim da i mnogi ekonomisti tako misle.
51. 東京は様々な面で今もう疲弊してしまっており、今回の延長に際して、改めて、そうした危機感の共有ができることによって、一日も早くも東京の健康も、そして何よりも都民の皆様の健康を取り戻していきたいと思えます。 Tokijo je već iscrpljen na mnogo načina. Sa ovim produženjem, želio bih da što prije povratim zdravlje Tokija, a prije svega zdravlje građana Tokija tako što ću podijeliti takav osjećaj krize.
52. 今申し上げたとおりで、本当に人の命を守る最前線の方々を、都政は、東京都は守っていきいたい、それはすなわち都民の命を守ることに、このように考えております。 Kao što sam upravo rekla, gradska vlada, grad Tokijo želi da zaštiti ljude koji su na prvoj liniji fronta u odbrani ljudskih života, time smatram da se, drugim rečima, štite životi građana.
53. さもなければ、今おっしゃったようにその後がただだと続いてしまって、マイナスのためにまた予算をつぎ込まなければならぬ、いまどうやって、ある意味、傷口をふさいでいくのか、ということから、このような状況を続けるわけでありまして、そしてやはり皆様、この東京は、そうやって小さなお店から、色々な施設の方々が東京らしさを出していただいていたわけですから、一日も早く、その状況を取り戻していくというための、この期間を、皆様とともに、危機意識を共有したい。 Inače, kao što ste upravo rekli, posle će se razvlačiti i moraćemo da iscrpimo novac iz budžeta zbog minusa, ali pitanje je na koji način sada, nekako, zatvoriti ranu. I ova situacije traje, i svi, počevši od male radnje do raznih institucija koji su dali to što čini Tokijo Tokijom, i zbog toga da bismo što prije povrtili to stanje, želim da sa svima podelim osjećaj krize ovog perioda.
54. 東京は東京で、都民をどうやって守っていくのか、命を守っていくのかということを考えるのが私の役目でございますし、この、国と協議の上、と後から入ってきた部分も、そこは国が全体を見て判断をされるという趣旨だからこそ、それが入ったのかなと思いません。 Tokijo je Tokijo i moja uloga je da razmišljam kako da zaštitim građane, kako da zaštitim

živote i mislim da je, na osnovu konsultacija sa državom i sa onim što je posle došlo, poenta baš u tome što je država odlučivala gledajući na sve.

55. 今のご質問については、国全体としてどう考えるかは、まさしく国の問題、国の課題だと思います。Što se tiče aktuelnog pitanja, mislim da je to kako država u cjelini razmišlja upravo nacionalni problem i nacionalno pitanje.
56. 一番大きなところは、2週間待たなくてはいけないのかどうかということでしたが、昨日も皆様にお伝えしたのは、危機感を共有したということでありまして、やはり国とそして東京都とこのたび、そういう意味で危機意識の共有ができたことは議論を経た上で意味があったと思いますし、..... Najveća stvar je bila da li moramo da čekamo dvije nedjelje ili ne, ali ono što sam i juče rekla je da dijelim osjećaj krize sa svima, i mislim da je bilo značajno što smo nakon rasprave shvatili da država i Tokijo dijele isti osjećaj opasnosti.
57. はい、これまでも東京都として、東京都ができること、なすべきことをしっかりと積み重ねてまいりました。Da, kao Tokijo, čvrsto smo akumulirali šta Tokijo može i treba da uradi.
58. このことが、大会が終わったら挫折するのではないとか、色々言われているところもありますが、そうではなくて、むしろ、そこからがまた新たな成長、そして成熟、両方につながっていくようにしていきたいと考えております。Mnogo se pričalo da će ovo biti nazadovanje nakon konvencije, ali se ipak nadamo da će to dovesti do novog rasta i zrelosti, i od ove tačke pa nadalje!
59. そのことが結局、東京の持続可能な成長と成熟、これは3つのCの長寿の部分も含めてですけれども、それにつながっていくという、そのような設計思想を持って進めたわけがあります。Na kraju, to je održivi rast i zrelost Tokija, što uključuje dugotrajnost 3C, a mi smo nastavili sa takvim dizajnom koncepta da bi se do toga moglo doći.
60. 次に、「『スマート東京』実態戦略 東京版 Society5.0の実現に向けて」を策定いたしましたので、そのお知らせであります。Zatim, sa zadovoljstvom vas obavještavamo da smo formulisali „Smart Tokio“ implementacionu strategiju za realizaciju Tokijske verzije Society 5.0.
61. そして、水際作戦、入国管理の大幅な強化ということで、国は懸命に対応されておられると。A zemlja naporno radi na jačanju graničnih operacija i kontrole imigracije.
62. 続きまして、東京版 Society5.0 であります。Smart東京の実現につながるわけであり。Slijedi tokijska verzija Society 5.0, koja će dovesti do realizacije pametnog Tokija.
63. そして、ゼロエミ東京の関連ですが、美しく魅力あふれる都市についてでございます。A što se tiče Zero Emi Tokija, riječ je o lijepom i atraktivnom gradu.
64. 都民の安全・安心の確保というのは、東京の成長と成熟のそもそも大前提であります。Obezbjedivanje sigurnosti i bezbjednosti građana Tokija, glavna je pretpostavka za rast i zrelost Tokija.
65. 東京 2020 大会の確実な成功に向けました取組に加えて、東京が成長を生み続ける成熟として深化を図るための施策を積極的に展開して、過去最高となります 420 件の新規事業を立ち上げております。Pored napora da osiguramo uspjeh Igara u Tokiju 2020., mi ćemo agresivno razvijati mjere za produbljivanje zrelosti Tokija dok on nastavlja da generiše rast, pokretajući 420 novih preduzeća, što je rekordan nivo.
66. 主なポイントですけれども、今回の予算では、多子、そして多胎児世帯ですね、双子、三つ子、その支援の充実など、子育てをしやすい東京の実現に向けました子育て支援、それから、激甚化・頻発化しております台風、集中豪雨などへの備えを固める豪雨災害対策、そして、AI、5G などの先端技術によって、経済発展と社会的課題の解決を図ります。東京版 Society5.0 とも言えますスマート東京の実現、世界の CO2 の排出量、実質ゼロに貢献するゼロエミッション東京、この実現に重点的に予算を配分いたしております。Glavna poenta je da se, međutim, ovim budžetom pruža jaka podrška domaćinstvima sa više djece i sa blizanačkim trudnoćama, sa dvojkanama i trojkama, podrška u pravcu Tokija u kom je podizanje djece lako, zatim jačanje mjera odbrane od bujičnih katastrofa, od sve jačih i češćih tajfuna i obilnih padavina, zatim, budžet je raspoređen tako da, uz pomoć najnaprednije tehnologije kao što su AI, 5G i slično, stavlja akcenat na realizaciju razvoja ekonomije i rješavanje društvenih problema,

realizovanje, da ga nazovemo, pametnog Tokija, Tokijske verzije Society 5.0, smanjenje količine CO2 u svijetu i Tokijo Zero Emission koji doprinosi nuli čvrstih materija.

FRAMEWORK – TIJELO

1. 地域のみなさんが頑張っこそ、東京は盛り上がります。それぞれの地域、いろんなカラーがあります。町会、そして商店街、地域を支える軸脈であり、静脈であります。もっと活性化してまいりましょう。Tokio će napredovati samo ako svi u regionu vrijedno rade. Svaka zajednica ima svoju boju. Gradska vijeća i trgovački okrazi su arterije i vene koje podržavaju zajednicu. Učinimo ih aktivnijim!

scenario – RAST TOKIJA/JAPANA

1. そして、第1に、「セーフ シティ」「ダイバーシティ」そして「スマート シティ」、かねてより申し上げております3つのシティの実現に向けまして、東京が抱えます課題の解決とより一層の成長創出のための施策の展開を力強く進めてまいります。I kao prvo, kako je ranije rečeno, snažno ćemo promovirati razvoj mjera u svrhu realizacije ova tri (sitija), „bezbjedan grad (smart city)“, „različitost (diversity)“ i „pametan grad (smart city)“, kojima će se riješiti problemi koje ima Tokijo i ostvariti još jedan nivo rasta.
2. ...日本にとって、東京にとって、ある意味伸びしろが大変大きいところでもあります。2020年東京大会に向けていろいろ整備を加速させていかなければならないということから、テーマとすれば大変大きな役割を担っていると思います。Za Japan, za Tokijo, u određenom smislu postoji puno prostora za (ekonomski) rast, ali pošto moramo ubrzati pripreme za Tokijske igre 2020 mislim da ta tema dobija veoma značajnu ulogu.
3. 一番後の質問でありますけれども、やはり今日よりも明日の方がいいとみんなが思えるようなまち、東京にしたいというのが大きな目標でございます。国も同じことだと思えます。「もうしょうがないよね」と諦めばかりがある国というのは、その後も育たないというか、伸びないと思っております。Što se tiče posljednjeg pitanja, moj veliki cilj je da učinim Tokijo gradom u kom svi mogu da misle da će sutra biti bolje od danas. Isto smatram i za zemlju. Zemlja u kojoj se samo odustaje „Ne vrijedi ništa,“ ne raste, ne napreduje.
4. この中身ですけれども、東京の構造改革に向けた5つのキーメッセージが示されておまして、例えば、「DXがもたらす東京の新しい未来を描いて実現すべき」、また、「コロナ禍を踏まえて、社会のセーフティーネットを改めて強化すべき」、そして、「アジアで1番の経済・金融都市を目指すべき」など、いずれも日本と東京の新たな成長の原動力を生み出していくためには、今なすべき改革は何だということから貴重なメッセージを頂いたわけであります。U vezi sa ovim sadržajem, prikazano je 5 ključnih poruka za strukturu reformu Tokija, na primjer, „Zamisliti i ostvariti novu budućnost koju donosi DX“, „Na osnovu korone ponovo ojačati bezbjednosnu mrežu društva“, i „Ciljajući ka mjestu prvog azijskog grada za ekonomiju i finansije“ itd, od kojih sam, zato što one sve radaju nove pokretačke snage za rast Japana i Tokija, dobila dragocjenu poruku o tome šta je to što reforma sada treba da uradi.
5. 日本全体が今後も持続的な成長を続けていくためにも、それは地方、そして東京がうまく連携して、それぞれが発展をするということが必要かと思えます。Da bi Japan u cjelini nastavio svoj održivi rast, mislim da je neophodno da regioni i Tokijo rade zajedno na svom razvoju.

V. DOMEN HRANA CRNA GORA

Milo Đukanović

1. Crna Gora je neka vrsta hrane kojom treba nahraniti gladna nacionalistička usta, koja sve teže podnose gubitke koje su prolazili.
2. Iskreno se nadam da će svi koji su involvirani u ovaj proces uzeti u obzir tradicionalno rovitu stabilnost Zapadnog Balkana, i težiti rješenju koje će ići u korist prevazilaženja tog istorijskog

- opterećujućeg jaza između Beograda i Prištine, istovremeno ne ugrožavajući šire regionalne bezbjednosne interese.
3. Taj velikosrpski nacionalizam pokušava da realizuje svoju vazdašnju želju, a to je da proguta Crnu Goru.
  4. Vidjeli smo da je tada oživio velikosrpski nacionalizam koji Crnu Goru gleda kao poželjan plijen.
  5. Želimo li Crnu Goru kao privjezak, kao zrtvu koju treba prinijeti velikosrpskom nacionalizmu?

FRAMEWORK – RECEPT ZA CRNU GORU

1. Zato je važno da u odnosu na tu podjelu definišemo i najbolji mogući recept za Crnu Goru. Danas nije recept za Crnu Goru da eventualno jednom uzavrelom nacionalizmu kojega smo uočili uoči izbora i nakon izbora odgovorimo drugim nacionalizmom. Ne. Tom nacionalizmu moramo odgovoriti još snažnijim naporima na planu evropeizacije Crne Gore.

Draginja Vuksanović

FRAMEWORK – RECEPT ZA CRNU GORU

1. SDP je spreman, kao i uvijek, da otvori vrata za takve ljude kakvih u Crnoj Gori svakako ima. Poštena vlast mora pružiti šansu tim ljudima, i pustiti ih da rade po diktatu struke, a ne po diktatu partije. To je recept za jaku Crnu Goru!

DOMEN HRANA JAPAN

Yuriko Koike

scenario – JAPAN JE PITA

1. 改めて申し上げますけれども、やはり、何度も恐縮ですけれども、パイの奪い合い、パイの取り合いではなくて、パイをいかにして大きくするかということが私は一番大きな考え方ではないかと思っておりますので、私としては、東京都とすれば、組織委員会に財政的な協力もさせていただく。Ponoviću, i izvinjavam se zbog brojnih ponavljanja, ja smatram da je najveća missa ne kako se otimati oko pite ili kako je razdijeliti, već kako je uvećati što više, i zato ja, kao grad Tokijo tražim finansijsku pomoć od Organizacionog odbora.
2. そしてまた、東京の活力を削いでいくことにほかならないと考えます。結局、そのことは、パイが縮小するのを取り合いすることによって、みんなで縮小してしまうということは、国家としての衰退にもつながりかねないと考えます。I opet mislim da je to ništa drugo do smanjenje vitalnosti Tokija. Na kraju, pita se smanjuje otimanjem, i ako se sve smanji, mislim da bi to moglo dovesti do propadanja nacije.
3. 〈日本という〉一つのパイの中での奪い合いではなく、いかにパイを増やすかが一番大きな論点だ。Najveće pitanje je kako povećati broj pita, a ne takmičenje u jednoj piti (koja se zove Japan).

VI. NACIJA JE POSJED CRNA GORA

Milo Đukanović

FRAMEWORK – VRIJEDNI POSJED

scenario – DRAGULJ

1. Ulecinj sa svojim ljudskim i prirodnim potencijalima, i svojim multietničkim skladom kao istorijskom odrednicom državnog bića Crne Gore, predstavlja važnu kariku u lancu njenog modernog razvoja, jedan od dragulja njene ukupne turističke ponude po kojoj je prepoznatljiva u Evropi i svijetu.

FRAMEWORK – NOVAC

1. To nije nikakvu novost: mi smo u istoriji uvijek korišćeni kao moneta za potkusurivanje u rješavanju problema velikih sila.

Draginja Vuksanović

FRAMEWORK – VRIJEDNI POSJED

scenario – BISER

1. Crna Gora je biser koji nam je dat da o njemu brinemo i učinimo ga zajedno svi ljepšim.
2. Mi imamo biser na našem Jadranu, biser koji ne pripada njima, nego svima nama.

scenario – PRČIJA

1. Neka budu sigurni da im to nećemo dozvoliti, jer sa ovo narodna dobra, a ne njihova prčija. Ovo more i ove plaže nijesu njihove već su svih nas.

FRAMEWORK – NOVAC

1. Ne smije biti mjesta za prevarante koji samo gledaju državu kao Crnu Goru u džep.
2. Poštovani građani, resursi pripadaju vama! Ne tajkunima domaćim i stranim, ne privilegovanim pojedincima koji su stavili Crnu Goru u džep, i ne pripadaju domaćim šejcima!
3. Jel to patriotizam prema Crnoj Gori, Crna Gora u džepu, jel? E nije, nego Crna Gora u srcu (...). U SDP su ljudi koji Crnu Goru nose u srcu, a ne u svom džepu. I za takvu Crnu Goru u srcu borićemo se svi zajedno.

VII. DOMAIN SJEČANJA CRNA GORA

Milo Đukanović

1. U godini velikog jubileja 75-togodišnjice pobjede nad fašizmom, u kojoj slavite svoj praznik, prilika je da podsjetimo da su slobodarstvo i antifašizam - ključne odrednice državnog bića Crne Gore, istorijski biljeg Šavničana i ljudi cijelog Durmitorskog kraja.
2. Vaš 75-godišnji jubilej je i dan konačnog oslobođenja cijele Crne Gore od fašizma, herojske pobjede nad okupatorima i domaćim kolaboracionistima izvojevane kroz NOB, u kojoj je obnovljeno ime crnogorsko, i udareni državni i nacionalni temelji za ravnopravnost Crne Gore u socijalističkoj jugoslovenskoj zajednici.

FRAMEWORK – HEROISTVO

1. ... A za Crnu Goru ćemo se boriti ne samo u parlamentu, borićemo se i u šumi ako bude trebalo. Jer generacije naših predaka su se baš iz te šume borile i očuvale slobodu Crne Gore i crnogorsku državu.
- 2.

scenario – GLORIFIKACIJA MUŠKARACA

1. Proglašenjem kraljevine prije 110 godina, događajem kojeg se danas sa zaslužnim pijetetom sjećamo, jedan ciklus u istoriji državnosti Crne Gore je okončan. Između dva istorijska državna biljega – Vojislavljevića i Petrovića Njegoša – sagledavamo naše državno nasljeđe kroz četiri dinastije, tokom deset vjekova.

FRAMEWORK – KRV

1. Zato, veličinu crnogorske državne tradicije ne umanjuju istorijski fakti o povremenom gubljenju državne nezavisnosti – naprotiv, ti su nam fakti i dan danas krvava istorijska opomena o unutrašnjim i spoljnim otporima našem opstanku i o odbrani slobode i časti ovog našeg malobrojnog naroda na ovovremenoj političkoj vjetrometini balkanske raskrsnice.
2. Iskrvavljena patetčno u balkanskim ratovima i odmah nakon toga u velikom ratu u kojem je izgubila trećinu stanovništva i polovinu vojske, anektirana je od strane Srbije i bez svog državnog imena postala sastavni dio novostvorene Jugoslovenske Kraljevine što su prihvatile tadašnje velike sile u Versaju.

FRAMEWORK – TKANJE

1. Univerzalne vrijednosti čovječanstva, suživot, čovjekoljublje i solidarnost, sadržane u hrišćanskom učenju, utkane su i u temelje moderne crnogorske države.
2. Beranski kraj je kroz istoriju čvrsto utkan u državno biće Crne Gore, čiji su prvaci kroz vjekove imali svoje zasluženno mjesto i ulogu u osmišljavanju njenog državnog i ukupnog razvoja.

Draginja Vuksanović

FRAMEWORK – HEROISTVO

1. Crnogorsko društvo osim svoje prepoznatljivosti koja počiva na čojstvu i junaštvu od prvih pisanih tragova gradilo je istoriju čiji teret su nosila pleća hrabrih žena. U savremenom crnogorskom društvu pleća hrabrih žena i dalje nose terete modernog porodičnog života.
2. Crna Gora mora biti država koja jednako pripada svima i čije državne temelje čine jednakost, solidarnost, demokratija i socijalna pravda, jer su se devedesetih u vremenu zla i progona, za takvu Crnu Goru borili mnogi oni kojima danas, tadašnji progonitelji ponovo lijepe etikete izdajnika.
3. Na temeljima te borbe danas smo izgradili modernu Crnu Goru, ali na temeljima te borbe gradićemo evropsku, građansku i multietničku Crnu Goru.
4. Grad HEROJ i crnogorska prijestonica predstavljaju odraz u ogledalu cijele Crne Gore. Od načina se budemo svi zajednički borili za njega, će zavisiti i kako će nam izgledati država sutra.

scenario – GLORIFIKACIJA MUŠKARACA

1. Samo takvom borbom bićemo dostojni njene bogate i slavne istorije i svih onih heroja i bastadara, koji su svoje živote utkali u biće i trajanje naše jedine domovine.
2. Da li ova današnja Crna Gora pjeva kao što su njeni sinovi pjevali o njoj?
3. Da li su davali građani Tivta djedovinu za javno dobro na korist svih ili strateskim investitorima Vlade koji bi iznjeli stotine miliona profita van nase drzave.
4. Danas se sa ponosom i pijetetom sjećamo svih boraca narodno oslobodilačkog rata, sjećamo se svih onih koji su 1878. donijeli i utemeljili nezavisnu državu Crnu Goru.
5. Prijestono Cetinje i Cetinjski manastir, koje je nam je gospodar Ivan Crnojević zavještao kao nacionalno – oslobodilačko pribežište i utverdu za odbranu pravedničkog i slobodarskog crnogorskog duha, bilo je i ostaje naša najvjerodostojnija adresa borbe za državu i odbrane nezavisnosti. Od vazda i zauvijek.
6. Od prvih dekana — Miržete Đurovića, Boška Gluščevića i Rista Vukčevića, Ekonomski fakultet, vođen ljudima koji su ostavili dubok trag u crnogorskoj ekonomskoj misli, odškoloovao je generacije koje su davale i daju pečat ukupnom razvoju Crne Gore.

DOMAIN SJEĆANJA JAPAN

Shinzo Abe

FRAMEWORK – žrtvovanje

1. 酷寒の、遠い異郷の地であって、飢えや病に苦しみ、祖国の行く末を案じ、家族の幸せを願いながら、お亡くなりになった方々。こうした尊い犠牲の上に、現在の平和がある。そのことを改めて噛みしめながら、子どもたちに平和な日本をしっかりと引き継いでいく決意を新たにいたしました。Ljudi koji su umrli u hladnoj, dalekoj tuđini, bolujući od gladi i bolesti, razmišljajući o budućnosti svoje otadžbine, i želeći sreću svojih porodica. Povrh ovih dragocjenih žtava je sadašnji mir. Potvrđujući to ponovo, obnovio sam svoju odlučnost da djeci prenesem miran Japan.
2. いま、私たちが享受している平和と繁栄は、かけがえのない命を捧（ささ）げられた皆様の尊い犠牲の上に築かれたものであります。Mir i blagostanje koje uživamo u ovom trenutku izgrađeni su na dragocjenim žrtvama onih duša koje su žrtvovalе svoje živote, koji su bili nezamjenljivi.

FRAMEWORK – PRECI

1. 豊かな文化と伝統に満ちた国を造り上げてこられた先人に深く感謝の念を捧げるとともに、国家の安寧と皇室の益々の弥栄をお祈りいたしました。Želimo da izrazimo najdublju zahvalnost našim prethodnicima koji su stvorili zemlju punu bogate kulture i tradicije, i molimo se za dobrobit nacije i sve veću milost carske porodice.
2. 70年前の日本は、戦争によって全てを失った。見渡す限りの焼け野原でありました。しかし、先人たちは決して諦めなかった。荒墟と窮乏の中から敢然と立ち上がり、世界第三位の経済大国、そして自由で民主的な日本を創り上げてくれました。Prilike 70 godina Japan je izgubio sve u ratu. Bilo je to nagorelo polje dokle je oko sezalo. Međutim, preci nikada nisu odustajali. Usudili su se da ustanu iz ruševina i siromaštva, i da nam stvore i daju treću po veličini svjetsku ekonomiju i slobodan i demokratski Japan.
3. 長い歴史の中で、我が国は、幾度となく、大きな困難や過酷な試練に直面しましたが、その度に、先人たちは、勇気と希望をもって立ち上がり、たゆまぬ努力により今日の平和で豊かな国を築き上げ、自由と民主主義を守り、人権を尊重し、法を責ぶ国柄を育ててきました。国民一人一人のたゆまぬ努力の礎の上に、今日の我が国の発展があります。Tokom naše duge istorije, Japan se nebrojeno puta suočavao sa velikim teškoćama i teškim iskušenjima, ali svaki put su se naši preci digli na noge puni hrabrosti i nađe, izgrađujući mirnu i prosperitetnu naciju današnjeg dana kroz uporne, neprekidne napore, gajeći nacionalni karakter koji štiti slobodu i demokratiju, poštuje ljudska prava i podržava vladavina prava. Današnji razvoj naše zemlje zasniiva se na temeljima neumornog truda svakog našeg građanina.
4. 「建国記念の日」が、我が国のこれまでの歩みを振り返りつつ先人の努力に感謝し、さらなる日本の繁栄を希求する機会となることを切に希望いたします。Iskreno se nadam da će Dan nacionalnog osnivanja biti prilika da razmislimo o dosadašnjem napretku naše zemlje, da budemo zahvalni za napore naših prethodnika i da tražimo dalji prosperitet Japana.
5. 我が国は、幾度となく困難と言えるような災害に見舞われてきましたが、その度に勇気と希望をもって乗り越えてまいりました。今を生きる私たちも、先人たちに倣い、手を携えて前を向いて歩んでまいります。U prošlosti, naš narod je pretrpio bezbroj katastrofa koje bi se mogle opisati kao nacionalne krize, ali ih je svaki put savladavao sa odlučnošću i nadom. Još jednom se zaklinjem da ćemo ići ruku pod ruku stopama naših predaka i nastaviti dalje.

Yuriko Koike

FRAMEWORK – ŽRTVOVANJE

1. 多くの国民の尊い犠牲、そして先人たちの皆さんの懸命の努力の上に築かれている今日の平和でございます。そして、繁栄でございます。平和国家日本の首都を代表する者といたしまして、次の世代に引き継いでいく責任を改めて感じたところでございます。Današnji mir je izgrađen na plemenitoj žrtvi brojnih građana i napornom trudu naših prethodnika. Kao i prosperitet. Kao predstavnica glavnog grada Japana, miroljubive nacije, osjećam odgovornost da to prenesem sljedećim generacijama.

VIII. DOMEN ZAROBLJENA DRŽAVA CRNA GORA

Milo Đukanović

1. Oni su zajedno sa ustanicima širom Crne Gore upalili prvu baklju slobode u porobljenoj Evropi, koja plamti i danas u slobodnoj i nezavisnoj državi Crnoj Gori.

Draginja Vuksanović

1. Crna Gora je zarobljena država, i Crna Gora treba da pripada svima, a ne samo privilegovanim pojedincima.
2. Govorim o tome da je Crna Gora danas zarobljena država. Nju su zarobili pojedinci i grupe unutar vladajuće partije. Te pojedince i te grupe ne zanima ni narod ni njihov interes.
3. U zarobljenoj državi izbori ne mogu biti slobodni i fer.

DOMEN ZAROBLJENA DRŽAVA JAPAN

Yuriko Koike

1. それを、みんな手弁当で集まってやるぐらいの気持ちでしないと、結局、またしがらみができてしまうということなのではないかなと思っています。Ako to ne budu svi radili sa osjećanjem da su se okupili sa kutijom za ručak u ruci, mislim da ćemo na kraju opet dobiti okeve.
2. そしてそのためには、しがらみの政治から脱却をして、そして新しい日本、新しい東京を作っていくかなければならない。A da bismo to uradili, moramo se otrgnuti od politike okova i stvoriti novi Japan, novi Tokijo.

IX. DOMEN VEZA CRNA GORA

Milo Đukanović

FRAMEWORK – PRIJATELJSTVO

1. Italija je prijatelj Crnoj Gori.
2. Velika Britanija pokazala je prijateljsku pažnju prema Crnoj Gori.
3. Kada su u pitanju naši bilateralni odnosi, mi ih u Crnoj Gori kvalifikujemo kao prijateljske odnose, a našu međudržavnu saradnju kao veoma uzornu.
4. Ne samo da smo dobili dobre investitore, već i prijatelje.
5. U ovim izuzetno teškim trenucima, stojimo čvrsto uz naše hrvatske prijatelje i saveznike, uz sve građane Hrvatske, spremni da u mjeri mogućeg pružimo pomoć i podršku.

DOMEN VEZA JAPAN

Shinzo Abe

FRAMEWORK – PRIJATELJSTVO

1. 台湾の皆さん、古くからの友人のいつも変わらぬ友情は、私たちにとって復興に向けた大きな力となります。Svima sa Tajvana, neprekidno prijateljstvo starih prijatelja biće nam velika snaga za oporavak.
2. 台湾は、我々にとって、基本的な価値観を共有する重要なパートナーであり、大切な友人です。Tajvan je važan partner i dragocen prijatelj nama koji dijelimo osnovne vrijednosti.
3. 心温まる言葉をいただき深く感謝します。陛下の指導力の下、両国の友好関係が一層強化されることを祈念します。Duboko sam zahvalan na toplim riječima. Molim se da se prijateljski odnosi između dvije zemlje dodatno ojačaju pod vođstvom Njegovog Carskog Visočanstva.
4. 在任中、ジョコ大統領及びインドネシア国民の皆さまからいただいた友情に御礼申し上げます。Želio bih da se zahvalim na prijateljstvu koje je Japan dobio od predsjednika Jokoa i indonežanskog naroda tokom mog mandata.
5. 日本とパラオが長年培ってきた深い友情が未永く続くことを確信しています。Uvjeren sam da će se duboko prijateljstvo koje su Japan i Palau razvili tokom godina nastaviti još dugo.
6. 首相から「13年前のハイリゲンダムサミットでの会談以来、年月を重ね日独に二人で虹を架けた」との発言があり感慨深いものがありました。アンゲラの友情に感謝します。Kancelarka je rekla: „Od sastanka na samitu u Hajligendamu prije 13 godina, izgradili smo dugu između Japana i Nemačke tokom ovih godina“, što me je duboko dirnulo. Hvala ti na prijateljstvu, Angela.
7. そして皆様の前で、日本は現在もそしてこれからも友人であり続けることをお誓いいたします。I pred svima vama se zalažem da Japan jeste i da će i dalje biti vaš prijatelj.
8. そしてこの春には、天皇皇后両陛下のベトナム御訪問が予定されています。親密な日越関係を象徴する最重要行事であるといっていると思います。両陛下の御訪問を通じ、両

- 国の友好親善関係が一層深まることを確信しています。Štaviše, ovog proljeća, Njihova Veličanstva car i carica treba da posjete Vijetnam. Možemo reći da je ovo najznačajniji događaj koji simbolizuje bliske odnose naše dvije zemlje. Uvjerem sam da će se kroz posjetu Njihovih Veličanstava prijateljski odnos između naše dvije zemlje još više produbiti.
9. 我が国は、ベトナムとの間で長年にわたる親密な友好関係を有しております。Japan već dugo ima bliske i srdačne odnose sa Vijetnamom.
  10. 今回の御訪問及びお立ち寄りにより、ベトナム及びタイとの従来からの親密な友好親善関係が一層深まるものと確信しており、国民各位と共に喜びに堪えません。Uvjerem sam da će posjeta dodatno ojačati intimne odnose prijateljstva i dobre volje sa Vijetnamom i Tajlandom i osjećam neizmjereno zadovoljstvo zajedno sa narodom Japana.
  11. 日本は、引き続き英国をはじめとする国際社会と手を携えて、テロと闘う決意です。Držeći se za ruke sa Ujedinjenim Kraljevstvom i međunarodnom zajednicom, Japan će kontinuirano nastojati da se bori protiv terorizma.
  12. 変革のため、日本は、友人たちと努めます。Japan će zajedno sa svojim prijateljima nastojati da ostvari ove reforme.
  13. 世界の様々な課題に、大国である中国、米国とともに取り組んでいかなければならないわけでありまして、これは例えば気候変動の問題もそうでありますし、様々な課題に、共に手をとり合って取り組んでいくことが今、世界で求められているのだらうと、そう思います。Moramo da se pozabavimo raznim pitanjima sa kojima se međunarodna zajednica suočava zajedno sa velikim silama poput Kine i SAD, na primjer, u slučaju pitanja klimatskih promjena. Od međunarodne zajednice se sada zahtijeva da se udruži u Rješavanje raznih pitanja.

FRAMEWORK – POVEZIVANJE

1. 我が国自身の防衛力向上と、日米同盟の強化、更には「自由で開かれたインド太平洋」の考え方に基き諸外国との協力関係を構築することにより、我が国周辺の環境をより平和なものとするべく努力してまいりました。Japan nastoji da stvori mirnije okruženje oko Japana poboljšanjem sopstvenih odbrambenih sposobnosti, jačanjem veze između Japana i SAD i izgradnjom kooperativnih odnosa sa drugim zemljama na osnovu koncepta „slobodnog i otvorenog Indo-Pacifika”.
2. ミャンマー、ラオス、タイ、カンボジア、そしてベトナム。メコン川流域の 5 カ国との年に一度の首脳会議も、今年で 10 回目です。3 年ぶりに東京にお迎えしました。長年培ってきた絆をさらに深めながら、共に手を携え、この地域の平和と繁栄を一層確かなものとしていきたいと思ひます。Mjanmar, Laos, Tajland, Kambodža i Vijetnam. Ovo je 10. godišnji samit sa pet zemalja u slivu rijeke Mekong. Poželjeli smo vam dobrodošlicu u Tokijo po prvi put za 3 godine. Uz dodatno produbljivanje veza koje smo gajili dugi niz godina, željeli bismo da radimo zajedno na daljem obezbjeđivanju mira i prosperiteta ovog kraja.
3. これからも両国の絆を一層深め、世界の平和と繁栄のため、共に手を携えていきたいと考えています。Nastavićemo da produbljujemo veze između dvije zemlje (Japan i Australija) i zajedno radimo na miru i prosperitetu svijeta.
4. 深い友情で結ばれ、共に繁栄の未来を進もうとする日本とインド、ここに集われた皆様は、両国関係の歴史に新たな 1 ページをつづる方々です。今日この日が日本、インド、そして皆様を一層結びつける機会となることを心より願ひます。Japan i Indiju vezuje duboko prijateljstvo i zajedno se kreću ka prosperitetnoj budućnosti, a svi vi danas okupljeni obilježavate novu stanicu u istoriji naših bilateralnih odnosa. Iskreno se nadam da će ovaj dan biti prilika da zbližimo Japan, Indiju i sve vas.
5. 先般、トランプ大統領が来日し、日米同盟の揺るぎない絆(きずな)を、世界に示しました。Prije neki dan je predsednik Trump došao u Japan, nakon čega smo pokazali svijetu nepokolebljive veze japansko-američkog saveza.
6. かつて敵として熾烈に戦った日本と米国は、和解の力により、強い絆(きずな)で結ばれた同盟国となりました。Japan i SAD, nekada žestoki neprijatelji, postali su saveznici, vezani snažnom vezom kroz snagu pomirenja.

7. 日米同盟は、我が国の外交・安全保障政策の基軸であり、貴大統領との信頼関係の上に、揺るぎない同盟の絆を一層強化していきたいと思っております。Améričko-japanski savez je kamen temeljac spoljne i bezbjednosne politike naše zemlje, i radujem se daljem jačanju nepokolebljivih veza našeg saveza zasnovanog na povjerenju koje smo izgradili sa vašim predsjednikom.
8. だからこそ、そこを高らかに示すため、日本とEUのEPAを早く結ばなければなりません。I zato, da bi se ova poenta pokazala glasno i jasno, Japan i EU moramo što prije da svežemo Sporazumom o ekonomskom partnerstvu.
9. こうした中で日本は、米国とかつてなく同盟の絆を強め、首脳から防衛の現場に至るまで連携を密にしています。Upravo u tom kontekstu Japan jača svoje savezničke veze sa SAD više nego ikada ranije i blisko saraduje sa SAD na svim nivoima, od vrha do prve linije odbrane.
10. 強固な日米同盟の下、防衛体制と能力向上のため、具体的な行動を進め、我が国防衛力の強化に努めてもらいたいです。Pod nepokolebljivim savezom Japana i SAD, nadam se da ćete promovisati konkretne akcije za poboljšanje našeg odbrambenog sistema i sposobnosti i uložiti napore da ojačate odbrambenu moć naše zemlje.
11. 北朝鮮をめぐる情勢が緊迫する中、日米同盟の絆(きずな)を更に深めながら、韓国、中国、ロシアとの良好な関係を構築する。地球儀を俯瞰(ふかん)する外交を一層前進させなければなりません。Sa sve napetijom situacijom oko Sjeverne Koreje, radićemo na izgradnji dobrih odnosa sa Republikom Korejom, Kinom i Rusijom, uz dalje produbljivanje veza japansko-američkog saveza. Moramo dalje unaprijediti diplomatiju koja zauzima panoramsku perspektivu mape svijeta.
12. 互いの信頼を築くには、一緒に汗をかき、成功を分け合うのが一番です。Da bi se podstaklo međusobno povjerenje, najbolji način je da se znojimo zajedno, a zatim podijelimo uspjeh koji slijedi.
13. そのために私たちは、結束を固めなければなりません。Da bismo promijenili politiku Sjeverne Koreje, moramo ojačati naše jedinstvo.
14. 我が国とベトナムは、「自由な海」で結ばれた、隣国同士であります。Japan i Vijetnam su komšijske prijateljske zemlje, povezane „slobodnim morima“.

Yuriko Koike

FRAMEWORK – PRIJATELJSTVO

1. 改めて思うと、政党というのはあくまで機能体であって、仲間内の運命共同体ではないと思う。Kada ponovo razmislim, mislim da je politička partija samo funkcionalno tijelo, a ne sudbonosna zajednica unutar svojih vršnjačkih prijatelja.
2. (...)全国の同志が黙っている最中だからこそ、早期に結論を出していただいて、共に戦うということを願っていたが(...)。(...) Nadala sam se da ćete u ranoj fazi doći do zaključka i boriti se sa nama jer su naši drugovi iz cijele zemlje usred bitke (...).
3. 改革の同志が、今各所でポスター貼りをしていただいているというような状況。Situacija je da drugovi reformi sada lijepe plakate na raznim mjestima.
4. どうぞみなさん、今回の選挙戦、若狭勝さん、ぜひこの東京10区で勝たせていただきたい。そしてこれは私の盟友であるからこそ、ぜひとも1票を投じていただきたい。Svi, Masaru Yakasa, voljela bih da pobijedim u ovoj izbornoj kampanji u 10. okrugu Tokija. A pošto je ovo moj prijatelj saveznik, voljela bih da mi date glas.

scenarij – 7 SAMURAJA

1. そして私のあの知事選を最初から応援をしてくださっているいわゆる7人の侍のみなさんもここにずっとお揃いいただいて、今回の選挙戦を最初から最後までサポートしていただくこととなっております。I takozvanih sedam samuraja koji podržavaju moju kampanju za guvernerku od početka su tu da me podrže u ovoj izbornoj kampanji od početka do kraja.

scenario – KRUG

1. さあ皆さん、東京都知事選、これから中盤へとさしかかる、いえいえ、まだ序盤戦でございます。でも、この東京都知事選、私が組織もなく政党もなく、ひとりだけが飛び降りたつもりがどういふことでしょうか。東京中からお仲間がどんどん、どんどんご参加いただきその輪が広がっている。Pa, dame i gospodo, izbori guvernera u Tokiju se sada približavaju srednjoj fazi, zapravo, još uvijek su u ranoj fazi. Ali šta je smisao ovih gubernatorskih izbora u Tokiju, kada sam sama skočila sa litice, bez ikakve organizacije ili političke partije? Veoma sam srećna što vidim da mi se pridružuje sve više mojih prijatelja iz cijelog Tokija, a krug se širi.

FRAMEWORK – POVEZIVANJE

1. それによってむしろ日本課題を、まずモデルとして東京で実現をしていくことが日本全体を引っ張っていくことにもなるのではないか。Na taj način bi realizacija japanskih pitanja u Tokiju, kao modelu, mogla da povuče (predvodi, poveže) Japan u cjelini.
3. 東京を特区として考えますと、このアベノミクスの、まだもたついている部分を、東京でそれを先に実現することによって、日本全体を引っ張っていきたい。S obzirom na to da je Tokijo posebna zona, željela bih predvoditi (povući, povezati) cijeli Japan tako da prvo realizujem još uvijek tromi dio Abenomiksa u Tokiju.
4. 誰もが自分らしく、いきいきと活躍する、世界一の高い生産性で、世界経済を牽引する。全国各地との連携を深め、真の共存共栄を実現する。Svako može biti svoj i biti aktivan sa energijom i entuzijazmom. Tokijo vodi svjetsku ekonomiju sa najvećom produktivnošću na svijetu. (Zato je potrebno) produžiti saradnju sa svim regionima Japana za postizanje istinskog suživota i zajedničkog prosperiteta.
5. さらに東京が一体となった取組を進めてまいりたいと考えております。Štaviše, željeli bismo da promoviramo napore sa kojima je Tokijo ujedinjen.
6. 基本的に全国共存共栄で進めるのが日本全体にとっての力になると思っております。U osnovi, mislim da će promovisanje nacionalnog suživota i zajedničkog prosperiteta biti snaga za Japan u cjelini.
7. そういう中で、一人一人が危機意識を高めて、感染の拡大防止に取り組むことによって、東京都と近隣の県の皆様方と一致団結いたしまして、しっかりとこの感染の拡大防止に取り組むということになります。U tom kontekstu, svako od nas mora da podigne svijest o krizi, udruži se i radi ujedinjeno za zajednički cilj sa vladom Tokija i susjednim prefekturama kako bi se spriječilo širenje zaraze.
8. そして、現在、日本が直面しているこの状況はもう困難と言っていいと思います。国、地方、国民の皆様、総力を結集して乗り切る必要があると考えます。I mislim da je ova situacija sa kojom se Japan trenutno suočava već nacionalna kriza. Mislim da je neophodno da država, region i ljudi koncentrišu, povežu energije da bi opstali.
9. 首都機能を地方に移転して、東京一極集中を是正するということが、すなわち日本の成長や発展につながるとは思えない。そしてまた、日本の持続的な発展のためには、東京と全国が共存共栄、お互いに連携、協力し合って、共に栄えて成長して行く共存共栄の取り組みを進めるといふことが重要かと存じます。Ne mislim da se preseljenjem funkcija glavnog grada ispravlja prekomjerna koncentracija u Tokiju čime se, drugim riječima, dovodi do rasta i razvoja Japan. Takođe, za održivi razvoj Japana mislim da je ključno da Tokijo i cijela zemlja koegzistiraju i zajedno napreduju, međusobno povezani, saradujući, međusobno se pomažući, promovišući inicijative za koegzistenciju i zajednički prosperitet.

X. DOMEN NACIJA KOJA SIJA JAPAN

Shinzo Abe

1. 東京をつよく、優しく輝く街に。Učiniti Tokijo jakim i sjajnim gradom.

2. 激変する国際情勢の荒波の中であって、積極的平和主義の旗をさらに高く掲げ、日本を、世界の真ん中で輝かせる。U zburkanom moru međunarodne situacije koja se brzo mijenja, podići černo zastavu proaktivnog doprinosa miru još više i učiniti da Japan zablista u centru svjetske scene.
3. 世界の真ん中で輝く国創り。Izgradnja nacije koja sija u centru svijeta.
4. 世界の真ん中で輝く日本を、一億総活躍の日本を、そして子どもたちの夢もが夢に向かって頑張ることができる、そういう日本の未来を、共に、ここから、切り拓いていこうではありませんか。Hajde da radimo zajedno na krčevju Japana koji sija u centru svijeta, Japana od 100 miliona ljudi i budućnosti u kojoj svako dijete može napomo da radi da bi ostvarilo svoje snove.
5. 私が目指すところは全ての国民が存分に力を発揮できる社会、一億総活躍社会の実現です。日本流のインクルーシブな社会です。そこでは一人一人が光を放つ。Cilj mi je postići društvo s dinamičnim angažmanom svih građana, društvo u kojem svaka osoba može u potpunosti iskoristiti svoje vještine. Ovo je koncept inkluzivnog društva à la japonaise, gdje svaka osoba može zasijati.

scenario – SVJETLIJA BUDUĆNOST

1. 人類史の第五章は、きっと、光明降り注ぐ明るい世界になります。私たちの力を信じて、前に前に、もっと前に進んでいこうではありませんか。Peto poglavlje čovječanstva zasigurno će biti svijet pred kojim je svijetla i ružičasta budućnost. Hodajmo dalje, naprijed, pa još dalje, vjerujući u svoje snage.
2. そして、我が国の輝ける未来を、一緒に切り拓いていきましょう。I otvorimo (prokrčimo) zajedno svijetlu budućnost za našu zemlju.
3. 私たちは、これまでの陛下の歩みを胸に刻みながら、激動する国際情勢の中で、希望に満ちあふれ、誇りある日本の輝かしい未来を、創り上げていく決意であります。Odlučni smo stvoriti svijetlu budućnost Japana koja je puna nade i ponosa u turbulentnoj međunarodnoj situaciji, imajući na umu dosadašnje korake Njegovog Veličanstva.
4. 新しい令和の時代を迎え、平和で、希望に満ちあふれ、誇りある日本の輝かしい未来を拓いていく。Utaskom u novu eru Reiwa, otvor ćemo svijetlu budućnost za Japan koja je mima, puna nade i ponosa.

scenario – NACIJA GDJE ŽENE SIJAJU

1. 女性が輝く世界の実現に向けて、大変有意義な意見交換ができました。Uspjeli smo razmijeniti mišljenja na vrlo smislen način prema ostvarenju svijeta u kojem žene sijaju.
2. 子育て、介護など現役世代が抱える大きな不安を解消し、我が国の社会保障制度を、お年寄りも若者も安心できる「全世代型」へと、大きく改革してまいります。女性が輝く社会、お年寄りも若者も、障害や難病のある方も、誰もが生きがいを感じられる「一億総活躍社会」を創り上げます。Uklonimo područja velike nelagode s kojima se suočava radna generacija, uključujući brige oko podizanja djece i njege, te dramatično reformisati japanski sistem socijalne sigurnosti kako bi postao sistem usmjeren na sve generacije u kojem i stariji i mladi građani mogu uživati u duševnom miru. Stvor ćemo društvo u kojem sve žene sijaju i "društvo u kojem su svi građani dinamično angažovani", sa svakom osobom u stanju osjetiti svrhu u života, bilo da je ta osoba stari ili mlada, s invaliditetom ili teškim bolestima.
3. 私は、常々言っているのですが、もしリーマン・ブラザーズがリーマン・ブラザーズ・アンド・シスターズであったら、破綻しなかつたであろうということでもあります。これは日本にも当てはまります。女性の輝く社会、エンパワーメントなくして日本経済の再生はない。Uvek sam govorio da Lehman Brothers ne bi propali, da su bili Lehman Brothers and Sisters. Ovo važi i za Japan. Ne bi bilo oživljavanja japanske ekonomije bez blistavog ženskog društva i osnaživanja.

4. なんとしても女性が輝く社会を実現するつもりでいます。Namjeravam da ostvarim društvo u kome žene sijaju.
5. 世界の至るところで女性たちが輝く社会、女性たちが次の時代を切りひらく力となる世界を、必ず、実現できる。Apsolutno će biti moguće ostvariti društvo u kojem žene sijaju u svakom kutku svijeta, kao i svijet u kome žene postaju snaga koja stvara sljedeću generaciju.

Yuriko Koike

1. こうした改革が目指すものは、これは誰もが輝ける「新しい東京」の実現でございます。これこそが私の知事としての使命であると、このようにも考えているところでございます。そのためのナビでも申しましょうが、航路を示すのが、先日発表いたしました「2020年に向けた実行プラン」でございます。そして、一つひとつの政策の「実行力」、これを担保するのが「予算」という位置付けになります。Cilj ovih reformi je ostvarivanje „Novog Tokija“ koji sija za sve. Mislim da je baš to moja misija kao gradonačelnice. Juče objavljen „Plan realizacije za 2020. godinu“ je, mogu reći, navigacija, prikazna ruta u tom pravcu. A mjesto „budžeta“ u tome jeste garancija za „sposobnost izvršenja“ svake pojedinačne mjere.
2. 我が国では、女性はその持てるエネルギーを十分に生かし切れていない、生かす舞台がない、生かし方がよく分かっていない、そのような女性の力、エネルギーに着目をいたしまして、そのエネルギーを推進していく、十分に生かしていくということは、日本全体の喫緊の課題であることは改めて申すまでもございません。そこで、今回の予算案では、女性の起業、就業、その支援、それから、かねてより申し上げている液体ミルクの備蓄・活用に向けた検討など、女性視点の防災対策など、数多くの取組を盛り込んだところでございます。先ほども申し上げましたように、「格差と段差」、これをなくしていくと、このように申し上げております。東京が世界の中でも輝ける都市となっていくためには最優先で取り組むべき課題であると、このように考えております。U našoj zemlji se energija žena nedovoljno koristi, nema ni scene na kojoj bi se ona mogla upotrebiti, ne poznajemo dobro načine za to, treba obratiti pažnju na takvu žensku snagu, energiju i onda je promovirati i dovoljno upotrijebiti – ne moram ni ponavljati da je za cio Japan to urgentno pitanje. Zato u ovom planu budžeta: žensko preduzetništvo, zapošljavanje žena, pomoć tome. Zatim, u njega su utkani brojni napor kao što su, od ranije pominjem, razmatranje o skladištenju i korišćenju tečnog mlijeka, mjere protiv elementarnih katastrofa iz ženske perspektive i slično. Kao što sam maloprije rekla, izbrisacemo „razlike u položaju i ranku“. Ovo su pitanja za koja smatram da su najprioritetnija da bi Tokijo postao grad koji sija i u centru svijeta.
3. なお、今回の予算案には、私が常に訴えております東京大改革、それを進めるための3つのシティづくり、それは安心・安全な「セーフシティ」、誰もが輝く「ダイバーシティ」、そしてもう一つ、環境、そして金融の先進都市である「スマートシティ」、この3つのシティを構築するための予算案となっております。Ovaj predlog budžeta, Velika reforma Tokija koju ja stalno zastupam, i pravljenje 3 (sitija) koja to promovišu, to jest bezbjednosti i stabilnosti „Safe city“, gdje svi mogu da sijaju „Diversity“, i još jedno, životna sredina, i finansije naprednog grada „Smart city“ – ovo je predlog budžeta da bi se izgradila ova tri (sitija).
4. 今回、私はダイバーシティという、誰もがいきいきと輝ける東京を目指してという予算案を組み、その中でも、ソーシャルファームなどの新しい考え方も組み込ませていただいたところであります。Ovog puta smo napravili plan budžeta koji ima za cilj Tokijo u kom svi mogu živahno da blistaju, pod nazivom raznolikost, i u njemu su ugrađene nove ideje kao što je Social Farm i slično.
5. そこで、このたび、これらの基本となる方針といたしまして、「人が生きる、人が輝く東京へ 重点政策方針 2017」を策定いたしましたので、まずそのお知らせでございます。Stoga, sa zadovoljstvom vas obavještavamo da smo kao osnovnu politiku formalisali „Politika prioriteta 2017 za Tokijo gde ljudi žive i ljudi sijaju“.

6. すべての人が輝ける社会をめざす。特に、女性、シニアの力をさらに生かす。Težnja ka društvu u kome svako može da sija. Konkretno, oživjeti moć žena i starijih.
7. 性別、性的指向、年齢、人種、障害の有無等に関わらず、すべての人が輝ける社会を目指す。Cilj da bude društvo u kome svako može da sija, bez obzira na pol, seksualnu orijentacija, godine, rasu, invaliditet itd.
8. 街は、生き物であります。経済社会情勢が激変する中、様々な個性を持つ一人ひとりが輝く活力みなぎる街・東京を実現するためには、改革の手を緩めてはなりません。Grad je živo biće. Usred drastičnih promjena u socioekonomskom okruženju, ne smijemo odustati od naših reformi kako bismo stvorili živahan grad Tokijo u kome svaki pojedinac sija.
9. 知事就任以来、「人」が輝く東京の実現を目指し、「人」に焦点を当てた施策を推進してまいりました私にとりまして、都民の皆様の命と健康は何物にも代えられません。Od kada sam preuzeo funkciju guvernera, promovisem politike koje se fokusiraju na ljude sa ciljem da se ostvari Tokijo u kome ljudi sijaju, jer vjerujem da ništa nije važnije od života i zdravija ljudi u Tokiju.
10. 次に、人が輝く大前提となります。安全安心を確保する取組についてであります。Zatim ću govoriti o mjerama koje će obezbijediti sigurnost i duševni mir za stanovnike Tokija, što je osnovna pretpostavka da bi ljudi mogli da sijaju.
11. 人生 100 年時代におきましても、誰もがいくつになっても安心していきいきと輝ける長寿社会を実現をし、「Choju」の言葉を、東京を象徴する世界の共通語としていきたいと思えます。U eri 100-godišnjeg života, stvorićemo društvo u kome svako može da vodi blistave, aktivne živote bez obzira na godine. Želim da „Choju“, što znači dugovječnost, postane univerzalna riječ koja simbolizuje Tokijo.
12. 一人一人がもっと輝ける日本を目指します！Cilj nam je da svjetliji Japan za svakoga od nas!
13. 子供からお年寄りまで、また、障がいのある方も外国人の方も、誰もが白らの意思で未来を切り拓く、「人が輝く」東京。Tokijo gdje svi, od djece do starijih građana, onih sa invaliditetom i stranih stanovnika, kroje svoju budućnost i blistaju.
14. オリンピック・パラリンピックを成功へと導き、2020 年のその先の、明るい未来を掴み取る。そのための羅針盤として、昨年 12 月、「『未来の東京』戦略ビジョン」を策定をいたしました。時代を切り拓く「人」が大いに輝ける社会を確立することこそが、東京が未来へと発展を続ける鍵であります。そうした確信の下、「人が輝く」東京をはじめ、「安全安心」、「世界をリードする」、「美しい」、「楽しい」、そして「オールジャパンで進む」東京を創り上げるため、目指すべき 2040 年代の 2D の姿を描きました。Strateška vizija za budućnost Tokija formalisana je prošlog decembra da posluži kao kompas koji nas vodi ka uspješnom održavanju Olimpijskih i Paraolimpijskih igara i obezbjeđivanju svijetle budućnosti za godine poslije 2020. Ključ za obezbjeđivanje kontinuiranog rasta Tokija u budućnosti uspostavlja društvo u kojem „ljudi“ koji otvaraju novu eru mogu uveliko zasijati. Ovo uvjerenje nas je navelo da prikazemo 2D vizija za Tokio 2040-ih u strateškoj viziji, sa osnovnim ciljem da stvorimo Tokijo u kome ljudi „sijaju“, a koji je takođe „siguran i bezbjedan“, „lider u svijetu“, „prelijep“, „zabavan“ i Tokijo gdje „cio Japan napreduje zajedno“.
15. こうした多様性と包摂性にあふれた、「人が輝く東京」を実現する。Realizovaćemo „Tokijo gdje ljudi sijaju“, koji je pun takve raznolikosti i inkluzivnosti.
16. そして、東京が、人が輝いて活気あふれる都市として持続的な発展を遂げられますように、一步一步着実に歩みを進めていきたいと考えております。I željela bih da postepeno napredujemo, korak po korak kako bi Tokijo mogao da postigne održivi razvoj kao grad u kome ljudi sijaju, grad pun života.
17. 先ほど申し上げたように、大会そのものはゴールではありませんので、むしろ、その後の東京がいかに輝き続けられるかということで、特に人に的を当てて、人が元気であって、そのことによって東京が輝くという、その思いで、それはすなわち経済も然り、まちづくりも然りであります。Kao što sam ranije spomenula, same Igre nisu cilj. Umjesto toga, moramo se fokusirati na to kako Tokijo može da nastavi da sija posle igara, posebno na ljude, i moramo se fokusirati na ideju da će Tokijo zasijati kada ljudi budu puni energije.

18. それから、日本経済の発展を牽引して、世界の中で輝く東京にするべく、東京が未来に向け持続的な成長を遂げるために何が必要か。Šta je onda neophodno Tokiju da bi postigao održivi rast za budućnost, da bi pokrenuo razvoj japanske privrede i učinio da Tokijo zablista u centru svijeta?
19. 都市の活力の源泉であります。先ほどから申し上げている、人が輝く、輝き続けられるように、3つのCであります、Children, Choju (長寿)、Community、この視点から、都民の皆様に寄り添いましたきめ細かな施策を展開してまいります。Kazvivčerno detaljne mjere koje su bliske građanima Tokija iz perspektive „3 C“ C – Chikdren (djeca), Choju (dugovječnost), Community (zajednica), kako bi ljudi mogli da sijaju i nastave da sijaju, što je izvor gradske vitalnosti, kao što sam već pomenula.
20. さて、この令和2年度予算でありますけれども、東京2020大会を確実に成功させるとともに、成長と成熟が輝ける未来の東京をつくる予算という位置付けで編成いたしております。Inače, iako je to budžet za drugu godinu Reive, organizovali smo ga kao budžet da Igre u Tokiju 2020. budu uspješne i da bi stvarali buduću Tokiju u kome rast i zrelost mogu da zablistaju.
21. 都市の活力の源泉は人であって、その人が元気で楽しく生活をして、そしてまた、人を育てるということで、経済も育つし、人が輝くことで東京が輝くし、日本が輝くと。こうした理想の姿を実現していきたいと思っております。Izvor vitalnosti u gradu su njegovi ljudi, koji žive zdravim i prijatnim životom, a njegovanjem ljudi raste i privreda, i kada ljudi sijaju, Tokijo sija, i Japan sija. Voljela bih da ostvarim takvu idealnu figuru.
22. 令和という新しい時代を迎えた今だからこそ、夢と希望があふれて、世界の中心で輝き続ける東京づくりを進めていくときであります。Sada kada smo ušli u novu eru Reive, vrijeme je da promoviramo stvaranje Tokija, koji je pun snova i nada i nastavlja da sija u centru svijeta.

scenario – NACIJA GDJE ŽENE SIJAJU

1. 次に、女性が輝ける社会の実現についてのご説明であります。Sljedeće je objašnjenje u vezi sa ostvarivanjem društva u kojem žene mogu da blistaju.
2. そして、この計画に掲載した取組について、都民の皆さんに理解を深めていただくということで、PR 冊子を作りました。「女性が輝く東京 誰もが自分らしく暮らせる社会を築くために」というちょっと長いタイトルでございますけれども、目的が明確にこの中に記されております。Napravili smo i PR buklet kako bismo produbili razumijevanje građana Tokija o inicijativama opisanim ovim planom. Buklet ima prilično dugačak naslov, „Žene blistaju u Tokiju: Izgradnja društva u kome svako može da živi na svoj način“, ali je njime jasno naznačena svrha.
3. 基本的に、女性のバイオニアとして今回選ばれたということは、後進の皆さんが、より舞台上で輝けるような環境をつくってほしいという合図ではないかと思っております。まあまあ、大体、私自身、ほかの人と同じことはやらないというのが主義なので、そのために、結構、地雷原をばっと走っていくんです。途中で吹っ飛ばされるかもしれないと思いつつ、走り抜けるということに醍醐味を感じております。その意味で、「ここは安全よ」ということを示していくことによって、より多くの女性がその後続いてくださればいいと思うし、それから、やっぱり日本はちょっと、女性が女性らしい、こういう表現もまたどうかと思うのだけれど、ちょっと遠慮しすぎだと思っております。もっと思い切って、いろいろなことに挑戦をしていただきたいなと思っております。そういう意味で、1つのいいモデルになれるかどうかは、自信はございませんが、そうやってリスクテイクをしながら前へ進むという、その姿を見て、多くの若い方々、若くなくても結構ですけれども、見ていただければと思います。U suštini, mislim da je činjenica da sam izabrana kao pionir među ženama, znak za mene da treba da stvorim okruženje u kojem buduće generacije mogu jače zasijati na sceni. Pa, dobro, generalno govoreći, moj princip je da ne radim isto što i drugi ljudi, tako da na kraju pretrčavam preko minskog polja. Dok mislim da ću možda napola puta odletjeti u vazduh, uživam u privlačnom osjećaju da ću uspjeti da istrčim (do kraja). U tom smislu mislim da

će više žena moći da me prati kada im pokažem „ovdje je bezbjedno!”. Takođe mislim da su žene u Japanu malo previše rezervisane u svojoj ženstvenosti, i voljela bih da ih vidim hrabrije u suočavanju sa različitim izazovima. U tom smislu, nisam sigurna da li mogu da budem dobar model, ali se nadam da će mnogi mladi ljudi, čak i ako nisu mladi, moći da vide nekog ko rizikuje i ide naprijed.

scenario – SVJETLIJI JAPAN

1. 国政を見える化し、不正のない明るい日本をつくります！Vizualizujte nacionalne stvari i stvorite svjetliji Japan, bez nepravde!

scenario – SVJETLIJA BUDUĆNOST

1. まずは、次代を担う子供たちを育み、明るい未来を繋いでいく、「Children」の取組についてであります。Prvo ću govoriti o mjerama za „djecu” koje imaju za cilj vaspitanje djece koja će voditi sljedeću generaciju i povezivati ih u svijetlu budućnost.
2. 今後、人口減少によりまず経済縮小や、超高齢化に伴います歳出増が見込まれる中にありまして、「戦略ビジョン」に基づく投資により持続的に成長を生み出すとともに、「改革ビジョン」を踏まえた事業評価の深化などによって、健全な財政運営を進めることが欠かせません。長期的な視点から、より強固で弾力的な財政基盤を確立して、明るい未来の実現を確かなものとしてまいります。Sa privredom koja se smanjuje zbog pada stanovništva i očekivanim rastom rashoda zbog starenja stanovništva, za nas je od suštinskog značaja da promoviramo zdravo fiskalno upravljanje generisanjem održivog rasta kroz investicije zasnovane na „Strateškoj viziji” i produbljivanjem poslovnih procjena zasnovanih na „viziji reformi”. Iz dugoročne perspektive, uspostavićemo jaču i otporniju fiskalnu osnovu kako bismo obezbijedili ostvarenje svijetle budućnosti.

XI. DOMEN PROZIRNOST JAPAN

Yuriko Koike

FRAMEWORK – PROZIRNA VLADA

1. 都政を見える化させるといふ点、透明化ということでもあります。Učiniti gradsku vladu vidljivijom naziva se transparentnost.
2. この間、都政の透明化、そしてまた、都民とともに進める都政、「都民ファースト」の都政の実現を目指して行動をしてまいりましたつもりでございます。Tokom ovog vremena namjeravam da preduzimam akcije sa ciljem realizacije transparentnosti gradske vlade, vlade koja napreduje zajedno sa građanima, gradske vlade „Građanin na prvom mjestu”.
3. その上で、透明性の高い制度の運用改善も必要かと考えております。Povrh toga, smatram da je neophodno poboljšati rad veoma transparentnog sistema.
4. 国政を透明化し、常に情報を公開し、国民と共にすすめる政治を実現する。既得権益、しがらみ、不透明な利権を排除し、国民ファーストな政治を実現する。国民ひとりひとりに、日本に、未来に、希望を生むために。Realizovati politiku koja se promovira zajedno sa građanima, učiniti nacionalnu politiku transparentnom, i sa uvijek javno saopštavanjem informacijama. Realizovati „Građanin na prvom mjestu” politiku eliminacijom stečenih interesa i prava, okova, nejasnih profita. Da bi se u svakom pojedinačnom građaninu zemlje mogla stvoriti nada za Japan, za budućnost.
5. 都政をもっと見える化します。透明性を高めます。ガバナンスを明確にします。Učiniti administraciju Tokija vidljivijom. Povećati transparentnost. Pojasniti upravljanje.
6. 先ほども、ようやく3人そろってテレビで議論をして参ったところでございます。私が申し上げたのは、やはり都政を見える化して、誰が何を、いつどこで決めているのかさっぱりわからない、そんな都議会のドン、ガスが勝手なことをするような都議会ではだめだ。知事として、しっかりと都政を透明化することをお約束し、東京大改革をうたっているところでございます。Upravo smo razgovarali na TV-u svo troje. Ono što sam rekla je da

moramo da učinimo Metropolitansku vladu Tokija vidljivom, i ne možemo da imamo skupštinu tokijske metropole u kojoj nemamo pojma ko donosi odluke, šta, kada ili gdje, i gdje dan i šefovi Skupštine mitropolije Tokija rade šta hoće. Kao guvernerka, obećavam da ću gradsku vladu Tokija učiniti transparentnom, i sada pozivam na veliku reformu Tokija.

7. 私は利権の構造をブラック化しているところを暴いていきたい。やはり気持ちのいい東京五輪パラリンピックを迎えるためにも都政の透明化をしていきたい。ちょうど街宣車ガラス張りのように、都政をガラス張りにしたいと思います。Željela bih da razotkrijem pozmjelu strukturu interesa. Na kraju krajeva, želim da gradsku vladu učinim transparentnom kako bi Olimpijske i Paraolimpijske igre u Tokiju dočekali sa dobrim osjećajem. Željela bih da gradsku vladu Tokija učinim transparentnom kao što je gradski reklamni kombi, koji je napravljen od stakla.

FRAMEWORK – VLADA JE CRNA KUTIJA

1. 東京についていうと、東京都連の一員に名を連ねてきたが、正直申し上げて、どこで誰が何を決めているのかということが不透明なことが多かった。そんな思いだ。ブラックボックスのような形だった。Što se tiče Tokija, ja sam bila član Metropolitanske vlade Tokija, ali iskreno, često je bilo nejasno gdje i ko šta odlučuje, poput crne kutije.
2. 東京大改革を進めていきたい。そしてブラックボックス化していると何度も申し上げているが、これをクリアにしていきたい。Želim da unapredimo velike reforme u Tokiju. I više puta sam rekla da je to crna kutija, i želim da je učinim jasnijom.

XII. METAFORE NADE JAPAN

Shinzo Abe

1. 日本だけでなく、世界中を未曾有の不安と恐怖が覆う中で、日本は持ち前のイノベーションの力で、希望の灯をともし存在でありたいと願っています。Usred nevidene nelagode i straha koji pokrivaju ne samo Japan već i cio svijet, nadam se da će Japan zapaliti plamen nade kroz svoju moć inovacija.
2. この決然たる誓いを貫き、平和で、希望に満ち溢れる世の中を実現する。Još jednom se zaklinjem da ćemo i dalje biti neumomi u našim naporima da izvršimo našu odlučnu posvećenost i da stvorimo svijet koji je miran i pun nade.
3. 今を生きる私たちもまた、直面する諸課題に真正面から立ち向かい、未来に不安を感じている、私たちの子や孫、未来を生きる世代に「希望の光」を与えなければならない。未来への責任を果たさなければなりません。Mi koji živimo danas moramo se direktno suprotstaviti mnogim problemima sa kojima se suočavamo i dati „svjetlost nade“ našoj djeci i unucima, koji osjećaju nelagodu zbog budućnosti, kao i budućim generacijama. Moramo ispuniti naše odgovornosti prema budućnosti.

Yuriko Koike

1. それから、両岸地域といいたしましょうか、東京湾に面したところというのは、やはり非常に夢のあるところで、以前から舟旅などで水辺を活かしていくということについても、もっと活用すべきではないか。Područje zaliva, ili područje okrenuto prema Tokijskom zalivu, je mejsto koje pruža snove/nade, i trebalo bi da se više aktivira, da koristimo obalu za izlete brodom i druge aktivnosti.
2. そういった意味では、あの地域、豊洲、築地、こういった海に面した地域というのは、非常にどちらも夢の抱けるような地域ではないだろうかと思っております。U tom smislu, mislim da su ta područja, Tojose, Čukidi, ovi krajevi okrenuti moru svi sa izuzetno puno nade/snova (doslovno: nose snove, u smislu nade).
3. 日本と故郷の希望に向けて、全力で闘っています。Borimo se svom snagom za nade Japana i našeg rodnog grada.

4. やはり国民のみなさんが、都民のみなさんが、「やっぱり今日より明日のほうがいいよね」という。その希望を持てる東京。そして日本にしていかなければならない。常々そう思っておりますので、いつかこの言葉を冠したこの動き・活動をしたいと長年思っております。Vjerujem da moramo učiniti Tokijo i Japan mjestom gdje ljudi Tokija i stanovnici Japana uopšte, mogu da imaju nada da je „sutra ipak bolje nego danas“. Oduvijek sam se tako osjećala i dugo sam željela da ovaj pokret i aktivnost jednog dana nosi ove riječi.
5. その関係からこの「希望」という 2 文字を活用して、「希望の党」というネーミング、そして希望をみなさんに抱いていただける。Zbog ovog odnosa, koristimo ova dva sloga (simbola), „nada“, da bismo stvorili naziv „Partija nade“ i stvorili nadu koju će svi prigrliti.
6. 経済への希望、そして政治への希望、そして暮らしへの希望、家計への希望、教育への希望、すべてに通ずるこの希望ということをこれからしっかりとお訴えをしまいたいと考えております。Od sada želim da se čvrsto pozivam na nade privrede, politike, života, domaćinstava, obrazovanja, svih ovih nada.
希望の党、なにを日指しているかと言うと、この日本なんでもあります。なんでも売っています。この東口でも西口でも街角でも物はいっぱい溢れている。しかし、1つ足りないものがあると思います。それは将来への希望であります。将来への希望があってこそ今日より明日、明日よりあさってのほうがみんなきつといいとそういうふうに見える。そんな希望をご提供するのが政治であり、その希望を夢を叶えるのが私たち政治の役割だと心得ておりますが、みなさんいかがでしょうか？ Kada je u pitanju „partija nade“, ono čemu težimo jeste da imamo sve u Japanu. Sve je na prodaju. Bilo da je na istočnom ili zapadnom izlazu, ili na uglu ulice, stvari ima na pretek. Ipak, mislim da jedna stvar nedostaje, a to je nada za budućnost. Tek kada imamo nadu u budućnost možemo da vjerujemo da će sutra biti bolje nego danas, a prekosutra bolje nego sutra. Vjerujem da je politika ta koja pruža takvu nadu i vjerujem da je naša uloga u politici da te nade i snove ostvarimo.
7. 来年は五輪・パラリンピック開催とともに、未来に希望を持つことのできる1年にしていきたい。Sljedeća godina, uz Olimpijske i Paralimpijske igre, željela bih da bude godina u kojoj možemo da imamo nadu za budućnost.

XIII. DOMEN CVJETANJE JAPAN

Shinzo Abe

1. 厳しい寒さの後に春の訪れを告げ、見事に咲き誇る梅の花のように、一人ひとりの日本人が、明日への希望とともに、それぞれの花を大きく咲かせることができる。そうした日本でありたい、との願いを込め、「令和」に決定いたしました。Poput lijepo rascvjetalih cvjetova šljive, najavljujući dolazak proljeća poslije jake hladnoće, svaki Japanac može učiniti da svaki svoj cvijet procvjeta sa velikim nadom za sutra. Sa željom da budemo takav Japan, odlučili smo se za „Reiva“ naziv.
2. 新たに国家公務員としての一步を踏み出した諸君に対し次の令和の時代を創るのは自分たちであるとの気概を持って、それぞれの仕事に邁進してほしいと訓示しました。厳しい寒さの後に春の訪れを告げ見事に咲き誇る梅の花のように行政という分野において、それぞれの花を大きく咲かせてほしいと思います。Savjetovao sam one koji su napravili novi korak kao državni službenici da nastave sa svojim poslovima sa duhom da će stvoriti sljedeću eru Reive. Volio bih da svaki cvijet procvjeta na polju uprave, kao cvjetovi šljive koji lijepo cvjetaju, najavljujući dolazak proljeća nakon velikih hladnoća.
3. 厳しい寒さの後に春の訪れを告げ、見事に咲き誇る梅の花のように、一人ひとりが、明日への希望とともに、それぞれの花を大きく咲かせることができる。新しい令和の時代が、皆様一人ひとりにとって、実り多き、素晴らしい時代となることを、心から祈念しております。Poput lijepo rascvjetalih cvjetova šljive, najavljujući dolazak proljeća poslije jake

hladnoće, svaki Japanac može učiniti da svaki svoj cvijet procvjeta sa velikim nadom za sutra. Iskreno se nadam da će nova era Reive biti plodna i divna era za svakog od vas.

4. 「花咲け日本」 "Japan koji cvjeta"
5. また1年、そのまた1年と歩みを続けていったなら、その先に見えるのは、日露関係が、その持てる潜在力を十分に開花させた輝かしい未来です。Ako nastavimo da napredujemo još godinu i još godinu dana, ono što ćemo videti je svijetla budućnost u kojoj će odnosi Japana i Rusije dostići svoj puni procvat.

scenario – SIJANJE SJEMENA

1. 本日多くの先人がまいた種が大きく花開き、そして果実となって実を結んでいるのに大変勇気づけられます。Veoma je ohrabrujuće vidjeti da je sjeme koje su posijali mnogi preci, danas u punom cvatu i da daje plod.
2. 日露関係がその潜在力を解放した先に現れる、可能性の沃野。Odnosi Japana i Rusije su plodno polje mogućnosti koje se pojavljuje kada oslobodimo taj potencijal.

Yuriko Koike

scenario – SIJANJE SJEMENA

1. こういう政権交代時でないといけないことというのは山ほどあるわけで、それに対して、過去の見直しと改革の頭出しをするということと、それから将来への種まきでございます。Ima brdo stvari koje se mogu rađati tek u vrijeme ovakve smjene vlasti, kao što je preispitivanje prošlosti, početak reformi i zasijavanje sjemena za budućnost.
2. 狙いでありませうけれども、知事就任いたしましたしてから、東京大改革を推し進めてきたところでございます。今後は、これまで蒔いてきたさまざまな施策の種を育ててきた、そして、それをだんだんと花開かせていく段階に移行するわけでございます、その意味で、私を補佐するトップマネジメント体制についても刷新をしていきたいと考えております。To mi je cilj i, od kada sam postavljena za gradonačelnicu Tokija, promovisem Veliku reformu Tokija. Sada ćemo preći fazu kada će iz odgajanih sjemena raznih mjera posijanih do sada sve više da izbijaju cvjetovi. U tom smislu, želim potpuno da reformišem sistem najvišeg menadžmenta koji meni pomaže.
3. そしてまた、世界が本当に激動を続けている中において、東京都が、そしてひいては、日本が取り残されないように、スピード感を持って、これからもしっかりと取り組んでいくべき課題、そしてまた、将来に向かっての種まきをしっかりと行っていきたいと考えております。I opet, dok svijet nastavlja da bude u turbulencijama, mislim da grad Tokijo, i ne samo on već i Japan, kako ne bi zaostajali, želim da se su osećajem brzine čvrsto ponesu sa potrebnim zadacima, kao i da zasijemo sjemena za budućnost.
4. そしてこれらの、情報公開、都民ファースト、そしてワイズスペンディング、この3つを柱にしてこれまで都政ということを見直しを1年間し、同時に新しい種蒔きも行ってきたところでございます。I mi smo provjeravali administraciju Tokija godinu dana su ova tri stuba: otkrivanje informacija, ljudi u Tokiju na prvom mjestu i pametna potrošnja. Istovremeno smo sijali nova sjemena.
5. すでに東京都ではその種を撒いています。やる気のある人、男性でも女性でもそういったベンチャーを進める方々にはワンストップサービスを作っています。Sjeme se već sije u Tokiju. Stvaramo uslugu na jednom mjestu za motivisane ljude, muškarce i žene koji promovisu takve poduhvate.

XIV. METAFORIČKO SLIKOVNO PREDSTAVLJANJE

Yuriko Koike

HARI I MERI

- まず、「ダイバーシティの実現に向けた取組」でございますけれども、今申し上げましたように、「待機児童解消に向けた取組」。予算額は1381億円、前年度と比べて403億円の増額、大躍進な「ハリ」となっております。ハリーくんです。Najprije, „Napori za realizovanje različitosti (diversity)“, kao što sam već rekla, „Napori za rješavanje liste čekanja za djecu“, Iznos budžeta je 138,1 milijardi jena, što je 40,4 milijarde jena više od prethodne godine, a to predstavlja značajan skok (napomena: harī – igra riječi, doslovno: rastezanje, pomst, igla). Onda Hari (napomena: Harinezumi je „je2“).

GRADOVI SU PINGVINI

セーフシティ

英語の「Safe」は、「安全・安心な」という意味です。
「セーフシティ」は、都市の毎日の生活を守る、災害から命や財産を守る、そして、防災と防災がいちあはれられる都市です。

みんなの安全・安心を守るよ!

ダイバーシティ

英語の「Diversity (多様性)」と「City (都市)」の2つの言葉を一つに合わせ、「ダイバーシティ」としています。
「ダイバーシティ」は、誰もがいきいきと生活できる、活気ある都市です。

誰もがいきいきと活躍できるまちをつくるよ!

スマートシティ

英語の「Smart」は、「活発な・洗練された」という意味です。
「スマートシティ」は、高度なデジタル技術にあふれる、世界に開かれた、環境先進都市、国際都市・経済都市です。

能力があってカッコいいまちに生まれたいよね!

- ご紹介したいのは「2020年に向けた実行プラン」。もう皆さんはお分かりのように「セーフシティ」「ダイバーシティ」「スマートシティ」というこの3つのシティ。「2020年に向けた実行プラン」というものを公表させていただきました。そして、今ご審議いただいている来年度予算案に、盛りだくさんの実行プランの取組を反映しているところでございます。そこで、それをぎゅっとまとめまして、コンパクトなガジェット版を作ったということでございます。基になったものは、とても分厚かったと思っております。簡単にまとめまして、ポイントになる取組をまとめまして、「セーフ」「ダイバー」

「スマート」の、3羽の「ファーストペンギン」がプランを解説するという仕組みになっております。「ファーストペンギン」というのは前もご紹介したと思いますけれど、群れの誰よりも先に危険な海に飛び込む勇敢なペンギンのことでもあります。Željela bih da predstavim "Plan realizacije za 2020. godinu". Kao što svi vidite, najavili smo ova tri *siřja*: *Safe city*, *Diversity*, *Smart City*, i "Plan realizacije za 2020. godinu". I plan budžeta za sljedeću fiskalnu godinu, o kome trenutno razgovaramo, odražava napore ugrađivanja brojnih planova realizacije. Dakle, sve je to sakupljeno u ovo kompaktno džepno izdanje. Osnova je bila vrlo obimna, ali skraćena je na rezime, na ključne tačke, bezbjednost (*safe*), raznolikost (*diversity*), pamet (*smart*) – ova tri "Prva pingvina" objašnjavaju strukturu plana. "Prvi pingvini" su, kako sam ranije objasnila, hrabri pingvini koji prije cijelog jata uskaću u opasno more.

2. 「TOKYO 子育て応援幼稚園」と名付けることといたしました。TOKYO の頭文字を取りまして、Tが「東京は」、Oが「お仕事しながら」、Kが「子供を」、そしてYが「幼稚園に通わせることを」、それをO、「応援します!!」ということでございますけれども、保育施設、さまざまありますけれども、こういった幼稚園でしっかりと対応して下さるところには、都としてもサポートしていくということでございます。Odlučili smo da ga nazovemo „TOKYO Kindergarten Support Child-rearing“. Uzimajući akronim od TOKYO, T je „Tokijo je“, O je „dok radi“, K je „djeca“, I „pustiti ih da idu u vrtić“, O je „podrška“, lako postoje razne ustanove za brigu o djeci, a Metropolitiska vlada Tokija će pružiti podršku onim vrtićima koji su u mogućnosti da pružaju ovakve usluge.

CHOJU

1. そこで、世界共通語にしたいと何度も申し上げておりますけれども、「Choju (長寿)」がキーワードになります。長寿というのを、天婦羅とかお寿司とか同じように、世界中に「Choju (長寿)」という日本語を世界語にしたいという意味です。Mnogo puta sam spomenala da bih voljela da „Choju“ (dugovječnost) bude univerzalni jezik, a „Choju“ ključna riječ. Mislim da bismo željeli da Choju (dugovječnost) učinimo globalnim jezikom na isti način kao što su to tempura ili sushi.
2. それをさらに広く知っていただくために、ロゴマークをつくったということでありませう、下は筆書きで「長寿」と示してあります。日本語の長寿を世界共通語にしよう、日本語が誇ることはやはり長寿であるということでございます。Oznaka logotipa je kreirana da bi bila šire poznata. Ispod je potez četkicom koji ukazuje na „dugovječnost“. Učinimo dugovječnost na japanskom, univerzalnim jezikom, učinimo da japanski (jezik) bude ponosan na dugovječnost.

XV. ROD CRNA GORA

Draginja Vuksanović

1. Temelji kuće u Crnoj Gori ne počivaju na zemlji već na ženi. Tako će i u državi biti.
2. Nije slučajno rečeno da kuća u Crnoj Gori počiva ne na zemlji nego na ženi...
3. Crnogorska žena je temelj kuće, svoga roda i svoga doma.

4. U Crnoj Gori kuća ne počiva na zemlji već na ženi - kad žena postavi stvari u kući onda može i da vodi državu.
5. Žene su stub društva.
6. Ona je bila ratnica, sačekivala je iz rata svoga oca, muža, brata i sina. Ona je danas majka, domaćica, uzorna žena i supruka koja nosi tradicionalno i iskonsko u sebi. I sa takvim kvalitetima danas žene u Crnoj Gori su ugledne i uspješne ljekarke, naučne radnice, prosvjetne radnice, umjetnice, žene iz drugih oblasti života. Želim da budem glas svih tih žena, želim da budem glas posebno obespravljenih žena, onih koji rade u turizmu i ugostiteljstvu, onih vrijednih radnica koje rade u trgovini, koje moraju znati koliko im je radno vrijeme, a ne da rade prekovremeno, koje nemaju praznike, a koje se muče i zarađuju za svoju djecu.
7. Crnogorsko društvo osim svoje prepoznatljivosti koja počiva na čojstvu i junaštvu od prvih pisanih tragova gradilo je istorija čiji teret su nosila pleća hrabrih žena. U savremenom crnogorskom društvu pleća hrabrih žena i dalje nose terete modernog porodičnog života.
8. Nikad nisam koristila uvredljiv izraz ali jedan izraz koji dolazi iz krajeva odakle potiče moja majka, iz Srbije, imenica ženskog roda - pobegulja. Gospodin Đukanović se prepao.

ROD JAPAN

Yuriko Koike

1. 逆に、順位を上げている国を見ますと、女性の活躍がその国をというか、ある意味、国の政策として、女性が活躍するということは、その社会が成長することだと、社会の、何ていうんでしょうか、生き生き度というんでしょうか、それがプラスだという認識を持って進めているということだと思います。Suprotno tome, ako pogledate visoko rangirane zemlje, njih čine aktivne žene, u nekom smislu, državna politika u kojoj žene aktivno učestvuju znači da to društvo raste, to je stepen vitalnosti, mislim da treba to prepoznati kao plus i promovisati.
2. 家族で少子化や人口の問題ということについて、一人ひとりはそのようなことを考えませんけれども、やはり、家庭とか家族のあり方、社会のあり方ということに一石を投じてくださっているんだろうと思います。U vezi sa problemom smanjenja broja djece u porodici i u populaciji ne razmišljamo pojedinačno, ali izgleda da oni ipak uznemiravaju (doslovnije: bacaju kamen sponcanja u) porodicu i porodični način postojanja, način postojanja društva.
3. 確かな経験をもとに、母として、女性としての目線で、国政にメスを入れます、日本に希望を！Na osnovu solidnog iskustva, ona će staviti skalpel (preduzeti drastične mjere) u nacionalne poslove iz perspektive žene kao majke. Nada za Japan!
4. (都民ファーストの会 西多摩(福生市、羽村市、あきる野市、西多摩郡)・清水やすこさん。)小さな体から溢れ出るエネルギーは驚くほど。税理士として都議会にメスを入れてくれます。(… Yasuko Shimizu). Energija koja se prelijeva iz malog tijela je nevjerovatna. Ona će kao poreski računovođa staviti skalpel u mitropolitisku skupštinu.
5. むしろ日本が特殊なんです。だから私が、アイスブレイク、氷を割る、それでまた後に続いてくれる女性がいたらいいなと思って、歩んできました。Zapravo, Japan je poseban. Zbog toga sam šetala razmišljajući kako bi bilo lijepo da postoji žena koja će ice break, probiti led, i one koje će je pratiti.
6. それから二つ目でもありますけれども、「保育所等整備の推進に向けた都布地の洗い出し」についてのお知らせです。Drago, željela bih da vas obavijestim o „pranju metropolitanskog zemljišta radi unaprjeđenja razvoja vrtića i sl.”.
7. その希望の塾のネーミングも同じなんですけれども、私はこの日本、今、物は溢れておりますけれども、足りないのは希望と液体ミルクだということを常に申し上げておまして、Ime „škole nađe” je isto tako, ali uvijek govorim da, iako su stvari u Japanu sada prepune, ono što nedostaje je nada i tečno mlijeko.
8. 子供を持ちたいという個人々の願いを叶えるとともに、人口減少に歯止めをかけるとの強い決意を胸に、子供たちの笑顔と希望に溢れるまちの実現に邁進してまいります。Sa

čvrstom riješenošću da ispunimo pojedinačne želje da imaju djecu i zaustavimo pad stanovništva, guraćemo naprijed ku stvaranju grada ispunjenog dječjim smijehom i nadama.

9. この会議ですけれども、子供の笑顔があふれる東京を実現する、それに向けて、教育、福祉といったこれまでの枠組みにとらわれずに、幅広く議論を行うということを目的にいたしております。Svrha ove konferencije je da se održi širok spektar diskusija, bez obzira na konvencionalni okvir obrazovanja i blagostanja, ka ostvarenju Tokija punog nasmijane djece.

scenario – DOBRA ZEMLJA

1. かつて私、自民党内に「いい国勉強会」というのをつくって、「女性が暮らしやすい国はみんなにとっていい国だ」と言うので、そして女性政策をばっとまとめて、そのいくつかが今実施されているところでありますが、これは「女性」という観点で見て、さっさの結婚・出産・子育てという、こういう人を中心にしたものですよ。Jednom sam napravila u okviru Liberalno-demokratske partije „Studijsku grupu za dobru zemlju“, gdje se kazivalo „Zemlja u kojoj je ženama lako da žive je dobra zemlja za sve“, i gdje smo rezimirali ženske politike. Njih nekoliko se sada sprovodi, ali su usredsređene na one ljude koji gledano iz perspektive „žene“ jesu osobe u braku, rađaju i odgajaju djecu.
2. 第二弾も考えていたのですけれども、それは今度は「男性が暮らしやすい国はみんなにとっていい国だ」にしよう。その次は、シニアにとって、その次、子供にとって、その次、障害者にとって、全部、「人から見る」ということが重要じゃないかということで、「みんなにとっていい国だ」という、やたら長いテーマ、タイトルを、「女性が暮らしやすい国はみんなにとっていい国だ特命委員会」と、いいくに（1192）御堂幕府じゃないですけれども、そういうふうになりました。Razmišljala sam i o drugom, „Zemlja u kojoj je muškarcima lako da žive je dobra zemlja za sve“. Pa potom za seniore, pa za djecu, pa sljedeće za osobe sa invaliditetom, sve je važno da bude „gledano iz perspektive čovjeka“ „dobra zemlja za sve“, ali bi to bila jako duga tema, pa smo za naslov uzeli „Specijalni odbor Zemlja u kojoj je ženama lako da žive je dobra za sve“, mada dobra zemlja (1192) nije Kamakura šogunat.

Appendix II: Rezultati Intervjua u Crnoj Gori

Ispitanik I

Sociodemografske karakteristike: 35 godina, iz Podgorice, dugo živjela u inostranstvu, na studijama, trenutno u Crnoj Gori; umjetnica.

Tri riječi koje povezuje sa konceptima Crna Gora i njenim izvedenicama: *istorija, domovina, tvrdoća/snaga*

Izabrani domen: PUTOVANJE

I: (...) kad bi me pitala za Crnu Goru to je jedna stvar, a kad bi me pitala za Montenegro to je kroz drugačije. Za Montenegro bi mi asocijacije bile: Mediteran, opet bi bila istorija, konstrukcija. Nešto se drugačije dešava u mojoj glavi. Kao da Crna Gora ima više intimnije određenje nego Montenegro.

Biranje domena:

I: Ova tri su mi interesantna: personifikacija, kontejner i putovanje. Najmanje bih se složila sa familijom, ali bolje je da pričam o nečemu što mi ima više smisla. Mislim da je personifikacija najmaštovitija kao metafora u mojoj glavi trenutno, zamišljen je kao tijelo, ali možda jer je nekako i najlakše zamišljati kao svoje tijelo. Ajde putovanje ču. Pokret, proces. Pokret.

K: Da li možemo da razgovaramo o tome kako ti zamišljaš jedinstvo države u toj metafori putovanja. Kretanja, pokreta. Ili možda i stajanja.

I: Putovanje je kao... ili imaš neki cilj de putuješ, ili ako ide pitanje samo putovanje, onda imaš mjesta stajanja.

K: Može da bude u pitanju i lutanje, stajanje u mjestu, isklizavanje sa puta...

I: Ja sam odabrala ovaj domen zato što bih najviše voljela da se na taj način u stvari misli nacija. Kao nešto što je promjenljivo vremenom, ili kroz neki proces. Znači, što se formira i ... nešto u smislu... ne bih da pojednostavim, ali nešto... kao da zavisi gdje staneš i kad staneš, ona se mijenja. Ta ideja šta bi bila ta nacija. E sad, to je neka moja želja, ali nije tako u stvarnosti. To je neka želja da se (nacija) sagleda kao nešto što može da se mijenja i kao neko... ne bih da bude prevozno sredstvo. Nego baš putovanje, nešto što je baš proces, sami glagol, i onda da možeš... na tom putovanju neki ljudi ulaze, i srećeš ih, neki ostaju na određenim mjestima usput.

K: Znači da je ipak u pitanju neko prevozno sredstvo, čim ljudi ulaze?

I: Pa o tome se radi, ne bih da bude prevozno sredstvo. Ne ulaze. Čekaj. Onda nisu ljudi. Stani da razmislim. Nacija nisu ljudi, definitivno. Mislim, kako bih ja htjela da bude. Pokušavam da pobjegnem od tvoje metafore. (...) Pokušavam da pobjegnem od metafore zato što čim smišliš metaforu odmah vidiš koliko ograničava. A to je u suštini stalno što nam se događa kad pokušavamo da definišemo takve stvari. Ajde da probam prvo da je definišem, pa onda da probam da pobjegnem od nje.

(...)

I: Znači ovako. Pokretni ram. Da. Neka postoji taj neki, šta god to bilo, da li je to ograničavanje, neki ram Crne Gore sa njenim granicama, npr. kako je istorijski bilo zamišljeno, ili bilo kakav ram, koji se kao kreće, koji ide. I kad god te taj ram obuhvati, ti si ta nacija, jel? Ili država. To je sad baš teško. E sad, kao svaki ram, kao bilo šta čemu dajemo granice, te granice mogu i da se pomjeraju. Jer one nikad ne stoje. ... Granice, frejmovi i ramovi su samo načini na koji mi moramo nešto da sagledamo, da bismo ga razumjeli. Tako da se oni uvijek pomjeraju. Zbog toga su putovanja. (...) Cilj njihova kretanja je da umiješ da sagledaš. Cilj je sagledavanje. Jer ako ne staviš nešto u ram, ako ne napraviš neki *cut*, ili ako je sve u konstantnom putovanju, ako ne napraviš nikakav okvir, ili prevozno sredstvo ili štogod, ako ne zamisliš, ti nisi u mogućnosti da reflektuješ, nisi u mogućnosti da znaš, da saznaješ, da sagledavaš sebe i svoju stvarnost kroz određene grupacije zasnovane na pripadnosti, jel? Tako da ti izmisliš naciju, i onda si u mogućnosti da reflektuješ određene pojave koje se događaju u društvu i istorijski, jel? E sad, ako prihvatiš da ta tvoja granica, to tvoje prevozno sredstvo, može da se mijenja, onda prihvataš i, ja mislim, imaš progresivnije gledanje na to šta je nacija. Onda prihvataš i da je nacija promjenljiva. Zbog toga mi je najinteresantnije da pojmim kroz metafore putovanja.

Pretpostavljam da je ovo što si navela na kartici izvučeno iz drugačijeg konteksta. U smislu da je država ta koja putuje negdje, je li? Da je to tvoje prevozno sredstvo. Pretpostavljam da se većinom u tom smislu koristi. Što znači da je država isto onda i kontejner, ako je prevozno sredstvo, znači nešto je što sadrži, što ima svoju granicu i sadržavanje.

K: Jeste, ali može i da se blenduje sa personifikacijom, u smislu hoda države.

I: Da.

K: Kao objekat koji vrši neku radnju kretanja ili stajanja na putu, ka nečemu, možda od nečega. Putovanje se vrši radi nečega, nekog cilja možda.

I: Da, da se dostigne neki cilj, ili da se pređu neke prepreke, ili da se ne vraća u nazad, zato što je način na koji mi mislimo uvijek linearni i nikad ne ideš nazad.

K: Znači misliš ...

I: ... mislim da se misli progresivno, u smislu što dalje ideš, to stižeš brže ka svom cilju, koji je bolji. Uvijek je bolje tvoje odredite koje je na kraju, nego odakle si krenuo, iz nekog razloga. I zato što mislimo progresivno i linearno. Linearno u ovom smislu, mislim da ga tako koriste (političari).

I da, onda ti kao staješ, i nekoga primaš usput. Mislim, vjerovatno to ne koriste, nego to sad ja izmišljam. Vjerovatno je njima (političarima) to vrlo otvoreno putovanje, ili staješ kad stagniraš... da, stajanje je stagniranje, vjerovatno, a kad ideš naprijed onda si u dobrom stanju.

K: Sad mi je interesantno to što si rekla da nema vraćanja.

I: To se tako gleda, pretpostavljam. Osim ako hoće da se vrate u prošlost, onda neće koristiti putovanje kao metaforu. Nego ako će da se vrate u prošlost da saznaju esencijalne odrednice naroda, onda bi to, pretpostavljam, bile metafore familije. Ja mislim kad je putovanje, onda je ono progresivno, ka dobrom. Možda ide i kao sunovrat, ali čini mi se da je to onda drugačije, putovanje da se stropoštaš. Sad se sjetih kad mi je <ime zatamnjeno>, moj prijatelj političar, jednom pričao kako on vidi tadašnju državu, kao raspali autobus, onaj iz „Ko to tamo pjevu“, koji ide u beznađe, vrlo sporo. (...) E sad, hoćeš da pričam kako ja vidim našu državu?

K: Da, kroz ovu metaforu puta.

I: Uf, možda ja vidim najviše našu državu kao familiju, što je najgore. Ali držaću se metafora putovanja. Ovako, ja vidim putovanje koje je donekle linearno, u jednom smislu, kao da se kreće prema nekom određenom cilju koje je bilo možda do modernizma, kao nekakav put koji je linearan, a onda odatle vidim možda kao nekakvo vraćanje u prošlost koja je budućnost, kao da više nije linearno, nego se dešavaju neki krugovi, spirale, ili tako nešto. Ako postoji tako neka metafora za Crnu Goru, možda bi to bilo to. U tom trenutku, od kad je stvorena nacija-state, pošto je ideja nacije u suštini izmišljena, onda krećeš da stvaraš tu naciju iz nekih tačaka iz prošlosti, i onda se krećeš u spiralama. Krećeš u prošlost, u plemenski savez, krećeš u prošlost partizansku.

K: Ni ta nema vraćanje ničemu?

I: Mislim da nije vraćanje, jer i dalje se krećeš, znači nisi nikad u suštini stao, ne postoji to da si stao, nego non stop si se kretao. Iako postoji ta ideja stagnacije, mislim da u našoj državi ne bi postojalo nikakvo stajanje. Ili da uopšte postoji ikakvo stajanje. Nego da postoje možda samo promjena pravca... Mislim da nije vraćanje. Mislim da možda to tako zamišljamo, kao da je vraćanje, ali da to nije vraćanje, zato što je drugačije nego što je bilo tada. Jer ti samo uzmeš dio toga nečega što je bilo nekad, i onda od toga napraviš bukvalno novi put. Možda se granaju novi putevi? Možda je to, možda nije spirala, nego se... A nije nego je spirala. Tako je nekako ja vidim, ja znam da to nije tačno, ali je tako vidim trenutno. I zato nemamo orijentaciju trenutno. Shvataš? Zato ne možemo da se orijentiramo trenutno, zato što to ne postoji. Nemoguće je, zato što se toliko spirala događa, konstantno, i na nekom možda subjektivnom nivou, zato što ne postoji u suštini ta jednostavna jedinstvena ideja o naciji. Nekad je možda postojala, kad je bilo progresivno, kad je bilo linearno, a sada se samo dešavaju te razne spirale, i ljudi ne znaju, ne mogu da znaju u kom su trenutku gdje.

K: Znači, u toj slici ne postoji neki određeni cilj putovarija, po tvome tumačenju?

I: Ne. Ne postoji cilj. Razlog je put. Neko ti je stavio taj put i ti pokušavaš da se snađeš na tom putu. Sve te spirale postoje zato što je ideja nacije i države izmišljena, i ti pokušavaš da se orijentišeš konstantno u njoj, ali ne možeš. Zato što ne postoji. (...) Znači, ipak mislim da vraćanje postoji, zato što definitivno ako mislimo na naciju mora da postoji neka istorijska referenca. Znači, mora postojati određenim dijelom u ideji referenca, a referenca je odma i vraćanje. Međutim, nije vraćanje istim putem nazad, kao što oni (političari) pretpostavljaju da može, jer to je nemoguće, nego je nekakav drugi put koji je spiralan, ili možda nije na površini, nego je npr. kroz zemlju ili vazduh, kako god se može zamisliti to. Na taj način ljudi misle trenutno o naciji. Jer ja mislim da ljudi misle istinski vrlo različito o naciji. Ne postoji da se misli na jedinstven način, da se nacija misli jednako. To je politika. Ali način na koji stvarno ljudi misle na naciju je vrlo raznolik i mnogo bogatiji, i sa masu spirala. I šta političari, tj. određene politike pokušavaju, jeste da pretvore te spirale u puteve. Jer su putevi jasniji nego spirale, jer imaju pravac, imaju opet linearnost, imaju prevozno sredstvo, koje prima samo određene, znači imaju kontrolu u suštini.

K: Šta misliš da bi bila moć ovih metafora kada ih koriste političari?

I: Sad smo već stigli do toga da jedan jedinstveni put predstavlja moć da ti možeš da kontrolišeš ko je na tom putu. Znači ideja puta, kao jednog puta, koji ima sporedne puteve, već stavlja prednost tog puta, ima svoj cilj, ovi ostali putevi su ili sporiji, ili su manji, ili ne idu ka istom cilju, i zato se koristi isključivanje, i slično. Znači moć je u tome da ti predstaviš jedan način mišljenja kao pravi, što odmah isključuje ove ostale. Moć je u pojednostavljivanju.

K: A ako su u pitanju mostovi, svetionici i ostali sastavni dijelovi puta u pitanju? Šta bi tu bila moć?

I: Pa ništa, to su samo pomoćne metafore za ovu glavnu, ja mislim. Mislim da kad se pominje most, to ti samo pomaže da ti nastaviš taj put koji si odredio da je pravi put. I onda je to pomoćna metafora. A put je i dalje isti, pravac je i dalje isti. E sad postoji ono kad se koristi da izgradimo „mostove razumijevanja“ na primjer. Tu može da bude kao... može da se stvori ideja da ti ne moraš da ideš tim putem, nego moraš nekim drugim, ako ti se stvore neki mostovi... može i to da bude, mostovi kao prepreke.

K: Da li osjećaš konkretno neke emocije koje ovakve metafore mogu da pobude kod slušaoca?

I: Naravno. Ja sam imala masu emocija trenutno, dok sam govorila, ja mislim. Jedna bi bila da treba da se priključiš autoputu sa masu kola i nemaš druge opcije, ne možeš da skreneš sa togu autoputa, svi idu istom brzinom, i ti moraš da si tu, i baš je *traffic jam*, i ne možeš da gledaš ni pejzaž, ni ništa. Imaš tu emociju da moraš da budeš dio nekog puta koji je neko odredio. Ima i ta emocija da put koji biraš mora da bude sa ciljem, najbrži, najbolji, da uopšte postoji cilj – ima i taj pritisak. A imaš, sa druge strane, ovo kad pričaš o mostovima, i svetionicima, tu postoji već nešto drugo, neka druga emocija, u smislu nekog razumijevanja, tu već imaš neku mogućnost da zamisliš možda drugi put ako napraviš most ili... Mada, vidiš, svetionik je opet nešto drugo. Svetionik je kao neki znak da vidiš da, ako si na moru, da treba da vidiš de je kopno, što znači da si izgubljen, što znači da je more nešto što je izgubljeno, a kopno je nešto što je kao sigurno, to je već baš nešto drugo, ne znam koja bi mi tu bila emocija. Meni se čini da jeste to neka dezorijentacija, koja trenutno može da bude pravo stanje koje ljudi osjećaju vezano za naciju. Ali nije da moraš da nađeš svetionik.

K: U takvoj konceptualizaciji puta, taj neki cilj koji je inače prisutan skoro uvijek, zapravo ne mora da bude stvaran, je li? Može da bude neka nada, neka možda nestabilna radost? Je li, važno je samo da postoji nešto što se prikazuje kao...

I: ... drugačija mogućnost. Da ako nisi na tom putu, da je to ok. To je moja konceptualizacija. Cilj je njima (političarima) uvijek neka vrsta političkog određenja.

K: Mislim uopšte, cilj kao neka apstrakcija u njihovim govorima. Čak i to kopno koje si pomenula, to je opet neki cilj. Zašto mora postojati cilj?

I: Zato što moraš da daješ solucije. Moraš da daš određenu viziju budućnosti, koja je projekcija. Ti moraš da ubijediš ljude da to što ti radiš i to što ti misliš, tj. da će politike koje ti propagiraš da dovedu ljude do određene stabilnosti. To mora da bude laž onda, jer to je nemoguće, ti bukvalno praviš projekciju, tako što na osnovu ovoga šta ja mislim sad, to će nas dovesti do toga – nemaš nikakve u suštini konkretne... imaš uvjerenja i to je to. Tako da je taj cilj uvijek u suštini laž. Ali npr. ako je cilj most, onda to meni nije lažno. Ako je cilj sama izgradnja puta, ili konstantna izgradnja, kako ideš tako gradiš – što zvuči dosta neefikasno, vjerovatno ne bih ubijedila nikoga u to, ali to može isto da bude razlog. Ne cilj nego razlog. Mi sad svi idemo, i mi svi odlučujemo – okej, ja ću sad ovaj put, ja ću ovaj da gradim.

K: A ko smo mi svi?

I: Nacija. Ne znam. Ljudi. Postajem svjesna da ja koristim ljude kad pričam o državi – mi idemo neke, ali u stvari ne moraju ljudi da budu država.

K: I onda svi zajedno usmjeravaju to kretanje?

I: Na neki način da, ali ne znam kako. Čekaj malo... To jesu putevi, putovanja, ali da se udaljimo od ideje jednog puta, to što bi usmjeravalo to kretanje naše, kretanje u okviru nacije, bi bila onda izgradnja. Onda se vraćamo na izgradnja i kakvi to nama putevi trebaju? Jesu li to putevi koji su na vodi, na zemlji, gore, dolje, i onda kreće da se stvara mreža infrastrukture, i mislim da je onda to možda interesantno. Metafore koje političari made vrlo su smislene, samo što imaju cilj koji je pojednostavljen, nemoguć, imaju projekciju budućnosti koja je vrlo pojednostavljena, a samim tim je i netačna.

K: Šta im je onda smisao?

I: Imaju smisla za to za šta služe. Meni je interesantno putovanje u smislu pokreta, kretanja, procesa, i ako gledamo na naciju kao na nešto što nije stabilno, onda su ti trenutni okviri ono što je trenutno određuje, ali ako je u konstantnom kretanju, onda se ti okviri mijenjaju. Ako je država vrijeme, a ne mjesto, znači ako nije geografska odrednica, nego ako se ona događa u vremenu, onda mislim da je interesantnije, jer onda se ono što je Crna Gora i njene izvedenice u svakom trenutku mijenja, bukvalno dok pričaš ona se mijenja. Mislim da je to interesantno kao metafora.

K: Na kraju samo da se vratimo kratko na asocijacije s početka: *domovina, tvrdoća i istorija*. Zašto baš ove asocijacije?

I: Mislim da mi je *istorija* asocijacija zato što je istorija totalna fikcija i konstrukcija; način znanja o prošlosti je u suštini kompletno i skonstruisan određenim događajima i bukvalno je nauka koja pokušava da interpretira određene događaje na osnovu ostataka.

K: Da li bi ti to bila asocijacija za bilo koju državu?

I: Kad bi mi kazala država, isto bi mi bila *istorija* asocijacija. Ili kad bi rekla nacionalnost, isto bi mi vjerovatno bila *istorija*. Ali kad bi rekla *unity*, onda možda ne bi.

K: A šta bi ti bila asocijacija za *jedinstvo*?

I: Prijateljstvo, ljubav, snaga. Ujedinjenje čini mi se zvuči bliže ovome što ja mislim.

K: A šta bi značila asocijacija *tvrdoće*?

I: to bi bilo vezano baš za sam osjećaj, kako osjećaš zemlju – kao tvrdu fizički, kao planira, a onda sve je tvrdo, komunikacija je tvrda, odnosi su tvrdi, familija je tvrda. Razgovori, sve, nije mekana, nije fluidna, nije paperjasta. Ali je i snažna. Može da bude i nešto dobro u tome, kao tvrdoglavost što može da bude dobra jer imaš osjećaj sebe, ali u suštini imaš osjećaj totalne ignorancije u isto vrijeme. Tako da to, kao ignorancija ali imaš neko ukočenje, da si tu i ne možeš da mrднеš nide. Što može nekad da bude dobro.

K: A da li onda asocijacija sa *domovinom* može da zamijeni to paperjasto?

I: Ma *domovina* je meni isto bila više nostalgična asocijacija. Podsjeća malo i na Jugoslaviju, i podsjeća malo kao na neko mjesto odakle bi mogao biti, neko mjesto odakle si, neko mjesto koje znaš.

K: Domovina predstavlja isto neku vrstu metafore.

I: Da, zato što je dom, je li? Kao kuća?

K: Da.

I: U mojoj asocijaciji to je više bilo kao mjesto koje znaš i koje tebe zna, kao da si ti dio tog mjesta. Ako postoji nešto što je ujedinjenje vezano za geografiju ili za teritoriju, onda bi bilo vezano za to nešto što stvarno postoji, u tom saznanju će se rodiš i kako osjećaš svoju okolinu, i kako to mjesto tebe zna i kako ti znaš to mjesto, i to nekako bude domovina.

Ispitanik II

Sociodemografske karakteristike: 35 godina, iz Podgorice, rođen i živi od rođenja u Crnoj Gori. Softverski inženjer.

Tri riječi koje povezuje sa konceptima Crna Gora i njenim izvedenicama: *majka, čvrsto, lijenost.*

Izabrani domen: FAMILIJA

II: Vjerovatno se u primjerima skroz drugačije slike stvaraju, kad imaš skroz drugačije kontekste. Kad pričaš o državi kao majci, mislim da se ne pomiješa maćeha, nema konteksta maćeha, takvi primjeri bi bilo potpuno razvijeni. Mislim da se ne radi o jednoj ideji, nego da je ideja više. Ne mogu baš da kažem ko bi bio majka, ko bi bio maćeha, u generalnom smislu. Ono što pomišljam kad čujem država je majka, i samo bih se držao toga konteksta i tog primjera stvaranja slika majčinske figure je slika bezuslovne ljubavi, obezbjeđivanja sredstava za svoju decu, čuvanje, zaštita.

K: A ko su djeca?

II: Deca su građani. I majka je država, koja je tu radi nas, koja nas čuva i koja nam daje. A mi moramo... nekako, ne moramo, ali je volimo, i osjećamo tu toplinu i bliskost od strane nje. Možemo da radimo što god, ali je ona tu za nas, i osjećamo ljubav i iznevjerili bi majku ako radimo nešto protiv majke. Što god to bilo u datom kontekstu, što pokušavaju političari da dođu od nas, ili da nas spriječe, rad protiv majke je užasna stvar. Mislim da je to. E sad, nekako, ne stvara mi to veći kontekst od toga. Ne stvara se u meni ideja maćeha. To nemam. Ideja oca, on nije bitan.

K: Znači majku može da bude sama sa sobom i sa djecom?

II: Da. Samo mi se stvara ta emotivna konekcija, iz govora naših političara.

K: Baš nemaš nikakvu asocijaciju kada bi političari pominjali oca?

II: Kad se kaže otac, ne znam baš je li to samo za Crnu Goru vezano, ali vežem za pretke.

K: Ti pomisliš, ili misliš da političari misle?

II: Ja pomislim. Ali ne znam zašto pomislim, je li zbog njih, zato što su oni koristili. Kod maćeha, prvo što mi pada na pamet jeste ono da je „život nekom majka nekom maćeha“, u tom smislu, mislim da bi to mogli biti opozicioni političari, koji zastupaju interese ljudi koji misle ili jesu stvarno zapostavljeni. Možda u tom kontekstu bi pričali o državi kao maćehi.

K: U konceptualizaciji države kao porodice, kako misliš da bi bili formirani sestrinsko-bratski odnosi?

II: Ukoliko, kao kod nas, postoji rascjep društva, mogu da pričaju o bratsko-sestrinskim odnosima, i mogu da pričaju o sasjednim državama, je li tako?

K: Bratski su odnosi ukoliko postoji rascjep?

II: Pa da...

K: Ako ne postoji rascjep, šta bi to bilo?

I: To bi bilo jedno, jedna osoba. Mi smo kao dva oka u glavi, ali ipak postoji dva. Bratski, mislim, da stvaraju ono što je naslijeđeno, uvijek je priča ta kao familija, familija, super, ali razdvojite se, svako svoje. Postoji ta neka bratska ljubav, ali nekako, uvijek je neko neslaganje, neki rivalitet u familijarnim odnosima, ali postoji nešto što je zajedničko, i što čini ljude bliskim.

K: Znači, iako su u pitanju metaforičke slike braće, može da dođe do...

II: konflikta.

K: A sestre?

II: Sestra, mislim da se ne koristi. Mislim, patrijarhalna je sredina. Možda bi koristili...hm... ne znam da je to ikada rečeno. Možda da se radi o nekom zaštitničkom odnosu brata prema sestri, ako je, na primjer, u pitanju neka manja država. Ili između gradova. Sestrinski grad.

K: U drugoj državi?

II: da, da.

K: A da li bi koristili bratske odnose unutra države?

II: Da, kad je bilo kakav rascjep u pitanju, unutra ili između država.

K: A šta misliš da bi mogli političari, u okviru familijarnih metafora, da koriste kad je riječ o manjinama?

II: Ne znam... Moguće da isto koriste bratske odnose. Opet, ako je država majka... vrlo moguće da koriste bratske odnose.

K: Misliš da kada političari koncipiraju državu kao majku, da bi se to odnosilo i na manjinske grupe?

II: Pa mislim da da.

K: Možemo li da još malo dotaknemo muške figure? Oca smo spomenali, i braću. Mogu da budu postojeane i figure dedova.

II: Opet je pozivanje na istoriju.

K: Kad se koriste riječi dedovina, otadžbina, domovina....

II: Otadžbinu bih rekao da manje koristimo, dedovina je...mislim da se koristi za region koji je nezavisan od državnih granica trenutno... čini mi se da koriste da se izazove osjećaj pripadnosti toj regiji. Domovina mi je... Domovinu samo izjednačavam sa državom u kojoj si rođen, ne stvara mi druge asocijacije. Mislim da tu ni oni (političari) nemaju neku namjeru kada se priča o domovini, jer je toliko uobičajena i svakodnevna stvar.

K: Da li možeš da mi kažeš zašto misliš da se ovakve metafore koriste?

II: Zato što izazivaju. Prave ti asocijaciju sa majkom. I to je to. Znače izazivanje daga, osjećaja dužnosti tvoje prema tome. Mislim da izazivaju, i da moraju da izazovu taj osjećaj bojazni, ne bojazni, nego dužnosti tvoje. I da moraš da voliš to, i da ne siniješ da ideš protiv majke, moraš da joj daješ. Čitav taj odnos između

majke i djeteta je preslikan ovamo, a opet majka zna bolje od djeteta, moraš da je poslušas nekad, u tom slučaju majka bi bila vlast ili politička situacija koja je u tom momentu aktivna, da nekad moraš da slušaš što ti se kaže, bez neke odbrane, ili kritičkog stava prema tome što se u tom momentu traži. Mislim da je u to.

K: A sveukupne familijarne metafore države?

I: Familija je kao bitna stvar, posebno u Crnoj Gori. I svašta se dešava u svakoj familiji. Ali to treba da ostane u familiji. I okej je da postoje konflikti, ali da se i rješavaju nekako.

K: Rekao si da ove metafore izazivaju osjećaj dužnosti. Onda su po tebi, koliko shvatam, ovo neke vrste moralnih metafora, koje povezuju na emocionalnom nivou?

I: Definitivno je u pitanju moralna metafora. Najjače su emocije u familiji. Ali na kraju je pitanje šta se traži od tebe, šta je cilj. Mislim da je taj osjećaj dužnosti ili izdaje, ili predstava normalnog odnosa između majke i djeteta i šta to dijete smije da uradi, šta majka radi, i šta je opšte prihvaćeno da je dijete normalno da uradi majci, ili majku djetetu. Znači imamo neku predstavu šta je opšte prihvaćeno između majke i djeteta i čini mi se da je cilj političara da nađe nešto što bi želio da ljudi razmišljaju, u stvari da rade, i onda bi povezao tu akciju sa odnosom koji postoji između majke i djeteta. Ili, ako političar ne želi nešto da ljudi rade, ili želi da ljudi nešto ne rade, predstavio bi to kao odnos između majke i djeteta koji nije opšte prihvaćen kao dobar.

K: Sada kada smo na neki način rastavili tu metaforu, imamo ideju šta bi ona mogla da znači, da li bi možda ona mogla da, u tvojoj zamisli DRŽAVE KAO FAMILIJE, dobije neko drugačije značenje? Neki drugi način konceptualizacije od one koje nam nude političari, u okviru familije.

I: Država je majka, bilo bi i dalje. Majka je planeta, majka je zemlja, majka je priroda. Ali ako gledaš dublje, majka priroda stvarno daje, sve se kreće u prirodi, ali opet je ovamo, veže se za državu, a ne za prirodu i univerzum, i malo mi se miješaju tu emocije. Jer stvarno jeste, stvarno je vidim kao majku, ali ne državu, ne granice vještačke, posebno ne političare koji vode, nisu političari nego biznismeni koji upravljaju nečim. Nekako mi je u redu da je u pitanju majka, ali nekako ne u tom smislu da je ograničeno.

K: Šta bi onda to značilo?

I: To se vezuje za tvoju odgovornost, prema prirodi i prema društvu.

K: A zašto ne otac?

I: Pa jer smo navikli nekako. Majka priroda. Ne znam... Možeš li da mi daš jedan konkretni primjer?

K: „Mi smo pupčanom vrpcom vezani za državu“. Da li bi u okviru nje mogao da nađeš interpretaciju koja bi po tebi bila najbolja?

I: Koju bi mogao da nekako opravdam?

K: Recimo da.

I: Beba dok je u majci, pupčanom vrpcom je spojena, ali čim izađe, otkida se, nekako nastavlja svoj put. U pitanju je majka, ali bi to značilo na kraju odvajanje od te države koja je majka, i na kraju dobijaš samostalnu osobu koja nije vezana više za granice. Imalo bi smisla, da izlaziš iz te vrste identifikacije sa majkom, sa roditeljom, i odlaziš, što bi bilo drugačije nešto. Nisi više vezan za državu, nego postaješ nezavisan. Država je majka, ali dođe do toga momenta razdvajanja.

K: Da li bi u nekom smislu mogli da iskoristimo sličnu konstrukciju da predstavimo državu kao maćehu?

I: To mi je čudno. Jer nekako maćeha podrazumijeva oca. A ko je otac u svemu tome? Ne znam. Većem samo za „život je nekom majka, nekom maćeha“.

K: Znači u nekom lošem kontekstu?

II: Da.

K: Da se vratimo kratko na asocijacije sa početka. Šta one predstavljaju?

II: Kod mene to ne predstavlja neku važnost, te asocijacije. Milion puta čuješ te stvari, zato su mi se stvorile i te asocijacije.

K: Čvrstoća, to sigurno ne čujemo.

II: To je povezano za krš, i isticanje kako su ljudi jaki. Pomislim na krš i stameno.

K: Karakter ili krševito područje? Pozitivno ili negativno?

II: Pozitivno, ne krutost u ponašanju, razmišljanju. Nego baš fizički.

K: Znači kamen je čvrsto.

II: Kamen, i to što se isticao fizički izgled Crnogoraca kao fizički jakih ljudi.

Ispitanik III

Sociodemografske karakteristike: 30 godina, iz Podgorice, muškarac, 3 godine živio u inostranstvu. Kulturni radnik – pedagoški rad

Tri riječi koje povezuje sa konceptima Crna Gora i njenim izvedenicama: *kamen, surovost, plemenitost*

Izabrani domen: FAMILIJA

III: Mislim da se ove metafore prvo koriste na onom najnižem nivou manipulacije emocijama, jer uzimaju nešto što nam je emotivno svima upisano. Ne postoji niko ko nema emotivni odnos do porodice, na kakav god način. To je ta primarna stvar koja nas radi kad pričaju (političari) o tome, i mislim da to vrlo svjesto upotrebljavaju. Drugo, mislim da im kao postavka tih stvari omogućava da potvrđuju patrijarhalni model svijeta.

K: U familijarnom modelu jedinstva, ko bi imao koja uloga u državi i društvu?

III: Država bi bila majka, ali ta majka je ustvari inkorporirana kao da je najbitnija figura, ali u stvari nije. Odnosno, da... jer država jeste svima majka, ali zapravo je bitniji ovaj koji je na njenom čelu, odnosno taj koji ti se obraća. I čini mi se da to korišćenje pojma majka, zapravo je najmanipulativnije jer te ne tjera da osvijestiš majku kao autonomno biće, kao osobu koja ima svoje ciljeve, želje i probleme, nego kao nekakvu figuru koja je uvijek tu za tebe, koja te nekako pokriva, a sa druge strane otac ima ta neka očekivanja i on je mnogo opipljiviji kao živo biće. I mislim da muškim političarima u Crnoj Gori to jako odgovara jer vrlo im odgovara da žene svode na uloge, najviše na ulogu majke, i sestre jel? I da nekako onda time zaobilaze žensko pitanje. Odnosno, da nekako time potvrđuju svoju poziciju, jer otvorili su prostor za žensko, ali zapravo oni su ti koji vode riječ.

K: Da li su to određeni muški političari koji imaju metaforičku ulogu očeva?

III: Mislim da svi političari u Crnoj Gori upadaju u taj procjep. Mislim da ga neki namjerno upotrebljavaju, a neki ne, nego samo tako razmišljaju. Mislim da čak ni žene u politici, ni jedna od žena, nema nikakvu emancipatorsku moć. Zapravo ove najglasnije žene najviše upadaju u taj patrijarhalni model. Jer kroz njihov diskurs i njihovu poziciju, čak i ako su uspješne u karijeri i u poslu, opet se vraćaju na iste stvari, i opet istim stvarima manipulišu. Tako da u suštini, ništa ne doprinose u pomijeranju tog patrijarhalnog modela.

K: U tom tumačenju ove metafore, ko bi bila deca?

III: Gradani definitivno.

K: Da li misliš da su to određene grupe građana?

III: Mislim da su svi građani djeca. Mislim da postoji taj pogled da ovi koji se najviše osjećaju građanima, da su oni kao neka pobunjena djeca, da njih malo treba primiriti, i mislim da se to „djeca“ koristi baš manipulativno, da bi se nipodaštavali ljudi, da bi se umanjio njihov uticaj na bilo kakve politike.

K: Da li bi u koncept djece kod političara bile uključene manjinske grupe?

III: Mislim da ne.

K: Imaš li ideju šta bi onda, u okviru porodice, koristili za manjine?

III: Mislim da ih ne bi uključivali uopšte. U okviru porodice. Za manjinske grupe mislim da uvijek ide birokratizovanje jezika. Zapravo, postoji taj termin „braća“. On se koristi malo u okviru terminologije porodice. Homogene grupe u okviru države su svakako braća, ali ako ćemo da naglasimo da su i manjine pripadnici naše zajednice, države, kažemo i za njih da su braća. Mađa opet, aktivira se onaj mit između zavađene braće, uvijek se nekako to potencira, kao da su braća zavađena. Čak i iz tradicije još od Njegoša imamo to da je nekako isti narod, samo je zavađen, kao da smo svi mi braća. Da, manjine su na taj način inkorporirane.

K: Znači, kažeš da je u ovoj konceptualizaciji država predstavljena kao nuklearna porodica. U njoj maćeha ne bi mogla da postoji, ili?

III: Da, da. Mislim da ovo „maćeha“ nije baš za Crnu Goru karakteristično. Da dolazi kasnije, kod društava koje malo napreduju, mogu da kažu da je država maćeha. U lošem smislu. Jer zapravo shvataju koji mehanizmi manipulacije postoje. Kod nas, mislim da nismo stigli do toga, još. Može da bude da neko upotrebljava taj termin, ali nije zastupljen široko. Generalno, čak i kad neko kaže da je država maćeha, on upućuje na to da se ona prema njemu loše ponijela, da on misli da je trebalo nešto bolje da mu se desi, ali on i dalje vapi za nekakvim majčinskim odnosom. Ako država njemu učini to što želi, onda ona prestaje biti maćeha, i onda je ona majka.

K: Da li možeš dalje da mi kažeš o sestrinsko-bratskim odnosima? Pa o muškim figurama, dedova, praćedova, itd, ako postoje.

III: Sestrinske odnose definitivno manje koristimo. Postoje neke konceptualizacije, ali nisu na nivou države, više su na nivou nekih organizacija, kao sestrinski, ali i kao bratski odnosi. Ali je, u principu, pojam sestrinskog odnosa dosta potisnut. Nikad se, recimo, građankama nećeš obratiti kao sestrama, jer opet postoji neki nivo nipodaštavanja, ponižavanja. Taj pojam „sestra“ stvarno slabije funkcioniše. On ima nekakvu auru, u smislu da je nedodirljiv do neke mjere, u patrijarhalnom društvu... baš. Kao, on je na neki način izdvojen, ali je istovremeno i stran. Možda je to problem. Pošto je sestru uvijek... kao ide van kuće. Možda je to. Imamo veliko poštovanje prema tome, riječ „sestra“ u Crnoj Gori je često dovoljna da prekine neko nasilje. Baš je besmisleno do koje mjere je to uzdignuto na neki nivo, ali je možda doživljavano ipak kao nešto tuđe.

K: A o ostalim muškim figurama?

III: Ta linija je baš bitna. I koristi se često. Mislim da se njome evocira neka tradicija. Prošlost koja je upisana kao herojska u nekoj mjeri. Jer, to su kao neki ideali koji se od nas očekuju da dosegne. Često se govori da društvo propada, pa nas zapravo ta linija vraća na nešto što se očekuje od nas, što su naši moralni principi koje treba da ostvarimo, a ne ostvarujemo ih, ali je često u podtekstu opisano nasilje, jer uvijek su ti poduhvati na koje se pozivamo vezani za ratove. Uvijek evociraju nešto ružno, u tom smislu, nasilno, ali opet ne mogu da kažu ni da sam ja potpuno izuzet od tih emocija. U smislu da i ja shvatam – kao postoje neki ratovi, neke borbe, neki principi u tome, za koje jednostavno mogu da kažem i da su moji moralni principi. Mislim da ih imam u nekoj mjeri. (...) definitivno su u pitanju neki trajni principi, samo što je baš zanimljivo da su uglavnom opisani kroz ratove. Pritom, ni svi ti ratovi nemaju nužno nasilje kao takvo, dosta su i branilački. To ne daje ambivalentan odnos prema tome. Jer, kao, ako se braniš, onda je to ok, onda je herojski odbraniti se.... Ali ženska linija ne postoji, ona staje kod majke. Nikad se niko ne poziva na babu i prababu.

K: Onda, možeš li da mi kažeš više o samim emocijama koje ove metafore stvaraju kod slušatelja/slušateljki, i kod tebe, dok si pričao o ovome.

III: Mislim da tu ima dosta nekog bijesa. Kod mene, ali kod drugih. Ali ga ne detektujemo kao bijes, čini mi se. Nego nas to budi na neko agresivno ponašanje, i da, to jeste suštinski bijes u nama, ali ga mi doživljavamo kao neki ili ponos, ili kao...ne znam tačno šta. Ali sad shvatam kao da je ipak ta emocija bijes. Ja mislim da nam ove metafore to suptilno rađe. Kao što sam rekao, svaki čovjek ima emotivni odnos prema porodici, ali ogroman broj tih ljudi ima negativan odnos prema porodici, negativnu emociju. Tako da kad budimo emociju, nikad ne znamo, odnosno, oni znaju vjerovatno, da će kod određenog broja ljudi probuditi negativnu emociju. Ali ih nekako kanališemo, da nismo otvoreno raščistili sa sobom da su to negativne emocije, nego ih nekako prikrivamo. Čini mi se da je to kod tog bijesa najočiglednije. Jer ova priča o Crnoj Gori i o tim pozivajima na pretke, da ona proizvodi nasilje mora da dolazi iz nekog bijesa. Kako bi drugačije nasilje proizvelo, da nije bijes upisan. Ali čini mi se da sam osjetio i neki ponos, nerazumni, iracionalni skroz. Kao neka procesuirana emocija. Ponos na Crnu Goru. Potpuno apsurdno. Ponos na našu istoriju, koja u sebi ima taj mit prezervacije, da smo zapravo uspjeli da se očuvamo, da se odupremo, i da su svi ti ratovi koje smo vodili bile zapravo oslobodilački ratovi jel? I onda si kao ponosan na sve te žrtve koje su ljudi dali. Ali ponos nije prava emocija, nego je procesuirana. I onda mi nekako djeluje da bijes trigeruje taj ponos. Bijes na život koji živiš ovdje i na priče koje ti se prodaju. A i na nas, na sugrađane. Zato što se podrazumijeva da je porodica pozitivna stvar, a uopšte nije, ni iz našeg iskustva. Bijes, zbog toga što te neko manipulira otvoreno.

Mislim da isto trigeruju ljubav, na nekom nivou. I ako ne želiš da je ima. Kad jednostavno neko koristi te riječi, tebi se javlja ljubav. A mislim da kod drugih ljudi koji ne vide tu vrstu manipulacije da može još više da izazovu ljubavi. Izazivaju i neku vrstu ushićenosti, kao da ti neko počne pričati o djetinjstvu, recimo. Samo ti probudi nešto, kao lijepa riječ. Riječ koja ti evocira neke srećne uspomene. Sigurnost. Mislim da im je to dosta primarna stvar da pobude sa metaforama. Mislim da se to, recimo, mnogo veže za pojam „braća“, to je nekako pomiritejski. Kad god vidiš da je situacija uzburkana i da su neki društveni nemiri, i onda neko od političara upotrijebi bratske odnose, uvijek ti probudi osjećaj sigurnosti. Čak i ako to govori neki političar koji ti je odvratn, jer znaš da takva poruka generalno djeluje pomiritejski.

Bude i tugu. U smislu da su stvari dosta proste, a da ih mi komplikujemo. Kad koristi taj jezik porodice, nekako ti kao poslože sve, znaš. I onda ti pomisliš, pa ovo je stvarno tako, moglo bi biti tako, a nije. I onda si tužan zbog toga što nije. Ili ti tugu može evocirati ta istorija na koju se pozivaju, koja je dosta tragična.

K: Sada kad smo je rastavili maksimalno, da li možda u tvojoj zamisli ta metafora porodice dobija drugačiju konceptualizaciju?

III: Stvarno me trigeruju ove stvari na bijes. Taj nukleus porodice mi je najjače potvrđivanje tog patrijarhalnog modela. Mislim da zapravo na ličnom nivou većina tvojih problema ide iz porodice. I da time što je u javnom diskursu uspostavljeno da je to tradicionalna porodica, i da ona treba da bude takva, da te to još više čini nesrećnim. Čak i da imaš neku zdravu familiju. Čini mi se da je naša obaveza kao društva da se jednostavno počne sa prestankom normalizacije te tradicionalne porodice. Zato što to realno ne postoji, makar ne u toj mjeri. Znači tradicionalna porodica u nekom smislu umire. Porodice sada imaju mnogo drugačije forme. Treba da krenemo da gledamo šta je zapravo porodica u budućnosti i šta će nam trebati kao alati da se borimo sa tim. Znači, prva stvar je da ne bude reper „tradicionalna porodica je srećna porodica“. Druga stvar su druge uloge šire porodice, to mi je baš zanimljivo. Mnogi imaju jake uloge tetaka u životu, a one uopšte ne postoje u njihovim diskursima. Jer je to to, mi ne znamo koju emociju to budi. Ali može da bude neki društveni eksperiment da vidimo da li te vrste emotivne manipulacije mogu da funkcionišu, a da budu nekako inkluzivnije, jer mislim da bi se ljudi bolje osjećali. Jer mi smo baš društvo koje gradi te rodbinske odnose. I definitivno babe i dedovi. Baš mi je nevjerovatno da se oni koriste samo u tom nekakvom smislu ratničke tradicije, kad u suštini i babe i dedovi su, i na psihološkom nivou je utvrđeno, bitni za odrastanje djece, i naša iskustva odrastanja nam to govori, kontinuitet je generacija kojima su babe i dedovi bili ogromne figure. I onda kao da baba i ded stvarno mogu da tu neku toplinu donesu.

U toj konceptualizaciji država bi bila porodica. Svi su uključeni. Ne država je majka, jer ako je tako, nekako smo svi pod njom, nego da smo svi u njoj. Ako je država porodica, onda smo svi njeni djelovi.

K: Primjer: „U ovim danima svi treba da se prisjetimo da je toplina porodičnog doma preduslov za mir i spokoj. Naša država, zbog svoje veličine i unutrašnje povezanosti, isto je jedna porodica koja, kao i sve druge, mora da zanemari sitne različitosti i ujedinjeno se bori za zajedničko dobro.“ Da li bi ovakav primjer možda prikazao to što ti govoriš?

III: Ne. Donekle da, ali opet mi je previše taj tradicionalni pristup isplivava. Previše konzervativno. Nema ništa sporno sa porukom, ali nekako ton u kojem je izrečena... Zhog epiteta, toplina porodičnog doma, mir i spokoj... baš bude nešto što je patetično, i daleko, kao da ti maglu prodaju. Jer nije utemeljeno u realnosti. Da mi neko kaže „mi smo porodica, pa i kad se pobijemo za stolom, i ne pričamo jedni sa drugima, ipak smo porodica“, to bi mi više bilo to.

K: Da se vratimo na asocijacije sa početka: kamen, surovost, plemenitost. Šta one zapravo znače?

III: *Kamen* – vezano je i za karakter i za kraški period. Nekako mi je to baš jaka slika. I negativna i pozitivna, čak i kad je vezana za karakter. I opet se javlja i taj bijes i ponos, jer nevjerovatno ti je da je samo taj kamen s kojim ne možeš ništa, i da nekako neko tu uspijeva da boravi. *Surovost* – ima veze s tim iskustvom odrastanja koje se baš reprodukuje. Ne postoji nikakav pomak u odnosu na moje odrastanje. Čak i svjesnost globalnih struja, donekle, ne donosi nikakvu razliku u njihovom iskustvu. Prolaze kroz surovu sredinu. *Plemenitost* – nisam siguran i dalje da je to najbolja riječ, i dalje o njoj razmišljam. Ali kao neka pozitivna osobina koja te i dalje veže. Možda je ipak prava riječ *srčanost*. Kao neka životnost. Ima tu i plemenitosti, neke širine, ali bolja riječ je *srčanost*. U ljudima. Baš mi prija naš čovjek koji može biti u najvećoj negativni, ali barem ga vidiš da proživljava neke stvari.

Ispitanik IV

Sociodemografske karakteristike: 34 godine, rođen u Titogradu, živio u inostranstvu duže vrijeme. Bavi se dokumentarnim filmom.

Tri riječi koje povezuje sa konceptima Crna Gora i njenim izvedenicama: *sibija, besudnost, depresivni opuštanje*.

Izabrani domen: PERSONIFIKACIJA

IV: Glava Crne Gore je prošlost i istorija. Življenje iluzije. Glava Crne Gore definitivno nije u sadašnjem trenutku, glava Crne Gore je u nekoj prošlosti koja je idealizovana. I mi dan danas, kao država i kao nacija, pokušavamo da rekreiramo nešto što se možda nije ni dogodilo. Mislim da političari mahom koriste istoriju kao dokaz da oni mogu da rade šta žele u sadašnjem životu.

Ali možda je glava više, to bi bio i nacionalizam, i primitivizam, plemenska svijest i korupcija. U stvari, mozak tog tijela im je korupcija. Nije glava samo jedna, glava je slojevita.

K: Da li možda postoji više tijela?

IV: Postoji više glava. Možda Crna Gora i dalje ima dvije glave, svjetovnu i duhovnu. Koje su obje duboko metastazirale.

K: Da li je glava kao dio tijela najbitnija?

IV: Uz srce.

K: Ko bi im bio srce?

IV: Svako ko bi im u sadašnjem trenutku bio tu da potvrdi njihovu ispravnost. Na primjer, ako pričamo o religijskom kontekstu koji je danas sveprisutan, koji ne smijemo zanemariti, jer on de facto upravlja u ovom trenutku Crnom Gorom, ja mislim da bi to srce bilo sačinjeno od više predkomora, da ono ne bi bilo nužno jedno srce, nego bi bilo napunjeno svim i svačim što sadašnjem političaru u ovom trenutku odgovara. Npr. ako uzmemo vjerske, onda bi u tom srcu bio Sv. Petar Cetinjski, ako uzmemo opštu populaciju, bio bi Njegoš, ako uzmemo Crnogorce koji su se odvojili od religijskog konteksta, koji više idu Evropi, onda bi bio Danilo (...). To srce bi bilo puno istorijskih ličnosti koje nisu nužno same istorijske ličnosti nego kako mi percipiramo njihov impuls. I svako uzme onoliko koliko mu odgovara. To je jedna supa od korijača gdje ne postoji ni jedan istorijski naučno dokazani princip na osnovu čega je neko to i to, nego postoji neka vrsta nečega što bih nazvao plemenska svijest, nečega što je produkt nekih, rekao bih biblijskih vremena, koji imaju u tom svom narodnom predanju koncept kako nešto treba da izgleda. To je zato što ne postoji država, mi se igramo države. (...) Mi smo njima hologram, a predstavljaju Crnu Goru kao jednu zdravu jabuku. Treći organ koji bi uveo jeste penis, zato što vjerujem da je on bitniji i od srca i od glave, i da on zapravo upravlja u trenutku...

K: Koga on predstavlja?

IV: Onoga ko je na vlasti. Što si više bahat, bezobrazan, ti time možeš lakše da upravljaš. Taj simbol bahatosti, iz njega se crpi snaga, ali on je lažan, ti ljudi nisu hrabri. Oni su lažno hrabri, ali imaju jači motiv od mene i tebe. Možda je to tijelo zapravo jedna virdžina.

K: Da li to tijelo ima udove?

IV: Ruke su svi oni ljudi koji ne žele da budu dio srca, glave i penisa. Ruke su ovi koji su srednji stalež vjerovatno, i ljudi koji bespogovorno, iz bilo kojeg interesa, rade to što im naredi ova tri. Mislim da manjine ne mogu biti ruka. Manjine su njima slijepo crijevo, nešto što treba odstraniti u idejnom smislu. Ovako su račun za podkusurivanje. (...) Zapravo, ja mislim da su manjine više neka vrsta ukrasa, nego što je njihova moć istinski utemeljena u nečemu. Oni suštinski, mislim, njima ne predstavljaju neku moć, sem da budu taj tas na vagi na osnovu čega oni ostvaruju za sebe, ne za manjine. (...) Tako da možda nisu svi slijepo crijevo, nego jedan veliki dio interesnih grupa, a ovi ostali su ukras, na primjer nakit, ili šešir na tom tijelu. Uz političare, naravno da imaš i državni aparat, što je isto važno. To su svi zaposleni, oni su teret – debeli stomak, ili grba. To im je državna uprava.

K: I političari bi ih stavili kao teret?

IV: Oni onda možda njima nisu baš grba, ali jesu stomak, zato što i njima jesu neka vrsta tereta – ali je debeli stomak, opterećujuće veliki stomak, najeo si se, napio si se – zbog njih ti je dobro. Ali taj stomak ti ne da baš da funkcionišeš, toliko je deobeo da ne može da funkcioniše.

Još jednu stvar bi stavio kao dio tijela – to je nasilje u porodici, koje je izazvano time da – ti si muško i bolji si hiljadu puta. To se i vezuje za taj simbol penisa. Iako političari nemaju svijest o tome da je to loše. To je njima opravdano, i svako ko ne misli tako je budala. To je ključ problema, svo zlo je u političarima, a zlo protizilazi iz nasilja u porodici, gdje ti možeš, time što si fizički snažniji, da podrediš sebi onoga ko je od tebe slabiji. Jer nasilje je opravdano. Sad de da ga stavim... možda u šakama. I lijeve i desne ruke. Da je, Crna Gora je njima invalid, ona nema noge. Ona ne ide nide, to je iluzija koju oni daju. Ona stoji statično. To je fikcija. To su invalidska kolica kao pomoći od EU, od Rusije, od Amerike. Ali i pored kolica, Crna Gora im, kao statično tijelo, ne mrda.

K: Da li bi političari koristili neki određeni organ za nešto/nekoga kao konfliktni organ, kao dio koji treba izvaditi van tijela? Ko bi im to bio?

IV: Svakako. Tumori bi bili Srbi za Crnogorce, Crnogorci za Srbe, i kao manjine i kao većine. Onda bi za te iste Srbe u Crnoj Gori tumori bili muslimani, Albanci. Tumori su i manjine i većine. Crnogorci i Srbi. Svi su ugroženi od nekoga.

K: Da li to tijelo ima biljege?

IV: To bi možda opet bile manjine, kao negativni biljezi. Njihovo tijelo je definitivno puno šminke, maskare. Prvo sloj maskiranja tog tijela je nacionalizam. Oni vladaju na konto podjele unutar nekakvih fiktivnih stvari, kao što su vjera i nacija. To je samo konstrukt našeg uma, to ne postoji. To je šminka na tom tijelu.

K: Zašto misliš da se ovakve metafore uopšte koriste? Da li bude kakve emocije kod ljudi koji primaju te metafore?

IV: To je iluzija. Da bi vladali. Bude upravo ono što je sreće, lažnu istoriju. Kad neko kaže da Crna Gora neće pasti na koljena, to je poziv na ono hrabro, fiktivno sreće koje kaže „mi smo hrabri, imamo penis“, a u stvari to ne postoji. Potpuna zloupotreba emocija i manipulacija. Stvaraju svrhu postojanja.

K: Možeš li sad od tog ružnog tijela i potpune manipulacije da stвориš neko svoje ljepše tijelo, da može bolje da funkcioniše?

IV: Za mene bi prvo to tijelo bilo lijepo na nivou prirode, tijelo bi bila njezina priroda. Crna Gora je de facto, kao geografski, unikatna, jer je kroz istoriju opstala kao neka vrsta krasne ili karsne ili kraške tvrđave. Crna Gora je jedna tvrđava planinska. Uvijek je bila izolovana. Tijelo bi bila ta ljepota prirodna, glava bi bila

visina primjera. Jedna glava. Srce bi bilo opet nešto što je možda fiktivno, to je ono odakle je Crna Gora skidala tu vrstu arhetipa iz kolektivnog nesvjesnog. A to je naša interpretacija nečega što se zove „žojstvo i junaštvo“. I to bi možda moglo biti to srce. Građani su i ruke i noge, oni upravljaju to tijelo. Dlanovi su okrenuti ka svijetu. U tom idealnom tijelu, političari bi bilo slijepo crjevo, neka vrsta nečega što izlazi, neke tekućine. Pojedeš i izbaciš, mijenjaš. Neka vrsta sistema za izlučivanje. Nema grbe, nema stomaka teškog, u tom androgenom tijelu.

K: Da se vratimo na asocijacije sa početka. Šta one zapravo znače, i da li bi one bile iste ako bi govorio o Montenegro?

IV: Potpuno bi bile drugačije. (...) Što se tiče asocijacija za Crnu Goru, *sahija* je vezano za sve, stihijski način života – akumuliramo sam malo energije, sad ću nešto da odmahim za mirat, i onda me pušti. Sve se radi na taj način, stihijski. *Besudnost* je karakter, ne postoji zbog silne korupcije, zato što su ljudi divlji, primitivni, neobrazovani, plemenski osviješteni – zbog toga ovdje teško da može da oživi pravda, zakon, koji treba da bi jedno uređeno društvo moglo da funkcioniše. Ne mogu reći nikad, ali vjerovatno neće doći do izražaja nešto što je normalan način života uskoro. *Depresivni optimizam* – opet vezano za tu besudnost, a to je da kada smo u stagnaciji imamo tu dozu depresije, a kada nam daš štap i mrkvu, tj. taj moment *to go*, ti onda imaš optimizam koji će da krene u rat zato što je Njemačka napala Rusiju, a kad tebe okupira neko drugi onda se nećeš pobuniti.

Ispitanik V

Sociodemografske karakteristike: 32 godine, iz Podgorice, boravio kratko u inostranstvu. Bavi se se medijima, produkcijom, marketingom, aktivizmom.

Tri riječi koje povezuje sa konceptima Crna Gora i njenim izvedenicama: *zaostajanje, potencijal, plemo*

Izabrani domen: FAMILIJA

V: Nekad, negdje kroz istoriju, napravljen je taj neki prelaz sa toga da je bog autoritet, na to da je država autoritet. Odnosno, između boga i države bio je monarh, koji je bio neki potomak boga. Tako da, na neki način, kroz tu metaforu, u suštini to strahopoštovanje koje je proizilazilo iz duhovnosti, iz religije ljudi, se nekako u modernoj istoriji pretočilo u državu da bi se iskoristila ta podčinjenost, podanički neki odnos, i uopšte taj neki autoritet nad građanima, da bi se transferovao sa boga na državu, jer opet i ta država zahtijeva neku vjeru da bi funkcionisala. Ljudi moraju da vjeruju da ta država postoji, da ona funkcionise i da su oni dio nje, i da je ona tu da bi njima bilo dobro. Da su oni jednostavno neodvojivi jedni od drugih. Znači, prešlo se sa Boga na monarha, sa monarha na državu, odnosno republiku ili demokratiju, šta god. I sad recimo imamo da se „otac nacije“ koristi tako za trenutnog predsjednika zato što je on donio ili vratio nezavisnost Crnoj Gori. Ne bi se to koristilo za druge političare, jer niko od njih nema rezultate, i nije izgradio toliko kao što je eto prividno makar izgradio Milo Đukanović. I ovi što jesu toliko na sceni, nikada nisu dolazili to tih najviših pozicija, nikad nisu bili toliko uticajni, niti nosioci nekih toliko drastičnih promjena i istorijski vrijednih, kao što je obnova nezavisnosti Crne Gore. Iako mislim da to nije pravedno. Možda Njegoš, Kralj Nikola, to mi je već opravdanije. Mnogo više neke istorijske, nego savremene ličnosti. Majke tu nema, ona se više koristi za Crnu Goru jer je ženskog roda, naziv države. Majko naša, Crna Goro.

K: Šta se dešava kada kažemo „ovo je naša otadžbina“?

V: Otadžbina mi više zvuči komunistički, tako da može biti neki legat komunizma, nešto što smo naslijedili. Slabo ga koristimo, vezuje se za Jugoslaviju, to se više u tom periodu koristilo, i više u komunističkim državama, i kad se kaže „otadžbina“, to je više u nekom ironičnom tonu. Čini mi se. Jer, šta znači otadžbina – to je postojbina naših očeva. Jel? Kao nešto što su nama očevi ostavili, i kao da to nije samo naše, nego i njihovo, da smo mi to naslijedili, da mi to čuvamo kao neko nasljedstvo i neki legat, neku zaostavštinu u stvari, što na ljude prebacuje dodatnu odgovornost. Ima i to neku manipulaciju u sebi, kao ne radimo mi to samo zbog sebe i zbog sadašnjeg momenta, nego zbog onih koji su do sad gradili to za nas. Zato se, recimo, i dedovi pominju u sličnom kontekstu, odnosno naši preci, ali bukvalno dedovi, zato što crnogorski nacionalni identitet ima taj neki kičeraž u sebi koji je neodrživ i neopravdan i neotemeljen u stvarnosti, ali se izvlači iz istorije, odnosno iz naše predstave naših predaka, o tome kakva je bila Crna Gora nekad, kakvi su bili Crnogorci, i onda se na taj način koristi da bi se osnažio taj nacionalni identitet i vjera u crnogorstvo, da bi svaki Crnogorac bio ponosan na račun naših dedova. U nekom slučaju su to bukvalno bili dedovi koji su ratovali itd., ali ne misli se na naše lične dedove, nego na tu generaciju koja je postojala prije nas, i koja je

bila ponosna, pkosna, vrijedna, itd., od koje nije ostalo skoro ništa. Ali se to koristi da bi se oživjela ta neka slika ili zabluda u svijesti građana da je to i dalje tako, jer u suštini, neophodan je ponos koji će da aktivira ego da bi nacionalizam postojao. Jer taj nacionalizam je, naravno, osnova za te neke najjače partije.

Sestra – potpuno je prirodno da bi to bila Srbija. Ali se to nikad neće spomenuti recimo u retorici tih političkih partija koje su separatističke, kojima odgovara da se razdvoje te dvije frakcije, jer u suštini, Srbi ih nikad ne glasaju, i onda se Srbi predstavljaju čak i kao neprijatelji, kao nešto mnogo stranije, drugačije i različitije nego što jeste. Tako da fali Crnoj Gori sestra... Brat, čini mi se da se to više koristi u množini, kao braća, nemamo jednog. Braća Srbi je isto logično, ali mislim da se više koristi za Hrvate. Ili za Grke, jer su pravoslavci. Za Srbe bi to opet bio neki tabu u komunikaciji određenih političkih partija.

K: Da li bi naši političari u toj familiji imali mjesta za manjine?

V: Morali bi biti uključeni u tu familiju. Možda ne bi bilo politički korektno, niti korisno za političare da ih nazivaju kao nekim npr. usvojenim detetom. Nego, zašto bi npr. Srbin bio brat ili sestra, a musliman nešto drugo. Svi oni bi morali biti braća, sinovi ili možda ćerke. Ne bi smjeli to da razdvajaju. E sad... da li se oni koriste u tom smislu, u tom kontekstu... ne bih rekao. Ali evo, može ovako da se kaže: u crnogorskoj porodici niko nije gej. To definitivno, kada bismo rekli „Crna Gora je porodica“, ovako deklarativno porodica, i sad logično je da su članovi te porodice i lgbt članovi, ali recimo, moglo bi se reći da, ako bi Crna Gora kao porodica išla noće u goste, oni ne bi išli sa njima.

K: Ima li babe u toj porodici?

V: One se obično koriste u pogrđnom smislu, kao neke vračare, itd, kada se pokuša diskreditovati neka priča. Kao ono „zvučiš kao baba Vanga“, tako nešto. Ili kad se neki političar izruzi malo narodski, pa ga drugi neko prezove kao babu ili tetku – to se nešto dešavalo zadnjih par godina, neko je imao takav jedan javni istup. Ženske figure, osim majke, se uglavnom pogrđno koriste. Nemaju jednako dostojanstvo u korišćenju, kao recimo otac, dedovi, itd. Vidiš, nikad mi to nije palo na pamet, a toliko je očigledno.

Ali evo da pokušam još malo... šta bi mogla da bude sestra u Crnoj Gori? Mi druge države zapravo tako ne doživljavamo. Jer se ova dugogodišnja vlast oslanjala na separaciji potpunoj. Možda bi rekli za EU, ali ne vjerujem, jer mi težimo tome da postanemo EU, i onda sestra nema baš mnogo smisla. Uglavnom za druge države iz regiona govore „komšije“. Ali za sestru... pa jednostavno je nema. Znači samo muška deca u Crnoj Gori. Da... mislim da možda ima veze sa nošenjem prezimena, i produžetkom loze... Logično je, da ima drugačiji status u društvu, sestra bi imala veću ulogu i veću vrijednost i u jezičkom kontekstu, i u javnoj komunikaciji.

A za dedove... to su uglavnom te prošle generacije i taj stari mit o crnogorstvu uz koji smo svi odrasli, ali koji ne postoji u savremenij Crnoj Gori. Možda postoji u pripadnicima te generacije, i u nekim konzervativnijim porodicama, zajednicama gdje se prenose te neke vrijednosti, samo što u modernoj Crnoj Gori to opet podrazumijeva određenu zadržatost i staromodnost, i prevelika konzervativnost koju, čini mi se, Crna Gora pokušava da odbaci, skoro da je se stidi. Tako da tu ima malo te kontradiktornosti i licemjerja jer na neki način se ponose dedovinom, tim starijim generacijama, a u isto vrijeme odstupaju od njih i bliže se više Evropi, modernom i savremenom, što nije ruralno, što nije arhaično... jer to u stvari asocira na napredak. Interesantno je, vidiš.. znači ded kao metafora nije nešto čemu se teži, nego nešto od čega potičemo i kao neka stara slava od koje se živi i na kojoj se zasniva crnogorski nacionalni identitet. Ali u suštini, očigledno je iz ove priče koliki smo patrijarhat, i treba o ovakvim stvarima pričati da bi čovjek primijetio, jer nekako se izvuče i gleda neutralno, spolja. Dedovi su bitni Crnogorcima. Bitni su jer oni prenose te crnogorske izvorne vrijednosti i potrebni su, ali u isto vrijeme, ne bi se reklo da se nekako očuvavaju ti figurativni dedovi dovoljno, više se pozivamo na njih kao na neki odjek prošlosti za koji se držimo da bi nekako sebe u sopstvenim očima uzdizali, baš da bi to bilo plodno tlo za nacionalizam, koji je pola puta do fašizma praktično.

K: Da li bi mogla da postoji slika maćeha u toj familiji?

V: Sigurno ima političara u Crnoj Gori koji bi Rusiju zvali majkom – majka Rusija. Ali maćeha bi vjerovatno bila Jugoslavija. Nikad niko u Crnoj Gori od političara, ni sa jedne ni sa druge strane, nikad neće previše pozitivno govoriti o Jugoslaviji. Niko ne bi rekao majka Jugoslavija, ok, reklo bi se možda otadžbina u tom prošlom vremenu, ali danas Jugoslaviji ne vidim koja bi se drugo titula dala, koji status porodični. Logično

mi je, kroz političko djelovanje i stavove, i komunikaciju dosadašnju i trenutnu da bi Jugoslavija mogla da bude maćeha. Ali Jugoslavija ne postoji.

K: Da li bi to korišćenje bilo samo u negativnom kontekstu?

I: Pa uglavnom je negativno. Ali mislim da to potiče jednostavno iz bajki koje su globalno rasprostranjene, uvijek je maćeha neko ko nije tvoj nego ili te ne voli kao sina ili ćerku, ili pokušavate da se naviknete jedno na drugo, nametnuto je nešto. Tako da teško u kolektivnoj svijesti i u duhu vremena, da bi maćeha ikad mogla da bude pozitivna. Osim ako je neko ko je usvojio dijete – ali to bi onda isto bila majka. Maćeha je obično kontrateža majki, jer majka je original, ono što treba da je tu, a maćeha je zamjena. Tako da teško da može da ima pozitivnu konotaciju, i ne vidim kako bi se mogla koristiti u političkom govoru. Najlogičnije mi je Jugoslavija, zato što potičemo iz nje, a niko je neće nazvati majkom. U odnosu prema Jugoslaviji, mislim da najpribližnija etiketa i status je maćeha.

K: Zašto se ovakve metafore koriste, šta misliš? Da li izazivaju neke emocije?

V: Definitivno djeluje podsvjesno, jer previše je to izlizano i rasprostranjeno da bi moglo direktno da utiče na ljude, jer su više ljudi oguglali. Zato se više to koristi da bi se djelovalo na podsvijest, i kad se kaže majka Crna Gora ili tako nešto, mislim da se time traži lojalnost, odgovornost, poštovanost, neki dug koji mora da se plati jer to nam je majka koja nas je podigla, imamo obavezu prema njoj. Tako da, uglavnom se koristi na taj neki način, kao neka vrsta ucjene, koju niko ne percipira kao emocionalnu u samom trenutku, ali podsvjesno ili nesvjesno sigurno djeluje tako. Sigurno izaziva ovo što sam spomenuo, što nisu nužno emocije. (...) Treba voditi računa o njoj, da se pazi jer ona pazi nas, da smo mi proizašli iz nje, da smo joj dužni, da zahvaljujući njoj postojimo, itd. Majka naša Crna Gora, kad se kaže, pojačava nekako taj nacionalni identitet, osjećaj pripadnosti i nacionalizam, jer jedna je majka, i onda ako je to Crna Gora, logično je da to će to nekako pospješivati i vezivanje za određene partije koje su ultra crnogorske ...

Uglavnom to kod nas izazivaju metafore majka i dedovi. I mi prema dedovima imamo obavezu, prema njihovoj zaostavštini koju su nam ostavili, neku vrstu dužnosti. Kao da ti dedovi imaju veće pravo na Crnu Goru nego mi. Oni su po defaultu veći Crnogorci nego mi. Ali opet se nikad to neće iz toga ugla prikazati, nego će se nekako pokušavati da se njihov duh prenese u savremeno crnogorstvo da bi se uljepšalo, uzvisilo, da bi ljudi bili više ponosni. Što je malo čudno, zato što kroz takve metafore, ti naši dedovi, te stare generacije koje su bile poštovane, ponosne, prkosne, borbene, neosvojive, u isto vrijeme, svaka država želi da građani imaju malu vjeru u sebe. Znači kad se govori o dedovima, to se više koristi da bi se uticalo na kolektivnu percepciju sebe kao naroda, ali ne na pojedinca, pojedinac ostaje slabašan. Tako da nikad se to ne koristi da svaki građanin ima obavezu prema našim dedovima, nego svi mi imamo obavezu prema našim dedovima. Vrlo interesantno, ali i logično. Ako smo svi mi, ljudima je lakše da prihvate odgovornost ako su u kolektivnu. I to se oslanja na patrijarhat, definitivno. Ne bi bilo tako da stara Crna Gora nije bila toliko patrijarhalna. Nuklearna familija, zato se unuci i unuci ne pominju jer oni simbolizuju slabašnost, kao najmlađi, najneiskusniji, najmalvrijni, najmanje sposobni, tako da je slika nuklearne porodice uglavnom, babe ne postoje bez kao nešto pogrdno, a dedovi su duh prošlosti koji nam se drži nad glavom.

K: Sad probaj da sastaviš metaforu u svom obliku, koja bi u okviru familije, mogla bolje da funkcioniše.

V: Možda bi bilo logično...zato što nisam religiozan ne bi trebalo da preskačem religiju. Tako da i crkva i država bi imale neke uloge kao roditeljstva, ali meni bi bilo mnogo logičnije da je građanin otac, da je nacija majka, a da je država dijete. Zato što građanstvo i nacija, oboje su potrebni da bi država postojala. Nema hijerarhije. Logično je da bi država zavisila od nacije i od građana, umjesto obrnuto. Da građani, građanstvo i nacija nisu sastavni dio države, nego da država proizilazi iz njih. Pa bi onda možda, državi sestra bila crkva. A brat bi bio zakon, kao dio države.

K: Da se vratimo na asocijacije s početka, da li bi bile iste za „Montenegro“? I da li možeš da mi objasniš šta ti one znače?

V: Ne. Nikad nisam doživio Montenegro kao svoju državu. Udaljenije mi je, i više je koncept nego što je to Crna Gora. Na primjer, u propagandi se često koristi jedna Aristotelova logička greška koja se zove „slamnat argument“ tj. *strawman fallacy*. Ona funkcioniše tako da, ako hoćeš da diskredituješ drugu stranu, teoriju, ti ćeš da pričaš o njoj, na primjer u slabijem svjetlu, da bi je lakše osporili. E pa u tom smislu, Montenegro bi

mogao da bude pozitivni strawman, kao lutka slamnata kojoj se prišavaju neke karakteristike i vrijednosti da bismo mi usvojili neku drugačiju sliku o sebi i o svojoj državi. I naravno udaljeniji mi, je jer imam pogrdnu asocijaciju, jer upravo je tridesetogodišnja vlast koristila kao tu lutku kojoj prišavaju pozitivne vrijednosti da bi oslikala neku sliku u koju će Crnogorci da povjeruju da bi mogli da kanališu taj njihov ego, i tu njihovu vjeru u sebe, tj. da je prisvoje. Jer Crnogorci vjeruju u taj Montenegro, u tu pozitivnu sliku, ali tu sliku im promovise stranka koja vlada 30 godina. Tonda je logično da će Crnogorci tu pozitivnu sliku o Montenegro da asociiraju sa tom strankom. (...) Crna Gora je više arhaičnije, a Montenegro asociira na neku savremenost. (...)

Što se tiče asocijacije *zaostajanja*, odnosi se na civilizacijski, kulturološki, građanski zaostatak, infrastrukturni, ekonomski, u svakom smislu, i karakterni, i svjesni zaostatak, zaostatak u razvoju svijesti, što je opet i neđe razumljivo s obzirom na to kako smo mi živjeli, koliko smo ratova prošli, i da smo uvijek bili između istoka i zapada, od pamtivijeka. Tako da zaostajemo, definitivno.

K: Kao tijelo zaostalo, ili zaostajanje kao na putu za negdje?

V: Zaostajemo... (...) više u nekom napretku, u nekom putovanju, putu ka nečemu, u kretanju nekom. Znači svi se nekud kreću, svi se razvijaju, mijenjaju, a mi zaostajemo. To ne znači nužno da se mi ne mijenjamo i ne razvijamo, ali kaskamo za njima. To je taj zaostatak. Ali ni to nije fer reći, jer opet to doprinosi recimo – svi smo svjesni tog zaostatka, ali ako ga izgovorimo, onda to ubija vjeru u sebe – znači imamo tu stranu da previše veličamo sebe, da se podstiče taj ego da bi mogli lakše da manipulišu nama i da vezuju sebe, tj. političare za nešto pozitivno. Ali ne valja isto tako ni previše negativno misliti o sebi – jer kad previše negativno misliš o sebi, onda manje samopouzdanja imaš da se boriš za svoja prava, za bolje uslove za život, i tako dalje, i onda nisam mogao da kažem samo *zaostatak* nego sam morao da dam drugu stranu tome a to je *potencijal*. Jer mi imamo taj potencijal da ne zaostajemo, ali ga možda nismo svjesni, više se on... drugačije se farba taj potencijal. On je realan, on postoji. I vjerovatno su nas možda drugi, spoljne sile, ugnjetavale i uvijek nas tretiraju kao nebitne, da ne bismo ni shvatili koliki je naš potencijal (...). Ali, definitivno *potencijal* jer imamo potencijala u svakom smislu, i fizički i instinktivno (...). Tako da, u suštini, da taj potencijal nemamo, možda ja ne bih ni imao asocijacija *zaostatak*.

A *pleme*...zato što smo još uvijek pleme. Još uvijek razmišljamo kao pleme, još uvijek imamo to u sebi, taj neki arhetip razmišljanja i vrjednovanja i autoriteta koji se bukvalno tako doživljava, kao u plemenu. Imáš tu neku hijerarhiju, a opet pleme mi ima taj neki prizvuk divljaštva, nerazvijenosti. Asociro me na ruralno, na konzervativno, nazadno, ali možda više zaostatak i potencijal su osobine, a pleme je više metafora. (...) Definitivno ima negativnu konotaciju, što ne bi nužno moralo da bude – jer simbolizuje nazadno. Mada priziva i neku pripadnost, jer je pleme kao neka šira familija, tako da ima i to pozitivno u sebi, jer Crna Gora jeste jedna šira familija, u 10 koljena, svi smo tu manje-više, bez došljaci. Tako da jesmo u suštini pleme i dalje, samo što nas naspoređavaju na različita plemena. I kad kažem pleme vazda pomislim na plemena indijanska koja su ratovala među sobom, pa mi je i tuda to logična asocijacija. I takode zbog te neke fizičko-geografske izolovanosti i tog nekog reljefa, izolovanosti planinama. Kao u nekom malom sistemu, u nekoj maloj mikro klimi, jer pleme opet asociira na malu sredinu, zatvorenu, nepristupačnu, udaljena. Jer jesmo, koliko god nas oni sad povezivala sa Evropom i govorili da nam je tamo sad mjesto, mi smo i dalje to malo pleme jer nas održavaju u tako nekoj svijesti. Takođe, kao narod gotovo da nismo narod sami za sebe, nego kao da smo dio šireg naroda, možda je to odjek Jugoslavije, ali i u tom smislu smo pleme isto.

Ispitanik VI

Sociodemografske karakteristike: 25 godina, iz Podgorice, 3 godine živio u inostranstvu. Magistrant Međunarodnih odnosa. Radi u crnogorskom tink-tanku, na polju socijalne inkluzije ranjivih kategorija društva (prevenstveno lica sa invaliditetom, rodne ravnopravnosti, Roma i Egipćana, i drugih ugroženih lica). Tri riječi koje povezuje sa konceptima Crna Gora i njenim izvedenicama: *čovštva, junaštvo, kriš*
Izabrani domen: PERSONIFIKACIJA

VI: Kroz analizu diskursa mislim da većina javnog mjenja posmatra Crnu Goru u ženskom tijelu. Zašto? Jer govorimo „majka naša, Crna Gora“, što je uzeto iz himne, pa svi govore „to je naša majka, Crna Gora, naša domovina“, ali to mi se nikako ne uklapa jer onda sve što se dalje priča o Crnoj Gori je u muškom rodu – „mi Crnogorci“ ili „majka Crna Gora“. Meni je to vazda bilo zanimljivo, kao koncept, ali onda mislim da taj koncept ide i nazad – kao zemlja Crna Gora rađa, iz te neplodnosti koju stvarno posjeduje, imenovana majka rađa kao jake, kršne Crnogorce. Po meni, onako kako javno mjenje konstruiše Crnu Goru trenutno,

onda bi Crna Gora bila transdžender žena, virdžina, jer samo Crna Gora može da rodi Crnogorce. E sad što se tiče djelova tijela... stubovi oslonca svake države idealno bi trebalo da budu noge. To bi trebalo da budu građani kao najstabilniji dio, ali u našem slučaju građani bi predstavljali sistem za hranjenje, želudac, jer političari se hrane preko građana, barem je to bio slučaj do sad. Želudac, stomak, kao nešto kroz šta upijaš određene stvari. Političari bi sami sebe stavili kao mozak. Oči bi bile vlada, pretpostavljam, jer kako oni gledaju na svijet tako i svi mi drugi gledamo. Tako da otprilike, zavisi kakve naočare stavi naša vlada, i kako se njima ide – lijevo ili desno, tako i narod djela. Usta bi bila parlament, pretpostavljam, jer bi trebalo da zastupa ono što mozak želi – kao što je bilo do sada. Srce svega toga bi bio pravni crnogorski poredak, sudovi, tužilaštvo, na osnovu čega se živi, ali mislim da smo mi onda jedan tumorski sistem. Govorim o od kad smo postali zvanično i nezavisni, od nekih 90ih godina, jer takva nam je analogija. Sad smo na hemoterapiji otprilike, koliko vidim.

K: Šta predstavlja glava?

VI: Glava kao čitava, bi bila tri grane vlasti. Sem srce.

K: Da li je glava najbitnija u tom tijelu?

VI: Najbitnije je srce, da sve ne bi propalo. Mozak i srce. Cijela glava zajedno sa srcem bi bila tripartitivni sistem. Mali prst na nozi je vojska, možeš i da ga otkineš, ništa se ne bi desilo, iako mi je to čudno jer je analogija „Crna Gora je borbena država“, a opet nemamo vojsku. Što se tiče nogu... to bi im bile nezavisne institucije države, iliti narko kartel klar, itd. Mislim da smo na tome podignuti na sprezi i zatezi između države i par državnih organizacija koje djeluju. Mislim bez ikakvih dokaza, ali na osnovu onoga što sam čitao i vidio, finansiranje penzija 90ih preko šverca duvana, kokaina...Da, vjerovatno bi noge i stopala bilo to na osnovu čega smo živjeli prethodnih godina, a što nam je onda kasnije lupilo jedan tromb u država. Tako da imamo bolesne noge i stopala, definitivno. Možda onda vojska ne bi bila mali prst na nozi, nego tako nešto, isto nebitno. Možda nokat od malog prsta na ruci. A ruke su... rukama se obično nešto uzima, u naš političari samo uzimaju, tako da bi to bile inspekcije, poreske, privatnici koji rade u čilu sa državom, produžene ruke vlasti. Ljudi koji grabe, da služe političarima da grabe, i da hrane građane tj. stomak i da uzimaju da bi mogli i dalje da žive. A taj stomak je debeo, velika jedna stomačina, ali smo gladni stalno, građani su gladni, ali mi smo debeli.

K: Da li u tom stomaku, među građanima, i uopšte u tom čitavom tijelu, političari uključuju manjine kao dio? Sveukupno manjine.

VI: Manjine su njima...ajnici. Stalno ih bole, i oni bi u suštini mogli bez njih, da ih odstrane, ali ipak bolje da ostanu, jer onda ipak imamo neku ravnopravnost, kao. Ali ih to uopšte ne interesuje. Kao i kod naše herojine, virdžine, mi ih se sramimo, ali ih i dalje imamo, pa eto moramo da živimo s njima. Da, mislim da bi im manjine bile tako neki organ koji im nanosi bol sve vrijeme, ali kao, moramo da naučimo da živimo s njima, iako samo treba da bude prirodno, jer je to normalno, da imamo različitosti. Ustavni sud bi im bio trtična kost, jer nema nikakvu funkciju, niko ga ne poštuje, zakržljao je totalno. Ombudsman bi bio slijepo crijevo jer ga niko ne ferma 2 posto, i da mogu da ga maknu, makli bi ga.

K: Da li misliš da bi to tijelo, i u kojem momentu, moglo da padne na koljena?

VI: Pa mislim da je možda već sada na koljenima. Neko bi bio na koljenima kad traži milost, kad prosi, možda se neko i moli, ali u trenutnoj analogiji koju gradimo, za njih bi bilo da su trenutno u nekom bolu, možda porođajnom ili tako nekom.

K: A koga radaju?

VI: Demokratiju. (SMIJEH) U bolovima smo. liječimo se od svega što je bilo loše u našem tijelu. Mrišamo, i onda nam je teško. Možda će stonak da ozdravi, hraniće se zdravim stvarima i nećemo biti debeli. Možda se mijenjaju uloge organa u tijelu.

K: Pošto su političari ruke, da li bi bilo razlike u desnoj i lijevoj ruci?

VI: Mislim... kao lijeva je značajnija jer je bliža srcu, iako to nema nikakve veze, ali vjerovano bi lijeva ruka bila onaj koji je na višem etaloma političara, tipa bliže vrhovnom vođi, a desna bi bila kao svi. Ali u ovoj našoj analogiji, pošto su većina ljudi u Crnoj Gori dešnjaci, desna bi ruka bila glavna, a lijeva bi mogla da bude i opozicija, kao – bez lijeve ruke se može. Tako da desna ruka bi ipak bila glavni političari, a lijeva bi bili manje bitni, jer bez nje možeš.

K: A da li bi moglo da dođe do borbe između lijeve i desne ruke, u tom tijelu političara? Pa eto, npr., i da dođe do toga da otkinu lijevu ruku?

VI: Mislim da je ovo naše tijelo spavalo dugo na toj lijevoj ruci, pa je utrnulo, te je ta ruka navikla da bude neaktivna. Ali mislim da smo se sad okrenuli nekako, da spavamo kako treba, pa je počela krv da cirkuliše i kroz tu lijevu ruku.

K: A između srca i želuca? Tj. bilo kojih unutrašnjih organa?

VI: Pa može, jer otprilike na kraju cijelo tijelo mora da funkcioniše sinhrono, mora biti usklađeno kao sat da bi moglo da funkcioniše. Ili kao kola, ili indukciono, mora sve da funkcioniše da bi sve bilo dobro, tako da otprilike ima kauzalitet. Ako postajemo debeli ili ako loše varimo, kao što smo mi zadnjih godina loše varili tuđu priču, možda srce počne da bude masnije pa dobije neki stent, ili infarkt. Može doći do kauzaliteta između želuca i srca.

K: Možeš li više da mi kažeš o već spomenutim tumorima, i konfliktnim organima?

VI: Pa mislim da ti tumori dolaze iz svih dijelova tijela, da su krenuli iz nogu, i da su se proširili kroz cijelo tijelo, metastazirali, pošli su ka srcu, i jednostavno, tijelo je trebalo oporavak i zbog toga je pokleklo. Ali oporavak dolazi. E sad da li ćemo preživjeti, to ne znamo.

K: Rekao si da bi tijelo moglo i da se porađa. Ko bi mogao da je oploduje ili da možda postoji silovanje?

VI: Ako bismo pravili tu analogiju onda bismo morali da dovedemo i druge osobe?

K: Slobodno.

VI: Onda bismo imali druge države kao osobe, sa svojim političarima. Ovo naše tijelo i dalje može da rađa, jer ima jajnike, iako je bole. S obzirom da je naša država drugačija jer imamo ženu koja je muškarac, ali pošto imaju ljudi, tj. imamo jedan kolektiv ljudi, npr. Evropska Unija, koja voli žene koje izgledaju kao muškarci, možda bi mogla da postoji impregnacija vrijednosti koje bi porodile nešto novo. Ili možda bismo simbiozu pravili s nekim drugim, ili metamorfozu s nekim drugim. Ako bismo pravili analogiju ulaska Crne Gore u EU, onda bi to bilo oplodavanje ali... Silovanje možda ne. (...) Mislim da smo opet osaðeni, jer smo žena po duhu malo drčnija, nismo možda toliko fizički napredni, i od straha od drugih ljudi, živimo recimo u Hobsovom primarnom svijetu, ili društveni ugovor Hobsov, ne znam tačno kako se zove, gdje je sve strašno, Crna Gora bi bila jedna veoma uplašena žena pogotovo sa njenim specifičnim stanjem, i bili bi realno primorani da trčimo ka nekom princeu na bijelom konju, iliti EU da bismo se zaštitili. Ako je taj Hobsov društveni ugovor anarhija, mi bismo bježali ka nečemu de će neko da nas zaštiti, ka većoj društvenoj grupi, koja bi nas opet podržala u ovoj različitosti, u našem muškom izgledu i muškom tijelu, koje ne postoji. Možda bi mlade ljude stavili kao analogiju vagine, jer možeš da ih oplodiš idejama. Ruke su političari koji mogu i da stimulišu tu vaginu, ali radi sopstvenih interesa, da se samozadovoljavaju time.

K: Čemu misliš da služe ovakve metafore?

VI: Mislim da je to jednostavna analogija koju smo dobijali kroz neko osnovno obrazovanje, kao srce ljubav, duša emocija, mozak kao inteligencija, i slično, i onda je lako napraviti analogiju, jer smo se kroz osnovno i srednje obrazovanje puno srijecali sa njima (...) jer mislim da je to nalakše ljudima. Porediš sa nečim što uvijek imaš, jednostavno je, i onda možeš da proizvedeš efekte, najlakše je od nečega što imaš krenuti, npr. zubi (...). Pogotovo za te seksualnije metafore, (...) gdje je ljudima lako da ukapiraju, ili te vuče da razmišljaš, ili ti ostane u sjećanju. Tako da ovakve metafore jednostavno više ljude vuku zbog urođenih bioloških potreba recimo, ili urođenih instinkata, seksualnog ida, a da opet to personifikujemo sa nekim

stvarima koje su ljudima bliske, koristeći metafore po kojima je najlakše nešto shvatiti. Svi to imamo i onda će svima to biti blisko. (...)

Naši političari definitivno ne aludiraju ovim metaforama na živo tijelo, jer živo tijelo raste, mijenja se. Ali opet aludiraju na tu personifikaciju, jer ti je lako da se saosjećaš. (...) Ajde onda da kažemo da postoji fizičko i metafizičko tijelo. Fizičko tijelo je država, a metafizičko tijelo smo mi, građani koji živimo u njemu, i onda trebamo ono u zdravom tijelu, zdrav duh, pa bismo trebali onda kao da ga održavamo jer tom personifikacijom imamo nas – kao duh, građani, koji živimo u nama – kao našem tijelu, Crnoj Gori, i onda možemo da vrjednujemo, kao mi svi zajedno nešto radimo, samo što to „svi mi“ ima jedno skriveno „ja“ kao „mi“ pa u zagradi ime i prezime od a do š, koji želimo nešto da radimo. A onda slijedi ta analogija koji je organ glavniji, kao npr. mozak, koji kontrolise, iako su svi organi potrebni. Ali isto ljudi ne znaju da stomak na primjer ima mnogo više receptora, tj. ima drugi mozak.

K: U sopstvenoj analogiji Crne Gore kao tijela, da li bi mijenjao ovu metaforičku sliku? Da li možeš da predložiš neko drugačije tijelo, koje bi možda moglo bolje da funkcioniše.

VI: Sece bi bilo građani, glava bi bila političke institucije, noge bi bili sudovi, obraz bi bio skupština. U prethodnoj analogiji niko nije bio obraz, jer ga nemamo. Bili bismo jedna zdrava žena od 30ak godina, koja je visoka i kršna kao Crnogorka. Noge bi bile vojska i policija, ruke bi bile zaposleni ljudi koji nas hrane. Digestivni trakt bi bila poreska kontrola i ministarstva koja kontrolišu unos toga što nas hrani, usta bi bila ministarstvo vanjskih poslova, kao ono što govorimo i kako se predstavljamo drugima, a političari individualno bi bili prsti na svakoj ruci, i treba da shvate da prsti moraju zajedno, da imaju sinhronizaciju da bi mogli zajedno da rade nešto korisno. Jer ako svi prsti rade samo za sebe onda ni ruke ne rade. U tom idealnom tijelumanjine su samo dio građana, jer ne postoji razlika, oni su građani Crne Gore i ne razlikuju se, samo na drugačiji način možda ostvaruju svoja prava, ali imaju ih, jednaka. Da li bi takva Crna Gora padala na koljena... ne znam... sve osobe padaju na koljena, ali bitno je da se ustane. To naše tijelo žene bilo bi ponosno na naše junake. Mogla bi da zatrudni. Od istog kao i prije, ali ovoga puta ne bi bila uplašena nego bismo znali da nas ljudi ne napadaju nego da samo treba da bivstvujemo. Ne bismo morali ništa da radimo, donosili bismo proračunate ekonomske odluke, ne bismo donosili odluke iz domena realizma i od moći, nego više liberalne odluke. I kad zatrudnimo, to bi bilo kao da imamo nove naraštaje. Ako smo mi Crna Gora, Crna Gora se rađa nova i biva u trendu sa vremenima. Znači kad zatrudni rađa se nova Crna Gora. Stara umire, rađa novu (...). Možda smo onda fizički drugačiji, npr. drugačijeg pola ili roda, ali se nastavlja kao osoba sa istom vizijom, istom misijom, u toku sa vremenom.

K: Da se vratimo na asocijacije sa početka, da li su iste kada bi rekao „Montenegro“ ili bilo kakvu izvedenicu?

VI: Definitivno bi opet bio *krš*, to je ono što volim, to mi je fiksacija. A ostale bi mi bile drugačije. *Evropa*, *Jugoslavija*.

K: Šta znači *čojstvo*, *junaštvo*, *krš*?

VI: To mi je ona analogija, čojstvo i junaštvo. *Junaštvo* je kad braniš sebe od drugoga, *čojstvo* je kad braniš drugoga od sebe. Kategorički moralni imperativ Crnogorca, ne nego ljudi iz Crne Gore u tom vremenu, jer nisu svi bili Crnogorci. Mislim da dan danas nekako baštiniamo te vrijednosti, iako to pomalo izumire, ili su se te vrijednosti pomalo izvitoperile (...). Kao da imaš svjesnost o domenu svoje moći, kako nekoga možeš da uništiš i da mu pomogneš, samo što davanje uvijek izrodi s nečim višim, a oduzimanje samo sebi oduzimaš u budućnosti.

A *krš* (...), kad se vozim kroz Platije i vidim *krš*, ja sam ushićen. A opet onda *krš* ili *kršno* ili *kršna*, to me opet veže za ljude kao goštake. I *krš* kao nešto tvrde karakterom, za mene lično pozitivno ali neko ga može konstiti i negativno.

Ispitanik VII

Sociodemografske karakteristike: 34 godine, iz Niklića, živio više od 3 godine u inostranstvu, sada živi u Podgorici. Pejzažni arhitekta

Tri riječi koje povezuje sa konceptima Crna Gora i njenim izvedenicama: *privoda*, *prevara*, *rat*

Izabrani domen: PUTOVANJE

VII: Od kad sam svjestan sebe, tj. od kad sam svjestan politike, kod nas je političar toliko javna i videna ličnost da je i nekako prisutna, i dobijamo saznanja i viđenja najviše od njih, generalno. I mislim da je naše društvo neko, da kažem, pred-političko društvo, gdje je stvarno ta politika toliko dominantna da je to neko naše putovanje u budućnost u poslednjih 30ak godina personifikovano na različite načine. Mislim da se to putovanje uvijek odnosilo na „je idemo u nešto bolje“.

K: Ko smo mi?

VII: Mi smo građani ove zemlje. Znači putovanje u bolju budućnost. Međutim, nekako je uvijek ta budućnost predstavljena kao da izmiče, tj. mi uvijek pružamo ruku ka budućnosti, ali nikako da je uhvatimo. I mislim da na tom našem putovanju, i kako ga političari predstavljaju, da nije bitna sadašnjost, već ono čemu stremimo, jer mi stremimo, da li je to bilo ranije da stremimo Jugoslaviji, ne želimo da se odvojimo, zatim stremimo nezavisnosti i stremimo EU, to je uvijek bilo to neko stremljenje, i obično se predstavljalo i sada se predstavlja kao stremljenje ka boljem životu, boljem standardu. Nešto što je bolje od danas. I mislim da se to obično koristi... kao neki mamac, da bi se građanima predstavio neki politički program koji je više kao neka maska za ono što se danas dešava. Uvijek je to „je izaberite nas, mi ćemo vam donijeti ovo“. A nekako kod nas, ljudi su kratke pameti pa i zaborave čemu to stremimo. I ta igra između to „danas“ i to „sjutra“, to je neko naše putovanje. I mislim da mi nemamo osjećaj da smo igdje stigli, već smo stalno na putovanju.

K: To bi onda možda više bilo putovanje kroz vrijeme, nego kroz prostor, možda?

VII: Jeste, to je putovanje kroz vrijeme i kroz sve ove neke personifikacije koje si navela u prethodnim domenima, kroz ove neke političke forme, kroz državno uređenje, kroz određena ideologiju. Mi putujemo generalno, ali nikako da osjetimo gdje ide to putovanje. Zato smo stalno u tome.

K: Misliš da je to putovanje kod političara predstavljeno kao linearno?

VII: Skoro sam vidio jedan citat na internetu „putovali smo dugo, put je bio dug, kasno smo shvatili da je taj put krug“. I to me sada asocira na tvoje pitanje. Mislim da se kao neki *rabbit hole* mi vrtimo u krugu, i to je naše putovanje. Tako nam ga političari i predstavljaju. Oni svoje benefite vide kao njihovo jedno lično putovanje ka boljitku jer je njima bolje, ali generalno ko se makne iz politike i ko je iole objektivn, mislim da će vidjeti da se država i građani vrtu u krugu.

K: Da li misliš da je za političare država ta koja se kreće? Ili su sami građani?

VII: Ja mislim da oni predstavljaju da se građani kreću, i država, ali u suštini se političari kreću. Tj. oni opravdavaju svoje kretanje time što odgovornost prebacuju „pa mi idemo. Hej građani, vidite nas, mi idemo. Zar ne vidite da idemo? Nama je bolje, Evropska Unija samo što nije tu.“

K: Da li misliš da bi to putovanje bilo predstavljeno kao neka vrsta hoda, ili neka vrsta prevoznog sredstva?

VII: Ja mislim da oni smatraju da smo mi, kao država, odnosno, pošto oni moraju da održavaju taj hajt putovanja, da smo mi stalno u nekom galopu. Kao mi smo sad na konju, i mi galopiramo snažno. I tu ima i te simbolike našeg nekog tradicionalnog života, i mi sad stremimo, galopiramo ka tom boljem životu. Ja mislim da cni boće da i neke sitne, obične, nesvakodnevnne uspjehe, ili mini dnevne pobjede, da tako kažem, prikažu kao to sudbonosno putovanje „Evo nas“. Svaki korak je taj galop. „to, idemo“, svaki korak je taj big milestone, kao.

K: Na tom putovanju i u tom galopiranju, na putu ka tom cilju, da li misliš da bi političari smjestili i manjine? Da li smo na putu zajednički, sa manjinama, za političare?

VII: U zavisnosti u kojem kontekstu ih uzmeš. Manjine su sredstvo za podkusurivanje, odnosno sredstvo za prikazivanje određenog demokratskog kapaciteta. Dakle „manjine, slobodno uskočite na naš autobus, bićemo raznolikiji, prikazaće se ta multivjerska i multinacionalna karakteristika Crne Gore, zato molim vas, u našem autobusu ima dovoljno kolača da i vi zgrabite djelić.“ Definitivno sa manjinama, one se usput

pozivaju, one obično nisu na stanici, one su obično usput negdje „svejedno ćemo proći tim putem, pa ćemo te pokupiti sutra“.

K: Gdje bi bili političari na tom putu?

VII: Definitivno političari sebe vide kao mašinovođe. I ima više lokomotiva. Prosto, predsjednik partije je mašinovođa, onaj koji predvodi. I nekoliko je puteva.

K: Šta misliš kako bi predstavljali neke sastavne djelove na tom putu? Npr. prepreke na tom putu?

VII: Kod njih ja mislim da je prepreka nemanje kapaciteta da izađu sa tog puta državnog. (...) Ja mislim da oni ni ne mogu da dosegnu to o čemu pričaju, i to je njihova najveća barijera i blokada. Ja mislim da naši političari i ne vjeruju u to što pričaju. Dalje, mislim da su za njih prepreke kako je postavljen sam sistem, državni aparat. To je za njih prepreka da realizuju svoje državne ili lične ideje. Mislim da kod nas političari prave stvari komplikovanim, i onda taj komplikovani sistem je i njihova prepreka. Oni tu prepreku mogu da predstavje i kao „pa to Evropska Unija od nas zahtijeva“. I onda kao da makneš odgovornost i kažeš „ej vidi, mi smo na ovom putu, to EU od nas zahtijeva, mi ćemo to“, ali i kad hoće da implementiraju nešto spolja, oni se zapetljaju u našu administraciju, naše zakone, naše regulative, i mislim da ta vrsta zapetljanja je velika barijera da se opetlja sistem i da imaš prosto državu i političare koji su servis građanima, a ne da je politika svrha sama sebi i da je to karijerni put. I mislim da su oni u nekom smislu ubijedeni da karijerno napreduju na ličnom nivou, ali da su svjesni da se na državnom nivou stvari vrlo malo ili nikako kreću, odnosno da je taj put – put prepreka.

K: Šta misliš da bi im predstavljali mostovi na tom putu?

VII: Ja mislim da su mostovi kod političara bilo kakav pokušaj saradnje sa drugom nacijom, sa drugom političkom strukturom i generalno sa regijom, zbog naslijeđa rata. Tako da su ti mostovi za prevaziđene barijere uvijek na dnevnom nivou. Tu bi ušao i odnos sa crkvom, naravno, sada aktuelan. Tako da ostvarivanje veza sa političkim entitetima, crkvom ili regionalnim državama, mislim da su to ti mostovi, ali sad mi je palo na pamet, mislim da su ti mostovi dugo bili usmjereni na Brisel i na NATO „hajde da uspostavimo ove strateške, duge mostove i tamo, preko okeanske, pa ćemo vidjeti šta je u našoj kući“. Mene to pokazuje da su njima lokalni mostovi vrlo teško izgradjivi, a da su ti prekookeanski čak i lakši, i zbog naše veličine – mi smo mala tačka na planeti, globalnoj poziciji, i lakše izgradimo te prekookeanske mostove, ali u našoj kući teško izgradimo lokalne mostove.

K: Da li bi taj naš put mogao da sadrži i neko vraćanje?

VII: Da. Mislim da u trenutnom političkom kontekstu, to vraćanje me asocira na desničare, i na to kad neko kaže „vraćamo se pračedovskoj vjeri“. (...) Ja u tome vidim određene probleme, i vraćanje unazad generalno društva... znači govorimo o 21. vijeku, globalnom svijetu, i kad neko kaže „vratimo se toj nekoj tradiciji“, kad neko pominje konstantno tradiciju „Crna Gora se pronalazi“, i „Crna Gora se ukorjenjuje“, ta nemogućnost da oni obavite, shvate da je Crna Gora totalitet svih istorijskih dešavanja na ovom prostora, da je sve to Crna Gora, već moraš da odabereš jedan segment istorije i da kažeš „e mi se tome vraćamo“, to je za mene nazadni put, a oni to predstavljaju kao pozitivno, kao naš put, jer bez tog povratka vjeri – mi nemamo budućnost. I to je ta, sa početka razgovora, njihova neželja da se stvarno ode u budućnost, već da se tu malo pliva, stagnira, u toj baruštini. To je onaj put – krug, vrtimo se.

K: Da li bi mogao da mi kažeš više o lutanju, isklizavanju sa toga puta? Da li bi to mogao da bude put koji bi imao slijepa ulice, zaobilaznice? Zaustavljamo li se, i zašto?

VII: Kad kažeš zaobilaznice, meni je to asocijacija na neki balkanski impuls da zaobideš pravila. Po meni političari se postavljaju kao neko ko je iznad donešenih pravila. I oni vole zaobilaznice na putu koje su izvan pravila koja sa možda i oni sami donijeli, kako bi opravdali svoj status i kako bi opravdali neku svoju poziciju. To me asocira na te zaobilaznice. Tak ođe, ja mislim da onaj ko je na poziciji moći, da kad koristi zaobilaznice, to bi bilo pozitivno, sa značenjem da idemo brže, da opozicija govori da ne ide zaobilaznicama, već da idu pravo ka toj budućnosti, i zato i njih treba odobriti, kao neki pravi put. Obično onaj ko je na poziciji moći ide zaobilaznicama, a ako govorimo o opoziciji, sve dok je opozicija u opoziciji, ja mislim da oni nailaze na

slijepu ulicu... Mislim da generalno bilo koje isključivanje ili stropošavanje jeste ono koje remeti jaku autoritativnu hijerarhiju koja je uspostavljena unutar političke partije. Kod nas su političke partije vođene jednim likom, i obično je taj lik na bilbordima, i obično taj lik predvodi gotovo sve izborne liste. Ukoliko dođe neko ko remeti takvu hijerarhiju, bilo da je ekspert, profesionalac, to se zove isključivanje. Na to me asocira DF. Dakle, oni su imali čovjeka koji je bio prvi na njihovoj listi, taj čovjek je na kraju bio premijer, međutim, kako je to poremetilo njihovu hijerarhiju vođa unutar te političke opcije, i ukoliko oni nisu dobili svoj dio kolača, za njih je to veliko isključivanje, i oni prosto u tome ne mogu da očitavaju komforno, i oni, na tom putu, izmišljaju, prave barijere, hoće da te prevrnu, hoće da te udare, stavljaju ti zidove na putu, itd. Dalje, kod nas zaustavljanje, od kad je prošle godine promijenjena vlast, to zaustavljanje bi bilo opravdanje "e vidite do kojih problema su nas doveli, mi moramo ovo ovako, i sad moramo zaustaviti ovaj proces dok ne dovedemo svoje ljude", bilo da su to sudije, tužilački savjet. Dakle, te institucije koje je uspostavila prethodna vlast, one ne mogu da funkcionišu ispravno, i mi moramo da dovedemo svoje ljude da bi to bilo funkcionalno. To je forma zaustavljanja. To me također asocira, skoro sam gledao komentar gradonačelnika Podgorice koji je rekao da je premijer na pitanje kako vidite poboljšanje komunikacije sa glavnim gradom, odgovorio „pa poboljšaće se komunikacije kad se promijeni vlast“. To je očigledan primjer kako oni zaustavljaju na putu, bilo kojem, da li je to progres, EU, bilo koji put, zaustavljaju komunikaciju sa neistomišljenicima, i kažu „Stop. Dok mi ne uhvatimo šapu na ovom djelu, segmentu puta, nema komunikacije“. Tako da, vrlo je lako našim političarima da zaustave nešto, i bilo koji put (...). Takođe, za potrebe lične prirode, veoma je lako zaustaviti jedan proces u našoj administraciji, bez obzira u kojem si ti redu (...). I to je nešto što generalno oslikava naše personalne odnose u Crnoj Gori, i to neko malo praktično postplemensko društvo koje je podijeljeno u te porodice koje se drže zajedno i guraju jedni druge na tom nekom ličnom prosperitetu, dok na nivou države obično nema rezultata.

Jednu stvar sam htio da dodam a to je naše lično putovanje, kao personalno putovanje nas osoba na ovom svijetu i u ovom životu. Ja mislim da naši političari toga nisu svjesni. Ja mislim da su oni podredili svoj život politici i to nekoj veličanstvenoj ulozi političara kao određene mesije. I mislim da oni svoj lični razvoj i evoluciju zapostavljaju, taj svoj neki lični put su potpuno zapostavili, dok predstavljaju da su svoj lični razvoj i put uložili u političku karijeru. I onda, čak ni društvo ne može da se personalizuje sa političarem i da kaže „e ovaj je političar tako nekako pošten, i vidim ga kao prosto ispravnog – je li se prosto povukao sa pozicije ili tako nešto, već obično naši političari guraju do kraja i onda ostaju potpuno marginalizovani i zapostavljeni, i mislim da im u tom trenutku nije lako. Samo bih dodao da tog nekog ličnog morala ili etike nedostaje, i svjesnosti o ličnom razvoju i ličnom putu.

K: Šta misliš da je moć ovih metafora, i ovakvih govora?

VII: (...) Mislim da druga strana, tj. oni koji slušaju metafore puta, u zavisnosti i od osobe i prosto političke orijentacije, mislim da osjećaju nadu u bolje sutra, ili možda čak i prevanu, ali generalno kod nas mislim da se osjećaju apatija. Jer prosto taj put dugo traje, a vidimo da nismo uradili mnogo, a pred nama je toliko toga da se uradi. I onda definitivno, kada se koriste metafore putovanja npr. ka EU, možda su u početku izazivale i nekakvo uzbuđenje i radost, i neku sreću – idemo ka boljitku, ali sad je to već iznevjerenost, razočarenje, apatija – nikada nećemo doći, tako da definitivno to je metafora kao određeno sredstvo manipulacije, ili da se dobiju glasači, ali i jedino što je ostalo političarima – da pričaju o putu, jer čemu ćeš drugo da se nadaš „Ja kad imam izborni ciklus – ja pričam o putu, ja kad dođem na svoju poziciju – ja pričam o putu, ja ću vas dovesti, ja ću izgraditi, ja ću napraviti taj put – znači mi smo sad u procesu, na putu, ja gradim, ej ljudi, ja za vas radim, ja sam tu za vas, ja sam za građane, ja se zalažem za to, to i to“. Oni jedino što mogu da pričaju jeste o putu. Pa evo i o autoputu.

K: Da li možeš da ponudiš neku drugačiju sliku Crne Gore i njenih izvedenica, u okviru istog domena?

VII: Ja bih volio da taj put izgradimo sa standardima. I volio bih da na putu izgradnje i puta sa standardima postoje institucije koje će to ispravno da urade, a ne pojedinac. Dakle, ako govorimo o državi kao jednoj kući, volio bih da ljudi ove države postavljaju generalno pitanje „kakvu državu želimo?“ Ovo je nekako priča od profesora Miodraga Zeća, a ja sam njegov veliki fan i onda me na to asocira. Kao što i on kaže, mislim da je najveća civilizacijska tekovina – napraviti uspješnu, prosvječenu državu, koja je servis ljudima. I koncipirati, prije svega, institucije, tako što se prije svega, ne bojiš boljeg od sebe. I izaći iz tog provincijskog okvira, već trasirati put državi koja je veća od individualnog interesa. I trebalo bi prosto da bude imperativ iditi u državnoj instituciji i nekako ponos da predstavljaš državu, odnosno da zastupaš interese, i da izgrađuješ taj put, da si dio toga.

Ja bih taj put postavio linearno, sa određenim stanicama, milestonima, i on bi išao uspravno. Ne bih postavljao krajnji cilj tog puta, već bih trasirao taj put prosto kao „put uspjeha“ i na tom putu može biti Evropa, na tom putu može biti planeta, može biti i kosmos, ali mi smo na tom putu, i mi idemo. I dok smo na tom putu kao građani ove države, mi brinemo o svakom ko je na našem konju ili autobusa, mi hranimo svakog, mi brinemo o prirodi, mi dakle brinemo o našoj kući. Stanice o kojim govorim su više milestonesi, da li je to npr. – „Ok, 450eur plata? Pa onda druga stanica bi bila „hoću zaštićena prirodna dobra“, stanica „neću kola u centru grada“, i tako, u tom smislu. I volio bih da se odaberu najbolji ljudi. (...).

Ja bih taj put dalje postavio da ga ne predvodi jedna osoba u smislu ličnog nekog lidera kod nas, i ako je to neka balkanska karakteristika, mi smo fanovi kulta ličnosti, i volimo da se sakrijemo iza tog kulta da bi prosto profitirali na nekom simičarskom nivou, već bih volio da izgradnjom tog puta podižemo, odnosno mijenjamo kolektivnu svijest o značaju puta, o značaju sistema, procedura i normativa prilikom izgradnje puta, a i prilikom vožnje tim putem, ili prilikom hodanja tim putem.

K: Imaš taj put kojeg... „mi“ kao građani ili?

VII: Građani.

K: Znači, mi kao građani ga gradimo. Da li bi onda država bila slikovito prikazana kao neko prevozno sredstvo ili osoba koja se kreće tim putem?

VII: Država je taj fizički put, ali država je zajedno sa prevoznim sredstvom i građanima. Prosto cijela ta konstrukcija je država. Prevozno sredstvo bi bio električni speed train.

K: Da li bi bilo prepreka na tom putu?

VII: Smatram da društvo u cjelini, bez rješavanja izazova i prepreka ne ide naprijed. Prosto kao i na ličnom nivou (...) volio bih da se izazovi i prepreke nekako percipiraju kolektivno, i da stojimo iza njih, i da ih konjugujemo, i ukoliko odabrani lideri nisu ispunili naša očekivanja, da se ne služe manipulacijama, već da *step aside*, i da građani to prepoznaju i da biraju druge.

K: Gdje bi bili političari u tom vozu, na tom putu?

VII: Političari su tu, u prvom vagonu, svakako predvođecem, ali mašinovoda je nekako... to me podsjeća na ulogu predsjednika Italije. On ima određenu reprezentativnu ulogu i on ima određena prava da spriječi manipulacije u parlamentu i senatu. Dakle, tako je nekako sistem napravljen ustavom da je predsjednik biran od strane senatora, nije baš biran izbornom voljom građana, već oni stvarno biraju najboljeg u svojim redovima. I ja bih tako nekog predsjednika volio da bude kao mašinovoda, da bude najbolji od nas, i da ima ulogu da nam pali šklempu. Građani bi bili tu u ostalim vagonima, koji imaju svaki svoj restoran da se fino pojede, da se fino ispriča, i između bi bili i fakulteti da se nauči kako da se održava lokomotiva, i doktori, da se održava stonovništvo, i veterinar, za ljubimce, i priroda bi ostala potpuno netaknuta prolaskom tog voza koji je električan. A struju za voz dobijamo iz obnovljivih izvora – voda, hidroplants, ili možda vjetroelektrane, solarni paneli... Kod nas se inače dobici personalizuju, a gubici socijalizuju. To je u ovim post tranzitnim komunističkim zemljama nešto što je karakteristika, da kad se napravi greška, to ide na račun budžeta, a kad se napravi uspjeh, to dijeli mali broj ljudi. To bih volio da u ovom kontekstu mom, idealnom, da se i loše i dobro dijeli pravednije.

K: Vratimo se asocijacijama sa početka razgovora: *priroda, prevara, rat*. Šta ti one znače? I da li bi bile iste da sam te pitala da daš asocijacije za „Montenegro“?

VII: U tom slučaju bilo bi *priroda, uzbuđenje i nevjerica*, tj. momenat iznenađenja.

Naše okruženje, naša *priroda* je prosto nekako uticala na naš razvoj, i vidimo je svuda. Tebi je dovoljno pola sata, sat, dva i ti si u jednoj netaknutoj prirodi i to je nešto što je uticalo na razvoj svih nas. I generalno, Crna Gora nije toliko urbanizovana i nije toliko industrijski uništena da...prosto, priroda dominira. I tu je taj kontakt mora i planina, koji je slikovit i bajkovit, i to je Crna Gora.

Definitivno je ta priroda vezana i za naš karakter, posebno za onaj neki stari dio Crne Gore, ti kraški predjeli koji su bili siromašni, krajevi na kojima je bilo teško opstati usljed nedostatka vode, i energije, samo imaš tu neku svoju zemlju i tu jednostavno obitavaš. Generalno, Balkan je slabo bio dostupan i ta priroda je uticala na tvoj karakter. Tu ima asocijacija krš, kamen, ta neka rigidnost, i kao loše i kao dobro. Krš i kamen kao

stameno, jako, simbol jačine i nekog junaštva, a onda krš i kamen kao siromaštvo, jad, tjeskoba, teškoća, slab progres.

Pošto sam pejzažni arhitekta, interesantne su mi teme promišljanja predjela i pejzaža, generalno. Nedavno sam pročitao da smo pejzaž svi mi. Dakle, mi činimo pejzaž i pejzaž čini nas. I odnos naš, može to biti država, sistem, oslikava se u pejzažu, i taj pejzaž se oslikava na nama. Tako da, ukoliko našim lošim aktivnostima nismo do sada propali, to možemo zahvaliti pejzažu koji je toliko lijep oko nas, a ono što vidimo loše u pejzažu, to je naš uticaj na pejzaž, to je ono loše što mi donosimo. I generalno mislim da je najveći resurs Crne Gore pejzaž. U smislu, mi možemo po različitim profesijama i strukama razložiti elemente pejzaža – voda – hidroresurs, drvo, šumarstvo – drvni resurs, i na osnovu toga bazirati razvoj, ekonomiju (...). I ukoliko na jedan takav holistički pristup ne primjetimo važnost tog pejzaža, onda gubimo i tu vrijednost i gubimo i sami sebe, ne pronalazimo ni lični ni kolektivni put. Tako da, priroda je definitivno naš resurs i naša slika i ono što smo mi, prosto asocijacija na Crnu Goru, a i na Montenegro.

Prevara – mislim da smo u Crnoj Gori svi malo prevaranti. Neko manje, neko više. Mislim da varamo prvo sami sebe, teško nam se suočiti sa ličnim odrazom u ogledalu, i kroz te neke lične nemoći i manjka kapaciteta manifestujemo loše na kolektivnom nivou. Zatim se te prevare preslikavaju na lične interese ili na interese grupe, i to je nešto što karakteriše i naš politički život, i opet i karakter, prosto identitet. Vjerovatno to dolazi iz ogromne vjekovne nenaštine, i onda kad se osjeti mogućnost da se prisvoji, da se lagodnije živi, ko zna šta donosi sjutra, svejedno ćemo svi propasti. Ovdje se slavi smrt, a ne toliko život, sve jedno ću sjutra umrijeti, da ja zgrabim šta mogu za ovih 5 godina, pa da ležim, ležkarim i tako.

Sljedeća asocijacija, *rat*, zato što život nije na cijeni, i bolji si u smrti nego u životu. Imamo i tu izreku „sve najbolje o umrlom“, bez obzira kakav je bio, tako da tek kad odeš, ljudi govore o tvojim kvalitetima. Dok si na ovoj planeti, obično govore o tvojim lošim stranama, čak ti i pridodaju da bi se uklopio u hrlog koji je kreiran kolektivno. Tako da, rat je neodvojiva sudbina ovih prostora, rat zbog barijera na putu, rat zbog drugočijeg, rat zbog barijere u formi granica. Bez obzira što smo tu vjekovima, jedni isti, tu u kornšiluku, mi svako malo od te bezvrijednosti života podemo u rat, da bi, da li iz nekog imata dokazali nešto, da bi se drugačije prebrojali, da bi dokazali da je ova ideja bolja ili lošija. (...) Rat se priziva. Isto tako mislim da ljudi percipiraju mir kao datost, a ja mislim da se za mir treba boriti, da on nije dat i da on nije konstanta, već da rat može da se rasplamsa. Mi volimo tu neku revolucionarnu državu, mi volimo da smo u nekoj formi, makar to i u nekoj provincijalnoj, perifernoj formi revolucionari, revanšisti. To je prosto isto dio našeg karaktera.

Ispitanik VIII

Sociodemografske karakteristike: 33 godine, rođena u Mojkovcu, živjela u Kolašinu, pa u Podgorici. Godinama živi u inostranstvu, trenutno kao studentkinja doktorskih studija na katedri za arhitekturu i urbanizam, a pored toga bavi se raznim inicijativama urbanog razvoja u Crnoj Gori.

Tri riječi koje povezuje sa konceptima Crna Gora i njenim izvedenicama: *šuma, neorganizovanost, pretvaranje*

Izabrani domen: FAMILIJA

VIII: Mislim da je super period da se priča o ovome jer smo imali ovu promjenu skoro, pa se lako može vidjeti kako u postojeće obrasce lako upada i neko ko bi htio, ko je makar došao na tu poziciju s nekom retorikom kako ćemo sad da pravimo neke promjene, a zapravo kako ni do kakvih promjena nije došlo. Ako vidimo Crnu Goru poslednjih 30 godina, koja je pretežno tokom tih godina bila pod vlašću jedne partije, bilo je tokom političkog nastupa opozicije eksplicitno, a u slučaju političkog nastupa pozicije, DPSa implicitno, prosto uvijek to da je Crna Gora jedna familija čiji je otac Milo Đukanović. To je okvir u kome si morala da se postaviš, zato što opozicija kaže „Milo je mafijaški boss“ – opet otac, koza nostra, mafijaški boss koji je i glavni u DPSu, koji određuje šta će da se desi, i on je glavni u državi, i mi moramo da srušimo sada njega i DPS tako što odsiječemo glavu hobotnici, što je opet mafijaška metafora, tako što, ako njega srušimo, ako obezglavimo porodicu, ako nema više glave te porodice, onda će i ta mafijaška struktura da se uruši, a mi ćemo moći bolje – doći će do boljeg rasporeda snaga u porodici, neće više biti pod tom čvrstom rukom tog glavnog oca. Tako su nastupali iz opozicije, bilo je i raznih drugih, ali ovo je bio dominantni, čini mi se, diskurs. A iz njegovih redova, prosto, mislim niko neće iz redova DPSa doći javno da kaže „da, mi ne smijemo da preispitamo Mila“, ali to se iz svega vidjelo, i to se vidi naročito iz onih smimaka, na primjer Stjepovića koji se priznaje, mora sad da ide da priča sa Milom, kako će kukao on, kao đak koji je skrivio nešto, dobio jedinicu i sad ide da ga otac kazni. Pozicija moći, kao piramida organizovana u patrijarhatu, stvarno je bila potpuno prihvaćena, i ono što je bilo vrlo zanimljivo jeste da tokom svih tih godina, recimo

u DPSu, nije bilo pokušaja, barem ne vidljivo, javno, da se preispita stvarno zbog čega se samo prihvata ta piramida kao nešto što je dato i zbog čega moramo mi sada da živimo u tom uređenju gdje je šef DPSa, šef države, otac porodice. Mislim da niko ne bi javno rekao iz DPSa „Milo je otac naše porodice“, osim onih vrlo strastvenih obožavaoca na mitinzima podrške i tako to. Ali to su više bili strastveni obožavaoci nego javni funkcioneri i političari koji bi izašli s tim u javni prostor, ali po svemu što smo vidjeli to je bilo tako ustrojeno. A onda ako je šef glavne partije i šef svega drugog, otac, onda je država majka. A i stalno se tome vraćamo, kao „majka naša Crna Goro“, što potkrepljuje i himna. Pričamo o političarima kao političarima stranaka, nikada nijesmo imali bilo kakvu suvislu kritiku sa te strane, feminističku. To je stvarno šteta, ekofeminizam je nepoznat u našoj političkoj sceni nažalost, majka zemlja, zemlja, eksploatacija, nasilje, nasilje i eksploatacija nad majkom, majkom našom, šta smo uradili našim majkama, a onda i nad državom koja trpi, je li. A i koja će svakako da trpi, u svakom slučaju, jer ona je majka koja te voli, i majka će za tebe sve da uradi, i kako proizilazi iz te himne „sinovi smo tvog stijenja“ što opet dovodi do toga „mi“ kao sinovi, nema ćerki, mi sinovi ćemo našu majku da branimo. E sad, od koga je branimo? (...) Kad se prestika na današnje vrijeme, opet imamo tu sliku da treba braniti majku od nekoga ko će valjda da dođe od spolja da je napadne, pri čemu nikada ne preispitujemo kakav eksploatacioni odnos mi imamo prema majci. Od toga, prema ličnim životima da je majka tu da kuva, pegla, sluša, daje dok god je živa, do toga da je država koju sada gledamo kao majka, kao neko od koga ćemo da uzmemo. Da uzimamo, uzimamo, uzimamo, uzimamo, i eto ako se slučajno neko zaleti na nju, mi ćemo da je branimo. Niko se neće ni zaletjeti na nju, jer ne živimo u ratnom stanju, tako da ostajemo samo u tom krugu u kome mi uzimamo od nje. A ona je srećna kad može da da, jer majka je srećna kad može da da, i to je tako. Dalje, ta metafora da su građani djeca, mislim da to nije bilo toliko prisutno u diskursu, da neko sad stvarno poistovjećuje građane sa djecom, ali to je implicitno. Jer kao, ako njega niko ne preispituje, znači da niko nije dorastao da ga preispita. Što znači da on treba o njima da brine, on o nama treba da brine, mi treba da smo zahvalni za njegovu brigu, i da se držimo njegovog puta, koji ne preispitujemo jer on najbolje zna kao otac porodice. I onda i taj referendum, i to vraćanje državnosti, pa se to potvrđuje, to bez njega ne bi bilo moguće, on je to dao. (...) I onda kad se promijenila vlast, bilo je zanimljivo, onda smo imali – ok, Milo je i dalje tu ali je kao malo sklonjen jer nije u izvršnoj vlasti, ali je i dalje tu kao opet neki prišaptavač, nešto sa pozicije predsjednika, opet mu je ostala simbolička uloga, opet je u javnom prostoru i opet on sad tu nešto nadgleda šta se dešava, a onda dolaze na vlast novi ljudi, i dolazi Zdravko Krivokapić, i s jedne strane je to zbog toga što je došao, mislim, da popuni taj prostor, jer u okviru crnogorskog društva se stalno gleda ka tome ko će da bude na vrhu, i ko će da diriguje kako će stvari da se rade, jer prosto nemamo instrumente, to je tu neorganizovanost, mi nemamo instrumente kroz koje bismo mogli da kažemo „e tata, možda ovaj tamo bolje zna nego ti“. Hoću da kažem da nemamo instrumente gdje društvo može da se bolje dogovori oko toga kako da nešto radimo zajedno. Nemamo instrumente, nego imamo tu staru strukturu, kao porodica je, i to se drži kroz običaj kao onaj koji je na vrhu porodice preuzima odgovornost, donosi odluke a naša je odgovornost da pratimo njega i da se nadamo da je on stvarno tako sposoban i pametan kao što se čini. A ako nije, onda ćemo svi da propadnemo, ali svi smo odradili sve po pravilu, niko nije ništa talasao. I sad, dolazi Zdravko Krivokapić u tu ulogu, i s jedne strane on dolazi u tako pripremljen sistem. A on je sam po sebi, kao iz stripa, otac porodice, koji stvarno ima nešto milion dece, u smislu njegove biološke porodice, i sad on dolazi kao jedan benevolentni, malo pripiti, čiča, koji osim toga, dolazi i kao nekako poslat od boga, on ima dogovor sa Amfilohijem, on je vjernik, onda to nekako potertava tu njegovu sklonost da što prije dođe, da se uklopi u tu porodičnu piramidu, u taj način na koje je naše društvo već organizovano. Tako da, to je bilo kao magnet, prosto sa se stopili. I onda imamo dalje taj momenat u njegovim javnim nastupima gdje on kaže „divni narode“. I to je toliko smiješno jer mi znamo da nismo divni narod. Mislim divni... toliko je to nekako... kao saharin je taj pridjev. Ne, ne treba nam da nam ti kažeš da smo divni narod. Treba nam pomoć. Ništa ne funkcioniše. I onda je na taj način izražavana nježnost neka, prema tom narodu koji si ti sad dobio da vodiš, kao prema djeci. I u tom smislu dolazimo do toga da su građani djeca. Kao „divni narode, sad ću ja da vam napravim ljujašku, na kojoj ćete vi da uživati“. (...) Sa jedne strane imali smo Mila Đukanović koji je bio tako strog, zna se da je on opasan, to se zna da se protiv njega ne ide, i zna se da je on u legalnim i paralegalnim strukturama, sve se to zna, niko to ne dovodi u pitanje, niko nije dovoljno moćan da to dovede u pitanje, i prosto mi živimo tako. I onda se pretumbalo tu nešto tokom jedne te godine, pandemija, litije, sve sve sve, i onda sad dobijemo tog pripitog čičicu koji je ono kao „aaa evo me, divni narode“. Ali je vrlo zanimljivo da struktura ostaje ista. I ni u jednom trenutku ta struktura nije dobra, jer nije dobro ni da ne možeš da učestvuješ u poslovima zbog toga što si prestravljen šta će da ti se desi, kao što se i dešavalo ljudima. Toliko ljudi tokom 90ih je ubijeno, onda su ljudi progonjeni kasnije (...) Prosto, paralele sa okoštanim porodičnim strukturama su neizbježne, i njih u svom govoru političari obilato koriste. Čak i kada ne kažu eksplicitno ovo da su građani djeca, kažu „građani su divni narod“. Ili u slučaju Đukanovića „bravo kreteni“ – to bi isto moglo da se veže za porodicu, jer možda

kreteni eventualno bi mogao reći djeci kao „Bravo kretenu, šta to radiš, povrijedićeš se, ne znaš šta radiš“. To je isto ono što je Đukanović govorio da se ljudi koji se njemu suprotstavljaju politički, da oni zapravo nemaju pojma, hoteti da nagovijesti da se radi o mnogo važnim stvarima koje nisu javne, koje se ne znaju, u koje on ima uvid, on najbolje zna i njega moramo da slušamo, „bravo kreteni, ako ste krenuli protiv mene (...) Ja imam moć, ja imam pogled na stvari a vi se tu nešto igrate.“

K: Da li misliš da bi u sklopu te djece, divnog naroda, a i kretena, političari uključivali i manjine? Ili da manjine možda uopšte ne bi bile u toj porodici njihovoj?

VIII: Mislim da nema političara koji su na moćnim pozicijama u našem društvu, ni u prošloj administraciji, ni u ovoj administraciji, kojima je stalo do ljudi. Čak i ako je nekome najviše stalo do ljudskog prava, da niko ne bude gladan, recimo, kada bi neko imao to u svome postulatu jedne političke partije, ljudsko pravo na hranu, na zdravstvenu zaštitu, na šta god, i kad bi koristili ovakav pristup kao „evo, ja imam plan kako da niko ne bude gladan i sad ću ja da ga sprovedem kako ja mislim da treba, a vi treba da slušate i da radite što vam kažem zato što ste vi divni narod koji će od ovoga da ima benefite, ili što ste vi kreteni koji ne razumiju zbog čega je ovo važno“ znači opet bi to bio loš pristup, zato što, kao što znamo, to žene odlično znaju, nema šanse da se iz jedne tačke dođe sva mudrost koja je potrebna da se sprovede bilo kakva promjena u društvu koja je napredna, koja je progresivna. Tako da bi i u tom slučaju opet bili u krivu. Dakle, i ove metafore i ove strukture se koriste isključivo da bi se zadobila moć koja je sebi svrha. (...) Ovo sve pričam zbog toga što onda i manjine bivaju instrument. Tako da mislim da odnos nije toliko emotivan, makar ne kod onih koji povlače konce. Znači, ako pričamo o državnom vrhu mislim da taj očinski odnos koji zauzimaju je suštinski više proračunat, nego emotivan. Da ne bi došlo do onoga što dolazi u crnogorskim familijama, tradicionalnim i mnogim drugim familijama na svijetu, da sam ja sad lezbejka, da se mene moji odreknu zbog toga što oni ne mogu da podnesu da imaju u svojoj porodici tako nešto, ne, ovdje bismo imali kao nešto „aha, nema veze, zaraduje. Neka pošalje kući pare, a mi nećemo za ručkom pričati o tome ko je njena devojka“. Tako da mislim da je i odnos prema manjinama u tom smislu da su instrumentalizovane, i da je to stvarno jedan *gaslighting* od strane moćnijih političara, izlučivanje, u smislu „evo jeste, vi ste naši, a zapravo vi niste naši; jeste li vi stvarno naši, ne znam baš da li ste naši, da li radite ono što je tata rekao, da li se pridržavate uputstava?“. Mislim da je to generalno pristup i mislim da je to neki skript koji prate. (...) Imamo ponekad i ekscese, ti emotivni momenti koji pokazuju i neobrazovanje, i nesnađenost, jer, opet kažem, najveći dio naše političke scene nema stavove koji se puno razlikuju od toga, ali imaju dovoljno znanja da to zabašure i da znaju dovoljno da instrumentalizuju ljude i zajednice, koji nisu njihova zajednica. A opet, moja teza je da oni ne vide pripadnost bilo kakvoj stvarno zajednici, izuzev one koja im omogućava da dođu do pozicije moći.

K: A šta dalje misliš, za koga bi koristili bratske odnose?

VIII: Pa da.. naš bratski narod. (...) Postoji to, što je naročito došlo, kao ono da je kontrast na fotografiji povećan, da nešto bude još izrazitije, nakon referenduma. Pa ostaje to da je Srbija bratska zemlja, da sa Srbi bratski narod, i da je to neki narativ protiv koga se niko, čak ni oni koji su bili za crnogorsku nezavisnost od Srbije, nisu nešto mnogo bunili, jer su bijeli da pacifikuju one koji su se osjećali kao da su nešto izgubili na referendumu. Čak smo to mogli da čujemo i sa pozicija koji su bili „da“ na referendumu, „Srbija je naša bratska zemlja“, „Srbi su naš bratski narod, ništa se neće promijeniti, možemo da prođemo bez pasoša, samo sa ličnom, možete tamo da se liječite, da studirate, možete da radite“, ono kao nemojte da se uzbuđujete, mi ostajemo braća, ali braća treba da imaju svaki svoju kuću, u kojoj će svaki brat da bude patrijarh u svom malom carstvu. To je stvarno bila dominantna metafora i tokom tog perioda, koji je bio davno, i traje sve do danas. I taj glomazni odnos između dvije države se mijenja sporo. Jao šta sam rekla, između dvije države, to su neke predstave od država, to su neke banana republike, što je opet užasan izraz jer je kolonijalni. Ali, ako bi Crna Gora izgubila ulogu važne ispostave u međunarodnoj trgovini droge, šta bi bila svrha postojanja na međunarodnoj sceni, šta bi bili novčani tokovi, šta bi bilo, to je vrlo zanimljivo. Opet dolazimo do toga za koga tata radi? Od čega živi ova familija? To je vjerovatno interesantno zbog toga i kako funkcioniše istorija i šta je bilo sve i prije Jugoslavije, nikada nije u javnom diskursu doživjelo to da sa nam Hrvati braća, nakon Jugoslavije. Imali smo bratstvo i jedinstvo, i narode i narodnosti, i onda smo posle toga spalili na tog jednog brata, što je šteta, od tolike porodice. Ali opet je to zato što se teži tome da se bude gazda u svojoj kući. Da se nije težilo tome da se bude gazda u svojoj kući, da se ne dijeli profit od šverca, sa ovim gazdama koji nemaju obalu, onda bi bilo možda drugačije.

Mi imamo u Crnoj Gori tu politička scenu koja je sva u desno, i onda imamo neoliberalne libertarijance, desničare oličene u DPSu, i ovim oko koje se roje oko njih, pa sve do ove hardcore nacionalističke desnice koja je DF, i svi ostali su između. I vrlo su eksplicitni, naročito DF, u tome da kao „Mi smo Srbi, i svi drugi koji nisu Srbi, možemo samo, ako ste fini, ako ste i vi neka fina familija, mi možemo da mahujemo preko ograde jedni drugima, ali nećemo se bratimiti, i vaša ćerka ne može da se uda u našu kuću...“. Defakto je tako. (...) „Zna se šta je naše“. Dominantan pogled je taj „instrumentalizovaćemo“. Dok god divni narod može da doprinese da mi možemo da ostajemo na pozicijama moći, napravićemo neki kompromis.

K: Da li bi došlo tu, u bilo kojem obliku, do konceptualizovanja države kao maćebe?

VIII: Ne bi me iznenadilo da sam čula tu izjavu, vjerovatno takvih izjava ima, zbog toga kako je država bila organizovana u periodu uprave DPSa, naročito nakon referenduma. Defakto su određene grupe isključivane iz sistema, dok su promovisane neke druge, jer smo bili u poslu izgradnje nacije. Mislim, vjerovatno smo i dalje, nego da vidimo sad kad upadaju neki uticaji koji nisu bili tu po originalnom dizajnu. Izgleda kao neka struktura gdje se arhitekta malo promijenio. Evo sad upadam u drugu metaforu izgradnje. Hoću da kažem da je u tom periodu bilo dosta priče o tome kako, zbog toga što su isključeni, recimo ljudi koji su glasali protiv nezavisnosti na referendumu, trpjeli su neke posljedice zbog toga kasnije, znači nisu mogli da dobiju papire, crnogorsko državljanstvo, nisu mogli da se zaposle u državnoj upravi, i to su neki slučajevi koji su dobro dokumentovani, i to nije nekako pojedinačni eksees, nego postoje dokazi da je to bio sistemski pristup. I ok je da se o tome govori, i ok je da se to problematizuje, i onda je očekivano da će politički predstavnici one grupe koja se tretira sa nemanjem istih prava u toj državi, da retoriku grade na tome da je država nekome majka nekome maćebe. Na taj način je izgrađena čitava retorika. Nakon 2006. oni koji su dokazali da su za nezavisnost, oni su ti sinovi tvoj stijenja i čuvari poštenja, i oni su ti koji su sačuvali i napravili šta god, i oni će da dobiju privilegije i oni će da dobiju pozicije i šta god već, a oni koji su bili protiv, kojih je bilo bukvalno pola države, oni nisu bili dostojni. Tako da je njima sad država maćebe, a ovima je majka. (...) I to je razumljivo, s obzirom na to da postoji stalno ta piramida, gdje se zna da nam je državu majka, da nam je to u himni, da je šef DPSa otac, i sad otac utiče na majku tako da će ona da odbaci ovu djecu čija nije ona stvarno majka, jer oni nisu stvarno za nju uradili to što treba. (...) Ono što sam ja percipirala iz toga, maćebe je isključivo u lošem značenju, kao da je zla. (...)

K: Šta je sa ostalim muškim figurama dedova i pradedova? I gdje su nam sestre?

VIII: Mene generalno izluđuje ono što dolazi u javni diskurs od istoričara, i ljudi uopšte koji se bave istorijom, i koji imaju nekakvu sumanutu predstavu kako je izgledala ta naša istorija, i koji su to kao naši preci, oni ovakvi onakvi, brkovi do poda, džeferdari, itd. I oni su sad šei i za jednu noć ubijali trideset glava ovih onih. To su gluposti. Isterijski izvori pokazuju da ljudi koji su živjeli na famoznim našim prostorima su kroz istoriju živjeli na granici, to je stalno bila neka granica (...), i dobijali su ulogu da čuvaju tu granicu, ili da nešto krijumčare preko te granice, tradicija koju mi apohdujemo veoma uspješno. I oni su se snalazili, ljudi su se snalazili da tu prežive tako kako su mogli, i sad imaš tu vrijednost života i pokušavaš da se snađeš (...). Ali od svega toga se stvara ta nekakva fama i bajka o naciji koja je bila u jednom trenutku divna, pa se onda nešto desilo, pa je onda to sve otišlo po đavolu, i sad smo mi tu, mi treba da restauriramo. Infantilno je da mi pričamo o godini 2022, o tome kako mi treba da revitalizujemo fantastične zajednice na temeljima koje su nama ostavili dedovi, pradedovi, šta god. I mislim da političari koji posežu za tim, ako oni stvarno to vjeruju, a mislim da ih ima takvih, mislim da je to stvarno malo tužno, i da bi im trebalo dati da čitaju nešto dobro. Ali opet, oni to koriste kao obavezu prema precima. Ali to je toliko neodvojivo od narativa koji se u porodicama gura – ti imaš obavezu prema precima, ako si muško, da ne prodaš ovu zemlju, ako si žensko, da rodiš potomka. Tako i mi sad imamo obavezu prema državi, da obnovimo hiljadugodišnju crnogorsku državnost za koju su se borili neki naši preci. A oni zapravo nisu imali pojam države. To je isto kao da moja prababa, koja je bila divna, da ima prije 50 godina ideju o tome kako ćemo danas ja i ti da komuniciramo kroz ovaj kompjuter. I onda učitavanje kako mi danas živimo, to je nonsense, ali se koristi u tom smislu kao čuvanje zavjeta naših predaka na čemu treba mi svi da radimo predano kao društvo, jer smo mi jedna velika porodica.

Što se tiče ženskih uloga sestri i ćerki, toga nema. (...) Sad mi pada na pamet *opening* paragraf u jednoj knjizi, koji ide nešto u fazonu da u Crnoj Gori istorijski, više šanse je bilo da te zapamte ako si dobar dorat, ako si dobar konj, nego ako si žena.

Ima jedna stvar koja me baš nervira u političkom govoru, a koja se tiče žena i koju stvarno treba da zabilježimo, to je pričja. „Ovo nije tvoja pričja“. I onda je pogotovo smiješno zato što oni to koriste kao da

je to njihova prćija. A zapravo bi prćija trebala da bude njena, jer je kao žena dobija da je ponese. Ali ne, tu se opet sve očisti oko te metafore koja im se toliko dopada. (...) Tako da osim toga šta je naše, iz naše kuće, što bi žena dobila pravo da odnese, a čim će onda tamo neka druga kuća da raspolaže kako se nama ne bi svidjelo, to je kao – mi sad dajemo nešto naše da ta žena neđe ponese, i onda ostaje ta prćija kao neki predmet spora. Tome se stalno vraća, svi o tome pričaju, i svaka partija to koristi. I to je to, ostalog nema, država je majka, i to je to, drugih ženskih aktera nema. Državu su ranije pravili naši dedovi i pradedovi, onda smo sad mi sinovi stijenja i čuvari poštenja koji ćemo da je sačuvamo, imamo oca koji je glavni, bukvalno je i narko boss i sve je drugo, a sestre i ćerke se prsto ne pominju, stvarno ih nema.

K: Šta misliš da bi bila moć ovih metafora, zašto misliš da se toliko često koriste?

VIII: Ove metafore nisu izmislili naši političari, pozivanje na tu bazičnu pripadnost, jer osjećamo pripadnost porodici, to je nekako zajedničko ljudskim zajednicama, i onda žele da to podvuku da bi napravili znak jednakosti između pripadanja porodici i pripadnosti naciji, pripadnosti državi, itd. To je prsto kao trik, jer o čemu god drugo da govore, ništa drugo nema tako snažan potencijal da emotivnu reakciju izazove kao pričā o porodici, jer svi imaju majku – čak i ako majka nije prisutna, ili ako otac nije prisutan, nastali su od nečega i imaju odnos prema tim figurama. Tako da je to vrlo plodno tle da se zapravo napravi emotivni uticaj, a onda kad se napravi taj emotivni uticaj onda je lakše manipulirati nego kad se barata isključivo intelektualnim argumentima, činjenicama, itd. Mislim da je to razlog zašto posežu za tim, i mislim da su toliko jake paralele između patrijarhalnog ustrojstva većine naših porodica i patrijarhalnog ustrojstva države koja funkcioniše. Mislim, kada pogledamo koji ljudi sjede u parlamentu, kada pogledamo stalnu borbu oko toga da žene budu na izbornim listama, da žene budu na mjestima odlučivanja, itd. Velika je težnja za tim da se dobije prostor u kome će oni biti dominantni, i pošto dolaze iz porodica u kojima je uvijek postojala dominantna muška figura koja se ne preispituje, to je prsto ono što žele da imaju, i onda i sami projektuju to što bi željeli da imaju, da budu čvrsta ruka, očevi, muževi, da se prati kako oni kažu, da ih niko ne preispituje (...). Osnovna gradivna ćelija patrijarhata je porodica.

K: E sad, pošto smo uspjeli da rastavimo političke metafore familije, da li možeš da sastaviš novu, svoju metaforičku sliku Crne Gore kao familije, koja bi možda mogla bolje ili ljepše funkcionisati?

VIII: Ono što najviše zamjeram patrijarhatu, pored svega što mu zamjeram, jeste što čini porodice od samog početka tako potencijalno toksičnim zajednicama. Zato što nemamo načine za prevazilaženje traume, jer znač, porodica nastaje u nekakvoj traumi, rođenje djeteta je trauma koja je ženama potpuno negirana, jer imamo stalno to da je to nešto prirodno, i sve su kroz to prošle, pa kao proći ćeš i ti, i tako dalje. S jedne strane trauma za ženu, sa druge strane trauma za muškarca koji biva isključen iz toga svega, kome se sve to donosi kao nešto gotovo, prema čemu on sad treba da ima emocije, odgovornost, ljubav, šta god, što možda on nema, ali njemu se ne daje prostor da to nema, jer on to mora da ima, to je njegova obaveza, i onda je to od samog početka napunjeno nekim potencijalno teškim emocijama bez davanja alata kako s tim... E sad, živjeti zajedno u državi je teško, jer smo različiti, želimo različite stvari, ima nas sa svih strana, i sada kada na sve to dodamo svu tu težinu, očekivanja od nekog porodičnog odnosa, postaje jasno zašto smo u ovako užasnom stanju. I onda zapravo treba da se rasformira patrijarhat, i onda bismo mogli da imamo i bolje porodice, i bolje države. Ono što bi tu bilo dobro jeste da... mogli bismo sad jedno vrijeme bez uloge oca, puno je radio i dugo je radio, i sad neka ide na pauza. E sad, pošto, da bi se dijete rodilo, potrebni su otac i majka, onda otac može da bude tu kao podrška majki u procesu imanja djece i da nakon toga što je on prisutan u procesu, što ona prođe kroz taj proces rađanja djece, što oboje pokušavaju da shvate kako sada na najbolji način da naprave sklonište, hranu, da naprave dobar odnos sa komšijama koji su isto tako organizovani kao i oni, da podijele poslove drugačije, da podijele poslove na način da će preuzeti one odgovornosti u dogovoru, da oboje rade ono što najviše vole da rade, što najviše žele da rade, a da sve ono što ne vole da rade, da podijele nekako podjednako. Djeca treba da dobiju i svoja zaduženja. A onda sa zaduženjima treba da dobiju i mogućnost učestvovanja u donošenju odluka. Ne samo zaduženja ti radiš to, ti radiš to, nego ti sad imaš zaduženje i ti se reflektuješ prema tom zaduženju, da li ti se sviđa to što si dobio da pomažeš, šta možeš uraditi bolje, da li bi da pomažeš u nečemu drugom, da li bi da pomažeš uopšte, ako ne doprinosiš nikako, kako misliš da se to odnosi na nas ostale. Znači, stalno nekakvo preispitivanje odnosa prema zajednici, da li u njoj želiš da budeš, da li u njoj ne želiš da budeš, šta ti ne odgovara, šta ti odgovara, da li ti se sviđa, da li ti odgovara ovo što smo napravili zajedno, i ako ti ne odgovara, imaš li neki predlog kako ćeš bolje, ili ako ti ne odgovara i prsto želiš da istražiš druge krajeve, druge zajednice, druge porodice, ti podi, pa ako nekad želiš da se vratiš, ti se vrati. U smislu jedno razumijevanje, jedna horizontalnija

struktura porodice, gdje se na prvo mjesto mora staviti ono što je toliko nevidljivo u patrijarhatu, a to je taj reproduktivni rad, rad na reprodukciji zajednice (...). Mislim da bi to bilo super kada bismo mogli da to uradimo kao država, jer to bi značilo mnogo manje osude kada neko nešto ne uradi dobro, jer probao je, pa ne može, pa ima neku refleksiju spram toga, pa će otići i raditi nešto drugo, ili će probati opet, pa ćemo ga bolje podržati – znači manji pritisak da se nešto uradi savršeno, bilo to nova ekonomska reforma, ili bio to ugovor temeljni sa crkvom, da se prosto otvore prostori za razgovor koji nama u državi mnogo fale, ali me ne iznenađuje to, jer i u porodicama fale prostori za razgovor. (...) I naši političari imaju poriv da grade, da zagrebu iz te metafore da bi ojačali svoje pozicije i pojačali emotivni naboj kod svog divnog naroda, i kad imaju takve matrice, uopšte nije čudno da dobijamo ovo što dobijamo, ali bi zapravo matricu trebalo mijenjati. I više pričati o tome kako se ta matrica mijenja, u javnosti.

K: Da li bi takva familija mogla da ima maćehu? Da li bi ta majka zapravo mogla i da usvaja, a ne samo da rada?

VIII: Ja mislim da bismo svi trebale da budemo maćeha. Ono u smislu da imamo djecu koju nismo rodile. Mislim da bi to bilo mnogo korisno za sve, i zbog toga što se na taj način širi prostor podrške. Jer porodica bi trebalo da bude prostor podrške, *baseline*, što god da se desi možeš tu da padneš i opet odskočiš, da tu budeš okej. Tako da u smislu izmišljanja bolje porodice, mislim da bi stvarno bilo super da se stigma maćeha već jednom raskrinka, zato što žene mislim da mogu da budu super maćeha. Razmišljam o svim ženama koje bude kroz posao mentorke i prisutne, jake ženske figure u životima drugih žena, naprave ogromnu podršku i naprave ogromnu razliku, to je sve taj rad, koji se ne smije definisati kao taj, jer maćeha ima uvijek negativne konotacije. I mi u ovojne „država je maćeha“... u našem političkom govoru u Crnoj Gori niko ne pominje da bi maćeha mogla da bude nešto dobro. To je toliko daleko od našeg javnog diskursa, da je to strašno. I ovo prije što sam rekla, horizontalnija struktura i više razumijevanja, ako to ima jedna porodica i ako to ima više porodica, koji žive na nekom prostoru zajedno, što bi bila definicija društva – to je veliki broj porodica koje žive blizu, na istom prostoru, onda znači ulazak i preplitanje između tih zajednica bi trebalo da budu puno lakši nego što su sad, jer bi onda trebalo da je lakše osloniti se na druge, pomoći, napraviti raspored ko kad radi, ko kad pazi djecu, ne moraju svi svakog dana i da kuvaju i da peru, i da paze djecu i da rade, znači da mogu da se rasporede stvari tako da ove nedelje ti radiš, a ja ću da kuvam, sledeće nedelje ti kuvaj, a ja ću da radim, i na taj način svi dobijaju prostora da se bavi onim što im je važno u života, i dijele taj reproduktivni rad. To bi bilo dobro. Ali sada kao društvo nemamo uopšte *inprints* za to. Jer ti kad čuješ da neko ima lijep odnos sa sveskrvom, ti se pitaš laže li ova žena. Toliko su okoltaše definicije, sveskrvi je posao da bude zla. Maćehi je posao da te ne voli. Toliko su te kulturološke skripte jake.

K: Na početku si spomenula asocijacije za Crnu Goru: *šuma, neorganizovanost, pretvaranje*. Šta one znače, i da li bi bile različite ako bismo govorili o Montenegro?

VIII: Mislim da ne bi bile različite. Te asocijacije su i razlog zašto ne živim u Crnoj Gori. Sad mi je zanimljivo vratiti se na te slike u svijetlu ovog razgovora koji smo upravo imale.

Šuma, to prvo je kao *to honor* prirodu. Zato što mi je za Crnu Goru strašno važno koliko je to jedan lijep prostor, koliko je to fizički jedan predivan prostor. I uvijek mi je to bilo strašno važno, i pošto sam porasla u toj prirodi, ta šuma mi je mnogo važna. Tako da sam znala da u dnage dvije (asocijacije) mogu da se bavim društvenim problemima. E postoji još jedna stvar, ovo sad postaje malo ezoterično, ali tražila si. Znači, kako smo pričali o familiji, sad mi se vratilo znaš, kako sam pomenala tu šumu, u poslednje vrijeme mnogo slušam Stephen Sondheima (...). Jedan od mjuzikala koje je radio jeste *Into the woods*. I zapravo je taj film *retelling* bajki, film razlaže likove iz raznih bajki (...) i pošto sam baš sinoć slušala neke od tih pjesama, a sad pričamo o ovojne, to mi se povežalo, zato što ta rekonstrukcija odnosa u porodici i odnosa među članovima porodice, taj *rewrite* tih starih načina poruka koje nam bajke prenose, to je u poslednje vrijeme baš popularno, sad dobijamo od Diznija i od raznih *backstories* heroja i herojina koji su znači drugačiji od onih što su nas učili kad smo bili djeca. Ovo *Into the woods* je još starije od toga, to je bio jedan od tih naprednih pokušaja da se prikaže da zlikovci možda i nijesu baš zlikovci, da maćeha mogu da budu dobre, da džinovi mogu da budu nježni, itd. Tako da mi je to sad ispalo prosto povezano, moram to da ispričam, iako nisam to mislila kad sam na početku rekla šuma. Ali u svijetlu porodice i ovog remapiranja porodičnih odnosa *Into the woods* mi je odjednom postalo značajno.

Znaš šta je još fora sa tom šumom. Iako mi sistematski radimo na uništavanju te šume (...) daje mi nađu u smislu otpornosti, izgleda otporna, izgleda kao da može da preživi devastaciju koju joj društvo priređuje. Devastacija je isto užasna riječ koju stalno koriste političari. To je vrlo čudno za riječ kao što je šuma, zato što šuma...mračna je, u njoj žive životinje, opasnosti koje ne možeš da vidiš, a na mene ipak djeluje tako

umirujuće, i zbog toga što je zelena, i predstavlja neku čvrstinu. I to je zanimljivo što sam sad rekla da je zelena, u smislu, gledajući sa daljine, možeš stvarno nekako da vidiš da tolika prisutnost drveća na jednom prostoru će možda uspjeti da bude neka kontrateža onome što radimo prirodi. Tako da šuma tu stoji kao neki branik prirode u ovom stalnom konfliktu prirode i društva.

Za *neorganizovanost*... stvarno je nezgrapna riječ. Mislim da sam tu mislila na dosta ovoga o čemu smo pričale. Kao nemogućnost u okviru ovih paradigmi koje su nam zadate da se kao društvo bolje organizujemo, da se bavimo stvarima koje su važne. I sad tu postoji dosta šuma, svi ovi problemi o kojima smo pričale u ovom ključu familije, stvaraju taj šum gdje mi stalno pričamo o tome „okej, vi ste Srbi, vi ste Crnogorci, vi ste štagod, vjernici, a vi ste ateisti, i možemo li da pričamo o zagađenju?“ Vraćamo se onda na intersekcionalnost i koliko je važno da pričamo i o pravima određenih grupa, i o tome kako ćemo živjeti zajedno, i uz sve to o ekologiji i ekonomiji, ali prosto toliko se šuma stvara kroz postojeće strukture da je izgleda nekad nemoguće, i često ispada nemoguće stvarno organizovati da se bilo šta do kraja izvede u tom društvu.

I *pretvaranje*...ono tačno slijedi iz ovih scenarija o kojima smo pričali. Jer se od tebe očekuje da imaš određenu ulogu i određeno ponašanje, i većina ljudi, jer to prosto tako funkcioniše, većina ljudi nema stvarno ta uvjerenja, nema stvarno te potrebe, očekuje se da ćeš ti da budeš zla maćeha, očekuje se da ćeš ti da budeš poštrovana majka, možda tebe ono boli briga da budeš poštrovana majka, možda stvarno očeš da neko tu decu povede negdje da se ti naspavaš, „pustite me, neću da vam kuvam ručak svakog dana“, ali su tolika jaka ta uvjerenja, „evo ovo je tvoja uloga i ti ima da je sad obavljaj“, e takvo pretvaranje je stalno prisutno. To se najbolje prikazuje na političkoj sceni, gdje se svi prave, svi se pretvaraju da im je nešto stalo, svi se pretvaraju da žele da riješe problem, svi se predstavljaju da su istinski predstavnici svoje zajednice, svoga grada, svoje etničke pripadnosti, čega god, svi se nešto prave, i nekako, sve to zajedno se vidi, kad gledaš, da je sve to jedna predstava, ali to je jedino što imaš, kao nekako politički život zajednice da ti moraš da se engejdžuješ sa tom predstavom, ako želiš da napraviš bilo kakav uticaj. I onda vidiš da i ti počinješ da preuzimaš uloge da bi mogla da prosto dobiješ ulaz u tu debatu. I to je mnogo naporno. I mnogo bi bilo lakše da svi samo prestanu, da bude kao okej, „nazovimo stvari pravim imenom, molim vas – nema majki, nema tata, nema očeva, ajde da pričamo o ovome što je sad“. Ali prosto, ovo društvo ne funkcioniše tako, i potrebne su nam valjda i metafore i predstave i šta god, samo da probamo da ih učinimo malo jasnijim. Da je trebalo da dam rečenicu za Crna Goru, bila bi „potreban nam je trening komunikacije“.

Isпитanik IX:

Sociodemografske karakteristike: 32 godine, iz Podgorice, 3 godine živjela u inostranstvu. Operativna menadžerka u e-commerce kompaniji

Tri riječi koje povezuje sa konceptima Crna Gora i njenim izvedenicama: *kuća, planina, visoki muškarac*

Izabrani domen: KONTEJNER

IX: Mislim da sam se najviše identifikovala sa kućom, jer smatram da ako bih državu mogla sa nečim da uporedim to bi upravo bilo to, to bi bio taj neki trenutno zatvoreni prostor u kome živimo i koji je na nama da uredimo. Trenutno kako mislim da političari posmatraju Crnu Goru, mislim da je taj dom koji bi trebalo da gradiš posmatran kao stan na dan ili airbnb smještaj, i oni su dobili ili privilegiju ili šansu, ili su iskoristili priliku, pa su oni u momentu nekakvi podzakupci i pokušavaju da od nje izvuku najviše što mogu, apsolutno ne brinući o tome da je oćuvaju za bilo koga sledećeg. Tako da mislim da oni građane Crne Gore stvarno posmatraju kao svoje airbnb goste o kojima ne brinu previše, samo im je bitno da ih trenutno zadovolje da bi eventualno neki sledeći, drugi gost došao da ga na isti način iskoristi za neki profit ili za novac. To je neka najbliža asocijacija koju vidim. Mislim da je trenutno ovčje gdje jesmo, u tom prostoru, izuzetno tijesno i tenzično i više smo kao neka toksična porodica koja je pošla na neko putovanje zajedničko, na kojem stvari nikako ne funkcionišu jer ne komuniciramo, ne razgovaramo, zamjeramo jedni drugima neke stvari koje se možda nisu iskomunicirale davno kada su možda trebale da se iskomuniciraju, a sad već vodimo neki odrasli život, a izgradili smo neke potpuno toksične odnose, recimo. Dok sve vrijeme plaćamo boravak tom nekom prostoru, nekome ko nas apsolutno iskorišćava.

Mislim da oni (političari) trenutno drže nekakvu iluziju, i jedna i druga vlast, a za temelje te države koriste identitet, nacionalni, vjerski koji god, zato što je ljudima očigledno očajnički potrebno da nečemu pripadaju, i da imaju neko porijeklo da bi mogli da se grade, i onda oni pokušavaju da izgrade zemlju ili državu na jednom ili na drugom identitetu. Jedno vrijeme je to bio crnogorski identitet, koji se gradilo, sad je to neki vjerski identitet, više pravoslavni, ne mogu reći ni srpski jer je njih 30 ili 40% u zemlji, ali recimo da je to sad taj vjerski identitet na koji pokušavaju da grade društvo, da grade jedinstvo i slično. Tako da mislim da

se najviše poigravaju pitanjima identiteta, jer vjerovatno shvataju koliko to može da bude lažni temelj koji se ljudima postavlja. E sad stubovi, na primjer... kad hoće da grade stubove svoje države na kojima ona počiva, onda se vjerovatno poigravaju ovim malo socio-ekonomskim pitanjima, u stvari se toliko ni socio-ekonomskim, ovdje je sad više nekakav put i budućnost države, recimo ideološko opredjeljenje. Jer najprije koriste taj identitet, taj nacionalni, koji je nama osnova. A onda, recimo ideološko opredjeljenje u Crnoj Gori mislim da grade u pravcu nekog geopolitičkog gledanja. Sad imamo jedan dio koji je prozapad i proevropa, a drugi dio koji je prosrbijski, prorusijski, proistok, i pro neke druge varijante, i to je ono na šta mislim kad kažem u Crnoj Gori da je ideološko, jer mi nismo politički dovoljno zrelo društvo da bismo mogli na bilo koji način da pričamo o ideologiji.

K: Da li bi taj airbnb uključivao i manjine, ili bi one možda čak bile i u nekom drugom stanu?

IX: Konkretno, mislim da ova vlast koja je trenutno tu, da bi oni uključili recimo pravoslavno življe i da se oni ponašaju kao da apsolutno ostatak stanovništva u Crnoj Gori, koji nije pravoslavan, ne postoji. I tu ne mislim da je problem Crnogorac ili Srbin opredjeljenje, mislim da apsolutno oni tu podvlače znak jednakosti, njima je to apsolutno sve prihvatljivo, ali se ponašaju kao da ostatak stanovništva u Crnoj Gori ne postoji. Za prethodnu vlast stvarno mislim da je tu debelo bila isključivana ova manjina koja se u tom trenutku izjašnjavala kao Srbi, zato što su oni recimo, konkretno vjerovali da je to sve nekakva iluzija, da je to neki izmišljeni identitet, da se ti ljudi zavaravaju, što je opet bila greška zato što sad dobija odmazdu. Tako da mislim da te dvije vlade koje smo imali da uporedimo, da su oni apsolutno uvijek isključivali, za tu jednu skupinu uvijek nije bilo mjesta.

K: Da se još malo vratimo na tu konstrukciju. Na stabilnost koja drži ili na kojoj leži ta država.

IX: Stvarno smatram da su se tu ljudi uhvatili najviše za identitet i da su na tome krenuli da grade zemlju, državu i zajednicu. Recimo neki kulturno-nacionalni identitet. Mislim da apsolutno građani učestvuju u toj izgradnji, mislim da su oni glavni... Oni jesu tu neki graditelji i obezbjeđuju materijal za to, kao neke arhitekture cijelog toga procesa, tako da su i arhitekture neko ko ubira na kraju profit. Ja smatram da je sadašnja Crna Gora društvo koje se izgradilo... oću da posmatram to od raspada Jugoslavije na ovamo, jer prije toga mislim da su tu neki potpuno drugačiji odnosi vladali. Tako da mislim da su na tom kulturno nacionalnom, vjerskom identitetu kao temelju, krenuli da grade, i da su onda na to nadodavali ta ideološka i druga usmjerenja, i na taj način nas uvjerili da smo mi društvo koje je u koheziji upravo zbog toga što dijelimo neku vrstu identiteta. Mislim, definitivno da je to sve neka iluzija kad je Crna Gora u pitanju.

K: U kojem obliku bi mogli političari da koriste čišćenje tog prostora? Šta misliš da bi po njima moglo da se čisti?

IX: Treba mi samo malo vremena da stvorim asocijaciju... Čišćenje kao održavanje neko... održavanje bi bilo recimo da se u tom prostoru može preživjeti, a da ostane manje-više u tom nekom stanju. Recimo da onda naši političari vrlo često za čišćenje koriste ili ta neka kratkoročna obećanja, kao što je recimo Evropa sad, to je možda nešto što služi kao *quick-fix* njima da održavaju tu kuću u tom nekom stanju kao da je uredna. Recimo da je prethodna vlast sve svoje greške prala i opravdavala kroz evropski put. Na primjer, zatvori se neko poglavlje i okej, obavili smo to što smo imali, imamo opravdanje za to da održavamo stanje u kući. Mislim da su i jedna i druga vlada radili površne stvari u tom pogledu i da su to održavanje i čišćenje radili obično tim nekim kratkoročnim obećanjima i nekim besmislenim izvještajima.

K: Da li misliš da bi čišćenje moglo da znači i neki prazan prostor?

IX: Pa to je onda na primjer povezano s time da oni pokušavaju deklarativno ili na bilo koji drugi način, da se izbore sa korupcijom, pa bi čišćenje bilo recimo otpuštanje sa određenih pozicija, npr ako samo zamijenimo neke stare strukture novim, to bi u tom smislu njima bilo to čišćenje, ili slično. Tako da jeste, moguće da je i to značenje čišćenja.

K: Vrata na tom stanu, da li su im otvorena, zatvorena, ili u kojim momentima se otvaraju, zatvaraju?

IX: Aha... ko bi onda ulazio, a ko bi izlazio kada bismo otvorili vrata... moram da stvorim tu metaforu u glavi. Otvorena vrata i otvorenost bih povezala sa time da je svako dobrodošao pod tim krovom, bez obzira

na bilo šta, a potpuna zatvorenost bi bila to da niko nije dobrodošao. Malo prije smo govorile o tome kome bi bilo dozvoljeno da bađe pod tim krovom, i mislim da bi otvorenost zavisila od cijene rente onda u tom smislu, kapiraš? Ako dođe još ljudi, povećavamo rentu. A inače je zatvorena. Tako da, ako mogu finansijski da doprinesu, ako nam nešto valjaju, ako nam... recimo kao što je ovo sada bilo sa nemogućom nestabilnom koalicijom – kao možemo sa svima dok služe našim interesima, a u stvari ne možemo jer nam vrijednosti nisu iste, jer ćemo da se svađamo, i slično, mislim da u tom smislu vlasti tu drže vrata otvorena po potrebi. Može ko god hoće dok igra po našim pravilima, i plaća debelu rentu za to. Renta se plaća svim političarima, ali neka hijerarhija tu definitivno postoji.

K: Možeš li da mi kažeš više o samoj kući, sobama, zidovima, da li bi uopšte bilo zidova, i da li bi zidovi mogli da se snaše u nekim momentima?

IX: Koliko god mi sada pričali o identitetima, ja prosto mislim da to jeste tako i da ljudi u Crnoj Gori žive u odvojenim prostorijama. E sad, ne misleći na političare, jer mislim da oni nemaju preveliku ulogu u građenju tih zidova, jer oni samo tu vode nešto što stigmatu da vode, i ne kontroliša previše, ali zidovi u toj kući zavise od socioekonomskog i obrazovnog statusa. Pošto je Crna Gora mala kuća i mi ne možemo jedni druge da izbjegnemo, i svi se srećemo na prelasku iz jedne u drugu prostoriju, ali recimo da su se ljudi jednog određenog društveno ekonomskog i obrazovnog statusa smjestili u tu najbolju prostoriju definitivno, i oni iz te prostorije ne izlaze previše, i onda ne mogu da znaju šta se dešava u drugim. I onda je tu jedna zajednička velika soba u kojoj su ljudi drugog socioekonomskog statusa, recimo radnička klasa koja se otprilike tu gura i ona najviše zavisi u tom momentu od te odluke tih političari koji žive u *VIP room*, potpuno odvojeno od ostalih. Postoje vjerovatno tu još dvije ili tri neke male sobe, odvojene sobe tih socio-ekonomskih klasa koje nemaju dodira sa drugima. Ali mislim da ako bismo se dijelili po prostorijama, definitivno bi to najviše bio socio-ekonomski status i da u tom smislu živimo odvojeno jedni od drugih i nismo upoznati sa životom ovih drugih.

K: Da li bi možda gore spomenuto čišćenje moglo biti kako rodno povezano?

IX: To je baš zanimljivo... Vidiš, ja kad razmišljam o Crnoj Gori u tom političkom smislu, na način na koji se njome upravlja, apsolutno ne razmišljam u rodnom odnosima. Kad razmišljam o Crnoj Gori kao društvu, u tom nekom kulturološkom smislu, apsolutno su mi tu rodni odnosi glavna paradigma kroz koju posmatram naše društvo, ali kada govorimo o dnevnoj političkoj situaciji, i generalno o tim vrstama odnosa, nikad nemam u vidu rodne odnose, i onda prosto ne mogu da napravim metaforu u vezi s tim pitanjem.

K: Da li tebi, ili nama, ovakve metafore izazivaju kakve emocije? Čemu misliš da služe?

IX: Apsolutno. Mislim da zavisi kako kod koje generacije, i kako koga lično. Ja mislim da je to kod svakog različito, da to kod svakoga proizvodi drugu vrstu emocije. Kod mene konkretno – ja rezonujem s tim „ovo je naša zajednička kuća“, to je neki tvoj dom iz kojeg si izašao, i on je imao veliku ulogu u izgradnji tebe lično, tvog identiteta, i drugi dom... možeš da imaš, ali ne primarni. To ti je kao neka tvoja primarna porodica. Ja čak pokušavam da je ne posmatram kao porodicu, nego upravo to, kao svoju kuću, svoj dom, neki svoj kraj iz kojeg sam potekla, i mislim da je naša... ne ni dužnost, koliko je bitno za tvoj identitet lično, za tvoju izgradnju, za tvoju samoaktualizaciju da ti o tome brineš. I na taj način to rezonuje sa mnom. Kad meni neko kaže „ovo je naša zajednička kuća“ ja smatram da imam odgovornost da se u toj kući ponašam najbolje što mogu i da radim na tome da je nekako na najbolji način izgradim. Svako ima svoj način na koji to radi, ali recimo da je za mene u ličnom i individualnom smislu bitno da ja znam da ja činim najbolje što mogu i da se ponašam najbolje što mogu prema toj nekoj kući koju dijelim sa nekim. Jer isto smatram da je zajednica bitna, zajednica iz koje potičeš, da bi ti bio zdrava individua ili slično. Tako da ako bih čula nekoga da to govori, čak i ako znam da to što izgovara možda nije iskreno, to kod mene formira neku emociju, ne bih sad rekla da je to neka patriotska emocija ili slično, više neki osjećaj odgovornosti prema sebi, a pošto osjećaš odgovornost prema sebi, onda osjećaš odgovornost i prema zajednici i slično, mislim da je to sve povezano. To je upravo taj osjećaj sigurnosti koji imaš. Jer, što god da ti se dešava, sve je mnogo manje komplikovano u pravnom smislu, u smislu odgovornosti i osjećanja prema tom prostoru oko sebe, sve je to nekako mnogo jednostavnije i sa mnogo većim samopouzdanjem možeš sa tim stvarima da se suočavaš kad si kući i kad je u pitanju tvoja kuća. Jer kad je u pitanju tuđa kuća, kad si negdje samo gost, onda su ti ograničena i prava i slično, i onda i sami taj osjećaj sigurnosti definitivno ne postoji i ne može da se upoređi.

K: Šta tačno znači to „biti u svojoj kući“? Da li je to ono gdje si ti rođena ili to gdje si ti odrasla, ili recimo samo to gdje se ti osjećaš da je to tvoja kuća? Da li ja, ako sam japanka, ali sam rođena u Crnoj Gori, mogu da smatram ovo za svoj dom?

IX: Mislim da se to ne može jednako primijeniti na svaku sredinu. U Crnoj Gori 2022 godine ako je cura japanka odrasla u Crnoj Gori, ili polu etiopljanka i slično, mislim da mi nismo toliko otvoreno društvo koje može za svakoga da učini da se osjeća kao kod kuće. Tako da, recimo Crna Gora, ne mislim da je svakom dom. Ona može da bude nama, koji imamo punu sigurnost ovdje, izgledamo kako treba, zovemo se i prezivamo kako treba, i lako se onda uklapamo u cijelu tu sredinu. I onda ja u tom smislu nemam problem. Ima sad nekih stvari u Crnoj Gori zbog kojih se definitivno manje osjećam da je to moja kuća, nego što sam se osjećala prije 5 godina, zato što sad ja nisam ista osoba koja sam bila prije, ali mislim da to vani i da je individualno. Mislim da je tvoj dom i tvoja kuća nekakav lični osjećaj koji se ne može opisati, pretpostavljam da postoji to nešto što je čista emocija, teško to može da se nekako kvantifikuje ili bilo šta da se tu razloži na proste činice, upravo samo taj osjećaj, i mislim da mora da postoji tu činjenica lakoće uklapanja u tu sredinu, ti moraš biti prihvaćen od te sredine. Znači ne mogu ja sad da dođem i kažem da mi je dom nešto gdje mi je svaki dan borba da se uklopim u svakodnevicu. Mislim da mora da postoji neka lakoća funkcionisanja u toj sredini, a onda i svi ti elementi koji čine da ti nešto postane dom, a to su ti ljudi oko tebe, i slične stvari, uklopljivost u svakodnevne rituale i slično.

K: Da li bi zadržala ovakve metaforičke reprezentacije Crne Gore kao kuće, ili bi možda tvoja lična metaforička izgradnja Crne Gore kao kuće ili tog kontejnera uopšte, bila drugačija?

IX: Mislim da su temelji ovoga tobožnjeg zajedništva na kome smo mi sad trenutno, pogrešno postavljeni. Ja smatram da mi imamo tu određenu teritoriju, to su teritorijalne granice Crne Gore, u kojoj žive svi njeni građani. Recimo da pođemo od toga, to je na berlinskom kongresu definisano 1888, to je to, mi živimo u okvirima zemlje Crne Gore, u okviru nje funkcioniramo, i mi smo pravno na papiru suverena država. Tako da je za mene osnova na kojoj treba da gradimo sve živo ta vladavina prava u okviru te teritorije. Graditelji su institucije, mi svi zajednički doprinosimo tome. Zapravo svi učesnici u tom nekom javnom životu apsolutno. Institucije to treba da predvode, i na tome treba da rade, ne kao pojedinci koji vode te institucije, nego baš institucije kao vrijednosti neke. Mislim da odnos prema toj kući treba da bude drugačiji, u smislu da svi mi u tu kuću ulazimo, da čistimo to dvorište, da popravljamo cijevi i slično, jer je to naša kuća koja će da ostane našoj djeci, pa njihovoj djeci, i slično. Umjesto da se ophodimo prema njoj kao prema nekakvom hotelu u koji smo ušli i iz koga ćemo da izađemo, mi treba da apsolutno svi zajedno u nju ulazimo. Mislim da političari tu treba da imaju apsolutno jednaki status kao i mi, jer to nije njihova zemlja ništa više nego što je naša, samo što dobijaju recimo malo veću odgovornost, jer su oni na te četiri godine ili na koliko god samo dobili dužnost da se malo više brinu o organizaciji unutar te kuće. Mislim da osnovni temelj apsolutno svake države treba da bude ta neprikosnovena vladavina prava i ti principi osnovni, da su svi jednaki pred zakonom, da svi imaju jednak status, da svi imaju jednak tretman pred tim zakonom, da svi imaju jednake šanse da u toj zemlji uspiju, i slično. Da to bude osnovno. Onda, sledeći sloj koji bi trebalo da drži tu zemlju zajedno je recimo neka snažna ekonomija, da su to stubovi, da se na tome država gradi.

Mislim da bi otvorenost trebala da bude u smislu da je dobrodošao svako kome je u tom trenutku potreban dom jer iz bilo kog razloga ne može da bude u svojoj kući i slično. Politika otvorenih vrata, ali samo *for polite guests*.

Nekako ne mogu da zamislim da je ta kuća potpuno zatvorena, nego kao da je neki akropolis. Kuća mi je nekako previše zatvoren pojam. Ali definitivno kao neki prostor koji nam je dat da ga uređujemo i slično.

K: Da spomenemo ponovo asocijacije s početka: *kuća, planina, visoki maškarac*. Šta one tebi znače, i da li su iste za kad govorimo o Montenegro?

IX: Pa ne, iskreno, mislim da definitivno nisu iste. Kad kažem Montenegro, to je neka druga slika koju dobijem, i iskreno, čak mi se čini da je ta slika malo svjetlija, i pozitivnija, i veselija, i slično. Zato što kada koristim riječ Montenegro uvijek ga koristim dok sam u inostranstvu i kad se kuće sjetim, i onda imam tako tu pozitivnu asocijaciju kuće, i nekog sunca, i nekog vjetra, i slično. A kad kažem Crna Gora, to je uvijek sa svom onom težinom koju te dvije riječi podrazumijevaju, tako da definitivno nije ista asocijacija. Manje je *homey*, ali je *lighter*.

Recimo, asocijacija *visoki maškarac* je negativna asocijacija, to da se odma razumijemo. To je nekakva tvrda tradicija koju ne mrzim, pokušavam da je se ne odreknem potpuno, ali uzimam je kao i neki dio moga doma,

Crne Gore, koji je nepromjenljiv. To je taj neki tvrdi karakter, patrijarhat, tradicionalizam, konzervativizam, i to je ta asocijacija. I nažalost nije mi asocijacija za Crnu Goru neka žena, nego neki muškarac i ta neka tvrdoća, koja se odnosi upravo na tu neku rigidnost, tradicionalna strana koju, kažem, pokušavam da ne omrznem i da je prezrem potpuno, ali moram da je tumačim takva kakva je.

Planine – pozitivna asocijacija, pozitivni dio toga karaktera. To jeste i geografska asocijacija, zato što stvarno je dio Crne Gore koji najviše volim, imam konkretno baš veliku povezanost sa tim reljefom, ako je to uopšte moguće. Ja mislim da je moguće osjećati ljubav prema pejzažu, i mislim da je to što me najviše za Crnu Goru veže.

Kuća je sve ostalo, porodica, prijatelji, identitet, odakle potičem i slično. Od te tri stvari najpozitivnija asocijacija mi je *planina*, a najnegativnija *visoki muškarac*.

Ispitanik X

Sociodemografske karakteristike:

26 godina, iz Podgorice, godinu dana živio u inostranstvu. Nezaposlen, magist rant Međunarodnih odnosa

Tri riječi koje povezuje sa konceptima Crna Gora i njenim izvedenicama: *planine, visina, godost*

Izabrani domen: PERSONIFIKACIJA

X: Meni prvo na pamet pada komentar koji sam čuo skoro, koji je pomenuo Dritan Abazović „IQ 86“, i onda pretpostavljam da on samog sebe vidi kao nekoga ko je izdignut iz tih nekih nižih stanja, kognitivnih „ubiće nas IQ 86“, znači većina nacije je priglupa, je li, neosvijješćena, za razliku od njega koji razumije koje greške prave, i tako dalje, i to je česta...sad ne koriste često baš to IQ 86, ali koriste često narativ o građanskom mentalitetu, o tome kako smo nekulturni, koliko smo nepismeni, znači da se građani opisuju sa niskim kognitivnim znanjem, za razliku od političara koji pokušavaju da promišljaju na pravilan način. To je neka prva stvar koja mi pada na pamet. Samim tim, u toj personifikaciji tijela, političari bi sebe smatrali kao mozak tog tijela, dok su građani povezani... možda sa oni isto um, ali onaj impulsivni, i neracionalni dio. To tijelo ima jednu glavu u dva uma, koja ne mogu da koordinišu između sebe otprilike, jedan pokušava ispravno da uradi dok ga drugi koči kroz to. Političari sebe povezuju u tom pozitivnom smislu, dakle da građani zbog kulturnih, mentalitetskih, i generalno nekih psiholoških osobina, ne mogu da sprovedu namjere koje pokušavaju političari da implementiraju, tako da kažem.

K: Da li bi u tom drugom umu političari obuhvatali i manjine, među ostalim građanima?

X: Odnosi se i na manjine, ali se konkretno ne misli na njih često u nekim opisima djelovanja, nego neka homogena masa neidentifikovana u Crnoj Gori, koja nije konkretizovana po nacionalnom, nego se odnosi generalno na narod. Kad se priča o tim nekim mentalitetskim deficitima, koristi se neki široki opis, na primjer Balkanci, mi, kao konstrukcije koje su šire od nekih nacionalnih. Što se tiče manjina, meni tu padaju na pamet često neki opisi, ali ne znam sad mogu li se direktno vezati za opise tijela. Na primjer, ne bih rekao nešto da je neki govor mržnje zastupljen previše od strane političara, više je to u nekom smislu možda štetno, ili ljudi koji su sateliti, koji nijesu sposobni da razmišljaju svojom glavom pretjerano, samo prate postulate DPSa, ili tako nešto. Da su priključni nekim drugima. Možda na tom tijelu bi oni bili neka dekoracija, nesuštinska, tako bih rekao, neki odnos, više nego neki sad animozitet, znači nešto ne-esencijalno... To je odnos prema nacionalnim manjinama, a ti si pitala za manjine, znači to je još širi pojam. To su neke nacionalne manjine koje su politički afirmisane. Postoje neke druge, na primjer seksualne manjine, e one su baš totalni nakit, to je baš reforme radi drugih – nakit čisto drugi da vide, a kad kreneš na spavanje, baciš to sa strane, otarasiš se toga jako lako. Možda je to neka analogija, za manjine, za osobe sa invaliditetom, i ostale marginalizovane grupe, one su nesuštinski predstavljene, nema neke supstance iza toga.

Mogu li dva tijela tu da postoje?

K: Pa može, kako god ti tumačiš.

X: Jer, možda je često... najproblematičnije korišćenje jeste jedno postojanje, tj. predstavljanje jednog homogenog, iskonskog tijela, koje je ugroženo od strane drugog, totalno suprotnog, koje njemu uopšte ne pripada, ako to ima smisla. Tu tijela zavise od nekih nacionalnih koncepcija, rekao bih, znači jedno tijelo je često predstavljeno kao originalno, neugroženo, harmonično i to sve funkcioniše u skladu, dokle ga neki izvanjac, neko drugi ne upropasti. Taj izvanjac je...zavisi, dosta rječnika političarskog ide na to izdajnici,

fašisti, komite, ili tako neki drugi, četnici, kao dio micanja iz svog aspekta, ili nešto što ne pripada tebi, nešto neorgansko.

K: Da li bi moglo da dođe do silovanja tog tijela? Da li uopšte imaš ideju da li bi političari to koristili kao žensko, ili kao muško tijelo, ili to možda nije bitno?

X: Tijelo je više neki ideal tip države često, koji je savršen, koji ugrožava onaj drugi otpadnik. A za silovanje... nisam siguran, jer često... malo je seksističko društvo, i taj ideal tip često nije ženski tip, je li? Naveo sam bio na početku asocijaciju *gordosti* – tako mi pada ta neka ideja o sebi koja je dosta uzvišena, seksističko je društvo pa jednostavno te dvije stvari ne idu zajedno. Mislim da je to problem, što je taj drugi, ta neka drugačija stvar je percipirana izvan tjelesno, znači ne pripada jednom istom tijelu.

K: Znači mi imamo jedno tijelo koje je predstavljeno kao savršeno, i koje nije predstavljeno kao žensko nego kao neko gordo tijelo. A onda imamo izvan tog tijela drugo tijelo, koje je suštinski otpad, koji ne čini to prvo tijelo savršeno?

X: Jeste, koje ga upropaćava, ali on je često izvan tijela, nije neki... makar u onom dijelu IQ „upropasti nas“, ovdje je ipak riječ o nama. U tom drugom tijelu nije riječ o nama, ne postoji neka harmonija, nego se uvijek eksternalizuje taj neki drugi, taj neki sljedeći, i onda on tebe napada, i tebe kvari, tebe koji si već, koji postojiš u takvom obliku, savršenom, i tako dalje. To bih rekao da je razlika između te dvije koncepcije koje su prisutne.

K: Da li bi to tijelo imalo ostale djelove? Srce, ruke? I koji bi organ u tom njihovom tijelu bio, recimo, najbitniji?

X: Ja mislim da im je glava najbitnija. Mislim da politika ima primat u odnosu na druge stvari. Ako bih rekao ruka, to bi im bilo sudstvo, tužilaštvo, tako nešto. Sve ostale grane vlasti, ili bilo koje druge paralelne strukture, one se ne gledaju kao paralelne suštinski ili kao nešto što je nezavisno, nego je sve to dio jedne stvari. Ajde da kažemo da je glava političari, politika, ili politička vođa, dok je ostatak samo izvršitelj toga, samo sluša komande, djeluje onako kako mu se kaže, itd, ne gleda se kao da ima neko svoje sopstveno postojanje. Oni su svi izvršitelji političke volje.

To tijelo se kreće, da. Opisuje se neka... tranzicija je konstantna riječ u politici, dakle tijelo nam se predstavlja u stalnom nekom kretanju, malo je stagnacije, ili regresije, ili naprijed-nazad pokreta. Tako da bih rekao da je to tijelo pokretno, ima noge. E sad, ko ga pokreće? Nisam baš siguran. Malo su narcisoidni naši političari, pa možda se oni sami kreću, ipak sebi daju najveće zasluge za to. Oni su i mozak i srce, i glavni pokretači tog tijela, za sve procese.

K: Da li misliš da bi u tom tijelu bilo razlike između lijeve i desne ruke?

X: U njihovoj idealnoj konceptualizaciji rekao bih ne. U toj nekoj nacionalnoj identifikaciji sve mora da bude u sinhronizaciji, sve je idealno, harmonično, tako da mislim da im ne odgovara postojanje neke slabije strane, neke slabije ruke. To je isto i sa manjinama, je li, nešto što je stereotipično gledano kao manje efikasno, mislim da se u tom idealtipskom tijelu na to ne obazire, i da to ne postoji. E, i onda bih dodao na stvari koje im takode smetaju, onda su to i NVO organizacije, mediji, svemoguća opstrukcije koje njihov nekoj ličnoj i političkoj moći i definitivno oni to ne percipiraju kao neki zdrav dio demokratskog procesa, nego nelegitimnu opstrukciju.

K: Da li to tijelo ima neke organe koji bi trebalo ili koji se pokušavaju, recimo, odstraniti?

X: U ovom tijelu koje je nama predstavljeno, ajde da kažem da tu ne bi bilo nekog odstranjenja svog dijela tijela, jer kao što sam rekao, ti djelovi koji su loši ili koji su zli, otpadnici, da su oni eksternalizovani, da su potpuno izvan toga tijela, i istovremeno, odstranjenje znači nanošenje samom sebi povreda, mislim, a to isto njima ne odgovara, da se samožrtvuju. A u tom ekstremnom tijelu je nastup destrukcije prevalentan. Ali destrukcija u smislu nema kompromisa, nema pregovora.

K: Da li bi to tijelo nekada moglo da padne na koljena, i šta bi to značilo?

X: Da, definitivno. Znači povinovanje neprijatelju. Možda upravo ovome drugom tijelu, kao neki pad karaktera, kukavičluk generalno, države koja je tako predstavljena, i taj element gordosti koji sam naveo, destrukcija njega, ili nekog samopoštovanja prema sebi.

K: Da li to idealno predstavljeno tijelo ima čelo i koga bi ono predstavljalo? Ili obraze?

X: Mislim da obraz ili bice, ili ti neki simbolični predstavnici nekog obraza, oni se uglavnom vezuju za neko historijsko nasljeđe, koje je vezano za oslobodilačke borbe i slično, i u tom kontekstu oni se koriste kao dokaz nekog strašnog karaktera zemlje. Neka dostignuća prethodna u kulturnom smislu. A čelo... bih vezao za funkcije, i rekao bih da je čak ono što ga karakteriše nedostatak metafore, jer funkcije generalno su ispražnjenje, simboličke često, tu radi obavljanja nekih uskih interesa, ne radi vođenja pravog ili čak samo simboličkog liderstva.

E i u vezi građana, ipak i u tom idealtipskom tijelu vjerovatno bi političari stavili građane kao stomak, jer ako su oni taj neki neracionalni dio uma, oni ostvaruju benefite, oni ih održavaju, zadovoljavaju njihove potrebe. Čisto preživljavanje, više nego zadovoljavanje, što se tiče toga trbuha gdje jesu prisutni kao građani. To drugo tijelo je mršavo, a ovo idealno predstavljeno tijelo je baš debeo čovjek. Kao neki ideal koji može da ostvari čovjek, kao u srednjem vijeku de su oni debeli ljudi predstavljeni kao bogati. Tu su opisi kako će oni djelovati ili njihovo djelovanje samo, političara, često ide u fantastično, što se tiče zadovoljavanja interesa građana. Tako da mislim da to skoro ispadne groteskno kako će da ispunjavaju neke stvari.

U drugom tijelu je to isto stomak, ali u ovom smislu kad si gladan i popiješ malo koka kole da zavaras apetit. Građani su stomak, i i dalje moraju da budu zadovoljeni, i dalje se to gleda kao osnovna funkcija njihovog djelovanja, međutim, ili zbog nesposobnosti, ili zbog nedostatka želje, uglavnom se kroz neke kozmetičke ili polu mjere, pokušava to odraditi.

Ideologije u tom tijelu, ili samo obećanja generalno, predstavljene su kao neka mast u tijelu, sagorijevaš ih i kad si gladan. Znači, kad ima neki problem, radi satisfakcije, sagoriš malo toga i možeš da produžiš dalje, da nastaviš. Mislim da se to drugo, izvan tijelo ne kreće, mislim da je u kolicima (...). Dosta mršavo tijelo, ali preživljava i nekako opstaje, jer to je za sad tom tijelu okej. Nema neke veće ambicije i planove. I to tijelo ne može da padne na koljena jer ima već nisko mišljenje o sebi. To padanje me ne asocira toliko na fizičko stanje, možda ga više povezujem sa tim nekim nedostatkom nekih karakternih osobina. Rekao bih da je to drugo tijelo, u njihovoj koncepciji, već dosta uplašeno, čisto je reaktivno, čisto za najosnovnije ispunjavanje funkcija bez nekog ambicioznijeg djelovanja, tako da nema što da pada na koljena, nema što da izgubi. Više je tu asocira sa nekom pasivnošću, sa nekom čistom reakcijom, sa nedostatkom volje, nego sad sa aktivnim traumiranjem i aktivnim ozljeđivanjem tog tijela – zato nema tu ni silovanja.

Ovo tijelo što je predstavljeno drugima definitivno uvijek pati, uvijek je ugroženo, ono nikad nije stabilno i mirno, jer da je stabilno, onda bi morala da se da slika zašto sebe tako predstavlja, a izgleda drugačije suštinski. Međutim, ovo tijelo koje je predstavljeno, često koristi nekoga izvanjca radi opravdavanja sopstvenih neuspjeha i slično. Dok je ovo drugo tijelo već pomireno sa nekim zen stanjem propasti.

K: Šta misliš, zašto su ovakve metafore korisne?

X: Prvo, mislim da su metafore korisne radi kreiranja fikcije homogenosti, da mi pripadamo, da smo dio nečega. Šta to znači biti državljanin, ne znači ništa, suštinski. Moraš da uspostaviš neku simboličku vrijednost da bi povezao sve te ljude, i često se metafore tijela koriste kao takve – mi smo dio jednog istog organa, mi pripadamo jednom istom, svi smo mi povezani na neki način, ako se nešto desi jednom dijelu tijela, ovaj drugi će da pati. Da bi se stvorila fikcija u ovom našem jedinstvu. Stvaraju generalno neki osjećaj solidarnosti, možda i ponos – kad je vezano za te obraze i historijska nasljeđa gordosti, jedinstva. Da bismo sjutra bili motivisani da djelujemo u interesu nečijem.

K: Možeš li sada da mi ponadiš neku svoja, novu konstrukciju Crne Gore kroz metafore personifikacije?

X: Prvo što mi je sad palo na pamet jeste da je to tijelo neki treći rod, nisam siguran... Možda kao neki android. Ja ga tako nazvah, ali on može da ima neke karakterne osobine, pošten i čestit android, samo bez neke identifikacije rodnice, seksualne. Glava je i dalje glavna. Rekao bih da tu mozak jeste bitan, ali istovremeno, možda je ovaj dio obraza isto bitan, u smislu nekih kulturnih vrijednosti, ali one se ne baziraju više u ovom smislu na historijska nasljeđa ili na neka prethodna dostignuća iz XIX vijeka, nego na neke neutralne koncepcije koje nisu možda vezane za konkretno crnogorsko historijsko nasljeđe, ideje prosvjetiteljstva, liberalizma, itd, mislim da bi to bio bolji pravac građenja društva. Mozak, tj. um moraju

biti građani kao suštinsko djelovanje, kao šire neko političko djelovanje, znači nije samo to kako će elite da odluče. Tako da bi tu smjestio građane primarno i njihovu sposobnost da racionalno promišljaju. Kao um koji će da upravlja ostalim djelovima tijela. Krećemo se. Političari su možda ruke, oni služe za izvršavanje interesa građana, oni hrane ta usta. A stomak bi čisto mogla neka privreda da bude. Jer oni su neka mašina za proizvodnju nečega, slično kao što stomak ima, želudac. Na kraju krajeva, on jeste regulisan od strane uma, racija, nije predstavljen kao samo groteskno zadovoljenje interesa, nego je ograničen djelovanjem uma, možda, a noge bi mogle da budu sve ove neke nezavisne institucije, oni su pokretači društva, oni su ono što gura naprijed, što omogućava dalje, kao što su novinari, avo, sudstvo i tako dalje. Računam tu da su građani kao masa koja je um, koja može racio da prevladava, da bi oni bili samosvjesni značaja, pa ne bi diferencirali manjine u bilo kojem smislu. To tijelo je ponosno na sebe i bez nakita, znači pred drugima ne mora da se šminka da bi uspjelo.

K: Na početku si spomenuo da su ti asocijacije za Crnu Goru *planine, visina, gordost*. Šta one zapravo tebi znače?

X: *Planine* je čisto reljefno, čisto geografska asocijacija koja je duboko vezana za Crnu Goru. *Visina* – tu su dva dijela uvijek povezana, *visina i gordost*. Mislim na fizičku visinu, ali i na reljefni opis, dosta nekih čudnih djelova koji izgledaju visoko i opasno. *Planina* je isto vezana za tog nekog gordog muškarca, ružnog, ne privlačnog, dosta ponosnog muškarca koji je orijentisan ka preživljavanju. Dosta brutalno okruženje koje stvara nekog „opasnog muškarca“. *Gordost* je opet isto povezano, jer bolesno smo ponosni na to što smo visoki, možda je povezano za neku fetišizaciju nekog ratničkog imidža. I to je isto neki ogromni, jak, ratnički muškarac. Stereotipni imidž koji imam.

Appendix III: Rezultati intervjuja u Japanu

Ispitanik 1

第1部

年齢、職業、性別

34歳 主婦 女

日本国外に住んでいたら、海外にどのくらい住んでいましたか？

なし

「日本」、「日本的」、「日本人」、「我が国」と聞いて何を連想するか3つ挙げて下さい。

大和魂 繊細美 甲乙

第2部

*このドキュメントに加えて、4つのメタファー図を含む写真をお送りしました。その4つのメタファー図から受けた印象の共通点を探るのがこの第2部の目的です。

4つの比喩的なイメージを含む図から、自分の見方に最も近いと思われる一つを選択してください。選んだ比喩について、さらに詳しく説明してもらいます。

選んだイメージは 日本は家だ

*次のパートでは、政治家が比喩をどのように使用するかについてのあなたの考え方を教えてください。

1で選んだイメージに関して、政治家がそのイメージを使って日本をどのように見ているかの比喩的表現を書いて下さい。政治家の観点から、そのイメージで誰がどの役割を果たしますか(例えば、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割を比喩的に書いて下さい)。

日本は、今土台が何も無い。

基礎がない土地に家は建てられないし、家族を守ることもできない。

日本は、今家が崩壊しかけている。

私たちが本当に守りたい家はなんなのか。

家の基礎を私たち政治家が、支えなければならない。その家の建築内容を決めるのは、国民である皆さんです。内容を決めることで、自分達の一番身近な存在を初めて守ることができるのです。

選ばれた比喩的なイメージの中で、民族的少数(派)の役割は何だと思いますか？

日本が家だとするなら、マイノリティは白アリ。家を食い尽くすだけ食い尽くすものそれは今の政治家かもしれないし、金持ちかもしれないし、選挙に行かない人たちかもしれない。

そのような比喩はどんな印象を与えますか、聞き手(聴衆)に感情を引き起こすと思いますか？もしそうであるならば、それらの感情はポジティブなものですか、それともネガティブなものですか？できるだけ具体的に書いてください。

自分に関係がないと思えば感情は起こらない。ポジティブな気持ちにはなりにくい。

日本は一つの家だと、私は思うが今の日本のイメージは人と人とが繋がっていない寂しい関係性な気がする。

第3部

*このパートでは、比喩がどのように使われるべきかについて、あなたの考えを書いてください。

1. 第2部では政治家がどのように比喩を使うかを送っていただきました。政治家のイメージとあなたの個人的なイメージについて考えてください。あなたのイメージでは、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割は政治家のイメージと異なりますか、それとも同じですか？もし異なる場合はどう異なるか書いて下さい。

イメージは異なります。

政治家は、私たち日本人を仲間であることを意識させようとするから。

党ごとにその仲間であるからこんな良いことをするよと、訴えてくるので基本的には自分達政治家は、私たち国民を守る対象とと思っている。
政治家は主張して、引っ張っていくのではなく、国民を安心させるような言葉を言って裏の顔をもっているというのが前提だと思う。
日本は家だを選んだ理由は、日本の建物(昔からある住居)の形が日本人そのものを表していると思ったから。
古い住居は、全て自然の中にあるものを使ってできている。(柱は木で、釘を使わない。壁は漆喰壁でできている。)
日本の住居には、仕切りがないところも完全には断ち切らない日本人の心の部分が表れている。仕切りは対人間関係についてもそう思う。

第4部

このインタビューの第1部の3番で聞いた、3つの連想に戻ります。誰かが「日本」ではなく、「ジャパン」とか「Japan」と言ったとしても、その時あなたは同じものを連想しますか？
同じものを連想します。

第1部の3番の「日本」に対する3つの連想について詳しく説明してください。なぜそれを選びましたか？

大和魂 織細美 甲乙

この3つ全ては、日本の根底にあるものと思ったから。

大和魂は、自分の故郷や自分自身の先祖を大事にする気持ちに似ている。

織細美は、深く掘り下げることや突き詰める気持ちを日本人はもっている。

甲乙は、おかしいなもの・変なものを愛おしく、楽しむ気持ちが日本の根底にあると思いました。

昔からつづいていたり、今もお数千年前の文化が残っている理由は、昔の人や神様を敬う気持ちをもっていることと、前よりももっと良くしようとする姿勢、そしてよくわからないけど、なんだか面白そう。と思う気持ちが日本らしさがあると思いました。

Isipitank II:

第1部

年齢、職業、性別

35歳、大学教員、男性

日本国外に住んでいたら、海外にどのくらい住んでいましたか？

日本在住

「日本」、「日本的」、「日本人」、「我が国」と聞いて何を連想するか3つ挙げて下さい。

技術、文化、つつましき

第2部

*このドキュメントに加えて、4つのメタファー図を含む写真をお送りしました。その4つのメタファー図から受けた印象の共通点を探るのがこの第2部の目的です。

4つの比喩的なイメージを含む図から、自分の見方に最も近いと思われる一つを選択してください。選んだ比喩について、さらに詳しく説明してもらいます。

選んだイメージは：「日本はどこかへ向かっている」

*次のパートでは、政治家が比喩をどのように使用するかについてのあなたの考え方を教えてください。

1で選んだイメージに関して、政治家がそのイメージを使って日本をどのように見ているかの比喩的表現を書いて下さい。政治家の観点から、そのイメージで誰がどの役割を果たしますか(例えば、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割を比喩的に書いて下さい)。

改革は国民をどこへ導くのか？

国民生活が良い方向へ向かっている。

民主主義が後退する。

政治家が世論を前進させる。
岸田政権が失速する。政権が停滞する。政権が倒れる。
政治家は国（国家）を正しい方向へ導く。
政治家は国を動かす。

この国の政治はどこへ向かうのだろうか？

選ばれた比喩的なイメージの中で、少数派民族（マイノリティ）の役割は何だと思いますか？
外国人に関する言説の中で、「日本の政治（または移民政策）はどこへ向かっているのだろうか？」といった否定的な比喩が用いられることがある。

そのような比喩はどんな印象を与えますか。聞き手（聴衆）に感情を引き起こすと思いますか？もしそうであるならば、それらの感情はポジティブなものですか、それともネガティブなものですか？できるだけ具体的に書いてください。
技能実習生制度などをはじめとする移民にかかわる政策については、否定的な比喩が用いられるため、否定的な感情を呼び起こすこともある。

第3部

*このパートでは、比喩がどのように使われるべきかについて、あなたの考えを書いてください。

第2部では政治家がどのように比喩を使うかを述べてもらいました。政治家のイメージとあなたの個人的なイメージについて考えてください。あなたのイメージでは、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割は政治家のイメージと異なりますか、それとも同じですか？もし異なる場合はどう異なるか書いて下さい。

基本的に同じである。政治家は国家を動かす、国民を導く役割を担っていると思う。

第4部

このインタビューの第1部の3番で聞いた、3つの連想に戻ります。誰かが「日本」ではなく、「ジャパン」とか「Japan」と言ったとしても、その時あなたは同じものを連想しますか？

連想しない。

第1部の3番の「日本」に対する3つの連想について詳しく説明してください。なぜそれを選びましたか？

技術..技術大国としてのイメージがあるため。

文化..日本文化のように独自の文化を持つというイメージがあるため。

つつましき..日本人の国民性（メンタリティー）のひとつであり、代表的なものだと思えたため。

Isipitanik III:

第1部

年齢、職業、性別

31歳、研究員、男性

日本国外に住んでいたら、海外にどのくらい住んでいましたか？

海外に住んでいたことはない

「日本」、「日本的」、「日本人」、「我が国」と聞いて何を連想するか3つ挙げて下さい。

国旗、官僚的、出勤するためスーツを着て多くの人々

第2部

*このドキュメントに加えて、4つのメタファー図を含む写真をお送りしました。その4つのメタファー図から受けた印象の共通点を探るのがこの第2部の目的です。

4つの比喩的なイメージを含む図から、自分の見方に最も近いと思われる一つを選択してください。選んだ比喩について、さらに詳しく説明してもらいます。

選んだイメージは：日本は家である

★次のパートでは、政治家が比喩をどのように使用するかについてのあなたの考え方を教えてください。

1で選んだイメージに関して、政治家がそのイメージを使って日本をどのように見ているかの比喩的表現を書いて下さい。政治家の観点から、そのイメージで誰がどの役割を果たしますか(例えば、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割を比喩的に書いて下さい)。

(ここでは、自民党の政治家を想定しました。保守派の政治家はこのように考えているかも。)日本は家であり、国民が帰る場所である。そして、国民は(彼ら自身がどう考えているかはさておき)家族であり、政治家はその父である。政治家は、家長として家族を指導する必要と権限を持っている。父である政治家は、家族である国民に対し、規律を守り、個分を守るように伝える。そこでは、代々の祖先が守ってきた「良き日本」を守ることが奨励されるべきであり、そうでない国民は「できそこない」である。また、政治家の中には異なる価値観を持つ人々もいるが、彼らもまた出来ないであり、父・家長である政治家は彼らを叱咤し、指導する必要がある。ただ、父が羽目を外すことはしばしば許されるべきである。

家にはいくつかの部屋(都道府県や市町村)があるが、その監督者はあくまで日本という国の政治家である。このような仕組みの下で、日本という家(国家)とその家に住む家族(民族、国民)は良い状態であることができる。

しばしば家(日本)の良さを理解しない家族(国民)もいるが、彼らは最終的には家を懐かしみ、家に帰ってくるだろう。

選ばれた比喩的なイメージの中で、民族的少数(派)の役割は何だと思えますか？

家をうらやんでそこに住もうとする者(外国人)がいるだろうが、家にいるからにはこの家の規律に従い、何かの貢献をしてもらう必要がある。そうでないならば、彼らはここから出ていくべきだ。

そのような比喩はどんな印象を与えますか。聞き手(聴衆)に感情を引き起こすと思いますか？もしそうであるならば、それらの感情はポジティブなものでしょうか、それともネガティブなものでしょうか？できるだけ具体的に書いてください。

もちろん、このような比喩の受け取り方はその人の信念によって異なるだろう。ただ、保守的な考えを持つ中高年者はこのような比喩に賛同するだろう。一方で、進歩的な価値観を持つ人々は反発を感じるかもしれない。ただ、今の日本では中高年者が多数派であり、若年者は無力感にとらわれており、このような比喩は進歩的で若い聴衆にそのようなネガティブな感情を引き起こすだろう。

第3部

★このパートでは、比喩がどのように使われるべきかについて、あなたの考えを書いてください。

第2部では政治家がどのように比喩を使うかを述べてもらいました。政治家のイメージとあなたの個人的なイメージについて考えてください。あなたのイメージでは、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割は政治家のイメージと異なりますか、それとも同じですか？もし異なる場合はどう異なるか書いて下さい。

前節では、「家長・父である(と自認する)政治家」の視点から記述したが、私自身もまた日本は家であるように感じる。それは、異質な住民が交流する集合住宅ではなくて、同質な家族が住む一戸建ての住宅である。家は、そこに住む人たちを雨風から守る場所である。ただ、父の方針になじめないメンバーは居心地の悪さを感じる。けれども、家族は自分が好きであるかどうかは別として、生まれてから死ぬまで家族であるわけではない。

私はここで、日本と聞いて家族を直らにはイメージしなかった。けれども、日本人は日本という「家」に住むメンバーである(そこに帰属せざるを得ないし、帰る場所があることに安心感を感じる)という意味においては家族に近いと思う。

第4部

このインタビューの第1部の3番で聞いた、3つの連想に戻ります。誰かが「日本」ではなく、「ジャパン」とか「Japan」と言ったとしても、その時あなたは同じものを連想しますか？

違うものを連想する。サッカー日本代表や野球日本代表のような、スポーツの代表チーム、それに熱狂する人々、それを報道するメディアを連想する。

第1部の3番の「日本」に対する3つの連想について詳しく説明してください。なぜそれを選びましたか？

国旗を連想したのは、国旗が国の象徴であることに加えて、日本という言葉（国名）と国旗の意匠（日の丸）が強く関係しているからだと思う。

「官僚的」という概念と、「スーツを着て出勤のため歩く人々」というイメージを連想したのは、私がそれを日本人の特徴として認識しているからだと思う。日本には、（そのルールが本当に意味があり、我々の社会生活にとって有益であるかは別として）ルールには従わなければならない、という観念が根強いと感じる。私にとってその象徴が「スーツを着て出勤のため歩く人々」である。ラッシュアワー、就活、そして同じような人々は、日本の象徴であると感じるとともに、他国にはあまり見られないのではないだろうか。

Ispitanik IV:

第1部

年齢、職業、性別

39歳、大学非常勤講師、男性

日本国外に住んでいたら、海外にどのくらい住んでいましたか？

合計3か月

「日本」、「日本的」、「日本人」、「我が国」と聞いて何を連想するか3つ挙げて下さい。

保守的、閉鎖的、島国

第2部

*このドキュメントに加えて、4つのメタファー図を含む写真をお送りしました。その4つのメタファー図から受けた印象の共通点を探るのがこの第2部の目的です。

4つの比喩的なイメージを含む図から、自分の見方に最も近いと思われる一つを選択してください。選んだ比喩について、さらに詳しく説明してもらいます。

選んだイメージは：日本はどこかへ向かっている。

*次のパートでは、政治家が比喩をどのように使用するかについてのあなたの考え方を教えてください。

1で選んだイメージに関して、政治家がそのイメージを使って日本をどのように見ているかの比喩的表現を書いて下さい。政治家の観点から、そのイメージで誰がどの役割を果たしますか（例えば、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割を比喩的に書いて下さい）。

船頭の役割を果たす政治家は、国民を船に乗せている。航海は民族の維持のようなものだ。様々な国民がいるが、国家を維持するために、船の秩序を維持しなければならない。また、政治家は、先にある問題を避けつつ、国民を特定の目的地に連れていかなければならない。

選ばれた比喩的なイメージの中で、民族的少数（派）の役割は何だと思いますか？

犠牲になること

そのような比喩はどんな印象を与えますか。聞き手（聴衆）に感情を引き起こすと思いますか？もしそうであるならば、それらの感情はポジティブなものですか、それともネガティブなものですか？できるだけ具体的に書いてください。

感情を引き起こす。ネガティブな感情で、非常に強い感情。

第3部

*このパートでは、比喩がどのように使われるべきかについて、あなたの考えを書いてください。

第2部では政治家がどのように比喻を使うかを述べてもらいました。政治家のイメージとあなたの個人的なイメージについて考えてください。あなたのイメージでは、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割は政治家のイメージと異なりますか、それとも同じですか？もし異なる場合はどう異なるか書いて下さい。

政治家のイメージとは異なる。同じ船に乗っているが、たまたま乗ってしまったようなもので、文化的に共通するものがないような疎外感を感じている。政治家のいう目的地には行きたくないと感じている。むしろ、船から締め出される外国人に共感をもっている。

第4部

このインタビューの第1部の3番で聞いた、3つの連想に戻ります。誰かが「日本」ではなく、「ジャパン」とか「Japan」と言ったとしても、その時あなたは同じものを連想しますか？

別のしかたで連想する。オタクとか性差別とか、軽薄、冷笑など。

第1部の3番の「日本」に対する3つの連想について詳しく説明してください。なぜそれを選びましたか？

保守的というキーワードを選んだのは、文化的な同質性のようなものが想定されていて、それらがある程度、変えがたいから。また、それらを共有していなければいけないような空気を感じている。そのため、異質なものに対しては、すごく排他的という意味で、閉鎖的であるように感じている。それらを比喩的に説明すると島国とよべると思った。

Isipitani V:

第1部

年齢、職業、性別

46歳 衆議院議員 男性

「日本」、「日本的」、「日本人」、「我が国」と聞いて何を連想するか3つ挙げて下さい。

富士山、自民党、少子化

第2部

*このドキュメントに加えて、4つのメタファー図を含む写真をお送りしました。その4つのメタファー図から受けた印象の共通点を探るのがこの第2部の目的です。

4つの比喩的なイメージを含む図から、自分の見方に最も近いと思われる一つを選択してください。選んだ比喩について、さらに詳しく説明してもらいます。

選んだイメージは：日本はどこかへ向かっている。

*次のパートでは、政治家が比喩をどのように使用するかについてのあなたの考え方を教えてください。

1で選んだイメージに関して、政治家がそのイメージを使って日本をどのように見ているかの比喩的表現を書いて下さい。政治家の観点から、そのイメージで誰がどの役割を果たしますか(例えば、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割を比喩的に書いて下さい)。

国家という船に乗れば一等客船で、安心な航海をできると思っていたが、操舵する自民党は一頭船室の乗客しか優遇しない。タイタニックのように沈没しつつあるが、一等客船、それも中高年男性が最初に救命道着を着て、非正規労働者や、パーティーに行けない市民(パーティー券を買わない人)は、救命ボートに乗り遅れてしまう。船は浮上しないまま、深い深海に沈んでいく。

選ばれた比喩的なイメージの中で、民族的少数(派)の役割は何だと思いますか？

この船では、重視されていない。広告には「民族の隔てなく楽しめる素敵な航海」とあるが、実際乗り込んでみると、彼らの船室は極端に狭く、常に監視カメラがついている。

そのような比喩はどんな印象を与えますか。聞き手(聴衆)に感情を引き起こすと思いますか？もしそうであるならば、それらの感情はポジティブなものですか、それともネガティブなものですか？できるだけ具体的に書いてください。

ネガティブ。いまのこの国が発する数々の比喩的イメージは、ネガティブな印象を想起させるものがあまりに多すぎる。

第3部

*このパートでは、比喩がどのように使われるべきかについて、あなたの考えを書いてください。

第2部では政治家がどのように比喩を使うかを述べてもらいました。政治家のイメージとあなたの個人的なイメージについて考えてください。あなたのイメージでは、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割は政治家のイメージと異なりますか、それとも同じですか？もし異なる場合はどう異なるか書いて下さい。

同じ。

沈みゆく、いやほぼ沈んだこの船でまだ利権を貪る船の航海士たちを、一日も早く取り替え、できるだけ多くの人たちを救命ボートに乗せなくてはならない。

第4部

このインタビューの第1部の3番で聞いた、3つの連想に戻ります。誰かが「日本」ではなく、「ジャパン」とか「Japan」と言ったとしても、その時あなたは同じものを連想しますか？
Japan というと、世界地図の中の島国が想起される。

第1部の3番の「日本」に対する3つの連想について詳しく説明してください。なぜそれを選びましたか？

富士山、自民党、少子化

富士山は、そのまま日本的であり誇りをもつもの。自民党は、少子化、債務拡大、一人当たりGDPの減少などいまの日本をつくりだしたネガティブな側面を体現する団体。少子化は、今後の日本そのものに私が感じている絶望。

Ispitanik VI:

第1部

年齢、職業、性別

32歳/フリーター/♂

日本国外に住んでいたら、海外にどのくらい住んでいますか？

カナダに2年間住んでいました

「日本」とその派生物（日本的、日本人、我が国）の3つの連想を教えてください。

無関心、他力本願、機能不全

第2部

*このドキュメントに加えて、4つのメタファー図を含む写真をお送りしました。その4つのメタファー図から受けた印象の共通点を探るのがこの第2部の目的です。

4つの比喩的なイメージを含む図から、自分の見方に最も近いと思われる一つを選択してください。選んだ比喩について、さらに詳しく説明してもらいます。

選んだ領域は：日本は家族だ

*次のパートでは、政治家が比喩をどのように使用するかについてのあなたの考え方を教えてください。

1で選んだイメージに関して、政治家がそのイメージを使って日本をどのように見ているかの比喩的表現を書いて下さい。政治家の観点から、そのイメージで誰がどの役割を果たしますか（例えば、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割を比喩的に書いて下さい）。
国家は家、皇族は亡き母、官僚は継父、政治家は叔父、国民は子ども（性別が逆でも可）

選ばれた比喩的なイメージの中で、民族的少数（課）の役割は何だと思えますか？

子どもである国民は実質的な家の運営を任される。世代問わず準備は待たない。自立を求める。

そのような比喩はどんな印象を与えますか。聞き手（聴衆）に感情を引き起こすと思いますか？もしそうであるならば、それらの感情はポジティブなものでしょうか、それともネガティブなものでしょうか？できるだけ具体的に書いてください。
激しくネガティブであり、基本的に信頼していないものの逆らう術を持っていない。
というよりあらかじめ去勢されていると思います。

第3部

*このパートでは、比喩がどのように使われるべきかについて、あなたの考えを書いてください。

第2部では政治家がどのように比喩を使うかを述べてもらいました。政治家のイメージとあなたの個人的なイメージについて考えてください。あなたのイメージでは、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割は政治家のイメージと異なりますか、それとも同じですか？もし異なる場合はどう異なるか書いて下さい。
同じです。

第4部

このインタビューの第1部の3番で聞いた、3つの連想に戻ります。誰かが「日本」ではなく、「ジャパン」とか「Japan」と言ったとしても、その時あなたは同じものを連想しますか？違います。マルコポーロの言う「ジパング(Zipangri)」に近い印象を受けます。

第1部の3番の「日本」に対する3つの連想について詳しく説明してください。なぜそれを選びましたか？

国民のほとんどが「日本的な」決まりごとに違和感（もしくは拒否感）を感じていますが、受けている教育や社会的環境、法律により変革する意思や発想を持ちづらいため、試みても出る杭は打たれ続ける結果、上記の「無関心、他力本願、機能不全」としました。伝統的な社会構造（年功序列、マスゲーム的な教育）が国民の管理や国家運営に戦後も強く機能していましたが、島国という土地柄や同一民族国家であるからなどの理由で国民国家としての成長過程のつまづきやグローバル資本主義の流れにその規範が対応し切れなくなった印象があります。
比喩として適当でない回答であるなら、「きおつけ、礼、万歳」です。

Ispitanik VII:

第1部

年齢、職業、性別

43歳、通訳、男

日本国外に住んでいたなら、海外にどのくらい住んでいましたか？

約15年

「日本」、「日本的」、「日本人」、「我が国」と聞いて何を連想するか3つ挙げて下さい。
ナショナリズム、保守、停滞の原因

第2部

*このドキュメントに加えて、4つのメタファー図を含む写真をお送りしました。その4つのメタファー図から受けた印象の共通点を探るのがこの第2部の目的です。

4つの比喩的なイメージを含む図から、自分の見方に最も近いと思われる一つを選択してください。選んだ比喩について、さらに詳しく説明してもらいます。

選んだイメージは：日本はどこかに向かっている

*次のパートでは、政治家が比喩をどのように使用するかにあつてのあなたの考え方を教えてください。

1で選んだイメージに關して、政治家がそのイメージを使って日本をどのように見ているかの比喩的表現を書いて下さい。政治家の観点から、そのイメージで誰がどの役割を果たしますか(例えば、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割を比喩的に書いて下さい)。迷走あるいは行き先を見失っている船としての日本。沈みかけた船としての日本。沈没を回避しようと再び浮上して進み出そうとするそういった日本を引き上げる船頭あるいは漕ぎ手の役割を引き受ける政治家。

選ばれた比喩的なイメージの中で、民族的少数(派)の役割は何だと思ひますか?

沈みかけた船からは往々として真っ先に降りること薦めたくもあるが、沈みかけた船に未だ乗り込んでいる身としてはそういったマイノリティの存在なしには再浮上はあり得ないというのが本音。Exclusionされるのではなく Inclusionされるべき存在。

そのような比喩はどんな印象を与えますか。聞き手(聴衆)に感情を引き起こすと思ひますか?もしそうであるならば、それらの感情はポジティブなものですか、それともネガティブなものですか?できるだけ具体的に書いてください。

そういった現実を認めたがらない聞き手にとっては愉快ではないネガティブな比喩である、つまり、Inclusion という行為に対して強烈な拒否的反応を示しるだろうと想像できる。

第3部

*このパートでは、比喩がどのように使われるかにあつて、あなたの考えを書いてください。

第2部では政治家がどのように比喩を使うかを述べてもらいました。政治家のイメージとあなたの個人的なイメージについて考えてください。あなたのイメージでは、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割は政治家のイメージと異なりますか、それとも同じですか?もし異なる場合はどう異なるか書いて下さい。

個人的には国家、国民、民族といった括りはネガティブな連想のみを起しうる。そうした言葉を頻用する政治家を自分は警戒する。

第4部

このインタビューの第1部の3番で聞いた、3つの連想に戻ります。誰かが「日本」ではなく、「ジャパン」とか「Japan」と言ったとしても、その時あなたは同じものを連想しますか?その言葉の発し手が同じであるのなら「日本」だろうと「ジャパン」だろうと想起されるイメージは変わらない。

第1部の3番の「日本」に対する3つの連想について詳しく説明してください。なぜそれを選びましたか?

自分はナショナリストではないし、過度に愛国主義的な言説を警戒しているのだから。強いて言うならば、閉鎖的かつ保守的なこの社会の根源であると捉えているので。

Isipitanik VIII:

第1部

年齢、職業、性別

37歳、画家、女性

「日本」、「日本的」、「日本人」、「我が国」と聞いて何を連想するか3つ挙げて下さい。
保守的、思いやり、戦争

第2部

*このドキュメントに加えて、4つのメタファー図を含む写真をお送りしました。その4つのメタファー図から受けた印象の共通点を探るのがこの第2部の目的です。
4つの比喩的なイメージを含む図から、自分の見方に最も近いと思われる一つを選択してください。選んだ比喩について、さらに詳しく説明してもらいます。
選んだイメージは：日本は人間だ

*次のパートでは、政治家が比喩をどのように使用するかについてのあなたの考え方を教えてください。

1で選んだイメージに関して、政治家がそのイメージを使って日本をどのように見ているかの比喩的表現を書いて下さい。政治家の観点から、そのイメージで誰がどの役割を果たしますか(例えば、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割を比喩的に書いて下さい)。
アメリカと日本を国家ではなくひとりの人間とするなら、アメリカとは友達関係だ。
なのに、アメリカの機嫌をとったり言われたままに行動するのは本当の友達関係なのか？
アメリカくんも良いところあるし魅力的だけど、日本くんもとっても良いところいっぱいあるよ。

日本くんが自分のいいところを発見できずにいることが寂しいし、もっと自分のこと信じても大丈夫だよ。人と比べずに自分のことだけみてほしい。

選ばれた比喩的なイメージの中で、民族的少数(派)の役割は何だと思えますか？

自分達の文化を守ること。嫌なことは嫌ということ。

歴史があることを知ること

そのような比喩はどんな印象を与えますか。聞き手(聴衆)に感情を引き起こすと思えますか？もしそうであるならば、それらの感情はポジティブなものですか、それともネガティブなものですか？できるだけ具体的に書いてください。

国家と聞くと大きくて身近に感じれないことも、友達関係としてみるとよりわかりやすくなる。

友達にしないことをされていたり、していると疑問を感じる。

第3部

*このパートでは、比喩がどのように使われるべきかについて、あなたの考えを書いてください。

第2部では政治家がどのように比喩を使うかを述べてもらいました。政治家のイメージとあなたの個人的なイメージについて考えてください。あなたのイメージでは、国家、国民、民族、市民、特定の政治家などの役割は政治家のイメージと異なりますか、それとも同じですか？もし異なる場合はどう異なるか書いて下さい。

政治家のイメージとわたしのイメージは違います。

政治家は、仕事として国民や市民をみているイメージです。仕事なので、お金を稼ぐ手段のひとつです。本当に良くしてくれようとしている政治家達はわたしと近いイメージだと思います。

私は、すべて生き物だというイメージです。

政治家もひと、私もひと、親がいて先祖もいる。

お腹がすく、眠る、など同じことをするひとりのひとです。

政治家の幸せのイメージと、私達市民の幸せのイメージが離れています。

第4部

このインタビューの第1部の3番で聞いた、3つの連想に戻ります。誰かが「日本」ではなく、「ジャパン」とか「Japan」と言ったとしても、その時あなたは同じものを連想しますか？

外国からみた日本文化のイメージ

第1部の3番の「日本」に対する3つの連想について詳しく説明してください。なぜそれを選びましたか？

すいません。説明できません。

何をするにしても皆んなと一緒にいいとか空気を読むとか、衝突をできるだけ避け、保守的な考えが多いなど海外に出たから特に思うようになりました。

Biografija autorke

Kristina Gvozdinović je rođena 1990. godine u Podgorici. Diplomirala je 2014. i magistrirala 2016. godine na japanskoj katedri Univerziteta u Beogradu. Tokom master studija boravila je u Tokiju, gdje je bila članica studijske grupe diskurs analize, organizovane od strane prof. dr Momoko Nakamura, poznate po izražavanjima na teme jezika, roda, identiteta i seksualnosti u Japanu. Istražujući mikroskopske jezičke rutine kroz diskurs analizu konceptualnih metafora u crnogorskom i japanskom nacionalnom diskursu, tokom doktorskih studija realizovala je još dva istraživačka boravka u Japanu – na Kansai univerzitetu, pod mentorstvom prof. dr Nabešime Kojira, gdje je postala i članica Kognitivne laboratorije koju prof. Nabešima vodi, i na Kobe gradskom Univerzitetu za strane studije, pod mentorstvom prof. dr Jamaguči Masatake.

Trenutno živi i radi u Kjotu, Japan, kao lektorica pri Kobe gradskom Univerzitetu za strane studije i kao vanredna profesorica pri Council On International Educational Exchange (CIEE). Tečno govori engleski i japanski jezik, a služi se italijanskim i španskim jezikom.

Njena istraživačka interesovanja uključuju konceptualne metafore, feminističku i sociokognitivnu diskurs analizu, političku kulturu i japanske studije.

Pored akademskih publikacija, iza sebe ima i nekoliko umjetničkih i književnih projekata koji se zasnivaju na jeziku i nacionalnom, rodnom, kulturološkom identitetu. Kako u akademskom, tako i u književnom istraživanju, njeni interesi su semantički aspekti uma i jezika, kao i diskurzivni oblici i kognitivne komponente kultura koje živi.

4%

SIMILARITY INDEX

PRIMARY SOURCES

1	hrcak.srce.hr Internet	578 words — 1%
2	darhiv.ffzg.unizg.hr Internet	489 words — 1%
3	www.unirepository.svkri.uniri.hr Internet	362 words — < 1%
4	repozitorij.unios.hr Internet	149 words — < 1%
5	docslide.us Internet	148 words — < 1%
6	machinery.mas.bg.ac.rs Internet	98 words — < 1%
7	karposbooks.com Internet	94 words — < 1%
8	documents.mx Internet	80 words — < 1%
9	core.ac.uk Internet	78 words — < 1%
10	fedora.ucg.ac.me Internet	

71 words — < 1%

11 www.ips.ac.rs
Internet

65 words — < 1%

12 www.isj.ucg.ac.me
Internet

51 words — < 1%

13 fedorabg.bg.ac.rs
Internet

48 words — < 1%

14 www.prometej.ba
Internet

48 words — < 1%

15 vijesti.ba
Internet

43 words — < 1%

16 repozitorij.unipu.hr
Internet

41 words — < 1%

17 epdf.pub
Internet

39 words — < 1%

18 fpzg.hr
Internet

36 words — < 1%

19 repozitorij.fpzg.unizg.hr
Internet

35 words — < 1%

20 www.goodreads.com
Internet

33 words — < 1%

21 www.kotor.me
Internet

32 words — < 1%

22 repozitorij.unizg.hr

Internet

31 words — < 1%

23 www.vijesti.me
Internet

31 words — < 1%

24 mina.news
Internet

29 words — < 1%

25 www.rtcg.me
Internet

29 words — < 1%

26 theses.whiterose.ac.uk
Internet

26 words — < 1%

27 repozitorij.ffzg.unizg.hr
Internet

25 words — < 1%

28 www.fcjk.me
Internet

24 words — < 1%

29 www.aktuelno.me
Internet

22 words — < 1%

30 www.ff.uns.ac.rs
Internet

21 words — < 1%

31 www.ff.unsa.ba
Internet

20 words — < 1%

32 dvogled.rs
Internet

17 words — < 1%

33 revistas.ucm.es
Internet

17 words — < 1%

34 www.ucg.ac.me

Internet

17 words — < 1%

35 www.rtnk.me
Internet

16 words — < 1%

36 eteze.bg.ac.rs
Internet

14 words — < 1%

37 paperzz.com
Internet

13 words — < 1%

38 zh.player.fm
Internet

13 words — < 1%

39 repozitorij.ffos.hr
Internet

12 words — < 1%

40 sh.wikipedia.org
Internet

12 words — < 1%

41 eteze.ni.ac.rs
Internet

11 words — < 1%

42 www.ffos.unios.hr
Internet

11 words — < 1%

43 zanimalsise.com
Internet

11 words — < 1%

44 Antonijevic, Zorana. "Urođnjavanje javnih politika u Srbiji 2000-2014: politike podrške porodici u kontekstu evropskih integracija.", University of Novi Sad (Serbia), 2020
ProQuest

10 words — < 1%

45 blogdelverro.blogspot.com
Internet

10 words — < 1%

46 edisciplinas.usp.br
Internet

10 words — < 1%

47 ejournal.um.edu.my
Internet

10 words — < 1%

48 repozitorij.unizd.hr
Internet

10 words — < 1%

49 rs.sputniknews.com
Internet

10 words — < 1%

50 www.duo.uio.no
Internet

10 words — < 1%

51 www.rtvbudva.me
Internet

10 words — < 1%

52 www.saitamakeikyo.or.jp
Internet

10 words — < 1%

53 www.toshikaikan.or.jp
Internet

10 words — < 1%

EXCLUDE QUOTES ON

EXCLUDE SOURCES OFF

EXCLUDE BIBLIOGRAPHY ON

EXCLUDE MATCHES < 10 WORDS